Al. Dumas
Vicontele de
Bragelonne

ALEXANDRE DUMAS

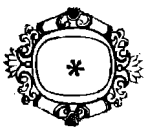

VICONTELE DE BRAGELONNE

sau

ZECE ANI MAI TÎRZIU

în românește de
PERICLE MARTINESCU

Ediția a II-a

EDITURA ALBATROS

Coperta de ALBIN STĂNESCU

Alexandre Dumas
Le Vicomte de Bragelonne
Nelson Éditeurs — Calmann-Lévy Éditeurs, Paris

I

SCRISOAREA

Către mijlocul lunii lui mai, în anul 1660, într-o dimineață pe la ceasurile nouă, cînd razele soarelui, destul de fierbinți, sorbeau roua de pe micsandrele din parcul castelului de la Blois, un mic grup de călăreți, format din trei bărbați și doi paji, trecea peste podul de la intrarea în oraș, fără să producă altă tulburare în rîndurile celor ce se plimbau pe chei, decît, în primul rînd, o mișcare a mîinii spre pălărie, în semn de salut, apoi o mișcare o limbii pentru a rosti aceste cuvinte în cea mai curată franțuzească ce se poate vorbi în Franța :

— Iată-l pe DOMNUL, care se reîntoarce de la vînătoare.

Atîta tot.

Dar în timp ce caii urcau gîfîind panta care ducea de la rîu către poarta castelului, o ceată de băieți de prăvălie se luă după cel din urmă cal, care ducea, atîrnate la oblîncul șeii, cîteva păsări legate cioc lîngă cioc.

Văzînd aceasta, privitorii își dădură coate, exprimîndu-și, cu ghidușia lor țărănească, disprețul față de o pradă atît de neînsemnată, și, după ce-și împărtășiră părerile asupra neajunsurilor vînatului cu șoimi domesticiți, se reîntoarseră la îndeletnicirile lor. Numai unul dintre ei, un flăcău bucălat și totdeauna pus pe șagă, întrebă de ce oare DOMNUL, care ar putea să-și petreacă vremea într-un chip mult mai plăcut, datorită averii lui, se mulțumea cu o distracție atît de măruntă și de sărăcăcioasă.

— Eh, tu nu știi — îi răspunse unul de-ai lui — că DOMNUL atunci petrece mai bine, cînd i se urăște ?

Flăcăul cel şăgalnic dădu din umeri, cu un gest care voia să spună cît se poate de limpede: „Dacă-i aşa, atunci mai bine să rămîn ţăran, decît să ajung prinţ".

Şi fiecare îşi văzu de treburile lui.

În acest timp, DOMNUL îşi continua drumul cu un aer atît de abătut şi de marţial totodată, încît ar fi stîrnit fără îndoială admiraţia spectatorilor, dacă ar fi fost cineva care să-l privească; însă burghezii din Blois nu-i puteau ierta DOMNULUI că şi-a ales tocmai acest orăşel atît de vesel în care să se plictisească după voia lui şi, de fiecare dată cînd îl zăreau pe augustul plictisit, întorceau feţele căscînd lung, sau îşi trăgeau repede capetele pe ferestre, spre a scăpa de toropeala molipsitoare a acestui chip prelung şi gălbejit, cu ochi obosiţi şi cu o privire veşnic întristată. În aşa fel că vrednicul Prinţ putea fi aproape sigur că va găsi totdeauna străzile pustii ori de cîte ori s-ar fi abătut prin mijlocul lor.

Aceasta era, însă, din partea locuitorilor din Blois, o condamnabilă lipsă de respect, dat fiind că DOMNUL trecea, după rege, şi poate chiar înaintea regelui, drept cel mai mare senior al regatului. Într-adevăr, Dumnezeu, care îi hărăzise lui Ludovic al XIV-lea, acum pe tron, fericirea de a fi urmaşul lui Ludovic al XIII-lea, îi hărăzise DOMNULUI onoarea de a fi urmaşul lui Henric al IV-lea. Nu era, aşadar, sau în tot cazul nu putea fi un motiv prea mărunt de mîndrie pentru oraşul Blois faptul că aici îşi alesese reşedinţa Gaston de Orléans, care îşi avea curtea în vechiul castel al Statelor[1]. Dar îi fusese scris acestui mare Prinţ să nu atragă niciodată atenţia poporului sau admiraţia lui, oriunde s-ar fi întîlnit cu el. DOMNUL se obişnuise însă cu asta şi se resemnase.

De aici pornea pesemne acea netulburată plictiseală ce se citea totdeauna pe chipul său. DOMNUL fusese un om foarte ocupat în viaţa lui. Nu poţi privi cum li se taie capetele la mai bine de zece dintre cei mai buni prieteni ai tăi

[1] Este vorba de „Statele generale" — adunări ale reprezentanţilor clerului, nobilimii şi ale „stării a treia". La Blois au avut loc două sesiuni ale Statelor: în 1576, cu reprezentanţi catolici, care au revocat edictul de pacificare acordat protestanţilor de Henric al III-lea, şi în 1588, în care s-a pus la cale încoronarea ca rege a lui Henri de Guise. Henric al III-lea a zădărnicit însă aceasta, punînd să fie ucişi atît de Guise, cît şi fratele său.

fără ca asta să nu-ți stîrnească o anumită indignare. Dar cum după instalarea domnului de Mazarin în fruntea treburilor țării nu s-a mai tăiat capul nimănui, DOMNUL nu mai avea nici o preocupare, și lucrul acesta se răsfrîngea adînc asupra moralului său.

Viața sărmanului Prinț era, așadar, cît se poate de tristă. După scurta vînătoare de dimineață pe malul rîului Beuvron sau în pădurile de la Cheverny, DOMNUL trecea Loara, se ducea să ia prînzul la Chambord, fie că avea sau nu poftă de mîncare, apoi orașul Blois nu mai auzea vorbindu-se, pînă la următoarea vînătoare, despre stăpînul și seniorul său.

Aceasta în ceea ce privește plictiseala lui *extra muros* ; cît despre plictiseala din interiorul zidurilor, asupra ei îl vom lămuri pe cititor, dacă va avea bunăvoința să urmeze împreună cu noi grupul de călăreți și să urce pînă la impunătoarea poartă a mărețului castel al Statelor.

DOMNUL călărea pe un cal mărunțel, împodobit cu o șa lată, de catifea roșie de Flandra, cu scări în formă de conduri ; calul era roib ; tunica DOMNULUI, da catifea cărămizie, avea aproape aceeași culoare ca și pelerina sa și ca și echipamentul calului, și numai după această revărsare de stacojiu îl puteai recunoaște pe Prinț între cei doi însoțitori ai săi, unul înveșmîntat în violet, celălalt în verde. Cel din stînga, îmbrăcat în violet, era scutierul ; cel din dreapta, îmbrăcat în verde, era maestrul de vînătoare.

Unul dintre paji ducea doi șoimi cocoțați pe o prăjină, celălalt avea un corn de vînătoare, din care începu să sune alene cînd se apropiară la vreo douăzeci de pași de castel. Toți cei ce-l slujeau pe acest Prinț nepăsător își îndeplineau îndatoririle lor cu aceeași suverană nepăsare.

La sunetul cornului, opt paznici, care se plimbau în soare prin curtea pătrată, alergară să-și ia halebardele, și DOMNUL își făcu astfel intrarea solemnă în castel. După ce pătrunse sub bolta adîncă a porticului, vreo trei-patru pierde-vară, strecurați pe aleea castelului în urma călăreților, își arătară unul altuia păsările agățate de oblînc, apoi se împrăștiară, făcînd comentarii cu privire la cele văzute ; pe urmă, după ce plecară și aceștia, aleea, terasa de la intrare și curtea rămaseră pustii.

DOMNUL coborî din şa fără să scoată o vorbă şi trecu în apartamentul său, unde valetul de cameră îi schimbă îmbrăcămintea ; apoi, fiindcă DOAMNA nu trimisese încă să întrebe ce dispoziţii avea să dea pentru micul dejun, DOMNUL se întinse într-un jilţ alungit şi adormi numaidecît, ca şi cum ar fi fost ceasurile unsprezece seara.

Cei opt paznici, care ştiau că nu mai aveau nimic de făcut în ziua aceea, se tolăniră şi ei pe băncile de piatră, la soare ; rîndaşii dispărură cu caii în grajduri şi, dacă n-ar fi fost cele cîteva păsărele sprinţare ce se fugăreau unele pe altele, cu ciripituri ascuţite, prin tufele de micsandre, ai fi zis că totul în castel dormea, întocmai ca şi DOMNUL.

Deodată însă, în mijlocul acestei tăceri atît de îmbietoare, răsună un hohot de rîs puternic şi cristalin, care-i făcu pe halebardierii adînciţi în somnul lor să deschidă repede cîte un ochi. Hohotul pornise de la o fereastră a castelului, însorită în clipa aceea şi care se afla deasupra colţului pe care-l forma în curte, în preajma amiezii, umbra hornurilor de pe acoperiş. În micul balcon de fier cizelat, din faţa acelei ferestre, surîdea o glastră cu micşunele roşii, o alta cu zambile şi una cu un trandafir timpuriu, ale cărui frunze, de un verde încîntător, învăluiau mai mulţi boboci purpurii ce vesteau ivirea rozelor.

În odaia pe care o lumina această fereastră se vedea o masă pătrată, acoperită cu o veche ţesătură de Harlem, împodobită cu flori mari ; în mijlocul acestei mese se afla un vas de smalţ cu gîtul lung, în care tînjeau mai multe firişoare de stînjenei şi de lăcrămioare ; la două din capetele mesei şedea cîte o tînără fată.

Felul cum şedeau aceste două copile era cu totul ciudat : ai fi zis că sînt două şcolăriţe abia scăpate din mănăstire. Una, cu amîndouă coatele sprijinite pe masă, cu o pană în mînă, aşternea slove pe o elegantă foaie de hîrtie de Olanda ; cealaltă, stînd în genunchi pe scaun, cu pieptul şi capul aplecate peste spătar şi întinse pînă spre mijlocul mesei, se uita la prietena ei cum scrie. Prilej de chicoteli, de glume şi hohote de rîs, dintre care unul, mai puternic decît celelalte, speriase păsărelele din tufele de micsandre şi tulburase somnul paznicilor din curtea castelului.

Şi pentru ca prezentarea să fie completă, ni se va ierta, sperăm, descrierea mai pe larg a acestor două personaje.

Aceea care stătea aplecată peste spătarul scaunului, adică cea mai veselă și mai gălăgioasă, era o frumoasă fată de nouăsprezece sau douăzeci de ani, oacheșă, cu părul negru, fermecătoare, cu ochi scînteietori sub sprîncenele puternic arcuite și, mai ales, cu dinți care străluceau ca niște perle între buzele roșii ca mărgeanul însîngerat. Fiecare gest al ei părea o frîntură dintr-un joc bine studiat ; părea nu că trăiește, ci că freamătă la fiecare mișcare.

Cealaltă, aceea care scria, o privea pe zburdalnica ei prietenă cu niște ochi albaștri, limpezi și senini cum era cerul din ziua aceea. Părul ei, de un blond cenușiu, răsucit cu un gust ales, îi cădea în bucle mătăsoase pe obrajii ca sideful ; își plimba pe deasupra hîrtiei o mînă gingașă, a cărei subțirime trăda fragedă ei tinerețe. La fiecare chicot al prietenei sale, își înălța, necăjită parcă, umerii albi, de o formă poetică și suavă, dar cărora le lipsea acel adaos de vigoare și împlinire pe care ai fi dorit să-l aibă și brațele și mîinile ei.

— Montalais, Montalais — zise în cele din urmă, cu o voce dulce și mîngîietoare ca un cîntec — rîzi prea tare, ca un bărbat ; și nu numai că atragi atenția domnilor paznici, dar n-ai să auzi nici clopoțelul DOAMNEI, atunci cînd DOAMNA va suna.

Tînăra care răspundea la numele de Montalais, fără a-și potoli rîsul și zburdălnicia, în ciuda acestei mustrări, răspunse :

— Louise, tu nu dai glas gîndurilor tale, draga mea. Știi foarte bine că domnii paznici, cum le spui tu, abia au pus capul jos și nu i-ai mai trezi nici cu tunul ; știi de asemenea că clopoțelul DOAMNEI se aude tocmai de pe podul din Blois și, prin urmare, am să-l aud și eu atunci cînd DOAMNA mă va chema la dînsa. Ceea ce te supără însă este că rîd în timp ce tu scrii, iar ceea ce te sperie este ca nu cumva doamna de Saint-Remy, mama ta, să vină aici, așa cum face uneori cînd ne aude rîzînd prea tare ; ți-e teamă să nu dea peste noi și să nu vadă această enormă foaie de hîrtie, pe care, de un sfert de ceas, n-ai scris decît două cuvinte : *Domnule Raoul*. Și ai dreptate, draga mea Louise, deoarece după aceste două vorbe, *Domnule Raoul*, pot să urmeze și altele, mai grăitoare și mai primejdioase, pe care doamna de Saint-Remy, scumpa ta mamă, ar fi îndreptățită să le arunce în flăcări. Nu-i așa ? Spune !

Și Montalais își înteți risetele și glumele ironice.

Blonda fecioară se încruntă deodată ; rupse foaia albă pe care, într-adevăr, erau așternute, cu un scris foarte frumos, cuvintele *Domnule Raoul* și, mototolind hîrtia între degetele-i tremurînde, o aruncă pe fereastră.

— Oh — făcu domnișoara Montalais — iată că mica noastră mielușea, îngerașul nostru, porumbița noastră s-a supărat !... Dar nu-ți fie teamă, Louise, doamna de Saint-Remy n-are să vină, și chiar dacă ar veni, tu știi că am auzul bun. De altfel, ce poate fi mai nevinovat decît să-i scrii unui vechi prieten, pe care-l cunoști de doisprezece ani, mai cu seamă cînd scrisoarea începe prin cuvintele : *Domnule Raoul ?*

— Foarte bine, n-o să-i mai scriu de loc ! se supără tînăra fată.

— Ah, na, iat-o pe Montalais pedepsită ! strigă zburdalnica brunetă, rîzînd și mai tare. Haide, haide, ia altă foaie de hîrtie și să încheiem mai repede corespondența noastră... Poftim, tocmai acum sună și clopoțelul ! Cu atît mai rău ! DOAMNA va trebui să aștepte, sau poate că în dimineața asta se va lipsi de prima ei domnișoară de onoare !

Într-adevăr, clopoțelul suna ; asta însemna că DOAMNA terminase cu îmbrăcatul și îl aștepta pe DOMNUL, spre a-i da brațul și a trece împreună în sala de mese. După această formalitate, îndeplinită cu mare ceremonie, cei doi soți luau micul dejun, apoi se despărțeau pînă la masa de prînz, invariabil fixată la ceasurile două precis.

La sunetul clopoțelului, ușa dinspre bucătărie, ce se afla în partea stîngă a curții, se deschise, și numaidecît apărură doi meșteri bucătari, urmați de opt ajutoare care purtau o targă încărcată cu mîncăruri acoperite cu clopote de argint. Unul din cei doi bucătari, acela care părea să fie cel mai mare în grad, atinse ușor cu bastonul pe unul din paznici, ce sforăia pe-o bancă ; merse chiar cu bunătatea pînă acolo, că puse în mîinile acestuia halebarda rezemată de zid, alături de el, după care soldatul, buimăcit de somn, fără să scoată o vorbă, escortă *brana* DOMNULUI pînă în pragul sălii de mese, precedat de un paj și de meșterii bucătari.

Pe oriunde trecea *brana*, străjile prezentau armele.

Domnişoara de Montalais şi prietena ei urmăreau de la fereastra lor fiecare amănunt al acestui ceremonial, cu care ar fi trebuit totuşi să fie obişnuite. De altminteri, ele priveau toate acestea cu multă luare-aminte numai pentru a se încredinţa şi mai bine că n-aveau să fie stingherite de cineva. Ca atare, după ce ajutoarele, paznicii, pajii şi meşterii bucătari trecură, ele se întoarseră la masa lor, şi soarele, care luminase o clipă în cadrul ferestrei aceste două fermecătoare chipuri, nu mai încălzea acum decît micşunelele, zambilele şi trandafirul timpuriu.

— Aşa ! zise Montalais, reluîndu-şi locul. DOAMNA va dejuna foarte bine şi fără prezenţa mea.

— Ah, Montalais, ai să fii pedepsită — răspunse cealaltă fată, aşezîndu-se uşor pe scaunul ei.

— Pedepsită ? Ah, da, adică nu mi se va mai îngădui să merg la plimbare ; dar chiar asta şi vreau, să fiu pedepsită ! Să ieşi în caleaşca aceea uriaşă, cocoţată pe o banchetă ; s-o iei la stînga, să coteşti la dreapta pe drumuri pline de hîrtoape şi să nu poţi înainta decît o leghe în două ceasuri ; apoi să te reîntorci la castel pe lîngă aripa unde se găseşte fereastra Mariei de Medicis, astfel ca DOAMNA să poată spune iarăşi, ca de fiecare dată : „Cînd te gîndeşti că regina Maria a putut să fugă pe aici !... De la o înălţime de patruzeci şi şapte de picioare !... Mama, cu cei doi prinţişori şi cu cele trei prinţese !“ Dacă asta mai este o plăcere, Louise, atunci aş vrea să fiu pedepsită în fiecare zi, mai ales cînd pedeapsa aceasta mă obligă să rămîn alături de tine şi să aşternem pe hîrtie răvaşe atît de frumoase, ca acelea pe care le scriem noi.

— Montalais ! Montalais ! Mai sînt şi îndatoriri de împlinit.

— Îţi vine uşor să vorbeşti, draga mea, căci pe tine te lasă toţi în pace în mijlocul acestui castel. Eşti singura fiinţă de aici care te bucuri de toate foloasele, fără să tragi niciodată ponoasele, care eşti mai mult decît mine domnişoară de onoare a DOAMNEI, deoarece DOAMNA face ca dragostea ei pentru tatăl tău vitreg să se răsfrîngă şi asupră-ţi ; astfel că tu pătrunzi în acest trist lăcaş ca păsările în turnul de sus, sorbind aerul din zbor, ciugulind florile, pigulind grăuncele, fără să ai nici cea mai mică treabă de făcut şi fără să înduri nici cea mai mică plictiseală. Şi

tocmai tu vorbeşti de îndatoriri ce trebuie împlinite ? În definitiv, frumoasa mea visătoare, care sînt îndatoririle tale, dacă nu aceea de a-i scrie acestui chipeş Raoul ? Dar uite că nu i-ai scris încă nimic, şi asta înseamnă, dacă nu mă înşel, că îţi neglijezi îndatoririle.

Louise luă un aer serios, îşi sprijini bărbia în palmă şi zise pe un ton plin de candoare :

— Aşadar, mă dojeneşti că o duc prea bine ! Dar cum poţi să faci una ca asta ? Tu ai un viitor ; eşti de la curte ; regele, dacă se însoară, îl va chema pe DOMNUL lîngă sine ; atunci vei lua parte la serbări minunate, îl vei vedea de aproape pe rege, despre care se spune că e atît de frumos şi de fermecător.

— Şi, pe deasupra, îl voi vedea pe Raoul, care stă mereu în preajma domnului de Condé — adăugă răutăcioasă Montalais.

— Bietul Raoul ! suspină Louise.

— E vremea să-i scriem, frumoasa mea. Hai s-o luăm de la capăt, cu acel faimos *Domnule Raoul* care strălucea în fruntea hîrtiei pe care ai rupt-o adineauri.

Îi întinse pana, apoi, cu un surîs încîntător, îi îndemnă mîna, care aşternu repede pe hîrtie cele două cuvinte mai sus amintite.

— Şi acum ? întrebă cea mai tînără dintre domnişoare.

— Acum scrie ceea ce gîndeşti, Louise — răspunse Montalais.

— Eşti sigură că mă gîndesc la ceva ?

— Te gîndeşti la *cineva,* ceea ce este acelaşi lucru, ba, mai bine zis, ceva mai mult.

— Crezi, Montalais ?

— Louise, Louise, ochii tăi albaştri sînt adînci ca marea pe care am văzut-o anul trecut la Boulogne. Nu, greşesc, marea e înşelătoare ; ochii tăi sînt adînci ca azurul acesta de deasupra capetelor noastre.

— Ei bine, dacă citeşti atît de uşor în ochii mei, spune-mi atunci ce gîndesc, Montalais.

— Mai întîi, nu gîndeşti *Domnule Raoul ;* gîndeşti *Scumpul meu Raoul.*

— Oh !

— Nu roşi pentru atîta lucru. *Scumpul meu Raoul,* să zicem, mă rogi să-ţi scriu la Paris, unde te reţine serviciul

pe lîngă domnul prinț de Condé. Cît de mult trebuie să te plictisești acolo, într-adevăr, de vreme ce cauți să-ți alungi urîtul amintindu-ți de o provincială...

Louise sări repede în picioare.

— Nu, Montalais — zise ea surîzînd — nimic din cele ce spui nu mi-a trecut prin minte. Altceva gîndesc eu. Iată!

Și, apucînd pana cu îndrăzneală, așternu pe hîrtie, cu o mînă hotărîtă, cuvintele care urmează :

M-aș fi simțit tare nenorocită dacă stăruințele dumitale de a-mi cere ceva care să-ți amintească de mine ar fi fost mai puțin înflăcărate. Totul aici îmi vorbește despre anii copilăriei noastre, care au trecut atît de repede, care s-au scurs atît de iute, încît nimic nu va putea înlocui farmecul lor în inima mea.

Montalais, care privea cum aleargă pana pe hîrtie și care citea de-a-ndoaselea pe măsură ce prietena ei scria, o întrerupse printr-o bătaie vie din palme.

— Dă-i înainte! zise ea. Admirabilă sinceritate, admirabilă inimă, admirabil stil! Arată-le acestor parizieni, draga mea, că Blois este orașul vorbirii frumoase.

— El știe — răspunse tînăra fată — că Blois a fost pentru mine paradisul.

— Asta voiam să spun și eu, vorbești ca un înger.

— Acum voi încheia, Montalais.

Și tînăra fată continuă să scrie :

Spui că te gîndești la mine, domnule Raoul. Îți mulțumesc, și asta nu poate să mă surprindă, căci știu de cîte ori inimile noastre au bătut una lîngă alta!

— Ei, ei! făcu Montalais. Fii cu băgare de seamă, miclușică dragă, îți împrăștii lîna pe drum, și acolo sînt lupi!

Louise tocmai voia să răspundă, cînd sub porticul castelului răsună tropotul unui cal.

— Ce să fie asta? zise Montalais, apropiindu-se de fereastră. Frumos călăreț, zău așa!

— Oh! Raoul! exclamă Louise, care făcuse aceeași mișcare ca și prietena ei și care, îngălbenindu-se la față, căzu tremurînd alături de scrisoarea sa neterminată.

— Iată un îndrăgostit norocos, n-am ce zice — rosti Montalais — şi care soseşte tocmai la timp !

— Fugi, fugi de la fereastră, te rog ! murmură Louise.

— Dar nici nu mă cunoaşte. Lasă-mă să văd măcar pentru ce a venit aici.

II

MESAGERUL

Domnişoara de Montalais avea dreptate : cavalerul merita să fie văzut.

Era un tînăr de douăzeci şi patru sau douăzeci şi cinci de ani, voinic, zvelt, purtînd cu graţie pe umerii săi minunatul veşmînt militar al epocii. Cizmele-i înalte, în formă de pîlnie, înfăşurau un picior de care domnişoara de Montalais nu s-ar fi ruşinat cîtuşi de puţin dacă s-ar fi travestit în bărbat. Cu o mînă fină şi nervoasă, îşi struni calul în mijlocul curţii, iar cu cealaltă îşi scoase pălăria cu pene lungi, care-i umbrea chipul totodată grav şi naiv.

Străjile, auzind tropotul calului, se treziră din somn şi săriră numaidecît în picioare. Tînărul lăsă pe unul dintre ei să se apropie de cal şi, înclinîndu-se în şa, îi spuse cu o voce limpede şi gravă, care fu auzită destul de bine de la fereastra unde se ascundeau cele două domnişoare :

— Un mesager pentru alteţa sa regală.

— A, a ! exclamă straja. Domnule ofiţer, un mesager !

Dar bravul soldat ştia foarte bine că nu se va ivi nici un ofiţer, dat fiind că singurul care ar fi putut să vină se afla tocmai în fundul castelului, într-un mic apartament a cărui fereastră da spre grădină. De aceea se grăbi să adauge :

— Domnule gentilom, ofiţerul e de rond, dar în lipsa lui va fi anunţat domnul de Saint-Remy, majordomul castelului.

— Domnul de Saint-Remy ? rosti cavalerul, roşindu-se la faţă.

— Îl cunoaşteţi ?

— Da... Anunţă-l, te rog, că vreau să fiu prezentat cît mai repede cu putinţă alteţei sale.

— Pare-se că-i ceva urgent ! zise straja ca pentru sine, dar cu dorinţa vădită de a i se răspunde.

Mesagerul dădu din cap, afirmativ.

— Dacă-i aşa — urmă straja — mă duc să-l caut eu însumi pe majordom.

Tînărul descălecă, şi în timp ce toţi ceilalţi soldaţi priveau cu mult interes fiecare mişcare a frumosului armăsar ce-l adusese pe acest mesager, soldatul se întoarse din drum, zicînd :

— Vă rog să mă iertaţi, domnule, dar fiţi bun şi spuneţi-mi numele dumneavoastră.

— Vicontele de Bragelonne, din partea alteţei sale domnul prinţ de Condé !

Soldatul făcu o plecăciune adîncă, apoi, ca şi cum numele învingătorului de la Rocroi şi Lens i-ar fi dat aripi, urcă în goană treptele de la intrare şi dispăru în anticameră.

Nici n-apucă domnul de Bragelonne să lege calul de grilajul de fier din capul treptelor, că domnul de Saint-Remy apăru într-un suflet, susţinîndu-şi cu o mînă pîntecul uriaş, în timp ce cu cealaltă mînă spinteca aerul, întocmai ca un pescar care taie valurile cu vîsla.

— Ah, domnule viconte, dumneavoastră la Blois ! strigă el. Dar asta e o adevărată încîntare ! Bună ziua, domnule Raoul, bună ziua !

— Respectele mele, domnule de Saint-Remy.

— Cît de fericită se va simţi doamna de La Vall... vreau să zic doamna de Saint-Remy, să vă vadă ! Dar poftiţi. Alteţa sa regală dejunează ; s-o întrerup oare ? Pricina e atît de gravă ?

— Da şi nu, domnule de Saint-Remy. Totuşi, orice clipă de zăbavă poate să aducă neplăceri alteţei sale regale.

— Dacă aşa stau lucrurile, să trecem peste consemn, domnule viconte. Veniţi cu mine. De altminteri, DOMNUL e într-o stare de spirit foarte bună astăzi. Şi apoi, ne aduceţi veşti, nu-i aşa ?

— Mari, domnule de Saint-Remy.

— Şi bune, presupun !

— Excelente.

— Atunci veniţi, veniţi repede ! strigă bonomul personaj, potrivindu-şi ţinuta în timp ce străbătea cu paşi mari anticamera.

Raoul îl urma cu pălăria în mînă, puţin speriat de zornăitul solemn pe care-l făceau pintenii săi pe pardoseala sălilor imense.

De îndată ce el pătrunse în interiorul palatului, fereastra din curte se însufleţi din nou şi un şuşotit vioi trădă emoţia celor două tinere fete ; dar curînd după aceea se pare că ele luară o hotărîre bruscă, deoarece unul dintre chipuri dispăru de la fereastră — era cel al brunetei ; cealaltă rămase mai departe în dosul balconului, pitită printre flori şi cercetînd cu ochi mari, prin încrengătura ramurilor, scările pe care domnul de Bragelonne îşi făcuse intrarea în palat.

În acest timp, ţinta curiozităţii celor două fete îşi continua drumul, mergînd semeţ în urma majordomului. Un zgomot de paşi grăbiţi, un miros de vin şi de fripturi, un clinchet de pahare şi de farfurii îi dădură de veste că se apropie de locul unde trebuia să ajungă.

Pajii, valeţii şi ofiţerii, strînşi în încăperea ce preceda sala de mese, îl întîmpinară pe noul venit cu o bunăvoinţă obişnuită prin partea locului ; unii dintre ei îl cunoşteau personal şi aproape toţi ştiau că vine de la Paris. S-ar putea spune că sosirea lui întrerupse pentru o clipă desfăşurarea serviciului. Fapt e că un paj care turna de băut alteţei sale, auzind zornăitul de pinteni în încăperea alăturată, întoarse cu nevinovăţie capul, ca un copil, fără să bage de seamă că vinul pe care-l turna curgea nu în paharul Prinţului, ci pe faţa de masă.

DOAMNA, care era mai puţin roaba mîncării decît ilustrul ei soţ, observă neatenţia pajului şi zise :

— Ce este ?!

— Ce este — repetă DOMNUL — ce s-a întîmplat ?

Domnul de Saint-Remy profită de acest moment şi îşi vîrî capul pe uşă.

— Pentru ce sînt deranjat ? zise Gaston, trăgînd spre el o bucată groasă din cel mai straşnic somn ce a suit vreodată apele Loarei spre a fi pescuit între Paimboeuf şi Saint-Nazaire.

— A sosit un mesager de la Paris. O, dar după ce monseniorul va termina masa; avem destul timp.

— De la Paris?! exclamă Prinţul, scăpînd furculiţa din mînă. Un mesager de la Paris ai spus? Şi din partea cui vine acest mesager?

— Din partea domnului prinţ — se grăbi să răspundă majordomul.

Se ştie că aşa era numit domnul de Condé.

— Un mesager din partea domnului prinţ de Condé? rosti Gaston cu o tulburare ce nu scăpă nici unuia dintre cei de faţă şi care, prin urmare, spori şi mai mult curiozitatea tuturor.

Poate că DOMNUL se crezu o clipă reîntors în vremea acelor fericite conspiraţii cînd zgomotul uşilor îi producea emoţii, cînd orice scrisoare putea să conţină un secret de stat, cînd orice mesaj slujea o intrigă pe cît de obscură, pe atît de încîlcită. Poate tocmai din această pricină numele domnului de Condé căpătă acum, sub bolţile castelului de la Blois, proporţiile unei fantome.

DOMNUL împinse cu mîna farfuria din faţa lui.

— Să-i spun trimisului să aştepte? întrebă domnul de Saint-Remy.

O privire a DOAMNEI îl încurajă pe Gaston, care hotărî:

— Nu, dimpotrivă, spune-i să intre numaidecît. Dar cine este?

— Un gentilom de prin părţile noastre, domnul viconte de Bragelonne.

— A, da, foarte bine!... Poftește-l, Saint-Remy, poftește-l!

Şi în timp ce lăsă să-i scape aceste cuvinte, rostite cu gravitatea sa obişnuită, DOMNUL aruncă o privire ascuţită către oamenii din serviciul său, şi aceştia toţi — paji, ofiţeri, scutieri — lăsînd fiecare de o parte un şervet, un cuţit, un pocal, se retraseră spre odaia alăturată, cu o grabă pe cît de pripită, pe atît de zgomotoasă.

Această mică armată se îndepărta pe două rînduri în acelaşi timp în care Raoul de Bragelonne, condus de domnul de Saint-Remy, intra în sala de mese.

Scurtul moment de singurătate în care această retragere îl lăsase îi îngădui monseniorului să ia o atitudine diplo-

matică. Nu întoarse capul, ci aşteptă pînă cînd majordomul îl aduse în faţa lui pe mesager.

Raoul se opri la capătul mesei, aşa fel ca să se afle între DOMNUL şi DOAMNA. Din acel loc făcu o plecăciune adîncă în faţa DOMNULUI, pe urmă o alta foarte smerită în faţa DOAMNEI, apoi rămase neclintit şi aşteptă ca DOMNUL să-i adreseze primul cuvîntul.

Prinţul, la rîndul său, aşteptă pînă cînd toate uşile fură închise bine ; nu voia să întoarcă faţa spre a se încredinţa de aceasta, căci n-ar fi fost demn din partea lui, dar asculta cu auzul încordat zgomotul zăvoarelor şi asta îi făcea să creadă că va avea, cel puţin în aparenţă, posibilitatea să discute în taină. Ultima uşă închisă, DOMNUL îşi ridică ochii spre vicontele de Bragelonne şi-l întrebă :

— Se pare că vii de la Paris, domnule !

— Chiar acum am sosit, monseniore.

— Ce face regele ?

— Maiestatea sa e în deplină sănătate, monseniore.

— Dar cumnata mea ?

— Maiestatea sa regina-mamă suferă necontenit de piept. Dar de o lună se simte mai bine.

— Am fost înştiinţat că ai venit din partea domnului prinţ. E o greşeală, de bună seamă.

— Nu, monseniore. Domnul prinţ de Condé m-a însărcinat să înmînez alteţei voastre regale această scrisoare, la care aştept răspunsul.

Raoul fusese puţin tulburat de primirea rece şi bănuitoare ce i se făcuse ; glasul lui coborîse pe nesimţite la diapazonul vocii joase a interlocutorului său.

Prinţul uită că el însuşi era pricina acestui mister şi fu cuprins din nou de teamă. Luă cu o căutătură iscoditoare scrisoarea prinţului de Condé, o desfăcu aşa cum ar fi desfăcut un pachet primejdios şi, pentru ca nimeni să nu observe tulburarea de pe faţa lui în timp ce o citea, se răsuci într-o parte.

DOAMNA urmărea cu o neliniştе aproape egală cu aceea a Prinţului fiecare mişcare a augustului ei soţ.

Raoul, liniştit, scăpînd oarecum de sub privirile cercetătoare ale gazdelor, se uita, fără să se mişte de la locul său, pe fereastra deschisă din faţa lui, admirînd straturile de flori din grădină şi statuile din mijlocul lor.

— Ah ! strigă deodată DOMNUL, cu un zîmbet voios şi înseninat. Este o veste cît se poate de plăcută şi o minunată scrisoare din partea domnului prinţ de Condé. Citeşte, doamnă.

Masa era prea largă pentru ca braţul Prinţului să poată ajunge pînă la cel al Prinţesei ; Raoul se grăbi să le vină în ajutor, şi o făcu într-un chip atît de graţios, încît Prinţesa fu încîntată şi îl răsplăti pe viconte cu un zîmbet măgulitor.

— Dumneata cunoşti, fără îndoială, conţinutul acestei scrisori ! i se adresă Gaston lui Raoul.

— Da, monseniore. Domnul prinţ de Condé îmi încredinţase mesajul mai întîi verbal ; apoi alteţa sa a chibzuit şi s-a hotărît să folosească pana.

— E un scris foarte frumos — zise DOAMNA — dar nu pot să citesc.

— Fii bun şi citeşte DOAMNEI, domnule de Bragelonne — zise ducele.

— Da, citeşte te rog, domnule.

Raoul începu să citească ; DOMNUL asculta încordat, cu toată luarea-aminte. Scrisoarea avea următorul cuprins :

Monseniore,

Regele se pregăteşte să plece spre graniţă ; vei fi aflat poate că maiestatea sa e pe cale de a se căsători. Regele mi-a făcut cinstea să mă numească maestru de ceremonii pe timpul acestei călătorii, şi fiindcă ştiu cîtă bucurie i-ar face maiestăţii sale să petreacă o zi la Blois, îmi iau îndrăzneala să cer alteţei voastre regale îngăduinţa de a însemna pe tăbliţa mea şi castelul pe care-l locuiţi. Dacă însă neprevăzutul acestei cereri ar putea să pricinuiască alteţei voastre regale o cît de mică neplăcere, o rog să-mi comunice acest lucru prin trimisul meu, un gentilom de încredere, domnul viconte de Bragelonne. Itinerarul pe care-l voi întocmi atîrnă de hotărîrea alteţei voastre regale, şi dacă nu vom porni spre Blois, atunci voi alege Vendôme sau Romorantin. Îndrăznesc să sper că alteţa voastră regală va primi cu bunăvoinţă cererea mea, ea fiind expresia devotamentului meu fără margini şi a dorinţei mele de a vă fi cu adevărat plăcut.

— Nimic nu-i mai măgulitor pentru noi — zise DOAMNA, care se consultase de mai multe ori, în timpul acestei lecturi,

din priviri, cu soţul ei. Regele aici ! exclamă ea poate puţin mai tare decît s-ar fi cuvenit pentru ca taina să nu se dea în vileag.

— Domnule — zise la rîndu-i alteţa sa, luînd cuvîntul — te rog să-i mulţumeşti domnului prinţ de Condé şi să-i exprimi toată recunoştinţa mea pentru plăcerea pe care mi-o face.

Raoul se înclină.

— În ce zi soseşte maiestatea sa ? mai întrebă Prinţul.

— Regele, monseniore, va sosi chiar astă-seară, după toate probabilităţile.

— Atunci cum s-ar fi cunoscut răspunsul meu, în cazul că el ar fi fost negativ ?

— Am însărcinarea, monseniore, ca, în cazul cînd răspunsul e negativ, să mă întorc în cea mai mare grabă la Beaugency şi să dau acest răspuns curierului, care-l va duce apoi cu aceeaşi grabă domnului prinţ de Condé.

— Aşadar, maiestatea sa e la Orléans ?

— Mai aproape încă, monseniore : în acest moment, maiestatea sa trebuie să fi ajuns la Meung.

— Curtea îl însoţeşte ?

— Da, monseniore.

— Ah, uitasem să-ţi cer veşti despre domnul cardinal.

— Eminenţa sa pare să se bucure de cea mai deplină sănătate, monseniore.

— Nepoatele sale vin împreună cu dînsul, nu-i aşa ?

— Nu, monseniore. Eminenţa sa a dat dispoziţii ca domnişoarele de Mancini să se îndrepte spre Brouage. Dumnealor vor porni pe malul stîng al Loarei, în timp ce curtea vine pe malul drept.

— Cum aşa ? Domnişoara Maria de Mancini nu însoţeşte curtea ? întrebă DOMNUL, al cărui aer de gravitate începea să cedeze.

— Domnişoara Maria de Mancini mai ales — răspunse Raoul, încet.

Un zîmbet fugar, rămăşiţă abia simţită a vechiului său spirit de intrigi ţesute cîndva, lumină obrajii palizi ai Prinţului.

— Mulţumesc, domnule de Bragelonne — zise atunci DOMNUL. Poate că dumneata nu ai vrea să duci domnului prinţ de Condé însărcinarea pe care aş dori să ţi-o

încredințez, și anume aceea de a-i arăta că mesagerul său mi-a făcut multă plăcere, dar am să i-o spun eu însumi.

Raoul se înclină spre a mulțumi DOMNULUI pentru cinstea ce i-o arăta. DOMNUL făcu un semn DOAMNEI, care lovi într-un talger așezat la dreapta sa. Domnul de Saint-Remy intră îndată și numaidecît încăperea se umplu iarăși de slujitori.

— Domnilor — glăsui Prințul — maiestatea sa îmi face onoarea de a veni să petreacă o zi la Blois ; vreau să cred că regelui, nepotul meu, nu-i va părea rău pentru cinstea arătată casei mele.

— Trăiască regele ! strigară cu un entuziasm plin de însuflețire ofițerii de serviciu, în frunte cu domnul de Saint-Remy.

Gaston își lăsă fața în jos, umbrită de o undă de tristețe ; toată viața lui fusese nevoit să audă, sau mai degrabă să îndure acest strigăt : „Trăiască regele !" ce răsuna mereu în jurul lui. Fiindcă nu-l mai auzise de multă vreme, își liniștise urechea, dar iată că acum o regalitate mai tînără, mai energică, mai strălucitoare încă se înălța în fața lui ca o nouă și parcă mai dureroasă înfruntare.

DOAMNA înțelese amărăciunile acestei inimi sfioase și împovărate ; ea se ridică de la masă, urmată imediat, cu un gest mașinal, de către DOMNUL, și toți slujitorii, cu un zumzet asemănător bîzîitului unui stup, îl înconjurară pe Raoul, cerîndu-i lămuriri. DOAMNA, observînd acest freamăt, îl chemă pe domnul de Saint-Remy.

— Nu-i momentul acum de trăncănit, ci de muncit — zise ea cu tonul unei gospodine îmbufnate.

Domnul de Saint-Remy se grăbi să rupă cercul format de ofițeri în jurul lui Raoul, astfel că acesta putu să treacă în anticameră.

— Veți avea, sper, grijă de acest gentilom — adăugă DOAMNA, adresîndu-se domnului de Saint-Remy.

Majordomul alergă numaidecît după Raoul.

— DOAMNA a dispus să vă găzduim aici — zise el. Vă așteaptă un apartament în castel.

— Mulțumesc, domnule de Saint-Remy — răspunse Bragelonne — dar știi cît de nerăbdător sînt să-mi pot exprima îndatoririle față de domnul conte, tatăl meu.

— Adevărat, adevărat, domnule Raoul ; prezentați-i, vă rog, cu acest prilej, încredințarea respectului meu profund.

Raoul scăpă astfel și de bătrînul gentilom și se îndreptă spre ieșire. Dar, în timp ce trecea pe sub portic, ținînd calul de frîu, auzi o voce subțire strigîndu-l de pe un coridor întunecos :

— Domnule Raoul !

Tînărul întoarse mirat capul și văzu o fetișcană brunetă, care, cu un deget la buze, îi întindea mîna.

Această tînără fată îi era necunoscută.

III

ÎNTÎLNIREA

Raoul făcu un pas către fata care-l strigase din umbră.

— Dar calul meu, doamnă ? zise el.

— Iată-vă în încurcătură ! Ieșiți ; în prima curte se află un șopron ; legați acolo calul și întoarceți-vă repede.

— Mă supun, doamnă.

Lui Raoul nu-i trebuiră decît patru minute ca să facă ceea ce i se spusese ; cînd se întoarse la capătul coridorului întunecos, o revăzu, în umbră, pe misterioasa necunoscută care-l aștepta pe prima treaptă a unei scări în spirală.

— Sînteți atît de curajos ca să mă urmați, domnule cavaler rătăcitor ? întrebă tînăra fată, rîzînd în momentul cînd îl văzu pe Raoul șovăind.

Drept răspuns, acesta porni după ea pe scara cufundată în întuneric. Urcară astfel trei caturi, el în urma ei, atingînd cu mîinile, de cîte ori dibuia balustrada, o rochie de mătase ce foșnea pe lîngă cei doi pereți. La fiecare mișcare greșită făcută de Raoul, însoțitoarea lui îi șoptea un *ssst !* autoritar și-i întindea o mînă catifelată și parfumată.

— Am putea urca aşa pînă în vîrful turnului, fără să ne dăm seama de oboseală — zise Raoul într-un tîrziu.

— Asta înseamnă, domnule, că sînteţi foarte nedumerit, foarte obosit şi foarte îngrijorat ; dar liniştiţi-vă, am ajuns.

Tînăra fată împinse o uşă prin care năvăli dintr-o dată un şuvoi de lumină ce învălui capătul scării unde Raoul, în picioare, stătea rezemat de rampă. Fata porni mai departe, iar el o urmă ; pătrunse într-o odaie, şi Raoul intră după ea.

Tocmai cînd îşi spunea că a căzut în vreo capcană, auzi un strigăt ascuţit, se întoarse şi zări la doi paşi de el, cu mîinile împreunate, cu genele lăsate, pe frumoasa blondă cu ochi albaştri, cu umeri albi, care-l recunoscuse mai înainte şi-l strigase pe nume. Cînd o văzu, citi atîta dragoste, atîta fericire în strălucirea ochilor ei, încît se lăsă să cadă în genunchi în mijlocul odăii, murmurînd la rîndul său numele Louisei.

— Ah, Montalais, Montalais — suspină aceasta — faci mare păcat înşelîndu-mă astfel !

— Eu, să te înşel ?!

— Da, mi-ai spus că te duci jos să vezi ce este, şi te-ai întors aici cu domnul.

— Trebuia s-o fac. Altfel cum ar fi primit scrisoarea pe care i-ai scris-o ?

Şi arătă cu degetul scrisoarea ce se afla încă pe masă. Raoul făcu un pas ca s-o ia, dar Louise, mai iute, cu toate că în gestul ei se observa o şovăială bine prefăcută, întinse braţul să-l oprească. Raoul întîlni astfel mîna ei, caldă şi tremurătoare ; o apucă într-ale sale şi o duse atît de respectuos la buze, încît depuse pe ea mai mult o suflare, decît un sărut. Între timp, domnişoara de Montalais luase scrisoarea, o împăturise cu grijă în trei, aşa cum fac toate femeile, şi o vîrîse în sîn.

— Nu-ţi fie teamă, Louise — zise apoi — domnul nu va încerca să o ia de aici, aşa după cum nici răposatul rege Ludovic al XIII-lea nu smulgea răvaşele din corsajul domnişoarei de Hautefort [1].

Raoul se înroşi tot, văzînd surîsurile celor două fete, şi uită că mîna Louisei rămăsese într-ale lui.

[1] Marie de Hautefort era una din domnişoarele de onoare ale Anei de Austria. Ludovic al XIII-lea a fost multă vreme îndrăgostit de ea. S-a căsătorit cu ducele de Schomberg, guvernatorul Metz-ului.

— Aşa ! zise Montalais. M-ai iertat, deci, Louise, că l-am adus aici pe domnul ; iar dumneata, domnule, n-o să mai fii supărat pe mine că te-am făcut să mă urmezi pentru a o vedea pe domnişoara. Aşadar, acum, că am încheiat pacea, să vorbim ca vechi prieteni. Prezintă-mă, Louise, domnului de Bragelonne.

— Domnule viconte — zise Louise cu o seriozitate plină de graţie şi cu cel mai candid zîmbet — am plăcerea să-ţi prezint pe domnişoara Aure de Montalais, domnişoară de onoare a alteţei sale regale DOAMNA şi, pe deasupra, cea mai bună prietenă a mea.

Raoul se înclină foarte ceremonios.

— Dar pe mine, Louise — zise el — nu mă prezinţi domnişoarei ?

— O, ea te cunoaşte ! Ştie totul !

Aceste două cuvinte din urmă o făcură să rîdă pe Montalais, iar lui Raoul îi smulseră un suspin de fericire, căci el le dădu următorul înţeles : ştie totul *despre dragostea noastră.*

— Acum ne cunoaştem, domnule viconte — zise Montalais. Poftim un fotoliu şi spune-ne repede ce veste ne-ai adus cu atîta grabă ?

— Domnişoară, nu mai este o taină. Regele, în drum spre Poitiers, se va opri la Blois pentru a vizita pe alteţa sa regală.

— Regele aici ! exclamă Montalais bătînd cu bucurie din palme. Vom avea prilejul să vedem curtea ! Îţi imaginezi, Louise ? Adevărata curte de la Paris ! O, Doamne ! Şi cînd asta, domnule ?

— Poate chiar astă-seară, domnişoară ; în mod mai sigur, mîine.

Montalais făcu un gest de mare mîhnire.

— Nu mai e timp să ne pregătim ! Nu mai e timp să ne facem rochii ! Sîntem în întîrziere ca nişte poloneze ! Vom semăna cu portretele de pe vremea lui Henric al IV-lea... Ah, domnule, rea veste ne mai aduci !

— Domnişoarelor, dumneavoastră veţi fi întotdeauna frumoase.

— Ce folos !... Vom fi întotdeauna frumoase, fiindcă natura ne-a făcut drăguţe ; dar vom fi caraghioase, fiindcă nu vom fi în pas cu moda... Caraghioase, da !... N-o să se uite oare la mine ca la o caraghioasă ?

— Cine anume ? o întrebă cu naivitate Louise.

— Cum cine ? Dar eşti ciudată, draga mea... Ce întrebare e asta ? E vorba de toată lumea, de curteni, de seniori, de rege.

— Iartă-mă, buna mea prietenă, dar cum aici toată lumea s-a obişnuit să ne vadă aşa cum sîntem...

— De acord ; numai că de data asta va fi altfel, iar noi vom fi caraghioase chiar şi pentru Blois, căci în jurul nostru va fi admirată moda Parisului, şi se va vedea cît de colo că noi am rămas la moda de la Blois ! E îngrozitor !

— Nu vă faceţi inimă rea, domnişoară.

— Ah, da ! În fond, cu atît mai rău pentru cei ce nu mă vor găsi pe gustul lor ! zise cu un aer filozofic Montalais.

— Asta ar însemna că asemenea oameni n-au gust ! zise Raoul, credincios obiceiului său de a fi totdeauna galant.

— Mulţumesc, domnule viconte. Aşadar, spuneai că regele vine la Blois ?

— Împreună cu întreaga curte.

— Domnişoarele de Mancini vor veni şi ele ?

— Tocmai că nu.

— Dar, după cum se vorbeşte, s-ar părea că regele nu se poate lipsi de domnişoara Maria ?

— Regele va fi nevoit să se lipsească, deoarece domnul cardinal vrea aceasta. Îşi surghiuneşte nepoatele la Brouage.

— El ?! Făţarnicul !

— Taci ! făcu speriată Louise, ducînd un deget la buzele sale trandafirii.

— Pff ! Nimeni nu mă poate auzi aici. Vă spun că bătrînul Mazarino Mazarini e un făţarnic, care arde de dorinţa de a o face pe nepoata sa regină a Franţei.

— Nu, domnişoară, dimpotrivă, domnul cardinal îl însoară pe maiestatea sa cu infanta Maria-Teresa.

Montalais se uită în ochii lui Raoul şi-i spuse :

— Dumneavoastră, parizienii, credeţi în asemenea poveşti ? Atunci înseamnă că noi, aici la Blois, ştim mai multe.

— Domnişoară, de vreme ce regele trece de Poitiers şi se îndreaptă spre Spania, de vreme ce actele de căsătorie au fost încheiate între don Luis de Haro şi eminenţa sa, înţelegeţi prea bine că nu mai e vorba de nişte jocuri capricioase.

— Aşa, va să zică ! Dar presupun că regele e totuşi rege !

— Fără îndoială, domnişoară ; însă cardinalul e cardinal.

— Cu alte cuvinte, regele nu este şi el om ? N-o iubeşte pe Maria de Mancini ?

— O adoră.

— Atunci se va însura cu ea. Asta înseamnă că vom avea război cu Spania ; domnul Mazarin va cheltui cîteva din milioanele pe care le are puse deoparte ; gentilomii noştri îşi vor arăta vitejia în faţa mîndrilor castilieni, şi mulţi se vor întoarce încununaţi cu lauri, iar noi îi vom încununa cu mirt. Iată cum înţeleg eu politica.

— Montalais, eşti o zănatică — zise Louise — şi orice exagerare te atrage, aşa cum lumina atrage fluturii.

— Louise, tu eşti atît de înţeleaptă, încît nu vei iubi niciodată.

— Oh — făcu Louise, cu o blîndă dojană — dar nu înţelegi, Montalais ? Regina-mamă doreşte să-şi însoare fiul cu infanta ; vrei ca regele să n-o asculte pe mamă ? Tocmai un suflet regesc, ca al său, să dea o pildă rea ? Cînd părinţii jau apărarea iubirii, s-a terminat cu dragostea !

Aici Louise oftă adînc ; Raoul îşi lăsă ochii în jos, cu un aer stînjenit. Montalais începu să rîdă.

— Bine că n-am părinţi — murmură ea.

— Ai, desigur, veşti despre sănătatea domnului de La Fère — întrebă Louise, înăbuşindu-şi suspinul care dezvăluise atîtea amărăciuni cu adîncimea lui plină de înţelesuri.

— Nu, domnişoară — răspunse Raoul — nu l-am văzut încă pe tatăl meu ; mă îndreptam chiar spre locuinţa lui, cînd domnişoara de Montalais a binevoit să mă oprească ; spor însă că domnul conte e sănătos. N-aţi auzit nimic rău în legătură cu el, nu-i aşa ?

— Nimic, domnule Raoul ; slavă Domnului, nimic !

Se făcu o tăcere în cursul căreia două inimi care urmau firul aceluiaşi gînd se înţelegeau de minune între ele, fără să aibă nevoie nici măcar de sprijinul unei singure priviri.

— Ah, Doamne ! strigă deodată Montalais. Urcă cineva !...

— Cine poate să fie ? tresări Louise, ridicîndu-se în picioare.

— Stimate domnişoare, v-am stingherit prea mult ; am comis o indiscreţie, fără îndoială, venind aici — se bîlbîi Raoul, cu totul fîstîcit.

— E un pas greu — zise Louise.

— De va fi cumva domnul Malicorne — adăugă Montalais — n-avem de ce să ne temem.

Louise şi Raoul schimbară cîte o privire, întrebîndu-se cine putea să fie acest domn Malicorne.

— Fiţi liniştiţi — continuă Montalais — nu e gelos.

— Dar, domnişoară... — murmură Raoul.

— Ştiu ce vrei să spui... Ei bine, e tot atît de discret ca şi mine.

— Dumnezeule — şuieră Louise, care-şi lipise urechea de uşa întredeschisă — recunosc pasul mamei!

— Madame de Saint-Remy! Unde să mă ascund? zise Raoul, apucînd-o nerăbdător de rochie pe Montalais, care şi ea părea că-şi pierduse puţin capul.

— Da — întări aceasta — da, recunosc şi eu pantofii care lipăie. E buna noastră mamă!... Domnule viconte, regret că fereastra care dă în curte e la cincizeci de picioare înălţime...

Raoul privi spre balcon cu un aer rătăcit, dar Louise îl apucă de braţ şi-l opri să sară pe fereastră.

— Ah, ce proastă sînt! zise Montalais. Parcă n-aş avea dulapul cu rochiile de ceremonie! Pare a fi făcut anume pentru aşa ceva!

Se grăbiră, căci doamna de Saint-Remy urca mai repede ca de obicei; ea ajunse în capul scării chiar în clipa cînd Montalais, ca în scenele de mare încurcătură, închidea dulapul, împingînd uşa cu spatele.

— Ah — strigă doamna de Saint-Remy — eşti aici, Louise?

— Da, doamnă — răspunse fata, mai palidă decît dacă s-ar fi ştiut autoarea unei mari nelegiuiri.

— Bine, bine!

— Şedeţi, doamnă — zise Montalais, oferind un fotoliu doamnei de Saint-Remy şi aşezînd-o în aşa fel, încît să fie cu spatele către dulap.

— Mulţumesc, domnişoară Aure, mulţumesc! Haide repede, copila mea, să mergem!

— Unde să mergem, doamnă?

— Acasă. Trebuie să-ţi pregătim toaleta.

— Cum? făcu Montalais, grăbindu-se să joace rolul surprinsei, de teamă ca nu cumva Louise să comită vreo greşeală.

— N-aţi auzit vestea cea mare? zise doamna de Saint-Remy.

— Ce veste vreţi să audă, doamnă, două fete închise în acest porumbar?

— Cum?... N-aţi văzut pe nimeni?

— Doamnă, vorbiţi în enigme şi ne faceţi să murim de curiozitate! strigă Montalais, care, îngrozită că o vedea pe Louise din ce în ce mai palidă, nu mai ştia cărui sfînt să i se roage.

În cele din urmă, surprinse la prietena ei o privire grăitoare, una din acele priviri care ar face şi un zid să înţeleagă. Louise îi arăta pălăria, pîrdalnica de pălărie a lui Raoul, care stătea mîndră pe masă. Montalais se repezi înainte, o înşfăcă iute cu mîna stîngă, o duse la spate, trecînd-o în dreapta, şi o ascunse astfel, în timp ce continua să vorbească fără întrerupere.

— Ei bine — zise doamna de Saint-Remy — a venit un curier aducînd vestea despre apropiata sosire aici a regelui. Asta înseamnă, domnişoarelor, că trebuie să fiţi frumoase!

— Repede! Repede! strigă Montalais. Urmează pe doamna, mama dumitale, Louise, şi lasă-mă să-mi pregătesc rochia de ceremonie.

Louise se ridică, iar mama ei o luă de mînă şi o trase spre scară.

— Haide — zise ea. Apoi îi şopti: Cînd ţi-am interzis să vii la Montalais, de ce-ai venit?

— Doamnă, e prietena mea. De altminteri, abia am venit.

— N-a ascuns pe nimeni aici, înaintea ta?

— Doamnă!

— Am văzut o pălărie de bărbat; trebuie să fie a caraghiosului, a ticălosului acela!

— Doamnă! strigă iar Louise.

— A neisprăvitului de Malicorne! O domnişoară de onoare făcînd asemenea lucruri... Hm!

Şi cele două glasuri se pierdură în adîncimea scării înguste.

Montalais auzise toate aceste cuvinte, al căror ecou ajungea pînă la ea ca printr-o pîlnie. Înălţă din umeri, dar tocmai atunci îl văzu pe Raoul care ieşea din ascunzătoarea lui, unde auzise şi el totul.

— Sărmană Montalais — oftă ea — victimă a prieteniei !... Şi tu, biet Malicorne, victimă a dragostei !

Se întrerupse, observînd expresia tragi-comică a lui Raoul, care nu-şi putea ierta că într-o singură zi descoperise atît de multe taine.

— Oh, domnişoară — grăi el — cum să-ţi mulţumesc pentru atîta bunătate ?

— O să ne socotim altă dată — răspunse ea. Acum fugi cît mai repede, domnule de Bragelonne, deoarece doamna de Saint-Remy nu e îngăduitoare şi o singură vorbă din partea ei ar putea provoca aici o vizită domiciliară cu urmări neplăcute pentru toţi. Adio...

— Dar Louise... cum am putea să aflăm ?...

— Du-te, du-te ! Regele Ludovic al XI-lea ştia el bine ce făcea atunci cînd a născocit poşta.

— Vai ! suspină Raoul.

— Şi apoi, mai sînt aici şi eu, care preţuiesc cît toate poştele regatului ! Repede, pe cal ! Dacă doamna de Saint-Remy se va întoarce să-mi facă morală, cel puţin să nu te mai găsească aici !

— Are să-i spună tatălui meu, aşa-i ? murmură Raoul.

— Şi o să fii certat ! Vai, viconte, se vede că vii de la curte : eşti fricos ca regele. Eh ! Aici, la Blois, noi nu prea ne sinchisim de consimţămîntul lui papa. Întreabă-l pe Malicorne.

Cu acestea, nebunatica fată îl scoase pe Raoul pe uşa de la intrare, împingîndu-l de umeri. Tînărul se strecură de-a lungul porticului, îşi luă calul, sări în şa şi porni la vale în galop, ca şi cum cei opt paznici ai DOMNULUI s-ar fi repezit cu toţii pe urmele lui.

IV

TATĂL ŞI FIUL

Raoul apucă pe drumul atît de cunoscut, atît de drag inimii lui, care ducea de la Blois la reşedinţa contelui de La Fère.

Cititorul ne va scuti de o nouă descriere a acestei locuinţe; el a pătruns aeolo, împreună cu noi, în alte vremuri, aşa că o cunoaşte destul de bine[1]. Atît doar că, de la ultima călătorie pe care am făcut-o aici, zidurile au căpătat o culoare mai cenuşie, iar olanele, tonuri arămii ceva mai armonioase; copacii s-au înălţat, şi aceiaşi care odinioară îşi alungeau braţele subţiri pe deasupra tufişurilor, acum, împliniţi, stufoşi, încărcaţi de verdeaţă, îşi aruncau pînă departe umbra deasă a ramurilor lor pline de sevă, de flori şi de roade, spre desfătarea călătorului.

Raoul zări de departe acoperişul ascuţit, cele două turnuleţe, porumbarul ascuns între ulmi şi stolurile de porumbei ce se roteau necontenit în jurul conului cărămiziu, fără să se depărteze de el niciodată, asemenea dulcilor amintiri ce flutură în jurul unui suflet senin. Cînd se apropie şi mai mult, auzi scrîşnetul scripeţilor care scîrţîiau sub greutatea găleţilor mari, şi i se păru că aude plînsul melancolic al apei care cade iarăşi în fîntînă cu un susur trist, funebru, solemn, încîntînd urechea copilului şi a poetului, amîndoi visători; susur căruia englezul îi spune *splash*, poeţii arabi *gasgaşau*, şi pe care noi, francezii, în dorinţa noastră de a fi poeţi, nu-l putem traduce decît printr-o perifrază: *Susurul apei picurînd în apă.*

Trecuse mai bine de un an de cînd Raoul nu mai venise să-l vadă pe tatăl său. În toată această vreme, stătuse pe lîngă domnul prinţ de Condé.

---

[1] Vezi Al. Dumas: „După douăzeci de ani", Editura Tineretului, 1960, pag. 161.

Într-adevăr, după toate tulburările Frondei [1], a cărei primă perioadă noi am încercat să o zugrăvim în altă parte [2], Louis de Condé încheiase cu curtea o împăcare publică, solemnă și sinceră. În răstimpul cît a dăinuit ruptura dintre el și rege, domnul de Condé, care prinsese mai de mult simpatie pentru Bragelonne, îi oferise în zadar toate avantajele ce-ar fi putut să uluiască pe oricare tînăr. Contele de La Fère, rămas credincios principiilor sale de lealitate și regalitate, împărtășite cîndva fiului său în beciurile din Saint-Denis, contele de La Fère deci, în numele fiului său, refuzase orice momeală. Ceva mai mult încă: în loc să-l urmeze pe domnul de Condé în răzvrătirea sa, vicontele îl urmase pe domnul de Turenne, luptînd pentru rege. Apoi, atunci cînd domnul de Turenne părea să părăsească, la rîndul său, cauza regală, se despărți și de domnul de Turenne, așa cum făcuse și cu domnul de Condé. Din această linie dreaptă de conduită rezultă că, dacă Turenne și Condé nu triumfaseră unul față de celălalt decît sub drapelele regelui, Raoul, oricît de tînăr ar fi fost, avea zece victorii înscrise pe statele sale de serviciu și nici o înfrîngere de care vitejia și conștiința lui să se poată mustra.

Așadar, Raoul, urmînd îndemnul tatălui său, slujise, fără abatere și cu credință, steaua regelui Ludovic al XIV-lea, în pofida tuturor schimbărilor de opinii care erau molipsitoare și, s-ar putea spune, de neînlăturat în vremurile acelea.

Domnul de Condé, reintrat în grații, folosise totul, și în primul rînd privilegiul amnistiei, pentru a cere din nou multe din ceea ce-i fuseseră acordate și, între altele, pe Raoul. Cu bunul lui simț de totdeauna, contele de La Fère îl și trimisese fără zăbavă pe Raoul prințului de Condé.

[1] Nume dat războiului civil care a avut loc în Franța în timpul minorității lui Ludovic al XIV-lea, între partida curții regale (Ana de Austria și Mazarin) și parlament (1648—1653). Fronda a fost cauzată în special de proasta politică financiară a lui Mazarin. În acest război, parlamentul a avut de partea sa, la început, pe Conti și cardinalul de Retz, apoi pe Condé, Beaufort și doamna de Longueville, care, cu sprijinul secret al Spaniei, au dezlănțuit o adevărată bătălie împotriva trupelor regale, conduse de Turenne.

[2] Vezi Al. Dumas: „După douăzeci de ani", Editura Tineretului, 1960.

Se scursese prin urmare un an de la ultima despărțire dintre tată și fiu ; cele cîteva scrisori schimbate între ei îndulciseră, dar nu vindecaseră durerile acestei despărțiri. Am văzut că Raoul avea acum la Blois și o altă iubire, în afară de iubirea filială. Să fim însă drepți și să recunoaștem că, fără intervenția hazardului, precum și a domnișoarei de Montalais, după predarea mesajului ar fi pornit îndată spre reședința tatălui său, întorcînd de bună seamă capul, dar fără a se opri o singură clipă din drum, chiar dacă ar fi văzut-o pe Louise că-i face semn cu mîna.

Astfel, în prima parte a drumului, Raoul se gîndea cu mîhnire la ceea ce lăsase atît de repede în urmă, adică la iubită ; în cealaltă jumătate, se gîndea la prietenul către care i se părea că se îndreaptă prea încet, în comparație cu nerăbdarea de a-l vedea.

Raoul găsi poarta grădinii deschisă și dădu pinteni calului pe alee, fără să ia în seamă gesturile pline de mînie pe care i le făcea un bătrîn îmbrăcat într-o flanea albăstruie de lînă și cu o tichie roasă, de catifea, pe cap. Acest bătrîn, care plivea un strat de trandafiri pitici și de margarete, era tare furios văzînd un cal ce alerga pe aleile sale așternute cu nisip și abia netezite. Aruncă chiar un *hei !* repezit, care-l făcu pe Raoul să întoarcă fața. Și numaidecît scena luă altă înfățișare ; căci îndată ce văzu chipul lui Raoul, bătrînul se ridică și începu să alerge înspre casă, scoțînd niște strigăte bolborosite ce păreau să fie la el semnul unei fericiri nemaipomenite. Raoul se opri la grajd, dădu calul în grija unui mic lacheu și urcă scările, sărind cîte trei trepte deodată, cu o însuflețire ce l-ar fi bucurat adînc pe tatăl său. Străbătu anticamera, sala de mese și salonul, fără să întîlnească pe nimeni în cale ; ajunse apoi în fața ușii contelui de La Fère, bătu în ea cu nerăbdare și păși înăuntru aproape fără să audă cuvîntul : *Intră !* rostit de o voce gravă, dar totodată blîndă.

Contele stătea la o masă încărcată de cărți și hîrtii ; rămăsese același nobil și chipeș gentilom de altădată, numai că anii dăduseră nobleții și frumuseții lui o înfățișare mai solemnă și mai distinsă. O frunte albă și netedă, încununată de un păr lung, mai mult nins decît negru, o privire caldă

şi pătrunzătoare între genele încă tinereşti, mustaţa subţire şi abia încărunţită, umbrind buzele cu un contur plăcut şi frumos arcuite, ca şi cum n-ar fi fost niciodată bîntuite de patimi mistuitoare, o statură dreaptă şi mlădioasă, o mînă sigură, dar mai slăbită, iată cum arăta încă ilustrul gentilom căruia atîtea glasuri ilustre îi făcuseră elogiul sub numele de Athos. În clipa aceea se îndeletnicea cu însemnarea unor îndreptări pe filele unui caiet, umplut în întregime cu un scris aşternut cu migală de propria sa mînă.

Raoul îl cuprinse pe tatăl său de umeri, de gît, la repezeală, şi îl sărută cu atîta dragoste, cu atîta înflăcărare, încît contele nu avu nici puterea, nici timpul să facă vreo mişcare, sau să-şi stăpînească emoţia.

— Tu aici ! Tu aici, Raoul ! exclamă el. E oare cu putinţă ?

— Ah, domnule, domnule, cît de fericit sînt că te revăd !

— Dar nu mi-ai răspuns, viconte. Ai un concediu, că te afli la Blois, ori s-a întîmplat vreo nenorocire la Paris ?

— Slavă Domnului — răspunse Raoul, potolindu-se încetul cu încetul — nu s-au întîmplat decît lucruri îmbucurătoare : regele se însoară, aşa cum am avut cinstea să-ţi fac cunoscut în ultima mea scrisoare, şi pleacă în Spania. În drum, maiestatea sa va trece prin Blois.

— Ca să-i facă o vizită DOMNULUI ?

— Da, domnule conte. De aceea, temîndu-se să nu-l găsească neprevenit, sau poate dorind să-i facă o plăcere deosebită, domnul prinţ de Condé m-a trimis înainte, ca să dau de veste spre a se pregăti găzduirea.

— Şi l-ai văzut pe DOMNUL ? întrebă contele cu vioiciune.

— Am avut această onoare.

— La castel ?

— Da, domnule — răspunse Raoul, coborîndu-şi ochii, deoarece, în întrebările contelui, simţise ceva ce părea să treacă dincolo de marginile unei simple curiozităţi.

— Ah, adevărat, viconte ?... Atunci te felicit.

Raoul înclină uşor din cap.

— Şi ai mai văzut pe cineva la Blois, spune ?

— Am văzut-o pe alteța sa regală DOAMNA.

— Prea bine. Dar nu despre DOAMNA vorbesc eu. Raoul se înroși pînă în vîrful urechilor și nu răspunse.

— După cîte se pare, nu mă înțelegi, domnule viconte! stărui domnul de La Fère, fără să accentueze prea tare întrebarea, însă ascuțindu-și în mod vădit privirea pătrunzătoare.

— Te înțeleg foarte bine, domnule — i-o întoarse Raoul — și dacă îmi pregătesc răspunsul, asta nu înseamnă că voi rosti o minciună, o știi, de bună seamă.

— Știu că nu obișnuiești să minți. Tocmai de aceea mă mir că îți trebuie atît de mult timp ca să-mi răspunzi da sau nu.

— Nu-ți pot răspunde decît înțelegîndu-te bine, și dacă am priceput cum trebuie, mi se pare că n-o să te bucure răspunsul meu. Nu-ți face plăcere, desigur, că am văzut-o pe...

— Domnișoara de La Vallière, nu mă îndoiesc.

— Despre ea vrei să-mi vorbești, știu foarte bine, domnule conte — zise Raoul cu o neașteptată blîndețe în glas.

— Și te întreb dacă ai văzut-o.

— Domnule, nu știam cîtuși de puțin, cînd am intrat la castel, că domnișoara de La Vallière se găsea acolo; abia cînd am ieșit ca să plec, după ce mi-am îndeplinit însărcinarea ce-o avusesem, întîmplarea a făcut să ne trezim față în față. Am avut cinstea să-i prezint omagiile mele.

— Cum se numește întîmplarea care te-a dus la domnișoara de La Vallière?

— Domnișoara de Montalais, domnule.

— Cine-i această domnișoară de Montalais?

— O tînără persoană pe care n-o cunoșteam, pe care n-o mai văzusem niciodată. E domnișoară de onoare a DOAMNEI.

— Domnule viconte, nu voi merge mai departe cu interogatoriul meu, pe care îmi pare rău că l-am lungit și atîta. Te povățuisem însă s-o ocolești pe domnișoara de La Vallière și să n-o vezi decît cu încuviințarea mea. O, știu că mi-ai spus adevărul și că n-ai căutat cu tot dinadinsul să te apropii de dînsa. Întîmplarea mi-a fost împotrivă; n-am de ce să te condamn. Mă voi mulțumi deci să-ți repet ceea ce ți-am mai spus și altă dată cu privire la această

domnişoară. N-o învinuiesc cu nimic, martor mi-e Dumnezeu, dar nu intră în vederile mele să o vizitezi. Te rog încă o dată, scumpul meu Raoul, să rămînem înţeleşi asupra acestei chestiuni.

Se vedea cît se poate de bine că privirea atît de limpede şi de curată a lui Raoul se tulbură la aceste cuvinte.

— Şi acum, prietene dragă — urmă contele, cu zîmbetul lui cald şi cu vocea sa obişnuită — să vorbim de altceva. Te reîntorci cumva la datoriile dumitale?

— Nu, domnule. Astăzi voi rămîne aici, alături de domnia ta, toată ziua. Domnul de Condé nu mi-a dat, din fericire, altă însărcinare în afară de aceea pe care am îndeplinit-o şi care se potrivea atît de bine cu dorinţele mele.

— Regele e sănătos?

— Tun.

— Şi domnul de Condé ce face?

— Ca întotdeauna, domnule.

Contele uitase să întrebe şi de Mazarin: era un vechi năravul lui.

— Ei bine, Raoul, fiindcă acum eşti numai al meu, îţi voi consacra şi eu, la rîndu-mi, toată ziua de azi. Îmbrăţişează-mă... Încă... Încă... Eşti la tine acasă, viconte... Ah, iată pe bătrînul nostru Grimaud!... Vino, Grimaud, domnul viconte vrea să te îmbrăţişeze.

Vajnicul bătrîn nu aşteptă să fie rugat a doua oară, ci alergă cu braţele deschise spre Raoul, care-i ieşi în cale spre a-l cruţa de prea multe eforturi.

— Acum vrei să mergem în grădină, Raoul? Am să-ţi arăt noul pavilion pe care ţi l-am pregătit pentru vacanţele pe care ţi le vei petrece aici şi, în timp ce vei privi răsadurile din iarna asta şi cei doi cai pe care i-am adus de curînd, îmi vei da veşti despre bunii noştri prieteni de la Paris.

Contele închise manuscrisul, îl luă pe tînăr de braţ şi ieşiră împreună în grădină.

Grimaud se uită cu duioşie în urma lui Raoul, care era să atingă cu creştetul capului pragul de sus al uşii, şi, mîngîindu-şi barba împărătească, lăsă să-i scape aceste cuvinte pline de un înţeles adînc:

— Tare a mai crescut!

V.

UNDE VA FI VORBA DE CROPOLI, DE CROPOLE ŞI DE UN MARE PICTOR NECUNOSCUT

În vreme ce contele de La Fère îi va arăta lui Raoul micile clădiri pe care le-a ridicat şi caii pe care i-a mai cumpărat, cititorii ne vor îngădui să ne întoarcem împreună cu ei la Blois şi să luăm parte la agitaţia neobişnuită ce vînzolea tot oraşul.

Vestea cea nouă adusă de Raoul se făcu simţită mai ales în casele şi locuinţele de vază. Căci, într-adevăr, regele şi curtea la Blois — adică o sută de cavaleri, zece trăsuri, două sute de cai şi tot atîţia valeţi cîţi stăpîni — unde se va îngrămădi toată această omenire, unde vor fi găzduiţi toţi acei gentilomi de prin apropiere, care vor începe să sosească aici nu mai tîrziu decît peste două sau trei ceasuri, de îndată ce vestea se va răspîndi pas cu pas de jur împrejur, aidoma cercurilor crescînde pe care le face căderea unei pietre în apa liniştită a unui lac ?

Blois, precum am văzut, potolit în cursul dimineţii ca lacul cel mai paşnic din lume, la vestea despre vizita regală se umplu deodată de freamăt şi de vuiet. Toţi slujitorii de la castel umblau forfota prin oraş, sub supravegherea ofiţerilor, să strîngă provizii, iar zece călăreţi goneau în galop spre crîngurile de la Chambord să caute vînat, la pescăriile din Beuvron pentru peşte, la serele din Cheverny pentru flori şi pentru fructe. Erau scoase din dulapuri ţesăturile cele mai preţioase şi lămpile cu lungi braţe aurite ; o armată de săraci măturau curţile şi spălau faţadele de piatră ale clădirilor, în timp ce nevestele lor băteau pajiştile de dincolo de Loara, ca să strîngă ramuri înverzite şi să culeagă flori de cîmp. Întregul oraş, spre a nu rămîne mai prejos de curăţenia de la castel, îşi făcea toaleta cu mari zvîcniri de bidinele, de mături şi de apă. Pîrîiaşele din partea de sus a oraşului, umflate de aceste spălături grab-

nice, se transformau în adevărate fluvii în partea de jos, iar caldarîmul, adesea năpădit de noroi, trebuie s-o spunem, era curăţat acum şi strălucea ca oglinda în bătaia razelor prietenoase ale soarelui. În fine, se pregăteau muzici, iar rafturile se goleau în toate prăvăliile : lumînările, panglicile şi şnururile pentru săbii erau smulse din mîinile negustorilor, în timp ce gospodinele se îngrijeau de pîine, de carne şi de mirodenii. Un mare număr de burghezi, ale căror case erau încărcate de provizii ca şi cum ar fi fost ameninţaţi de un asediu, nemaiavînd grijă de nimic, îşi şi îmbrăcaseră hainele de sărbătoare şi se îndreptau spre poarta oraşului, pentru a fi cei dintîi care să vestească sau să vadă cortegiul. Ei ştiau prea bine că regele n-avea să vină decît la noapte, sau poate chiar mîine dimineaţă. Dar ce altceva este aşteptarea decît un fel de nebunie, şi ce altceva este nebunia, dacă nu un exces de speranţă ?

În oraşul de jos, la nu mai mult de o sută de paşi de castelul Statelor, între aleea înconjurătoare şi castel, pe o stradă destul de frumoasă, care se numea pe atunci Strada Veche şi care trebuie să fi fost într-adevăr destul de veche, se ridica o venerabilă clădire scundă şi largă, cu acoperişul ţuguiat, înzestrată cu trei ferestre spre stradă la catul de jos, cu alte două la cel de deasupra, iar la catul al treilea — cu o singură fereastră rotundă. Lipit de faţada triunghiulară, se construise de curînd un adaus în formă de paralelogram, destul de larg, care se întindea mult în stradă, conform planurilor edilitare obişnuite pe atunci. Strada se îngustase astfel cu mai bine de un sfert, în schimb casa se lărgise cu aproape jumătate din cît era mai înainte, aşa că, la drept vorbind, nimic nu se irosise fără folos.

Tradiţia spunea că în această casă cu acoperişul ţuguiat a locuit, pe vremea lui Henric al III-lea, un consilier de stat, la care a venit odată regina Caterina, după unii, să-l viziteze, după alţii, să-l sugrume. Oricum ar fi fost, este de presupus că nobila doamnă a trebuit să păşească cu mare băgare de seamă peste pragul acestei vechi locuinţe. După ce consilierul a răposat prin strangulare sau de moarte bună, cine mai ştie, casa a fost vîndută, pe urmă părăsită, şi în fine izolată de celelalte clădiri de pe stradă. Abia către mijlocul domniei lui Ludovic al XIII-lea, un italian, pe nume Cropoli, scăpat din bucătăriile mareşa-

lului d'Ancre, a venit și s-a stabilit aici. El a deschis în această casă o mică ospătărie unde se preparau niște macaroane atît de gustoase, că lumea dădea năvală de la cîteva leghe să cumpere sau să le mănînce chiar acolo. Faima casei se datora faptului că regina Maria de Medicis, pe cînd era captivă, după cum se știe, în castelul Statelor, trimisese o dată să i se aducă asemenea macaroane. Asta se întîmplase exact în ziua cînd ea a evadat prin fereastra rămasă celebră. Tava cu macaroane a fost găsită pe masă, aproape neatinsă de gura regală.

Datorită acestui dublu renume de care se bucura casa cu fațada triunghiulară, al unei sugrumări și al macaroanelor, numitului Cropoli îi dădu în cap să pună la hanul său o firmă cît mai pompoasă. Dar calitatea lui de italian nu era pe atunci un titlu cu care puteai să te lauzi, iar, pe de altă parte, puțina lui avere, chivernisită cu grijă, îl împiedica să se ridice în ochii lumii.

Cînd se văzu pe patul morții, lucru ce se întîmplă în anul 1643, după săvîrșirea din viață a regelui Ludovic al XIII-lea, Cropoli îl chemă pe fiul său, tînăr bucătar în care își punea cele mai mari speranțe, și, cu lacrimi în ochi, îl povățui să păstreze secretul preparării macaroanelor, să-și franțuzească numele, să se însoare cu o franceză și, în sfîrșit, cînd orizontul politic va fi curățat de norii care îl acopereau — se folosea încă de pe atunci această figură de stil foarte des auzită în zilele noastre în cercurile înalte ale Parisului și la Cameră — să-și facă la făurarul de alături o firmă frumoasă, pe care un pictor cunoscut, al cărui nume i-l și spuse, să zugrăvească două portrete ale reginei, cu aceste cuvinte drept legendă: „LA MEDICIS". La aceste recomandări, jupînul Cropoli abia mai avu putere să arate tînărului său urmaș căminul sub vatra căruia îngropase o mie de ludovici de cîte zece franci, și își dădu duhul.

Cropoli fiul, ca om cu inima tare, îndură pierderea cu resemnare și primi fără înfumurare moștenirea. El începu să-și obișnuiască mușteriii cu pronunțarea tot mai ștearsă a lui *i* din coada numelui său, așa fel că de la o vreme lumea nu-i mai spunea decît domnul Cropole, un nume curat franțuzesc. După aceea se însură cu o franțuzoaică mărun-

ţică ce lucra la dînsul şi pe care pusese ochii mai demult, iar părinţilor fetei le smulse o zestre frumuşică, arătîndu-le comoara scoasă de sub vatra căminului. Aceste două prime porunci împlinite, porni în căutarea pictorului ce trebuia să-i facă firma ; şi el fu găsit foarte curînd.

Acesta era un bătrîn italian, care se considera emulul lui Rafael [1] şi al lui Carraccio [2], dar un emul nenorocos. Îi plăcea să spună că aparţinea şcolii veneţiene, de bună seamă fiindcă iubea foarte mult culoarea. Pînzele lui, din care nu vînduse nici măcar una singură, băteau la ochi de la o sută de paşi, dar nu erau de loc pe placul burghezilor, aşa că pînă la urmă sfîrşi prin a se lăsa de artă. Se lăuda însă că pictase o sală de baie pentru doamna mareşal d'Ancre şi se plîngea în acelaşi timp că această sală ar fi ars o dată cu dezastrul mareşalului.

Cropoli, în calitatea sa de compatriot, fu îngăduitor cu Pittrino — aşa se numea artistul ; pesemne că el văzuse faimoasele zugrăveli din sala de baie. Fapt este că-i purtă atîta stimă, ba chiar se simţi atît de măgulit cu prietenia lui Pittrino, încît îl luă să locuiască la dînsul.

Pittrino, fire recunoscătoare şi hrănit cu macaroane, începu să răspîndească faima acestei mîncări naţionale şi, încă de pe timpul fondatorului ei, aduse, cu limbuţia lui neobosită, mari foloase casei Cropoli. La bătrîneţe, el se arătă tot atît de devotat fiului, precum fusese faţă de tată, şi încet-încet ajunse un fel de supraveghetor al unei întreprinderi unde cinstea lui nepătată, cumpătarea sa recunoscută, neprihănirea sa pilduitoare şi o mie de alte virtuţi, pe care socotim de prisos să le mai înşirăm aici, îi asigurară un loc de vază în familie, avînd dreptul de a supraveghea şi controla toate slugile din casă. Pe deasupra, el era acela care gusta macaroanele, pentru a le păstra calitatea bună a tradiţiei casei ; şi trebuie spus că nu îngăduia nici un bob de piper mai mult decît era necesar şi nici o fărîmă de

[1] Rafael Sanzio (1483—1520), celebru pictor, sculptor şi arhitect italian, reprezentant al şcolii romane. Madonele sale, strălucind de tinereţe, de prospeţime şi de o blîndă maternitate, sînt unice şi neegalate.

[2] Carraccio a fost numele a trei pictori italieni : Ludovic (1555—1619) şi verii săi Augustin (1557—1602) şi Hanibal (1560—1609). La acesta din urmă, cel mai fecund dintre ei, care a pictat galeria palatului Farnese, se referă aici autorul.

parmezan mai puțin. Bucuria lui fu cu adevărat mare în ziua cînd, chemat să împărtășească taina lui Cropole fiul, i se dădu însărcinarea să picteze firma cu pricina.

Se porni să scotocească plin de nerăbdare într-o lădiță veche, unde regăsi pensulele puțin roase de șoareci, dar încă destul de bune, culorile în tuburile aproape uscate, uleiul de in dintr-o sticluță și o paletă care aparținuse cîndva lui Bronzino [1], acel „diou de la pittoure" [2], cum spunea, în entuziasmul lui veșnic tineresc, artistul de dincolo de munți. Pittrino își recăpătă astfel dintr-o dată întregul avînt de pe vremuri.

Făcu așa cum făcuse Rafael : își schimbă maniera și pictă în genul lui Albani [3], mai degrabă două zeițe, în loc de două regine. Aceste ilustre doamne erau atît de grațioase pe firmă, ofereau privirilor uimite o asemenea îmbinare de crini și trandafiri — rezultat încîntător al schimbării de manieră la Pittrino — și dezvăluiau atitudini de sirene atît de anacreontice, încît primul magistrat municipal, cînd fu chemat să vadă această importantă lucrare în casa lui Cropole, declară numaidecît că doamnele zugrăvite acolo erau prea frumoase și de un farmec prea însuflețit ca să poată figura pe o firmă, în văzul lumii.

— Alteța sa regală DOMNUL, care trece adesea prin orașul nostru — i-a spus el pictorului — n-ar fi prea mulțumit s-o vadă pe doamna ilustra lui mamă atît de despuiată și te-ar trimite fără îndoială în temnița statului, căci inima acestui glorios Prinț nu este prea îngăduitoare. Șterge deci cele două sirene, sau legenda aceea, altfel nu voi permite să atîrni firma afară. Asta spre binele dumitale, jupîn Cropole, și al dumitale, meștere Pittrino.

Ce i se putea răspunde la toate acestea ? Trebuia să i se mulțumească magistratului pentru bunăvoința lui — lucru pe care Cropole îl și făcu.

---

[1] Angiolo Bronzino (1502—1572), pictor italian, născut la Florența, un remarcabil portretist.

[2] Pronunțare defectuoasă a expresiei franțuzești „dieu de la peinture" (zeul picturii), prin apropierea ei de rostirea italiană a acestor cuvinte — „dio de la pittura".

[3] Albani (1578—1660), pictor italian, discipolul lui Carracci. Compozițiile sale, executate într-o manieră plină de grație, i-au adus porecla de *Pictorul Grațiilor.*

Pittrino rămase însă abătut şi posomorît ; pasămite, ştia el ce avea să urmeze după asta.

Într-adevăr, nici nu plecă bine edilul, că jupîn Cropole îşi încrucişă braţele la piept şi-i spuse :

— Ei bine, meştere, ce facem ?

— Să ştergem legenda — răspunse cu amărăciune Pittrino. Am aici un lac negru foarte bun ; dintr-o trăsătură, acoperim firma, şi punem, în loc de „La Medicis", un nume nou, „La două Nimfe" sau „La două Sirene", după cum îţi va fi plăcerea.

— Nu — zise Cropole — ar însemna ca voinţa tatălui meu să nu fie împlinită. Tatăl meu ţinea ca...

— Ţinea la figuri — se grăbi să rostească Pittrino.

— Ţinea la legendă — zise Cropole.

— Dovada că ţinea mai mult la figuri e că, atunci cînd le-a comandat, voia ca ele să fie asemănătoare, aşa precum şi sînt — replică Pittrino.

— Dar, chiar aşa fiind, cine le-ar mai cunoaşte fără legendă ? Astăzi chiar, cînd în mintea locuitorilor din Blois amintirea acestor persoane celebre e destul de înnegurată, cine le-ar mai recunoaşte pe Caterina şi Maria, dacă n-ar fi dedesubt cuvintele „La Medicis" ?

— Şi atunci ce facem cu portretele mele ? zise Pittrino deznădăjduit, simţind că tînărul Cropole avea dreptate. Nu vreau să pierd acest rod al străduaniilor mele.

— Nici eu nu vreau ca dumneata să ajungi la închisoare, iar eu la ocnă.

— Să ştergem cuvîntul Medicis — zise rugător Pittrino.

— Nu — răspunse cu hotărîre Cropole. Mi-a venit o idee, o idee grozavă... Firma va fi tot pictată de dumneata, şi cu aceeaşi legendă... *Medici* nu înseamnă în italiană medic ?

— Da, la plural.

— Vei comanda, prin urmare, o altă tablă la făurarul de alături, vei zugrăvi pe ea şase medici şi vei scrie dedesubt „La Medicis"... Va fi un joc de cuvinte minunat !

— Şase medici ? Cu neputinţă ! Dar compoziţia ? strigă Pittrino.

— Asta te priveşte. Dar trebuie să fie aşa, vreau eu, altfel se termină cu macaroanele mele.

Acest argument fu hotărîtor ; Pittrino a trebuit să se supună. Zugrăvi pe pînză cei şase medici, dimpreună cu legenda respectivă ; magistratul se declară mulţumit şi încuviinţă acum lucrarea.

Firma avu în oraş un succes nebun. Ceea ce dovedea încă o dată că poezia nu era făcută pentru burghezi, cum spunea Pittrino.

Cropole, ca să-l despăgubească pe zugrav, atîrnă în odaia sa de culcare nimfele de pe vechea firmă, ceea ce o făcea pe doamna Cropole să roşească de cîte ori le privea, seara, în timp ce se dezbrăca.

Iată dar cum a ajuns să aibă o firmă clădirea cu acoperiş ţuguiat ; iată dar cum, afacerile mergîndu-i bine, hanul „Medicis" a trebuit să se întindă în faţă, aşa după cum am arătat ; şi iată dar cum se face că la Blois exista un han cu numele acesta, avînd ca proprietar pe jupînul Cropole, iar ca pictor de casă pe meşterul Pittrino.

VI

NECUNOSCUTUL

Înjghebat în felul acesta şi devenit cunoscut prin firma sa, hanul jupînului Cropole se îndrepta cu paşi repezi către o propăşire temeinică. Stăpînul lui nu se gîndea numai să facă o mare avere, dar el trăgea nădejde să-şi dubleze cei o mie de ludovici de aur moşteniţi de la tatăl său, să mai cîştige încă o mie de ludovici din vînzarea casei şi a materialelor, pentru ca apoi, în sfîrşit despovărat de orice griji, să trăiască fericit şi fără nici o bătaie de cap, ca orice burghez din Blois.

Cropole fiind lacom la cîştig, primi cu o nespusă bucurie vestea sosirii regelui Ludovic al XIV-lea în oraş. El, nevasta lui, Pittrino şi doi bucătari dădură numaidecît

iama prin toate orătăniile din ogradă, din pătule și din cotețe, astfel că în curtea hanului „Medicis" se stîrni o asemenea larmă de cîrîituri și de țipete, cum nu se mai auzise nicicînd acolo.

În han nu se afla în momentul acela decît un singur călător. Era un bărbat de vreo treizeci de ani, chipeș, înalt, ursuz, sau mai degrabă cu gesturi și priviri melancolice. Era îmbrăcat într-un surtuc de catifea neagră cu găitane de mărgele ; un guler alb, simplu, ca al celor mai convinși puritani, îi scotea la iveală pielea curată și fină a gîtului tineresc ; o mustăcioară subțire, blondă, abia dacă-i umbrea buza plină de freamăt și puțin disprețuitoare. Cînd vorbea cu oamenii, îi privea în față, fără prefăcătorie, e drept, dar și fără șovăială, în așa fel că lucirea ochilor săi albaștri silea adesea privirea celor asupra cărora se îndrepta să se plece în jos, ca o spadă prea slabă în vălmășagul unei lupte aprige.

Pe vremea aceea, cînd oamenii, croiți cu toții egali în fața lui Dumnezeu, se împărțeau, din pricina prejudecăților, în două caste distincte, gentilomii și muritorii de rînd, pe vremea aceea, spuneam, bărbatul al cărui portret l-am evocat mai sus nu se putea să nu fie luat drept un gentilom, și încă de cea mai bună rasă. Ca să-ți dai seama de asta, era destul să-i privești mîinile, lungi, fine și albe, ai căror mușchi și vinișoare se conturau, sub pielea subțire, la cea mai mică mișcare și ale căror degete se înroșeau la cea mai ușoară strîngere a pumnului.

Acest gentilom venise singur la hanul lui Cropole. Se instalase, fără a mai sta pe gînduri, și chiar fără a întreba de preț, în apartamentul cel mai arătos, în care îl condusese Cropole, mînat de lăcomia sa de bani foarte condamnabilă, după unii, foarte lăudabilă, după alții, dacă se are în vedere că hangiul era un bun fizionomist și știa să cîntărească oamenii de la cea dintîi privire. Acest apartament era compus din toată partea care se adăugase mai tîrziu la vechea casă cu fațada în formă de triunghi : un mare salon luminat de două ferestre la catul întîi, o mică odăiță într-o parte și încă una deasupra.

Dar, de cînd sosise aici, gentilomul acesta abia dacă se atinsese de mîncarea ce i se aducea în camera lui. Proprietarului nu-i adresase decît vreo două vorbe, și acelea numai

pentru a-l preveni că-l va căuta un călător cu numele de Parry, pe care va trebui să-l lase să urce în apartamentul său. După aceea căzuse într-o muţenie atît de adîncă, încît Cropole se simţi aproape jignit, el căruia îi plăceau cu deosebire oamenii vorbăreţi şi amabili.

În sfîrşit, gentilomul se sculase foarte de dimineaţă în ziua cînd începe această povestire şi se aşezase la fereastra salonului, aplecat în afară, cu coatele rezemate de balustrada balconului, privind cu tristeţe şi cu luare-aminte în susul şi în josul străzii, fără îndoială spre a pîndi sosirea călătorului despre care-i vorbise hangiului. În felul acesta, el avusese prilejul să vadă micul cortegiu al DOMNULUI ce se întorcea de la vînătoare, ca apoi să se lase din nou în voia liniştii netulburate a oraşului, adîncit în aşteptarea sa.

Deodată, hărmălaia săracilor ce alergau în goană spre livezi şi ogoare, a călăreţilor care porneau în toate părţile, a spălătorilor străzii, a îngrijitorilor casei regale, a băieţilor de prăvălie zăpăciţi şi guralivi, a căruţelor ce treceau cu zgomot, a bărbierilor chemaţi în grabă şi a pajilor trimişi cu treburi, tot acest tărăboi şi toată această vînzoleală îl surprinse şi-l uimi, fără să-i ştirbească însă cu nimic măreţia neclintită şi supremă, asemenea vulturului şi leului care privesc cu seninătate şi dispreţ în jurul lor, fără să se sinchisească de strigătele şi tropăiturile vînătorilor şi gonacilor.

Puţin după aceea, ţipetele orătăniilor sacrificate în ogradă, paşii pripiţi ai doamnei Cropole pe mica scară de lemn, atît de îngustă şi atît de sonoră, ţopăitul neobişnuit al lui Pittrino, care, nu mai demult decît azi-dimineaţă, stătea în prag şi trăgea din pipă cu nepăsarea unui olandez, toate acestea stîrniră în călătorul nostru un început de nedumerire şi de tulburare. Pe cînd tocmai se ridica pentru a se duce să ceară lămuriri, uşa odăii sale se deschise încet. Crezînd că a sosit şi a urcat la el musafirul aşteptat cu o nerăbdare atît de mare, făcu, cu un fel de grabă nestăpînită, trei paşi spre uşa ce se deschise larg dinaintea lui. Dar, în loc de înfăţişarea pe care spera să o vadă, în faţa lui se trezi cu mutra jupînului Cropole, iar la spatele acestuia, în penumbra scării, zări chipul destul de drăguţ, însă acum urîţit din pricina curiozităţii, al doamnei Cropole,

care aruncă o privire fugară chipeşului gentilom, apoi dispăru repede pe coridor.

Cropole înaintă cu un aer zîmbitor, cu tichia în mînă, mai mult îndoit decît înclinat. Străinul îl interogă cu un gest scurt, fără să rostească nici un cuvînt.

— Domnule — începu Cropole — tocmai veneam să vă întreb dacă... nu ştiu cum să vă spun : înălţimea voastră, domnule conte, sau domnule marchiz ?...

— Zi *domnule* şi spune repede ce vrei — răspunse străinul cu un accent tăios, ce nu îngăduia nici vorbă lungă, nici replică.

— Tocmai veneam să întreb cum aţi petrecut noaptea şi dacă domnul are de gînd să mai rămînă în acest apartament.

— Voi mai rămîne.

— Dar, domnule, a intervenit o întîmplare la care noi nu ne-am aşteptat.

— Ce întîmplare ?

— Maiestatea sa Ludovic al XIV-lea soseşte astăzi în oraşul nostru şi se va odihni aici o zi, poate două.

O adîncă uimire se zugrăvi pe chipul necunoscutului.

— Regele Franţei vine la Blois ?

— E pe drum, domnule.

— Atunci, un motiv în plus ca să rămîn — zise necunoscutul.

— Foarte bine, domnule, veţi păstra însă întregul apartament ?

— Nu te înţeleg. Pentru ce astăzi aş avea nevoie de mai puţin decît ieri ?

— Fiindcă, domnule, înălţimea voastră îmi va îngădui să i-o spun, ieri, cînd v-aţi ales apartamentul, n-am socotit de cuviinţă să fixez un preţ care ar fi făcut pe înălţimea voastră să creadă că cer mai mult decît v-ar îngădui punga... pe cîtă vreme astăzi...

Necunoscutul se înroşi brusc. Îşi spuse în sinea lui că omul acesta îl consideră sărac şi că-l jigneşte.

— Pe cîtă vreme azi ceri mai mult ? adăugă el cu răceală în glas.

— Domnule, eu sînt un om înţelegător, slavă Domnului. Şi, cu toate că nu par decît un biet hangiu, am în mine

singe de gentilom : tatăl meu a fost slujitor şi ofiţer al domnului d'Ancre, Dumnezeu să-i aibă în pază sufletul !...

— Nu neg că este aşa, domnul meu ; dar vreau să ştiu, şi dacă se poate cît mai repede, unde vrei să ajungi cu întrebările astea ale dumitale.

— Domnule, dumneavoastră sînteţi prea înţelept pentru a nu vă da seama că oraşul nostru este mic, iar curtea îl va năpădi ; casele vor fi ticsite de oaspeţi şi, prin urmare, chiriile vor creşte foarte mult.

Necunoscutul roşi încă o dată.

— Spune ce pretenţie ai, domnule — zise el.

— Am să vă spun fără înconjur, domnule, fiindcă vreau să cîştig un ban pe cale cinstită şi să fac o afacere fără să fiu nepoliticos sau grosolan... Dar apartamentul pe care-l ocupaţi este mare, şi dumneavoastră sînteţi singur...

— Asta mă priveşte.

— Oh, bineînţeles ; de aceea nici nu-l alung pe domnul.

Necunoscutul se aprinse din nou la faţă ; el aruncă asupra bietului Cropole, scoborîtor dintr-un ofiţer al domnului mareşal d'Ancre, o privire care l-ar fi făcut să intre sub lespedea de pe faimoasa vatră a căminului, dacă n-ar fi fost ţintuit locului de marea problemă a intereselor sale.

— Vrei să plec ? zise el. Vorbeşte limpede şi mai repede.

— Domnule, domnule, nu m-aţi înţeles. E foarte delicat ceea ce fac, dar m-am exprimat rău, sau poate, fiindcă domnul este străin, căci se vede asta după accent...

Într-adevăr, necunoscutul vorbea puţin cam hîrîit, din gîtlej, cu acea accentuare caracteristică englezilor, chiar şi atunci cînd vorbesc foarte corect franţuzeşte.

— Fiindcă domnul e străin, după cum spun, este posibil să nu fi înţeles toate întorsăturile vorbirii mele. Vreau să spun că domnul ar putea să renunţe la una sau două din cele trei încăperi pe care le ocupă, ceea ce ar face ca chiria să să scadă mult, iar eu să mă simt cu conştiinţa împăcată ; căci nu e uşor lucru să ridici fără noimă preţul camerelor, atunci cînd ai onoarea să le închiriezi la un preţ omenesc.

— Care este chiria de ieri ?

— Domnule, un ludovic, cu hrana şi îngrijirea calului.

— Bine. Şi cea de astăzi ?

— Ah, tocmai aici e greutatea. Astăzi e ziua cînd soseşte regele ; dacă vine curtea şi petrece aici o noapte, atunci preţul chiriei sporeşte. Asta înseamnă că trei camere a cîte doi ludovici fac şase ludovici. Doi ludovici, domnule, nu e mare lucru, dar şase ludovici e o sumă.

Necunoscutul, din roşu ca ardeiul, se făcu deodată alb ca varul. El scoase din buzunar, cu o hotărîre eroică, o pungă pe care era brodat un blazon şi pe care o ţinea ascunsă cu grijă în podul palmei. Această pungă era de o subţirime, de o moliciune şi de o puţinătate ce nu scăpară ochiului ager al lui Cropole. Necunoscutul răsturnă conţinutul pungii în mînă. Din ea apărură trei ludovici mari, care valorau cît şase ludovici obişnuiţi, adică atîta cît ceruse hangiul. Dar Cropole pretinsese să i se plătească şapte ludovici. Se uită deci la necunoscut, ca şi cum i-ar fi spus : Şi restul ?

— Mai rămîne un ludovic, nu-i aşa, jupîne hangiu ?

— Da, domnule, însă...

Necunoscutul se mai scotoci în buzunarul de la pantaloni şi scoase tot ce găsi acolo : un portofel mic, o cheie de aur şi cîteva monede de argint. Din aceste monede încropi încă un ludovic.

— Mulţumesc, domnule — zise Cropole. Acum aş vrea să mai ştiu dacă domnul are de gînd să rămînă şi mîine în apartament, şi în acest caz îl voi păstra ; pe cînd, dacă domnul nu va mai rămîne aici, îl voi închiria oamenilor maiestăţii sale care vor veni să-l ceară.

— Ai dreptate — făcu necunoscutul după un răstimp de gîndire — dar întrucît nu mai am bani, aşa precum singur ai putut să vezi, şi cum, cu toate acestea, vreau să păstrez apartamentul, va fi nevoie să vinzi dumneata în oraş acest diamant, sau să-l păstrezi ca amanet.

Cropole cercetă îndelung diamantul, ceea ce-l făcu pe necunoscut să adauge :

— Aş fi mai bucuros să-l vinzi, domnule ; preţuieşte trei sute de pistoli. Un zaraf — se găseşte vreunul în Blois — îţi va da pe el două sute, fie şi o sută cincizeci ; ia oricît îţi va da, chiar de ţi-ar oferi numai atît cît face preţul locuinţei.

— Oh, domnule ! exclamă Cropole, ruşinat de inferioritatea în care-l punea dintr-o dată necunoscutul prin

această renunțare atît de nobilă și de dezinteresată, ca și prin răbdarea lui netulburată în fața atîtor pretenții și bănuieli. Oh, domnule, sper să nu fim jecmăniți la Blois, așa cum păreți a crede, și dacă diamantul prețuiește atît cît spuneți...

Necunoscutul îl fulgeră încă o dată pe Cropole cu privirea lui cenușie.

— Nu mă pricep, domnule, credeți-mă — bîigui hangiul.

— Dar argintarii se pricep, întreabă-i pe ei — zise necunoscutul. Și acum vreau să cred că socotelile noastre sînt încheiate, nu-i așa, domnule hangiu ?

— Da, domnule, și spre adînca mea mîhnire, căci mi-e teamă să nu-l fi jignit cumva pe domnul...

— Fii pe pace — răspunse necunoscutul cu acea maiestate pe care o dă atotputernicia.

— Sau să fi lăsat a se crede că am vrut să-l storc pe un nobil călător... Gîndiți-vă, domnule, la împrejurări...

— Să nu mai vorbim despre asta, rogu-te. Și acum binevoiește de mă lasă singur.

Cropole se ploconi pînă la pămînt și ieși cu un aer fîstîcit ce dovedea totuși că avea o inimă bună și că era frămîntat de adevărate remușcări.

Necunoscutul închise ușa în urma lui și, după ce rămase singur, se uită în fundul pungii, de unde scosese săculețul de mătase în care era înfășurat diamantul, unica lui avere. Își cercetă de asemeni buzunarele goale, privi hîrtiile din portofel și se încredință pe deplin de marea strîmtoare în care se găsea. Atunci își ridică ochii spre cer cu un gest sublim de implorare și deznădejde, își șterse cu mîna tremurîndă cele cîteva broboane de sudoare ce-i brăzdau nobila frunte, apoi își îndreptă spre pămînt privirea încununată altădată de o blîndețe divină. Furtuna trecuse acum departe de el, de parcă cerul i-ar fi ascultat rugile izvorîte din adîncul sufletului său. Se îndreptă spre fereastră, își reluă locul pe pervaz și rămase acolo, nemișcat, surd, mut, pînă în clipa cînd văzduhul începu să se întunece, iar primele făclii prinseră a luci pe strada înmiresmată, dînd de veste că e timpul să se aprindă luminile la toate ferestrele orașului.

PARRY

În timp ce necunoscutul privea cu multă atenţie spre aceste lumini şi îşi aţintea urechea la orice zgomot din jur, jupînul Cropole intră în odaie, urmat de două slugi care aşezară masa. Dar necunoscutul aproape că nici nu-i băgă în seamă. Atunci Cropole, apropiindu-se de oaspetele său, îi şopti la ureche, cu adînc respect :

— Domnule, diamantul a fost preţuit.

— A ! tresări călătorul. Cît anume ?

— Argintarul alteţei sale regale dă pe el două sute optzeci de pistoli.

— Îi ai ?

— Am crezut de datoria mea să-i iau, domnule ; totuşi, în condiţiile vînzării am pus-o şi pe aceea că, dacă domnul doreşte să păstreze diamantul, atunci cînd va primi fonduri... diamantul îi va fi restituit.

— Nici nu mă gîndesc. Ţi-am spus să-l vinzi.

— În cazul acesta m-am supus, sau aproape, întrucît, fără să-l fi vîndut cu adevărat, am şi luat banii pe el.

— Opreşte ce ţi se cuvine — adăugă necunoscutul.

— Domnule, o voi face pentru că o cereţi.

Un zîmbet trist flutură pe buzele gentilomului.

— Pune banii pe dulapul acela — zise el, întorcînd numaidecît spatele, după ce arătă cu un gest scurt mobila.

Cropole lăsă pe dulap o pungă destul de mare, din care îşi oprise suma cuvenită pentru chirie.

— Acum — rosti el după aceea — domnul îmi va face plăcerea de a binevoi să ia masa... Ştiu că aţi refuzat prînzul, ceea ce este o jignire pentru casa „Medicis". Poftim, domnule, cina e gata şi îndrăznesc chiar să adaug că nu e de dispreţuit.

Necunoscutul ceru un pahar de vin, rupse un coltuc de pîine şi începu să mănînce şi să bea fără să se depărteze de la fereastră.

Deodată se auzi un mare zvon de fanfare și de trîmbițe ; în depărtare țîșniră strigăte ascuțite, un zumzet nedesluşit umplu partea de jos a oraşului şi cel dintîi zgomot limpede ce lovi urechea străinului fu tropotul cailor ce se apropiau.

— Regele ! Regele ! striga mulțimea care dăduse buzna pe stradă.

— Regele ! repetă Cropole, părăsindu-şi oaspetele şi uitînd de bucatele sale, pentru a se duce să-şi astîmpere curiozitatea.

O dată cu el se repeziră pe scară, valvîrtej, doamna Cropole, Pittrino, ajutoarele şi slugile de la bucătărie.

Cortegiul înainta încet, sub lumina miilor de făclii, aprinse fie pe stradă, fie la ferestrele caselor.

După o companie de mușchetari şi un corp de gentilomi, în rînduri înțesate, venea litiera domnului cardinal de Mazarin, trasă, ca o trăsură, de patru cai negri. Pajii şi oamenii din serviciul cardinalului păşeau în urma ei. Venea apoi trăsura reginei-mame, cu domnişoarele de onoare la portiere şi cu gentilomii săi călări, de o parte şi de alta. Pe urmă se ivi regele, călare pe un frumos armăsar de rasă saxonă, cu o coamă bogată. Tînărul Prinț îşi arăta, salutînd ferestrele de unde porneau aclamațiile cele mai însufleţite, chipul său nobil şi fermecător, luminat de faclele pajilor. De o parte şi de alta a regelui, dar la doi paşi mai înapoi, prințul de Condé, domnul Dangeau şi douăzeci de alți curteni, dimpreună cu oamenii şi cu lucrurile lor, încheiau acest cortegiu cu adevărat măreț. Alaiul înainta într-o ordine militărească.

Numai o parte dintre curteni, îndeosebi cei bătrîni, purtau veşmîntul de călătorie ; aproape toți erau îmbrăcați în ținută de război. Mulți aveau la gît platoşa de metal şi pieptarul de piele, ca pe vremea lui Henric al IV-lea sau a lui Ludovic al XIII-lea.

Cînd regele trecu prin dreptul lui, necunoscutul, care se aplecase peste balcon ca să vadă mai bine şi care îşi ascunsese fața acoperind-o cu brațul, îşi simți pieptul năpădit de un mare şi amar năduf. Sunetul trîmbițelor îl zăpăcea cu totul, aclamațiile poporului îl asurzeau ; o clipă, se lăsă amețit de valul acesta de lumini, de freamătul şi de imaginile strălucitoare de acolo.

— El e rege ! murmură cu un accent atît de adînc de deznădejde şi durere, încît geamătul glasului său trebuie să se fi ridicat pînă la picioarele tronului ceresc.

Apoi, înainte de a se fi trezit din mohorîta lui visare, toată larma şi toată strălucirea de jos se risipiră. La colţul străzii, sub balconul unde stătea străinul, nu se mai auzeau decît cîteva glasuri răzleţe şi răguşite ce strigau din timp în timp : „Trăiască regele !" Nu se mai vedeau, de asemeni, decît şase lumînări, pe care le ţineau în mînă cei de la hanul „Medicis", adică : două Cropole, două Pittrino şi cîte una fiecare din cei doi slujitori de la bucătărie. Cropole nu se mai putea opri să nu repete :

— Cît e de chipeş regele, şi cît de bine seamănă cu răposatul, ilustrul său părinte !

— Ba chiar mai frumos — zicea Pittrino.

— Şi ce înfăţişare mîndră are ! adăuga doamna Cropole, care-şi începuse sporovăiala cu vecinii şi vecinele sale.

Cropole întărea această vorbărie cu observaţiile lui personale, fără să bage de seamă că un bătrîn, care mergea pe jos, trăgînd de căpăstru un căluţ irlandez, încerca să răzbată printre bărbaţii şi femeile ce se opriseră în drum, în faţa hanului „Medicis". Tocmai în acel moment, glasul străinului răsună la fereastră :

— Fă-i loc, domnule hangiu, ca să poată ajunge pînă la poarta dumitale.

Cropole întoarse capul şi, văzîndu-l abia acum pe bătrîn, îi făcu loc să treacă. Fereastra se închise. Pittrino îi arătă calea noului venit, care intră în curte fără să fi scos o vorbă.

Străinul îl aştepta sus, în capul scării ; întinse braţul spre bătrîn şi-i arătă un scaun, dar acesta se împotrivi să stea :

— Oh, nu, nu, milord — zise el. Să m-aşez în faţa dumneavoastră ? Niciodată !

— Parry — exclamă gentilomul — te rog... Dumneata care vii din Anglia, de la o depărtare atît de mare ! Ah, la vîrsta dumitale s-ar cuveni să fii cruţat de oboseli ca acelea la care eşti supus slujindu-mă pe mine. Odihneşte-te...

— Înainte de toate, v-am adus un răspuns, milord.

— Parry, te implor, nu-mi spune nimic... căci, dacă vestea ar fi bună, n-ai începe în felul acesta. Vorbeşti pe ocolite, ceea ce înseamnă că vestea e proastă.

— Milord — zise bătrînul — nu vă tulburaţi înainte de vreme. Totul nu este pierdut, nădăjduiesc. E nevoie de voinţă, de stăruinţă şi mai cu seamă de resemnare.

— Parry — răspunse tînărul — am venit aici, singur, înfruntînd mii de curse şi mii de primejdii : asta nu înseamnă voinţă ? M-am gîndit la această călătorie timp de zece ani, fără să ţiu seamă de nici un sfat şi de nici o piedică : asta nu înseamnă stăruinţă ? Astă-seară am vîndut cel din urmă diamant al tatălui meu, fiindcă nu mai aveam cu ce plăti adăpostul, şi hangiul voia să mă alunge.

Parry făcu un gest de indignare, la care tînărul răspunse printr-o apăsare a mîinii şi printr-un surîs.

— Mai am încă două sute şaptezeci şi patru de pistoli, şi mă socotesc bogat. Nu deznădăjduiesc, Parry ; asta nu înseamnă resemnare ?

Bătrînul îşi ridică spre cer braţele sale tremurătoare.

— Haide — zise tînărul — nu-mi ascunde nimic : ce s-a întîmplat ?

— Povestea mea va fi scurtă, milord ; dar, în numele cerului, nu tremuraţi aşa.

— Tremur de nerăbdare, Parry. S-auzim, ce ţi-a spus generalul ?

— Mai întîi, generalul n-a voit să mă primească.

— Te lua drept o iscoadă.

— Da, milord, însă i-am trimis o scrisoare.

— Şi ?

— A primit-o şi a citit-o, milord.

— Scrisoarea aceea lămurea totul, starea mea, năzuinţele mele ?

— Oh, da — zise Parry, cu un zîmbet trist... — ea exprima întocmai gîndurile dumneavoastră.

— Atunci, Parry ?...

— Atunci generalul mi-a trimis înapoi scrisoarea printr-un aghiotant, făcîndu-mi cunoscut că dacă a doua zi mă voi mai afla încă în raza comandamentului său, va pune să fiu arestat.

— Arestat ! murmură tînărul. Arestat, tu cel mai credincios slujitor al meu !

— Da, milord.

— Şi semnaseşi cu numele întreg, *Parry*, desigur !

— Foarte desluşit, milord ; iar aghiotantul mă cunoştea de la Saint-James [1] şi de la White-Hall [2] — adăugă bătrînul cu un suspin.

Tînărul lăsă capul în jos, îngîndurat şi posomorît.

— Asta a făcut-o de faţă cu oamenii lui — zise el, încercînd să dea alt înţeles lucrurilor... Dar pe ascuns... între voi doi... ce s-a întîmplat ? Spune !

— Ah, milord ! A trimis patru călăreţi care mi-au dat calul pe care m-aţi văzut întorcîndu-mă. Aceşti călăreţi m-au condus în mare grabă pînă în micul port Tenby, m-au aruncat, mai mult decît m-au îmbarcat, într-un vas pescăresc ce tocmai pornea spre Bretania, şi iată-mă aici.

— Oh ! oftă tînărul, strîngîndu-şi cu mîna încordată bărbia, spre a-şi înăbuşi un hohot de plîns... Parry, asta-i tot ? Asta-i tot ?

— Da, milord, asta e tot !

După acel scurt răspuns al lui Parry, urmă un lung răstimp de tăcere ; nu se auzea decît călcîiul nervos al tînărului, ce bătea duşumeaua cu furie.

Bătrînul încercă să schimbe vorba, deoarece convorbirea aceasta răscolea gînduri prea negre.

— Milord — zise el — ce era cu toată hărmălaia aceea dinaintea sosirii mele ? Cine sînt oamenii aceştia care strigă : „Trăiască regele ?“ De care rege e vorba şi pentru ce sînt atîtea lumini aprinse ?

— Ah, Parry, tu nu ştii încă ! răspunse cu ironie tînărul. E regele Franţei, care vizitează bunul lui oraş Blois ; toate aceste trîmbiţe sînt ale lui, toate aceste podoabe scoase la ferestre sînt pentru el, toţi aceşti gentilomi poartă spade care-i aparţin lui. Mama lui a trecut înainte, într-o trăsură încrustată cu aur şi argint ! Fericită mamă ! Ministrul său îi agoniseşte milioanele şi-l conduce la o logodnică bogată.

[1] Palatul regal de la Saint-James, construit la Londra de Henric al VIII-lea şi mărit apoi de Carol I.

[2] Vechi palat regal londonez, de la care a rămas numai marea sală, învecinată azi cu palatul Westminster.

De aceea, poporul se bucură, îşi iubeşte regele şi-l mîngîie cu aclamaţii, strigînd : „Trăiască regele ! Trăiască regele !"

— Bine, bine, milord ! zise Parry, pe care această nouă convorbire îl îndureră şi mai mult decît cea de mai înainte.

— Tu ştii — reluă necunoscutul — că în timp ce toate acestea se petrec în cinstea regelui Ludovic al XIV-lea, mama mea şi sora mea nu mai au nici un ban şi nu au ce mînca ; tu ştii că eu însumi voi fi un nenorocit şi un izgonit, peste cincisprezece zile, cînd toată Europa va afla cele ce mi-ai povestit acum !... Parry... sînt cazuri cînd un om în situaţia mea...

— Milord, în numele cerului !

— Ai dreptate, Parry, sînt un laş, şi dacă eu însumi nu fac nimic pentru mine, atunci ce-ar putea face Dumnezeu ? Nu, nu, am două braţe, Parry, am o spadă...

Şi îşi lovi cu putere braţul cu palma, apoi îşi smulse spada agăţată în cui.

— Ce vreţi să faceţi, milord ?

— Ce vreau să fac, Parry ? Ceea ce fac toţi în familia mea : mama trăieşte din mila altora, sora mea cerşeşte pentru mama ; am pe undeva fraţi care cerşesc şi ei. Eu, cel mai mare dintre toţi, voi face la fel ca ei : mă duc să cer de pomană !

Şi, după aceste cuvinte, curmate brusc de un rîs nervos ce dădea fiori, tînărul îşi încinse spada, îşi luă pălăria de pe dulap, îşi aruncă pe umeri o mantie neagră, pe care o purtase tot timpul drumului, şi, strîngînd mîinile bătrînului care-l privea cu nelinişte, zise :

— Bunul meu Parry, pune să-ţi facă focul, bea, mănîncă, dormi, fii liniştit ! Să fim amîndoi fericiţi, prietenul meu credincios, singurul meu prieten, căci sîntem bogaţi ca nişte regi !

Izbi cu pumnul în sacul cu pistoli, care căzu greu pe podea, şi începu să rîdă iar cu rînjetul acela îngrozitor care-l speriase pe Parry. Apoi, în timp ce toată casa ţipa, cînta şi se pregătea să primească şi să găzduiască noii călători ce-şi trimiteau valeţii înainte, el străbătu sala cea mare şi ieşi în stradă, unde bătrînul, care se dusese la fereastră, îl pierdu din ochi după cîteva clipe.

CUM ARĂTA MAIESTATEA SA LUDOVIC AL XIV-LEA LA VÎRSTA DE DOUĂZECI ŞI DOI DE ANI

S-a văzut, în descrierea pe care am încercat să o facem, că intrarea regelui Ludovic al XIV-lea în oraşul Blois a fost pe cît de zgomotoasă, pe atît de strălucitoare, astfel încît tînărul monarh părea să fi fost întru totul mulţumit.

Ajungînd sub porticul castelului, regele găsi acolo, înconjurat de gărzile şi de gentilomii săi, pe alteţa sa regală ducele Gaston de Orléans, a cărui înfăţişare, şi aşa plină de măreţie, împrumutase pentru împrejurarea solemnă la care lua parte o nouă strălucire şi o nouă demnitate.

La rîndul ei, DOAMNA, gătită în cele mai frumoase veşminte de ceremonie, aştepta într-un balcon dinăuntru intrarea nepotului său. Toate ferestrele vechiului castel, atît de pustiu şi de mohorît în zilele obişnuite, scînteiau acum de mulţimea femeilor şi a făcliilor.

Aşadar, în sunetul tobelor, al trîmbiţelor şi al uralelor, tînărul rege păşi pragul acestui castel, în care Henric al III-lea, cu şaptezeci de ani în urmă, chemase în sprijinul său asasinatul şi trădarea, spre a-şi păstra pe cap şi în casă o coroană ce începuse să-i alunece de pe frunte pentru a cădea în mîinile altei familii.

Toate privirile, după ce-l admiraseră pe tînărul rege, atît de frumos, atît de fermecător, atît de nobil, se întoarseră către celălalt rege al Franţei — rege, se înţelege, în alt fel decît cel dintîi — atît de bătrîn, atît de palid, atît de încovoiat, care se numea cardinalul Mazarin.

Ludovic era înzestrat atunci cu toate acele daruri ale firii care îl pot face desăvîrşit pe un gentilom : avea o privire blîndă şi scînteietoare, de un albastru senin, sclipitor ; dar cei mai pricepuţi fizionomişti, aceşti exploratori ai sufletelor, aţintindu-şi ochii asupra lui, dacă i-ar fi fost îngăduit unui supus să înfrunte privirea regelui, cei mai pri-

cepuți fizionomiști, spunem, n-ar fi putut să pătrundă niciodată în străfundurile acestei genuni de blîndețe, deoarece ochii regelui aveau ceva ce se asemăna cu adîncimea nesfîrșită a văzduhului albastru, sau cu aceea, mai îngrozitoare, dar aproape tot atît de sublimă, pe care Mediterana o dezvăluie în fața corăbiilor într-o frumoasă zi de vară, ca o uriașă oglindă în care cerul își răsfrînge cînd stelele, cînd furtunile lui.

Regele era scurt de statură, abia dacă avea cinci picioare și două șchioape ; dar tinerețea lui făcea să se treacă peste acest cusur, răsplătit de altminteri printr-o mare nobleță a mișcărilor și printr-o anumită iscusință ce se observa în toate gesturile sale.

Era, fără îndoială, încă de pe acum un rege, și era mare lucru să fii rege într-o vreme cînd respectul și supunerea intraseră în tradiție ; dar, cum pînă atunci fusese rareori și numai în fugă arătat poporului, iar cum cei care aveau prilejul să-l admire o vedeau alături de el pe mama sa, o femeie înaltă, și pe domnul cardinal, un bărbat foarte impunător, mulți îl găseau prea puțin rege și puteau să spună : „Regele e mai mic decît domnul cardinal".

În pofida acestor observații ce se făceau pe seama înfățișării sale, mai ales în capitală, tînărul Prinț fu primit ca un zeu de către locuitorii din Blois, și aproape ca un rege de către unchiul și mătușa lui, DOMNUL și DOAMNA, locuitorii castelului. Totuși, se cuvine să o spunem, cînd ajunse în sala de primire și văzu jilțuri de aceeași mărime pentru el, pentru mama lui, pentru cardinal, pentru mătușa și unchiul său, amănunt bine ascuns datorită așezării lor într-o formă pe jumătate circulară, Ludovic al XIV se făcu stacojiu de mînie și își roti ochii în jurul său spre a se încredința, după fețele celor prezenți, dacă această umilire îi fusese pregătită dinadins ; dar cum nu văzu nimic pe chipul nepăsător al cardinalului, nimic pe acela al mamei sale și nici pe ale celorlalte persoane prezente, se resemnă și se așeză, avînd însă grijă să se așeze în jilț înaintea tuturor.

Gentilomii și doamnele de onoare fură prezentați maiestăților lor și domnului cardinal. Regele observă că atît el, cît și mama lui, cunoșteau mai rar numele celor ce le erau prezentați, pe cîtă vreme cardinalul, dimpotrivă, nu pierdea nici un prilej de a vorbi fiecăruia — cu o ținere de minte

și o prezență de spirit uimitoare — despre pământurile, despre strămoșii sau despre copiii respectivului, ale căror nume le și pomenea adesea, lucru ce-i încînta pe acești nobili de provincie și-i întărea în credința lor că numai acela este cu adevărat rege care își cunoaște bine supușii, așa cum nici soarele nu are pereche, fiindcă numai el poate să încălzească și să lumineze.

Studiul tînărului rege, început încă din primele clipe, fără ca cineva să prindă de veste, continua deci, și acum el privea cu luare-aminte acele chipuri care mai întîi i se păruseră lipsite de însemnătate și prea puțin demne de a fi cercetate, încercînd să deslușească ceva în trăsăturile lor.

Se servi o gustare. Regele, fără a îndrăzni să ceară aceasta de la ospitalitatea unchiului său, o aștepta însă cu multă nerăbdare. Acum cel puțin se vor da toate onorurile cuvenite, dacă nu rangului său, măcar poftei sale de mîncare.

Cît despre cardinal, el se mulțumi să atingă cu buzele-i veștejite o supă servită într-o ceașcă de aur. Ministrul atotputernic, care răpise mamei regența, regelui regalitatea, nu putuse să smulgă naturii un stomac mai teafăr. Ana de Austria, suferindă de un cancer care șase sau opt ani mai tîrziu avea să-i aducă moartea, nu mînca nici ea mai mult decît cardinalul.

În ceea ce-l privește pe DOMNUL, buimăcit încă din pricina marelui eveniment ce se petrecea în viața lui provincială, nu mînca nici atît. Singură DOAMNA, ca o adevărată lorenă, îi ținea piept maiestății sale, în așa fel că Ludovic al XIV-lea, care, fără partener, ar fi mîncat aproape singur, îi fu recunoscător mătușii lui, mai întîi, pe urmă domnului de Saint-Remy, majordomul ei, care se remarcase în toată puterea cuvîntului.

Gustarea odată sfîrșită, la un semn de încuviințare al domnului de Mazarin, regele se ridică și, la invitația mătușii sale, trecu prin fața rîndurilor de oaspeți. Doamnele observară atunci — sînt anumite lucruri care nu le scapă niciodată femeilor, la Blois ca și la Paris — doamnele observară atunci că Ludovic al XIV-lea avea privirea sigură și îndrăzneață, ceea ce însemna pentru frumusețile de soi că aveau de-a face cu un cunoscător distins. Bărbații, la rîndul lor, băgară de seamă că Prințul era mîndru și semeț și că-i plăcea

să vadă cum cei care-l priveau prea lung sau prea direct îşi lasă ochii în jos în faţa lui, lucru ce părea să prevestească un adevărat stăpîn.

Ludovic al XIV-lea făcuse cam o treime din această trecere în revistă, cînd în urechi îi răsună un cuvînt rostit de eminenţa sa, care se întreţinea cu DOMNUL. Acest cuvînt era un nume de femeie.

Cum auzi acest cuvînt, Ludovic al XIV-lea nu mai pricepu, sau mai degrabă nu mai ascultă nimic altceva, şi, neglijînd arcul cercului care aştepta vizita sa, n-avu altă grijă decît să ajungă mai repede la capătul şirului de invitaţi.

DOMNUL, ca un adevărat curtean, îl întreba pe eminenţa sa despre sănătatea nepoatelor lui. Într-adevăr, cu cinci sau şase ani în urmă, cardinalului îi sosiseră din Italia trei nepoate: Hortensia, Olimpia şi Maria de Mancini. DOMNUL se interesa deci de sănătatea nepoatelor cardinalului; îi părea rău, spunea el, că nu are fericirea de a le primi în casa lui, o dată cu unchiul lor; se făcuseră desigur mai frumoase şi mai graţioase, aşa cum şi făgăduiau de altfel să fie atunci cînd DOMNUL le văzuse întîia oară.

Ceea ce-l surprinse la început pe rege era un anumit contrast în glasurile celor doi vorbitori. Vocea DOMNULUI era potolită şi firească atunci cînd punea aceste întrebări, pe cîtă vreme aceea a domnului de Mazarin sărea cu un ton şi jumătate mai sus, ca să-i răspundă, deasupra sunetului obişnuit al vorbirii sale. S-ar fi zis că prin această voce cardinalul voia să atingă cu tot dinadinsul, la capătul celălalt al sălii, o ureche ce se depărtase prea mult de el.

— Monseniore — răspunse el — domnişoarele de Mancini mai au încă să-şi desăvîrşească educaţia, să-şi împlinească îndatoririle, să-şi facă un rost în viaţă. Şederea la o curte tînără şi strălucitoare le poate dăuna întrucîtva.

La cea de a doua frază, Ludovic zîmbi cu tristeţe. Curtea era tînără, nimic de zis, dar zgîrcenia cardinalului avusese grijă ca ea să nu fie şi strălucitoare.

— Dar n-aveţi desigur intenţia — zise DOMNUL — să le închideţi în mănăstire sau să le faceţi burgheze.

— Cîtuşi de puţin — răspunse cardinalul, accentuînd pronunţia sa italiană în aşa fel că, din dulce şi catifelată cum era, deveni aspră şi tremurătoare. Cîtuşi de puţin.

M-am gîndit și sînt hotărît să le mărit, și cît mai bine cu putință.

— Partidele bune nu vor lipsi, domnule cardinal — adăugă DOMNUL cu bunăvoința unui negustător care-și felicită confratele.

— Așa nădăjduiesc și eu, monseniore, cu atît mai mult cu cît Dumnezeu le-a înzestrat deopotrivă cu grație, înțelepciune și frumusețe.

În timpul acestei convorbiri, Ludovic al XIV-lea, însoțit de DOAMNA, încheia, după cum am spus, cercul prezentărilor.

— Domnișoara Arnoux — spunea Prințesa, prezentînd maiestății sale o blondă grasă, de douăzeci și doi de ani, care la o serbare cîmpenească ar fi fost luată drept o țărancă gătită ca de duminică — domnișoara Arnoux, fiica profesoarei mele de muzică.

Regele zîmbi : DOAMNA nu izbutise niciodată să scoată patru note cumsecade din lăută sau din clavecin.

— Domnișoara Aure de Montalais — continuă DOAMNA — fată foarte bună și foarte îndatoritoare.

De astă dată nu mai era regele acela care surîdea, ci tînăra fată prezentată, deoarece, pentru prima oară în viața ei, o auzea pe DOAMNA, care de obicei n-o răsfăța de loc, atribuindu-i însușiri atît de lăudabile. Și Montalais, vechea noastră cunoștință, făcu o plecăciune adîncă în fața maiestății sale, dar asta nu numai din respect, ci și de nevoie, căci trebuia să-și ascundă o anumită strîngere a buzelor gata să înceapă a rîde, lucru căruia regele ar fi putut să-i dea alt înțeles decît cel adevărat.

Și exact în această clipă regele auzi cuvîntul care-l făcu să tresară.

— Iar cea de a treia se numește ? întreba DOMNUL.

— Maria, monseniore — răspunse cardinalul.

Era, fără îndoială, în acest cuvînt un fel de putere magică, deoarece, după cum am spus, regele tresări auzindu-l și, trăgînd-o pe DOAMNA spre mijlocul cercului, ca și cum ar fi vrut s-o întrebe ceva în șoaptă, dar în realitate ca să se apropie de cardinal :

— Doamnă — zise el rîzînd și cu jumătate de glas — preceptorul meu de geografie nu mi-a arătat niciodată că Blois se află la o depărtare atît de mare de Paris.

— Ce vrei să spui, nepoate ? întrebă DOAMNA.

— Că, pe cît se pare, modei i-ar trebui, într-adevăr, cîțiva ani ca să străbată această depărtare. Privește aceste domnișoare !

— Ei bine, le cunosc.

— Unele sînt frumoase de tot.

— Nu spune asta prea tare, domnule, să nu le tulburi cumva mințile.

— Așteaptă, așteaptă, scumpă mătușă — zise regele zîmbind — partea a doua a frazei mele e menită să o îndrepte pe cea dintîi. Ei bine, scumpă mătușă, unele par bătrîne, iar altele urîte, din pricina modei lor rămase în urmă cu zece ani.

— Dar, sire, Blois e cu toate acestea numai la cinci zile de Paris.

— Întocmai — zise regele — doi ani de întîrziere pentru fiecare zi.

— Ah, găsești, într-adevăr ? E ciudat, eu n-am băgat de seamă.

— Uite, mătușă — urmă Ludovic al XIV-lea, apropiindu-se tot mai mult de Mazarin, sub motiv că încearcă să privească mai bine — uite, alături de aceste zorzoane învechite și de aceste pieptănături pretențioase, privește rochia aceea albă, atît de simplă. E una din domnișoarele de onoare ale mamei, bănuiesc, deși n-o cunosc. Iată ce ținută modestă, ce înfățișare grațioasă ! Minunat ! Asta e o femeie, pe cîtă vreme toate celelalte nu-s decît îmbrăcăminte.

— Dragul meu nepot — replică DOAMNA rîzînd — îngăduie-mi să-ți spun că, de data asta, știința dumitale de ghicitor a dat greș. Persoana pe care o lauzi nu e pariziană, ci e de aici, din Blois.

— Ah, mătușă ! făcu regele cu un aer de îndoială.

— Apropie-te, Louise — zise DOAMNA.

Și tînăra fată, pe care noi am cunoscut-o mai înainte sub acest nume, se apropie sfioasă, îmbujorată și aproape încovoiată sub privirea regală.

— Domnișoara Louise-Françoise de la Baume Le Blanc, fiica marchizului de La Vallière — rosti DOAMNA ceremonios, către rege.

Tînăra fată se înclină cu atîta farmec sub povara sfiiciunii fără margini pe care i-o pricinuia prezența regelui,

încît acestuia, privind-o, îi scăpară cîteva cuvinte din convorbirea dintre cardinal și DOMNUL.

— Fiica vitregă — urmă DOAMNA — a domnului de Saint-Remy, majordomul meu, care a supravegheat pregătirea acelei gustoase fripturi împănate ce i-a plăcut atît de mult maiestății voastre.

Nu există farmec, frumusețe sau tinerețe care să fi putut rămîne nepăsătoare la astfel de cuvinte. Regele surîse. Fie că DOAMNA făcuse o glumă sau spusese numai o naivitate, vorbele ei distruseră deodată în chip nemilos tot ceea ce Ludovic găsea încîntător și poetic la tînăra fată. Domnișoara de La Vallière nu mai era acum, pentru DOAMNA și, vai !, și pentru rege, decît o fată vitregă a unui om înzestrat cu marea pricepere de a pregăti o friptură de curcan.

Dar așa sînt făcuți prinții. Tot așa erau și zeii în Olimp. Diana și Venera le înjoseau probabil la fel pe frumoasa Alcmena [1] și pe biata Io [2], atunci cînd, între ambrozie și nectar, aduceau vorba despre frumusețile muritoare la masa lui Iupiter.

Noroc că Louise era înclinată atît de adînc, încît nu auzi cuvintele DOAMNEI și nu văzu nici zîmbetul regelui. Într-adevăr, dacă nevinovata copilă, care avea atîta gust, încît ea singură, dintre toate prietenele ei, se gîndise să se îmbrace în alb, dacă această porumbiță, gata să simtă adierea celei mai mici dureri, ar fi fost atinsă de crudele cuvinte ale DOAMNEI sau de zîmbetul egoist și rece al regelui, ar fi murit pe loc. Și nici însăși Montalais, fata cu cele mai năstrușnice idei, n-ar fi încercat s-o mai readucă la viață, întrucît ridicolul ucide totul, chiar și frumusețea.

Din fericire însă, după cum am spus, Louise, în ale cărei urechi vuia un zumzet neînțeles și a cărei privire era încețoșată ca într-un văl, Louise nu văzu nimic, iar regele, care stătea tot timpul cu urechea ațintită la convorbirea dintre cardinal și unchiul său, se grăbi să se întoarcă din

[1] Personaj mitologic, soția lui Amfitrion, regele Tirintului. Iupiter, îndrăgostit de ea, a luat chipul lui Amfitrion pentru a-i înșela virtutea. Alcmena i-a dat naștere astfel lui Hercule.

[2] Io, fiica lui Inacos, a fost transformată în juncană și dată în pază lui Argus de către Iunona, geloasă pe dragostea lui Iupiter pentru tînăra copilă.

nou alături de ei. Ajunse tocmai în clipa cînd Mazarin încheia, zicînd :

— Maria, dimpreună cu surorile ei, pleacă în acest moment la Brouage. Am hotărît să urmeze ţărmul celălalt al Loarei, spre deosebire de acela pe care am venit noi, şi dacă fac bine socoteala, după ordinele pe care le-am dat, mîine ele trebuie să fie cam în dreptul oraşului Blois.

Aceste cuvinte fură rostite cu acel tact, cu acea măsură şi cu acea stăpînire în ton, în intenţii şi dorinţe, care făcea din signor Giulio Mazarini cel mai mare comedian al lumii. Drept rezultat, ele se îndreptară direct către inima lui Ludovic al XIV-lea, în aşa fel încît cardinalul, întorcînd capul la auzul paşilor maiestăţii sale, care se apropia, citi numaidecît efectul pe faţa elevului său, efect pe care o uşoară îmbujorare îl trădă în ochii eminenţei sale. De altminteri, cum putea să nu observe această mică taină cel a cărui şiretenie se jucase timp de douăzeci de ani cu toţi diplomaţii Europei ?

De aceea, îndată ce aceste cuvinte din urmă fură rostite, s-ar fi zis că tînărul rege a fost străpuns de o săgeată înveninată drept în inimă. Nu-şi mai găsea liniştea, îşi plimba mereu privirea rătăcită, ursuză, stinsă, asupra întregii adunări. O întrebă din ochi, de douăzeci de ori, pe regina-mamă, dar aceasta, bucuroasă că putea să stea de vorbă cu cumnata sa, şi reţinută mai mult de căutătura poruncitoare a lui Mazarin, nu părea să înţeleagă rugăminţile înăbuşite din privirile fiului ei.

Din clipa aceea, muzică, flori, lumini, frumuseţe, totul deveni nesuferit şi searbăd pentru Ludovic al XIV-lea. După ce îşi muşcă de o sută de ori buzele, frămîntîndu-şi braţele şi picioarele ca un copil binecrescut care, neîndrăznind să caşte, foloseşte toate mijloacele spre a-şi mărturisi plictiseala, nu fără a-şi implora încă o dată, în zadar, mama şi ministrul, îşi îndreptă o privire deznădăjduită către uşă, adică spre libertate.

În acea uşă, încadrat de pervazul de care stătea rezemat, el văzu o figură bărbătească, mîndră şi puternică, un chip oacheş, cu un nas coroiat, cu privirea aspră, dar scînteietoare, cu părul lung şi uşor încărunţit, cu mustaţa neagră, adevărată pildă de frumuseţe ostăşească, în al cărui pieptar, mai strălucitor ca oglinda, se frîngeau toate razele de lumină

ce se loveau în el, pentru a se risipi apoi în mii de sclipiri. Acest ofiţer purta pe cap o pălărie cenuşie, cu pană roşie, dovadă că fusese adus acolo de serviciul său, iar nicidecum de propria lui plăcere. Dacă ar fi fost adus de plăcerea sa, dacă ar fi fost curtean în loc să fie soldat, cum plăcerea se plăteşte totdeauna cu un preţ oarecare, el şi-ar fi ţinut acum pălăria în mînă. Ceea ce dovedea însă şi mai mult că acest ofiţer era de serviciu şi îşi îndeplinea o sarcină care îi era obişnuită e că supraveghea, cu braţele încrucişate, cu o nepăsare bătătoare la ochi şi cu o mare plictiseală, bucuriile şi mîhnirile acestei serbări. Se părea totuşi că, asemenea unui filozof — şi toţi soldaţii bătrîni sînt nişte filozofi în felul lor — se părea totuşi că el înţelege mult mai bine mîhnirile decît bucuriile ; din unele ştia să culeagă însă foloase, ferindu-se pe cît putea de celelalte.

Stătea, aşadar, acolo, rezemat, după cum am spus, de pervazul sculptat al uşii, cînd privirea tristă şi obosită a regelui o întîlni din întîmplare pe a sa. Nu era întîia oară, pe cît se pare, cînd ochii ofiţerului îi întîlneau pe ai regelui, înţelegînd bine şi lumina şi îngîndurarea lor ; căci, de îndată ce-şi opri privirea asupra feţei lui Ludovic al XIV-lea, ca şi cum ar fi citit în trăsăturile acestui chip tot ce se petrecea în sufletul său, adică toată mîhnirea care-l apăsa, precum şi dorinţa şovăitoare de a pleca, dorinţă ce clocotea în adîncul inimii lui, ofiţerul îşi dădu seama că avea datoria să vină în sprijinul regelui, chiar dacă el nu i-ar fi cerut acest lucru, să-l slujească aproape fără voia lui, şi, plin de cutezanţă, ca şi cum ar fi comandat cavaleria într-o zi de bătălie, strigă cu o voce răsunătoare :

— Muşchetari ai maiestăţii sale, la rege !

La aceste cuvinte, care avură efectul unei rostogoliri de tunete, acoperind orchestra, cîntecele, zumzetele şi forfota de acolo, cardinalul şi regina-mamă îşi aţintiră deodată ochii către maiestatea sa.

Ludovic al XIV-lea, palid dar hotărît, susţinut de intenţia propriului său gînd, pe care îl regăsise în privirea ofiţerului de muşchetari şi care se manifestase prin ordinul dat, se ridică din jilţul său şi făcu un pas spre uşă.

— Pleci, fiul meu ? zise regina, în timp ce Mazarin se mulţumea să pună aceeaşi întrebare numai cu privirea sa,

care ar fi putut să pară blîndă, dacă n-ar fi fost atît de pătrunzătoare.

— Da, doamnă — răspunse regele — mă simt obosit şi, afară de asta, am de scris în astă-seară.

Un zîmbet flutură pe buzele ministrului, care, cu un semn din cap, părea a-l încuviinţa pe rege să plece.

DOMNUL şi DOAMNA se grăbiră atunci să dea ordinul de rigoare ofiţerilor ce se prezentaseră. Regele salută, străbătu sala şi ajunse la uşă. Aici, un şir de douăzeci de muşchetari aştepta pe maiestatea sa. La capătul acestui şir se afla ofiţerul, nemişcat şi cu spada trasă din teacă. Regele trecu pragul şi întreaga mulţime se ridică în vîrful picioarelor, ca să-l mai vadă o dată înainte de a se îndepărta.

Zece muşchetari, dînd lumea la o parte, în anticamere şi pe trepte, făceau loc de trecere. Ceilalţi zece încercuiau pe rege şi pe DOMNUL, care ţinuse să-l însoţească pe maiestatea sa. Oamenii de serviciu veneau în urmă.

Acest mic cortegiu îl escortă pe rege pînă la apartamentul ce-i fusese rezervat. Apartamentul era acelaşi pe care-l ocupase regele Henric al III-lea cînd asistase la adunarea Statelor de la Blois.

DOMNUL dădu cîteva ordine scurte. Muşchetarii, în frunte cu ofiţerul lor, porniră de-a lungul îngustului coridor ce făcea legătura între o aripă şi alta a castelului. Acest coridor începea mai întîi cu o mică anticameră pătrată şi mereu întunecoasă, chiar în zilele cu soare.

DOMNUL îl opri pe Ludovic al XIV-lea.

— Treceţi, sire — îi spuse el — chiar prin locul unde ducele de Guise a primit cea dintîi împunsătură de pumnal.

Regele, foarte neştiutor în ale istoriei, auzise de această întîmplare, dar nu cunoştea nici locurile unde se petrecuse, nici alte amănunte.

— Ah ! făcu el, tresărind.

Şi se opri. Toată lumea, înaintea şi în urma lui, se opri.

— Ducele, sire — continuă Gaston — se afla cam în locul unde sînt eu acum ; mergea în direcţia în care merge maiestatea voastră. Domnul de Loignes se afla în colţul unde se găseşte în acest moment locotenentul de muşchetari ; domnul de Sainte-Maline şi oamenii de serviciu ai maiestăţii sale erau în spatele şi în jurul lui. Aici a fost lovit.

Regele privi către ofițerul său și i se păru că un nor subțire umbrea chipul marțial și cutezător al acestuia.

— Da, pe la spate — murmură locotenentul cu un gest de suprem dispreț.

Și încercă să-și urmeze drumul, ca și cum nu s-ar fi simțit în apele lui între aceste ziduri unde sălășluise cîndva trădarea. Dar regele, care părea dornic să afle și alte amănunte, ar fi vrut parcă să-și mai arunce o clipă privirea asupra acestui colț funebru. Gaston înțelese dorința nepotului său.

— Iată, sire — zise el, luînd o făclie din mîna domnului de Saint-Remy — locul unde a căzut. Se afla aici un pat, a cărui draperie a rupt-o, încercînd să se țină de ea.

— Dar pentru ce podeaua pare crestată în acest loc? întrebă Ludovic.

— Fiindcă chiar în acest loc a curs sîngele — răspunse Gaston — iar sîngele pătrunzînd în scîndura de stejar, numai răzuind-o adînc a putut fi ștearsă orice urmă. Dar chiar și așa — adăugă Gaston, apropiind făclia de locul cu pricina — chiar și așa pata aceea roșcată s-a păstrat încă, în pofida tuturor încercărilor ce s-au făcut pentru a fi înlăturată.

Ludovic al XIV-lea își încreți fruntea. Poate că se gîndea la pata de sînge care-i fusese arătată într-o zi la Luvru și care, întocmai ca și aceea de la Blois, se datora tatălui său, regele, ce vărsase sîngele lui Concini [1].

— Să mergem! zise el.

Toată lumea se puse din nou în mișcare, întrucît tulburarea făcuse de bună seamă ca glasul tînărului Prinț să sune ca o comandă, deși, în ceea ce-l privea, acest lucru nu-i stătea de loc în fire.

Cînd ajunseră la apartamentul rezervat regelui, care avea legătură nu numai cu îngustul coridor prin care treceseră, ci și cu o scară largă ce dădea în curte, Gaston zise:

1 Aventurier italian, care, împreună cu soția sa, Leonora Galigai, a exercitat o mare influență asupra Mariei de Medicis. Este cunoscut sub numele de mareșalul d'Ancre. Datorită aviditații și incapacității sale, care au avut ca rezultat numeroase revolte, Ludovic al XIII-lea, sfătuit de Albert de Luynes, a pus să-l aresteze. Întrucît a opus rezistență Concini a fost omorît (1617).

— Maiestatea voastră să îngăduie a primi acest apartament, fără îndoială mai prejos de cinstea ce i se acordă.

— Unchiule — răspunse tînărul Prinţ — îţi mulţumesc mult pentru binevoitoarea domniei tale găzduire.

Gaston făcu o plecăciune în faţa nepotului, care-l îmbrăţişă, apoi ieşi.

Dintre cei douăzeci de muşchetari care-l însoţiseră pe rege, zece îl urmară pe DOMNUL înapoi, pînă la sala de primire, care nu se golise de loc, cu toate că maiestatea sa plecase. Ceilalţi zece fură înşiraţi să facă de pază, de către ofiţer, care, în cinci minute, cercetă el însuşi cu de-amănuntul toate împrejurimile, furişîndu-şi în fiecare colţişor acea privire sigură şi rece care nu se datoreşte totdeauna obişnuinţei, dat fiind că o asemenea privire constituie adesea o însuşire genială. Apoi, după ce îşi aşeză toţi oamenii la locul lor, îşi alese pentru cartierul lui general anticamera, unde găsi un jilţ adînc, o lampă cu feştilă, vin, apă şi pîine. Mări flacăra lămpii, sorbi o jumătate de cană cu vin, îşi supse buzele cu un zîmbet plin de înţeles, se tolăni în jilţul lui adînc şi luă toate măsurile ca să poată dormi în linişte.

IX

UNDE SE VEDE CINE ESTE NECUNOSCUTUL DE LA HANUL „MEDICIS"

Acest ofiţer, care dormea sau se pregătea să adoarmă, avea pe umerii lui, cu toate că voia să pară nepăsător, o mare răspundere. Locotenent al muşchetarilor regelui, el comanda întreaga companie care venise de la Paris, şi această companie era formată din o sută douăzeci de oameni ; dar, în afară de cei douăzeci de care am vorbit, ceilalţi o sută erau însărcinaţi să facă de gardă pe lîngă regina-mamă şi mai ales pe lîngă domnul cardinal.

Domnul Giulio Mazarini căuta să reducă cheltuielile de călătorie, neluîndu-şi paznicii săi ; ca atare, el se folosea de aceia ai regelui, şi încă din plin, căci îşi oprise cincizeci numai pentru dînsul, amănunt ce-ar fi putut să pară neobişnuit oricărui om care nu cunoştea regulile de la această curte. Ceea ce i s-ar fi părut, de asemenea, dacă nu neobişnuit, dar cel puţin nemaipomenit unui astfel de străin era faptul că partea castelului rezervată domnului cardinal strălucea de lumini, de viaţă şi de mişcare. Muşchetarii făceau de strajă în faţa fiecărei uşi şi nu lăsau pe nimeni să intre, în afară de curieri, care, chiar şi în călătorie, îl urmau pe cardinal, pentru a-l ţine în legătură cu treburile politice.

Douăzeci de oameni erau de serviciu pe lîngă regină, iar treizeci se odihneau pentru a-i înlocui pe tovarăşii lor a doua zi.

În partea unde era găzduit regele, dimpotrivă, domnea liniştea, întunericul şi singurătatea. Odată uşile închise, nu se mai simţea acolo nici un semn de regalitate. Toţi oamenii de serviciu se retrăseseră unul cîte unul. Domnul Prinţ trimisese să întrebe pe maiestatea sa dacă îi mai putea fi de folos cu ceva, şi la simplul *nu* al locotenentului de muşchetari, deprins cu asemenea întrebă i şi care avea totdeauna răspunsul pregătit, totul începu să se cufunde în somn, întocmai ca în casa unui burghez oarecare.

Şi totuşi, din aripa locuită de tînărul rege se puteau auzi încă destul de bine muzicile serbării şi se vedeau ferestrele luminate din belşug ale sălii celei mari.

La zece minute după retragerea în apartamentul său, Ludovic al XIV-lea putu recunoaşte, după un anumit freamăt mult mai pronunţat decît acela de la plecarea sa, plecarea cardinalului, care, la rîndul lui, se ducea spre patul său condus de o mare suită de gentilomi şi doamne. De altminteri, pentru a urmări toată vîlva asta, regele nu avu decît să se uite pe fereastră, ale cărei obloane nu fuseseră încă închise.

Eminenţa sa străbătu curtea, însoţit de DOMNUL în persoană, care-i lumina calea cu o făclie în mînă ; după ei venea regina-mamă, pe care DOAMNA o ţinea familiar de braţ ; amîndouă mergeau încet şi şuşotind ca două vechi prietene. În urma acestor două perechi defilau ceilalţi curteni, marile doamne, pajii, ofiţerii ; lumina făcliilor se

răspîndea de-a lungul zidurilor ca niște flăcări jucăușe de incendiu ; apoi zgomotul pașilor și al glasurilor se pierdu pe scările ce duceau la caturile de sus.

În momentele acelea, nimeni nu se mai gîndea la rege, care stătea sprijinit în coate la fereastra sa, de unde urmărise cu tristețe toată această risipă de lumini și ascultase cum se îndepărtau încet zgomotele de jos ; nimeni, în afară de necunoscutul de la hanul „Medicis", pe care l-am văzut pornind pe stradă înfășurat în mantia lui neagră. Urcase panta de-a dreptul la castel și iscodise, cu înfățișarea lui posomorîtă, prin împrejurimile palatului, înconjurat încă de mulțime, apoi, văzînd că nimeni nu păzea nici poarta cea mare, nici porticul, întrucît soldații DOMNULUI fraternizau cu soldații regelui, adică dădeau de dușcă cupe cu vin de Beaugency, pe care-l aveau la discreție sau, mai bine zis, la indiscreție, necunoscutul se furișă printre oameni, intră în curte și se îndreptă spre ușa unde se afla scara ce urca la cardinal. Ceea ce-l determinase să pornească într-acolo era, după toate probabilitățile, lumina făcliilor și forfota pajilor și a oamenilor de serviciu. Dar fu oprit scurt printr-o rotire a muschetei, însoțită de strigătul santinelei :

— Încotro, prietene ? îl întrebă straja.

— La rege — răspunse netulburat și cu semeție necunoscutul.

Soldatul chemă pe unul din ofițerii eminenței sale, iar acesta, cu tonul unui aprod care îndrumează un cetățean pe culoarele unei instituții, lăsă să-i cadă aceste cuvinte :

— Pe scara cealaltă, din față.

Și, fără să se mai sinchisească de necunoscut, ofițerul reluă convorbirea întreruptă. Necunoscutul, la rîndul lui, fără să mai întrebe nimic, se îndreptă spre scara arătată.

În partea aceasta, nici un zgomot, nici o lumină. Nimic, decît întunericul prin care se zărea o santinelă mișcîndu-se încet ca o umbră. În tăcerea de acolo putea să audă bine pașii soldatului, însoțiți de zornăitul pintenilor pe lespezile de marmură.

Această strajă era unul din cei douăzeci de mușchetari însărcinați cu paza regelui și care își făcea datoria cu neclintirea unei statui.

— Cine-i acolo ? strigă paznicul.

— Prieten — răspunse necunoscutul.

— Ce vrei ?
— Să-i vorbesc regelui.
— O, o, iubite domn, aşa ceva nu se prea poate.
— Şi de ce, mă rog ?
— Fiindcă regele doarme.
— S-a şi culcat ?
— Da.
— N-are a face, trebuie să-i vorbesc neapărat.
— Iar eu îţi spun că e cu neputinţă.
— Totuşi...
— Afară !
— Ăsta e consemnul ?
— N-am să-ţi dau socoteală dumitale. Afară !

Şi straja îşi însoţi de astă dată vorba cu o mişcare ameninţătoare ; dar necunoscutul nu se urni din loc, ca şi cum picioarele lui ar fi prins rădăcini.

— Domnule muşchetar — zise el — eşti gentilom ?
— Am această cinste.
— Ei bine, şi eu sînt, şi între gentilomi trebuie să existe o anumită consideraţie reciprocă.

Straja coborî muscheta, învins de demnitatea cu care fuseseră rostite aceste cuvinte.

— Vorbeşte, domnul meu — zise el — şi dacă îmi vei cere ceva care îmi stă în putinţă...
— Mulţumesc. Dumneata ai aici un ofiţer, nu-i aşa ?
— Da, domnule. Locotenentul nostru.
— Ei bine, vreau să vorbesc cu locotenentul.
— A, asta e altceva. Urcă, domnule.

Necunoscutul salută straja cu multă demnitate şi porni pe scară, în timp ce strigătul : „Locotenent, o vizită !", transmis din santinelă în santinelă, alerga înaintea lui, menit să tulbure primul somn al ofiţerului.

Trăgîndu-şi cizmele, frecîndu-se la ochi şi încheindu-şi tunica, ofiţerul făcu trei paşi spre necunoscut.

— Cu ce vă putem fi de folos, domnule ? întrebă el.
— Dumneata eşti ofiţerul de gardă, locotenentul de muşchetari ?
— Am această cinste — răspunse ofiţerul.
— Domnule, este absolut necesar să-i vorbesc regelui.

Locotenentul îl privi cu luare-aminte pe necunoscut, şi cu această privire, oricît de fugară ar fi fost ea, văzu tot

ceea ce voia să vadă, adică o mare distincţie sub o îmbrăcăminte de rînd.

— Nu vreau să cred că eşti un nebun — răspunse el — totuşi îmi pari un om care ar trebui să ştie, domnule, că nu se intră aşa uşor la un rege, fără consimţămîntul lui.

— Îşi va da consimţămîntul, domnule.

— Dă-mi voie să mă îndoiesc, domnul meu. Regele s-a retras acum un sfert de ceas, şi în clipa de faţă cred că a început să se dezbrace. De altfel, consemnul a fost dat.

— Cînd va afla cine sînt — răspunse necunoscutul, ridicînd fruntea — va înlătura consemnul.

Ofiţerul era din ce în ce mai surprins, din ce în ce mai şovăitor.

— Dacă aş consimţi să vă anunţ, pot măcar să ştiu pe cine trebuie să anunţ, domnule ?

— Pe maiestatea sa Carol al II-lea, regele Angliei, Scoţiei şi Irlandei !

Ofiţerul scăpă un strigăt de uimire, se retrase un pas, şi pe faţa lui palidă se putu citi una dintre cele mai puternice tulburări pe care un bărbat energic a încercat vreodată să şi-o înăbuşe în adîncul inimii sale.

— Oh, da, sire ; într-adevăr, ar fi trebuit să vă recunosc.

— Mi-ai văzut portretul undeva ?

— Nu, sire.

— S-au poate m-ai văzut cîndva la curte, înainte de a fi fost izgonit din Franţa ?

— Nu, sire, nici asta.

— Atunci, cum m-ai fi putut recunoaşte, dacă nu mi-ai zărit portretul şi nu m-ai văzut nici pe mine, niciodată ?

— Sire, l-am văzut pe maiestatea sa regele, părintele vostru, într-o împrejurare cumplită.

— În ziua cînd...

— Da.

O umbră întunecată se abătu pe fruntea prinţului ; apoi, îndepărtînd-o cu mîna, spuse :

— Acum te mai opreşte vreo piedică spre a mă anunţa ?

— Sire, iertaţi-mă — răspunse ofiţerul — dar nu puteam bănui un rege, într-o îmbrăcăminte atît de simplă ; şi totuşi, după cum am avut onoarea să spun adineauri maiestăţii voastre, l-am văzut pe regele Carol I... Dar, o

clipă, alerg să-l vestesc pe rege. Apoi, întorcîndu-se din drum, întrebă: Maiestatea voastră dorește cumva să păstreze taina cu privire la această întrevedere?

— Nu o cer neapărat, dar dacă se poate păstra...

— Se poate, sire, deoarece eu nu sînt obligat să-l mai previn pe întîiul gentilom de serviciu; pentru asta însă este nevoie ca maiestatea voastră să binevoiască a-mi da spada.

— Ai dreptate. Uitasem că nimeni nu poate intra înarmat la regele Franței.

— Maiestatea voastră poate face excepție, dacă dorește, dar atunci eu mă voi pune la adăpost de orice răspundere, vestind serviciul regelui.

— Iată spada mea, domnule. Ești bun, acum, să mă anunți maiestății sale?

— Îndată, sire.

Și ofițerul se duse numaidecît și bătu în ușa de legătură, pe care valetul de cameră i-o deschise.

— Maiestatea sa regele Angliei! zise ofițerul.

— Maiestatea sa regele Angliei! repetă valetul de cameră.

La aceste cuvinte, un gentilom deschise larg ușa ce dădea la rege, și Ludovic al XIV-lea putu fi văzut cu capul gol și fără spadă, cu tunica descheiată, înaintînd sub povara unei mari surprinderi.

— Dumneata, frate! Dumneata, la Blois! exclamă Ludovic al XIV-lea, făcînd semn cu mîna către gentilom și către valetul de cameră să treacă într-o odaie învecinată.

— Sire — răspunse Carol al II-lea — mă îndreptam spre Paris, cu speranța de a vedea acolo pe maiestatea ta, cînd vîlva de aici mi-a dat de veste despre apropiata ta sosire în acest oraș. Atunci mi-am prelungit popasul, avînd să-ți comunic ceva deosebit de important.

— Cabinetul acesta îți convine, frate?

— Minunat, sire, întrucît cred că aici nu ne poate auzi nimeni.

— Am spus gentilomului și paznicului meu să plece; ei sînt în camera alăturată. În partea cealaltă, dincolo de acest perete, e o încăpere în care nu stă nimeni, ce dă în anticameră, iar în anticameră n-ai văzut decît un ofițer, nu-i așa?

— Da, sire.

— Ei bine, atunci vorbeşte, frate, te ascult.

— Sire, încep prin a o ruga pe maiestatea ta să-şi plece urechea la nenorocirile care s-au abătut asupra casei noastre.

Regele Franţei roşi, apoi îşi apropie fotoliul de acela al regelui Angliei.

— Sire — continuă Carol al II-lea — nu mai e nevoie să întreb pe maiestatea ta dacă a aflat în amănunţime despre dureroasa mea poveste.

Ludovic al XIV-lea roşi mai tare ca întîia oară, apoi, întinzînd mîna peste aceea a regelui Angliei, zise :

— Frate, e ruşinos s-o spun, dar cardinalul vorbeşte rareori despre politică în faţa mea. Mai mult încă : altădată îl puneam pe Laporte, valetul meu de cameră, să-mi facă lecturi din cărţile de istorie, dar a cerut să curm aceste lecturi şi mi l-a luat pe Laporte, astfel că îl rog pe fratele meu Carol să-mi povestească totul, ca unui om care nu ştie nimic.

— Ei bine, sire, povestind lucrurile de la începutul lor, voi avea mai mult noroc să ating şi mai adînc inima maiestăţii tale.

— Spune, frate, spune !

— Ştii, sire, că fiind chemat în 1650 la Edinburgh, în timpul expediţiei lui Cromwell în Irlanda, am fost încoronat la Stone. Un an după aceea, rănit într-una din provinciile pe care le uzurpase, Cromwell s-a întors la noi. Scopul meu era să-l întîlnesc, dorinţa mea era să părăsesc Scoţia.

— Cu toate astea — îl întrerupse tînărul rege — Scoţia e oarecum ţara dumitale de baştină.

— E adevărat ; dar scoţienii erau pentru mine nişte compatrioţi prea cruzi ! Sire, m-au silit să reneg credinţa părinţilor mei ; apoi l-au spînzurat pe lordul Montrose, slujitorul meu cel mai credincios, pentru motivul că nu era covenantar [1], şi cînd bietul martir, căruia i se îngăduise să-şi exprime o ultimă dorinţă înainte de a muri, a cerut

[1] Adept al aşa-numitului „Covenant" naţional (convenţie) — o ligă de luptă împotriva absolutismului englez, constituită în Scoţia, la Glasgow, în martie 1638, care afişa pe primul plan al programului ei apărarea bisericii presbiteriene, şi care s-ar putea numi partida revoluţionară scoţiană.

ca trupul lui să fie tăiat în atîtea bucăţi cîte oraşe sînt în Scoţia, pentru ca pretutindeni să se găsească o mărturie a credinţei sale, eu nu mai puteam să ies dintr-un oraş sau să pătrund într-altul, fără să calc pe fîşii din acest trup care trăise, luptase şi se jertfise pentru mine.

Am trecut deci, într-un marş cutezător, printre rîndurile armatei lui Cromwell şi am intrat în Anglia. Protectorul [1] porni pe urmele ciudatei fugi care avea drept ţintă o coroană. Dacă aş fi putut să ajung la Londra înaintea lui, răsplata acestei goane ar fi fost, fără îndoială, de partea mea, dar el m-a ajuns din urmă la Worcester.

Puterea Angliei nu ne mai aparţine nouă, ci lui, sire. La 3 septembrie 1651, ziua aniversării celeilalte bătălii, de la Dunbar [2], atît de nefericită pentru scoţieni, am fost înfrînt. Două mii de oameni au căzut în preajma mea, fără a mă gîndi o singură clipă să dau înapoi. În cele din urmă a trebuit să fug.

Din momentul acela, povestea mea a devenit un roman. Urmărit cu înverşunare, mi-am tăiat părul, m-am prefăcut în pădurar. O zi petrecută între ramurile unui stejar a dat acestui arbore numele de tufan regal, pe care-l poartă încă. Peripeţiile mele din comitatul Stafford, de unde am scăpat ducînd-o, la spate, pe cal, pe fiica gazdei mele, sînt povestite la toate şezătorile şi vor face cîndva subiectul unei balade. Într-o zi voi aşterne toate astea pe hîrtie, sire, ca să le afle toţi fraţii mei regi.

Voi spune cum, ajungînd la domnul Norton, am întîlnit un capelan de la curte care privea un joc de popice şi un bătrîn slujitor care îmi rosti numele cu lacrimi în ochi şi care era gata să-mi răpună viaţa cu devotamentul lui, aşa cum altul ar fi făcut-o prin trădare. În sfîrşit, voi spune prin cîte spaime am trecut; da, sire, spaime, mai ales atunci cînd, la colonelul Windham, un intendent, care se îngrijea de caii noştri, avea să ne anunţe că au fost mînaţi spre nord.

---

[1] Oliver Cromwell (1599—1658) — conducătorul revoluţiei burgheze din Anglia, în secolul al XVII-lea — a desfiinţat în 1653 Parlamentul cel lung, instituind, în interesul burgheziei şi nobilimii noi, o dictatură militară şi transformîndu-se pe sine în *lord-protector* al Angliei.

[2] Exact cu un an mai înainte de bătălia de la Worcester, în 1650, Cromwell îi zdrobise pe scoţieni în acest port la Marea Nordului.

— Ciudat — murmură Ludovic al XIV-lea — nu știam nimic despre toate acestea. Nu fusesem înștiințat decît despre îmbarcarea dumitale la Brighelmsted și debarcarea în Normandia.

— Vai, Doamne — exclamă Carol al II-lea — dacă îngădui ca regii să nu-și cunoască viețile între ei, atunci cum poți cere să se mai ajute unii pe alții!

— Dar, spune-mi, frate — reluă Ludovic al XIV-lea — cum se face că, după ce ai fost primit atît de aspru în Anglia, îți mai pui încă nădejde în această nenorocită țară și în poporul acela răsculat?

— O, sire, fiindcă, după bătălia de la Worcester, multe s-au schimbat acolo! Cromwell a murit, după ce a încheiat cu Franța un tratat pe care și-a pus semnătura deasupra numelui maiestății tale. A murit în ziua de 3 septembrie 1658, altă aniversare a bătăliilor de la Worcester și Dunbar.

— Și-a lăsat urmaș pe fiul său.

— Numai că unii oameni, sire, au o familie, dar nu și moștenitori. Moștenirea lui Oliver era o povară prea grea pentru Richard. Pentru Richard, care nu era nici republican, nici regalist, pentru Richard, care își lăsa paznicii să-i mănînce prînzul și pe generali să guverneze republica; Richard a abdicat de la protectorat în ziua de 22 aprilie 1659; acum mai bine de un an, sire. De atunci, Anglia nu mai e decît un local de joc, unde fiecare dă cu zarurile pentru a cîștiga coroana tatălui meu. Jucătorii cei mai înverșunați sînt Lambert și Monck. Ei bine, sire, la rîndu-mi, vreau să mă amestec în această partidă, în care e pusă la mezat hlamida mea regală. Sire, un milion pentru a cumpăra pe unul din acești jucători și a-mi face din el un aliat, sau două sute de gentilomi ai maiestății tale spre a-i izgoni din palatul meu de la White-Hall, așa cum Isus i-a alungat pe zarafi din templu.

— Prin urmare — adăugă Ludovic al XIV-lea — ai venit să-mi ceri...

— Sprijinul; adică nu numai ceea ce regii își datorează între ei, dar ceea ce simplii creștini își datorează unii altora; sprijinul tău, sire, fie în bani, fie în oameni; sprijinul tău, sire, și într-o lună, fie că-l voi ridica pe Lambert împotriva lui Monck, sau pe Monck împotriva lui Lambert, voi

redobîndi moştenirea părintească, fără să fi cerut o singură guinee ţării mele, o singură picătură de sînge supuşilor mei; sprijinul tău, sire, şi voi datora mai mult maiestăţii tale decît tatălui meu. Sărman părinte, care a plătit atît de scump prăbuşirea casei noastre! Vezi, sire, cît sînt de nenorocit, cît sînt de deznădăjduit, de vreme ce-am ajuns să-mi învinovăţesc pînă şi părintele!

Şi sîngele năvăli în obrazul livid al lui Carol al II-lea, care rămase o clipă cu fruntea în palme, ca orbit de propriul său sînge, ce părea că se răzvrăteşte la blestemul acesta filial.

Tînărul rege nu era mai puţin nenorocit decît fratele său mai vîrstnic; se frămînta în jilţ şi nu găsea nici un cuvînt ca să răspundă. În cele din urmă, Carol al II-lea, căruia cei zece ani pe care-i avea mai mult îi dădeau tăria de a-şi stăpîni tulburările, rupse din nou tăcerea.

— Sire — zise el — aştept răspunsul tău, aşa cum un osîndit îşi aşteaptă sentinţa. Trebuie oare să mor?

— Iubitul meu frate — răspunse Prinţul francez — îmi ceri un milion mie! Dar eu n-am avut niciodată nici măcar un sfert din această sumă! Nu dispun de nimic! Sînt tot atît de puţin rege al Franţei, precum eşti tu al Angliei. Nu sînt decît un nume, o cifră înveşmîntată în catifea brodată cu flori de crin [1], iată totul. Mă aflu pe un tron care se vede, iată singura deosebire faţă de maiestatea ta. Dar n-am nimic, nu pot nimic.

— Să fie adevărat?! exclamă Carol al II-lea.

— Dragă frate — zise Ludovic al XIV-lea, coborîndu-şi vocea — am îndurat necazuri pe care nu le-au îndurat nici cei mai umili gentilomi ai mei. Dacă sărmanul Laporte ar fi aici, ţi-ar spune că am dormit în aşternuturi rupte, prin ale căror găuri îmi ieşeau picioarele afară; ţi-ar spune apoi că, mai tîrziu, cînd am cerut trăsura mea, mi s-a adus o caleaşcă pe jumătate roasă de şoarecii din hambare; ţi-ar mai spune că, atunci cînd ceream să mi se pregătească masa, se duceau să întrebe la bucătăriile cardinalului dacă se găseşte ceva de mîncare şi pentru rege. Şi uite, astăzi chiar, astăzi cînd am douăzeci şi doi de ani, astăzi cînd am ajuns

[1] Crinul era însemnul casei de Valois.

la vîrsta majoratului regal, astăzi cînd ar trebui să ţin în mîinile mele cheia vistieriei, conducerea politică, supremaţia păcii şi a războiului, aruncă-ţi ochii în jurul meu şi vezi ce mi s-a lăsat : priveşte cîtă părăsire, cît dispreţ, cîtă tăcere, în timp ce acolo jos, uite, priveşte ce însufleţire, ce lumini, ce osanale ! Acolo, vezi, acolo este adevăratul rege al Franţei, iubite frate.

— La cardinal ?

— La cardinal, da.

— Atunci sînt pierdut, sire.

Ludovic al XIV-lea nu răspunse nimic.

— Pierdut, acesta este cuvîntul, deoarece nu voi face niciodată apel la acela care le-ar fi lăsat să moară de foame şi frig pe mama şi pe sora mea, adică fiica şi nepoata lui Henric al IV-lea, dacă domnul de Retz şi parlamentul nu le-ar fi trimis pîine şi lemne.

— Să moară ! murmură Ludovic al XIV-lea.

— Ei bine — continuă regele Angliei — sărmanul Carol al II-lea, nepotul lui Henric al IV-lea ca şi tine, sire, neavînd nici parlament şi nici un cardinal de Retz, va muri de foame, aşa cum erau să moară sora şi mama lui.

Ludovic îşi încruntă sprîncenele şi strînse cu nervozitate dantelele de la mîneci. Această tăcere, această încremenire, sub care se ascundea o tulburare atît de vădită, îl uimiră pe regele Carol, care întinse braţul şi luă mîna tînărului într-a sa.

— Îţi mulţumesc, iubite frate — zise el. Mă plîngi, şi asta e tot ceea ce aş putea cere de la tine, în starea în care te găseşti.

— Sire — rosti deodată Ludovic al XIV-lea, înălţînd capul — zici că ai nevoie de un milion, sau de două sute de gentilomi ?

— Sire, un milion mi-ar fi de ajuns.

— E puţin.

— Oferit unui singur om, e mult. Uneori convingerile s-au cumpărat cu sume şi mai mici ; eu voi avea de-a face doar cu corupţia.

— Două sute de gentilomi, gîndeşte-te, abia e ceva mai mult decît o companie.

— Sire, în familia noastră e o tradiție, aceea că patru oameni, patru gentilomi francezi, devotați tatălui meu, au fost cît pe-aci să-l salveze pe părintele meu, judecat de un parlament, păzit de-o armată.[1]

— Așadar, dacă ți-aș putea da un milion, sau două sute de gentilomi, ai fi mulțumit și m-ai socoti un frate bun?

— Te voi socoti salvatorul meu și, dacă mă voi urca din nou pe tronul tatălui meu, Anglia va fi, cel puțin atît timp cît voi domni eu, o soră a Franței, așa cum maiestatea ta va fi fost un frate pentru mine.

— Ei bine, frate drag — zise Ludovic, ridicîndu-se în picioare — ceea ce tu șovăi să ceri, voi cere eu însumi! Ceea ce n-am vrut să fac niciodată pentru mine, o voi face pentru tine. Am să mă duc la regele Franței, la celălalt, la bogatul, la puternicul, și-i voi spune, eu, să-mi dea un milion, sau două sute de gentilomi, și vom vedea!

— Oh — exclamă Carol — ești cu adevărat un prieten nobil, sire, o inimă largă și bună! Mă salvezi de la pieire, frate, și dacă se va întîmpla vreodată să ai nevoie de viața pe care mi-o dai acum, cere-mi-o!

— Tăcere, dragă frate, tăcere! zise încet de tot Ludovic. Ia seama să nu fim auziți! N-am ajuns încă la capăt. A-i cere bani lui Mazarin e mai mult decît a trece printr-o pădure vrăjită, unde în fiecare copac se ascunde un diavol; e mai mult decît a porni să cucerești o lume!

— Totuși, sire, cînd ceri...

— Ți-am spus că n-am cerut niciodată nimic — răspunse Ludovic cu o mîndrie care-l făcu să pălească pe regele Angliei. Și fiindcă acesta, asemenea unui om rănit, dădea a înțelege că vrea să bată în retragere, adăugă: Iartă-mă, scumpe frate, dar eu nu am o mamă și o soră care trec prin nenorociri; tronul meu e tare și gol, dar mă aflu pe el. Iartă-mă, frate, nu mă mustra pentru această frază: e a unui egoist; de aceea o voi răscumpăra printr-un sacrificiu. Mă duc la cardinal. Așteaptă-mă, te rog. Mă întorc îndată.

[1] Vezi Al. Dumas: „După douăzeci de ani", Editura tineretului, 1960.

X

SOCOTELILE DOMNULUI DE MAZARIN

În timp ce regele se îndrepta cu paşi zoriţi spre aripa castelului ocupată de cardinal, însoţit numai de valetul său de cameră, ofiţerul de muşchetari, respirînd ca un om care a fost silit să-şi oprească mult timp răsuflarea, ieşea din mica încăpere de care a fost vorba şi pe care regele o credea goală. Această încăpere făcuse parte cîndva din camera de dormit ; nu era despărţită de ea decît de un perete subţire. Asta însemna că despărţitura, făcută doar de ochii lumii, îngăduia urechii celei mai puţin indiscrete să audă tot ceea ce se petrecea în camera cea mare. Nu putea fi deci îndoială că locotenentul de muşchetari auzise tot ce se vorbise în apartamentul maiestăţii sale.

La auzul ultimelor cuvinte ale tînărului rege, el ieşi deci în grabă, pentru a-i da salutul cînd trecu şi a-l însoţi din ochi pînă ce dispăru pe culoar. Apoi, după ce monarhul nu se mai văzu, clătină din cap într-un chip cum numai el o făcea şi, cu o voce căreia patruzeci de ani petrecuţi departe de Gasconia nu-i putuseră schimba accentul gascon, zise :

— Tristă slujbă, trist stăpîn !

Şi, rostind aceste cuvinte, locotenentul se lăsă din nou în jilţul său, întinse picioarele şi închise ochii ca un om care doarme sau care stă îndelung pe gînduri.

In timpul acestui scurt monolog, urmat de scena de mai sus, pe cînd regele, străbătînd lungile coridoare ale vechiului castel, se îndrepta spre domnul de Mazarin, o scenă cu totul deosebită se petrecea la cardinal.

Mazarin se urcase în pat, puţin chinuit de gută, dar cum era un om ordonat, şi nu renunţa la aceasta nici măcar în momentele de durere, căuta să facă din starea sa de veghe un tot atît de bun prilej de a-şi continua lucrul. Ca atare îi spusese lui Bernouin, valetul său de cameră, să-i

aducă un mic pupitru de voiaj, ca să poată scrie şezînd în pat.

Dar guta nu este un vrăjmaş ce se lasă învins atît de uşor, şi cum, la fiecare mişcare pe care o făcea, din surdă, durerea devenea ascuţită, cardinalul îl întrebă pe Bernouin :

— Brienne nu-i aici ?

— Nu, monseniore — răspunse valetul de cameră. Domnul de Brienne, cu îngăduinţa voastră, s-a dus să se culce, dar dacă eminenţa voastră o doreşte, poate fi sculat şi chemat să vină aici.

— Nu, nu face să-l trezim. Ia să vedem, totuşi. Blestemate cifre !

Şi cardinalul se cufundă în gînduri, începînd să numere pe degete.

— Oh ! Cifrele ! zise Bernouin. Dacă eminenţa voastră se apucă de socoteli, îi prevăd pentru mîine cea mai straşnică migrenă ! Şi unde mai pui că domnul Guénaud nici nu-i aici !

— Ai dreptate, Bernouin. Ei bine, în cazul acesta ai să-l înlocuieşti pe Brienne, prietene. Într-adevăr, ar fi trebuit să-l iau cu mine pe domnul de Colbert. Acest tînăr lucrează bine, Bernouin, foarte bine. Un băiat de treabă !

— Eu nu ştiu cum este — zise valetul de cameră — dar mie, unuia, nu-mi prea place mutra acestui băiat de treabă.

— Bine, bine, Bernouin. Nu e nevoie de părerea dumitale. Aşază-te aici, ia pana şi scrie.

— Sînt gata, monseniore. Ce trebuie să scriu ?

— Aici, fii atent, sub cele două rînduri scrise.

— Sînt gata.

— Scrie : şapte sute şaizeci de mii de livre.

— Am scris.

— De la Lyon...

Cardinalul părea că şovăie.

— De la Lyon — repetă Bernouin.

— Trei milioane nouă sute de mii de livre.

— Gata, monseniore.

— De la Bordeaux, şapte milioane.

— Şapte — repetă Bernouin.

— Ei da, şapte — rosti cardinalul cu năduf. Apoi, reculegîndu-se : Îţi dai seama, Bernouin — adăugă el — că ăştia sînt bani ce vor fi cheltuiţi ?

— De, monseniore, ori că vor fi cheltuiţi, ori că vor fi încasaţi, asta nu mă priveşte, întrucît toate aceste milioane nu sînt ale mele.

— Aceste milioane sînt ale regelui ; fac socoteala banilor regelui. Dar să mergem mai departe ; unde eram ?... Tu mă întrerupi mereu.

— Şapte milioane de la Bordeaux.

— Aşa-i, ai dreptate. De la Madrid, patru. Ţi-am spus ai cui sînt banii ăştia, Bernouin, fiindcă toată lumea face prostia să mă socotească milionar. Iar eu resping asemenea prostie. De altminteri, un ministru n-are nimic al lui. Haide, scrie mai repede. Încasări generale, şapte milioane. Proprietăţi, nouă. Ai scris, Bernouin ?

— Da, monseniore.

— Bursă, şase sute de mii de livre ; valori diverse, două milioane. Ah, uitam : mobilierul diferitelor castele...

— Să fac semnul coroanei ? întrebă Bernouin.

— Nu, nu, e de prisos ; se înţelege de la sine. Ai scris, Bernouin ?

— Da, monseniore.

— Şi cifrele ?

— Sînt înşirate unele sub altele.

— Adună, Bernouin.

— Treizeci şi nouă de milioane două sute şaizeci de mii de livre, monseniore.

— Ah — oftă cardinalul cu o expresie de regret — nu sînt nici măcar patruzeci de milioane !

Bernouin mai făcu o dată adunarea.

— Nu, monseniore, mai lipsesc şapte sute patruzeci de mii de livre.

Mazarin ceru socoteala şi o cercetă el însuşi cu multă atenţie.

— Oricum — zise Bernouin — treizeci şi nouă de milioane două sute şaizeci de mii de livre sînt o avere !

— Ah, Bernouin, iată ce-aş vrea să-l fac pe rege să vadă !

— Păi eminenţa voastră spunea că aceşti bani sînt ai maiestăţii sale.

— Fără îndoială. Însă ce folos! Aceste treizeci şi nouă de milioane sînt ca şi cheltuite, dacă nu şi mai mult!

Bernouin zîmbi în felul său, adică asemenea cuiva care nu crede decît ceea ce vrea el să creadă, în timp ce pregătea băutura de noapte a cardinalului şi-i aşeza perna la cap.

— Vai — murmură Mazarin după ce valetul de cameră ieşi — nu sînt nici patruzeci de milioane. Trebuie totuşi să ating cifra de patruzeci şi cinci de milioane, la care m-am hotărît. Dar cine ştie dacă voi avea timp! Îmbătrînesc, mă duc, nu voi mai ajunge pînă acolo. Dar poate că voi găsi încă două-trei milioane în buzunarele bunilor noştri prieteni spanioii. Oamenii aştia au descoperit Peru, şi, ce naiba! trebuie să le mai fi rămas ceva.

În vreme ce vorbea astfel, adîncit în cifrele lui şi uitînd de gută, învinsă momentan de o preocupare care, pentru cardinal, era cea mai importantă dintre toate, Bernouin dădu buzna deodată în cameră, cu un aer îngrozit.

— Ei bine — se miră cardinalul — ce s-a întîmplat?

— Regele, monseniore, regele!

— Cum regele! făcu Mazarin, ascunzînd repede hîrtia cu socotelile. Regele aici? La ora asta? Îl credeam culcat de mult. Ce să se fi întîmplat oare?

Ludovic al XIV-lea, care tocmai în acel moment intră în odaie, auzi cuvintele din urmă şi văzu mişcarea buimacă a cardinalului, care dădea să se ridice în capul oaselor.

— Nu e nimic, sau cel puţin nimic care să te poată îngrijora, domnule cardinal. E o comunicare de mare însemnătate pe care trebuie să o fac chiar în astă-seară eminenţei voastre, iată totul.

Mazarin se gîndi numaidecît la atenţia deosebită pe care regele o dăduse cuvintelor lui în legătură cu domnişoara de Mancini şi îşi spuse că această comunicare nu putea să pornească decît de aici. Se însenină deci din nou la faţă şi îşi luă aerul cel mai binevoitor cu putinţă, schimbîndu-şi dintr-o dată înfăţişarea, spre marea bucurie a regelui. Apoi, după ce Ludovic se aşeză, cardinalul zise:

— Sire, s-ar cuveni de bună seamă să ascult pe maiestatea voastră în picioare, dar furia durerilor mele...

— Nu poate fi vorba de etichetă între noi, scumpe domnule cardinal — îl întrerupse Ludovic cu multă afecţiune în glas. Eu sînt elevul domniei tale şi nu regele, o ştii prea

bine, mai ales în astă-seară, cînd vin la domnia ta ca un om care vrea să te roage ceva şi încă chiar ca unul foarte umil şi foarte doritor să fie bine primit.

Mazarin, văzînd roşeaţa din obrajii regelui, se întări în credinţa lui de la început, anume că sub toate aceste vorbe măgulitoare se ascundea o pornire de dragoste. De data asta însă, vicleanul politician, oricît era el de şiret, se înşela: roşeaţa nu era pricinuită de nevinovatele îndemnuri ale unei pasiuni tinereşti, ci numai de dureroasa constrîngere la care era supus orgoliul regal.

În calitatea sa de unchi, Mazarin căută să uşureze mărturisirea.

— Vorbiţi, sire — zise el — şi fiindcă maiestatea voastră vrea să uite pentru o clipă că eu îi sînt supus şi să mă considere îndrumătorul şi preceptorul său, exprim încă o dată maiestăţii voastre toate sentimentele mele de devotament şi afecţiune.

— Mulţumesc, domnule cardinal — răspunse regele. Ceea ce vreau să cer eminenţei voastre are de altfel puţină însemnătate pentru domnia ta.

— Cu atît mai rău — spuse cardinalul — cu atît mai rău, sire. Aş vrea ca maiestatea voastră să-mi ceară un lucru important şi chiar un sacrificiu... Dar, orice mi-aţi cere, sînt gata să vă împac sufletul şi să vă îndeplinesc dorinţa, scumpul meu sire.

— Ei bine, iată despre ce este vorba — zise regele, a cărui inimă zvîcnea aşa de tare, încît bătăile ei nu se puteau asemui decît cu bătăile inimii cardinalului — am primit vizita fratelui meu, regele Angliei.

Mazarin sări ca ars în patul său, de parc-ar fi fost pus în contact cu o butelie de Leyda sau cu pila lui Volta, în timp ce surprinderea, sau mai bine zis dezamăgirea, îi lumină chipul cu o asemenea lucire de mînie, încît Ludovic al XIV-lea, oricît de puţin diplomat ar fi fost, putu să vadă că ministrul nădăjduise să audă cu totul altceva din gura sa.

— Carol al II-lea! strigă Mazarin cu o voce aspră şi cu o dispreţuitoare strîmbătură a buzelor. Aţi primit vizita lui Carol al II-lea?

— A regelui Carol al II-lea — adăugă Ludovic, acordînd pe un ton apăsat nepotului lui Henric al IV-lea titlul pe care Mazarin uita să i-l dea. Da, domnule cardinal, acest

nefericit prinț mi-a mișcat inima povestindu-mi nenorocirile sale. Trece printr-o mare încercare, domnule cardinal, și mi se pare de neîngăduit, mie, care am văzut cum alții se certau pentru tronul meu și care am fost nevoit, în zilele de tulburări, să-mi părăsesc capitala, mie, în sfîrșit, care cunosc nenorocirea, să las fără sprijin un frate gonit din drepturile lui și pus pe fugă.

— Eh — rosti cu dispreț cardinalul — de ce nu are și el, ca maiestatea voastră, sire, un Jules Mazarin în preajma sa! Coroana i-ar fi rămas neatinsă.

— Știu tot ceea ce casa mea datorează eminenței voastre — reluă regele cu mîndrie — și crede-mă că, în ce mă privește, n-am să uit niciodată acest lucru. Dar tocmai pentru că fratele meu, regele Angliei, nu are în preajma lui geniul puternic care pe mine m-a salvat, tocmai de aceea, spun, aș vrea să-i acord sprijinul aceluiași geniu, și rog brațul domniei tale să se întindă deasupra capului său, fiind încredințat, domnule cardinal, că mîna domniei tale, numai atingîndu-l, va ști să pună din nou pe fruntea lui coroana căzută la picioarele eșafodului tatălui său.

— Sire — replică Mazarin — vă mulțumesc pentru buna părere ce-o aveți despre mine, dar noi nu putem face nimic acolo: e o țară de nebuni, care se leapădă de Dumnezeu și taie capetele regilor lor. Sînt primejdioși, sire, și ți-e și silă să te uiți la ei, de cînd s-au tăvălit în sînge regesc și în cloaca covenantară. O astfel de politică nu mi-a plăcut niciodată și mă feresc de ea.

— Atunci ne poți ajuta s-o înlocuim cu alta.

— Care?

— Cea a lui Carol al II-lea, bunăoară, restaurîndu-l.

— Eh, Doamne! exclamă Mazarin. Nu cumva sărmanul rege se mîngîie cu această himeră?

— Ba da — răspunse Ludovic numaidecît, îngrozit de greutățile pe care ochiul atît de priceput al ministrului său părea că le întrezărește în acest plan. Nu ne cere pentru asta decît un milion.

— Atîta tot! Un biet milion, nu-i așa? făcu în bătaie de joc cardinalul, îngroșînd accentul său italian. Un biet milion, dacă te lasă inima, scumpe frate... Familie de cerșetori, ce vrei!

— Cardinale — rosti Ludovic al XIV-lea, înălțînd fruntea — această familie de cerșetori e o ramură a familiei mele!

— Sînteți atît de bogat ca să dați milioane altora, sire? Aveți milioane de dat?

— O — replică Ludovic al XIV-lea cu o nespusă durere, pe care se străduia totuși, din răsputeri, să nu și-o trădeze pe chip — o, da, domnule cardinal, știu că sînt sărac, dar, la nevoie, coroana Franței prețuiește cît un milion și, pentru a săvîrși o faptă bună, îmi voi pune chezășie, dacă trebuie, coroana. Voi găsi eu cîțiva bancheri care să-mi împrumute un milion.

— Așadar, sire, spuneți că aveți nevoie de un milion? întrebă Mazarin.

— Da, domnule, asta am spus.

— Vă înșelați mult, sire, întrucît aveți nevoie de o sumă mult mai mare. Bernouin! Veți vedea îndată, sire, de cît anume aveți nevoie în realitate... Bernouin!

— Cum, cardinale — făcu regele — ai de gînd să ceri sfatul unui lacheu, în legătură cu treburile mele?

— Bernouin — strigă încă o dată cardinalul, prefăcîndu-se că nu observă jignirea tînărului Prinț. Vino aici și spune-mi cifra despre care vorbeam adineauri, prietene.

— Cardinale, n-ai auzit ce-am spus? rosti din nou Ludovic, pălind de indignare.

— Sire, nu vă supărați; eu fac socoteala avutului maiestății voastre pe față. Toată lumea în Franța știe asta, registrele mele sînt deschise. Ce te-am pus eu să faci adineauri, Bernouin?

— Eminența voastră m-a pus să fac o adunare.

— Și ai făcut-o, nu-i așa?

— Da, monseniore.

— Pentru a vedea suma de care maiestatea sa are nevoie în momentul de față. Ți-am spus eu asta sau nu? Fii sincer, prietene.

— Eminența voastră mi-a spus-o.

— Ei bine, despre ce sumă era vorba?

— Patruzeci și cinci de milioane, cred.

— Și la ce sumă ajunsesem, adunînd laolaltă toate veniturile?

— Treizeci şi nouă de milioane două sute şaizeci de mii de franci.

— Prea bine, Bernouin, asta e tot ce voiam să ştiu ; acum lasă-ne — zise cardinalul, aţintindu-şi privirea strălucitoare asupra tînărului rege, încremenit de uimire.

— Şi totuşi... — îngăimă regele.

— Vă îndoiţi încă, sire ? zise cardinalul. Ei bine, priviţi atunci dovada celor ce v-am spus.

Şi Mazarin trase de sub pernă hîrtia acoperită cu cifre şi o arătă regelui ; acesta îşi întoarse privirea ca să n-o vadă, într-atît de mare îi era durerea.

— Aşadar, întrucît maiestatea voastră doreşte un milion, şi cum acest milion nu e trecut aici, înseamnă că suma de care aveţi nevoie se ridică la patruzeci şi şase de milioane, sire. Ei bine, nu cred să existe bancher pe lume care să împrumute o asemenea sumă, chiar primind ca chezăşie coroana Franţei.

Regele, strîngînd pumnii sub dantelele de la mîneci, împinse fotoliul la o parte.

— Bine — zise el — fratele meu, regele Angliei, va muri atunci de foame.

— Sire — răspunse pe acelaşi ton Mazarin — amintiţi-vă o vorbă pe care v-o spun aci drept cel mai sănătos precept politic : „Bucură-te că eşti sărac, cînd aproapele tău e şi el sărac".

Ludovic stătu cîteva momente pe gînduri, aruncînd o privire nu lipsită de curiozitate spre hîrtia vîrîtă pe jumătate la loc, sub pernă.

— Prin urmare — zise el — e cu neputinţă să mi se împlinească cererea aceasta de bani, domnule cardinal ?

— Absolut, sire.

— Gîndeşte-te că asta îmi va crea un duşman mai tîrziu, dacă el se va urca din nou pe tron fără sprijinul meu.

— Dacă maiestatea voastră nu se teme decît de asta, poate să fie liniştit — rosti cu vioiciune cardinalul.

— Foarte bine, nu mai stărui — zise Ludovic al XIV-lea.

— V-am convins cel puţin, sire ? întrebă cardinalul, punîndu-şi palma pe mîna regelui.

— Întru totul.

— Cereţi-mi orice altceva, sire, şi voi fi fericit să vă ajut, după ce v-am refuzat lucrul acesta.

— Orice altceva ?

— Ei bine, da, căci nu sînt eu cu trup şi suflet în slujba maiestăţii voastre ? Hei, Bernouin, făclii şi paznici pentru maiestatea sa ! Maiestatea sa se reîntoarce în apartamentele sale.

— Nu încă, domnule, şi fiindcă te arăţi atît de binevoitor cu mine, voi căuta să trag foloase.

— Pentru maiestatea voastră, sire ? întrebă cardinalul, sperînd că măcar de data aceasta va fi vorba de nepoata sa.

— Nu, domnule, nu pentru mine — răspunse Ludovic — ci tot pentru fratele meu Carol.

Chipul lui Mazarin se întunecă deodată şi cardinalul bolborosi cîteva cuvinte pe care regele nu le putu auzi.

XI

POLITICA DOMNULUI DE MAZARIN

În locul şovăielii ce-l stăpînea cu un sfert de ceas mai înainte, cînd pornise spre cardinal, acum în ochii tînărului rege se putea citi acea voinţă împotriva căreia poţi lupta, pe care o poţi chiar răpune prin propria ei neputinţă, dar care va păstra, ca o rană în adîncul inimii, măcar amintirea înfrîngerii sale.

— De data asta, domnule cardinal, e vorba de un lucru mult mai uşor de găsit decît un milion.

— Credeţi oare, sire ? zise Mazarin, privindu-l pe rege cu ochiul acela şiret care ştia să pătrundă pînă în străfundul inimilor.

— Da, aşa cred, şi atunci cînd vei cunoaşte obiectul cererii mele...

— Şi vă închipuiţi că nu-l cunosc, sire ?

— Atunci știi ce-mi mai rămîne să-ți mai spun ?

— Ascultați-mă, sire, vă voi reproduce propriile cuvinte ale regelui Carol...

— O, s-auzim !

— Ascultați : Dacă acest zgîrcit, dacă acest ticălos de italian, a spus el...

— Domnule cardinal !

— Acesta e înțelesul, dacă nu chiar și cuvintele. Dar, Doamne, nu sînt supărat pe dînsul pentru atîta lucru, sire ; fiecare vede lumea prin prisma patimilor lui. Prin urmare, a zis : Dacă acest ticălos de italian nu-ți dă milionul pe care i-l cerem, dacă sîntem siliți, din lipsă de bani, să renunțăm la diplomație, ei bine, atunci îi vom cere cinci sute de gentilomi.

Regele tresări, întrucît cardinalul nu se înșelase decît asupra numărului.

— Nu-i așa, sire, că asta a spus ? strigă ministrul cu un accent triumfător. Apoi a trecut la vorbe frumoase, a zis : Am prieteni dincolo de strîmtoare ; acestor prieteni le lipsește doar un conducător și un steag. De îndată ce mă vor vedea, de îndată ce vor vedea steagul Franței, mă vor urma, căci vor înțelege că am sprijinul vostru. Culorile uniformelor franceze vor face în jurul meu cît milionul pe care domnul de Mazarin n-a vrut să mi-l dea. (Deoarece știa prea bine că nu-i voi da acest milion.) Voi învinge cu acești cinci sute de gentilomi, sire, și întreaga glorie va fi a voastră. Așa a vorbit, sau aproape așa, nu, sire ? înfășurîndu-și cuvintele în metafore strălucitoare, în imagini pompoase, căci toți din familia lor sînt buni de gură. Tatăl său a vorbit pînă pe eșafod !

Sudoarea rușinii se scurgea pe fruntea lui Ludovic. Simțea că nu era de demnitatea lui să audă asemenea ocări la adresa fratelui său, dar încă nu știa cum să-și arate supărarea, mai ales față de cel înaintea căruia văzuse cum se pleacă totul, chiar și mama lui. Făcu, în sfîrșit, o sforțare și zise :

— Dar, domnule cardinal, nu e vorba de cinci sute de oameni, ci de două sute.

— Vedeți deci că am ghicit ceea ce ne cere ?

— N-am tăgăduit niciodată, domnule, că ai un ochi pătrunzător, şi tocmai de aceea m-am gîndit că nu vei refuza fratelui meu Carol un lucru atît de simplu şi atît de uşor de îndeplinit, cum e cel pe care-l cer în numele lui, domnule cardinal, sau, mai bine zis, în numele meu.

— Sire — răspunse Mazarin — sînt treizeci de ani de cînd fac într-una politică. Am făcut-o mai întîi cu domnul cardinal de Richelieu, pe urmă singur. Poate că n-a fost întotdeauna prea cinstită această politică, trebuie s-o recunosc ; dar ea n-a fost niciodată nechibzuită. Or, aceea care i se propune în momentul de faţă maiestăţii voastre e şi necinstită şi nechibzuită.

— Necinstită, domnule ?

— Sire, aţi încheiat un tratat cu domnul Cromwell.

— Da, şi în acest tratat domnul Cromwell şi-a pus semnătura deasupra numelui meu.

— Pentru ce aţi semnat atît de jos, sire ? Domnul Cromwell a găsit un loc mai bun şi l-a ocupat ; aşa era obiceiul lui. Dar să mă întorc la domnul Cromwell. Aţi încheiat un tratat cu el, adică cu Anglia, pentru că, atunci cînd aţi semnat acel tratat, domnul Cromwell era Anglia.

— Domnul Cromwell e mort.

— Credeţi asta, sire ?

— Fără nici o îndoială, deoarece fiul său Richard i-a urmat la guvernare şi chiar a abdicat.

— Ei da, chiar aşa ! Richard a rămas moştenitor după moartea lui Cromwell, iar Anglia, după abdicarea lui Richard. Tratatul face şi el parte din moştenire, fie că s-ar afla în mîinile lui Richard, fie într-ale Angliei. Tratatul a rămas deci acelaşi, mai valabil ca oricînd. Pentru ce l-aţi călca, oare, sire ? S-a schimbat, oare, ceva ? Carol al II-lea vrea astăzi ceea ce noi n-am vrut acum zece ani ; dar asta era de prevăzut. Maiestatea voastră e aliatul Angliei, sire, nu al lui Carol al II-lea. E necinstit, fără îndoială, din punctul de vedere al familiei, de a semna un tratat cu un om care a pus să i se taie capul cumnatului tatălui vostru, regele, şi de a fi încheiat o alianţă cu un parlament căruia acolo i se spune „Coadă" ; e necinstit, recunosc, dar n-a fost o greşeală din punct de vedere politic, întrucît, datorită acestui tratat, am cruţat pe maiestatea voastră, pe atunci

minor încă, de neajunsurile unui război în afară, pe care Fronda... — vă mai aduceţi aminte de Frondă, sire (tînărul rege înclină capul) — pe care Fronda l-ar fi complicat şi mai mult. Aşa că iată de ce vreau să-i explic maiestăţii voastre că a schimba drumul astăzi, fără a-i înştiinţa pe aliaţii noştri, ar fi în acelaşi timp şi necinstit şi nechibzuit. Am porni un război, după care am trage toate ponoasele; l-am porni, mîndri că l-am început, dar cu aerul că ne temem de el, deşi noi înşine l-am pus la cale, deoarece o intervenţie de cinci sute de oameni, de două sute, de cincizeci, chiar numai de zece oameni, e totuşi o intervenţie. Un francez înseamnă naţiunea; o uniformă înseamnă armata. Să presupunem, bunăoară, sire, că aţi fi în război cu Olanda, ceea ce mai curînd sau mai tîrziu se va întîmpla neîndoios, sau cu Spania, lucru ce s-ar putea întîmpla dacă însurătoarea voastră nu se face (Mazarin se uită adînc în ochii regelui) — şi sînt mii de motive care pot pune beţe în roate acestei căsătorii — ei bine, aţi încuviinţa oare atunci ca Anglia să trimită în Provinciile Unite[1] sau în sprijinul Infantei un regiment, o companie, o escadră chiar de gentilomi englezi? Şi aţi mai găsi, în acest caz, că s-a ţinut, în mod cinstit, de litera tratatului ei de alianţă?

Ludovic asculta; i se părea ciudat că Mazarin făcea paradă de bună credinţă, tocmai el, autorul atîtor şiretlicuri politice cărora toată lumea le spunea mazarinade.

— Oricum — zise regele, fără prea multă convingere — eu nu-i voi împiedica pe gentilomii statului meu să treacă în Anglia, dacă aceasta este dorinţa lor.

— Va trebui să-i constrîngeţi să se întoarcă, sire, sau cel puţin să protestaţi împotriva prezenţei lor ca duşmani într-o ţară aliată.

— Atunci, să vedem, domnule cardinal, dumneata, un geniu atît de pătrunzător, n-ai putea găsi, sau n-am putea găsi împreună un mijloc de a-l ajuta pe acest biet rege năpăstuit, fără ca noi să ne pătăm cu nimic?

— Iată tocmai ceea ce nu vreau eu, scumpul meu sire — răspunse Mazarin. Anglia se va călăuzi după dorinţele

[1] Numele vechi al celor şapte provincii din Ţările-de-Jos care, în 1579, s-au unit împotriva lui Filip al II-lea, regele Spaniei şi al Ţărilor-de-Jos.

mele şi va juca aşa cum îi cînt eu ; voi îndruma de aici politica Angliei, pe care n-o voi îndruma în alt scop. Cîrmuită aşa cum este cîrmuită, Anglia e pentru Europa un veşnic cuib de zîzanii. Olanda îl ocroteşte pe Carol al II-lea ; să lăsăm Olanda să facă acest lucru ; cele două ţări se vor învrăjbi, se vor bate ; sînt singurele două puteri maritime ; să le lăsăm să-şi distrugă una alteia flotele ; iar noi o vom construi pe-a noastră din sfărîmăturile vaselor lor, mai ales cînd vom avea destui bani ca să cumpărăm cuie.

— O, cît de lipsit de fantezie şi cît de josnic este tot ceea ce-mi spui, domnule cardinal.

— Da, dar cît de adevărat, sire, mărturisiţi-o. Mai mult încă : admit un moment că maiestatea voastră ar avea putinţa să-şi calce cuvîntul şi să nesocotească tratatul — aşa ceva se întîmplă adesea, ca un cuvînt să fie călcat şi un tratat nesocotit, dar numai atunci cînd cineva are un mare interes să facă aceasta, sau numai atunci cînd se vede stingherit de contractul încheiat ; ei bine, să zicem că veţi încuviinţa sprijinul care vi se cere ; Franţa, drapelul ei, ceea ce-i totuna, va trece strîmtoarea şi se va bate ; dar Franţa va fi învinsă.

— Cum asta ?

— Pentru că, pe legea mea, frumoasă garanţie : un general dibaci, ca maiestatea sa Carol al II-lea, şi Worcesterul !

— Dar nu va mai avea a face cu un Cromwell, domnule cardinal.

— Da, însă va avea a face cu Monck, care e primejdios în alt chip. Acel iscusit negustător de bere de care aţi pomenit era un iluminat, avea clipe de exaltare, de împăunare, de umflare, în timpul cărora se spărgea ca un butoi prea plin ; şi atunci, prin acele spărturi, se prelingeau cîteva picături din gîndirea sa, iar după aceste cîteva picături putea fi recunoscută întreaga lui gîndire. În felul acesta, Cromwell ne-a lăsat, de mai mult de zece ori, să pătrundem în sufletul său, despre care se credea că e ferecat în trei platoşe de aramă — cum zice Horaţiu. Pe cînd Monck ! Ah, sire, să vă ferească Dumnezeu să faceţi politică vreodată cu domnul Monck ! Numai lui îi datorez perii albi ce mi-au ieşit de un an de zile încoace. Monck nu e un

iluminat, e, din nefericire, un om politic; el nu se sparge, ci se strînge. De zece ani şi-a îndreptat ochii către o ţintă, dar nimeni n-a putut încă să ghicească în ce constă ea. În fiecare dimineaţă face aşa cum sfătuia Ludovic al XI-lea: îşi arde boneta ţinută pe cap în timpul nopţii. Astfel, în ziua cînd planul lui, copt în ascuns şi cu răbdare, va răbufni, va răbufni cu toţi sorţii de izbîndă ce însoţesc îndeobşte neprevăzutul. Acesta este Monck, sire, despre care n-aţi auzit poate niciodată vorbindu-se, al cărui nume poate că nici nu-l cunoşteaţi înainte de a fi fost rostit în faţa voastră de fratele vostru, Carol al II-lea, care ştie cine este el, adică o împletire de adîncime şi îndărătnicie, singurele două însuşiri înaintea cărora înţelepciunea şi înflăcărarea n-au nici o putere. Sire, am avut şi eu înflăcărare pe cînd eram tînăr, iar înţelept am fost întotdeauna. Pot chiar să mă laud cu asta, fiindcă e ceea ce nu mi se iartă. Mi-am croit un drum frumos în viaţă cu aceste două însuşiri, deoarece, din fiul unui biet pescar din Piscina, am devenit primul ministru al regelui Franţei şi, în această calitate, maiestatea voastră binevoieşte s-o recunoască, am adus unele servicii tronului maiestăţii voastre. Ei bine, sire, dacă în drumul meu l-aş fi întîlnit pe Monck, în locul domnului de Beaufort, al domnului de Retz sau al domnului de Condé, ei bine, sire, am fi fost pierduţi. Feriţi-vă de a întreprinde ceva cu uşurinţă, sire, căci altfel veţi cădea în ghearele acestui soldat politic. Casca lui Monck, sire, este o ladă de fier în fundul căreia sînt lăcătuite gîndurile lui şi a cărei cheie n-o are nimeni. De aceea, în preajma lui, sau mai bine zis în faţa lui, îmi înclin capul, sire, eu care nu port pe creştet decît o tichie de catifea.

— Şi ce crezi că urmăreşte acest Monck?

— Ah, dacă aş şti, sire, nu v-aş mai spune să vă feriţi de el, căci atunci aş fi mai tare ca el; dar cu unul ca dînsul mi-e şi teamă să ghicesc. Să ghicesc! Înţelegeţi cuvîntul acesta? Căci, în clipa cînd aş crede că am ghicit, m-aş opri la o idee şi, fără să vreau, aş urma acea idee. De cînd acest om stăpîneşte acolo, eu mă simt ca unul din acei osîndiţi ai lui Dante cărora Satan le-a răsucit gîtul, astfel că merg înainte, dar se uită înapoi: mă îndrept spre Madrid, dar nu scap din ochi Londra. Cu acest drac de om, a spune că ai ghicit ce vrea înseamnă a te înşela, iar

a te înşela înseamnă a te pierde. Să mă ferească Dumnezeu de a încerca să ghicesc vreodată ce rîvneşte el ; mă mărginesc, şi e destul atît, să iscodesc ce face. Şi cred — înţelegeţi oare însemnătatea cuvîntului cred ? *Cred*, cînd e vorba de Monck, nu te leagă cu nimic — cred că nu are altă dorinţă decît să-i urmeze lui Cromwell. Carol al II-lea i-a şi făcut propuneri prin zece persoane ; iar el s-a mulţumit să-i alunge pe cei zece mijlocitori, fără a le spune altceva decît : „Plecaţi, sau pun să vă spînzure !" E un mormînt acest om ! În momentul de faţă, Monck face declaraţii de credinţă Parlamentului „Coadă" ; dar aceste declaraţii de credinţă pe mine nu mă înşeală : Monck nu vrea să fie asasinat. Un asasinat l-ar opri la mijlocul drumului, şi el vrea ca opera lui să fie înfăptuită. De aceea, eu cred — dar să nu credeţi ceea ce cred eu, sire ; spun cred din obişnuinţă — eu cred că Monck se poartă cu mănuşi faţă de parlament, pînă în ziua cînd îl va zdrobi. Vi se cer spade, dar ca să lupte împotriva lui Monck ! Ferească-ne sfîntul să ne luptăm cu Monck, sire, căci Monck ne va înfrînge, şi, înfrînt de Monck, asta nu mi-aş ierta-o toată viaţa ! Mi-aş spune că această biruinţă o pregătea Monck de zece ani. Pentru Dumnezeu, sire, din prietenie pentru maiestatea voastră, dacă nu din bunăvoinţă, Carol al II-lea să stea liniştit. Maiestatea voastră îi va face aici un mic venit, îi va da unul din castelele sale. Eh, dar stai ! Eram să uit tratatul, acel faimos tratat despre care vorbeam adineauri. În virtutea lui, maiestatea voastră nu are nici măcar dreptul să-i dea un castel !

— Cum asta ?

— Da, da, maiestatea sa şi-a luat obligaţia să nu dea găzduire regelui Carol, şi chiar să-l trimită în afara graniţelor. Tocmai pentru asta l-am şi trimis peste graniţă, dar iată că el s-a întors iarăşi aici. Sire, vreau să sper că-i veţi da a înţelege fratelui vostru că nu poate rămîne la noi, că asta e cu neputinţă, că prezenţa lui ne dăunează, sau eu însumi...

— Destul, Domnule ! zise regele, ridicîndu-se în picioare. Că îmi refuzi un milion, e dreptul dumitale : milioanele îţi aparţin ; că îmi refuzi două sute de gentilomi, ai de asemenea acest drept : eşti prim-ministru şi răspunzi, în ochii Franţei, de soarta păcii şi a războiului ; dar a

pretinde să mă împiedici, pe mine, regele, de a-i acorda ospitalitate nepotului lui Henric al IV-lea, vărului meu primar, martorului copilăriei mele, aici se oprește puterea domniei tale, de aici începe voința mea.

— Sire — zise Mazarin, încîntat de a fi scăpat atît de ușor și care, de altminteri, nu se împotrivise cu atîta însuflețire decît ca să ajungă aici — sire, mă voi pleca totdeauna în fața voinței regelui meu; fie deci ca regele meu să-l țină lîngă sine sau într-unul din castelele sale pe regele Angliei; asta însă s-o știe Mazarin, dar să n-o știe ministrul.

— Noapte bună, domnule — zise Ludovic al XIV-lea — plec deznădăjduit.

— Dar convins, și asta e tot ce-mi trebuie, sire — replică Mazarin.

Regele nu mai răspunse nimic și se retrase îngîndurat, convins nu de toate cele ce-i spusese Mazarin, ci de un lucru pe care, dimpotrivă, el se ferise să i-l spună: anume că era nevoie să se ocupe în modul cel mai serios de treburile sale și de acelea ale Europei, căci le vedea grele și foarte încîlcite.

Ludovic îl regăsi pe regele Angliei stînd în același loc unde-l lăsase. Cînd îl zări, prințul englez se ridică în picioare, dar de la cea dintîi privire văzu descurajarea întipărită cu slove întunecate pe fruntea vărului său. Atunci, deschizînd primul vorba, ca spre a-i da lui Ludovic putința să-i mărturisească mai ușor amarul răspuns pe care-l aducea, zise:

— Orice ar fi, nu voi uita niciodată bunătatea și prietenia de care ai dat dovadă față de mine.

— Vai — murmură Ludovic al XIV-lea — o bunăvoință steampă, frate.

Carol al II-lea se făcu alb ca varul, își trecu mîna rece peste frunte și luptă cîteva clipe cu un fel de ameteală ce-l clătină tot.

— Înțeleg — zise în cele din urmă — nici o speranță! Ludovic îl apucă de mînă.

— Așteaptă, frate — rosti el — să nu ne grăbim, lucrurile se pot schimba; numai hotărîrile pripite strică totul. Adaugă, te rog eu, încă un an de încercări la aceia pe care i-ai îndurat pînă acum. Nu văd nici calea, nici prilejul spre

a te putea îndemna, acum mai mult ca altă dată, să acționezi. Rămîi cu mine, frate, îți voi da una din reședințele mele, una în care vei voi și în care îți va plăcea să stai; vom urmări amîndoi evenimentele îndeaproape și vom pregăti împreună totul. Haide, curaj, frate!

Carol al II-lea își desprinse mîna dintr-a regelui și, dîndu-se un pas înapoi, ca să-l salute cu mai multă ceremonie, răspunse:

— Îți mulțumesc din tot sufletul, sire, dar am apelat fără rezultat la cel mai mare rege de pe pămînt; acum nu-mi mai rămîne decît să cer o minune de la Dumnezeu.

Și ieși, fără a voi să mai audă nimic, cu fruntea sus, cu brațul tremurînd, cu o dureroasă încruntare pe nobilul său chip și cu acea întunecime adîncă a privirii care, nemaigăsind nici o nădejde în lumea oamenilor, pare a se duce să o ceară pe alte lumi, necunoscute.

Ofițerul de mușchetari, văzîndu-l trecînd atît de palid, îi căzu aproape în genunchi, vrînd să-l salute. Luă apoi o faclă, chemă doi mușchetari și coborî împreună cu nefericitul rege pe scara pustie, ținîndu-și în mîna stîngă pălăria a cărei pană se tîra pe trepte. Cînd ajunse la ușă, îl întrebă pe rege în care parte se îndreaptă, pentru a trimite mușchetarii să-l însoțească.

— Domnule — răspunse Carol al II-lea cu jumătate de glas — dumneata, care l-ai cunoscut pe tatăl meu, spune-mi, te-ai rugat cumva pentru el vreodată? Dacă ai făcut-o, nu mă uita nici pe mine în rugile dumitale. Acum mă duc singur, și te rog să nu mă însoțești, nici să pui pe cineva să mă însoțească mai departe de aici.

Ofițerul se înclină și făcu semn mușchetarilor să se întoarcă în interiorul palatului. El mai rămase însă o clipă sub bolta porții, spre a-l privi pe Carol al II-lea cum se îndepărtează și se pierde în întunecimea de la cotitura străzii.

— Acestuia, ca și altădată tatălui său — murmură el — Athos, dacă ar fi aci, i-ar spune, pe bună dreptate: Salut, maiestate înfrîntă! Apoi, urcînd scara: Ah, păcătoasă slujbă mai fac acum — rostea el la fiecare treaptă. Ah, nevolnic stăpîn! Asemenea viață nu mai e de trăit și e timpul, în sfîrșit, să plec de aici!... Nu mai e generozitate, nu mai e putere! adăugă el. Dascălul a izbutit: învățăcelul a amor-

ţit pentru totdeauna. La naiba! N-am să o mai pot duce mult aşa. Hei, voi de-acolo — strigă apoi intrînd în anticameră — ce-aţi rămas cu ochii holbaţi la mine? Stingeţi făcliile şi întoarceţi-vă la posturile voastre! A, mă păziţi pe mine? Da, da, vegheaţi asupră-mi, nu-i aşa, oameni buni? Bravi neghiobi! Dar eu nu sînt ducele de Guise, plecaţi de aici, că n-o să mă înjunghie nimeni pe coridorul ăsta strîmt. De altminteri — continuă el în şoaptă — asta ar însemna o hotărîre, şi nu mai ia nimeni hotărîri de cînd domnul cardinal de Richelieu a trecut în lumea celor veşnici. Ei da, într-adevăr, acela era un bărbat! Am zis, de mîine încolo îmi arunc tunica în urzici! Apoi, răzgîndindu-se: Dar nu, nu încă! adăugă. Mai am de îndeplinit o faptă măreaţă, şi-o voi îndeplini; dar asta, jur, va fi cea din urmă!

Nu apucă să termine bine fraza, cînd un glas se auzi strigîndu-l din camera regelui:

— Domnule locotenent!

— Iată-mă — răspunse el.

— Regele vrea să-ţi vorbească.

— Ia să vedem — îşi spuse locotenentul — te pomeneşti că e vorba tocmai de fapta la care mă gîndeam eu.

Şi intră la rege.

XII

REGELE ŞI LOCOTENENTUL

În clipa cînd regele îl văzu pe ofiţer lîngă el, făcu semn valetului de cameră şi gentilomului să iasă.

— Cine e de serviciu mîine, domnule? întrebă apoi.

Locotenentul îşi înclină capul cu o supunere ostăşească şi răspunse:

— Eu, sire.
— Cum, tot dumneata ?
— Eu, totdeauna.
— Dar cum se face asta, domnule ?
— Sire, mușchetarii, în călătorie, fac de pază la toate posturile casei maiestății voastre, adică pe lîngă domnia ta, pe lîngă regina-mamă și pe lîngă domnul cardinal, care împrumută de la rege cea mai bună parte, sau mai degrabă cea mai numeroasă parte din garda regală.
— Dar înlocuitorii ?
— Nu sînt înlocuitori, sire, decît pentru douăzeci sau treizeci de oameni care se odihnesc, din cei o sută douăzeci. La Luvru, e cu totul altceva, și dacă aș fi la Luvru, m-aș odihni, căci acolo mi-ar ține locul brigadierul meu ; la drum însă, sire, nu știm niciodată ce se poate întîmpla, și îmi place să-mi fac datoria singur.
— Așadar, dumneata ești de gardă în fiecare zi ?
— Și în fiecare noapte, sire.
— Domnule, nu pot îngădui aceasta, și vreau ca dumneata să te odihnești.
— E foarte bine, sire, dar eu nu o doresc.
— Cum ? făcu regele, care nu înțelese din primul moment sensul acestui răspuns.
— Am spus, sire, că nu vreau să cad în vreo greșeală. Dacă diavolul ar vrea să-mi joace un renghi, înțelegeți, sire, și cum el își cunoaște bine omul, n-ar aștepta decît prilejul să mă vadă că lipsesc de la datorie. Slujba înainte de toate, și conștiința împăcată.
— Dar cu acest fel de a-ți face datoria, domnule, ai să ajungi în mormînt.
— Îndeplinesc această slujbă de treizeci și cinci de ani, sire, și sînt omul din Franța și din Navarra care se ține cel mai bine. De aceea, sire, vă rog să nu vă îngrijiți de mine ; asta mi s-ar părea tare ciudat, dat fiind că n-am fost obișnuit cu așa ceva.

Regele schimbă dintr-o dată firul convorbirii printr-o întrebare nouă :

— Mîine-dimineață vei fi aici, prin urmare ?
— Ca și în clipa de față, sire.

Regele făcu atunci cîţiva paşi prin cameră ; era destul de vădit că ardea de nerăbdare de a vorbi, dar parcă o teamă ascunsă îl reţinea încă.

Locotenentul, în picioare, neclintit, cu pălăria în mînă, cu pumnul strîns la şold, îl privea cum se plimbă prin odaie şi, privindu-l astfel, îşi spunea în sinea lui, muşcîndu-şi mustaţa : „Nu e hotărît nici cît o jumătate de pistol, pe cinstea mea ! Pun rămăşag că nu va scoate o vorbă".

Regele continua să umble în sus şi în jos, aruncînd din timp în timp cîte o privire furişă spre locotenent.

„Îi seamănă leit părintelui său — îşi urma celălalt monologul său tainic : e în acelaşi timp şi mîndru, şi zgîrcit, şi sfios. Pe legea mea, nu-mi place asemenea stăpîn !"

Ludovic se opri în loc.

— Locotenente — zise el.

— La ordin, sire.

— De ce ai strigat astă-seară, acolo jos, în sală : „Muşchetari ai maiestăţii sale, la rege !"

— Pentru că mi-aţi dat acest ordin, sire.

— Eu ?

— Chiar maiestatea voastră.

— Dar eu nu ţi-am spus un singur cuvînt, domnule.

— Sire, un ordin se dă printr-un semn, printr-o mişcare, printr-o clipire, tot aşa de bine, tot aşa de limpede ca şi prin cuvinte. Un slujitor care n-ar avea decît urechi, n-ar fi decît pe jumătate un bun slujitor.

— Atunci înseamnă că ai ochi pătrunzători, domnule.

— Ce vă face să credeţi, sire ?

— Faptul că văd şi ceea ce nu este.

— Am ochi buni, e adevărat, sire, cu toate că îşi slujesc de mult şi cu credinţă stăpînul ; de aceea, de cîte ori au de văzut ceva, nu scapă prilejul. Or, astă-seară ei au văzut că maiestatea voastră se roşise la faţă din pricină că voia să caşte, că maiestatea voastră privea cu o rugăminte grăitoare în ochi, mai întîi spre eminenţa sa, pe urmă spre regina-mamă, şi în fine către uşa de la ieşire ; şi au observat atît de bine tot ceea ce vă spun, încît au văzut buzele maiestăţii voastre gata să şoptească aceste cuvinte : „Cine oare mă va scoate de aici ?"

— Domnule !

— Sau cel puţin acestea, sire : „Muşchetarii mei !“ Atunci n-am mai şovăit. Privirea vă era îndreptată spre mine, cuvintele mi se adresau mie ; am strigat numaidecît : „Muşchetari ai maiestăţii sale, la rege !“ De altminteri, era aşa de adevărat, sire, încît maiestatea voastră nu numai că nu m-a dezminţit, dar mi-a dat dreptate, ridicîndu-se şi plecînd imediat.

Regele îşi întoarse capul şi zîmbi ; apoi, după cîteva clipe, îşi îndreptă privirea limpede asupra acestui chip atît de ager, atît de îndrăzneţ şi atît de hotărît, încît s-ar fi zis că are profilul energic şi semeţ al unui vultur în bătaia soarelui.

— Foarte bine — zise apoi, după un scurt răstimp, în care se străduia, fără a izbuti, să-l facă pe ofiţer să-şi plece ochii în jos.

Dar, văzînd că regele nu mai spune nimic, acesta se răsuci pe cîlcîie şi făcu trei paşi spre uşă, murmurînd în sinea lui : „N-o să vorbească. La dracu ! N-o să vorbească !“

— Mulţumesc, domnule — zise atunci regele.

„Într-adevăr — urmă locotenentul în sinea lui — n-ar mai fi lipsit decît asta, să fiu mustrat că am fost mai puţin prost decît altul.“ Şi se îndreptă spre uşă, sunîndu-şi pintenii milităreşte. Dar cînd ajunse în prag, simţi că dorinţa regelui era să-l cheme înapoi şi se întoarse.

— Maiestatea voastră mai are să-mi spună ceva ? întrebă el pe un ton ce nu poate fi redat prin cuvinte şi care, fără să pară că voia să cîştige încrederea regală, ascundea atîta convingătoare sinceritate, încît regele răspunse în aceeaşi clipă :

— Da, domnule, apropie-te.

„În sfîrşit — gîndi ofiţerul — s-a hotărît să vorbească.“

— Ascultă-mă.

— Nu pierd un singur cuvînt, sire.

— Vei încăleca pe cal, domnule, mîine-dimineaţă, la ceasurile patru, şi vei lua un cal înşeuat şi pentru mine.

— Din grajdurile maiestăţii voastre ?

— Nu, unul de-ai muşchetarilor dumitale.

— Foarte bine, sire. Atîta tot ?

— Şi mă vei însoţi.

— Singur ?

— Singur.

— Voi veni aici să iau pe maiestatea voastră sau voi aştepta ?

— Mă vei aştepta.

— Unde, sire ?

— La poarta cea mică din parc.

Locotenentul se înclină, înţelegînd că regele i-a spus tot ceea ce avea să-i spună. Într-adevăr, regele îi făcu un semn prietenesc cu mîna, că poate să se retragă.

Ofiţerul ieşi din camera regelui şi se duse să se aşeze, cu un aer de filozof, în jilţul său, unde, departe de a se pregăti să adoarmă, aşa cum s-ar putea crede, dat fiind ceasul înaintat al nopţii, începu să-şi răscolească gîndurile mai avan decît o făcuse vreodată pînă atunci. Rezultatul acestor meditări nu fu însă la fel de trist precum fuseseră gîndurile lui de mai înainte.

— Prea bine, şi-a dat drumul — îşi zise el. Dragostea îl împinge din urmă, nu-l mai lasă în pace. Regele nu face doi bani, dar omul va mai preţui poate ceva. De altfel, o să vedem noi mîine-dimineaţă... O, o — strigă deodată, ridicîndu-se — iată, în sfîrşit, o idee grozavă ! Mii de draci, poate că norocul meu atîrnă tocmai de această idee !

După această exclamaţie, ofiţerul se ridică şi începu să măsoare de la un capăt la altul, cu mîinile în buzunarele tunicii sale, imensa anticameră care-i slujea de apartament.

Lămpiţa ardea cu furie, sub suflarea unui vîntişor rece care, pătrunzînd prin ochiurile uşii şi prin crăpăturile ferestrelor, tăia de-a curmezişul sala. Împrăştia o lumină roşiatică, pîlpîitoare, aci vioaie, aci slabă de tot, şi pe perete se vedea alergînd umbra uriaşă a locotenentului, ca o figură din desenele lui Callot [1], cu spada agăţată la brîu şi cu panaş la pălărie.

— Hotărît lucru — murmură el — sau eu mă înşel amar, sau Mazarin îi întinde o cursă tînărului îndrăgostit. Cardinalul a dat astă-seară o întîlnire şi o adresă, cu acea bunăvoinţă pe care o arată numai domnul Dangeau [2] însuşi.

[1] Jacques Callot (1592—1635), gravor şi pictor francez.

[2] Marchizul Philippe de Dangeau (1638—1720) era unul din cei mai amabili şi mai spirituali curtezani ai epocii. Este autorul unui interesant „Jurnal".

Am auzit bine și cunosc însemnătatea cuvintelor: „Mîine-dimineață — a spus — ele se vor afla în dreptul podului de la Blois". La dracu, e limpede ca lumina zilei — mai cu seamă pentru un îndrăgostit. De aici stînjeneala aceea, de aici șovăiala aceea și ordinul pe care mi l-a dat: „Domnule locotenent al mușchetarilor mei, mîine-dimineață, la ceasurile patru, pe cal!" E tot așa de limpede ca și cum mi-ar fi spus: „Domnule locotenent al mușchetarilor mei, mîine-dimineață, la ceasurile patru, la podul din Blois, ai înțeles?" Iată dar un secret de stat pe care la ora de față numai eu, păcătosul, îl știu. Fiindcă am ochi buni, cum îi spuneam adineauri maiestății sale. Asta înseamnă c-o iubește la nebunie pe păpușica aceea de italiancă! Și că a căzut în genunchi înaintea mamei sale, cerîndu-i să-l însoare! Și că regina s-a dus să caute lămuriri la curtea Romei, pentru a ști dacă o asemenea căsătorie, făcută împotriva voinței ei, poate să fie îngăduită! Ah, de-aș mai avea o dată douăzeci și cinci de ani! Și dacă i-aș ști aci, alături de mine, pe cei care nu-i mai am! Dacă n-aș disprețui adînc toată această lume, l-aș învrăjbi pe domnul Mazarin cu regina-mamă, Franța cu Spania, și aș pune pe tron o regină după gustul meu. Dar, păcat... Și locotenentul își pocni degetele în semn de mare ciudă. Acest nemernic de italian, acest ticălos, această lepră verde, care n-a vrut să-i dea un milion regelui Angliei, poate că mie nu mi-ar da nici o mie de pistoli pentru vestea pe care i-aș aduce-o. O, la dracu, iată c-am început să cad în mintea copiilor! M-am scrîntit de tot! Mazarin să dea ceva. Ha, ha, ha! Și ofițerul începu să rîdă cu hohote, de unul singur. Să ne culcăm — zise el — să ne culcăm, și cît mai repede. Mi-e capul amețit după toate cîte s-au întîmplat în seara asta; mîine trebuie să fim cu mintea mai limpede.

Și cu această povață dată lui însuși, trase mantaua peste cap, uitînd de regescul său vecin. Cinci minute mai tîrziu, dormea cu pumnii strînși, cu buzele întredeschise, lăsînd să-i scape, nu taina sa, ci un sforăit puternic, ce răsuna și mai tare sub bolta măreață a anticamerei.

MARIA DE MANCINI

Soarele de-abia începuse să lumineze cu primele sale raze creştetul copacilor din parc şi giruetele din vîrful turnurilor castelului, cînd tînărul rege, treaz de mai bine de două ceasuri, cu somnul spulberat din pricina dragostei, deschise el însuşi oblonul şi aruncă o privire cercetătoare în curţile palatului încă adormit. Văzu că era ora la care se înţelesese : orologiul cel mare din curte arăta chiar ceasurile patru şi un sfert. Nu-şi sculă din somn valetul de cameră, care dormea adînc, în apropiere ; se îmbrăcă singur, şi cînd valetul veni fuga, buimăcit, crezînd că lipsise de la datoria lui, Ludovic îl trimise din nou în camera sa, cerîndu-i cea mai deplină linişte. Apoi coborî scara cea mică, ieşi pe o uşă laterală şi zări, lîngă zidul parcului, un călăreţ care ţinea un cal de frîu. Acest călăreţ nu putea fi recunoscut de nimeni sub mantaua lui neagră şi cu pălăria trasă peste ochi. Cît despre cal, înşeuat ca al oricărui burghez cu stare, nu dădea nimic de bănuit nici celei mai ascuţite priviri.

Ludovic se apropie şi apucă frîul calului ; ofiţerul îi ţinu scara, fără să fi descălecat de pe calul său, şi întrebă cu glas încet ce poruncă îi dă maiestatea sa.

— Urmează-mă — răspunse Ludovic al XIV-lea.

Ofiţerul îşi struni calul şi porni la trap după cel al stăpînului său, coborînd astfel înspre pod.

Cînd ajunseră pe malul celălalt al Loarei, regele zise :

— Domnule, îmi vei face plăcerea să mergi drept înainte, pînă cînd vei zări o trăsură ; atunci te vei întoarce să-mi dai de veste ; eu rămîn aici.

— Maiestatea sa binevoieşte să-mi dea cîteva amănunte asupra trăsurii pe care sînt însărcinat s-o descopăr ?

— O trăsură în care ai să vezi două doamne, şi probabil pe însoţitoarele lor.

— Sire, nu vreau să fac nici o greşeală : mai e vreun alt semn după care aş putea să recunosc această trăsură ?

— Va avea, pe cît cred, însemnele domnului cardinal.

— Prea bine, sire — răspunse ofițerul, pe deplin lămurit asupra obiectului cercetărilor sale.

Porni în trap întins și se îndreptă în direcția arătată de rege. Dar nu făcu decît vreo cinci sute de pași, că zări patru catîri, apoi o trăsură urcînd panta unei ridicături. În urma acesteia venea o a doua trăsură. Nu avu nevoie decît de o aruncătură de ochi, pentru a se încredința că acestea erau echipajele pe care pornise să le caute. Dădu pinteni calului și, întorcîndu-se la rege, îi spuse:

— Sire, iată trăsurile! În cea dintîi, într-adevăr, sînt două doamne, cu însoțitoarele lor; într-a doua sînt cîțiva valeți, provizii și lucrurile de trebuință.

— Bine, bine — răspunse regele cu o voce tulburată. Acum du-te, te rog, și spune-le acestor doamne că un cavaler de la curte dorește să le prezinte omagii, dar numai lor singure.

Ofițerul porni în galop.

„La naiba — își spunea el săltînd în șa — iată o îndeletnicire nouă și onorabilă, sper! Mă plîngeam că nu sînt nimic, și iată-mă confidentul regelui. Pe oricare mușchetar, asta l-ar face să crape de mîndrie!"

Se apropie de trăsură și-și îndeplini misiunea în chip de mesager galant și spiritual.

În trăsură se aflau, într-adevăr, două doamne: una de o neasemuită frumusețe, deși puțin cam slabă; cealaltă mai puțin înzestrată de natură, dar vioaie, plăcută și întrunind în cutele subțiri ale frunții sale toate semnele unei mari voințe. Îndeosebi ochii ei vii și pătrunzători vorbeau mai limpede decît toate frazele de dragoste obișnuite pe vremea aceea de galanterie. Acesteia i se adresă, fără să se înșele, d'Artagnan, cu toate că, după cum am spus, cealaltă era poate mai frumoasă.

— Doamnelor — zise el — sînt locotenent de mușchetari și vreau să vă spun că se află în drum un cavaler care vă așteaptă și care dorește să vă prezinte omagiile sale.

La aceste cuvinte, al căror efect el îl urmărea cu multă curiozitate, doamna cu ochi negri scoase un țipăt de bucurie, se plecă peste ușa trăsurii și, văzîndu-l pe cavaler apropiindu-se în goană, întinse brațele strigînd:

— Ah, scumpul meu sire !

Şi lacrimile îi podidiră numaidecît ochii.

Vizitiul trase de hăţuri, însoţitoarele din fundul trăsurii se ridicară nedumerite, iar cea de a doua doamnă făcu o plecăciune încheiată prin cel mai ironic surîs pe care gelozia l-a aşternut vreodată pe buzele unei femei.

— Maria ! Scumpă Maria ! exclamă regele, luînd în mîinile sale mîna doamnei cu ochi negri.

Şi, deschizînd el însuşi uşa grea a trăsurii, o smulse dinăuntru cu atîta însufleţire, încît ea se trezi în braţele lui mai înainte de a fi atins cu picioarele pămîntul.

Locotenentul, oprit în partea cealaltă a trăsurii, vedea şi auzea totul, fără să fie băgat în seamă.

Regele dădu braţul domnişoarei de Mancini şi le făcu semn vizitiilor şi lacheilor să-şi urmeze calea.

Se făcuseră aproape ceasurile şase ; drumul era răcoros şi nespus de plăcut ; copacii înalţi, cu frunzişul încă învăluit în borangic de aur, îşi prelingeau roua dimineţii depusă ca nişte diamante lichide pe ramurile lor tremurătoare ; iarba se veştejea la rădăcina tufelor de mărăcini ; rîndunicile, întoarse doar de cîteva zile, descriau, cu zborul lor graţios, curbe largi între cer şi apă ; o adiere de vînt, încărcată de miresmele crîngului înflorit, alerga de-a lungul drumului şi încreţea pînza de apă a fluviului ; toate aceste frumuseţi ale dimineţii, toate aceste miresme ale cîmpului, toate aceste înălţări ale pămîntului către cer îi îmbătau pe cei doi îndrăgostiţi, care mergeau alături, sprijiniţi unul de altul, ochi în ochi, mînă în mînă, şi care, mistuiţi de aceleaşi dorinţe, nu îndrăzneau parcă să vorbească, într-atît de multe aveau să-şi spună.

Ofiţerul observă că armăsarul părăsit trăgea încoace şi încolo, ceea ce o neliniştea pe domnişoara de Mancini. Se folosi de acest prilej ca să se apropie şi să apuce frîul calului, apoi, mergînd pe jos între cei doi cai pe care-i ţinea acum de zăbale, nu-i scăpă nici un cuvînt, nici un gest al celor doi îndrăgostiţi.

Cea dintîi care vorbi fu domnişoara de Mancini.

— Ah, scumpul meu sire — zise ea — aşadar nu mă vei părăsi, da ?

— Nu te părăsesc, Maria, vezi bine — răspunse regele.

— Mi s-a spus de atîtea ori totuşi că, de îndată ce ne vom despărţi, n-ai să te mai gîndeşti la mine.

— Scumpă Maria, oare abia astăzi ai ajuns să înţelegi că sîntem înconjuraţi de oameni care au interesul să ne amăgească ?

— Dar, sire, această călătorie, această alianţă cu Spania ? Vor să te însoare !

Ludovic lăsă capul în jos.

În clipa aceea, ofiţerul putu să vadă lucind în soare privirea Mariei de Mancini, care scînteia ca un pumnal ţîşnind din teacă.

— Şi n-ai făcut nimic pentru dragostea noastră ? întrebă tînăra fată, după un moment de tăcere.

— Ah, domnişoară, dar cum poţi să crezi una ca asta ! Am căzut la picioarele mamei mele ; am rugat-o, am implorat-o ; i-am spus că fericirea mea eşti numai dumneata ; am ameninţat...

— Şi ? întrebă cu însufleţire Maria.

— Ei bine, regina-mamă a scris la curtea din Roma şi i s-a răspuns că o căsătorie între noi nu va avea nici o valoare şi că nu va fi recunoscută de Sfîntul Părinte. Văzînd, în sfîrşit, că nu mai e nici o nădejde pentru noi, am cerut să se amîne cel puţin căsătoria mea cu Infanta.

— Ceea ce n-a împiedicat să te afli acum în drum spre ea.

— Ce vrei ! La rugăminţile mele, la implorările şi lacrimile mele, au răspuns prin raţiuni de stat.

— Şi atunci ?

— Ei bine, ce vrei să fac, domnişoară, cînd atîtea voinţe s-au coalizat împotriva mea ?

Acum fu rîndul Mariei să lase capul în jos.

— În cazul acesta, va trebui să-ţi spun adio pentru totdeauna — zise ea. Ştii oare că mă trimit în surghiun, că vor să mă înmormînteze ? Ştii că vor să facă şi mai mult încă, ştii că şi-au pus în gînd să mă mărite şi pe mine ?

Ludovic se îngălbeni şi îşi duse mîna la inimă.

— Dacă ar fi fost vorba numai de viaţa mea, întrucît am fost atît de chinuită, aş fi cedat, dar socoteam că e vorba de viaţa ta, scumpul meu sire, şi m-am luptat din răsputeri ca să-ţi fie păstrată fericirea.

— Oh, da, fericirea mea, comoara mea! murmură regele, mai mult din galanterie, poate, decît din pasiune.

— Cardinalul s-ar fi înduplecat — zise Maria — dacă ai fi stat de vorbă cu el, dacă ai fi stăruit. Să-l ştie pe regele Franţei nepot al lui! Gîndeşte-te, sire! Ar fi făcut orice pentru asta, chiar şi război. Cardinalul, avînd încredinţarea că guvernează singur, sub îndoitul pretext că l-a crescut pe rege şi că i-a dat apoi pe nepoata sa, cardinalul ar fi înfrînt toate voinţele, ar fi trecut peste toate piedicile. Oh, sire, sire, te asigur de asta! Eu sînt femeie şi văd limpede în tot ce priveşte dragostea.

Aceste cuvinte produseră asupra regelui o impresie cu totul neobişnuită. S-ar fi zis că în loc să-i aprindă patima, dimpotrivă, i-o stinseră. Încetini pasul şi spuse dintr-o dată:

— Ce vrei, domnişoară! Totul s-a prăbuşit.

— În afară de voinţa ta, nu-i aşa, scumpul meu sire?

— Vai! făcu regele, roşind. Dar am eu oare vreo voinţă?

— Oh — lăsă să-i scape îndurerată domnişoara de Mancini, rănită de acest răspuns.

— Regele n-are altă voinţă decît aceea pe care i-o dictează politica, în afară de aceea pe care i-o impune raţiunea de stat.

— Oh, asta înseamnă că nu mă iubeşti! strigă Maria. Dacă m-ai iubi, sire, ai avea o voinţă.

Rostind aceste cuvinte, Maria îşi ridică ochii spre iubitul ei, pe care-l văzu mai palid şi mai abătut decît un surghiunit ce-şi părăseşte pentru totdeauna pămîntul unde s-a născut.

— Învinuieşte-mă de orice — murmură regele — dar nu-mi spune că nu te iubesc.

O lungă tăcere urmă după aceste cuvinte, pe care tînărul rege le pronunţase cu un simţămînt pe cît de adevărat, pe atît de adînc.

— Nu pot să mă gîndesc, sire — reluă Maria, făcînd o ultimă încercare — că mîine sau poimîine n-am să te mai văd; nu pot să mă gîndesc că îmi voi încheia tristele zile departe de Paris, că buzele unui bătrîn, ale unui necunoscut

vor atinge această mînă pe care o ţii acum într-ale tale; nu, cu adevărat, nu pot să mă gîndesc la toate acestea, sire, fără ca biata mea inimă să nu fie zdrobită de deznădejde.

Şi, în aceeaşi clipă, Maria de Mancini izbucni în plîns.

Regele, la rîndul lui, adînc mişcat, îşi duse batista la gură şi îşi înăbuşi un suspin.

— Uite — zise ea — trăsurile s-au oprit; sora mea mă aşteaptă; a sosit clipa hotărîtoare; ceea ce vei hotărî acum va fi hotărît pentru toată viaţa. Vai, sire, vrei oare să te pierd? Vrei oare ca aceea căreia i-ai spus „te iubesc" să fie a altuia, şi nu a regelui ei, a stăpînului ei, a iubitului ei? Oh, curaj, Ludovic! Un singur cuvînt. Spune: Vreau! şi întreaga mea viaţă va fi legată de a ta, şi inima mea îţi va aparţine pentru totdeauna.

Regele nu răspunse nimic.

Maria îl privi atunci aşa cum Didona îl privise pe Eneas în Cîmpurile-Elizeene [1], cu înverşunare şi dispreţ.

— Adio — zise ea. Adio viaţă, adio dragoste, adio cer!

Şi făcu un pas să se depărteze. Regele o opri, îi luă mîna, o duse la buzele sale şi, deznădejdea fiind mai puternică decît hotărîrea pe care se părea că o luase înlăuntrul său, lăsă să cadă pe această frumoasă mînă o lacrimă arzătoare de părere de rău, care o făcu pe Maria să tresară, ca şi cum această lacrimă o arsese cu adevărat. Văzu ochii umezi ai regelui, fruntea lui pală, buzele îndurerate, şi strigă cu un accent pe care nimic nu l-ar putea reda:

— Vai, sire, eşti rege, plîngi, şi eu plec!

Regele, în loc de orice răspuns, îşi ascunse faţa în batistă.

Ofiţerul scoase un fel de răcnet care sperie cei doi cai.

Domnişoara de Mancini, mînioasă, îl părăsi pe rege şi se urcă numaidecît în trăsură, strigînd către vizitiu:

— Porneşte, porneşte repede!

Vizitiul se supuse, dădu bice cailor, şi trăsura grea se urni scîrţîind din osiile sale, în timp ce regele Franţei, singur, abătut, doborît, nu îndrăznea să se mai uite nici înainte, nici înapoia lui.

[1] Aluzie la un episod din „Eneida" lui Virgiliu.

UNDE REGELE ŞI LOCOTENENTUL DAU DOVADĂ CĂ AU ŢINERE DE MINTE

După ce regele, ca toţi îndrăgostiţii din lume, privi îndelung şi cu încordare orizontul unde dispărea trăsura ce-o conducea pe iubita lui, după ce se întoarse şi se reîntoarse de o sută de ori cu faţa în aceeaşi direcţie şi după ce izbuti, în cele din urmă, să-şi potolească întrucîtva vîrtejul ce-i răvăşea inima şi gîndurile, îşi aduse, în sfîrşit, aminte că nu era singur.

Ofiţerul ţinea, alături, calul de frîu, şi nu pierduse cu totul nădejdea de a-l vedea pe rege schimbîndu-şi hotărîrea. „Mai are încă timp să se arunce în şa şi să alerge după trăsură ; cele cîteva clipe de zăbavă nu înseamnă nimic."

Dar imaginaţia locotenentului de muşchetari era prea vie şi prea bogată ; o întrecea pe aceea a regelui, care se ferea să meargă cu gîndul atît de departe. Se mulţumi să se apropie de ofiţer şi să spună cu glas îndurerat :

— S-a sfîrşit... Pe cai !

Ofiţerul, năpădit parcă el însuşi de aceeaşi durere şi de aceeaşi tristeţe, încălecă pe cal cu mişcări încete, foarte posomorît. Regele porni înainte, locotenentul după el.

La pod, Ludovic întoarse capul pentru ultima oară. Ofiţerul, răbdător ca un zeu ce-ar avea eternitatea înaintea şi în urma lui, mai spera încă într-o răzgîndire. Dar în zadar ; nimic nu se întîmplă. Regele apucă pe aleea care ducea la castel şi intră pe poartă în clipa cînd orologiul suna ceasurile şapte.

După ce regele ajunse în curtea castelului şi după ce muşchetarul, căruia nu-i scăpa nimic, văzuse cum un colţ de perdea se ridicase la fereastra cardinalului, Ludovic scoase un oftat adînc, asemenea unui om dezlegat de cele mai apăsătoare griji, şi zise cu jumătate de glas :

— Deocamdată, domnule ofiţer, cred că am terminat !

Regele îşi chemă gentilomul, căruia îi spuse :

— Pînă la ceasurile două, nu voi primi pe nimeni; m-ai auzit, domnule?

— Sire — răspunse gentilomul — e însă cineva care doreşte să intre.

— Cine?

— Locotenentul de muşchetari.

— Cel care m-a însoţit?

— Da, sire!

— Ah! făcu regele. Ei bine, să intre.

Ofiţerul se ivi în prag. Regele făcu un semn, gentilomul şi valetul de cameră ieşiră. Ludovic îi urmări cu privirea pînă cînd închiseră uşa, apoi, după ce draperiile grele căzură la loc în urma lor, vorbi:

— Dumneata, venind aici, mi-ai adus aminte, domnule, că uitasem să-ţi cer un lucru: nimeni nu trebuie să afle nimic despre cele ce s-au întîmplat.

— Oh, sire, nu e nevoie ca maiestatea voastră să-şi dea osteneala de a-mi porunci aceasta. Se vede că nu mă cunoaşte.

— Da, domnule, e adevărat; ştiu că eşti discret, dar cum nu luasem nici o măsură...

Ofiţerul se înclină.

— Maiestatea voastră nu are să-mi spună nimic? întrebă el.

— Nimic, domnule, poţi să te retragi.

— Aş putea obţine îngăduinţa de a nu o face înainte de a-i fi vorbit regelui, sire?

— Ce ai să-mi spui? Explică-te, domnule.

— Sire, un lucru fără însemnătate pentru maiestatea voastră, dar care mă preocupă foarte mult pe mine. Rog să fiu iertat deci că vă răpesc din timp. Dacă n-ar fi grabnic, dacă n-ar fi absolut necesar să vă vorbesc, n-aş fi cutezat să vin aici, şi m-aş fi făcut dispărut, mut şi supus, cum am fost totdeauna.

— Cum dispărut! Nu te înţeleg.

— Sire, într-un cuvînt, am venit să cer maiestăţii voastre să fiu eliberat din slujbă.

Regele făcu o mişcare de surprindere, dar ofiţerul rămase neclintit ca o statuie.

— Să fii eliberat din slujbă, domnule? Şi pentru cîtă vreme, te rog?

— Pentru totdeauna, sire.

— Cum aşa, vei înceta de a mă mai servi, domnule? zise Ludovic, cu o expresie ce trăda mai mult decît surpriza.

— Sire, spre marea mea părere de rău.

— Cu neputinţă.

— Ba da, sire. Am îmbătrînit; sînt treizeci şi patru sau treizeci şi cinci de ani de cînd port armura; bieţii mei umeri sînt obosiţi; simt că trebuie să las locul celor tineri. Eu nu sînt din veacul cel nou, am rămas cu un picior în cel vechi! Îmi dau seama de asta, întrucît totul pare ciudat în ochii mei, totul mă uimeşte, totul mă zăpăceşte. Pe scurt, am onoarea să cer maiestăţii voastre de a mă elibera din slujbă.

— Domnule — zise regele privind spre ofiţerul care purta uniforma cu o uşurinţă ce-ar fi fost pizmuită de oricare tînăr — dar dumneata eşti mai puternic şi mai vînjos decît mine.

— Oh, sire — răspunse ofiţerul cu un zîmbet de prefăcută modestie — maiestatea voastră îmi spune asta fiindcă am încă ochiul bun şi piciorul sigur, fiindcă nu mă clatin încă în şa şi fiindcă mustaţa mi-e încă neagră. Dar, sire, toate astea-s deşertăciuneа deşertăciunilor; visuri, închipuire, fum, sire! Par încă tînăr, e adevărat, dar sînt bătrîn de tot, şi în şase luni de aici încolo, nu e nici o îndoială, mă vor năpădi junghiurile, guta, neputinţa. Aşadar, sire...

— Domnule — îl întrerupse regele — adu-ţi aminte cuvintele de aseară; stăteai în acelaşi loc unde te afli acum şi îmi spuneai că eşti înzestrat cu cea mai straşnică sănătate din Franţa, că nu cunoşti oboseala, că nu-ţi pasă dacă ţi se va cere să faci zile şi nopţi de strajă. Mi-ai spus oare toate acestea, da sau nu? Cată să-ţi reaminteşti, domnule.

Ofiţerul scoase un suspin uşor.

— Sire — zise el — bătrîneţea e plină de vanitate, şi trebuie să li se ierte bătrînilor că se laudă, atunci cînd nimeni nu-i mai laudă. Am spus acele fraze, tot ce se poate; dar adevărul este, sire, că sînt foarte obosit şi că cer să fiu trecut la pensie.

— Domnule — spuse regele înaintînd spre ofiţer cu o mişcare plină de eleganţă şi de maiestate — dumneata nu-mi arăţi adevărata cauză; vrei să părăseşti serviciul meu, e

drept, dar îmi ascunzi motivul care te îndeamnă să faci aceasta.

— Sire, vă rog să credeţi că...

— Cred ceea ce văd, domnule; văd un bărbat în putere, energic, plin de prezenţă de spirit, cel mai bun soldat al Franţei, poate, şi un asemenea personaj nu mă poate încredinţa pentru nimic în lume că dumneata ai avea nevoie de odihnă.

— Ah, sire — rosti locotenentul cu amărăciune — cîte măguliri! Maiestatea voastră mă ia drept altcineva, fără îndoială. Energic, viguros, înţelept, viteaz, cel mai bun soldat al armatei! Dar, sire, maiestatea voastră exagerează micile mele merite în aşa măsură, că, oricît de bună părere aş avea despre mine, ajung să nu mă mai recunosc, zău! Dacă aş fi atît de înfumurat încît să cred numai pe jumătate cuvintele maiestăţii voastre, m-aş socoti un om de preţ, absolut necesar; aş spune că un slujitor care întruneşte atît de multe şi atît de strălucite însuşiri e o comoară nepreţuită. Dar, sire, eu toată viaţa mea, în afară de azi, mă simt dator s-o spun, am fost, după părerea mea, preţuit mult mai prejos decît meritam. De aceea, repet, maiestatea voastră exagerează.

Regele îşi încruntă sprîncenele, deoarece în cuvintele acestea ale ofiţerului vedea surîzînd amar o ironie.

— Uite ce e, domnule — zise el — să vorbim pe faţă de astă dată. Nu-ţi place să te afli în serviciul meu? Spune! Haide, răspunde deschis, fără ocol, cu îndrăzneală, aşa vreau!

Ofiţerul, care de cîteva clipe îşi învîrtea pălăria în mîini, cu un aer încurcat, la auzul acestor cuvinte îşi ridică deodată fruntea.

— Oh, sire — răspunse el — iată ceea ce-mi uşurează mult stînjeneala. La o întrebare pusă atît de deschis, voi răspunde şi eu la fel de deschis. A spune adevărul e un lucru bun, atît pentru plăcerea pe care o încerci de a-ţi uşura inima, cît şi pentru raritatea faptului. Voi spune deci întregul adevăr în faţa regelui meu, rugîndu-l totuşi să-i ierte sinceritatea unui bătrîn ostaş.

Ludovic privi spre ofiţer cu o vie neliniştе, ce se manifesta prin neastîmpărul gestului.

— Ei bine, vorbeşte — zise el — căci sînt nerăbdător să aud adevărurile pe care vrei să mi le spui.

Ofiţerul îşi aruncă pălăria pe o masă, apoi chipul său, şi aşa plin de inteligenţă şi de demnitate, luă deodată un aer ciudat de măreţie şi solemnitate.

— Sire — rosti el — părăsesc serviciul regelui, fiindcă sînt nemulţumit. În timpurile de azi, sluga se poate apropia cu respect de stăpînul său, aşa cum fac eu acum, punîndu-i la picioare roadele muncii lui, înapoindu-i uneltele, dîndu-i socoteală de fondurile ce i-au fost încredinţate, spunînd: „Stăpîne, ziua mea de muncă s-a încheiat, plăteşte-mă, te rog, şi să ne despărţim".

— Domnule! Domnule! strigă regele, roşu la faţă de mînie.

— Ah, sire — răspunse ofiţerul, îndoindu-şi o clipă genunchiul — niciodată un servitor n-a fost mai respectuos decît sînt eu în faţa maiestăţii voastre; dar mi-aţi poruncit să spun adevărul. Şi acum, cînd am început să-l spun, el va trebui să izbucnească, chiar dacă îmi veţi ordona să tac.

Era atîta hotărîre întipărită în trăsăturile încordate de pe chipul ofiţerului, încît Ludovic al XIV-lea nu avu nevoie să-i mai spună să continue; el vorbi deci mai departe, în vreme ce regele îl privea cu o curiozitate amestecată cu admiraţie.

— Sire, în curînd se împlinesc treizeci şi cinci de ani, după cum spuneam, de cînd slujesc coroana Franţei; puţini oameni au tocit atîtea spade ca mine în această slujbă, şi spadele de care vorbesc erau dintre cele mai bune, sire. Eram un copilandru, care nu cunoştea nimic pe lume, în afară de curaj, cînd regele, părintele vostru, a bănuit în mine un om. Eram un om, sire, cînd cardinalul de Richelieu, care se pricepea, a ghicit în mine un vrăjmaş. Sire, povestea acestei duşmănii dintre furnică şi leu aţi putea să o citiţi de la primul pînă la ultimul rînd în arhivele secrete ale familiei voastre. Dacă vă vine pofta vreodată să o faceţi, sire, nu staţi nici o clipă în cumpănă: povestea merită această osteneală, v-o spun eu. Veţi citi acolo că leul, obosit, istovit, gîfîind, ceru, în sfîrşit, iertare, şi trebuie recunoscut un lucru: că a iertat şi el. Ah, frumoase vremuri erau acelea, sire, în-

cărcate de bătălii, ca o epopee de Tasso[1] sau de Ariosto[2] ! Măreţia acelor timpuri, pe care al nostru nu poate să şi-o închipuie, a fost pentru noi ceva obişnuit. Timp de cinci ani, am fost erou în fiecare zi, cel puţin după cîte mi-au spus unele personaje cu merite ; şi nu-i puţin lucru, credeţi-mă, sire, un eroism de cinci ani în şir ! Totuşi, eu cred cele ce mi-au spus acei domni cu merite, deoarece ştiau să cîntărească lucrurile : ei se numeau domnul de Richelieu, domnul de Buckingham, domnul de Beaufort, domnul de Retz — acesta din urmă, un geniu aspru, şi el, în războiul străzilor ! — în sfîrşit, regele Ludovic al XIII-lea, şi chiar regina, augusta voastră mamă, care a avut bunăvoinţa să-mi spună într-o zi : *Mulţumesc !* Nu mai ştiu ce serviciu avusesem fericirea să-i aduc. Iertaţi-mă, sire, că vorbesc cu atîta îndrăzneală ; dar ceea ce vă povestesc acum, am avut cinstea să o mai spun maiestăţii voastre, face parte din istorie.

Regele îşi muşcă buzele şi se trînti cu zgomot într-un fotoliu.

— Plictisesc pe maiestatea voastră — zise locotenetul. Eh, sire, iată ce înseamnă adevărul ! E un tovarăş necruţător, îmbrăcat în ţepi de fier : îl răneşte pe cel care-l atinge, ba uneori chiar şi pe cel care-l rosteşte.

— Nu, domnule — răspunse regele — te-am poftit să vorbeşti, vorbeşte deci !

— După ce i-am slujit pe rege şi pe cardinal, am slujit apoi regenţa, sire. M-am bătut de asemeni cumplit în Frondă, dar nu chiar ca prima dată. Oamenii începeau să scadă în înălţime. Asta însă nu m-a împiedicat să comand pe muşchetarii maiestăţii voastre în cîteva încăierări primejdioase, care au rămas pe lista de izbînzi a companiei. Mă bucuram pe vremea aceea de un renume straşnic ! Eram omul de încredere al domnului de Mazarin : Locotenente colo, locotenente dincolo ! Locotenente în dreapta, locotenente în stînga! Nu se dădea un singur ghiont în Franţa, fără ca preaplecata slugă a maiestăţii voastre să nu fie însărcinată cu executarea

[1] Torquato Tasso (1544—1595), cunoscut poet italian, autorul epopeii „Ierusalimul eliberat", lucrare plină de imagini bogate şi episoade romaneşti.

[2] Ludovico Ariosto (1474—1533), poet italian din epoca Renaşterii, a cărui capodoperă este poemul eroi-comic „Orlando Furioso", inspirat din epopeile feudale şi romanele cavalereşti.

lui ! Dar curînd, domnul cardinal nu se mulțumi numai cu Franța : mă trimise în Anglia, pe seama domnului Cromwell. Încă un domn care nu era de loc blînd, vă asigur, sire. Am avut cinstea de a-l cunoaște și am putut să-l cîntăresc bine. Mi s-a făgăduit mult în contul acestei misiuni ; și, întrucît am făcut acolo cu totul altceva decît ceea ce mi se recomandase să fac, am fost răsplătit din belșug, căci m-au numit în cele din urmă căpitan de mușchetari, adică mi s-a dat sarcina cea mai rîvnită de la curte, aceea care deschide calea mareșalilor Franței, și pe bună dreptate, căci cine zice căpitan de mușchetari, zice floarea armatei și regele vitejilor !

— Căpitan, domnule ? replică regele. Greșești, vrei poate să spui locotenent.

— Nu, sire, eu nu greșesc niciodată. Maiestatea voastră poate cere lămuriri asupra acestui punct : domnul de Mazarin mi-a dat brevetul.

— Ei bine ?

— Dar domnul de Mazarin, maiestatea voastră o știe mai bine ca oricine, nu dă prea deseori ceva, ba uneori chiar ia înapoi ceea ce dă : după ce s-a încheiat pacea și n-a mai avut nevoie de mine, mi-a retras brevetul. Fără îndoială, nu eram vrednic să-l înlocuiesc pe domnul de Tréville, această ilustră figură ; dar, în sfîrșit, mi se făgăduise, mi se dăduse, deci trebuia să rămînă așa.

— Aceasta este ceea ce te nemulțumește, domnule ? Ei bine, voi cere lămuriri. Iubesc dreptatea, și plîngerea dumitale, cu toate că e făcută soldățește, nu-mi displace.

— Oh, sire — protestă ofițerul — maiestatea voastră nu m-a înțeles : eu nu mai cer nimic acum.

— Din prea multă modestie, domnule ; dar eu vreau să îndrept lucrurile, și mai tîrziu...

— Oh, sire, ce vorbă ! Mai tîrziu ! Iată treizeci de ani de cînd trăiesc cu acest cuvînt plin de intenții bune, care a fost rostit de atîtea mari personaje și pe care-l rostește, la rîndu-i, gura maiestății voastre. Mai tîrziu ! Așa am primit douăzeci de răni și am ajuns la cincizeci și patru de ani, fără să fi avut vreodată un ludovic în pungă și fără să fi găsit vreodată un sprijinitor în calea mea, eu care am sprijinit atîția oameni ! De aceea, acum schimb vorba, sire, și cînd mi se spune : *Mai tîrziu,* eu răspund : *Numaidecît.* Nu cer

altceva decît odihnă, sire. Îmi poate fi acordată : nu va costa pe nimeni nimic.

— Nu mă aşteptam la felul acesta de a vorbi, domnule, mai ales din partea unui om care a trăit în preajma celor mari. Uiţi că vorbeşti regelui, unui gentilom care se trage dintr-o casă tot atît de bună ca şi a dumitale, presupun, şi cînd eu spun mai tîrziu, e un lucru sigur.

— Nu mă îndoiesc, sire ; dar iată sfîrşitul acestui teribil adevăr pe care aveam să vi-l spun : cînd voi vedea pe această masă bastonul de mareşal, spada de conetabil sau coroana Poloniei, în loc de *mai tîrziu*, vă jur, sire, că voi spune tot *numaidecît*. Ah, iertaţi-mă, sire, sînt din ţinutul bunicului vostru, Henric al IV-lea : nu vorbesc prea des, dar cînd deschid gura spun totul.

— Viitorul domniei mele te ispiteşte prea puţin, după cît se pare, domnule ! rosti Ludovic cu trufie.

— Uitare, uitare peste tot ! strigă ofiţerul, ridicînd fruntea sus. Stăpînul şi-a uitat de slugă, şi iată că sluga a ajuns să-şi uite de stăpîn. Trăiesc într-o vreme nenorocită, sire ! Văd o tinereţe descurajată şi plină de temeri, sfioasă şi despuiată, cînd ar trebui să fie puternică şi bogată. Deschid aseară, de pildă, uşa regelui Franţei pentru un rege al Angliei, pe al cărui părinte, eu, păcătosul, am fost cît pe-aci să-l scap de la moarte, dacă Dumnezeu nu mi-ar fi stat împotrivă, ocrotindu-l pe alesul său, Cromwell ! Deschid, zic, această uşă, adică palatul unui frate pentru alt frate, şi văd — ah, sire, asta îmi strînge inima ! — şi văd cum ministrul acestui rege îl alungă pe proscris şi-şi umileşte stăpînul, osîndind la mizerie pe un alt rege, semenul său ; în sfîrşit, îl văd pe Prinţul meu, care e tînăr, frumos, viteaz, care are curajul în inimă şi fulgerul în privire, îl văd tremurînd în faţa unui preot care îşi rîde de el în dosul perdelelor de la odaia de culcare, unde socoteşte în patul său tot aurul Franţei, pe care-l înfundă apoi în cufere necunoscute de nimeni. Da, vă înţeleg privirea, sire. Am dus îndrăzneala pînă la nebunie, dar ce vreţi ? Sînt un bătrîn şi spun maiestăţii voastre, regele meu, cuvinte pe care i le-aş vîrî înapoi pe gît celui ce-ar îndrăzni să le rostească în faţa mea. Dar mi-aţi poruncit să-mi descarc inima înaintea voastră, sire, şi las să se scurgă la picioarele maiestăţii voastre veninul pe care l-am adunat în suflet timp de treizeci de ani, cum aş

lăsa să mi se scurgă tot sîngele, dacă maiestatea voastră mi-ar cere-o.

Regele, fără să spună un cuvînt, își șterse cu batista sudoarea rece ce-i năpădise fruntea și tîmplele. Clipa de tăcere care urmă după această înfocată mărturisire fu pentru cel care vorbise, ca și pentru cel care ascultase, ca un veac de suferință.

— Domnule — rosti în cele din urmă regele — dumneata ai pronunțat cuvîntul uitare, și eu n-am auzit decît acest cuvînt ; îi voi răspunde deci lui singur. Alții au putut să uite, eu însă nu, și, ca dovadă, îmi aduc aminte că într-o zi de răscoală, într-o zi cînd poporul furios, furios și mugind ca marea, năvălise în Palatul Regal, într-o zi, în sfîrșit, cînd mă prefăceam că dorm în patul meu, un singur om, cu spada trasă, ascuns la căpătîiul meu, veghea asupra vieții mele, gata să și-o primejduiască pe a sa pentru mine, așa cum și-o primejduise de douăzeci de ori pentru cei din familia mea. Acest gentilom, căruia i-am cerut atunci să-și spună numele, nu se numea cumva domnul d'Artagnan ? Spune, domnule !

— Maiestatea voastră are o memorie bună — răspunse cu răceală ofițerul.

— Atunci, domnule — continuă regele — dacă păstrez asemenea amintiri din vremea copilăriei, îți poți da seama cît de bine le voi ține minte pe cele de la maturitate.

— Maiestatea voastră a fost cu dărnicie înzestrată de Dumnezeu — zise ofițerul pe același ton.

— Ia să vedem, domnule d'Artagnan — reluă regele cu multă neliniște — dumneata nu poți avea oare răbdarea pe care o am eu ? Dumneata nu poți face, oare, ceea ce fac eu ? Ia să vedem !

— Și ce face maiestatea voastră, sire ?

— Aștept.

— Maiestatea voastră poate să aștepte, fiindcă e tînăr ; eu însă, sire, eu n-am timp să aștept : bătrînețea e în pragul casei mele, și pe urmele ei calcă moartea, care își vîră ochii prin toate ungherele. Maiestatea voastră e la începutul vieții și are în față un viitor plin de speranțe și de belșug ; pe cînd eu, sire, eu mă aflu la celălalt capăt al orizontului, și sîntem atît de departe unul de altul, încît nu voi mai avea timp să aștept ca maiestatea voastră să vină pînă la mine.

Ludovic făcu un înconjur al camerei, ştergîndu-şi mereu sudoarea aceea care i-ar fi îngrozit pe medici, dacă medicii ar fi putut să-l vadă pe rege într-o astfel de stare.

— Bine, domnule — spuse apoi Ludovic al XIV-lea pe un ton scurt. Vrei să te retragi la pensie? Ţi se va îngădui acest lucru. Îmi înaintezi atunci demisia din gradul de locotenent de mușchetari?

— O depun cu toată umilinţa la picioarele maiestăţii voastre, sire.

— De ajuns. Voi pune să ţi se ordonanţeze pensia.

— Voi rămîne pentru totdeauna recunoscător maiestăţii voastre.

— Domnule — mai rosti regele, străduindu-se din răsputeri să se stăpînească — cred că pierzi un stăpîn bun.

— Şi eu cred asta, sire.

— Vei mai găsi, oare, vreunul la fel?

— Oh, sire, ştiu că maiestatea voastră nu are pereche în lumea întreagă, de aceea, de aici înainte nu voi mai sluji nici un rege de pe pămînt şi nu voi mai avea alt stăpîn decît pe mine însumi.

— Ai să te ţii de cuvînt?

— O jur în faţa maiestăţii voastre.

— N-am să uit această declaraţie, domnule.

D'Artagnan se înclină.

— Şi ştii că am o memorie bună — adăugă regele.

— Da, sire; aş dori însă ca această memorie să trădeze pe maiestatea voastră în clipa de faţă, pentru a uita necazurile pe care am fost silit să le dezvălui cu atîta îndrăzneală ochilor săi. Maiestatea voastră e mai presus de săraci şi de umili, încît sper...

— Maiestatea mea, domnule, va face întocmai ca soarele, care vede totul, şi pe mari şi pe mici, şi pe bogaţi şi pe săraci, dînd strălucire unora, căldură altora, şi tuturor viaţă. Adio, domnule d'Artagnan, adio, eşti liber!

Şi, cu un oftat adînc, înăbuşit în coşul pieptului, regele trecu repede în camera de-alături.

— D'Artagnan îşi luă pălăria de pe masa unde o aruncase şi ieşi.

D'Artagnan nu ajunsese încă la capătul de jos al scării, cînd regele îşi strigă gentilomul.

— Am să-ţi dau o însărcinare, domnule — zise el.

— Sînt la ordinele maiestăţii voastre.

— Aşteaptă puţin.

Şi tînărul rege se aşeză să aştearnă pe hîrtie scrisoarea următoare, care-l costă mai mult de un suspin, cu toate că în acelaşi timp ceva asemănător cu un simţămînt de biruinţă strălucea în ochii lui :

Domnule cardinal,

Mulţumită bunelor dumitale sfaturi şi mai cu deosebire mulţumită hotărîrii domniei tale, am ştiut să înfrîng şi să stăpînesc o slăbiciune nevrednică de un rege. Mi-ai orînduit cu multă îndemînare soarta, pentru ca recunoştinţa să nu mă oprească în clipa cînd eram gata să-ţi zădărnicesc opera. Am înţeles că mă înşelam voind să-mi îndrept viaţa pe o altă cale decît aceea pe care i-o hărăziseşi. Fără îndoială, ar fi fost rău pentru Franţa şi rău pentru familia mea dacă neînţelegerea ar fi încolţit între mine şi ministrul meu. Ceea ce s-ar fi întîmplat, de bună seamă, dacă mi-aş fi făcut soţie pe nepoata domniei tale. Înţeleg foarte bine acest lucru, şi de aici înainte nu mă voi mai împotrivi cu nimic la împlinirea destinului meu. Sînt deci gata să mă însor cu Infanta Maria-Tereza. Poţi chiar fixa, din clipa de faţă, deschiderea convorbirilor.

Al dumitale,
Ludovic

După ce reciti scrisoarea, regele o pecetlui el însuşi.

— Du această scrisoare domnului cardinal — zise apoi.

Gentilomul plecă. La piciorul scării care ducea la apartamentul lui Mazarin, îl întîlni pe Bernouin, care aştepta acolo cu înfrigurare.

— Ce este? întrebă valetul de cameră al ministrului.

— Domnule — răspunse gentilomul — am o scrisoare pentru eminenţa sa.

— O scrisoare! Ah, ne aşteptam la asta, după mica plimbare de azi-dimineaţă.

— A, ştiaţi că maiestatea sa...

— În calitate de prim-ministru, e de datoria noastră să ştim totul. Iar maiestatea sa se roagă, bănuiesc, imploră?

— Nu ştiu, dar a oftat de multe ori, scriind-o.

— Da, da, da, ştim ce înseamnă asta. Oftezi de fericire, întocmai ca şi de durere, domnule.

— Totuşi, regele nu părea să fie prea fericit la întoarcere.

— Poate că n-ai văzut bine. De altminteri, domnia ta n-ai văzut pe maiestatea sa decît atunci cînd a intrat în castel, însoţit doar de locotenentul său de gardă. Eu însă aveam telescopul eminenţei sale şi priveam prin el cînd eminenţa sa se simţea obosit. Amîndoi plîngeau, pot fi sigur.

— Ei da, şi plîngeau cumva de fericire?

— Nu, din dragoste. Şi îşi făceau mii de juruinţe, pe care regele nu doreşte decît să le ţină. Or, această scrisoare e o primă dovadă.

— Şi ce crede eminenţa sa despre această iubire, care, de altminteri, nu e pentru nimeni o taină?

Bernouin îl luă de braţ pe mesagerul regelui şi, urcînd scara împreună cu el, îi explică, vorbind încet:

— Îţi spun numai dumitale: eminenţa sa are credinţa că lucrurile au să se termine bine. Ştiu, vom avea război cu Spania; un război însă care va da satisfacţie nobililor. Domnul cardinal, pe deasupra, o va înzestra regeşte, şi chiar mai mult decît regeşte, pe nepoata sa. Vor fi bani, serbări, cîntece; toată lumea va fi mulţumită.

— Ei bine — răspunse gentilomul dînd din cap — mie mi se pare că scrisoarea pe care o aduc e prea uşurică pentru a cuprinde toate acestea.

— Prietene — răspunse Bernouin — eu sînt sigur de ceea ce îţi spun: domnul d'Artagnan mi-a povestit totul.

— Şi ce ţi-a spus? S-auzim!

— I-am ieşit în cale pentru a-i cere veşti în numele cardinalului, fără a dezvălui, se înţelege, planurile noastre, întrucît domnul d'Artagnan e un copoi foarte şiret. „Dragă domnule Bernouin — mi-a răspuns el — regele e îndrăgostit nebuneşte de domnişoara de Mancini. Iată tot ce pot să-ţi spun." „Ei — l-am întrebat eu — şi îl crezi în stare să treacă peste planurile eminenţei sale?" „Ah, nu mă întreba asta; îl cred pe rege în stare de orice. Are un cap de fier, şi cînd îşi pune în gînd ceva, nu se mai lasă. Dacă i-a intrat în minte să se însoare cu domnişoara de Mancini, se va însura." După aceea, m-a lăsat singur şi s-a dus la grajduri, a scos un cal, i-a pus el însuşi şaua, a încălecat în grabă şi a pornit în goană ca şi cum l-ar fi mînat din urmă diavolul.

— Şi dumneata crezi toate astea?...

— Cred că domnul locotenent de gardă ştia mai multe decît a voit să spună.

— Aşa că, după părerea dumitale, domnul d'Artagnan...

— Aleargă acum, fără nici o îndoială, după cele două exilate, pentru a face toate demersurile necesare spre a sluji dragostea regelui.

Vorbind astfel, cei doi confidenţi ajunseră la uşa cabinetului eminenţei sale. Cardinalul nu mai suferea din pricina gutei, ci se plimba neliniştit prin cameră, trăgînd cu urechea spre uşă şi privind mereu spre fereastră.

Bernouin intră, urmat de gentilomul regelui, care avea ordin să predea scrisoarea chiar în mîinile eminenţei sale. Mazarin luă scrisoarea, dar mai înainte de a o deschide îşi compuse un surîs potrivit cu această împrejurare, în aşa fel încît să-şi poată ascunde cu uşurinţă tulburarea, de orice natură ar fi fost ea. Şi, într-adevăr, oricare ar fi fost impresia ce i-o produse scrisoarea, nici un reflex al acestei impresii nu i se trădă pe faţă.

— Ei bine — rosti el după ce citi şi reciti scrisoarea — minunat, domnule! Vesteşte-l pe rege că-i mulţumesc pentru supunerea pe care o arată dorinţelor reginei-mame şi că voi face totul spre a-i îndeplini voinţa.

Gentilomul ieşi. Dar abia se închise uşa în urma lui, şi cardinalul, care nu purta mască în faţa lui Bernouin, o smulse pe aceea pe care şi-o pusese pentru un moment şi, cu o expresie întunecată pe chip, zise:

— Cheamă-l pe domnul de Brienne.

Secretarul intră după numai cinci minute.

— Domnule — îi spuse Mazarin — am făcut acum un mare serviciu monarhiei, poate cel mai mare din cîte i-am făcut vreodată. Vei duce această scrisoare, care e o dovadă a celor ce-am spus, maiestății sale regina-mamă, iar după ce ți-o va înapoia, o vei pune în cartonul B, care e plin de documente și de acte în legătură cu slujba mea.

Brienne plecă și, cum această scrisoare atît de importantă era desfăcută, nu se feri să o citească pe drum. E de la sine înțeles că Bernouin, care stătea bine cu toată lumea, se apropie din mers de secretar și își aruncă ochii pe deasupra umărului acestuia, citind și el. Vestea se răspîndi în castel cu atîta iuțeală, încît Mazarin se temu o clipă ca ea să nu ajungă la urechile reginei înainte ca domnul de Brienne să-i fi transmis scrisoarea lui Ludovic al XIV-lea.

Îndată ce ordinele de plecare fură date, domnul de Condé se duse să-l salute pe rege la ceasul pretinsei deșteptări, și înscrise pe tăbliță sa orașul Poitiers ca loc de popas și de odihnă pentru maiestățile lor.

Astfel se rezolva, în cîteva clipe, o intrigă ce dăduse atîta bătaie de cap diplomațiilor europene. Ea n-avea însă ca rezultat imediat, limpede și precis, decît că-l făcuse pe un biet locotenent de mușchetari să-și piardă slujba și venitul. E adevărat însă că, în schimb, își cîștiga libertatea.

Vom afla în curînd cum s-a folosit de ea domnul d'Artagnan. Deocamdată, cu îngăduința cititorilor, ne vom reîntoarce la hanul „Medicis", unde, exact în clipa cînd la castel se dădeau ordine pentru plecarea regelui, o fereastră se deschidea spre stradă.

Această fereastră care se deschidea era de la una din odăile ocupate de Carol. Nefericitul prinț își petrecuse noaptea stînd pe gînduri, cu capul în mîini și cu coatele pe o masă, în timp ce Parry, infirm și bătrîn, adormise într-un colț, obosit cu trupul și cu spiritul. Cumplită soartă avea această credincioasă slugă, care vedea cum reîncepe, pentru a doua generație, îngrozitorul șir de nenorociri ce apăsaseră pe umerii celei dintîi! După ce Carol al II-lea se gîndi îndelung la noua înfrîngere pe care o încerca, după ce își dădu seama de singurătatea deplină în care căzuse, văzînd cum i se spulberă și ultima nădejde, fu cuprins, în cele din

urmă, de un fel de ameţeală şi se prăbuşi pe spate în largul jilţ pe braţul căruia se aşezase. Atunci lui Dumnezeu i se făcu milă de nefericitul prinţ şi îi trimise în ajutor somnul, frate nevinovat al morţii. Şi nu se trezi decît la şase ceasuri şi jumătate, adică atunci cînd soarele îşi arunca strălucirea în odaia sa, iar Parry, nemişcat, de teamă să nu-i tulbure odihna, privea cu o adîncă durere ochii lui tineri arşi de nesomn şi obrajii lui palizi de suferinţe şi lipsuri.

În sfîrşit, huruitul cîtorva căruţe încărcate ce coborau spre Loara îl deşteptă pe Carol. Se ridică, privi în jurul lui ca un om care a uitat totul, îl zări pe Parry, îi strînse mîna şi-i spuse să încheie socotelile cu domnul Cropole. Jupîn Cropole, nevoit să întocmească lista cheltuielilor cu Parry, se purtă, trebuie să o spunem, ca un om cinstit ; el făcu doar remarca sa obişnuită, anume că cei doi călători nu mîncaseră mai nimic, ceea ce prezenta îndoitul neajuns că era umilitor pentru bucătăria sa şi că îl silea să ceară plata pentru bucatele neatinse, dar totuşi servite. Parry nu avu ce să spună la aceasta şi plăti.

— Nădăjduiesc — zise regele — că nu s-a întîmplat acelaşi lucru şi cu caii. N-am văzut dacă le-ai dat să mănînce ceva, şi ar fi trist pentru nişte călători, care, ca noi, au de făcut un drum lung, să-şi vadă caii slăbiţi.

La acest semn de îndoială, Cropole îşi luă aerul său măreţ şi răspunse că ieslea de la „Medicis" nu e mai puţin îmbietoare ca sala de mese din interiorul hanului.

Regele urcă deci în şa, bătrînul lui slujitor făcu la fel, şi amîndoi porniră pe drumul ce ducea la Paris, fără să fi întîlnit aproape pe nimeni în calea lor, pe străzile şi în cartierele oraşului.

Pentru prinţ, totul era acum şi mai dureros, dat fiind că pornea într-un nou surghiun. Nenorociţii se agaţă de cele mai mici speranţe, întocmai ca fericiţii de cele mai mari bucurii, şi atunci cînd trebuie să părăsească locul unde această nădejde le-a mîngîiat inima, ei încearcă ucigătoarea mîhnire pe care o simte proscrisul în clipa cînd păşeşte pe vasul ce trebuie să-l ducă în surghiun. Aceasta deoarece se pare că inima lovită de atîtea răni suferă la cea mai mică atingere ; deoarece ea priveşte ca o mulţumire absenţa de o clipă a răului, care nu e însă decît absenţa durerii ; deoarece,

în sfîrşit, în cele mai cumplite încercări, Dumnezeu a lăsat omului nădejdea, asemenea picăturii de apă pe care bogatul cel hain i-o cerea lui Lazăr în iad.

O clipă chiar, speranţa lui Carol al II-lea fusese mai mult decît o simplă bucurie trecătoare. Aceasta se întîmplase atunci cînd se văzuse primit atît de bine de fratele său Ludovic. În clipa aceea, speranţa lui căpătase o întrupare şi devenise realitate ; apoi, dintr-o dată, refuzul lui Mazarin coborîse falsa realitate la starea de vis. Făgăduiala lui Ludovic al XIV-lea, atît de repede înăbuşită, nu fusese decît o batjocură. O batjocură, întocmai ca şi coroana sa, ca şi sceptrul său, ca şi prietenii săi, ca tot ceea ce-i înconjurase copilăria regală şi-i părăsise tinereţea de proscris.

Batjocură. Totul era batjocură pentru Carol al II-lea, în afară de odihna rece şi întunecată pe care i-o făgăduia moartea.

Acestea erau gîndurile care-l chinuiau pe nefericitul prinţ, în timp ce, încovoiat pe calul său, al cărui frîu îl lăsase liber, mergea sub soarele dulce şi cald al lunii de mai, în care sumbra mizantropie a proscrisului vedea parcă o ultimă jignire adusă durerii sale.

XVI

REMEMBER !

Un călăreţ ce venea grăbit pe drumul care urca spre Blois, de unde abia plecase de vreo jumătate de ceas, se încrucişă cu cei doi călători şi, oricît de grăbit părea să fie el, îşi ridică totuşi pălăria în momentul cînd trecu prin dreptul lor. Regele aproape că nici nu-l luă în seamă pe tînăr, căci călăreţul acela care-i întîlni pe drum era un tînăr de douăzeci şi patru sau douăzeci şi cinci de ani ; pe măsură ce se depărta, el întorcea din cînd în cînd capul şi-i făcea

cu mîna unui om care stătea în picioare lîngă poarta de fier a unei case frumoase, cu pereţii albi şi roşii, fiind zidită din cărămizi şi din bucăţi de piatră, cu acoperişul de ţiglă, aşezată în partea stîngă a drumului pe care îl urma prinţul.

Bărbatul acesta, un bătrîn înalt şi slab, cu părul alb — vorbim de cel care stătea în picioare lîngă poartă — bărbatul acesta răspundea semnelor pe care i le făcea tînărul cu alte semne de despărţire, la fel de duioase, ca ale unui părinte. Tînărul dispăru la cea dintîi cotitură a drumului mărginit de copaci falnici, şi bătrînul se pregătea să intre în curte, cînd cei doi călători, ajunşi în dreptul porţii, îi atraseră luarea-aminte.

Regele mergea, după cum am spus, cu capul aplecat, cu braţele căzute, lăsîndu-se purtat de pasul şi aproape de voia calului ; la rîndul său, Parry, ca să se poată bucura şi mai mult de căldura plăcută a soarelui, îşi scoase pălăria şi îşi plimba privirea cînd la dreapta, cînd la stînga drumului. Ochii lui îi întîlniră pe ai bătrînului din mijlocul porţii, care, ca şi cum ar fi avut o vedenie, lăsă să-i scape un strigăt şi făcu un pas spre cei doi călători. De la Parry, ochii lui se îndreptară numaidecît spre rege, asupra căruia se opriră o clipă cu stăruinţă. Această cercetare, oricît de fugară ar fi fost, se oglindi în aceeaşi clipă, în chipul cel mai vădit, pe faţa uriaşului bătrîn ; căci de îndată ce-l recunoscu pe cel mai tînăr dintre călători — şi spunem recunoscu, deoarece numai o recunoaştere cu adevărat putea să dea naştere unui asemenea gest — de îndată ce-l recunoscu, aşadar, pe cel mai tînăr dintre călători, îşi împreună mai întîi mîinile cu o respectuoasă surprindere, apoi, ridicîndu-şi pălăria de pe cap, salută atît de adînc, încît se lăsă chiar să cadă în genunchi.

Oricît de abătut, sau mai bine zis oricît de cufundat era regele în gîndurile lui, această manifestare a bătrînului îi atrase numaidecît luarea-aminte. Carol îşi opri calul şi, întorcîndu-se către Parry, întrebă :

— Doamne, Parry, cine să fie oare omul acesta care mă salută astfel ? Mă cunoaşte cumva ?

Parry, tulburat, palid, îşi îndemnă calul şi se apropie de poarta de fier.

— Ah, sire — zise el, oprindu-se deodată la cinci sau şase paşi de bătrînul ce continua să stea îngenuncheat —

sire, mă vedeți cuprins de uimire, deoarece mi se pare că-l recunosc pe acest brav bărbat. Ei, da, e chiar el. Maiestatea voastră îmi îngăduie să-i vorbesc ?

— De bună seamă.

— Dumneata ești oare, domnule Grimaud ? întrebă Parry.

— Da, eu — răspunse uriașul bătrîn, ridicîndu-se în picioare, însă fără a pierde nimic din respectuoasa lui atitudine.

— Sire — strigă atunci Parry — nu m-au înșelat ochii ! Omul acesta este slujitorul contelui de La Fère, iar contele de La Fère, dacă vă mai aduceți aminte, e acel vrednic gentilom despre care i-am vorbit atît de deseori maiestății voastre, înoît amintirea lui trebuie să fi rămas, nu numai în gîndul, dar și în inima voastră.

— Acela care a fost de față la cele din urmă clipe ale părintelui meu, regele ? întrebă Carol, tresărind din toată ființa lui la această amintire.

— Chiar acela, sire.

— Vai ! exclamă prințul. Apoi, adresîndu-se lui Grimaud, a cărui privire înțelegătoare și vie părea a căuta să-i ghicească gîndurile, îl întrebă : Prietene, stăpînul dumitale, domnul conte de La Fère, locuiește cumva prin împrejurimi ?

— Aici — răspunse Grimaud, arătînd cu brațul întins în urmă poarta de fier a casei cu pereții albi și roșii.

— Domnul conte de La Fère e acasă în clipa de față ?

— În fund, sub castani...

— Parry — spuse regele — nu vreau să pierd acest prilej, atît de prețios pentru mine, de a-i mulțumi gentilomului căruia familia noastră îi datorează o atît de frumoasă pildă de credință și generozitate. Ține-mi calul, te rog, prietene.

Și, aruncînd frîul în mîinile lui Grimaud, regele intră singur la Athos, ca un egal la egalul său. Carol fusese îndrumat de explicația atît de scurtă a lui Grimaud — „în fund, sub castani" — astfel că lăsă casa în stînga și porni drept înainte spre aleea arătată. Locul era ușor de găsit : creasta acestor copaci înalți, încărcați de frunze și de flori proaspete, întrecea pe a tuturor celorlalți arbori din împrejurimi.

Cînd ajunse sub coroanele ce împestrițau cărarea cu pete de lumină sau de umbră, după capriciul bolților lor mai

mult sau mai puțin înfrunzite, tînărul prinț zări un gentilom care se plimba cu mîinile la spate și părea adîncit într-o senină visare. De bună seamă, Carol al II-lea se va fi întrebat adeseori cum arăta la chip acest gentilom, căci acum păși fără nici o șovăială drept spre el. La auzul mersului său, contele de La Fère ridică fața și, văzînd un necunoscut cu înfățișare elegantă și nobilă îndreptîndu-se spre el, își scoase pălăria de pe cap și se opri. La cîțiva pași numai, Carol al II-lea își scoase și el pălăria ; apoi, ca și cum ar fi răspuns la întrebarea mută a contelui, zise :

— Domnule conte, am venit să-mi îndeplinesc o datorie față de dumneata. Țineam de multă vreme să-ți exprim recunoștința mea adîncă. Sînt Carol al II-lea, fiul lui Carol Stuart, care a domnit în Anglia și a murit pe eșafod.

La acest nume ilustru, Athos simți că-i trece un fior prin vine ; dar văzîndu-l pe tînărul prinț în picioare, cu capul descoperit în fața lui și întinzîndu-i mîna, două lacrimi îi tulburară o clipă azurul limpede al ochilor lui frumoși.

Se înclină cu mult respect, însă prințul îl luă de braț și-i spuse :

— Vezi cît sînt de nenorocit, domnule conte ? A trebuit ca numai întîmplarea să mă aducă la dumneata ! Vai, nu mi-e dat să am pe lîngă mine oamenii care îmi sînt dragi și pe care îi prețuiesc, căci mă aflu în starea cînd nu pot decît să le păstrez recunoștința în inimă și numele în amintire. Fără servitorul dumitale, care l-a recunoscut pe al meu, aș fi trecut prin fața casei dumitale ca pe lîngă a unui străin.

— E adevărat — zise Athos, răspunzînd prin cuvinte la prima parte a frazei rostite de prinț și printr-un salut la cea de a doua — e adevărat, maiestatea voastră a avut parte de zile grele.

— Dar cele mai grele, vai — răspunse Carol — vor veni poate abia de acum încolo !

— Sire, să nu ne pierdem nădejdea.

— Conte, conte — urmă Carol clătinînd din cap — am tras nădejde pînă ieri seară și, ți-o jur, ca un bun creștin.

Athos privi spre rege cu luare-aminte, ca și cum i-ar fi pus o întrebare.

— Oh, povestea mea e ușor de spus — răspunse Carol. Proscris, jefuit, disprețuit, m-am hotărît, călcîndu-mi poate pe inimă, să bat pentru cea din urmă oară la poarta norocu-

lui. Nu e scris oare, acolo sus, că pentru familia noastră, atît fericirea cît şi nenorocirea să vină numai din partea Franţei ? Dumneata ştii mai bine, domnule, dumneata care eşti unul dintre francezii pe care nenorocitul meu părinte i-a văzut la picioarele eşafodului său în ziua morţii, după ce îi avusese la dreapta lui în zilele de bătălii.

— Sire — murmură cu modestie Athos — n-am fost singur, iar eu şi cu tovarăşii mei ne-am făcut în acea împrejurare datoria de gentilomi, atîta tot. Dar maiestatea voastră voia să-mi facă cinstea de a-mi povesti...

— Aşa e. Mă bucuram de ocrotirea — iartă-mi şovăiala, conte, dar pentru un Stuart, dumneata înţelegi asta, dumneata care înţelegi orice, cuvîntul e greu de rostit — mă bucuram, zic, de ocrotirea vărului meu, stathuderul [1] Olandei ; dar, fără intervenţia, sau măcar fără încuviinţarea Franţei, stathuderul nu putea să ia nici o hotărîre. Venisem deci să cer această încuviinţare regelui Franţei, care mi-a refuzat-o.

— Regele v-a refuzat, sire ?

— Oh, nu el ; tînărul meu frate Ludovic nu are nici o vină, ci domnul de Mazarin.

Athos îşi muşcă buzele.

— Gîndeşti poate că ar fi trebuit să mă aştept la acest refuz — zise regele, care observase gestul celuilalt.

— Într-adevăr, la asta mă gîndeam, sire — răspunse foarte cuviincios contele. Îl cunosc pe acest italian de multă vreme.

— Atunci m-am hotărît să împing lucrurile pînă la capăt şi să aflu cît mai repede cu putinţă ultimul cuvînt al soartei mele. I-am spus fratelui meu Ludovic că, pentru a nu compromite nici Franţa, nici Olanda, îmi voi încerca singur norocul, aşa cum am mai făcut, cu două sute de gentilomi, dacă ar vrea să mi-i dea, sau cu un milion, dacă ar vrea să mi-l împrumute.

— Ei bine, sire ?

— Ei bine, domnule, în clipa de faţă simt în mine ceva ciudat — mulţumirea deznădejdii. Unele suflete — şi am început să-mi dau seama că şi al meu se numără printre acestea — încearcă o adevărată mulţumire ajungînd la con-

[1] Titlu purtat de prinţii de Orange-Nassau, capii Provinciilor Unite din Ţările-de-Jos, de la sfîrşitul sec. XVI pînă în 1795.

vingerea că totul este pierdut pentru ele şi că a sosit, în sfîrşit, ceasul cel de pe urmă.

— Oh, nădăjduiesc — rosti Athos — că maiestatea voastră n-a ajuns chiar pînă acolo.

— Ca să-mi spui asta, domnule conte, ca să încerci să-mi reaprinzi în inimă speranţa, înseamnă că n-ai înţeles bine ceea ce ţi-am spus. Am venit la Blois, conte, pentru a cere fratelui meu Ludovic pomana unui milion, cu ajutorul căruia speram să-mi recîştig drepturile, şi fratele meu Ludovic m-a refuzat. Vezi dar că totul e pierdut!

— Maiestatea voastră îmi va îngădui să spun că sînt de altă părere?

— Cum aşa, conte, mă iei oare drept un spirit vulgar în asemenea măsură încît să nu-mi dau seama de starea în care mă găsesc?

— Sire, am văzut mai totdeauna că în împrejurările cele mai nenorocite răbufnesc deodată marile întorsături ale norocului.

— Mulţumesc, conte; e frumos să întîlneşti inimi ca a dumitale, adică atît de încrezătoare în Dumnezeu şi în monarhie, încît să nu deznădăjduiască niciodată pentru o soartă regală, oricît de jos ar fi căzut ea. Din nefericire, cuvintele dumitale, dragă conte, sînt ca acele leacuri socotite desăvîrşite şi care, totuşi, neputînd vindeca decît rănile uşoare, n-au nici o putere asupra morţii. Îţi mulţumesc pentru stăruinţa de a mă mîngîia, conte; îţi mulţumesc pentru amintirea dumitale plină de devotament, dar eu ştiu ce mă aşteaptă. Nimic nu mă mai poate salva acum. Şi iată, prietene, sînt atît de încredinţat de acest lucru, încît am pornit pe drumul surghiunului, împreună cu bătrînul meu Parry; mă întorc să-mi îndur cumplitele chinuri în mica sihăstrie ce mi se hărăzeşte în Olanda. Acolo, crede-mă, conte, totul va sfîrşi curînd şi moartea va veni degrabă; e chemată cu stăruinţă de acest trup pe care îl roade sufletul şi de acest suflet care năzuieşte spre odihna cerească!

— Maiestatea voastră are o mamă, o soră, fraţi; maiestatea voastră e capul unei familii, de aceea trebuie să-i ceară lui Dumnezeu o viaţă lungă, iar nu o moarte grabnică. Maiestatea voastră e proscrisă, fugărită, dar îşi are drepturile sale; trebuie deci să năzuiască spre lupte, spre înfruntări, spre tron, şi nu spre odihna cerească.

— Conte — zise Carol al II-lea, cu un zîmbet de o indescriptibilă tristeţe — ai auzit spunîndu-se vreodată că un rege şi-a recucerit regatul cu un servitor de vîrsta lui Parry şi cu trei sute de scuzi pe care acest servitor îi are în pungă ?

— Nu, sire ; dar am auzit spunîndu-se, şi nu numai o dată, că un rege detronat şi-a recîştigat tronul printr-o voinţă dîrză, prin stăruinţă, prin sprijinul prietenilor, şi cu un milion de franci folosiţi aşa cum trebuie.

— Dar nu m-ai înţeles oare ? Acest milion, pe care l-am cerut fratelui meu Ludovic, mi-a fost refuzat.

— Sire — zise atunci Athos — maiestatea voastră binevoieşte să-mi mai îngăduie cîteva clipe, ascultînd cu atenţie cele ce-mi mai rămîn să-i spun ?

Carol al II-lea privi cu încordare spre Athos.

— Bucuros, domnule — zise el.

— Atunci am să rog pe maiestatea voastră să vină cu mine — adăugă contele, îndreptîndu-se spre casă.

Şi îl conduse pe rege în cabinetul său, unde îl pofti să şadă.

— Sire — reluă el — maiestatea voastră mi-a spus adineauri că, după cum stau lucrurile în Anglia, un milion i-ar fi de ajuns ca să-şi recapete tronul ?

— Ca să încerc, cel puţin, şi ca să mor ca un rege, în cazul cînd n-aş izbuti.

— Ei bine, sire, rog pe maiestatea voastră să binevoiască a asculta, aşa cum mi-a făgăduit, ceea ce îmi rămîne să-i spun.

Carol făcu un semn de încuviinţare din cap. Athos se îndreptă spre uşă şi trase zăvorul, după ce se încredinţă că nu asculta nimeni prin apropiere, apoi se întoarse.

— Sire — vorbi el — maiestatea voastră a avut bunăvoinţa să-şi aducă aminte că am însoţit pe nobilul şi preanefericitul Carol I, atunci cînd călăii l-au dus de la Saint-James la White-Hall.

— Da, firesţe, mi-am adus aminte şi-mi voi aduce totdeauna.

— Sire, întîmplarea e prea lugubră ca s-o asculte un fiu, căruia de bună seamă i-a fost povestită de alţii mai înainte, totuşi trebuie să-i mai vorbesc o dată despre ea maiestăţii voastre, fără să las la o parte nici un amănunt.

— Vorbește, domnule.

— În ziua cînd regele, tatăl vostru, urca pe eșafod, sau mai bine zis trecea din camera sa spre eșafodul ridicat dincolo de fereastră, totul fusese pregătit pentru fuga lui. Călăul fusese îndepărtat, o gaură fusese făcută sub podeaua apartamentului său, în sfîrșit, eu însumi mă aflam sub bolta funebră pe care am auzit-o trosnind deodată sub pașii săi.

— Parry mi-a povestit aceste groaznice amănunte, domnule.

Athos făcu o plecăciune și continuă :

— Iată însă ce nu v-a putut povesti el, sire, întrucît cele ce urmează s-au petrecut între Dumnezeu, părintele vostru și mine, și niciodată n-am vorbit despre ele nimănui, nici chiar celor mai buni prieteni ai mei. „Îndepărtează-te numai pentru cîteva clipe — a rostit augustul martir către călăul mascat. Știu că nu voi putea să scap, dar te rog să nu lovești decît la un semn al meu. Vreau să-mi fac în voie rugăciunea."

— Iartă-mă — zise Carol al II-lea pălind — dar dumneata, conte, care cunoști atîtea amănunte în legătură cu această tristă întîmplare, amănunte care, după cum spuneai adineauri, n-au fost dezvăluite nimănui, știi cumva și numele acelui călău infernal, al acestui laș care și-a ascuns fața ca să ucidă fără milă un rege ?

Athos se schimbă ușor la față.

— Numele lui ? zise el. Da, îl cunosc, dar nu pot să-l spun.

— Și ce-a devenit ?... Căci nimeni în Anglia nu știe ce s-a întîmplat cu el.

— A murit.

— Dar nu în patul său, nu de moarte liniștită și blîndă, nu de moartea oamenilor cumsecade ?

— A murit într-un chip năprasnic, într-o noapte cumplită, răpus de mînia oamenilor și trăsnetele lui Dumnezeu. Trupul lui, străpuns de o lovitură de pumnal, s-a rostogolit în adîncimile oceanului. Dumnezeu să-l ierte pe cel ce l-a ucis!

— Să trecem mai departe — zise Carol al II-lea, văzînd că La Fère nu vrea să spună mai mult.

— Regele Angliei, după ce-i vorbi, așa cum am spus, călăului acela mascat, a adăugat : „Să nu lovești, mă

auzi, decît atunci cînd voi ridica brațul și voi rosti: REMEMBER [1] !"

— Într-adevăr — zise Carol cu glas surd — știu că acesta a fost ultimul cuvînt rostit de nefericitul meu părinte. Dar în ce scop, pentru cine l-a rostit ?

— Pentru gentilomul francez ascuns sub eșafodul său.

— Adică pentru dumneata, domnule ?

— Da, sire, și fiecare din cuvintele pe care le-a spus acolo, deasupra scîndurilor acoperite de un postav negru, îmi răsună și astăzi în urechi. Regele s-a lăsat deci într-un genunchi. „Conte de La Fère — a întrebat el — ești aici ?" „Da, sire" — am răspuns. Atunci regele s-a aplecat și mai mult.

Carol al II-lea, el însuși nerăbdător să audă urmarea, chinuit de durere, se aplecase spre Athos pentru a culege una cîte una vorbele pe care le rostea contele. Capul său îl atingea aproape pe al lui Athos.

— Așadar — reluă contele — regele se plecă și mai mult. „Conte de La Fère — zise — n-am putut să fiu salvat de tine. N-a fost scris să fiu salvat. Dar, chiar de-aș săvîrși o nelegiuire, îți voi spune: da, le-am vorbit oamenilor ; da, i-am vorbit lui Dumnezeu, și acum îți vorbesc ție, cel din urmă. Pentru a susține o cauză pe care am socotit-o sfîntă, am pierdut tronul părinților mei și am irosit moștenirea copiilor mei".

Carol al II-lea își ascunse fața în palme și o lacrimă sfîșietoare îi alunecă printre degetele albe și slăbite.

— „Mi-a mai rămas un milion în aur — mi-a spus mai departe regele. L-am îngropat în hruba castelului Newcastle, în clipa cînd am părăsit acest oraș."

Carol își înălță fața cu o expresie de dureroasă bucurie, care ar fi smuls gemete din pieptul celor ce cunoșteau această nemărginită suferință.

— Un milion ! murmură el. Oh, conte !

— „Acești bani, numai tu singur știi că există ; folosește-i atunci cînd vei crede că e momentul să vii în sprijinul fiului meu cel mai în vîrstă. Și acum, conte de La Fère, spune-mi adio !" „Adio ! Adio, sire !" am strigat.

[1] „Amintește-ți" — în limba engleză.

Carol al II-lea se ridică și își lipi fruntea înfierbîntată de fereastră.

— Atunci — reluă Athos — regele rosti cuvîntul REMEMBER !, pe care mi-l adresa mie. Și iată, sire, că îmi aduc aminte !

Regele nu-și putu stăpîni tulburarea. Athos îi văzu tremurarea umerilor zguduiți de plîns și auzi suspinele ce-i spărgeau pieptul la fiecare răsuflare. Tăcu, doborît el însuși de talazul de amintiri amare pe care-l aruncase peste capul acesta regesc.

Carol al II-lea, zdrobit de durere, părăsi fereastra, își potoli lacrimile și se reîntoarse să se așeze alături de Athos.

— Sire — vorbi contele — pînă astăzi am socotit că n-a sosit încă ceasul pentru a folosi acest ultim aur, dar, cu ochii ațintiți asupra Angliei, simțeam că ceasul acela se apropie. Mîine aveam de gînd să caut să aflu în ce parte din lume se găsește maiestatea voastră și să mă duc să o întîlnesc. Dar a venit ea la mine ; asta înseamnă că Dumnezeu e de partea noastră.

— Domnule — zise Carol cu glasul sugrumat de tulburare — ești pentru mine un înger trimis de Dumnezeu ; ești salvatorul meu, ridicat din mormînt de către tatăl meu însuși ; dar, crede-mă, de zece ani războaiele civile au trecut fără întrerupere peste țara mea, învălmășind oamenii și răscolind pămîntul ; e de presupus că în măruntaiele gliei n-a mai rămas nici atîta aur cît dragoste în inimile supușilor mei.

— Sire, locul unde maiestatea sa a îngropat milionul e bine cunoscut de mine, și nimeni, sînt încredințat de asta, n-a putut să-l descopere. De altminteri, castelul Newcastle e dărîmat oare pînă în temelii ? L-a dat oare cineva la o parte, piatră cu piatră, și l-a smuls din rădăcini pînă la ultima bucățică ?

— Nu, e încă în picioare, dar în clipa de față îl ocupă generalul Monck, care își are acolo tabăra. Singurul colț unde mă așteaptă un sprijin, unde am o avere, e, după cum vezi, cotropit de vrăjmașii mei.

— Generalul Monck, sire, nu se poate să fi descoperit comoara despre care v-am vorbit.

— Da, dar trebuie oare să mă predau lui Monck, pentru a descoperi această comoară ? Ah, vezi, prin urmare, conte,

trebuie să închei cu destinul, fiindcă mă îngenunche de fiecare dată cînd încerc să mă ridic. Ce să fac, atîta vreme cît n-am decît un singur slujitor, pe Parry, pe acest Parry pe care Monck l-a mai alungat o dată ? Nu, nu, conte, să primim cea de pe urmă lovitură.

— Ceea ce nu poate face maiestatea voastră, ceea ce Parry nu mai poate încerca, credeţi, sire, că aş putea să izbutesc eu ?

— Dumneata ? Dumneata, conte, să te duci acolo ?

— Dacă maiestatea voastră o doreşte, da, sire, mă voi duce — zise Athos, plecîndu-se în faţa regelui.

— Dumneata, atît de fericit aici, conte ?

— Nu pot să fiu fericit, sire, cîtă vreme am de îndeplinit o datorie, şi încă o datorie supremă, pe care mi-a încredinţat-o regele, părintele vostru : aceea de a veghea asupra soartei voastre şi de a folosi banii lăsaţi de el, pentru redobîndirea tronului. Aşa că maiestatea voastră să-mi facă numai un semn, şi sînt gata să pornim la drum, sire.

— Ah, domnule — exclamă regele, uitînd de orice etichetă regală şi aruncîndu-se de gîtul lui Athos — dumneata îmi dovedeşti că există un Dumnezeu în cer şi că acest Dumnezeu îşi trimite uneori vestitorii săi la nenorociţii care gem pe acest pămînt.

Athos, mişcat de pornirea tînărului, îi mulţumi cu un adînc respect şi, apropiindu-se de fereastră, strigă :

— Grimaud, caii !

— Cum ! Aşa, dintr-o dată ? rosti regele. Ah, domnule, eşti, cu adevărat, un om minunat !

— Sire — zise Athos — nu cunosc nimic mai grabnic decît a sluji pe maiestatea voastră. De altminteri — adăugă el zîmbind — e un obicei al meu pe care l-am deprins de mult, slujind-o pe regina, mătuşa voastră, şi pe regele, părintele vostru. Cum aş putea să-l pierd tocmai în ceasul cînd e vorba să slujesc pe maiestatea voastră ?

— Ce om ! murmură regele. Apoi, după o clipă de gîndire : Dar nu, conte, nu pot să-ţi cer atîta sacrificiu. Nu am nimic spre a-ţi răsplăti asemenea servicii.

— Hm ! făcu Athos rîzînd. Maiestatea voastră glumeşte, căci are un milion. Ah, de ce nu am eu măcar o jumătate din această sumă : aş fi pus pe picioare un regiment pînă acum ! Dar, slavă Domnului, mi-au mai rămas aici cîteva

fişicuri de aur şi cîteva diamante ale familiei. Maiestatea voastră va binevoi, sper, să le împartă cu un slujitor devotat.

— Cu un prieten. Da, conte, dar cu o condiţie : ca, la rîndul meu, acest prieten să împartă cu mine mai tîrziu.

— Sire — zise Athos, deschizînd o cutie din care scoase aur şi giuvaericale — iată că sîntem destul de bogaţi. Noroc că sîntem patru, ca să ne apărăm de hoţi.

Bucuria făcu să zvîcnească sîngele în obrajii palizi ai lui Carol al II-lea. Văzu apropiindu-se de scară cei doi cai ai lui Athos, aduşi de Grimaud, care se şi încălţase cu cizme pentru drum.

— Blaisois, să dai această scrisoare vicontelui de Bragelonne. Pentru toată lumea, sînt plecat la Paris. Îţi las în seamă casa, Blaisois !

Blaisois făcu o plecăciune, îl îmbrăţişă pe Grimaud şi închise poarta grea de fier.

XVII

UNDE ESTE CĂUTAT ARAMIS, DAR UNDE NU-L AFLĂM DECÎT PE BAZIN

Nu trecuseră nici două ceasuri de cînd plecase stăpînul casei, care, spre a-l amăgi pe Blaisois, apucase pe drumul către Paris, şi un călăreţ cu un frumos cal breaz se opri în faţa porţii. Cu un „Hei !" răsunător, el strigă la grăjdarii ce stăteau încă roată, dimpreună cu grădinarii, în jurul lui Blaisois, povestitorul din toate zilele al slugărimii de la castel. Acest „Hei !", pe care jupînul Blaisois îl cunoştea fără îndoială, îl făcu să întoarcă faţa şi să exclame tare :

— Domnul d'Artagnan !... Daţi fuga, măi, şi-i deschideţi poarta !

O ceată de opt vlăjgani se repezi la poarta de fier, care fu deschisă într-o clipă, ca şi cum ar fi fost un fulg. Şi toţi se întreceau cu ploconelile, căci era cunoscută primirea aleasă

pe care stăpînul avea obiceiul să o facă acestui prieten, şi, apoi, în asemenea împrejurări, era destul să tragi cu ochiul la felul cum se purta valetul.

— Ah — rosti cu un zîmbet plin de mulţumire d'Artagnan, legănîndu-se în scară înainte de a coborî din şa — dar unde este scumpul nostru conte ?

— Eh, să vedeţi, domnule — răspunse Blaisois — mîhnirea domnului conte, stăpînul nostru, nu va fi mai mică decît a dumneavoastră, cînd va afla că i-aţi călcat pragul ! Soarta a făcut ca domnul conte să plece nu mai demult decît acum două ceasuri.

D'Artagnan însă nu se mîhni pentru un lucru atît de mărunt.

— Bun — zise el — văd că vorbeşti cea mai curată franţuzească din lume ; îmi vei da o lecţie de gramatică şi de vorbire frumoasă, în timp ce voi aştepta întoarcerea stăpînului tău.

— Numai că asta e cu neputinţă, domnule — răspunse Blaisois. O să aşteptaţi prea mult.

— Nu se întoarce astăzi ?

— Nici mîine, domnule, nici poimîine. Domnul conte a plecat într-o călătorie lungă.

— Călătorie ?!... se miră d'Artagnan. Nu cumva îmi îndrugi palavre ?

— Domnule, este curatul adevăr. Domnul mi-a făcut cinstea să-mi lase în seamă casa, şi a adăugat cu glasul lui atît de poruncitor şi atît de blînd... care pentru mine e tot una : „Vei spune că am plecat la Paris".

— Ei bine — strigă d'Artagnan — dacă s-a îndreptat către Paris, e tot ce voiam să ştiu ; trebuia să-mi fi spus asta de la început, nătărăule... A plecat de două ceasuri, zici ?

— Da, domnule.

— Îl voi ajunge repede din urmă. E singur ?

— Nu, domnule.

— Dar cine îl însoţeşte ?

— Un gentilom pe care nu-l cunosc, un bătrîn şi domnul Grimaud.

— Va să zică, nu vor merge aşa de iute ca mine... Am şi plecat...

— Domnul vrea să mă asculte o clipă ? zise Blaisois, apucînd uşor dîrlogii calului.

— Da, însă fără vorbe multe, sau spune-le mai repede !

— Ei bine, domnule, mie mi se pare că vorba asta cu Parisul e numai o momeală.

— O, o ! făcu d'Artagnan îngrijorat. O momeală ?

— Da, domnule ; domnul conte nu se duce la Paris, aş putea să jur.

— Ce te face să crezi ?

— Iată ce : domnul Grimaud ştie totdeauna unde se duce stăpînul nostru, şi mi-a făgăduit că, prima dată cînd se va duce la Paris, îmi va lua şi mie cei cîţiva gologani pe care vreau să-i trimit nevestei mele.

— A, eşti însurat ?

— Am fost ; nevasta mea era de pe aici, dar stăpînul găsea că e prea guralivă şi am trimis-o la Paris ; îi duc lipsa uneori, dar alteori parcă e mai bine.

— Pricep, dar termină cu astea ; aşadar, nu crezi că domnul conte a plecat la Paris ?

— Nu, domnule, căci atunci Grimaud nu şi-ar mai fi ţinut făgăduiala, adică şi-ar fi călcat cuvîntul, şi asta nu e cu putinţă.

— Asta nu e cu putinţă — repetă d'Artagnan, căzînd dintr-o dată pe gînduri, fiindcă se lămurise pe dată. Bine, bravul meu Blaisois, mulţumesc.

Blaisois făcu o plecăciune.

— Uite ce e, tu ştii că nu sînt un om curios din fire... Am însă mare nevoie de stăpînul tău... N-ai putea... cu un cuvinţel... tu, care vorbeşti totdeauna cu miez, să-mi dai a înţelege... O silabă numai... şi voi ghici singur restul.

— Pe cinstea mea, domnule, n-aş putea face nimic... Habar n-am încotro a apucat stăpînul meu... Cît despre... să ascult la uşi, asta nu intră în obiceiurile mele şi, de altminteri, nici nu e îngăduit aici, la noi.

— Dragul meu — zise d'Artagnan — iată un început rău pentru mine. Dar nu-i nimic. Ştii cel puţin cam cînd se va întoarce contele ?

— Tot atît de puţin, domnule, cît ştiu şi despre ţinta călătoriei sale.

— Haide, Blaisois, haide, ia gîndeşte-te !

— Domnul se îndoieşte de sinceritatea mea ? Ah, domnul mă mîhneşte peste măsură !

— Să-i ia dracul limba lui aurită ! bolborosi d'Artagnan. Un bădăran face mai mult cînd îţi spune o singură vorbă... Adio !

— Domnule, primiţi, vă rog, plecăciunile mele.

„Secătură ! murmură d'Artagnan în sinea lui. Caraghiosul ăsta e de nesuferit."

Îşi mai aruncă o dată privirea spre casă, întoarse calul şi ieşi pe poartă cu aerul unui om pe care nu l-a supărat nimeni şi căruia nu-i pasă de nimic. Dar după ce coti zidul şi cînd nu-l mai putea zări nimeni, îşi zise, răsuflînd adînc :

— Ia să vedem ! Athos să fi fost oare acasă ?... Nu. Toţi trîndavii ăştia care stăteau cu braţele încrucişate în ogradă ar fi fost plini de năduşeală dacă stăpînul lor ar fi stat cu ochii pe ei. Athos în călătorie ?... E de neînţeles. Oricum, ăsta e misterios al naibii... Şi-apoi nu, nu e omul care îmi trebuie mie. Eu am nevoie de un spirit şiret, răbdător. Treaba mea e la Melun, într-o anumită mănăstire, pe cîte ştiu. Patruzeci şi cinci de leghe ; adică patru zile şi jumătate. Haide, vremea e frumoasă şi eu sînt liber. Să pornim la drum !

Şi dădu pinteni calului, apucînd înspre Paris. În a patra zi ajunse la Melun, aşa după cum dorise.

D'Artagnan avea obiceiul să nu întrebe niciodată unde duce drumul pe care apuca sau să ceară vreun sfat de prisos cuiva. Pentru asemenea amănunte, el se încredea în dibăcia lui, care nu-l înşela niciodată, într-o experienţă de treizeci de ani şi într-o mare uşurinţă de a citi pe feţele caselor întocmai ca pe acelea ale oamenilor.

La Melun, găsi numaidecît mănăstirea, o clădire îmbietoare, cu tencuială de ghips peste cărămizile roşii, cu viţă sălbatică atîrnînd de-a lungul streşinilor şi cu o cruce de piatră, sculptată, ce se ridica mai sus de coama acoperişului. Din sala de jos a acestei clădiri se desprindea un zumzet, sau mai degrabă un zvon de glasuri, asemenea ciripitului unor puişori cînd cuibul prinde viaţă sub piuitul lor vioi. Unul din aceste glasuri silabisea rînd pe rînd literele alfabetului. O voce groasă şi melodioasă în acelaşi timp îi certa pe cei flecari şi îndrepta greşelile celui care citea.

D'Artagnan recunoscu această voce, şi cum fereastra de la sala de jos era deschisă, se aplecă în şa, printre lăstarii şi frunzele roşii de viţă, şi strigă :

— Bazin, scumpul meu Bazin, bună ziua !

Un om îndesat, gros, cu fruntea teşită, cu capul împodobit cu o coroană de păr argintiu, tăiat scurt, imitînd tunsoarea canonicilor, şi acoperit cu o veche tichie de catifea neagră, se ridică numaidecît în picioare cînd auzi glasul lui d'Artagnan. De fapt, nu *se ridică* ar trebui să spunem, ci sări. Bazin sări într-adevăr şi răsturnă scaunul scund, pe care cîţiva copii se repeziră să i-l aşeze din nou, războindu-se între ei mai abitir decît o făceau grecii cînd voiau să smulgă din mîinile troienilor trupul lui Patrocle. Şi Bazin nu numai că sări din loc, dar scăpă jos alfabetarul şi varga pe care o ţinea într-o mînă.

— Dumneavoastră ! strigă el. Dumneavoastră, domnule d'Artagnan !

— Da, eu. Unde e Aramis... adică nu, domnul cavaler d'Herblay... ba nu, iar m-am încurcat, domnul vicar general ?

— Ah, domnule — răspunse Bazin cu un aer important — monseniorul a plecat la dioceza sa.

— Cum ai spus ? făcu d'Artagnan.

Bazin repetă fraza.

— Asta-i bună ! Aramis are o dioceză ?

— Da, domnule. De ce nu ?

— Aşadar e episcop ?

— Dar de pe ce lume veniţi, domnule — răspunse Bazin oarecum înţepat — că n-aţi aflat încă acest lucru ?

— Dragul meu Bazin, noi, păgînii, noi, ăştia care mînuim spada, noi ştim că un bărbat poate fi colonel, sau general de armată, sau mareşal al Franţei ; dar c-ar putea fi episcop, arhiepiscop sau papă... dracul să mă ia dacă o veste ca asta ajunge la urechile noastre înainte de a fi făcut pe trei sferturi înconjurul pămîntului.

— Sst ! Sst ! ţistui Bazin, holbînd ochii la el. Să n-audă copiii aceştia, cărora mă străduiesc să le bag în cap numai principii frumoase.

Copiii făcuseră, într-adevăr, cerc în jurul lui d'Artagnan, admirînd calul său, spada lungă, pintenii şi înfăţişarea lui impunătoare. Îi admirau îndeosebi glasul gros, în aşa fel

că atunci cînd el slobozi ocara aceea, toată şcoala strigă: „Dracul să mă ia!" cu un vuiet nemaipomenit de rîsete, de strigăte şi tropăituri care-l umpleau de mîndrie pe muşchetar şi-l făceau să-şi piardă firea pe bătrînul pedagog.

— Hei — strigă el — tăceţi odată, gălăgioşilor!... Hei... Poftim, abia aţi sosit, domnule d'Artagnan, şi toate principiile mele frumoase s-au dus de rîpă... Dar ce vreţi, dumneavoastră, ca întotdeauna, stîrniţi zarvă peste tot pe unde treceţi... Parc-ar fi turnul Babel aici!... Ah, Doamne Dumnezeule! Ah, neastîmpăraţii!

Şi domnul Bazin se porni să împartă la ghionţi, cu osîrdie, în dreapta şi-n stînga, ceea ce spori şi mai mult tărăboiul făcut de şcolarii săi, care slobozeau acum altfel de ţipete.

— Noroc, cel puţin, că aici n-aveţi cu cine să vă mai ţineţi de tărăşenii — zise apoi Bazin.

— Crezi? rosti d'Artagnan cu un surîs ce-l făcu pe pedagog să simtă că-l trece un fior prin spate.

„E în stare" — îşi zise el în sinea lui.

— Şi unde se află dioceza stăpînului tău?

— Monseniorul René este episcop la Vannes.

— Cine l-a numit?

— Domnul intendent superior, vecinul nostru.

— Cum, domnul Fouquet?

— Fără îndoială că dînsul.

— Aramis se are deci bine cu el?

— Monseniorul slujea în fiecare duminică la domnul intendent superior, la Vaux; apoi vînau împreună.

— Ah!

— Afară de asta, monseniorul îşi pregătea uneori citaniile... nu, vreau să zic predicile sale, cu domnul intendent superior.

— Hm! Te pomeneşti că predică în versuri acest vrednic episcop?

— Domnule, nu luaţi în derîdere cele sfinte, pentru numele lui Dumnezeu!

— Bine, Bazin, bine! Aşadar, Aramis e la Vannes?

— La Vannes, în Bretania.

— Eşti un prefăcut, Bazin; nu-i adevărat ceea ce-mi spui.

— Domnule, veniți să vedeți, apartamentele presbiteriului sînt goale.

— Are dreptate — murmură d'Artagnan, aruncîndu-și ochii spre clădirea a cărei înfățișare da impresia de singurătate.

— Dar monseniorul cred că v-a scris despre numirea sa.

— Cînd s-a făcut ea ?

— Acum o lună.

— O, atunci nu-i încă timpul pierdut. Înseamnă că Aramis n-a avut pînă acum nevoie de mine. Dar, ia spune, Bazin, tu pentru ce nu-l urmezi pe pastorul tău ?

— Domnule, nu pot, am îndatoriri aici.

— Alfabetul ?

— Și pocăiții mei.

— Cum, spovedești ? Ești preot ?

— Aproape. Mă simt chemat pentru asta !

— Dar ordinele ?

— O — răspunse Bazin cu înfumurare — acum, că monseniorul e episcop, voi căpăta cu ușurință ordinele, sau cel puțin anumite scutiri.

Și își frecă mîinile bucuros.

— Hotărît — își zise d'Artagnan — pe oamenii ăștia nu-i mai poți smulge de la ale lor. Dă-mi ceva să mănînc, Bazin !

— Numaidecît, domnule.

— Un pui, o supă și o sticlă de vin.

— Azi e sîmbătă, zi de post — zise Bazin.

— Am scutire — făcu d'Artagnan.

Bazin îl privi cu un aer răutăcios.

— Aha, jupîne vulpoi, drept cine mă iei ? zise d'Artagnan. Dacă tu, care ești slugă, tragi nădejde să capeți scutire pentru a săvîrși nelegiuiri, eu, prietenul stăpînului tău, nu pot avea o scutire ca să mănînc de dulce într-o zi de post, după pofta stomacului meu ? Bazin, fii binevoitor cu mine, sau, pe viul Dumnezeu, mă voi plînge regelui, și atunci nu vei mai spovedi niciodată ! Știi doar că pe episcopi îi numește regele, și acolo eu sînt cel mai tare !

Bazin surîse cu șiretenie.

— Oh, îl avem și noi pe domnul intendent superior — zise el.

— Şi vrei să zici că nu-ţi pasă de rege ?

Bazin nu răspunse nimic la aceasta ; zîmbetul lui spunea însă totul.

— Mîncare — zise d'Artagnan — iată că se apropie de şapte ceasuri.

Bazin se întoarse şi-l trimise pe cel mai în vîrstă dintre şcolarii lui să-i dea de veste bucătarului. Între timp, d'Artagnan cerceta presbiteriul.

— Pff ! făcu el cu dispreţ. Monseniorul stătea destul de prost aici, asta nu-i o locuinţă pentru înălţimea sa.

— Avem castelul de la Vaux — zise Bazin.

— Care face poate cît Luvrul ? replică în glumă d'Artagnan.

— Mai mult chiar — i-o întoarse Bazin cu cel mai deplin sînge rece.

— A ! făcu d'Artagnan.

Poate că ar mai fi lungit vorba şi ar fi susţinut cu tărie supremaţia Luvrului, dar locotenentul îşi aduse aminte că frumosul lui cal rămăsese legat de un belciug la poartă.

— Drace ! zise el. Trimite pe cineva să se îngrijească de calul meu. Stăpînul tău, episcopul, n-are unul la fel în grajdurile sale !

Bazin privi pieziş spre cal şi răspunse :

— Domnul intendent superior i-a dăruit patru cai din grajdurile sale, şi unul singur din cei patru face cît patru ca al dumneavoastră.

Lui d'Artagnan îi năvăli sîngele în obraji. Îl mînca palma şi căuta în creştetul lui Bazin locul unde avea să-i cadă pumnul. Dar se stăpîni. Mînia îi trecu şi se mulţumi să-i spună :

— Drace ! Drace ! Bine am făcut că am părăsit serviciul regelui. Spune-mi, nobile Bazin, cîţi muşchetari are domnul intendent superior ?

— Cu banii lui, îi va avea pe toţi ai regatului — răspunse Bazin închizînd cartea şi dînd drumul copiilor cu lovituri de vargă.

— Drace ! Drace ! mai rosti o dată d'Artagnan.

Şi întrucît i se dădu de veste că ospăţul era gata, porni în urma bucătăresei, care-l pofti în sala de mîncare, unde cina îl aştepta întinsă pe masă. D'Artagnan se aşează şi atacă vitejeşte puiul.

— Mi se pare — zise el, muşcînd cu poftă din friptura ce-i fusese servită şi care se vedea cît de colo că nu fusese dată prin untură — mi se pare că am făcut o mare greşeală atunci cînd nu m-am grăbit să intru în slujba unui astfel de stăpîn. E un senior puternic, după cît s-ar spune, acest intendent superior. Într-adevăr, noi, ăştia de la curte, nu ştim nimic, căci razele soarelui ne împiedică să vedem stelele cele mari, care sînt şi ele tot nişte sori, dar ceva mai depărtate de pămîntul nostru, atîta tot.

Cum lui d'Artagnan îi plăcea mult, fie pentru a face haz, fie pentru a-i trage de limbă, să pună oamenii să vorbească despre lucrurile ce-l interesau pe el, acum se aruncă asupra jupînului Bazin ; dar îşi pierdu vremea degeaba. În afară de laudele cam umflate şi obositoare la adresa domnului intendent superior, Bazin, care, la rîndul său, se ţinea în gardă, nu dezvălui nimic în faţa curiozităţii lui d'Artagnan, decît nişte fapte lipsite de însemnătate, ceea ce-l nemulţumi pe muşchetar, care, de îndată ce termină masa, ceru să i se pregătească de culcare.

D'Artagnan fu condus de Bazin într-o odaie sărăcăcioasă, unde găsi un pat destul de prost ; noroc însă că oaspetele nu era pretenţios. I se spuse că Aramis luase toate cheile de la apartamentul lui particular, şi cum d'Artagnan ştia că Aramis era un bărbat ordonat şi avea de obicei multe lucruri de ascuns în apartamentul său, asta nu-l miră cîtuşi de puţin. Aşa că se trînti în pat, cu aceeaşi vitejească pornire ca şi atunci cînd atacase puiul, deşi comparativ patul era ceva mai tare, şi cum îi era tot aşa de somn pe cît îi fusese de foame, nu-i trebui mai mult timp pînă să adoarmă decît îi trebuise ca să ronţăie pînă şi ultimul oscior al fripturii.

De cînd nu mai era în slujba nimănui, d'Artagnan îşi făgădui să doarmă cu atît mai adînc, pe cît de uşor dormise mai înainte. Dar, oricît de solemnă ar fi fost această făgăduială, şi cu toată hotărîrea lui de a şi-o îndeplini cu sfinţenie, d'Artagnan fu deşteptat din somn în puterea nopţii

de un huruit de trăsuri şi de gălăgia lacheilor călări. O mare luminaţie se revărsă deodată peste pereţii odăii lui ; sări din pat în cămaşa de noapte şi alergă la fereastră.

„Nu cumva s-o fi întors regele ?" îi trecu prin gînd, în timp ce se freca la ochi, căci, într-adevăr, era o suită care nu putea să fie decît a unei persoane regale.

— Trăiască domnul intendent superior ! strigă, sau mai degrabă chiui, la o fereastră de la catul de jos, o voce în care o recunoscu pe a lui Bazin ; acesta, în timp ce striga astfel, flutura într-o mînă o batistă, iar în cealaltă ţinea un sfeşnic aprins.

D'Artagnan văzu atunci ceva, în formă de faţă omenească, luminată de sfeşnic, aplecîndu-se spre uşa celei dintîi trăsuri ; în acelaşi timp, prelungi hohote de rîs, care porneau din trăsură, stîrnite pesemne de ciudata înfăţişare a lui Bazin, formară ca o dîră de bucurie în urma cortegiului care trecea în grabă.

— Ar fi trebuit să-mi dau seama — murmură d'Artagnan — că nu era regele : nu se rîde cu atîta poftă atunci cînd trece regele. Hei, Bazin — strigă apoi către vecinul său, care se aplecase pe trei sferturi peste fereastră, ca să urmărească din ochi cît mai mult trăsura — ia spune, ce-a fost acolo ?

— A trecut domnul Fouquet — răspunse Bazin, cu un aer protector.

— Şi toţi aceşti oameni ?

— Curtea domnului Fouquet.

— Oh, oh ! făcu d'Artagnan. Ce-ar zice domnul de Mazarin dacă ar auzi una ca asta ?

Şi se culcă din nou, îngîndurat, întrebîndu-se cum se face că Aramis e totdeauna sprijinit de omul cel mai puternic din regat ? „Să fie oare din pricină că are mai mult noroc decît mine, sau fiindcă eu sînt mai nătărău decît el ? Ei şi ? !" Era expresia finală prin care d'Artagnan, devenit înţelept, îşi încheia în prezent fiecare gînd şi fiecare frază. Altădată spunea : *La dracu !*, ceea ce suna ca o împunsătură de pinten, dar acum îmbătrînise şi murmura acest : *Ei şi ? !* oarecum filozofic, ce ţinea loc de frîu în domolirea porniri-lor sale mai mari sau mai mici.

AICI D'ARTAGNAN ÎL CAUTĂ PE PORTHOS ŞI DĂ DE MOUSQUETON

Cînd d'Artagnan se încredinţă pe deplin că lipsa domnului vicar d'Herblay era un fapt real şi că prietenul său nu putea fi găsit nici la Melun, nici în împrejurimi, se despărţi de Bazin fără părere de rău, aruncă o privire piezişă spre măreţul castel din Vaux, care începuse să îmbrace acea splendoare ce avea să-l ducă la ruină, şi, încreţindu-şi buzele ca orice om descurajat şi neîncrezător, îşi îmboldi calul breaz, zicînd :

— Haide, haide, tot la Pierrefonds am să găsesc cel mai bun om şi cea mai bună ladă cu bani. Şi nu am nevoie decît de aşa ceva, fiindcă de rest mă îngrijesc eu !

Îi vom cruţa pe cititori de a le mai povesti întîmplările prozaice ale călătoriei lui d'Artagnan, care se apropia de Pierrefonds în dimineaţa zilei a treia. Venea dinspre Nanteuil-le-Haudouin şi Crécy. De departe, zări castelul lui Ludovic de Orléans, care, devenit domeniu al coroanei, era lăsat în seama unui paznic bătrîn. Era una din acele minunate clădiri din veacul de mijloc, cu ziduri groase de douăzeci de picioare şi cu turnuri înalte de o sută.

D'Artagnan o luă pe lîngă ziduri, măsură turnurile din ochi şi coborî în vale. De departe văzu castelul lui Porthos, aşezat pe marginea unui heleşteu larg şi avînd în jurul lui o pădure întinsă. Acelaşi pe care am avut cinstea de a-l descrie cititorilor noştri [1], astfel că ne vom mulţumi de astă dată numai să-l reamintim. Primul lucru pe care-l zări d'Artagnan, după ce admiră copacii stufoşi, după ce se bucură de soarele de mai ce învăluia într-o pînză de aur colinele înverzite, după ce privi crîngurile înflorite ce se întindeau pînă aproape de Compiègne, fu o mare cutie pe roate, împinsă de doi lachei şi trasă de alţi doi. În această

[1] Vezi Al. Dumas : „După douăzeci de ani", vol. I, Editura tineretului, 1960, pag. 133.

cutie se afla ceva uriaș, verde și auriu, care străbătea, la fiecare tragere sau împingere, cărările zîmbitoare ale parcului. Acest ceva, de departe nu putea fi definit și nu amintea absolut nimic ; mai de aproape părea a fi un butoi acoperit cu postav verde galonat ; mai de aproape aducea a om, sau mai degrabă semăna cu o mogîldeață a cărei parte de jos, lățîndu-se în cutie, o umplea pe de-a-ntregul ; și mai de aproape încă, se vedea că omul acesta era Mousqueton, Mousqueton cu părul lui alb și cu fața roșie, ca o paiață.

— Ei, mii de draci ! strigă d'Artagnan. Iată-l pe scumpul nostru domn Mousqueton !

— A !... gîjîi burtosul. A, ce bucurie ! Ce fericire ! Domnul d'Artagnan !... Opriți, trîntorilor !

Aceste cuvinte din urmă erau adresate lacheilor care îl trăgeau și-l împingeau pe cărare. Cutia se opri și cei patru lachei, ca la o comandă militară, își ridicară toți odată pălăriile galonate și se înșiruiră la spatele cutiei.

— Ah, domnul d'Artagnan — zise Mousqueton — de ce nu pot să vă îmbrățișez genunchii ! Dar am devenit neputincios, după cum vedeți.

— Maică Precistă, scumpul meu Mousqueton, vîrsta !

— Nu, domnule, nu e vîrsta, ci beteșugurile, supărările.

— Supărări, la dumneata, Mousqueton ? zise d'Artagnan, făcînd ocolul cutiei. Ești într-o doagă, scumpul meu prieten ! Slavă Domnului, pari mai tare ca un stejar de trei sute de ani.

— Ah, picioarele, domnule, picioarele ! rosti credincioasa slugă.

— Cum, picioarele ?

— Da, nu vor să mă mai poarte.

— Nerecunoscătoarele ! Totuși, le hrănești bine, Mousqueton, după cît se pare.

— Vai, da, n-au de ce să se plîngă în această privință — zise Mousqueton cu un oftat. Totdeauna am făcut ce-am putut pentru trupul meu ; nu sînt egoist.

Și Mousqueton oftă din nou.

„Nu cumva Mousqueton vrea să fie și el baron, de oftează așa ?" se întrebă d'Artagnan.

— Doamne — zise Mousqueton, smulgîndu-se din gîndurile lui triste — Doamne, ce fericit are să fie monseniorul că v-aţi adus aminte de el !

— Bunul Porthos ! strigă d'Artagnan. De-abia aştept să-l îmbrăţişez.

— Oh — făcu Mousqueton îndoios — am să-i scriu despre asta, domnule.

— Cum, ai să-i scrii ? strigă d'Artagnan.

— Chiar astăzi, fără întîrziere.

— Aşadar, nu-i aici ?

— Nu, domnule.

— Dar e pe-aproape ? E departe ?

— Eh, ce pot să ştiu eu, domnule, ce pot să ştiu eu ? se scuză Mousqueton.

— La dracu ! strigă muşchetarul, bătînd cu piciorul în pămînt. Mă urmăreşte ghinionul ! Porthos, căruia îi place să stea mai mult acasă.

— Domnule, nu există om mai legat de casă ca monseniorul... dar...

— Dar ce ?

— Cînd un prieten te cheamă...

— Un prieten ?

— Eh, fireşte : vrednicul domn d'Herblay.

— Aramis l-a chemat pe Porthos ?

— Iată cum s-au petrecut lucrurile, domnule d'Artagnan. Domnul d'Herblay i-a scris monseniorului...

— Adevărat ?

— O scrisoare, domnule, o scrisoare prin care-l chema atît de grabnic, că a întors toată casa pe dos.

— Povesteşte-mi totul, prietene — zise d'Artagnan — dar mai întîi spune-le oamenilor ăstora să plece puţin de-aici.

Mousqueton scoase un : „Căraţi-vă, momîilor !" din nişte plămîni atît de puternici, încît ar fi fost de ajuns numai suflul fără a mai rosti cuvintele, pentru ca cele patru slugi să se topească în văzduh. D'Artagnan se aşeză pe huluba cutiei şi îşi ascuţi auzul.

— Domnule — începu Mousqueton — monseniorul a primit o scrisoare de la domnul vicar general d'Herblay acum opt sau nouă zile ; era în ziua bucuriilor... cîmpeneşti ; da, într-o miercuri, îmi aduc bine aminte.

— Cum adică, în ziua bucuriilor cîmpeneşti ? întrebă d'Artagnan.

— Da, domnule. Castelul acesta plăcut, de ţară, ne îmbie cu atîtea bucurii, încît ne simţim copleşiţi ; de aceea, ne-am văzut siliţi să punem rînduială în stăpînirea lor.

— Veşnica patimă pentru rînduială a lui Porthos ! Mie nu mi-ar fi trecut nicicînd prin cap aşa ceva. E drept, însă, că eu nu prea sînt copleşit de bucurii !

— Noi, ce să zic, sîntem — spuse Mousqueton.

— Şi cum aţi făcut rînduiala asta, ia să vedem ? întrebă d'Artagnan.

— Povestea e cam lungă, domnule.

— Nu-i nimic, avem timp destul, şi apoi tu vorbeşti atît de frumos, dragul meu Mousqueton, că e o adevărată plăcere să te asculte cineva.

— E drept — zise Mousqueton cu un fel de mulţumire ce pornea, fără îndoială, din faptul că i se recunoştea această însuşire — e drept că am făcut progrese mari de cînd trăiesc pe lîngă monseniorul.

— Aştept povestea cu rînduiala bucuriilor, Mousqueton, şi sînt chiar nerăbdător s-o aud ; vreau să ştiu dacă am sosit aici într-o zi bună.

— Oh, domnule d'Artagnan — zise Mousqueton cu tristeţe — de cînd a plecat monseniorul, toate bucuriile şi-au luat zborul de la noi !

— Ei bine, dragul meu Mousqueton, atunci cheamă-ţi amintirile.

— Cu ce zi doriţi să începem ?

— Ei asta-i, începe cu duminica ; e ziua Domnului.

— Cu duminica, domnule ?

— Da.

— Duminică, bucurie religioasă : monseniorul se duce la liturghie, ia anafură, ascultă predicile şi poveţele duhovnicului său obişnuit. Nu prea e plăcut, dar aşteptăm un călugăr carmelit[1] de la Paris care va sluji în parohia noastră şi care vorbeşte foarte frumos, după cîte am auzit ; asta ne va mai dezmorţi, căci duhovnicul de acum ne face totdea-

[1] Ordinul carmeliţilor, creat în Palestina în secolul al XII-lea, a fost introdus în Franţa sub domnia lui Ludovic al IX-lea. Membrii acestui ordin îşi luau obligaţia să trăiască numai din mila publică.

una să adormim. Aşadar, duminica, bucurii religioase. Luni, bucurii lumeşti.

— Stai, stai — zise d'Artagnan — ce înţelegi tu prin asta, Mousqueton ? Să ne oprim puţin la bucuriile lumeşti.

— Domnule, luni ieşim în lume : primim vizite, facem vizite ; se cîntă din lăută, se dansează, se spun stihuri, în sfîrşit se arde puţină tămîie în cinstea doamnelor.

— Drace ! Asta e o adevărată galanterie — îl întrerupse muşchetarul, care simţea nevoia să cheme în ajutor toată puterea muşchilor mastoizi ca să-şi stăpînească un enorm îmbold de a pufni în rîs.

— Marţi, bucurii savante.

— A, bun — zise d'Artagnan. Cam ce anume ? Înşiră-le mai cu de-amănuntul, dragul meu Mousqueton.

— Monseniorul a cumpărat o sferă, pe care am să v-o arăt îndată ; ea umple întregul perimetru al turnului cel mare, mai puţin o galerie pe care a făcut-o deasupra sferei ; sînt acolo diverse sfori şi fire de alamă de care sînt agăţate soarele şi luna. Totul se învîrteşte şi e tare frumos. Monseniorul îmi arată mările şi pămînturile îndepărtate, unde ne făgăduim că nu ne vom duce niciodată. E foarte instructiv.

— Foarte instructiv, cred şi eu — adăugă d'Artagnan. Şi miercuri ?

— Bucurii cîmpeneşti, după cum am avut cinstea să v-o spun, domnule cavaler : privim berbecii şi caprele monseniorului, le punem pe păstoriţe să joace după fluiere şi cimpoaie, aşa cum scrie într-o carte pe care monseniorul o păstrează în biblioteca sa şi care se numeşte *Pastorale*. Autorul ei a murit de-abia acum o lună.

— Domnul Racan [1], poate ? întrebă d'Artagnan.

— Chiar el, domnul Racan. Dar asta nu e totul. Pescuim pe rînd cu undiţa în canalul cel mic ; după aceea ne ospătăm, încununaţi cu flori. Asta-i miercurea.

— Drace ! exclamă d'Artagnan. Ştiu că petreceţi bine miercurea. Dar joia ? Ce mai rămîne şi pentru această biată joi ?

[1] Honorat de Bueil, marchiz de Racan (1589—1670), poet francez, care a scris elegii duioase şi triste, pastorale dramatice ce trădează o influenţă italiană.

— Nu e nici ea de plîns, domnule — zise Mousqueton zîmbind. Joia, bucurii olimpice. Ah, domnule, e minunat! Chemăm pe toţi tinerii vasali ai monseniorului şi-i punem să arunce discul, să lupte, să alerge. Monseniorul aruncă discul ca nimeni altul. Şi cînd dă cuiva un pumn, oh, e nenorocire!

— Cum, de ce nenorocire?

— Da, domnule, a fost nevoie să se lase la o parte acest joc. Spărgea capetele, rupea fălcile, zdrobea piepturile. E un joc foarte plăcut, dar nimeni n-a mai vrut să se joace cu el.

— Adică, pumnul...

— Da, domnule, mai zdravăn ca oricînd. Monseniorului i-au şchiopătat puţin picioarele, asta o mărturiseşte el însuşi: în schimb, puterea i s-a îngrămădit în braţe, în aşa fel că...

— Doboară şi un taur, ca pe vremuri!

— Domnule, mai mult decît atît, dărîmă zidurile. Ultima oară, după ce s-a ospătat la un arendaş de-al său — ştiţi cît de bun şi de popular e monseniorul — după ce s-a ospătat deci, a făcut gluma să dea cu pumnul într-un perete; ei bine, zidul s-a năruit, acoperişul s-a prăbuşit, căzînd peste trei bărbaţi şi o femeie bătrînă.

— Doamne, Mousqueton, şi stăpînul tău?

— Oh, domnule, s-a ales cu o zgîrietură la cap. I-am spălat rana cu nişte apă sfinţită pe care ne-o dau călugăriţele. La pumn n-a avut însă nimic.

— Nimic?

— Nimic, domnule.

— Dă-le încolo de bucurii olimpice! Trebuie să coste prea scump, căci de bună seamă văduvele şi orfanii...

— Li se fac pensii, domnule; a zecea parte din veniturile monseniorului e folosită în acest scop.

— Să trecem la ziua de vineri — zise d'Artagnan.

— Vinerea, bucurii nobile şi războinice. Vînăm, încercăm armele, dresăm şoimii, învăţăm caii la călărie. În sfîrşit, sîmbăta e ziua bucuriilor spirituale: ne mobilăm mintile, privim tablourile şi statuile monseniorului, scriem chiar şi întocmim planuri; pe urmă tragem cu tunurile monseniorului.

— Întocmiţi planuri, trageţi cu tunurile...?

— Da, domnule.

— Prietene — zise d'Artagnan — domnul du Vallon are, într-adevăr, mintea cea mai adîncă şi mai înţeleaptă din cîte cunosc ; mai e însă un soi de bucurii pe care le-aţi uitat, bag de seamă.

— Care, domnule ? întrebă Mousqueton cu nerăbdare.

— Bucuriile materiale.

Mousqueton se înroşi.

— Ce înţelegeţi prin asta, domnule ? zise el, lăsîndu-şi ochii în jos.

— Înţeleg o masă, un vin bun, o seară petrecută în jurul unei sticle.

— O, domnule, asemenea bucurii noi nu le punem la socoteală, pentru că le gustăm în fiecare zi.

— Bravul meu Mousqueton — reluă d'Artagnan — iartă-mă, dar mi-a plăcut atît de mult povestirea ta plină de farmec, încît am uitat principalul punct al convorbirii noastre, acela de a şti ce a putut să-i scrie stăpînului tău domnul vicar general d'Herblay.

— Aveţi dreptate, domnule — încuviinţă Mousqueton — pomenind despre bucuriile noastre, ne-am luat cu vorba. Ei bine, domnule, am să vă spun totul de la început pînă la sfîrşit.

— Ascult, dragul meu Mousqueton.

— Miercuri...

— Zi de bucurii cîmpeneşti...

— Da. Soseşte o scrisoare ; o primeşte chiar din mîinile mele. Recunoscusem slova.

— Ei bine ?

— Monseniorul o citeşte şi strigă : „Repede caii şi armele !"

— Ah, Doamne — exclamă d'Artagnan — era iar vorba de vreun duel ?

— Nu, domnule, scrisoarea cuprindea doar atît : „Dragă Porthos, la drum, dacă vrei să ajungi înaintea echinoxului. Te aştept".

— La dracu ! făcu d'Artagnan îngîndurat. Era tare grăbit, după cît se vede.

— Asta cred şi eu. În aşa măsură — continuă Mousqueton — că monseniorul a plecat în aceeaşi zi, împreună cu secretarul său, ca să poată ajunge la timp.

— Şi va fi ajuns oare la timp ?

— Nădăjduiesc. Monseniorul, care se aprinde repede, precum ştiţi, repeta într-una : „Mii de trăsnete, iar cu echinoxul ? Oricum, ar trebui ca păcătosul acela să aibă un cal straşnic pentru a ajunge înaintea mea".

— Şi tu crezi că Porthos va fi ajuns cel dintîi ? întrebă d'Artagnan.

— N-am nici o îndoială. Acest Echinox, oricît de bogat ar fi, n-are nici pe departe caii monseniorului.

D'Artagnan îşi stăpîni încă o dată pofta de a pufni în rîs, deoarece scurtimea scrisorii lui Aramis îi dădea mult de gîndit. Îl urmă pe Mousqueton sau, mai bine zis, carul lui Mousqueton, pînă la castel; se aşeză la o masă îmbelşugată, fu ospătat şi cinstit ca un rege, dar nu putu să afle nimic mai mult de la Mousqueton : credincioasa slugă plîngea la tot pasul şi atîta tot.

D'Artagnan, după o noapte petrecută într-un pat foarte bun, se străduí îndelung să ghicească înţelesul din scrisoarea lui Aramis, gîndindu-se cu nelinişte la legătura ce putea să existe între echinox şi afacerile lui Porthos, apoi, nepricepînd nimic, decît că la mijloc era pesemne vorba de vreo dragoste a episcopului, pentru care era nevoie ca zilele să fie egale cu nopţile, muşchetarul plecă şi din Pierrefonds, aşa cum plecase şi de la Melun, aşa cum plecase şi de la castelul contelui de La Fère. Nu însă fără o anumită mîhnire, care putea prea bine să fie socotită drept una dintre cele mai posomorîte stări ale lui d'Artagnan. Cu capul înclinat, cu privirea nemişcată, lăsa să-i atîrne picioarele de o parte şi de alta a calului şi îşi spunea, în acea visare înceţoşată care poate să ajungă uneori pînă la cea mai adîncă filozofie :

— Nici prieteni, nici viitor, nici nimic. Puterile îmi sînt sleite, ca şi flăcările prieteniilor trecute. Oh, se apropie bătrîneţea, rece, necruţătoare ; ea învăluie în zăbranic de doliu tot ce-a fost strălucire, tot ce-a fost mireasmă în tinereţea mea, apoi îşi aruncă această dulce povară pe umeri şi o duce, împreună cu ce-a mai rămas, în prăpastia fără fund a morţii.

Un fior strînse inima gasconului, atît de dîrză şi atît de tare în faţa tuturor nenorocirilor vieţii, şi timp de cîteva clipe norii i se părură negri, iar pămîntul moale şi alunecos ca într-un cimitir.

— Încotro mă îndrept ?... se întrebă el. Ce am să fac ?... Singur, cu desăvîrşire singur, fără cămin, fără prieteni... Ei şi ? ! exclamă apoi deodată.

Şi dădu pinteni calului, care, negăsind nici un prilej de amărăciune în ieslea plină cu ovăz de la Pierrefonds, se folosi de îndemnul stăpînului său spre a-şi arăta voioşia printr-un galop care ţinu două leghe.

„La Paris !" îşi zise d'Artagnan.

Şi a doua zi descălecă în Paris.

I-au trebuit zece zile ca să facă această întreagă călătorie.

XIX

CE AVEA DE FĂCUT D'ARTAGNAN LA PARIS

Locotenentul sări din şa în faţa unei prăvălii de pe strada Lombarzilor, cu firma „Drugul de Aur". Un bărbat plesnind de sănătate, care purta un şorţ alb şi îşi netezea mustaţa căruntă cu o mînă grăsulie, scoase un strigăt de bucurie de îndată ce văzu calul breaz în faţa casei lui.

— Domnul cavaler ! zise el. Ah, dumneavoastră !

— Bun găsit, Planchet ! răspunse d'Artagnan, plecîndu-se din spate ca să poată intra în prăvălie.

— Repede — strigă Planchet — unul la calul domnului d'Artagnan, unul să-i pregătească odaia, unul să-i aducă masa !

— Mulţumesc, Planchet ! Bună ziua, copii ! zise d'Artagnan către băieţii de prăvălie ce alergau să îndeplinească ordinele stăpînului lor.

— Îmi îngăduiţi numai o clipă, să trimit această cafea, acest sirop şi aceste stafide ? se scuză Planchet. Sînt pentru casa domnului intendent superior.

— Trimite, trimite.

— Termin îndată, şi după aceea vom sta la masă.

— Fă în aşa fel ca să mîncăm singuri — zise d'Artagnan. Trebuie să-ţi vorbesc.

Planchet se uită la fostul lui stăpîn cu un aer bănuitor.

— O, fii liniştit, e vorba de lucruri plăcute — îi spuse d'Artagnan.

— Cu atît mai bine ! Cu atît mai bine !...

Şi Planchet răsuflă uşurat, în timp ce d'Artagnan se aşeză foarte simplu pe un sac cu dopuri, rotindu-şi ochii, din curiozitate, de jur împrejur. Prăvălia era plină cu de toate ; se simţea mirosul de ghimber, de cuişoare şi de piper pisat, care-l făcu pe d'Artagnan să strănute.

Băieţii de prăvălie, fericiţi că se aflau în preajma unui războinic atît de vestit, a unui locotenent de muşchetari ce putea să-l vadă la faţă pe rege, se porniră să trebăluiască încoace şi încolo cu o însufleţire ce ţinea aproape de delir şi să-i servească pe muşterii cu o iuţeală dispreţuitoare, pe care nu numai unul o băgă de seamă.

Planchet încasa banii şi făcea socoteala, întreruptă din cînd în cînd de cîte o vorbă cuviincioasă aruncată fostului său stăpîn. Faţă de clienţi era zgîrcit cu vorbele şi arăta acea îndatorire plină de mîndrie a negustorului bogat, care serveşte pe toată lumea şi nu aşteaptă nimic de la nimeni. D'Artagnan observă această purtare cu o plăcere al cărei tîlc îl vom analiza mai tîrziu.

Şi astfel, încetul cu încetul, se făcu seară. Planchet îl pofti, în cele din urmă, într-o odaie de la catul întîi, unde, printre saci şi baloturi, o masă întinsă şi foarte curată aştepta doi oaspeţi.

D'Artagnan se folosi de un moment de răgaz spre a cerceta îndeaproape chipul lui Planchet, pe care nu-l mai văzuse de un an de zile. Înţeleptul Planchet făcuse burtă, dar faţa nu i se buhăise. Privirea lui scînteietoare sclipea şi acum cu uşurinţă în orbitele adînci, iar grăsimea, care netezeşte toate trăsăturile caracteristice de pe obrazul omenesc, nu atinsese încă nici pometii lui ieşiţi în relief, semn de şiretenie şi lăcomie, nici bărbia ascuţită, semn de isteţime şi dîrzenie. Planchet era la fel de impunător în sala de mîncare, ca şi în prăvălia sa. Îi servi stăpînului său o cină simplă, dar cu totul pariziană : friptură rumenită în cuptorul brutarului, cu legume, salată şi desert aduse proaspete din prăvălie.

D'Artagnan fu însă cu deosebire mulțumit cînd băcanul destupă în cinstea sa o sticlă cu cel mai bun vin de Anjou, care, toată viața lui, fusese vinul său preferat.

— Altădată, domnule — zise Planchet cu un zîmbet plin de bunătate — eu beam vinul dumneavoastră ; acum am fericirea ca dumneavoastră să-l beți pe al meu.

— Și, slavă Domnului, prietene Planchet, trag nădejde să-l mai beau încă multă vreme de aici încolo, căci, iată-mă, în sfîrșit, liber.

— Liber ! Aveți un concediu, domnule ?

— Nelimitat !

— Ați părăsit serviciul ? întrebă Planchet cu mirare.

— Da, mă odihnesc.

— Și regele ? strigă Planchet, care nu îndrăznea să-și închipuie că regele s-ar putea lipsi de serviciile unui om ca d'Artagnan.

— Regele își va căuta norocul în altă parte... Dar ne-am ospătat din belșug, văd că ai chef de vorbă și mă ațîți să-ți fac anumite mărturisiri, așa că destupă-ți urechile.

— Destup îndată.

Și Planchet, cu un rîs mai mult sincer decît glumeț, destupă o sticlă de vin alb.

— Numai, lasă-mă cu mintea limpede.

— O, cînd o fi să vă pierdeți dumneavoastră capul, domnule... !

— Deocamdată, capul e al meu și vreau să-l păstrez teafăr mai mult ca oricînd. Mai întîi, să vorbim despre afaceri... Cum merg banii noștri ?

— Minunat, domnule. Cele douăzeci de mii de livre pe care le-am primit de la dumneavoastră le-am băgat în negustoria mea și aduc un venit de nouă la sută ; dîndu-vă șapte, cîștig deci și de la dumneavoastră.

— Și ești mulțumit ?

— Încîntat. Mi-ați mai adus alți bani ?

— Ceva mai bun chiar... Dar mai ai nevoie de bani ?

— O, cum să nu ! Acum fiecare ar dori să-mi dea. Îmi măresc afacerile.

— Acesta era planul tău.

— Fac un fel de joc de bancă... Cumpăr mărfurile colegilor mei strîmtorați, dau bani cu împrumut celor care sînt strînși cu ușa de termene...

— Fără cămătă ?

— O, domnule, săptămîna trecută am avut două întîlniri în dosul bulevardului pentru vorba pe care ați rostit-o acum.

— Cum așa ?

— Veți înțelege îndată : era vorba de un împrumut... Împrumutătorul îmi da în garanție niște zahăr, cu învoiala că pot să-l vînd dacă nu voi primi banii înapoi la termenul hotărît. Îi împrumut o mie de livre. Nu-mi înapoiază banii, eu vînd zahărul cu o mie trei sute de livre, iar el află și pretinde să-i dau o sută de scuzi. Doamne ferește, nici nu mă gîndeam... spunîndu-i că puteam să-l vînd doar cu nouă sute de livre. Mi-a spus atunci că fac cămătă. L-am rugat să-mi repete această vorbă în dosul bulevardului. E un fost ostaș din gardă, și a venit. I-am trecut spada dumneavoastră prin șoldul stîng.

— Drace ! Frumoasă bancă, nimic de zis ! zise d'Artagnan.

— La peste treisprezece la sută mă bat — i-o întoarse Planchet. Asta mi-e firea !

— Nu lua decît doisprezece — zise d'Artagnan — și numește restul răsplată pentru samsarlîc.

— Aveți dreptate, domnule. Dar afacerile dumneavoastră ?

— Ah, Planchet, e mult și greu de povestit.

— Spuneți, totuși.

D'Artagnan își scărpină mustața ca un om care șovăie să facă o mărturisire și nu se prea încrede în acel care-l ascultă.

— E vorba de un plasament ? întrebă Planchet.

— Da.

— Cu venit bun ?

— Bunicel : patru sute la sută, Planchet.

Negustorul dădu cu pumnul în masă așa de tare, că sticlele săriră în sus, ca și cum ar fi fost cuprinse de spaimă.

— Să fie oare cu putință ?

— Eu cred că va aduce mai mult — spuse cu răceală d'Artagnan — dar îmi place să socotesc mai puțin.

— Ah, drace ! făcu Planchet, apropiindu-și scaunul... Dar, domnule, e ceva formidabil !... Se pot învesti mulți bani ?

— Douăzeci de mii de livre fiecare, Planchet.

— Toată averea dumneavoastră, domnule. Pentru cît timp ?

— Pentru o lună.

— Şi ne va aduce cît ?

— Cincizeci de mii de livre fiecăruia ; socoate.

— Uluitor !... Şi va trebui să ne batem pentru un joc ca ăsta ?

— Mi se pare că da, şi încă din răsputeri — zise d'Artagnan cu aceeaşi linişte ; dar de astă dată, Planchet, sîntem doi, şi loviturile le voi lua numai asupra mea.

— Domnule, nu vă îngădui...

— Planchet, n-o să ai încotro, ar trebui să-ţi părăseşti negoţul.

— Afacerea nu se încheie la Paris ?

— Nu.

— A, în străinătate ?

— În Anglia.

— Ţară cu samsarlîcuri, ştiu — zise Planchet. Ţară pe care o cunosc destul de bine... Şi ce fel de afacere, domnule, dacă nu-s prea curios ?

— Planchet, e vorba de o restauraţie.

— De monumente ?

— Da, de monumente ; vom restaura White-Hall-ul.

— Frumos... Şi credeţi că... într-o lună de zile... ?

— Sarcina asta mi-o iau eu.

— Ştiţi dumneavoastră ce ştiţi, şi de vreme ce vă băgaţi...

— Da, ştiu ce-am de făcut... Sînt foarte lămurit... Totuşi, îţi voi cere sfatul cu dragă inimă.

— Îmi faceţi prea mare cinste... însă nu mă prea pricep la arhitectură.

— Planchet, te înşeli ; tu eşti un arhitect iscusit, tot atît de bun ca şi mine pentru treaba de care e vorba.

— Mulţumesc.

— Aveam de gînd, îţi mărturisesc, să le propun afacerea asta domnilor acelora, dar nu l-am găsit pe nici unul acasă... Îmi pare rău, fiindcă nu cunosc alţii mai îndrăzneţi şi mai îndemînatici ca ei.

— Aha, cum s-ar zice, va fi concurenţă şi antrepriza va fi pusă la bătaie ?

— Oh, da, Planchet, da...

— Ard de nerăbdare să cunosc amănuntele, domnule.
— Ţi le voi spune, Planchet; închide bine toate uşile.
— Da, domnule.
Şi Planchet trase toate zăvoarele la uşi.
— Bun! Acum apropie-te de mine.
Planchet se supuse.
— Şi deschide fereastra, pentru ca zgomotul trecătorilor şi al căruţelor să-i împiedice să audă ceva pe cei care ar fi ispitiţi să tragă cu urechea.
Planchet deschise fereastra, după cum i se spusese, şi de afară năvăli deodată în odaie o zarvă de strigăte, huruituri, lătrături şi tropote de paşi, asurzindu-l pe d'Artagnan însuşi, aşa precum îi fusese voia. Abia atunci muşchetarul sorbi un pahar de vin alb şi începu cu aceste vorbe:
— Planchet, am o idee.
— Ah, domnule, acum vă recunosc pe deplin! răspunse băcanul tresăltînd de bucurie.

XX

DESPRE ASOCIAŢIA ÎNTEMEIATĂ ÎN STRADA LOMBARZILOR, LA FIRMA „DRUGUL DE AUR", PENTRU EXPLOATAREA IDEII DOMNULUI D'ARTAGNAN

După o clipă de tăcere, în timpul căreia d'Artagnan părea că îşi adună în gînd nu o idee, ci toate ideile lui, zise:
— Nu încape îndoială, dragul meu Planchet, că tu trebuie să fi auzit vorbindu-se de maiestatea sa Carol I, regele Angliei!
— Vai, cum să nu, domnule, cînd dumneavoastră aţi părăsit Franţa ca să-i veniţi în ajutor; dar, în pofida acestui ajutor, el tot a fost răsturnat şi era să vă tragă şi pe dumneavoastră în căderea lui.

— Întocmai ; văd că ai memorie bună, Planchet.

— Pe dracu, domnule ! De mirare ar fi fost dac-aş fi pierdut-o, oricît de proastă ar fi fost ea. Cine l-a auzit pe Grimaud, care, ştiţi bine, nu vorbeşte prea mult, povestind cum a căzut capul regelui Carol, cum aţi călătorit o jumătate de noapte într-o corabie încărcată cu pulbere de puşcă şi cum l-aţi văzut plutind la suprafaţa apei pe bunul domn Mordaunt [1], avînd un pumnal cu mînerul de aur înfipt în piept, nu poate să uite uşor aceste lucruri.

— Totuşi, sînt oameni care le uită, Planchet.

— Da, aceia care n-au văzut sau care nu l-au auzit pe Grimaud povestind.

— Ei bine, fiindcă îţi aduci aminte de toate acestea, atunci nu mai e nevoie să-ţi reamintesc decît un lucru, anume că regele Carol I avea un fiu.

— Avea chiar doi, domnule, dacă nu vă supăraţi — zise Planchet — căci l-am văzut eu însumi pe cel de-al doilea, domnul duce de York, la Paris, într-o zi cînd se ducea la Palatul Regal, şi mi s-a spus că era fiul mai mic al regelui Carol I. Cît despre cel mai mare, am avut cinstea să-l cunosc după nume, dar nu şi din vedere.

— Tocmai aici voiam să ajungem, Planchet : la fiul acesta mai mare, care se numea altădată prinţul de Galles, iar astăzi se numeşte Carol al II-lea, regele Angliei.

— Rege fără regat ! răspunse sentenţios Planchet.

— Da, Planchet, şi ai putea să adaugi : prinţ nenorocit, mai nenorocit decît un om din popor pierdut în cel mai mizerabil cartier al Parisului.

Planchet făcu un gest plin de acea compătimire arătată îndeobşte faţă de străinii cu care nu te gîndeşti că ai putea să te întîlneşti vreodată. De altminteri, el nu vedea încolţind de loc, în această socoteală politico-sentimentală, ideea aceea negustorească a domnului d'Artagnan, şi gîndul lui era numai la asta. D'Artagnan, care avea deprinderea de a înţelege de la început oamenii şi lucrurile, ghici ce se petrecea în capul lui Planchet.

[1] Fiul lui Mylady, cel care s-a oferit să fie călăul lui Carol I Stuart. (Vezi Al. Dumas : „După douăzeci de ani", vol. II, Editura tineretului, 1960.)

— Am ajuns la chestiune — zise el. Acest tînăr prinț de Galles, rege fără regat, cum foarte bine ai zis, Planchet, mi-a stîrnit interesul cel mai viu, mie, d'Artagnan. L-am văzut cerșind sprijinul lui Mazarin, care e un zgîrie-brînză, și ajutorul regelui Ludovic, care e un copil, și mi s-a părut, mie, care mă pricep la așa ceva, că în privirea înțeleaptă a regelui detronat, în noblețea întregii lui ființe, noblețe ce a rămas neatinsă în pofida tuturor mizeriilor, mi s-a părut, zic, că văd stofa unui om de inimă și a unui rege.

Planchet încuviință în tăcere; toate astea, în ochii lui cel puțin, nu izbuteau încă să aducă la lumină ideea lui d'Artagnan. Acesta continuă:

— Și iată ce judecată am făcut eu în gîndul meu. Ascultă bine, Planchet, căci ne apropiem de concluzii.

— Ascult.

— Regii nu sînt semănați atît de des pe pămînt. Or, acest rege fără regat e, după părerea mea, un grăunte pus de-o parte, menit să înflorească la timpul său, dacă o mînă dibace, cumpătată și puternică îl va semăna cu pricepere, alegînd pămîntul, lumina și timpul potrivit.

Planchet dădea mereu din cap a încuviințare, ceea ce dovedea că nu pricepea încă nimic.

— Nefericit grăunte regal, mi-am zis eu, și m-am pomenit înduioșat cu adevărat, Planchet, lucru ce mă făcea să cred că m-am scrîntit la cap. Iată pentru ce am voit să-ți cer sfatul, prietene.

Planchet se înroși de plăcere și mîndrie.

— Nefericit grăunte regal! Am să te culeg eu și am să te sădesc într-un pămînt roditor!

— Ah, Doamne! făcu Planchet, uitîndu-se lung la fostul lui stăpîn, ca și cum s-ar fi îndoit că acesta era în toate mințile.

— Ei bine, ce-i? îl întrebă d'Artagnan. Ce te doare?

— Pe mine? Nimic, domnule.

— Dar te-ai văitat: „Ah, Doamne!"

— Credeți?

— Te-am auzit doar. Ai priceput cumva totul?

— Mărturisesc, domnule d'Artagnan, că mi-e teamă...

— Să pricepi?

— Da.

— Să pricepi că vreau să-l urc din nou pe tron pe regele Carol al II-lea, care nu mai are tron ? Asta e ?

Planchet sări deodată pe scaunul său.

— Aha, aha ! făcu el uluit. Asta numiţi dumneavoastră o restauraţie ?

— Da, Planchet ! Nu se cheamă aşa ceea ce vreau să fac ?

— Fără îndoială, fără îndoială. Dar v-aţi gîndit bine ?

— La ce ?

— La ce e pe-acolo ?

— Unde ?

— În Anglia.

— Şi ce-i pe-acolo, ia s-auzim, Planchet ?

— Întîi şi întîi, vă cer iertare, domnule, că mă amestec în astfel de lucruri, care n-au nici o legătură cu negustoria mea, dar fiindcă e vorba de o afacere pe care mi-o propuneţi... căci îmi propuneţi o afacere, nu-i aşa ?

— Grozavă, Planchet !

— Dar fiindcă îmi propuneţi o afacere, am dreptul să îmi dau cu părerea asupra ei.

— Dă-ţi-o, Planchet ; din părere în părere se naşte lumina.

— Ei bine, întrucît domnul îmi îngăduie să-mi exprim părerea, îi voi spune că acolo sînt mai întîi parlamentele.

— Da, şi apoi ?

— Apoi, armata.

— Bine. Mai vezi şi altceva ?

— Mai e apoi naţiunea.

— Asta e tot ?

— Naţiunea care a aprobat răsturnarea şi moartea fostului rege, tatăl acestuia, şi care nu va voi să dea îndărăt.

— Planchet, prietene — zise d'Artagnan — tu judeci ca un boţ de brînză. Naţiunea... naţiunea e obosită să tot cînte versete religioase. Şi dacă-i vorba de cîntări, am băgat de seamă că naţiunilor le place mai mult să cînte stihuri deocheate. Adu-ţi aminte de Frondă ; ştiu că s-a cîntat pe vremea aceea ! Eh, frumoase timpuri, nu ?

— Nu prea, nu prea ; era cît pe-aci să fiu spînzurat în acele zile.

— Era ; dar ai fost, sau n-ai fost ?

— N-am fost.

— Şi ai început, sau nu, să faci avere în mijlocul cîntecelor acelea ?

— E adevărat, da.

— Prin urmare, nu mai zici nimic ?

— Ba da : să ne întoarcem la armată şi la parlamente.

— Eu spun că am douăzeci de mii de livre date cu împrumut domnului Planchet şi că mai am alte douăzeci de mii puse deoparte ; cu aceste patruzeci de mii de livre ridic o armată.

Planchet îşi împreună mîinile ; îl vedea pe d'Artagnan că vorbeşte serios şi rămase încredinţat că stăpînul său şi-a pierdut cu adevărat minţile.

— O armată !... Ah, domnule ! făcu el cu cel mai îngăduitor zîmbet, de teamă să nu-l aţîţe pe nebun şi să nu-l înfurie. O armată... mare ?

— De patruzeci de oameni — răspunse d'Artagnan.

— Patruzeci, împotriva a patruzeci de mii, nu-i destul. Dumneavoastră faceţi, singur, cît o mie de oameni, ştiu asta ; dar unde veţi găsi încă treizeci şi nouă de bărbaţi pe măsura dumneavoastră ? Sau, găsindu-i, cine vă va da bani ca să-i plătiţi ?

— Nu-i rău, Planchet... Zău că da, vorbeşti ca un curtean.

— Nu, domnule, spun şi eu ce gîndesc, şi iată de ce îmi dau cu părerea că la cea dintîi luptă făţişă pe care o veţi duce cu cei patruzeci de oameni, mi-e teamă că...

— Tocmai de aceea nu voi da nici o luptă făţişă, dragă Planchet — zise gasconul rîzînd. Avem în antichitate pilde foarte frumoase de retrageri şi înaintări iscusite, care ne învaţă să ne ferim de duşman, iar nu să ne încăierăm cu el. Tu trebuie să ştii asta, Planchet, tu care ai luat comanda parizienilor în ziua cînd trebuiau să se bată cu muşchetarii şi care ai socotit atît de bine atacurile şi contraatacurile, încît n-ai părăsit nici o clipă Piaţa Regală.

Planchet începu să rîdă.

— Dacă cei patruzeci de oameni ai dumneavoastră — răspunse el — se vor ascunde mereu şi vor fi dibaci, atunci pot trage nădejde că nu vor fi bătuţi ; dar, mă rog, aveţi în vedere o ţintă anumită ?

— Fără nici o îndoială. Iată deci, după părerea mea, tactica cea mai bună de urmat spre a-l reaşeza cît mai repede pe tron pe maiestatea sa Carol al II-lea.

— Bun ! strigă Planchet cu şi mai multă luare-aminte. Să admitem că tactica e bună. Dar, mai înainte de asta, mi se pare că am uitat ceva.

— Ce anume ?

— Am lăsat deoparte naţiunea, căreia îi place să cînte mai mult măscări decît psalmi, şi armata, cu care nu ne vom bate ; mai sînt însă parlamentele, care nu cîntă de loc.

— Şi care se vor bate şi mai puţin. Cum, Planchet, tu, care eşti un om deştept, te neliniştesti din pricina unei adunături de zbierători cărora li se spune *cozi* şi *costelivi !* Parlamentele nu mă îngrijorează cîtuşi de puţin, Planchet.

— De vreme ce nu vă îngrijorează pe dumneavoastră, să trecem mai departe.

— Da, şi ajungem la încheiere. Îţi reaminteşti de Cromwell, Planchet ?

— Am auzit vorbindu-se mult de el, domnule.

— Era un războinic încercat.

— Şi un mare mîncău, mai cu seamă.

— Cum adică ?

— Da, dintr-o singură îmbucătură a înghiţit toată Anglia.

— Dar ce-ai zice, Planchet, dacă a doua zi după ce el a înghiţit Anglia, s-ar fi găsit unul care să-l înghită pe domnul Cromwell ?

— O, domnule, în matematică asta e una dintre cele dintîi reguli, că acela ce e cuprinzător trebuie să fie mai mare decît cuprinsul.

— Foarte bine !... Asta-i şi problema noastră, Planchet.

— Numai că domnul Cromwell e mort, şi cuprinzătorul său e acum mormîntul.

— Dragul meu Planchet, văd cu multă plăcere că ai devenit nu numai matematician, ci şi filozof.

— Domnule, în negoţul meu de băcănie întrebuinţez multă hîrtie trecută prin tipar ; asta mă instruieşte.

— Bravo ! În cazul acesta ştii, de bună seamă... căci n-ai învăţat matematicile şi filozofia fără puţină istorie... că după Cromwell, cel atît de mare, a urmat unul mic de tot.

— Da ; acela se numea Richard, şi a făcut întocmai ca dumneavoastră, domnule d'Artagnan : şi-a dat demisia.

— Bine, foarte bine! După cel mare, care a murit, după cel mic, care şi-a dat demisia, a venit un al treilea. Acesta se numeşte domnul Monck. E un general foarte isteţ, fiindcă nu s-a bătut niciodată; e un diplomat foarte bun, fiindcă nu vorbeşte niciodată, iar înainte de a spune bună ziua cuiva, se gîndeşte douăsprezece ceasuri şi sfîrşeşte prin a spune bună seara; ceea ce întrece orice măsură e însă că orice spusă a lui cade totdeauna bine.

— E cineva, într-adevăr — zise Planchet — dar eu cunosc un alt om politic care se aseamănă mult cu acesta.

— Domnul de Mazarin, nu-i aşa?

— El însuşi.

— Ai dreptate, Planchet; numai că domnul de Mazarin nu năzuieşte la tronul Franţei; asta schimbă totul, vezi tu. Ei bine, acest domn Monck, care are Anglia gata servită pe farfurie şi care a şi căscat gura ca s-o înghită, acest domn Monck, care le spune oamenilor lui Carol al II-lea şi lui Carol al II-lea însuşi: *Nescio vos*...

— Nu ştiu englezeşte — zise Planchet.

— Da, dar eu ştiu — răspunse d'Artagnan. *Nescio vos* înseamnă: Nu vă cunosc.[1] Acest domn Monck, omul cel mai important al Angliei, după ce o va fi înghiţit...

— Ei bine? întrebă Planchet.

— Ei bine, prietene, mă duc acolo şi, cu cei patruzeci de oameni ai mei, pun mîna pe el, îl leg cobză şi-l aduc în Franţa, unde două afaceri grozave se deschid în faţa ochilor mei uluiţi.

— Şi alor mei! strigă Planchet, îmbătat de entuziasm. Îl vom închide într-o cuşcă şi-l vom arăta lumii, contra cost.

— Ei bine, Planchet, asta este a treia afacere, la care eu nu mă gîndisem şi pe care ai descoperit-o tu.

— O credeţi bună?

— Da, fără îndoială; ale mele sînt însă mai bune.

— Să le auzim!

— Primo: o să-l pun la răscumpărat.

— Pentru ce sumă?

— Drace! Un voinic ca el face o sută de mii de scuzi.

— O, da!

[1] În limba latină însă, nu în engleză.

— Prin urmare: primo, cer o răscumpărare de o sută de mii de scuzi.

— Sau...?

— Sau, ceea ce e şi mai bine, îl dau regelui Carol, care, nemaiavînd nici generalul de care să se teamă, nici diplomatul care să-i încurce socotelile, se va restaura el însuşi şi, odată restaurat, îmi va pune în palmă cei o sută de mii de scuzi. Iată ideea mea, Planchet; ce zici, e bună?

— Măreaţă, domnule! strigă Planchet, tremurînd de fericire. Dar cum v-a venit în minte o idee ca asta?

— Mi-a venit într-o dimineaţă, stînd pe malul Loarei, în timp ce regele Ludovic al XIV-lea, preaiubitul nostru rege, lăcrăma sărutîndu-i mîna domnişoarei de Mancini.

— Domnule, vă garantez că ideea e sublimă, dar...

— Ah, mai e un dar!

— Daţi-mi voie! Ideea e frumoasă, dar se aseamănă cu povestirea despre pielea ursului din pădure, o ştiţi, pe care, ca s-o vinzi, trebuie mai întîi să prinzi ursul. Or, pentru a-l prinde pe domnul Monck, va fi o bătălie în regulă.

— Fără îndoială, doar d-aia îmi înjgheb o armată.

— Aha, acum pricep! Drace! O lovitură prin surprindere. O, domnule, dacă-i aşa, atunci veţi învinge, căci nimeni nu vă poate ţine piept în astfel de întîlniri.

— Am avut asemenea noroc, nimic de zis — spuse d'Artagnan cu orgolioasă modestie. Înţelegi însă că, dacă pentru asta i-aş avea lîngă mine pe dragul meu Athos, pe viteazul meu Porthos şi pe şiretul meu Aramis, treaba ar fi ca şi făcută. Dar pe ei i-am pierdut şi nimeni nu ştie unde i-aş putea regăsi. De aceea, mă voi lupta singur. Acum, nu găseşti că afacerea e bună şi plasamentul avantajos?

— Prea! Prea!

— Ce vrei să spui?

— Planurile mari nu ajung niciodată la ţintă.

— Cu acesta nu vom da greş, Planchet, şi dovada e că intru eu însumi în acţiune. Pentru tine va fi un cîştig frumuşel, iar pentru mine o lovitură straşnică. Se va spune: „Iată care a fost bătrîneţea domnului d'Artagnan" şi voi avea locul meu în istorisiri, ba chiar şi în istorie, Planchet. Sînt flămînd de faimă!

— Domnule — zise Planchet — cînd mă gîndesc că planul acesta măreţ se făureşte aici, la mine, printre sacii cu

zahăr, cu prune uscate şi cu mirodenii, îmi vine să cred că prăvălia mea e un adevărat palat.

— Ia seama, ia seama, Planchet ! Dacă se află cel mai mic lucru, ne paşte Bastilia pe amîndoi. Ia seama, prietene, căci ceea ce facem noi aici e un complot, şi domnul Monck este aliatul domnului de Mazarin. Ia seama !

— Domnule, cine a avut cinstea să stea alături de dumneavoastră nu se teme, şi cine are norocul să facă afaceri cu dumneavoastră ştie să tacă.

— Foarte bine ; asta te priveşte mai mult pe tine decît pe mine, ţinînd seama că în opt zile eu voi fi în Anglia.

— Plecaţi, domnule, plecaţi ! Cu cît mai devreme, cu atît mai bine.

— Atunci, banii sînt gata ?

— Mîine vor fi, îi veţi primi din mîna mea. Doriţi aur sau argint ?

— Aur, e mai lesne de purtat. Dar cum ne vom învoi ? Ia să vedem !

— O, Doamne, în chipul cel mai simplu : îmi veţi da o chitanţă, asta e tot.

— Nu, nu — zise repede d'Artagnan — trebuie ordine în toate.

— Asta e şi părerea mea... Dar cu dumneavoastră...

— Şi dacă mor acolo, dacă voi fi ucis de un glonţ de flintă, dacă voi crăpa din pricină că am băut bere ?

— Domnule, vă rog să credeţi că, într-un asemenea caz, aş fi atît de îndurerat de moartea dumneavoastră, că nu m-aş mai gîndi la bani.

— Mulţumesc. Planchet, dar asta-i altceva. Vom întocmi, ca doi slujbaşi de judecătorie, o învoială între noi, un fel de act pe care-l vom putea numi act de tovărăşie.

— Bucuros, domnule.

— Ştiu că e greu de întocmit, dar vom încerca.

— Să încercăm.

Planchet se duse să caute o pană, cerneală şi hîrtie.

D'Artagnan luă pana, o înmuie în cerneală şi scrise :

Între domnul d'Artagnan, fost locotenent de mușchetari ai regelui, în prezent cu locuința în strada Tiquetonne, la hanul „Căprioara".

Şi domnul Planchet, băcan, cu locuinţa în strada Lombarzilor, la firma „Drugul de Aur"

S-a convenit ceea ce urmează :

O asociaţie cu un capital de patruzeci de mii de livre s-a format în scopul de a duce la îndeplinire o idee aparţinînd domnului d'Artagnan.

Domnul Planchet, care cunoaşte această idee şi o încuviinţează în toate punctele, va vărsa douăzeci de mii de livre în mîinile domnului d'Artagnan. El nu va cere nici înapoierea sumei, nici dobîndă, înainte de întoarcerea dintr-o călătorie pe care domnul d'Artagnan o va face în Anglia.

La rîndul său, domnul d'Artagnan se leagă să verse douăzeci de mii de livre, pe care le va adăuga la cele douăzeci de mii vărsate de domnul Planchet. El va folosi amintita sumă de patruzeci de mii de livre după cum va crede de cuviinţă, luîndu-şi însă sarcina să respecte o înţelegere scrisă mai jos :

În ziua cînd domnul d'Artagnan îl va reaşeza, printr-un mijloc oarecare, pe maiestatea sa regele Carol al II-lea pe tronul Angliei, va vărsa în mîinile domnului Planchet suma de...

— Suma de o sută cincizeci de mii de livre — rosti cu nevinovăţie Planchet, văzînd că d'Artagnan se oprise din scris.

— Ei, la naiba, nu ! zise d'Artagnan. Împărţeala nu se poate face pe din două, n-ar fi drept.

— Totuşi, domnule, fiecare punem cîte o jumătate — se împotrivi cu sfială Planchet.

— Da, dar ascultă învoiala, dragul meu Planchet, şi dacă n-o găseşti dreaptă în toate punctele atunci cînd va fi scrisă, ei bine, o vom şterge.

Şi d'Artagnan scrise :

Însă, întrucît domnul d'Artagnan pune în această asociaţie, în afară de capitalul de douăzeci de mii de livre, timpul, ideea, dibăcia şi pielea sa, lucruri la care ţine mult, mai ales la cel din urmă, domnul d'Artagnan va lua din cele trei sute de mii de livre două sute de mii de livre partea sa, adică două treimi din suma întreagă.

— Foarte bine — zise Planchet.

— E drept aşa ? întrebă d'Artagnan.
— Foarte drept, domnule.
— Şi vei fi mulţumit cu o sută de mii de livre ?
— Cum dracu ! Cred şi eu ! O sută de mii de livre pentru douăzeci de mii ?
— Şi numai într-o lună, fă socoteala.
— Cum, într-o lună ?
— Da, nu-ţi cer decît o lună răgaz.
— Domnule — făcu Planchet cu dărnicie — vă dau şi şase săptămîni.
— Mulţumesc — răspunse cu bunăvoinţă muşchetarul.
După care, cei doi asociaţi recitiră actul de la început pînă la sfîrşit.
— E desăvîrşit, domnule — zise Planchet — nici răposatul domn Coquenard, primul bărbat al doamnei baroane du Vallon, n-ar fi făcut unul mai bun.
— Găseşti ? Ei bine, atunci să semnăm.
Şi amîndoi îşi puseră parafa pe hîrtie.
— În chipul acesta — zise d'Artagnan — nu-l voi rămîne nimănui dator.
— Eu însă voi rămîne îndatorat faţă de dumneavoastră — zise Planchet.
— Nu, căci oricît de mult aş ţine la planul meu, Planchet, s-ar putea să-mi las pielea pe acolo, şi atunci vei pierde totul. Dar, drace, fiindcă veni vorba, am uitat un lucru foarte important în învoiala noastră. Să-l scriem :

În cazul cînd domnul d'Artagnan va răposa în timpu acţiunii sale, prezenta învoială va cădea, şi domnul Planchet dă de pe acum adeverinţă umbrei domnului d'Artagnan că nu va mai ridica pretenţii asupra celor douăzeci de mii de livre vărsate de către dînsul în casa numitei asociaţii.

Această din urmă clauză îl făcu pe Planchet să-şi încreţească fruntea ; dar cînd zări privirea atît de scînteietoare, mîna atît de puternică, spatele atît de zdravăn şi atît de robust al asociatului său, prinse din nou curaj şi, fără a mai sta pe gînduri, mai trase o coadă la iscălitura sa. D'Artagnan făcu şi el la fel. Astfel fu întocmit primul act cunoscut în istorie despre o asociaţie ; atît doar că de atunci s-a abuzat poate întrucîtva şi de forma şi de fondul său.

— Acum — zise Planchet, turnîndu-i un ultim pahar de vin de Anjou lui d'Artagnan — acum duceţi-vă la culcare, scumpul meu stăpîn.

— Nu încă — răspunse d'Artagnan — căci greul abia de-aici încolo vine, şi vreau să mă gîndesc la cele ce am de făcut.

— Eh — murmură Planchet — am o încredere atît de mare în dumneavoastră, domnule d'Artagnan, că n-aş da eu cele o sută de mii de livre nici pentru nouăzeci de mii plătite imediat.

— Dracul să mă ia — zise d'Artagnan — cred că tu ai dreptate, Planchet.

Şi, cu acestea, luă un sfeşnic, se urcă în odaia lui şi se culcă.

XXI

D'ARTAGNAN SE PREGĂTEŞTE DE CĂLĂTORIE PENTRU CASA PLANCHET & Co.

D'Artagnan se gîndi atît de mult întreaga noapte, încît a doua zi dimineaţa planul său era pe deplin întocmit.

— Asta e ! zise el, ridicîndu-se în capul oaselor în mijlocul patului, cu cotul sprijinit pe genunchi şi cu bărbia în palmă. Asta e ! Voi căuta patruzeci de bărbaţi zdraveni şi de ispravă, recrutaţi dintre oamenii cei mai deocheaţi, însă obişnuiţi cu disciplina. Le voi făgădui cîte cinci sute de livre pe lună, dacă se întorc ; nimic, dacă nu se mai întorc, sau jumătate pentru urmaşi. Cît despre hrană şi locuinţă, astea cad în sarcina englezilor, care au boi la păşune, slănină la putină, găini în cotețe şi grîu în hambare. Mă voi înfăţişa la generalul Monck cu această mică trupă. El mă va primi cu onoruri. Îi voi cîştiga încrederea şi mă voi folosi de asta cît mai repede cu putinţă.

Dar, fără să meargă mai departe, d'Artagnan clătină din cap şi se întrerupse.

— Nu — își spuse el — nu voi avea îndrăzneala să-i povestesc toate astea lui Athos ; mijlocul nu e totuși tocmai cinstit. Va trebui folosită forța. Apoi continuă : Da, va trebui folosită neapărat forța, fără să-mi pun cîtuși de puțin în joc însă demnitatea. Cu cei patruzeci de oameni, voi străbate țara ca partizan. Da, dar dacă mă întîlnesc nu cu patruzeci de mii de englezi, cum spune Planchet, ci chiar numai cu patru sute ? Voi fi bătut, ținînd seama că printre cei patruzeci de războinici ai mei se vor găsi cel puțin zece fricoși, adică zece care își vor da pielea din prostie. Nu, într-adevăr, e cu neputință să ai patruzeci de inși pe care să te poți bizui ; asta nu se întîmplă. Trebuie să știi să te mulțumești cu treizeci. Cu zece mai puțini, voi avea tot dreptul să ocolesc o încăierare, dat fiind numărul mic al oamenilor mei, iar dacă încăierarea are totuși loc, atunci voi putea conduce mai bine în luptă treizeci, decît patruzeci de subalterni. Afară de asta, economisesc cinci mii de franci, adică a opta parte din capitalul meu, ceea ce merită osteneala. Am zis, voi avea așadar treizeci de oameni. Îi voi împrăștia în trei cete, vom apuca drumuri diferite, cu înțelegerea de a ne reîntîlni la un moment dat ; în felul acesta, cîte zece, cîte zece, nu vom da de bănuit nimănui și vom trece nebăgați în seamă. Da, da, treizeci e numărul cel mai potrivit. Vor fi trei de zece ; trei e un număr sfînt. Și apoi, unde mai pui, o companie de treizeci de oameni, cînd se va strînge laolaltă, va avea ceva impunător... Ah, nenorocit ce sînt — reflectă mai departe d'Artagnan — îmi trebuiesc și treizeci de cai ; asta înseamnă ruină. Unde naiba mi-a fost capul, că am uitat de cai ? Nici gînd, firește, să pornești la o treabă ca asta fără cai ! Ei bine, fie, vom face și această jertfă, chiar de va trebui să luăm caii chiar acolo ; care nu sînt răi, de altminteri... Dar, drace, am uitat că sînt trei cete, deci e nevoie de trei comandanți. Aici e greutatea. Dintre cei trei comandanți, pe unul îl am, sînt eu însumi. Da, numai că ceilalți doi mă vor costa ei singuri aproape tot atîția bani cît întreaga trupă la un loc. Nu, hotărît lucru, mă voi mulțumi cu un singur locotenent. Atunci însă va trebui să-mi micșorez trupa la douăzeci de oameni. Știu că sînt puțini douăzeci, dar cum și așa pornisem cu gîndul să ocolesc orice încăierare cu

treizeci de oameni, cu atît voi fi mai îndreptăţit să o fac cu douăzeci. Douăzeci e o cifră rotundă ; totodată va scădea şi numărul cailor cu zece, ceea ce înseamnă ceva ; şi atunci, cu un locotenent bun... Doamne sfinte, ce va să zică răbdarea şi socoteala bună ! Era să mă îmbarc cu patruzeci de oameni şi iată acum că am ajuns la douăzeci, pentru aceeaşi treabă. Zece mii de livre economisite dintr-o dată, şi mai multă siguranţă, asta e mare lucru ! Şi acum să vedem : mai e vorba să găsim un locotenent ; să-l căutăm, deci, şi pe urmă... Dar asta nu-i tocmai uşor, am nevoie de un locotenent viteaz şi priceput, unul ca mine. Da, însă un locotenent îmi va cunoaşte taina, şi cum această taină valorează un milion, iar eu nu voi plăti omul meu decît cu o mie de livre, o mie cinci sute cel mult, acesta îmi va vinde taina lui Monck. Fără locotenent, ducă-se dracului ! La urma urmei, chiar dacă el ar fi mut ca un discipol al lui Pitagora, tot va avea în trupă un soldat de încredere pe care-l va face sergentul său ; sergentul va afla taina locotenentului, presupunînd că acesta va fi cumsecade şi nu va voi să o vîndă, şi atunci sergentul, mai puţin cinstit şi mai puţin ambiţios, va da totul pentru cincizeci de mii de livre. Hai, hai, nici asta nu se poate ! Nu mai încape vorbă, locotenentul trebuie lăsat la o parte. Dar atunci trupa va rămîne întreagă, n-o voi mai putea împărţi în două şi nu voi mai putea să dau lupta din două părţi în acelaşi timp, fără un altul la fel ca mine care... Dar la ce bun să dau lupta din două părţi, de vreme ce n-avem de prins decît un singur om ? La ce bun să slăbesc trupa, punîndu-i pe unii la dreapta, pe alţii la stînga ? Un singur corp, la dracu ! Unul singur, şi comandat de d'Artagnan ; foarte bine ! Dar douăzeci de oameni, umblînd într-o singură ceată, devin bătători la ochi pentru toată lumea. Nu trebuiesc văzuţi douăzeci de călăreţi mergînd împreună, căci atunci li s-ar pune pe urme o companie care le-ar cere cuvîntul de ordine, şi fiindcă nu l-ar putea da la repezeală, ar fi împuşcaţi ca nişte iepuri, în frunte cu domnul d'Artagnan. O să mă mulţumesc deci cu zece oameni ; aşa voi lucra mai uşor şi cu mai multă unitate, voi fi silit să fiu prevăzător, ceea ce, într-o treabă ca aceea la care pornesc eu, înseamnă pe jumătate izbîndă ; un număr prea mare de oameni m-ar putea tîrî în cine ştie ce nesăbuinţă. Zece cai nu sînt, apoi,

greu de cumpărat sau de luat. O, minunată idee, şi ce liniştе desăvîrşită îmi toarnă ea prin vine ! Nici bănuieli, nici cuvinte de ordine, nici primejdii. Zece oameni sînt ca niştе valeţi sau ca niştе cărăuşi. Zece oameni călări pe zece cai încărcaţi cu felurite mărfuri sînt lăsaţi în pace şi sînt primiţi cu voie bună oriunde. Zece oameni care călătoresc pe seama casei Planchet & Co., din Franţa. Nu e nimic rău în asta. Aceşti zece oameni, îmbrăcaţi ca niştе negustori, pot avea cîte un bun cuţit de vînătoare, cîte o flintă atîrnată la şaua calului şi cîte un pistol la cingătoare. Nu se sperie de oricine, fiindcă n-au gînduri ascunse. Sînt poate oleacă contrabandişti, dar ce mare lucru e asta ? Contrabanda nu e pedepsită, ca poligamia, cu spînzurătoarea. Tot ce mi se poate întîmpla mai rău e să ni se ia marfa. Ni s-a luat marfa, şi cu asta basta ! Ei da, ăsta e un plan minunat ! Zece oameni numai, zece oameni luaţi în serviciul meu, dar zece oameni hotărîţi cît patruzeci şi care mă vor costa cît patru, faţă de care, spre mai multă siguranţă, nu voi scăpa o iotă din planul meu, şi cărora le voi spune doar atît : „Prieteni, avem de dat o lovitură". În acest chip, Satan ar trebui să fie prea dibaci ca să-mi mai joace vreun renghi. Cincisprezece mii de livre economisite ! E splendid, cînd te gîndeşti că am pornit de la douăzeci de mii !

Astfel, încîntat de rodnicele lui socoteli, d'Artagnan se opri la acest plan, hotărît să nu mai schimbe nimic din litera lui. Îşi şi întocmi în minte, cu memoria sa fără cusur, o listă de zece oameni vestiţi printre căutătorii de aventuri, printre cei nedreptăţiţi de soartă sau certaţi cu justiţia. Cu acestea, d'Artagnan se sculă şi porni fără zăbavă la lucru, spunîndu-i lui Planchet să nu-l aştepte cu masa la prînz, ba că s-ar putea să nu vie nici la cină.

O zi şi jumătate de alergături prin anumite colţuri ale Parisului îi fură de ajuns ca să-şi găsească oamenii şi, fără a-i pune în legătură unii cu alţii, alese, strînse şi formă, în mai puţin de treizeci de ceasuri, o frumoasă colecţie de chipuri, unele mai hidoase decît altele şi vorbind o franţuzească mai puţin corectă chiar şi decît englezeasca de care aveau să se folosească de acum înainte. În cea mai mare parte erau foşti oameni din gardă, ale căror merite d'Artagnan avusese prilejul să le cunoască în diferite împrejurări, şi pe care beţia, loviturile de spadă, pierderile la

joc sau reformele economice ale domnului de Mazarin îi siliseră să caute singurătatea și umbra, aceste două mari consolatoare ale sufletelor neînțelese și rănite. Purtau în fizionomia și în veșmintele lor urmele suferințelor și durerilor prin care trecuseră. Unii aveau fața brăzdată de vechi zgîrieturi ; toți erau îmbrăcați în zdrențe. D'Artagnan ușură cea mai apăsătoare dintre aceste mizerii fraterne printr-o înțeleaptă împărțire a scuzilor din fondul asociației ; apoi, veghind ca acești scuzi să fie folosiți pentru înfrumusețarea fizică a trupei, le dădu recruților săi întîlnire undeva în nordul Franței, între Berghes și Saint-Omer. Le lăsă un răgaz de șase zile pînă la întîlnire, și d'Artagnan cunoștea îndeajuns bunăvoința, voioșia și cinstea după toane a acestor faimoși angajați, pentru a fi încredințat că nici unul dintre ei nu va fi lipsă la apel.

După ce dădu ordinele cuvenite și după ce fixă locul de întîlnire, se duse să-și ia rămas bun de la Planchet, care îi ceru amănunte în legătură cu armata sa. D'Artagnan nu se gîndi nici o clipă să-i pomenească ceva despre reducerea pe care o făcuse în ceea ce privește personalul : se temea să nu zdruncine, prin această mărturisire, încrederea asociatului său. Planchet se bucură nespus aflînd că armata era gata înjghebată și că el, Planchet, se putea socoti un fel de rege prin jumătate din suma vărsată în acest scop, fiind îndreptățit astfel să-și spună că, de la tejgheaua lui, ce-i ținea loc de tron, a alcătuit un corp de trupe sortit să se războiască împotriva perfidului Albion [1].

Planchet îi numără deci lui d'Artagnan douăzeci de mii de livre, în ludovici mari, nou-nouți, partea sa, a lui Planchet, și alte douăzeci de mii de livre, tot în ludovici mari de aur, partea lui d'Artagnan. Mușchetarul vîrî cele două sume în doi săculeți deosebiți și, ținînd fiecare săculeț în cîte o mînă, îi cîntărea, spunînd :

— E destul de greu bănetul ăsta, dragul meu Planchet ; știi că trebuie să cîntărească peste treizeci de livre ?

— Nu-i nimic, calul dumneavoastră va duce totul ca pe un fulg.

D'Artagnan clătină din cap.

[1] Denumire poetică dată în vechime Angliei.

— Nu vorbi așa, Planchet ; un cal împovărat cu treizeci de livre greutate, pe lîngă călăreț și calabalîcul lui, nu mai poate trece cu ușurință un rîu, nu mai sare cu sprinteneală un zid sau o groapă, și dacă nu e cal, vai de călăreț ! E adevărat însă că tu nu știi asta, Planchet, tu care ai servit toată viața ta în infanterie.

— Atunci, domnule, cum să facem ? zise Planchet, pe drept cuvînt încurcat.

— Ascultă — răspunse d'Artagnan — îmi voi plăti armata la reîntoarcerea acasă. Păstrează partea mea de douăzeci de mii de livre, pe care vei avea grijă să le înmulțești între timp.

— Și jumătatea mea ? făcu Planchet.

— O iau cu mine.

— Încrederea dumneavoastră mă cinstește — zise Planchet — dar dacă nu vă mai întoarceți ?

— Tot ce se poate, deși așa ceva mi se pare puțin probabil. Atunci, Planchet, pentru cazul că nu m-aș mai întoarce, dă-mi o pană ca să-mi scriu testamentul.

D'Artagnan luă pana, hîrtia și așternu pe foaia albă următoarele :

Eu, d'Artagnan, am avere suma de douăzeci de mii de livre, strînse para cu para timp de treizeci și trei de ani, cît am fost în serviciul maiestății sale regelui Franței. Din acestea dau cinci mii lui Athos, cinci mii lui Porthos, cinci mii lui Aramis, pentru ca ei să le dea, în numele meu și al lor, tînărului meu prieten Raoul, viconte de Bragelonne. Cele din urmă cinci mii le dăruiesc lui Planchet, pentru ca să le împartă cu mai puțină strîngere de inimă pe celelalte cincisprezece mii prietenilor mei. Drept care am semnat cele de față.

D'Artagnan

Planchet părea foarte nerăbdător să afle ce scrisese acolo d'Artagnan.

— Poftim, citește — îi spuse mușchetarul.

La ultimele rînduri, ochii lui Planchet se umplură de lacrimi.

— Credeți că altfel n-aș fi dat banii celorlalți ? Dacă-i așa, nu mai primesc cele cinci mii de livre ale dumneavoastră.

D'Artagnan zîmbi.

— Primește-le, Planchet, primește-le, și în felul acesta nu vei pierde decît cincisprezece mii de franci, în loc de douăzeci de mii, și nu vei fi ispitit să calci semnătura stăpînului și prietenului tău, căutînd să nu pierzi nimic.

Cît de bine cunoștea inimile oamenilor și ale băcanilor acest simpatic domn d'Artagnan!

Cei care l-au socotit nebun pe Don Quijote, fiindcă se ducea să cucerească un imperiu însoțit doar de Sancho, scutierul său, și cei care l-au socotit nebun pe Sancho, fiindcă se ducea cu stăpînul lui să cucerească zisul imperiu, fără îndoială că aceia nu i-ar fi judecat altfel pe d'Artagnan și pe Planchet. Cu toate acestea, cel dintîi trecea drept un om cu mintea ageră printre oamenii cei mai pătrunzători de la curtea Franței; cît despre cel de-al doilea, el își cucerise pe bună dreptate faima unuia din cele mai înțelepte creiere printre negustorii băcani din strada Lombarzilor, adică din Paris, și, prin urmare, din Franța.

Dar, judecîndu-i pe acești doi oameni numai din punctul de vedere al celorlalți oameni, și mijloacele cu ajutorul cărora ei voiau să reașeze un rege pe tronul său numai prin comparație cu alte mijloace, pînă și cel mai îngust cap din țara cu cele mai înguste capete s-ar fi revoltat împotriva cutezanței locotenentului și a neroziei asociatului său.

Din fericire, d'Artagnan nu era omul care să asculte palavrele ce se rosteau în jurul său, nici comentariile ce se făceau pe seama lui. El își însușise deviza: *Fă treaba bine și lasă-i pe alții să vorbească.* Planchet, la rîndul său, o avea și el pe-a lui: *Lasă-i pe alții să facă, și tu taci din gură.* Din asta rezulta că, după exemplul tuturor marilor genii, cei doi oameni se mîndreau *intra pectus* [1] de a avea dreptate, în pofida tuturor celor care spuneau că sînt doi bieți nebuni.

Drept început, d'Artagnan porni la drum pe cea mai frumoasă vreme din lume, fără nori pe cer, fără **nori în** sufletul său, vesel și puternic, liniștit și decis, **neclintit în** hotărîrea lui și, prin urmare, ducînd cu el o doză înzecită din acel fluid nestăvilit pe care zguduirile sufletești îl fac să țîșnească din împletitura nervilor și care împrumută mașinii omenești o forță și un avînt de care veacurile viitoare își vor da seama, după toate probabilitățile, într-un chip mult mai

[1] „În sinea lor" — în limba latină.

matematic decît o putem face noi astăzi. Apucă din nou, ca pe vremurile de altădată, drumul bogat în aventuri care îl dusese cîndva la Boulogne şi pe care-l străbătea acum pentru a patra oară. Aproape că recunoştea, din trapul calului, urmele paşilor lui pe caldarîm şi acelea ale pumnului său în toate porţile hanurilor ; şi memoria lui, încă vie şi sprintenă, reînvia astfel acea vajnică tinereţe care, după treizeci de ani, nu-i dezmintea nici inima largă, nici pumnul de oţel.

Ce fire înzestrată din plin de natură, firea acestui om ! Avea toate pasiunile, toate cusururile, toate slăbiciunile, dar spiritul de contrazicere, propriu inteligenţei lui, schimba toate aceste scăderi în merite corespunzătoare. D'Artagnan, graţie imaginaţiei lui pururi işcoditoare, se temea pînă şi de o umbră, dar, ruşinat că îi e teamă, se îndrepta fără şovăire către acea umbră, şi atunci devenea, într-adevăr, neobişnuit de curajos, dacă primejdia era reală ; de asemenea, totul în el era emoţie şi, deci, bucurie. Îi plăcea mult tovărăşia altora, dar niciodată nu i se ura cu a sa, şi de multe ori, dacă ai fi putut să-l observi îndeaproape atunci cînd era singur, l-ai fi văzut rîzînd de fleacurile pe care şi le povestea lui însuşi sau de glumeţele închipuiri pe care şi le făurea numai cu cinci minute înainte de clipa cînd avea să-l cuprindă mîhnirea cea mai adîncă.

Totuşi, de data aceasta, d'Artagnan nu era, poate, tocmai atît de vesel pe cît ar fi fost dacă ar fi ştiut că la Calais îl aşteaptă cîţiva prieteni buni, în loc de a întîlni acolo sleahta aceea de zece secături ; cu toate acestea, melancolia nu-l vizită mai mult decît o dată pe zi, şi primi în totul cam vreo cinci vizite ale acestei zeiţe, înainte de a zări marea la Boulogne, fără a mai adăuga că aceste vizite erau de scurtă durată.

Dar, odată ajuns acolo, d'Artagnan se simţi mai aproape de acţiune, şi orice alt simţămînt, în afară de acela al încrederii în sine, dispăru, pentru a nu se mai întoarce niciodată. De la Boulogne, o luă de-a lungul coastei pînă la Calais.

Calais era locul de întîlnire cu ceilalţi, şi în Calais dăduse fiecăruia din înrolaţii lui adresa hanului „La Marele Monarh". Acolo traiul nu era prea scump, acolo marinarii trăgeau totdeauna bucuroşi, acolo oamenii de spadă, cu platoşă

de piele, bineînţeles, găseau pat, masă, bere, în sfîrşit, toate plăcerile vieţii, pentru treizeci de băncuţe pe zi.

D'Artagnan îşi propunea să-şi surprindă oamenii în plină viaţă de vagabondaj, pentru a-şi da seama de la prima ochire dacă se poate bizui pe ei ca pe nişte tovarăşi de ispravă.

Ajunse la Calais spre seară, pe la ceasurile patru şi jumătate.

XXII

D'ARTAGNAN CĂLĂTOREŞTE PENTRU CASA PLANCHET & Co.

Hanul „La Marele Monarh" se afla într-o străduţă paralelă cu portul, fără ca totuşi să dea în port; cîteva ulicioare tăiau, aşa cum treptele taie cele două margini ale unei scări, cele două mari linii drepte, a portului şi a străzii. Prin aceste ulicioare nimereai pe neaşteptate din port în stradă şi din stradă în port.

D'Artagnan ajunse la port, apucă pe una din aceste ulicioare şi căzu pe neaşteptate în faţa hanului „La Marele Monarh". Momentul fusese bine ales şi-i amintea lui d'Artagnan de începuturile lui la hanul „Morarul Francez", la Meung. Cîţiva marinari care jucau zaruri se luaseră la ceartă şi se ameninţau unii pe alţii cu toată furia. Hangiul, hangiţa şi doi băieţi de serviciu supravegheau cu nelinişte cercul acestor jucători înrăiţi, în mijlocul cărora încăierarea era gata să se producă dintr-o clipă în alta, prin mînuirea cuţitelor şi a satîrelor. Totuşi, jocul continua.

Pe o laviţă de piatră stăteau doi vlăjgani ce se părea că aşteptau pe cineva, cu ochii aţintiţi la uşă; patru mese rînduite în fundul încăperii comune erau ocupate de alţi opt indivizi. Nici cei de pe laviţă, nici cei de la mese nu dădeau semne că vor să se amestece în zîzania sau în jocul celorlalţi.

D'Artagnan recunoscu în aceşti spectatori atît de reci şi de nepăsători pe cei zece oameni ai lui.

Zîzania creştea din clipă în clipă. Orice patimă îşi are, întocmai ca marea, fluxul şi refluxul ei, care urcă şi coboară. Ajuns în culmea furiei, un marinar răsturnă masa, dimpreună cu banii ce se aflau pe ea. Masa căzu, banii se rostogoliră pe jos. În aceeaşi clipă, întregul personal al hanului se repezi să culeagă banii ; dar un mare număr de piese albe fură înhăţate de alţi indivizi ce se făcură numaidecît nevăzuţi, în timp ce marinarii se sfîşiau între ei.

Singuri, cei doi oameni de pe laviţă şi ceilalţi opt de la mesele din fund, cu toate că păreau absolut străini unii de alţii, singuri, spunem, aceşti zece oameni parcă se înţeleseseră între ei să rămînă nemişcaţi în mijlocul acestor ţipete de furie şi al acelui zornăit de bani. Numai doi se mulţumiră doar să-i îmbrîncească pe bătăuşii ce se rostogoliseră pînă sub masa lor.

Alţi doi, mai pe urmă, văzînd tot acest tărăboi din jurul lor, îşi scoaseră încet mîinile din buzunare ; alţi doi, în sfîrşit, se urcară pe masa din faţa lor, aşa cum fac, spre a nu fi udaţi, cei care văd un şuvoi de apă îndreptîndu-se spre ei.

„Aşa, aşa — îşi zise d'Artagnan, căruia nu-i scăpase nici unul din amănuntele arătate mai sus — iată o frumoasă colecţie : prevăzători, potoliţi, obişnuiţi cu tărăboiul, pregătiţi pentru lovitură. Drace, s-ar zice că am avut mînă bună !"

Deodată, atenţia îi fu atrasă spre un ungher al încăperii. Cei doi oameni care îi îmbrînciseră cu piciorul pe bătăuşi se pomeniră luaţi la înjurături de marinarii ce se împăcaseră acum între ei. Unul dintre aceştia, ameţit de furie, dar mai ales de bere, veni cu un pas ameninţător să-l întrebe pe cel mai scund dintre aceşti doi înţelepţi cu ce drept a îndrăznit să dea cu piciorul în nişte făpturi ale bunului Dumnezeu care nu erau cîini. Şi, făcînd această întrebare, îşi vîrî, ca să se arate şi mai dîrz, pumnul mare sub nasul recrutului domnului d'Artagnan. Omul păli, fără să se observe dacă pălise de teamă sau de mînie ; văzînd asta, matelotul trase concluzia că pălise de teamă şi ridică pumnul cu gîndul făţiş de a-l lăsa să cadă drept în creştetul străinului. Dar, fără ca cel ameninţat să fi făcut vreo mişcare, îi repezi marinarului o directă atît de puternică în burtă, încît acesta se rostogoli

pînă în celălalt capăt al încăperii, țipînd îngrozitor. În aceeași clipă, însuflețiți de simțămîntul legăturii comune, toți camarazii învinsului se năpustiră asupra învingătorului. Acesta din urmă, cu același sînge rece de care dăduse dovadă mai înainte, fără să facă nechibzuința de a se folosi de arme, înșfăcă o stacană de bere cu capacul de cositor și-i pocni pe vreo doi-trei dintre atacanți ; apoi, fiindcă ar fi fost doborît de numărul atacanților, ceilalți șapte inși potoliți din fundul sălii, care nu se mișcaseră de la locurile lor pînă atunci, dîndu-și seama că era pusă în joc onoarea lor, săriră în ajutorul lui. În același timp, cei doi nepăsători de lîngă ușă își întoarseră capetele cu o încruntare a sprîncenelor ce arăta hotărîrea lor vădită de a se năpusti în spinarea vrăjmașilor, dacă vrăjmașii nu se vor astîmpăra.

Hangiul, băieții de serviciu și doi paznici de noapte ce treceau pe acolo și care, din curiozitate, intraseră să vadă ce se petrece în han, fură tîrîți în învălmășeală și doborîți în pumni.

Parizienii loveau ca niște ciclopi, toți deodată și cu o dibăcie ce-ți făcea plăcere s-o privești. În cele din urmă, siliți să bată în retragere față de numărul prea mare al celor-lalți, se strînseră toți în partea cealaltă a mesei celei mari, pe care patru o ridicară de jos cît ai bate din palme, în timp ce alți doi puseră mîna fiecare pe cîte o bancă de scînduri în așa fel că, slujindu-se de ele ca de niște uriașe ciomege, trîntiră la pămînt dintr-o singură lovitură opt marinari, peste care aruncară apoi strivitoarea lor catapultă.

Dușumeaua era deci presărată cu răniți, iar sala plină de țipete și de praf, cînd d'Artagnan, mulțumit de această probă a oamenilor lui, înaintă cu spada în mînă și, lovind cu măciulia orice țeastă care-i ieșea în cale, scoase un puternic „Destul !" care puse într-o clipită capăt încăierării. Toți începură să se retragă de-a-ndaratelea, de la mijloc spre margini, în așa fel că d'Artagnan se pomeni singur în mijlocul încăperii.

— Ce înseamnă asta ? se adresă el apoi adunării, cu tonul impunător al lui Neptun rostind *Quos ego* [1]...

[1] „Ar trebui"... — în limba latină. Cuvinte pe care poetul latin Virgiliu, în lucrarea sa „Eneida", le-a pus în gura lui Neptun, enervat pe vînturile dezlănțuite asupra mării, și care, rostite de un superior, exprimă mînia și amenințarea.

În aceeaşi clipă şi la cel dintîi sunet al glasului său, ca să continuăm metafora virgiliană, recruţii domnului d'Artagnan, recunoscîndu-l, fiecare în parte, pe stăpînul şi suveranul său, îşi stăviliră dintr-o dată şi furia, şi avîntul scîndurilor, şi loviturile cu picioarele de masă.

La rîndul lor, marinarii, văzînd această lungă spadă trasă din teacă, această înfăţişare plină de măreţie şi acest braţ ager care venea în ajutorul duşmanilor lor, în persoana unui om ce părea obişnuit să poruncească, marinarii, la rîndul lor, se mulţumiră să-şi ridice răniţii în tăcere şi să-şi culeagă de pe jos stacanele de bere.

Parizienii îşi şterseră frunţile şi făcură plecăciuni înaintea şefului. D'Artagnan fu copleşit cu mulţumiri de către hangiul de la „Marele Monarh". Le primi ca un om care ştie că nu i se dă nimic de prisos, apoi declară că pînă la pregătirea cinei se duce să facă o plimbare prin port. Numaidecît, fiecare din angajaţii lui, înţelegînd că sînt chemaţi, îşi luă pălăria, îşi aruncă pe umeri haina şi-l urmă pe d'Artagnan.

Dar muşchetarul, plimbîndu-se într-una fără o ţintă precisă, cercetînd fiecare lucru întîlnit în cale, n-avea de gînd să se oprească aşa repede; el se îndreptă spre dune, şi cei zece oameni, speriaţi că se pomenesc urmărindu-se astfel unii pe alţii, neliniştiţi că vedeau la dreapta, la stînga şi în spatele lor tovarăşi la care nici nu se gîndiseră pînă atunci, se ţineau după el, aruncîndu-şi unii altora priviri duşmănoase.

Abia cînd ajunse în cea mai adîncă vîlcea a celei mai mari dune, d'Artagnan, zîmbind că-i vedea atît de răzleţiţi, se întoarse cu faţa către ei şi, făcîndu-le un semn împăciuitor cu mîna, le spuse:

— Hei, domnii mei, fără vrăjmăşie! Sînteţi meniţi să trăiţi laolaltă, să vă înţelegeţi în toate privinţele, iar nu să vă sfîşiaţi unii pe alţii.

Atunci, orice şovăială se spulberă dintr-o dată; oamenii răsuflară uşuraţi, ca şi cum ar fi fost scoşi dintr-un sicriu, şi se priviră cu bunăvoinţă unii pe alţii. După această cîntărire, îşi îndreptară ochii către şeful lor, care, cunoscînd de multă vreme marea artă de a vorbi oamenilor de teapa lor, le ţinu acest mic discurs, înfiripat pe loc şi rostit cu o vioiciune întru totul gasconă:

— Domnii mei, ştiţi cu toţii cine sînt. V-am angajat, cunoscîndu-vă viteji şi vrînd să vă fac părtaşi la o expediţie glorioasă. Închipuiţi-vă că, lucrînd alături de mine, lucraţi pentru rege. Vă previn numai că de veţi scăpa o singură vorbă despre aceasta, mă voi vedea silit să vă zdrobesc imediat capetele în chipul ce mi se va părea cel mai la-ndemînă. Ştiţi cu toţii, domnilor, că secretele de stat sînt ca o otravă ucigătoare ; atîta vreme cît această otravă stă în cutia ei şi cutia e bine închisă, nu face rău nimănui ; scoasă din cutie, omoară. Acum, apropiaţi-vă de mine, şi veţi afla despre acest secret ceea ce îmi stă în putinţă să vă spun.

Toţi se strînseră în juru-i cu un freamăt plin de curiozitate.

— Apropiaţi-vă — continuă d'Artagnan — şi pasărea care trece pe deasupra capetelor noastre, iepurele care se joacă prin buruienile nisipurilor, peştele care sare din apă să nu ne audă. E vorba să aflăm şi să-i raportăm domnului intendent superior al finanţelor în ce măsură contrabanda engleză dăunează mărfurilor franceze. Vom pătrunde pretutindeni şi vom vedea totul. Vom fi nişte bieţi pescari picarzi, aruncaţi pe coastă de o furtună cumplită. Se înţelege de la sine că vom vinde peştele nici mai bine, nici mai rău decît orice pescar. Dar s-ar putea să se afle cine sîntem şi să fim tulburaţi în treburile noastre ; este deci nevoie să fim oricînd în stare să ne apărăm. Iată pentru ce v-am ales, socotindu-vă oameni înţelepţi şi de curaj. Vom duce un trai bun laolaltă şi nu ne vor pîndi mari primejdii, dat fiind că avem la spatele nostru un ocrotitor puternic, mulţumită căruia nu ne vom lovi de nici o încurcătură în cale. Un singur lucru mă îngrijorează, dar nădăjduiesc că, după o scurtă discuţie, mă veţi scoate şi din această încurcătură. Lucrul care mă îngrijorează e să nu duc cu mine un echipaj de pescari nevolnici, care echipaj ne-ar stingheri peste măsură, pe cîtă vreme dacă, din întîmplare, se găsesc printre domniile voastre oameni care să fi văzut marea...

— O, cît despre asta, să nu-ţi pese ! strigă unul din recruţii lui d'Artagnan. Eu am fost prizonier la piraţii din Tunis timp de trei ani şi ştiu cum se conduce o navă tot aşa de bine ca un amiral.

— Vedeţi — zise d'Artagnan — straşnic lucru e întîmplarea !

Rosti aceste cuvinte cu un nedesluşit accent de prefăcută naivitate, deoarece el ştia prea bine că această victimă a piraţilor era un vechi corsar şi îl angajase în cunoştinţă de cauză. Dar d'Artagnan nu spunea niciodată mai mult decît trebuia să spună, tocmai ca să-şi lase auditorul pe gînduri. Fu scutit deci de orice explicaţie, şi culese efectul fără a da să se înţeleagă că l-ar preocupa cauza.

— Iar eu — strigă un al doilea — am un unchi care e paznic la schelele din portul La Rochelle. De mic copil m-am jucat pe punţile corăbiilor ; mă pricep să mînuiesc cîrma şi pînzele mai bine ca un marinar venit de pe ocean.

Nici acesta nu mintea, la fel ca şi celălalt : vîslise şase ani pe galerele maiestăţii sale, în La Ciotat.

Alţi doi fură mai sinceri : ei mărturisiră fără înconjur că slujiseră pe un vas ca soldaţi, pedepsiţi să tragă la galere ; şi nu roşiră spunînd asta. D'Artagnan se pomeni deci şeful a şase războinici şi patru marinari, avînd în acelaşi timp o armată şi de uscat, şi de apă, ceea ce l-ar fi umplut de mîndrie pe Planchet, dacă băcanul ar fi cunoscut acest amănunt.

Acum nu mai era vorba decît de ordinul general, şi d'Artagnan îl dădu cu toată precizia. Le spuse oamenilor săi să fie gata de plecare spre Haga, urmînd, unii, ţărmul mării, pînă la Breskens, ceilalţi, drumul care duce la Anvers. Îşi dădură întîlnire peste cincisprezece zile, socotind că vor merge întins în fiecare zi, în piaţa cea mare din Haga.

D'Artagnan îşi povăţui apoi oamenii să pornească la drum doi cîte doi, formînd perechile aşa cum vor socoti de cuviinţă, după simpatii. El însuşi îşi alese dintre mútrele mai puţin fioroase doi oameni din gardă, pe care-i cunoscuse cîndva şi ale căror singure cusururi erau că jucau zaruri şi se îmbătau. Aceştia nu-şi pierduseră cu totul ideea de civilizaţie şi, sub o îmbrăcăminte curată, inimile lor ar fi început să bată din nou omeneşte. D'Artagnan, pentru a nu stîrni pizma printre ceilalţi, îi îndemnă să pornească înainte. El îi păstră pe cei doi aleşi, îi îmbrăcă în vechiturile lui personale şi plecă împreună cu ei. Acestora, cărora le lăsă impresia că-i onorează cu o încredere deplină, d'Artagnan le făcu o falsă mărturisire, menită să garanteze sorţii de izbîndă ai expediţiei. Le spuse că era vorba nu să vadă în ce măsură contrabanda engleză putea să dăuneze negoţului francez, ci, dimpo-

trivă, în ce măsură contrabanda franceză putea să stingherească negoţul englez. Oamenii păreau a crede că acesta e adevărul ; şi chiar aşa credeau. D'Artagnan era încredinţat că la cel dintîi dezmăţ, atunci cînd aveau să fie beţi turtă, unul din ei va împărtăşi restului bandei această taină de căpetenie a lor. Planul lui i se păru deci foarte bun.

La cincisprezece zile după cele ce am văzut că se petrecuseră la Calais, întreaga trupă se găsea reunită la Haga. D'Artagnan constată că toţi oamenii lui, cu o înţelepciune demnă de luat în seamă, se travestiseră în mateloţi mai mult sau mai puţin încercaţi de asprimile mării. Îi duse şi-i lăsă să doarmă într-o magazie de pe Newkerke-street, iar el se instală, în toată regula, într-o locuinţă bună de pe marele canal.

Aici află că regele Angliei se întorsese la aliatul său, Wilhelm al II-lea de Nassau, stathuderul Olandei. Mai află apoi că refuzul regelui Ludovic al XIV-lea răcise întrucîtva ocrotirea ce-i fusese dată pînă atunci şi că, din această pricină, fusese nevoit să se retragă într-o căsuţă din satul Scheveningen, aşezat printre nisipuri, la marginea mării, cam la o leghe de Haga.

Acolo, se spunea, nenorocitul izgonit se mîngîia în surghiunul lui, privind, cu acea tristeţe caracteristică prinţilor din neamul său, marea nemărginită a Nordului, care-l despărţea de Anglia lui, aşa cum o despărţise altădată pe Maria Stuart de Franţa. Acolo, în spatele cîtorva copaci ai frumoasei păduri de la Scheveningen, pe nisipul mărunt în care cresc buruienile aurii de dună, Carol al II-lea lîncezea ca şi ele, dar mai nenorocit decît ele, căci trăia în lumea gîndurilor, nădăjduind şi deznădăjduind rînd pe rînd.

D'Artagnan se repezi într-o zi pînă la Scheveningen, pentru a se încredinţa despre cele ce se vorbeau pe seama prinţului. Îl văzu, într-adevăr, pe Carol al II-lea ieşind singur şi îngîndurat pe o portiţă ce da înspre pădure şi plimbîndu-se pe marginea mării, la apusul soarelui, fără să atragă măcar luarea-aminte a pescarilor, care, întorcîndu-se seara din larg, ca vechii oameni ai mării din Arhipelag, îşi trăgeau bărcile pe prundişul de la ţărm.

Muşchetarul îl recunoscu pe rege. Îl văzu aţintindu-şi privirea întunecată peste întinderea nesfîrşită a apelor, în timp ce pe obrazul lui palid se răsfrîngeau razele roşiatice

ale soarelui ce atingea dunga fumurie a orizontului. Apoi Carol al II-lea intră din nou în căsuţa retrasă, tot singur, mişcîndu-se încet şi trist, ascultînd cum scîrţîia sub paşii lui nisipul mărunt şi mişcător.

În aceeaşi seară, d'Artagnan închirie pentru o mie de livre un barcaz de pescar, care costa patru mii. Plăti această mie de livre bani gheaţă şi depuse celelalte trei mii în păstrarea burgmesterului [1]. După aceea îşi îmbarcă, în timpul nopţii, şi fără să-i fi văzut cineva, pe cei şase oameni care alcătuiau armata lui de uscat, iar în clipa cînd marea începu să se retragă, la ceasurile trei dinspre ziuă, porni în larg, manevrînd velele barcazului cot la cot cu ceilalţi patru şi bizuindu-se pe priceperea fostului osîndit la galere, ca şi cum ar fi avut de-a face cu primul pilot din port.

XXIII

ÎN CARE AUTORUL SE VEDE SILIT, FĂRĂ VOIA LUI, SĂ FACĂ PUŢINĂ ISTORIE

În timp ce regii şi oamenii îşi băteau astfel capul cu Anglia, care se guverna singură şi care, trebuie să o spunem, nu fusese niciodată atît de prost guvernată, un om asupra căruia Dumnezeu îşi oprise privirea şi îşi pusese mîna pe creştetul său, un om sortit de ursitoare să-şi scrie numele cu slove de foc în cartea istoriei îşi urma, în văzul lumii, opera plină de mister şi îndrăzneală. Mergea înainte, dar nimeni nu ştia unde voia să ajungă, cu toate că nu numai Anglia, dar şi Franţa, dar şi Europa îl priveau îndeaproape cum se îndreaptă spre ţinta lui cu pasul hotărît, cu fruntea sus. Tot ceea ce se ştia despre acest om o vom spune în cele ce urmează.

[1] Din germanul *Burgmeister* — denumire veche a primarului, în Germania, Olanda, Belgia etc.

Monck se declarase pentru libertatea faimosului *Rump Parliament*, sau, dacă vă place mai mult, Parlamentul „Coadă“ [1], cum era poreclit, parlament pe care generalul Lambert, urmînd pilda lui Cromwell, al cărui locotenent fusese, îl blocase atît de strîns, spre a-şi impune voinţa în sînul lui, încît nici un membru, în timpul acestei blocări, nu putuse să mai iasă de acolo şi numai unul singur, Pierre Wentworth, putuse să intre.

Lambert şi Monck, totul se reducea la aceşti doi oameni, cel dintîi reprezentînd despotismul militar, al doilea, republicanismul pur. Aceşti doi oameni erau singurii doi reprezentanţi politici ai acelei revoluţii în care Carol I îşi pierduse mai întîi coroana şi apoi capul.

Lambert, de altfel, nu-şi ascundea planurile; el căuta să instaureze un guvern militar şi să devină şeful acestui guvern.

Monck, republican îndîrjit, spuneau unii, voia să menţină *Rump Parliament*-ul, această reprezentantă vădită, deşi degenerată, a republicii. Monck, ambiţios dibaci, spuneau alţii, voia să facă din acest parlament, pe care lăsa a se crede că-l ocrotea, o treaptă puternică spre a se putea urca pînă la tronul pe care Cromwell îl făcuse să rămînă gol.

Astfel, Lambert, asuprind parlamentul, şi Monck, arătîndu-se de partea lui, se declaraseră pe faţă duşmani între ei. De aceea, atît Monck, cît şi Lambert se gîndiseră de la bun început să-şi alcătuiască fiecare cîte o armată: Monck în Scoţia, unde erau presbiterienii [2] şi regaliştii, adică nemulţumiţii; Lambert la Londra, unde se afla ca totdeauna

[1] După dizolvarea de către Carol I a „Parlamentului cel scurt“, parlamentul care a urmat s-a numit „cel lung“, şi pe drept cuvînt, deoarece a durat din 1640 pînă în 1653. Ceea ce s-a menţinut însă din această adunare reprezentată după decapitarea lui Carol I Stuart (1649) a fost o mînă de vreo sută de oameni, care se încăpăţînau să-şi ţină şedinţele şi care şi-au atras porecla de Parlamentul „Coadă“; acesta a fost dizolvat cu forţa de Cromwell, la 20 aprilie 1653. Karl Marx, comentînd evenimentele petrecute la această dată, avea să remarce: „Însuşi poporul englez, în persoana lui Cromwell, a izgonit Parlamentul cel lung“.

[2] Numele provine de la cuvîntul grecesc *presbyteros* = bătrîn, deoarece în cadrul acestei confesiuni organul de conducere ales al comunităţii religioase cuprindea şi un număr de persoane laice, cu vază şi stare — „bătrînii“ comunităţii.

cea mai puternică opoziţie împotriva puterii pe care o avea sub ochii ei.

Monck pacificase Scoţia, îşi formase acolo o armată şi îşi găsise un adăpost: prima îl păzea pe celălalt. Monck ştia că nu sosise încă ziua, dată de Dumnezeu, pentru o mare schimbare; de aceea părea că spada îi e încă lipită de teacă. De neînvins în sălbatica şi muntoasa lui Scoţie, general în toată puterea cuvîntului, rege al unei armate de unsprezece mii de ostaşi încercaţi, pe care-i condusese, nu o dată, la izbîndă, tot atît de bine, dacă nu chiar mai bine informat asupra treburilor de la Londra decît Lambert, care îşi avea garnizoana în City [1], iată care era poziţia lui Monck cînd, la o sută de leghe depărtare de Londra, se declară pentru parlament. Lambert, din contră, după cum am spus, locuia în capitală. Aici se afla centrul tuturor operaţiunilor sale şi aici izbutise el să adune în jurul său nu numai prietenii, dar şi pătura de jos a poporului.

Aşadar, în Londra află Lambert despre sprijinul pe care Monck îl dădea parlamentului, tocmai de pe coastele Scoţiei. Socoti că nu mai era timp de pierdut şi că Tweed [2]-ul nu e chiar atît de departe de Tamisa încît o armată să nu poată ajunge repede de la un rîu la celălalt, mai ales dacă e bine comandată. El ştia, de asemeni, că, pe măsură ce vor pătrunde în Anglia, soldaţii lui Monck vor forma pe drum acel bulgăre de zăpadă, ca o emblemă a globului norocului [3], care nu e pentru un ambiţios decît o treaptă ce urcă necontenit spre ţelul său. Îşi adună deci armata, puternică în acelaşi timp prin alcătuirea ca şi prin numărul ei, şi ieşi înaintea lui Monck, care, în ce-l privea, asemenea unui navigator prudent plutind printre stînci, înainta cu multă băgare de seamă şi adulmeca în bătaia vîntului orice zgomot şi orice zvon ce venea dinspre Londra.

Cele două armate se zăriră una pe alta în dreptul oraşului Newcastle; Lambert, ajuns cel dintîi, poposi chiar în oraş. Monck, prevăzător, se opri acolo unde se găsea şi-şi

[1] În sensul vechi de *cetate*, de la cuvîntul latin *civitas*, fiindcă aici fusese aşezat anticul oraş roman Londinium.

[2] Micul rîu care desparte Anglia de Scoţia.

[3] Zeiţa Fortuna, personificarea norocului, este reprezentată cu ochii legaţi, păşind pe un glob înaripat şi ţinînd în mînă un corn al abundenţei.

stabili cartierul general la Coldstream, pe malul rîului Tweed.

Ivirea lui Lambert stîrni voioşie în armata lui Monck, pe cînd, dimpotrivă, ivirea lui Monck produse zăpăceală în armata lui Lambert. S-ar fi putut crede că aceşti soldaţi bătăioşi, care făcuseră atîta vîlvă pe străzile Londrei, porniseră la drum cu speranţa că nu vor întîlni pe nimeni, iar acum, văzînd că au întîlnit o armată şi că această armată flutura în faţa lor nu numai un steag, dar o cauză şi un principiu, s-ar fi putut crede, spunem, că aceşti soldaţi bătăioşi începuseră să-şi dea seama că erau mai puţin buni republicani decît ostaşii lui Monck, întrucît aceştia susţineau parlamentul, cîtă vreme Lambert nu susţinea nimic, nici măcar pe el însuşi.

Cît despre Monck, dacă ar fi stat să judece bine, sau dacă a şi făcut acest lucru, trebuie să fi fost tare trist, căci istoria povesteşte — şi această pudică doamnă, se ştie, nu minte niciodată — căci istoria povesteşte că, în ziua sosirii sale la Coldstream, oamenii lui căutară zadarnic, dar nu găsiră nici măcar o singură oaie în tot oraşul. Dacă Monck ar fi comandat o armată engleză, ar fi avut destule motive să-şi vadă întreaga oştire dînd bir cu fugiţii. Dar cu scoţienii nu se întîmplă ceea ce se întîmplă cu englezii, pentru care această carne moale, îmbibată de sînge, este o necesitate de care nu se pot lipsi ; scoţienii însă, neam sărac şi cumpătat, trăiesc cu o mînă de orz măcinat între două pietre, muiat în apa de la fîntînă şi copt pe o vatră înroşită.

Scoţienii deci, primindu-şi raţia lor de orz, nu se mai neliniştiră dacă era sau nu era carne în Coldstream. Lui Monck însă, neobişnuit cu turtele de orz, îi era foame, şi statul său major, cel puţin tot atît de flămînd ca şi el, privea cu nerăbdare în dreapta şi în stînga, ca să vadă ce se pregătea de mîncare.

Monck trimise cercetaşi, să culeagă informaţii ; dar oamenii lui, sosind, au găsit oraşul pustiu şi toate prăvăliile golite ; nici nu mai putea fi vorba de măcelari sau de brutari la Coldstream. Nu se găsi nici măcar o coajă de pîine pentru masa de seară a generalului.

Pe măsură ce veştile se înmulţeau, unele mai puţin încurajatoare decît altele, Monck, văzînd spaima şi deznădejdea zugrăvite pe toate feţele, declară că lui nu-i este

foame şi că, de altminteri, toată lumea avea să mănînce a doua zi, întrucît Lambert se afla acolo pesemne cu gîndul să înceapă lupta şi, prin urmare, pregătit să cedeze toate proviziile sale, dacă ar fi gonit din Newcastle, sau să libereze pentru vecie pe soldaţii lui Monck de chinurile foamei, dacă ar fi învingător. Această consolare nu-şi găsi ecou însă decît la un număr mic de subalterni, dar puţin îi păsa de asta lui Monck, deoarece, sub aparenţa unei depline blajinătăţi, el era un om foarte hotărît.

Fiecare fu deci silit să se considere sătul, sau cel puţin să pară că este. Monck, tot aşa de înfometat ca şi oamenii lui, dar prefăcîndu-se că nici nu se gîndeşte la berbecul pe care-l căutaseră în zadar, tăie o bucăţică de tutun, nu mai mare ca buricul unui deget, din calupul unui sergent care făcea parte din suita sa, şi începu să mestece în gură această bucăţică de tabac, asigurîndu-i pe locotenenţii lui că foamea e o himeră şi că ea îţi piere cu totul atunci cînd ai ceva de mestecat între dinţi. Această glumă îi înmuie pe încă vreo cîţiva dintre cei care nu se lăsaseră convinşi de prima deducţie pe care Monck o trăsese din faptul că se aflau în vecinătatea lui Lambert; numărul nemulţumiţilor scăzu deci simţitor; garda îşi luă postul în primire, patrulările începură şi generalul îşi continuă sărăcăciosul lui ospăţ sub cortul deschis.

Între lagărul lui şi cel al duşmanului său se înălţa o veche mănăstire, din care azi abia au mai rămas cîteva ruine, dar care pe atunci era întreagă şi se numea mănăstirea din Newcastle. Era clădită pe un teren larg, ce nu ţinea nici de cîmpie, nici de rîu, fiind aproape o mlaştină unde musteau izvoarele şi unde se strîngea apa ploilor. Totuşi, în mijlocul acestor bălţoace acoperite de ierburi înalte, de trestie şi de rogoz, se zăreau diferite limbi de pămînt uscat — unde fuseseră cîndva grădinile de zarzavat, parcul, locul de plimbare sau care avuseseră altă întrebuinţare în cadrul mănăstirii — semănînd cu unul din acei uriaşi păianjeni de mare, al căror trup e rotund, în timp ce picioarele se desfac în toate părţile, pornind din mijlocul acestei circumferinţe.

Grădina de zarzavat, unul din cele mai lungi picioare de acest fel ale mănăstirii, se întindea pînă în apropierea

taberei lui Monck. Din nefericire, era, după cum am arătat, abia pe la începutul lui iunie, şi grădina, părăsită de altminteri, era săracă în roade.

Monck păstra acest loc ca fiind cel mai potrivit pentru un atac prin surprindere. Dincolo de zidurile mănăstirii se zăreau focurile din tabăra generalului rival; dar între aceste focuri şi mănăstire se întindea rîul Tweed, care îşi rostogolea solzii luminoşi pe sub umbra deasă a cîtorva stejari înfrunziţi.

Monck cunoştea foarte bine această poziţie, deoarece Newcastle şi împrejurimile sale îi slujiseră, în mai multe rînduri, de cartier general. El ştia că duşmanul său putea trimite, în cursul zilei, iscoadele pînă la aceste ruine, căutînd astfel o pricină de hărţuială, dar că în timpul nopţii nu va îndrăzni să se apropie. Era deci în siguranţă. Astfel că soldaţii lui putură să-l vadă, după ce termină ceea ce el numea sărbătorescul său ospăţ, adică după ce încetă mestecatul despre care am vorbit mai sus, putură deci să-l vadă dormind, aşa cum mai tîrziu avea să facă Napoleon în ajunul bătăliei de la Austerlitz, aşezat în jilţul său de răchită, jumătate sub lumina opaiţului, jumătate sub razele lunii care începea să se urce pe cer. Ceea ce însemna că erau aproape nouă ceasuri şi jumătate seara.

Deodată Monck fu smuls din această toropeală, prefăcută poate, de o ceată de soldaţi care, alergînd cu strigăte voioase, începură să dea cu picioarele în stîlpii ce susţineau cortul generalului, făcînd înadins gălăgie, ca să-l trezească. Dar nu era nevoie de atîta tărăboi. Monck deschise numaidecît ochii.

— Ei, băieţi, ce s-a întîmplat acolo? întrebă el.

— Generale — răspunseră mai multe glasuri deodată — generale, veţi avea un ospăţ pe cinste!

— Dar am mîncat, domnii mei — zise el cît se poate de liniştit — şi tocmai mă odihneam în tihnă, precum vedeţi, după masă. Dar hai, intraţi şi spuneţi-mi ce vă aduce aici.

— Generale, o veste bună.

— Oare?! Lambert ne-a vestit cumva că se bate mîine?

— Nu, dar am pus mîna pe o barcă de pescari ce ducea peşte celor din tabăra din Newcastle.

— Rău aţi făcut, prieteni. Aceşti domni din Londra sînt foarte delicaţi, ei ţin mult la primul fel de mîncare ; acum desigur că i-aţi înfuriat peste măsură ; în noaptea asta şi mîine vor fi necruţători. Ar fi mai înţelept, credeţi-mă, să-i daţi înapoi lui Lambert peştele şi pescarii lui, altfel... Generalul stătu o clipă pe gînduri. Ia spuneţi-mi — urmă el — cine sînt aceşti pescari, dacă nu vă supăraţi ?

— Marinari care pescuiesc în ocean, pe coastele Franţei sau ale Olandei, şi care au fost aruncaţi de furtună pe ale noastre.

— Vorbeşte vreunul dintre ei limba noastră ?

— Şeful lor ne-a spus cîteva vorbe în englezeşte.

Bănuiala generalului se trezea tot mai mult, pe măsură ce primea mai multe lămuriri.

— Prea bine — zise el. Vreau să-i văd pe aceşti oameni, aduceţi-mi-i aici !

Un ofiţer se desprinse numaidecît din grup, ducîndu-se să-i caute.

— Cîţi sînt ? mai întrebă Monck. Şi ce fel de barcă au ?

— Sînt zece sau doisprezece, generale, şi pescuiesc într-un fel de pescador, cum îi spun ei, de construcţie olandeză, după cît mi s-a părut.

— Şi ziceţi că duceau peşte în lagărul domnului Lambert ?

— Da, generale. Şi se pare că aveau o încărcătură destul de bună de peşte.

— Bine, o să vedem noi — zise Monck.

Într-adevăr, chiar în aceeaşi clipă, ofiţerul se întoarse aducîndu-l pe şeful acestor pescari, un bărbat cam de cincizeci, pînă la cincizeci şi cinci de ani, dar care se ţinea încă bine. Era potrivit de statură şi purta o haină de lînă groasă şi o căciuliţă trasă pînă peste ochi ; un fel de satîr îi atîrna la cingătoare şi umbla cu mersul acela şovăielnic al marinarilor care, neştiind niciodată, din pricina balansării vasului, dacă vor călca pe punte sau în gol, dau fiecărui pas al lor o călcătură atît de sigură, ca şi cum ar fi vorba să înfigă un par în apă.

Monck, cu o privire fină, dar pătrunzătoare, îl cercetă îndelung pe pescarul care-i zîmbea cu acel surîs pe jumătate şiret, pe jumătate naiv, caracteristic ţăranilor noştri.

— Vorbeşti englezeşte ? îl întrebă Monck într-o franţuzească desăvîrşită.

— Ah, destul de prost, milord — răspunse pescarul.

Acest răspuns fu rostit mai degrabă cu accentul vioi şi puţin repezit al locuitorilor de dincolo de Loara, decît cu accentul oarecum tărăgănat de prin părţile de apus şi miază-noapte ale Franţei.

— Dar, oricum, văd că vorbeşti — stărui Monck, spre a-i auzi încă o dată accentul.

— Eh, noi, oamenii de pe mări — răspunse pescarul — ne înţelegem cîte puţin în toate limbile.

— Aşadar, eşti pescar de mare ?

— Pe ziua de azi, milord, sînt pescar, şi încă un pescar norocos. Am prins un bar [1] care cîntăreşte pe puţin treizeci de livre, şi peste cincizeci de roşioare ; mai am, de asemenea, cîţiva merlani [2] mărunţi, care vor fi foarte gustoşi fripţi pe cărbuni încinşi.

— Mă faci să cred că ai pescuit mai mult în golful Gasconiei, decît în Canalul Mînecii — spuse Monck, zîmbind.

— E adevărat, sînt din miazăzi ; asta mă împiedică oare să fiu un pescar bun, milord ?

— O, nu, şi îţi voi cumpăra tot peştele ; dar, spune-mi cinstit, pentru cine îl pregătiseşi ?

— Milord, nu vă voi ascunde că mă duceam la Newcastle, plutind de-a lungul coastei, cînd un grup de călăreţi care mergeau pe ţărm în sens opus au făcut semne bărcii mele să ne îndreptăm spre lagărul cinstitei voastre feţe, sub ameninţarea că altfel ne vor lua la ochi cu flintele. Şi cum eu nu eram înarmat pentru luptă — adăugă pescarul zîmbind — a trebuit să mă supun.

— Şi de ce te duceai la Lambert şi nu veneai la mine ?

— Milord, voi vorbi deschis ; înălţimea voastră îmi îngăduie ?

— Da, şi, dacă trebuie, îţi poruncesc chiar.

— Ei bine, milord, mă duceam la domnul Lambert fiindcă domnii de la oraş plătesc bine, pe cîtă vreme dumneavoastră, scoţienii, puritani, presbiterieni, covenantari,

[1] Peşte de mare, răpitor, care atinge pînă la 3 m lungime.

[2] Peşte din familia Gadidae, care aparţine mai mult mărilor nordice.

cum vreţi să vă numiţi, dumneavoastră mîncaţi puţin şi nu plătiţi de loc.

Monck ridică din umeri, fără a-şi putea ascunde totuşi un zîmbet.

— Şi, dacă eşti din miazăzi, de ce-ai venit să pescuieşti pe coastele noastre ?

— Fiindcă am făcut prostia să mă însor în Picardia.

— Mă rog ; totuşi Picardia nu e Anglia.

— Milord, omul îşi împinge barca spre largul mării, însă Dumnezeu şi vîntul fac restul şi duc barca acolo unde le place.

— Aşadar, n-aveai de gînd să tragi la ţărmul nostru ?

— Nicidecum.

— Şi ce linie urmai ?

— Ne întorceam de la Ostenda, unde vîndusem nişte scrumbii, cînd un vînt puternic dinspre miazăzi ne-a împins în larg ; atunci, văzînd că era zadarnic să ne luptăm cu el, ne-am lăsat în voia lui. A trebuit astfel, ca să nu pierdem peştele, care era foarte bun, să ne oprim şi să-l vindem în cel mai apropiat port al Angliei ; şi acest port s-a întîmplat să fie Newcastle. Prilejul era tocmai bun, ni s-a spus, întrucît se îngrămădiseră acolo o mulţime de oameni, din oraş şi din lagărul militar ; şi unul şi altul erau înţesate de gentilomi foarte bogaţi şi foarte flămînzi, ni s-a mai spus, astfel că m-am îndreptat spre Newcastle.

— Şi tovarăşii tăi unde sînt ?

— O, tovarăşii mei au rămas la barcă ; sînt nişte marinari neinstruiţi, fără nici un fel de cunoştinţe.

— Pe cîtă vreme tu ?... făcu Monck.

— Oh — răspunse şeful rîzînd — eu am umblat mult cu tatăl meu, şi ştiu cum se spune în toate limbile Europei un scud, un taler, un pistol, un ludovic şi un ludovic mare ; de aceea şi echipajul mă ascultă ca pe un pastor şi mi se supune ca unui amiral.

— Atunci, tu însuţi l-ai ales pe Lambert drept cel mai bun cumpărător ?

— Da, fără îndoială. Şi, să fim drepţi, milord, m-am înşelat ?

— Asta ai s-o vezi mai tîrziu.

— Oricum, milord, dacă e vreo greşeală, vinovatul sînt numai eu, şi pentru asta nu trebuiesc pedepsiţi tovarăşii mei.

„Iată de bună seamă un caraghios cu duh" — gîndi în sinea lui Monck.

Apoi, după cîteva momente de tăcere, în care timp îl cerceta îndeaproape pe pescar, generalul întrebă:

— Şi zici că vii din Ostenda ?

— Da, milord, în linie dreaptă.

— Atunci ai auzit vorbindu-se pe acolo despre chestiunile la zi, întrucît bănuiesc că mulţi se ocupă de ele în Franţa şi în Olanda. Ce face acela care îşi spune regele Angliei ?

— Oh, milord — strigă pescarul cu o sinceritate zgomotoasă şi plină de însufleţire — iată o întrebare fericită, şi n-aţi fi găsit pe altul care să vă răspundă mai bine decît mine, căci, într-adevăr, eu vă pot spune lucruri deosebite în această privinţă. Închipuiţi-vă, milord, că, făcînd un popas la Ostenda ca să vindem puţinele scrumbii pe care le pescuisem acolo, l-am văzut pe fostul rege plimbîndu-se pe ţărmul mării, în aşteptarea cailor care trebuiau să-l ducă la Haga : e un bărbat înalt, palid, cu părul negru şi cu faţa puţin cam aspră. De altminteri, nu pare să o ducă prea bine acolo şi cred că aerul Olandei nu-i prieşte.

Monck urmărea cu multă încordare relatarea grăbită, colorată şi cam lungă a pescarului, într-o limbă care nu era a lui, dar pe care, din fericire, o vorbea, după cum am mai spus, cu o mare uşurinţă. Pescarul, la rîndul său, folosea cînd un cuvînt franţuzesc, cînd unul englez, cînd, în sfîrşit, o vorbă ce părea că nu face parte din nici o limbă şi care era totuşi o vorbă gasconă. Noroc, însă, că ochii lui vorbeau mai mult decît limba sa, şi cu atîta limpezime, că puteai să pierzi un cuvînt ieşit din gura lui, dar nici un gînd din privirea sa.

Generalul se arăta din ce în ce mai mulţumit de cercetările lui.

— Ai auzit cumva spunîndu-se că acest fost rege, cum îl numeşti, se îndrepta spre Haga într-un scop oarecare ?

— O, da, de bună seamă — răspunse pescarul — am auzit vorbindu-se aşa ceva.

— Şi în ce scop anume ?

— Acelaşi dintotdeauna — zise pescarul. Căci nu i-a intrat oare în cap să se întoarcă în Anglia ?

— Aşa ! rosti Monck îngîndurat.

— Fără să mai ţinem seama — continuă pescarul — că stathuderul... ştiţi, milord, Wilhelm al II-lea...

— Ei, ce-i cu el ?

— Îl va sprijini din toată puterea.

— Ah, ai auzit tu asta ?

— Nu, dar aşa cred.

— Te pricepi la politică, pe cît se pare — zise Monck.

— Oh, nouă, marinarilor, milord, care ne-am deprins să cercetăm apa şi aerul, adică cele două lucruri pururi nestatornice de pe lume, rareori ni se întîmplă să ne înşelăm asupra celorlalte.

— Prea bine — zise Monck, schimbînd vorba. Mi s-a spus că ne-ai adus hrană din belşug.

— Fac şi eu ce pot, milord.

— Cu cît ne vinzi peştele, mai înainte de toate ?

— Nu-s aşa de prost să vă cer un preţ, milord.

— Pentru ce asta ?

— Fiindcă peştele meu e al dumneavoastră.

— În virtutea cărui drept ?

— Al celui mai tare.

— Dar eu am de gînd să ţi-l plătesc.

— Sînteţi prea generos, milord.

— Şi chiar atît cît face.

— Nu vă cer atîta.

— Atunci, cît ceri ?

— Cer doar să mă lăsaţi să plec.

— Unde ? La generalul Lambert ?

— Eu ? strigă pescarul. Dar ce-aş mai căuta la Newcastle, de vreme ce nu mai am peşte ?

— Oricum, ascultă-mă.

— Ascult.

— Îţi voi da o poveaţă.

— Cum ! Milord vrea să-mi plătească peştele şi, pe deasupra, să-mi mai dea şi un sfat bun ? Dar milord mă copleşeşte !

Monck îl măsură mai atent ca oricînd pe pescar, asupra căruia părea să-şi păstreze încă o anumită bănuială.

— Da, vreau să-ţi plătesc şi să-ţi dau şi un sfat, căci amîndouă se leagă între ele. Aşadar, dacă te vei duce la generalul Lambert...

Pescarul făcu din cap şi din umeri o mişcare ce voia să spună : „Dacă ţine atît de mult, să-l lăsăm să vorbească".

— Să nu treci prin mlaştină — continuă Monck ; vei avea la tine bani, şi în smîrcuri sînt cîteva posturi de pîndă scoţiene, puse acolo de mine. Sînt oameni cam urîcioşi, care nu înţeleg limba pe care o vorbeşti tu, cu toate că ea mi se pare alcătuită din trei limbi diferite, şi care te-ar putea jefui de tot ce-ai primit de la mine, astfel încît, întorcîndu-te în ţara ta, vei fi ispitit să spui că generalul Monck are două mîini, una scoţiană şi una engleză, şi că ţi-a luat cu mîna scoţiană ceea ce ţi-a dat cu mîna engleză.

— Oh, generale, voi face aşa cum doriţi, fiţi pe pace — zise pescarul cu o teamă prea pronunţată ca să nu fie exagerată. Nu cer decît să rămîn aici, dacă doriţi să rămîn.

— Te cred — răspunse Monck, cu un surîs foarte fin. Din păcate, însă, nu te pot adăposti sub cortul meu.

— Nu am această pretenţie, milord, şi nu doresc decît ca înălţimea voastră să-mi spună unde aş putea sta. Nu trebuie să vă simţiţi îndatorat, noaptea se va scurge repede, aşa că voi sta oriunde.

— Atunci vei fi condus la barca ta.

— Cum va hotărî înălţimea voastră. Atîta doar, dacă înălţimea voastră va binevoi să-mi dea călăuză un dulgher, îi voi rămîne cît se poate de recunoscător.

— Pentru ce asta ?

— Pentru că domnii aceia din armata dumneavoastră, trăgînd barca în susul rîului, cu frînghia legată de pieptul cailor, au izbit-o de colţurile stîncilor, în aşa fel că acum se află în ea pe puţin două picioare de apă, milord.

— Motiv în plus ca să-ţi petreci noaptea la barcă, pe cît mi se pare.

— Milord, sînt la ordinele dumneavoastră — zise pescarul. Voi descărca peştele acolo unde veţi dori, apoi îmi

veți plăti, dacă asta vă face plăcere, și pe urmă mă veți lăsa să plec, dacă o să hotărîți așa. Vedeți dar că sînt un om de înțeles, milord.

— Bine, bine, ești un drac și jumătate! făcu Monck, a cărui privire cercetătoare nu izbutise să surprindă o cît de mică umbră în ochii limpezi ai pescarului. Hei, Digby!

Un aghiotant apăru îndată.

— Vei conduce pe acest vrednic pescar, dimpreună cu tovarășii lui, la micile corturi ale popotelor, de lîngă mlaștini; acolo vor fi alături de barca lor, și în același timp nu vor fi siliți să-și petreacă noaptea asta în apă. Ce s-a întîmplat, Spithead?

Spithead era sergentul de la care Monck împrumutase o bucățică de tutun ca s-o mestece în loc de orice altă mîncare. Intrînd în cortul generalului fără să fie chemat, sergentul motivă astfel, răspunzînd și la întrebarea lui Monck:

— Milord, un gentilom francez s-a prezentat la avanposturile noastre și cere să vorbească onoratului nostru comandant.

Toate acestea, bineînțeles, în englezește. Dar cu toate că discuția avusese loc în englezește, pescarul avu o ușoară tresărire, pe care Monck, întors către sergentul său, n-o observă.

— Și cine e acest gentilom? întrebă Monck.

— Milord — răspunse Spithead — mi-a spus cine e, dar blestematele astea de nume franțuzești sînt atît de greu de pronunțat pentru un gîtlej scoțian, încît nu i l-am putut reține. Afară de asta, gentilomul este, după cum mi-au spus santinelele, același care s-a înfățișat ieri, în timpul popasului, și pe care onoratul nostru comandant n-a voit să-l primească.

— E adevărat, țineam sfat cu ofițerii.

— Milord hotărăște ceva în legătură cu acest gentilom?

— Da, să fie adus aici.

— Trebuiesc luate măsuri de prevedere?

— În ce sens?

— Să fie legat la ochi, de pildă?

— La ce bun? Nu va vedea decît ceea ce vreau eu să vadă, adică cei unsprezece mii de viteji pe care îi am în

jurul meu şi care sînt gata să-şi dea viaţa pentru parlament, pentru Scoţia şi pentru Anglia.

— Dar acest om, milord? făcu Spithead, arătînd spre pescar, care în timpul acestei convorbiri rămăsese în picioare, nemişcat, ca unul care vede, dar nu pricepe nimic.

— Ah, aşa-i — rosti Monck. Apoi, întorcîndu-se către negustorul de peşte: La revedere, domnul meu — zise el. Ţi-am ales un adăpost bun. Digby, du-l acolo. Nu-ţi fie teamă, vei primi îndată şi banii.

— Mulţumesc, milord — zise pescarul.

Şi după ce făcu o plecăciune, plecă însoţit de Digby.

La o sută de paşi de cort, îşi regăsi tovarăşii, care şuşoteau între ei cu o sporovăială ce nu părea străină de o anumită teamă, dar el le făcu un semn care îi linişti pe dată.

— Hei, prieteni — strigă şeful — veniţi încoace. Înălţimea sa generalul Monck are dărnicia să ne plătească peştele şi bunătatea să ne găzduiască în noaptea asta aici.

Pescarii se strînseră în jurul şefului lor şi, condusă de Digby, mica trupă se îndreptă către popote, loc care, ne amintim, îi fusese hărăzit.

Pe drum, pescarii trecură, prin întuneric, pe lîngă santinela care-l ducea pe gentilomul francez la generalul Monck. Acest gentilom era călare şi înfăşurat într-o mantie largă, astfel că şeful nu putu să-l vadă la faţă, deşi ardea de curiozitate să ştie cine este. Cît despre gentilom, nebănuind nici pe departe că se întîlnea cu nişte compatrioţi, trecu pe lîngă ei fără să-i bage în seamă.

Aghiotantul îi aşeză pe oaspeţi într-un cort destul de curat, de unde fu scoasă o cantinieră irlandeză, care se duse să-şi caute alt culcuş pentru ea şi cei şase copii ai săi. Un foc mare ardea în faţa cortului şi îşi arunca lumina purpurie peste smîrcurile mlaştinii, a cărei apă era încreţită uşor de un vîntuleţ rece. Apoi, după ce-i văzu cuibăriţi acolo, aghiotantul le ură noapte bună marinarilor, amintindu-le că din uşa cortului se vedeau catargele bărcii ce se legăna pe rîul Tweed, dovadă că nu se dusese încă la fund. Această veste păru că-l bucură nespus de mult pe şeful pescarilor.

XXIV

COMOARA

Gentilomul francez pe care Spithead îl anunţase la Monck şi care trecuse învăluit în mantia lui pe lîngă pescarul ce ieşise din cortul generalului cu cinci minute înainte ca el să intre, gentilomul acesta străbătu mai multe puncte de pază fără măcar să-şi arunce ochii în jurul lui, de teamă să nu dea de bănuit însoţitorilor săi. Aşa după cum suna ordinul, era condus drept la cortul generalului. Acolo fu lăsat singur în anticamera de la intrarea în cort şi îl aşteptă pe Monck, care nu întîrzie decît atît cît fu nevoit ca să asculte raportul oamenilor lui şi să cerceteze prin gaura făcută în pînză chipul celui care cerea o întrevedere.

Fără îndoială, din spusele celor care-l însoţiseră pe gentilomul francez reieşea că acesta se purta în aşa fel, încît să nu stîrnească nici o bănuială, căci prima impresie pe care i-o făcu străinului primirea generalului fu mai bună decît s-ar fi putut aştepta el într-o asemenea împrejurare şi din partea unui om atît de bănuitor. Totuşi, după cum îi stătea în obicei, cînd străinul se găsi în faţa lui, Monck îl măsură cu privirea sa pătrunzătoare, pe care, la rîndul său, străinul o înfruntă fără să se arate nici încurcat, nici îngrijorat. După cîteva secunde, generalul făcu un gest cu mîna şi din cap, semn că aştepta să-l audă pe celălalt vorbind.

— Milord — începu gentilomul într-o engleză desăvîrşită — am cerut o întrevedere cu domnia voastră într-o afacere de mare însemnătate.

— Domnule — răspunse Monck în franţuzeşte — văd că vorbiţi limba noastră foarte bine pentru un fiu al continentului. Vă cer iertare, întrucît întrebarea mea poate că nu-şi are rostul: vorbiţi tot aşa de bine şi franţuzeşte?

— Nu e nimic de mirare, milord, în faptul că vorbesc engleza cu atîta uşurinţă: în tinereţea mea am locuit în Anglia, iar mai tîrziu am făcut aici două călătorii.

Aceste cuvinte fură rostite în limba franceză, şi încă într-o franţuzească atît de frumoasă, încît arătau nu numai un francez, dar chiar un francez din împrejurimile oraşului Tours.

— Şi în care parte din Anglia aţi locuit, domnule ?

— În tinereţe, la Londra, milord ; pe urmă, prin 1635, am făcut o călătorie de plăcere în Scoţia ; în sfîrşit, în 1648, am stat cîtva timp la Newcastle, şi anume în mănăstirea ale cărei grădini sînt acum ocupate de armata dumneavoastră.

— Iertaţi-mă, domnule, dar — înţelegeţi, nu-i aşa ? — am nevoie de aceste lămuriri, de aceste întrebări.

— M-aş fi mirat, milord, dacă nu mi-ar fi fost puse.

— Acum, domnule, cu ce vă pot fi de folos, ce doriţi de la mine ?

— Iată despre ce e vorba, milord... dar, mai înainte, sîntem singuri ?

— Absolut singuri, domnule, în afară de garda care ne păzeşte.

Spunînd acestea, Monck dădu la o parte, cu mîna, pînza cortului şi-i arătă gentilomului că ostaşul se afla la o depărtare de zece paşi cel mult şi că la prima chemare putea sări în ajutor într-o secundă.

— În cazul acesta, milord — zise gentilomul, pe un ton atît de liniştit, încît s-ar fi putut crede că era prieten de cînd lumea cu omul din faţa lui — sînt foarte hotărît să vorbesc domniei voastre, fiindcă vă ştiu un om cinstit. De altminteri, cele ce am să vă spun vă vor dovedi stima de care vă bucuraţi în ochii mei.

Monck, surprins de acest fel de a vorbi, care stabilea între el şi gentilomul francez egalitatea cel puţin, îşi aţinti privirea pătrunzătoare asupra străinului şi, cu o ironie ce nu se simţea decît în mlădierea glasului său, căci nici un muşchi de pe faţa lui nu se mişcă, zise :

— Vă mulţumesc, domnule, dar mai întîi spuneţi-mi, vă rog, cine sînteţi dumneavoastră ?

— I-am spus numele meu sergentului dumneavoastră, milord.

— Iertaţi-l, domnule ; e scoţian şi i-a fost greu să-l reţină.

— Mă numesc contele de La Fère, domnule — zise Athos înclinîndu-se.

— Contele de La Fère ? repetă Monck, încercînd să-şi amintească. Cer iertare, domnule, dar mi se pare că e prima dată cînd aud acest nume. Aveţi cumva vreo funcţiune la curtea Franţei ?

— Nici una. Sînt un simplu gentilom.

— Vreo distincţie ?

— Regele Carol I m-a făcut cavaler al Ordinului Jartierei, iar regina Ana de Austria mi-a dat cordonul Sfîntului-Spirit. Iată singurele mele distincţiuni, domnule.

— Jartiera ! Sfîntul-Spirit ! Sînteţi cavaler al acestor două ordine, domnule ?

— Da.

— Şi cu ce prilej v-au fost acordate asemenea favoruri ?

— Pentru servicii aduse maiestăţilor lor.

Monck îl privi cu uimire pe acest bărbat care i se părea atît de simplu şi în acelaşi timp atît de mare ; apoi, ca şi cum ar fi renunţat să mai pătrundă taina acestei simplicităţi şi măreţii, asupra căreia străinul nu părea dispus să-i dea alte deslușiri în afară de cele pe care le primise, întrebă :

— Nu cumva dumneavoastră sînteţi cel care v-aţi prezentat ieri la avanposturi ?

— Şi care n-a fost primit ; da, milord.

— Mulţi ofiţeri, domnule, nu lasă pe nimeni să pătrundă în tabăra lor, mai ales în preajma unei bătălii aşteptate ; eu însă mă deosebesc de camarazii mei, căci nu-mi place să ocolesc nimic. Orice părere o primesc drept bună ; orice primejdie îmi e trimisă de Dumnezeu o cîntăresc în mînă cu tăria de care m-a înzestrat el. Nu v-am putut primi ieri din pricină că ţineam sfat cu ofiţerii mei. Astăzi însă sînt liber, vorbiţi !

— Milord, aţi făcut cu atît mai bine primindu-mă, cu cît nu e vorba aici de bătălia pe care o veţi da cu generalul Lambert, nici de lagărul dumneavoastră, şi dovada este că mi-am înclinat capul ca să nu văd oamenii şi am închis ochii ca să nu pot număra corturile pe lîngă care treceam. Nu, am venit să vă vorbesc, milord, pentru mine.

— Vorbiţi, domnule — zise Monck.

— Adineauri — continuă Athos — am avut cinstea de a spune excelenţei voastre că am locuit multă vreme la Newcastle: era pe vremea regelui Carol I, atunci cînd fostul rege a fost dat pe mîna domnului Cromwell de către scoţieni.

— Ştiu — rosti cu răceală Monck.

— Aveam în zilele acelea o mare sumă de bani în aur, şi în ajunul bătăliei, presimţind pesemne chipul cum aveau să se desfăşoare lucrurile a doua zi, am ascuns aceşti bani în hruba cea mare a mănăstirii Newcastle, sub turnul al cărui vîrf îl vedeţi de aici argintat de lună. Comoara mea a fost deci îngropată acolo, şi am venit să rog pe domnia voastră să-mi îngăduie s-o dezgrop mai înainte ca, fie bătălia care se va desfăşura, poate, chiar în locul acela, fie o mină sau alt proiectil de război să distrugă clădirea şi să-mi împrăştie aurul, sau să-l scoată la iveală în aşa fel încît soldaţii să pună mîna pe el.

Monck se pricepea la oameni; el vedea pe fizionomia acestuia toată hotărîrea, toată înţelepciunea, toată prevederea ce puteau fi zugrăvite pe faţa unui om; nu putea deci decît să pună pe seama unei nemărginite încrederi mărturisirea gentilomului francez, şi lucrul acesta îl mişcă adînc.

— Domnule — zise el — aţi făcut în adevăr bine că mi-aţi spus toate acestea. Dar suma aceea merită oare să vă puneţi viaţa în primejdie pentru ea? Credeţi oare că se mai află acolo unde aţi lăsat-o cîndva?

— E tot acolo, domnule, nu vă îndoiţi de asta.

— E răspunsul la o întrebare; dar la cealaltă?... V-am întrebat dacă suma era atît de mare, încît să vă primejduiţi viaţa pentru ea.

— E mare, da, milord, căci e vorba de un milion pe care l-am închis în două butoiaşe.

— Un milion! exclamă Monck, pe care, de astă dată, Athos era cel care îl privea ţintă şi îndelung.

Monck băgă de seamă asta şi deveni iarăşi bănuitor. „Iată — îşi zise el — un om care îmi întinde o cursă"...

— Aşadar, domnule — spuse cu glas tare — vreţi, după cîte am înţeles, să vă luaţi înapoi această sumă.

— Cu îngăduinţa dumneavoastră, milord.

— Astăzi ?

— Chiar în noaptea aceasta, din pricina împrejurărilor despre care v-am pomenit.

— Dar, domnule — obiectă Monck — generalul Lambert e tot atît de aproape ca şi mine de mănăstirea unde aveţi treabă, de ce nu v-aţi adresat lui ?

— Fiindcă, milord, cînd te afli în împrejurări cu adevărat serioase, ceri înainte de toate sfatul instinctului. Ei bine, generalul Lambert nu-mi inspiră încrederea pe care mi-o inspiraţi dumneavoastră.

— Fie, domnule, vă voi ajuta să vă găsiţi banii, dacă ei vor mai fi acolo, căci s-ar putea prea bine să nu mai fie acolo. Din 1648 şi pînă acum au trecut doisprezece ani şi multe evenimente s-au întîmplat de-atunci.

Monck stăruia asupra acestui punct pentru a vedea dacă gentilomul francez se va agăţa de ieşirea ce-i era oferită ; dar Athos nu dădu nici un semn de şovăială.

— Vă încredinţez, milord — spuse el cu hotărîre — că am convingerea neclintită că cele două butoiaşe nu şi-au schimbat încă nici locul, nici stăpînul.

Acest răspuns îi smulse o bănuială lui Monck, din care îi încolţi numaidecît alta.

Fără îndoială, franţuzul acesta era iscoada cuiva, trimisă să-l încurce pe ocrotitorul parlamentului ; aurul nu era decît o amăgeală ; fără îndoială, iarăşi, că această amăgeală nu urmărea decît să aţîţe lăcomia generalului. Acest aur nu era decît o scornire. Monck trebuia, prin urmare, să facă în aşa fel, încît să-l prindă cu minciuna şi cu şiretlicul pe gentilomul francez, şi apoi să tragă, din chiar cursa pe care i-o întindeau duşmanii lui, un folos care-i va spori faima. Odată hotărît asupra celor ce avea de făcut, generalul i se adresă lui Athos :

— Domnule, sper că-mi veţi face cinstea de a cina astă-seară cu mine.

— Da, milord — răspunse Athos înclinîndu-se — căci îmi faceţi o onoare de care mă simt vrednic prin încrederea ce mă apropie de dumneavoastră.

— E cu atît mai măgulitor din partea dumneavoastră că primiți cu o asemenea bunăvoință, cu cît bucătarii mei sînt foarte puțini și nu prea pricepuți, iar oamenii care se ocupă cu aprovizionarea s-au întors astă-seară cu mîinile goale ; în așa fel că, fără un pescar din țara dumneavoastră, care a nimerit în lagărul meu, generalul Monck s-ar fi culcat astă-seară flămînd. Am deci pește proaspăt, după cîte mi-a spus vînzătorul.

— Milord, lucrul principal este că voi avea cinstea să mai petrec cîteva clipe în preajma dumneavoastră.

După acest schimb de vorbe curtenitoare, în cursul cărora Monck nu-și slăbi cu nimic bănuielile sale, cina, sau ceea ce putea să fie așa ceva, fu servită pe o masă de lemn de brad. Monck îi făcu semn contelui de La Fère să ia loc la această masă și se așeză și el în fața lui. O singură farfurie, plină cu pește fiert, oferită celor doi iluștri meseni, făgăduia mai mult stomacurilor lor flămînde, decît cel mai bogat ospăț dintr-un castel cu mari pretenții.

În timp ce se ospătau, adică mîncau acest pește, stropit cu o proastă bere englezească, Monck ceru să i se povestească despre ultimele zvîrcoliri ale Frondei, despre împăcarea domnului de Condé cu regele și apropiata căsătorie a maiestății sale cu Infanta Maria-Tereza ; dar ocolea, după cum ocolea și Athos însuși, orice discuție despre interesele politice care legau, sau mai degrabă dezbinau, în momentul acela, Anglia, Franța și Olanda.

În cursul acestei convorbiri, Monck se încredință de un lucru pe care-l recunoscuse de altfel de la primele cuvinte schimbate, și anume că avea de-a face cu un om de o înaltă distincție, care nu putea să fie un ucigaș ; iar lui Monck i se părea nefiresc gîndul că ar putea fi o iscoadă ; dar era atîta blîndețe și totodată atîta dîrzenie în Athos, încît Monck sfîrși prin a crede că recunoaște în el un conspirator.

După ce se ridicară de la masă, îl întrebă :

— Așadar, tot mai credeți în comoara dumneavoastră, domnule ?

— Da, milord.

— În mod serios ?

— Foarte serios.

— Şi credeţi că veţi mai recunoaşte locul unde a fost îngropată ?

— De la prima cercetare.

— Ei bine, domnule — zise Monck — din curiozitate, am să vă însoţesc. Şi trebuie cu atît mai mult să vă însoţesc, cu cît aţi întîmpina cele mai mari greutăţi să străbateţi lagărul fără mine, sau fără vreunul din locotenenţii mei.

— Generale, n-aş îngădui să vă daţi atîta osteneală, dacă n-aş avea, în adevăr, nevoie de prezenţa dumneavoastră ; şi cum recunosc că această prezenţă îmi face nu numai cinste, dar îmi este necesară, primesc să mă însoţiţi.

— Doriţi să mai luăm şi alţi oameni cu noi ? întrebă Monck.

— Cred că e de prisos, generale, dacă dumneavoastră însăvă n-aveţi altă părere. Doi oameni şi un cal vor fi de ajuns pentru a transporta cele două butoiaşe la corabia care m-a adus aici.

— Dar va fi nevoie de răscolit, de săpat, de dat pămîntul la o parte, de înlăturat pietre, şi doar nu vă gîndiţi să faceţi dumneavoastră singur toate astea, nu-i aşa ?

— Generale, nu e nevoie nici de săpat, nici de răscolit. Comoara e vîrîtă în bolta cu oseminte a mănăstirii ; sub o lespede de piatră, de care e prins un belciug gros de fier, se deschide o mică scară cu patru trepte. Cele două butoiaşe sînt acolo, cap la cap, acoperite cu un înveliş de ghips avînd forma unui sicriu. Afară de asta, mai e şi o inscripţie care mă va ajuta să recunosc piatra ; şi fiindcă nu vreau, într-o chestiune de bunăvoinţă şi încredere, să păstrez vreo taină faţă de domnia voastră, iată cum sună această inscripţie :

Hic jacet venerabilis Petrus Wilhelmus Scott, Canon, Honorab. Conventus Novi Castelli. Obiit quarta et decima die Feb. ann. Dom. MCCVIII.

Requiescat in pace. [1]

Monck nu scăpă nici un cuvînt. Se minuna, fie de straşnica duplicitate a acestui om şi de felul deosebit de priceput în care îşi juca rolul, fie de buna credinţă leală prin care

[1] „Aici zace venerabilul Petru Wilhelm Scott, canonic al mănăstirii Newcastle, decedat la 24 februarie 1208. Odihneaască-se în pace" — inscripţie în limba latină.

își exprima cererea sa, într-o situație în care era vorba de un milion aflat la cheremul unei lovituri de pumnal, în mijlocul unei armate care ar fi privit luarea banilor ca un drept al ei.

— Bine — zise el — vă însoțesc, și aventura mi se pare atît de ispititoare, că vreau să port eu însumi facla.

Rostind aceste cuvinte, își încinse o spadă scurtă, își vîrî un pistol la brîu, lăsînd să se vadă, prin această mișcare ce-i desfăcu tunica, împletitura migăloasă a unei cămăși de zale menită să-l apere împotriva primei lovituri de pumnal a unui ucigaș. După aceea, își trecu un *dirk* [1] scoțian în mîna stîngă și, întorcîndu-se către Athos, îi spuse :

— Sînteți gata, domnule ? Eu sînt.

Athos, spre deosebire de Monck, își scoase pumnalul, pe care-l puse pe masă, își desfăcu centura de care era legată spada și o întinse alături de pumnal, apoi, fără nici un fel de prefăcătorie, deschizînd copcile tunicii lui, ca și cum ar fi căutat o batistă, își arătă sub cămașa subțire de mătase pieptul gol, fără nici o armă de atac sau de apărare.

„Iată, într-adevăr, un om ciudat — își spuse Monck ; n-are nici o armă la el. Să fie oare vreo cursă ce mi se întinde acolo ?"

— Generale — zise Athos ca și cum ar fi ghicit gîndul lui Monck — ați hotărît să fim singuri ; e foarte bine asta, însă un mare căpitan nu trebuie să-și pună niciodată viața în primejdie cu atîta îndrăzneală : e noapte, trecerea prin mlaștină poate să fie nesigură — luați pe cineva să vă însoțească.

— Aveți dreptate — zise Monck. Și strigă : Digby ! Aghiotantul se ivi numaidecît.

— Cincizeci de oameni cu spade și flinte ! ordonă generalul.

Și se uită întrebător spre Athos.

— Sînt puțini — răspunse Athos — dacă va fi vreo primejdie ; prea mulți, dacă nu va fi nimic.

— Atunci voi merge singur — zise Monck. Digby, n-am nevoie de nimeni. Haide, domnule.

[1] Pumnal cu lamă subțire.

XXV

MLAŞTINA

Athos şi Monck străbătură, mergînd dinspre lagăr spre rîul Tweed, acea limbă de pămînt pe care o străbătuse Digby cu pescarii, venind dinspre Tweed către lagăr. Privelişteа locului, schimbările pe care le aduseseră aici oamenii erau de natură să producă cel mai mare efect asupra unei imaginaţii delicate şi vii cum era aceea a lui Athos. El însă nu privea decît pămînturile acestea sterpe ; Monck nu se uita decît la Athos, la Athos care, cu ochii cînd spre cer, cînd în pămînt, căuta, gîndea, ofta.

Digby, pe care ultima hotărîre a generalului, şi mai ales accentul cu care o rostise, îl tulburase la început, îi urmă pe cei doi plimbăreţi nocturni vreo douăzeci de paşi ; dar cînd generalul întoarse capul, ca şi cum s-ar fi mirat că nu i se respectă ordinul, aghiotantul înţelese că se amestecă într-o treabă care nu-l privea şi intră în cortul său. Presupunea că generalul voia să facă pe ascuns în lagărul său una din acele inspecţii pe care orice căpitan destoinic nu uită niciodată să o facă în ajunul unei bătălii hotărîtoare ; şi îşi explica, în acest caz, prezenţa lui Athos aşa cum un inferior îşi explică tot ceea ce i se pare misterios în purtările şefului său. Athos putea să fie, şi în ochii lui Digby trebuia chiar să fie, o iscoadă ale cărui lămuriri îl vor lumina pesemne pe general.

După zece minute de mers aproape numai printre corturi şi străji, care erau mai dese în preajma cartierului general, Monck o apucă pe un drumeag care se desfăcea în trei cărări. Cea din stînga ducea la rîu, cea din mijloc la mănăstirea Newcastle de pe mlaştină, iar cea din dreapta străbătea primele linii ale lagărului lui Monck, adică liniile cele mai apropiate de armata lui Lambert. Dincolo de rîu se afla un post înaintat al armatei lui Monck şi care observa îndeaproape orice mişcare din tabăra inamicului ; acest post era format din o sută cincizeci de scoţieni. Trecuseră înot

rîul Tweed, dînd alarma ; dar cum nu se vedea nici un pod în partea aceea, şi cum soldaţii lui Lambert nu erau tot aşa de grăbiţi să se arunce în apă ca soldaţii lui Monck, acesta nu părea să fie prea îngrijorat în această privinţă.

Dincoace de rîu, cam la vreo cinci sute de paşi de vechea mănăstire, îşi aveau bîrlogul lor pescarii, în mijlocul unui furnicar de cortuleţe ridicate de către soldaţii din clanurile învecinate, care îşi aduseseră cu ei nevestele şi copiii. Tot acest amestec oferea sub razele lunii o priveliştе atrăgătoare ; penumbra înnobila fiecare amănunt, iar lumina, această linguşitoare care nu se opreşte decît asupra părţilor netede ale lucrurilor, căuta pe fiecare flintă ruginită punctul rămas încă lucios, pe fiecare foaie de cort partea cea mai albă şi mai puţin murdară.

Monck, străbătînd deci, împreună cu Athos, această priveliştе cufundată în noapte şi luminată de o îndoită lucire, aceea argintie a lunii şi aceea roşiatică a focurilor ce stăteau să se stingă, ajunse la răscrucea celor trei cărări. Acolo se opri şi îl întrebă pe însoţitorul său :

— Domnule, recunoaşteţi drumul ?

— Generale, dacă nu mă înşel, cărarea de la mijloc duce drept la mănăstire.

— E chiar aşa ; vom avea însă nevoie de lumină ca să ne călăuzim în subterană.

Monck întoarse capul.

— Ah ! zise el. Digby s-a ţinut după noi, pe cît se pare ; cu atît mai bine, ne va aduce tot ce ne trebuie.

— Da, generale, într-adevăr, se zăreşte acolo un om care de cîtva timp se ţine după noi.

— Digby ! strigă Monck. Digby, vino, te rog !

Dar, în loc să se supună, umbra făcu o mişcare de surprindere şi, dîndu-se înapoi în loc să păşească înainte, se ghemui şi dispăru de-a lungul prundişului din stînga, îndreptîndu-se spre cortul unde erau găzduiţi pescarii.

— Mi se pare că n-a fost Digby — zise Monck.

Amîndoi urmăriseră din ochi umbra ce se făcuse nevăzută ; dar nu e de loc neobişnuit ca un om să umble razna, la unsprezece ceasuri din noapte, printr-un lagăr în care dorm zece pînă la douăsprezece mii de ostaşi, astfel că Athos şi Monck nu se neliniştiră din această pricină.

— Pînă una alta — zise Monck — fiindcă ne trebuie un opaiţ, un fanal sau o torţă ca să luminăm calea pentru a vedea unde călcăm, hai să căutăm aşa ceva.

— Generale, primul soldat ce se va ivi ne va lumina drumul.

— Nu — zise Monck cu dorinţa de a vedea dacă există vreo înţelegere între contele de La Fère şi pescari — nu, aş vrea mai bine să chemăm pe unul din acei marinari francezi care mi-au vîndut astă-seară peşte. Ei pleacă mîine şi vor şti să păstreze taina. Pe cîtă vreme dacă se răspîndeşte zvonul în armata scoţiană că în zidurile mănăstirii Newcastle se află o comoară, highlandezii[1] mei vor crede că sub fiecare lespede e ascuns un milion şi nu vor mai lăsa piatră peste piatră din toată clădirea.

— Faceţi cum doriţi, generale — răspunse Athos pe un ton atît de firesc, încît era limpede că, soldaţi sau pescari, pentru el erau totuna şi n-avea nici un fel de preferinţă.

Monck se apropie de cărarea de-a lungul căreia dispăruse cel pe care adineauri îl luase drept Digby şi întîlni o patrulă, care, făcînd înconjurul corturilor, se îndrepta spre cartierul general; Monck fu oprit împreună cu însoţitorul său, şi numai după ce dădu cuvîntul de trecere putu să-şi urmeze drumul.

Un soldat, trezit de zgomot, se ridică sub pătură să vadă ce se petrece.

— Întrebaţi-l — îi spuse Monck lui Athos — unde sînt pescarii; dacă i-aş pune eu această întrebare m-ar recunoaşte.

Athos se apropie de soldat, şi acesta îi arătă cortul; Monck şi Athos porniră numaidecît într-acolo.

Generalului i se păru că, în timp ce se apropiau, o umbră, asemănătoare cu aceea pe care o văzuse, se strecura în cort; dar cînd se apropie de tot, îşi spuse că trebuie să se fi înşelat, deoarece înăuntru toţi dormeau claie peste grămadă şi nu se vedeau decît picioare şi braţe aruncate unele peste altele.

Athos, de teamă să nu fie bănuit cumva că ar avea vreo legătură cu vreunul din compatrioţii lui, rămase afară, în faţa cortului.

[1] Locuitori ai Highland-ului, munteni.

— Hei! Ia treziți-vă! strigă Monck în franțuzește. Vreo doi-trei dintre cei care dormeau ridicară capetele.

— Am nevoie de un om care să-mi lumineze calea — adăugă Monck.

Toată lumea se foi în cort, unii ridicînd fețele, alții sculîndu-se în picioare. Șeful sărise cel dintîi de la locul lui.

— Înălțimea voastră se poate bizui pe noi — zise el cu o voce care îl făcu pe Athos să tresară. Unde trebuie să mergem?

— O să vedeți. O faclă! Haide, repede!

— Îndată, preacinstite. Înălțimea voastră dorește cumva să-l însoțesc eu?

— Tu sau altul, puțin îmi pasă, numai să vină cineva.

„Ciudat — gîndi Athos — parcă aș recunoaște vocea acestui pescar!"

— Foc, băieți! strigă pescarul. Hai, mișcați-vă! Apoi, adresîndu-se unuia din tovarășii lui, care se afla mai aproape de el, îi spuse în șoaptă: Du-te și luminează tu, Menneville, și, vezi, fii cu ochii în patru!

Unul dintre pescari făcu să țîșnească scîntei dintr-un amnar, aprinse o bucată de iască și, cu ajutorul unui beți-gaș, dădu flacără unui fanal. Lumina se împrăștie îndată în tot cortul.

— Sînteți gata, domnule? îl întrebă Monck pe Athos, care se întoarse cu spatele, ca să nu-și arate fața la lumină.

— Da, generale — răspunse el.

— Ah, gentilomul francez! murmură în șoaptă șeful pescarilor. Drace, bună idee am avut trimițîndu-te pe tine, Menneville, căci pe mine m-ar fi recunoscut. Hai, du-te și luminează!

Aceste cuvinte fură rostite în fundul cortului, și atît de încet, încît Monck nu auzi o singură silabă; de altminteri, tocmai atunci el vorbea cu Athos.

— Gata? întrebă generalul.

— Iată-mă, domnule general — răspunse pescarul.

Monck, Athos și pescarul părăsiră cortul.

„Cu neputință — își spuse în sinea lui Athos. Ce năluciere poate să-mi treacă prin cap!"

— Pornește înainte, apucă pe cărarea din mijloc și întinde pasul! îi ordonă Monck pescarului.

Nu făcură însă nici douăzeci de paşi, că aceeaşi umbră care se păruse că intrase în cort ieşi acum afară, se furişă pînă la ţăruşii din mlaştină, apoi, pitulîndu-se în dosul zăgazului înălţat de-a lungul drumului, urmări îndeaproape mersul generalului.

Cei trei se pierdură în ceaţă, îndreptîndu-se către Newcastle, ale cărei pietre albe se zăreau de departe ca nişte morminte.

După ce se opriră cîteva clipe sub bolta de la intrare, păşiră înăuntru. Poarta era spartă cu lovituri de topor. Un post de strajă de patru oameni dormeau fără nici o grijă într-o adîncitură a zidului, într-atît erau de încredinţaţi că atacul nu putea să înceapă pe aici.

— Oamenii aceştia nu vă stînjenesc cu nimic ? îl întrebă Monck pe Athos.

— Dimpotrivă, domnule, ei ne vor ajuta să rostogolim butoaiele, dacă excelenţa voastră o va îngădui.

— Aveţi dreptate.

Străjile, oricît de adînc ar fi dormit, se treziră totuşi la cei dintîi paşi pe care vizitatorii îi făcură printre mărăcinii şi buruienile ce năpădiseră tinda. Monck rosti cuvîntul de trecere şi pătrunse în interiorul mănăstirii, în urma celui care purta felinarul. Mergea după Athos, supraveghind fiecare mişcare a acestuia, cu *dirk*-ul său în mînă şi gata să-l împlînte în grumazul gentilomului la cel dintîi gest suspect. Dar Athos, cu pasul hotărît şi sigur, străbătu în linişte sălile şi gangurile mănăstirii.

Nu mai exista nici o uşă, nici o fereastră în toată clădirea. Uşile fuseseră arse, unele fără a fi scoase din ţîţîni, şi se vedea cum fuseseră muşcate de focul ce se stinsese singur, neputînd să mistuie pînă la capăt aceste scînduri groase, de stejar, prinse solid între ele cu piroane de fier. Cît despre ferestre, toate geamurile fuseseră sparte, şi păsările de noapte zburau prin deschizături, speriate de lumina fanalului. În acelaşi timp, lilieci uriaşi începură să se rotească în jurul vizitatorilor nepoftiţi, cu fîlfîitul lor mut, răsfrîngîndu-şi umbrele tremurătoare pe pereţii mari, de piatră, la fiecare licărire a luminii. Toate acestea erau liniştitoare pentru cei care abia veniseră aici. Monck trase concluzia că în mănăstire nu se afla nici ţipenie de om, căci

toate sălbătăciunile acestea zburau în voie şi aproape că dădeau buzna peste ei.

După ce păşi peste dărîmături şi smulse mai multe joarde de iederă ce-i atîrnau în cale ca nişte paznici ai singurătăţii, Athos ajunse la hrubele de sub sala cea mare, dar a căror intrare era prin capelă. Acolo se opri.

— Am ajuns, generale — zise el.

— Asta e lespedea ?

— Da.

— Într-adevăr, recunosc belciugul ; dar e încleştat în piatră.

— Ne-ar trebui o pîrghie.

— E uşor de făcut.

Rotindu-şi privirea în jurul lor, Athos şi Monck zăriră o ramură de frasin groasă de vreo trei degete, crescută în zid şi înălţîndu-se pînă în dreptul ferestrei, pe care o acoperea cu frunzele sale.

— Ai un cuţit ? îl întrebă Monck pe pescar.

— Da, domnule.

— Taie lemnul acela.

Pescarul făcu ceea ce i se spusese, dar lemnul era tare şi cuţitaşul lui se ştirbi. După ce frasinul fu, în sfîrşit, tăiat şi cioplit în chip de pîrghie, cei trei oameni pătrunseră în subterană.

— Tu opreşte-te aici — îi spuse Monck pescarului, arătîndu-i un colţ al hrubei ; avem de dezgropat nişte praf de puşcă, şi felinarul tău să nu ne facă vreo poznă.

Omul se dădu înapoi cu un fel de teamă şi rămase nemişcat în locul ce i se arătase, în vreme ce Monck şi Athos păşeau pe lîngă un stîlp la piciorul căruia pătrundea, printr-o răsuflătoare în formă de ferestruică, o rază de lună ce cădea tocmai peste piatra pe care contele de La Fère venise, de la o depărtare atît de mare, ca s-o caute aici.

— Am găsit-o — zise Athos arătînd generalului inscripţia în latineşte.

— Da — răspunse Monck.

Apoi, vrînd încă să-i lase francezului un mijloc de a-şi manifesta şovăiala, adăugă :

— Nu vi se pare că a mai intrat cineva în aceast cavou şi că mai multe statui au fost chiar sfărîmate ?

— Milord, aţi auzit de bună seamă spunîndu-se că, din respect religios, scoţienii dumneavoastră lasă în paza statuilor ridicate în slava celor morţi lucrurile mai de preţ pe care aceştia le-au avut în timpul vieţii lor. Ca atare, soldaţii se vor fi gîndit poate că sub soclurile statuilor care împodobesc cea mai mare parte dintre mormintele de aici trebuie să fie îngropată vreo comoară ; şi au sfărîmat şi soclurile şi statuile. Dar mormîntul venerabilului canonic care ne interesează pe noi nu se remarcă prin nici un fel de monumente ; e simplu şi a fost ocrotit de teama superstiţioasă, pe care au avut-o totdeauna puritanii dumneavoastră, de a săvîrşi un sacrilegiu ; nici o fărîmă din acest mormînt n-a fost atinsă nici măcar de o zgîrietură.

— Asta aşa este — zise Monck.

Athos apucă pîrghia.

— Vreţi să vă ajut ? făcu Monck.

— Mulţumesc, milord, nu vreau ca excelenţa voastră să pună mîna la o treabă cu a cărei răspundere n-ar vrea să se împovăreze, presupunînd că i-ar cunoaşte urmările.

Monck îşi înălţă capul.

— Ce vreţi să spuneţi, domnule ? întrebă el.

— Vreau să spun... Dar omul acela...

— Aşteptaţi — zise Monck — înţeleg ce vă neliniştеşte şi am să fac o încercare.

Generalul se întoarse către pescarul al cărui chip se vedea luminat de sus pînă jos de felinar.

— *Come here, friend !* [1] strigă el pe tonul unei comenzi.

Pescarul nu se clinti.

— Foarte bine — adăugă Monck — înseamnă că nu ştie englezeşte. Vorbiţi-mi deci în engleză, domnule, dacă voiţi.

— Milord — stărui Athos — am avut adesea prilejul să văd oameni care, în anumite împrejurări, dovedeau atîta stăpînire de sine, încît nu răspundeau la o chemare ce li se făcea într-o limbă pe care o înţelegeau altminteri foarte bine. Pescarul acesta poate că este mai deştept decît îl credem noi. Fiţi bun şi spuneţi-i să plece, milord, vă rog eu.

„Hotărît — gîndi Monck — vrea să rămîn singur cu el în cavou. Prea bine, să mergem pînă la capăt, şi-o să vedem noi care pe care..."

[1] „Vino încoace, prietene" — în limba engleză.

— Prietene — îi spuse apoi pescarului — urcă scara pe care am coborît împreună şi veghează ca nimeni să nu vie să ne tulbure aici.

Pescarul făcu o mişcare de supunere.

— Lasă fanalul aici — zise Monck — te va da de gol şi s-ar putea să te alegi cu vreun glonţ în cap.

Pescarul păru a preţui sfatul, aşa că lăsă fanalul jos şi dispăru sub bolta scării. Monck se duse şi luă fanalul, pe care-l aşeză în dreptul stîlpului.

— Să vedem — zise el — or fi cu adevărat bani ascunşi în mormîntul acesta ?

— Sînt, milord, şi peste cinci minute n-o să vă mai îndoiţi de asta.

În acelaşi timp, Athos izbi cu putere stratul de ghips, care se crăpă. Athos vîrî lemnul în această spărtură şi numaidecît bucăţi întregi de ghips se desprinseră şi căzură ca o tencuială stricată. Atunci contele de La Fère apucă pietrele şi le îndepărtă, cu mişcări pe care n-ai fi putut crede că sînt în stare să le facă nişte mîini atît de delicate ca ale lui.

— Milord — zise el — iată învelişul de care am vorbit excelenţei voastre.

— Da, însă nu văd încă butoiaşele — răspunse Monck.

— Dacă aş avea un pumnal — zise Athos căutînd în jurul lui — le-aţi vedea îndată, domnule. Din păcate, l-am uitat pe-al meu în cortul excelenţei voastre.

— Vi l-aş da pe-al meu — zise Monck — dar are lama prea subţire ca să vă puteţi folosi de el într-o treabă ca asta.

Athos părea că cercetează în jurul lui pentru a găsi un obiect ce-ar putea înlocui arma de care avea nevoie. Lui Monck nu-i scăpă nici o mişcare a mîinilor, nici o expresie a ochilor lui.

— De ce nu cereţi cuţitul pescarului ? spuse Monck. Avea parcă un cuţit.

— Ah, aşa e ! făcu Athos. A tăiat doar creanga aceea cu el. Şi se îndreptă spre scară. Prietene — strigă el către pescar — aruncă-mi, rogu-te, cuţitaşul acela al tău, am nevoie de el.

Zgomotul stîrnit de aruncarea cuţitaşului răsună pînă sub scară.

— Iată-l — zise Monck — e o unealtă bună, pe cît am văzut, şi o mînă dibace poate face treabă cu ea.

Athos păru a nu da acestor cuvinte ale lui Monck decît înţelesul simplu şi firesc sub care se cuvenea să fie auzite şi tălmăcite. El nu observă, de asemeni, sau cel puţin nu păru să observe că, atunci cînd se apropie de Monck, acesta se dădu un pas îndărăt, punînd mîna stîngă pe mînerul pistolului, în timp ce cu dreapta strîngea şi mai tare *dirk*-ul său. Începu deci să-şi vadă de treabă, întorcîndu-se cu spatele la Monck, care avea astfel toată înlesnirea să-i ia viaţa, fără ca Athos să se poată apăra în vreun fel. Ciocăni de cîteva ori, cu atîta pricepere şi cu atîta siguranţă, în învelişul de ghips, încît acesta se desfăcu în două şi Monck putu să vadă atunci două butoiaşe aşezate cap la cap, care stăteau nemişcate, după ce fu înlăturată carapacea fărîmicioasă.

— Milord — zise Athos — vedeţi că presimţirile nu m-au înşelat cîtuşi de puţin ?

— Da, domnule — răspunse Monck — şi am toate motivele să cred că sînteţi mulţumit, nu-i aşa ?

— Fără îndoială ; pierderea acestor bani m-ar fi durut foarte mult ; dar eram încredinţat că Dumnezeu, care ocroteşte cauzele drepte, n-ar fi îngăduit să se irosească acest aur menit să slujească o cauză dreaptă.

— Sînteţi, pe onoarea mea, domnule, tot atît de misterios prin cele ce spuneţi, ca şi prin ceea ce faceţi — zise Monck. Mai adineauri, nu v-am înţeles prea bine cînd mi-aţi spus că nu voiţi să aruncaţi asupra mea răspunderea celor ce facem împreună aici.

— Aveam dreptate să spun asta, milord.

— Şi iată că acum îmi vorbiţi de o cauză dreaptă. Ce înţelegeţi dumneavoastră prin aceste cuvinte : cauză dreaptă ? Noi apărăm în clipa de faţă în Anglia cinci sau şase cauze, ceea ce nu împiedică pe nimeni să o creadă pe a sa nu numai cea bună, dar chiar cea mai bună. Care e a dumneavoastră, domnule ? Vorbiţi deschis, să vedem dacă asupra acestui punct, căruia păreţi a-i da o mare însemnătate, sîntem de aceeaşi părere.

Athos îi aruncă lui Monck una din acele priviri pătrunzătoare care par a-l desfide pe cel asupra căruia se îndreaptă să-şi ascundă cel mai mărunt gînd din mintea sa ; apoi, ridicîndu-şi pălăria, începu să vorbească, cu un glas solemn,

în timp ce ascultătorul său, cu o mînă dusă la obraz, lăsa această mînă lungă şi nervoasă să-i frămînte mustaţa şi barba, pe cînd ochiul lui, nehotărît şi învăluit de o umbră de tristeţe, rătăcea în adîncimile subteranei.

XXVI

INIMA ŞI SPIRITUL

— Milord — vorbi contele de La Fère — sînteţi un nobil englez, sînteţi un om sincer, şi aveţi în faţă un francez nobil, un om de inimă. Acest aur, ascuns în cele două butoiaşe pe care le vedeţi aci, v-am spus că e al meu, dar cer iertare : e cel dintîi neadevăr pe care-l rostesc în viaţa mea, o minciună de o clipă, recunosc ; acest aur aparţine regelui Carol al II-lea, izgonit din patria lui, alungat din palatul său, orfan în acelaşi timp şi de părinte şi de tron şi lipsit de tot, chiar de trista fericire de a săruta în genunchi piatra pe care mîna ucigaşilor a scris acest scurt epitaf ce pururea va chema asupră-le răzbunarea : „Aici zace regele Carol I".

Monck păli uşor şi un tremur ascuns îi încreţi obrazul, zbîrlindu-i mustaţa căruntă.

— Eu — continuă Athos — eu, contele de La Fère, singurul, ultimul credincios ce i-a mai rămas bietului prinţ, i-am făgăduit că voi veni să caut omul de care atîrnă astăzi soarta regalităţii în Anglia, şi am venit, şi m-am înfăţişat dinaintea acestui om, şi m-am lăsat în mîinile lui gol şi dezarmat, spunîndu-i : „Milord, aceasta este ultima avuţie a unui prinţ pe care Dumnezeu l-a hărăzit stăpîn, care prin naşterea sa vă este rege ; de domnia voastră, numai de domnia voastră atîrnă viaţa şi viitorul său. Vreţi să folosiţi aceşti bani pentru ca să-l ajutaţi sau, dacă nu să-l ajutaţi, cel puţin să-l lăsaţi pe Carol al II-lea să facă ceea ce are de gînd ? Sînteţi stăpînul, sînteţi regele, stăpîn şi rege atotpu-

ternic, căci întîmplarea schimbă uneori opera timpului şi a lui Dumnezeu. Vă stau în faţă singur, milord ; dacă vă înspăimîntă ideea să împărtăşiţi izbînda, dacă prezenţa mea ca părtaş vă stinghereşte, sînteţi înarmat, milord, şi iată aci un mormînt gata săpat ! Dacă, dimpotrivă, înflăcărarea pentru cauza pe care o slujiţi vă îndeamnă, dacă sînteţi ceea ce păreţi a fi, dacă mîna domniei voastre, în ceea ce întreprinde, se supune spiritului, iar spiritul inimii, iată prilejul de a zădărnici pentru totdeauna cauza vrăjmaşului vostru Carol Stuartul ; ucideţi omul pe care-l aveţi înaintea ochilor, căci acest om nu se va întoarce niciodată la cel ce l-a trimis, fără a-i aduce comoara pe care i-a încredinţat-o Carol întîiul, părintele său, şi păstraţi aurul care poate sluji la întreţinerea războiului civil. Vai, milord, aceasta e condiţia fatală a nefericitului prinţ. Trebuie să cumpere sau să ucidă, din pricină că totul îi stă împotrivă, totul îl înfruntă, totul îi este duşmănos ; şi totuşi el este însemnat cu pecetea divină, de aceea, pentru a nu-şi întina sîngele, e nevoie ori să se urce pe tron, ori să moară pe pămîntul sfînt al patriei.

Milord, aţi avut bunăvoinţa să mă ascultaţi. Oricui altuia, în locul omului ilustru care mă aude, i-aş fi spus : milord, sînteţi sărac ; regele vă oferă acest milion ca arvună pentru o învoială de uriaşă însemnătate ; luaţi-l şi slujiţi-l pe Carol al II-lea, aşa cum eu l-am slujit pe Carol întîiul, şi sînt încredinţat că Dumnezeu, care ne ascultă, care ne vede, care singur citeşte în inima voastră închisă oricărui ochi omenesc, sînt încredinţat că Dumnezeu vă va dărui o viaţă veşnică fericită, după o preafericită moarte. Dar generalului Monck, omului ilustru a cărui bărbăţie am putut să o cîntăresc îndeajuns, îi spun : milord, vă este rezervat în istoria popoarelor şi a regilor un loc plin de strălucire, o glorie nepieritoare, ce nu va fi întunecată niciodată dacă, fără a urmări alt ţel decît binele patriei voastre şi triumful dreptăţii, veţi deveni sprijinul şi apărătorul regelui vostru. Mulţi alţii şi-au cucerit faima ca uzurpatori sau cuceritori. Domnia voastră, milord, vă veţi mulţumi să fiţi cel mai virtuos, cel mai cinstit şi cel mai demn dintre oameni. V-a fost dat să ţineţi în mînă o coroană, dar în loc s-o aşezaţi pe fruntea voastră, o veţi pune pe capul aceluia pentru care a fost făurită. Oh, milord, faceţi astfel, şi veţi lăsa

posterității cel mai rîvnit nume pe care o făptură omenească s-ar putea mîndri vreodată că-l poartă".

Athos se opri. În tot timpul cît nobilul gentilom vorbise, Monck nu făcuse nici un semn de aprobare sau dezaprobare ; abia dacă, în cursul acestei înfocate cuvîntări, ochii lui se aprinseră de acea văpaie ce trădează înțelepciunea. Contele de La Fère îl privi cu tristețe și, văzînd chipul lui posomorît, simți că descurajarea îi cuprinde încetul cu încetul inima. În cele din urmă, Monck păru că se însuflețește și, rupînd tăcerea, zise cu un glas blînd și adînc :

— Domnule, ca să vă răspund, am să mă folosesc de propriile dumneavoastră cuvinte. Oricui altuia în locul dumneavoastră i-aș fi răspuns prin expulzare, prin temniță sau poate și mai rău. Căci mă ispitiți și totodată încercați să-mi forțați mîna. Dar sînteți unul din acei oameni, domnule, căruia nu i se poate refuza atenția și respectul pe care-l merită ; sînteți un vrednic gentilom, domnul meu, și spun asta ca unul care mă pricep la oameni. Adineauri mi-ați vorbit de un tezaur pe care fostul rege l-a lăsat anume fiului său ; nu cumva sînteți unul din acei francezi care, după cîte am auzit, au încercat să-l răpească pe Carol de la White-Hall ?

— Da, milord, eu sînt cel ce mă aflam sub eșafod în ceasul execuției ; eu sînt cel care, neputîndu-l salva, am primit pe fruntea mea sîngele regelui martir : totodată, am primit și cel din urmă cuvînt al lui Carol I : căci pentru mine a rostit el atunci : REMEMBER ! Și spunîndu-mi : *Adu-ți aminte !* se referea la acești bani pe care-i aveți acum la picioare, milord.

— Am auzit mult vorbindu-se despre dumneavoastră, domnule — zise Monck — dar sînt fericit de a vă fi pretuit, din capul locului, după propriile mele gînduri, iar nu după ceea ce mi s-a spus. Vă voi face prin urmare destăinuiri pe care nu le-am făcut nimănui, și vă veți da seama cîtă deosebire fac între dumneavoastră și persoanele care mi-au mai fost trimise pînă acum.

Athos se înclină ușor, pregătindu-se să asculte cu nerăbdare cuvintele ce cădeau unul cîte unul de pe buzele lui Monck, cuvinte la fel de rare și prețioase ca și stropii de rouă în deșert.

— Îmi vorbeaţi — zise Monck — despre regele Carol al II-lea ; dar vă rog să-mi spuneţi, domnule, întrucît mă priveşte pe mine această fantomă a unui rege ? Am îmbătrînit în războaie şi în politică, ambele atît de strîns legate astăzi una de alta, încît orice om de spadă e dator să lupte, în virtutea dreptului sau a ambiţiei lui, în numele unui interes personal, iar nu orbeşte, în urma unui ofiţer, ca în războaiele obişnuite. Eu nu doresc nimic poate, însă am multe temeri. În război rezidă astăzi libertatea Angliei, şi poate chiar a fiecărui englez. Pentru ce vreţi dar ca, liber în poziţia în care mă aflu, să-mi vîr mîna în cătuşele unui străin ? Carol nu e decît un străin pentru mine. A dat aici bătălii pe care le-a pierdut, e deci un prost comandant ; n-a izbutit în nici o negociere, e deci un prost diplomat ; şi-a trîmbiţat nenorocirea la toate curţile din Europa, e deci o inimă slabă şi nevolnică. Nimic nobil, nimic măreţ, nimic puternic nu s-a arătat încă din acest monarh care năzuieşte să cîrmuiască unul dintre cele mai mari regate ale pămîntului. Aşadar, nu-l cunosc pe acest Carol decît sub lumini ce nu-i fac cinste, şi dumneavoastră vreţi ca eu, om cu mintea întreagă, să mă fac de bună-voie robul unei făpturi care e mai prejos decît mine în arta militară, în politică şi chiar ca demnitate ? Nu, domnul meu ! Cînd o mare şi nobilă faptă mă va face să-l preţuiesc pe Carol, atunci îi voi recunoaşte poate dreptul la tronul de pe care noi l-am răsturnat pe părinte, fiindcă era lipsit de însuşirile ce pînă acum îi lipsesc şi fiului ; dar deocamdată, în materie de drepturi, nu le recunosc decît pe ale mele ; revoluţia m-a făcut general, spada mă va face Protector, dacă voi vrea. Carol să se arate, să vină aici, să se supună regulilor ce i se impun unui monarh, şi mai ales să-şi aducă aminte că face parte dintr-un neam căruia i se va cere mai mult decît oricăruia altul. Aşa că, domnule, să nu mai vorbim despre asta ; nici nu primesc, nici nu refuz : nu-mi spun cuvîntul, aştept.

Athos vedea că Monck era prea bine lămurit asupra a tot ceea ce avea legătură cu Carol al II-lea, ca să ducă mai departe convorbirea. Nu era nici momentul, nici locul potrivit s-o facă.

— Milord — zise el — nu-mi mai rămîne dar decît să vă mulţumesc.

— Pentru ce anume, domnule ? Pentru că v-aţi făcut o dreaptă judecată despre mine, iar eu m-am purtat conform judecăţii dumneavoastră ? Oh, într-adevăr, merită oare osteneala ? Acest aur, pe care îl veţi duce regelui Carol, îmi va sluji ca mijloc de a-l cunoaşte mai bine : văzînd în ce chip îl va folosi, îmi voi face, fără îndoială, despre el o părere pe care n-o am încă.

— Excelenţa voastră nu se teme însă că va fi în pierdere lăsînd din mînă o sumă importantă ce va sluji oştirilor duşmanului vostru ?

— Duşmanului meu spuneţi ? Ei, domnule, eu nu am duşmani. Eu sînt în serviciul parlamentului, care îmi porunceşte să lupt împotriva generalului Lambert şi a regelui Carol, duşmanii lui, iar nu ai mei ; şi lupt deci. Dacă parlamentul mi-ar ordona, dimpotrivă, să pun steaguri în portul Londrei, să înşir soldaţii pe cheiuri, să-l primesc pe regele Carol al II-lea...

— V-aţi supune ? întrebă Athos cu o privire de bucurie.

— Iertaţi-mă — răspunse Monck zîmbind — era cît pe-aci, eu, omul cu părul cărunt — ...zău aşa, unde mi-a fost mintea ? — era cît pe-aci să rostesc o neghiobie de om tînăr.

— Atunci, nu v-aţi supune ? stărui Athos.

— Nu spun nici asta, domnule. Înainte de toate, mîntuirea ţării mele. Dumnezeu, care a binevoit să-mi dea tărie, a voit fără îndoială să folosesc această forţă spre binele tuturor şi mi-a dat în acelaşi timp putinţa să aleg. Dacă parlamentul mi-ar ordona un asemenea lucru, aş sta şi aş chibzui.

Athos se posomorî la faţă.

— Aşadar — îngînă el — văd bine : excelenţa voastră nu se gîndeşte cîtuşi de puţin să vie în sprijinul regelui Carol al II-lea.

— Îmi puneţi mereu întrebări, domnule conte ; acum e rîndul meu s-o fac, dacă îmi îngăduiţi aceasta.

— Cu plăcere, domnule, şi facă Dumnezeu să-mi răspundeţi tot aşa de deschis, precum vă voi răspunde eu !

— Cînd veţi fi ajuns cu acest milion la prinţul dumneavoastră, ce sfat îi veţi da acolo ?

Athos îşi aţinti asupra lui Monck o privire plină de demnitate şi de hotărîre.

— Milord — răspunse el — cu acest milion pe care alţii l-ar folosi poate ca să ducă tratative, eu vreau să-l povăţuiesc pe rege să alcătuiască două regimente, să intre în Scoţia, pe care aţi pacificat-o, şi să dăruiască poporului scutirea de biruri pe care revoluţia i-a făgăduit-o, dar nu i-a acordat-o. Îl voi mai povăţui să ia el însuşi comanda acestei mici armate, care va spori, vă rog să mă credeţi, şi să moară cu drapelul în mînă şi cu spada la brîu, strigînd: „Englezi, iată al treilea rege din neamul meu pe care-l ucideţi: luaţi aminte la răzbunarea lui Dumnezeu!"

Monck înclină capul şi rămase o clipă pe gînduri.

— Iar dacă va izbîndi — întrebă el — ceea ce este de necrezut, dar nu cu neputinţă, căci orice se poate întîmpla pe lumea asta, atunci ce l-aţi povăţui?

— Să se gîndească — răspunse Athos — că prin vrerea lui Dumnezeu şi-a pierdut coroana, dar că prin bunăvoinţa oamenilor şi-a recăpătat-o.

Un zîmbet ironic pluti pe buzele lui Monck.

— Din păcate, domnule — zise el — regii nu ştiu să urmeze poveţele înţelepte.

— Ah, milord, Carol al II-lea nu e un rege — replică Athos, zîmbind la rîndul lui, dar cu totul în alt chip decît o făcuse Monck.

— Prea bine, să sfîrşim, domnule conte... căci asta vă e dorinţa, nu-i aşa?

Athos se înclină.

— Voi da poruncă să fie duse aceste două butoiaşe acolo unde doriţi dumneavoastră. Unde sînteţi găzduiţi, domnule?

— Într-un mic sat de la gurile rîului, excelenţă.

— A, cunosc acest sat, se compune din vreo cinci sau şase case, nu?

— Întocmai. Ei bine, eu stau în prima casă; împreună cu mine mai locuiesc acolo doi împletitori de năvoade; cu barca lor am ajuns la ţărm.

— Dar corabia dumneavoastră, domnule?

— Corabia mea e ancorată la un sfert de milă în largul mării şi mă aşteaptă.

— Şi n-aveţi de gînd să plecaţi imediat?

— Milord, voi mai încerca o dată să conving pe excelenţa voastră.

— Nu veţi reuşi — îi replică Monck. Va trebui totuşi să părăsiţi Newcastle, fără să lăsaţi cea mai mică urmă despre trecerea dumneavoastră pe aici, căci ar putea să vă dăuneze şi dumneavoastră şi mie. Ofiţerii mei cred că mîine Lambert mă va ataca. Eu, dimpotrivă, le garantez că nici nu se va mişca ; după părerea mea e cu neputinţă s-o facă. Lambert comandă o armată în care sălăşluiesc tot felul de principii, şi pe o astfel de armată nu te poţi bizui. Eu mi-am instruit soldaţii să pună, mai presus de autoritatea mea, o altă autoritate mai înaltă, ceea ce înseamnă că dincolo de mine, în jurul meu, sub mine, ei pot să mai ţintească spre altceva. Din asta rezultă că, dacă aş muri eu, ceea ce se poate întîmpla oricînd, armata mea nu se va destrăma uşor ; tot astfel, dacă am chef să lipsesc, bunăoară, cîtva timp, ceea ce şi fac uneori, în lagărul meu nu se va produce nici cea mai mică umbră de nelinişte sau neorînduială. Eu sînt magnetul, forţa de atracţie a englezilor. Toate aceste arme răspîndite acolo, de vor fi trimise împotriva mea, le voi atrage spre mine. Lambert comandă în clipa de faţă optsprezece mii de dezertori ; dar n-am suflat despre asta o singură vorbă ofiţerilor mei, înţelegeţi, desigur, de ce. Nimic nu e mai de ajutor pentru o armată decît simţămîntul unei bătălii apropiate : toţi oamenii rămîn treji, toţi caută să fie gata de a se apăra. Vă spun asta dumneavoastră, ca să n-aveţi nici o teamă. Nu vă grăbiţi deci să plecaţi pe mare ; în opt zile de aici încolo va fi ceva cu totul nou, ori bătălie, ori împăcare. Atunci, fiindcă m-aţi socotit un om cinstit şi mi-aţi încredinţat taina dumneavoastră, şi trebuie să vă mulţumesc pentru această încredere, vă voi face o vizită, sau vă voi chema din nou la mine. Vă invit deci încă o dată să nu plecaţi înainte de a v-o spune eu.

— Vă făgăduiesc, generale — strigă Athos, cuprins de o bucurie atît de mare că, în pofida voinţei lui, nu-şi putu ascunde o scînteiere ce-i ţîşni din ochi.

Monck zări această scînteiere şi o stinse îndată printr-unul din acele surîsuri mute care le tăia, celor cu care stătea de vorbă, credinţa că erau pe cale de a pătrunde în taina gîndurilor sale.

— Aşadar, milord — zise Athos — îmi daţi un răgaz de opt zile ?

— Opt zile, da, domnule.

— Şi în aceste opt zile ce-mi rămîne de făcut ?

— Dacă se va dezlănţui lupta, staţi cît mai departe, vă rog. Ştiu că francezii sînt curioşi să privească astfel de distracţii ; veţi fi ispitit să vedeţi cum ne batem noi, şi s-ar putea să vă nimerească vreun glonte rătăcit ; scoţienii noştri trag foarte prost, şi nu vreau ca un nobil gentilom ca dumneavoastră să ajungă rănit pe pămîntul Franţei. Nu vreau, de asemeni, să mă văd silit a-i trimite eu însumi prinţului dumneavoastră milionul pe care l-aţi lăsa aici ; căci atunci s-ar putea spune, şi nu fără îndreptăţire, că-l plătesc pe pretendentul la coroană ca să lupte împotriva parlamentului. Puteţi pleca, domnule, şi totul să rămînă cum ne-am înţeles.

— Ah, milord — zise Athos — ar fi o mare bucurie pentru mine să ştiu că am pătruns măcar un pic în nobila inimă ce bate sub această mantie !

— Credeţi dar că mai am încă taine ? răspunse Monck fără să-şi schimbe expresia, pe jumătate veselă, de pe faţă. Ah, domnule, ce taină vreţi să se mai afle în mintea seacă a unui soldat ? Dar e tîrziu şi iată că fanalul se stinge ; să-l chemăm pe omul nostru. Hei, pescar ! strigă Monck în franţuzeşte, apropiindu-se de scară.

Pescarul, amorţit de răcoarea nopţii, răspunse cu un glas răguşit, întrebînd ce voiau de la el.

— Du-te pînă la postul de străji — zise Monck — şi dă poruncă sergentului, din partea generalului Monck, să vină numaidecît aici.

Era o însărcinare lesne de îndeplinit, întrucît sergentul, neputîndu-şi explica ce putea să caute generalul în această mănăstire pustie, se apropiase puţin cîte puţin, şi acum nu se afla decît la cîţiva paşi de pescar. Ordinul generalului ajunse deci pînă la urechile lui, astfel că se înfăţişă în cea mai mare grabă.

— Ia un cal şi doi oameni — îi spuse Monck.

— Un cal şi doi oameni ? repetă sergentul.

— Da — întări Monck. Poți găsi un cal cu samar sau cu două coșuri ?

— Foarte ușor, la o sută de pași de aici, în lagărul scoțienilor.

— Bine.

— Și ce să fac cu calul, generale ?

— Vino încoace.

Sergentul coborî cele trei-patru trepte ce-l despărțeau de Monck și păși sub boltă.

— Uită-te acolo unde se află acest gentilom ! îi spuse Monck.

— Da, domnule general.

— Vezi cele două butoiașe ?

— Le văd foarte bine.

— Sînt două butoiașe încărcate unul cu pulbere, altul cu gloanțe ; aș vrea ca aceste butoiașe să fie duse în sătucul de pe malul rîului, pe care am de gînd să-l ocup mîine cu două sute de pușcași. Ia seama, treaba asta trebuie făcută în mare taină, căci e o mișcare ce poate hotărî sorții bătăliei.

— O, domnule general — murmură sergentul.

— Bine. Pune să se lege aceste două butoiașe pe cal și duceți-le, tu și cu doi soldați, pînă la casa unde locuiește acest gentilom, care este prietenul meu. Dar, ia aminte, nimeni nu trebuie să afle nimic !

— Aș trece prin mlaștină, dacă aș cunoaște drumul — rosti sergentul.

— Cunosc eu unul — zise Athos. Nu e prea larg, dar e trainic, căci e făcut din bîrne. Mergînd cu băgare de seamă, vom ajunge.

— Faceți așa cum vă va porunci acest cavaler — zise Monck.

— O, o, butoiașele sînt grele ! gemu sergentul, încercînd să ridice unul din ele.

— Cîntărește patru sute de livre fiecare, dacă are înăuntru ceea ce trebuie să aibă, nu-i așa, domnule ?

— Aproape — răspunse Athos.

Sergentul se duse să caute calul și oamenii. Monck, rămas singur cu Athos, se prefăcea că nu-i vorbește acestuia

decît despre lucruri fără însemnătate, cercetînd cu un aer distrat cavoul. Apoi, auzind tropăitul calului, zise :

— Acum vă las cu oamenii dumneavoastră, domnule ; eu mă întorc în tabără. Sînteţi în siguranţă.

— Vă voi mai revedea deci, milord ? întrebă Athos.

— Aşa cum am spus, domnule, cu mare plăcere.

Monck îi întinse mîna lui Athos.

— Ah, milord, dacă aţi voi ! murmură Athos.

— Sst, domnule — făcu Monck — ne-am înţeles să nu mai vorbim despre chestiunea aceea.

Şi, salutîndu-l pe Athos, urcă treptele, încrucişîndu-se la mijlocul scării cu oamenii care tocmai coborau. Nu făcu nici douăzeci de paşi după ce ieşi din mănăstire, că un şuierat uşor şi prelung se auzi în depărtare. Monck aţinti urechea ; dar, nevăzînd nimic, îşi urmă drumul. Atunci îşi aduse aminte de pescar şi-l căută din ochi ; dar pescarul nu se zărea nicăieri. Dacă însă ar fi privit cu mai multă atenţie, ar fi văzut că omul acela, îndoit din spate, se strecura ca un şarpe printre pietre şi se pierdea în ceaţă, mergînd pe marginea mlaştinii ; ar mai fi văzut în acelaşi timp, dacă ar fi scrutat ceaţa, o scenă ce i-ar fi atras luarea-aminte : era catargul bărcii pescarilor, care îşi schimbase locul şi se afla acum mult mai aproape de malul rîului.

Dar Monck nu văzu nimic şi, spunîndu-şi că n-are de ce să se teamă, apucă pe drumeagul pustiu ce ducea spre tabăra sa. Abia atunci îi trecu prin gînd că dispariţia pescarului nu era tocmai firească şi o bănuială adevărată începu să-i încolţească în minte. Lăsase la ordinele lui Athos singura strajă ce putea să-i vie în ajutor la nevoie. Şi avea de mers mai bine de o milă pînă la tabăra sa. Iar negura se lăsa atît de deasă, că abia se putea zări la zece paşi în faţă.

Lui Monck i se păru într-un timp că aude o vîslă ce răscolea, cu un plescăit înfundat, apa mlaştinii, la dreapta sa.

— Cine-i acolo ? strigă el.

Dar nimeni nu-i răspunse. Atunci îşi încărcă pistolul, îşi trase spada din teacă şi grăbi pasul, fără ca totuşi să fi chemat pe cineva în ajutor. Ca să cheme pe cineva, de care deocamdată nici nu avea nevoie, i se părea nedemn de rangul său.

A DOUA ZI

Era şapte ceasuri de dimineaţă ; cele dintîi raze de lumină ale zilei se revărsau peste mlaştina în care soarele se oglindea ca o ghiulea înroşită, cînd Athos, trezindu-se din somn şi deschizînd fereastra odăii ce dădea spre malurile rîului, zări, la o depărtare de aproape cincisprezece paşi, sergentul şi oamenii care-l însoţiseră în timpul nopţii şi care, după ce lăsaseră butoiaşele în casă, se întorseseră în lagăr pe drumul bătătorit din dreapta.

Pentru ce oare, după ce plecaseră în lagărul lor, oamenii aceştia veniseră iarăşi aici ? Iată întrebarea care se ivi numaidecît în mintea lui Athos.

Sergentul, cu faţa ridicată, părea că pîndeşte clipa cînd gentilomul se va arăta la fereastră, ca să-i arunce prima vorbă. Athos, surprins că-i găseşte aici pe cei pe care-i văzuse în ajun îndepărtîndu-se, nu se putu stăpîni să nu le mărturisească mirarea sa.

— Asta să nu vă mire, domnule — zise sergentul — deoarece generalul mi-a dat ieri-seară ordin să veghez ca să nu vi se întîmple ceva, şi a trebuit să îndeplinesc porunca.

— Generalul e în lagăr ? întrebă Athos.

— De bună seamă, domnule, de vreme ce ieri-seară, cînd v-aţi despărţit de el, se ducea acolo.

— Ei bine, aşteaptă-mă ; voi merge să-i vorbesc despre credinţa cu care ţi-ai făcut datoria şi să-mi iau spada pe care am uitat-o ieri pe masă, acolo.

— Asta cade cum nu se poate mai bine — zise sergentul — căci tocmai voiam să vă rugăm să mergeţi cu noi.

Athos crezu că observă pe faţa sergentului un anumit aer de bunăvoinţă şi de îndoială ; dar cum întîmplarea din subterană se prea poate să fi stîrnit curiozitatea acestui om, nu era de mirare ca el să lase a i se citi pe faţă o parte din simţămintele ce-i frămîntau sufletul.

Athos închise toate uşile cu grijă şi dădu cheile lui Grimaud, care îşi făcuse culcuşul chiar sub şopronul ce ducea la beciul unde fuseseră închise butoiaşele.

Sergentul îl însoţi pe contele de La Fère pînă în tabără. Acolo, o altă gardă aştepta şi înlocui pe cei patru oameni care îl conduseseră pe Athos. Această nouă gardă era comandată de aghiotantul Digby, care, pe drum, arunca asupra lui Athos priviri atît de puţin încurajatoare, încît francezul se întrebă care putea fi cauza acestei măsuri de supraveghere şi a acestei asprimi îndreptate asupra lui, cînd în ajun fusese lăsat cu desăvîrşire liber. Dar îşi continuă drumul mai departe, spre cartierul general, închizînd în sinea lui gîndurile pe care oamenii şi lucrurile i le stîrneau acum în minte.

În cortul generalului, unde fusese introdus în ajun, găsi trei ofiţeri superiori: era locotenentul lui Monck şi doi colonei. Athos recunoscu spada sa: se afla tot pe masa generalului, acolo unde o lăsase în ajun.

Nici unul dintre aceşti ofiţeri nu-l mai văzuse pe Athos, aşa că ei nu-l cunoşteau. Locotenentul lui Monck, ţinînd seama de ţinuta lui Athos, întrebă dacă este acelaşi gentilom cu care ieşise generalul ieri-seară din cort.

— Da, excelenţa voastră — răspunse sergentul — e dînsul în persoană.

— Dar — interveni Athos cu un ton ridicat — eu n-am negat asta, aşa mi se pare! Şi acum, domnilor, îngăduiţi-mi ca, la rîndul meu, să vă întreb ce rost au toate aceste măsuri şi îndeosebi să mă lămuriţi asupra tonului pe care-l folosiţi punînd asemenea întrebări.

— Domnule — răspunse locotenentul — dacă îţi punem aceste întrebări este pentru că avem dreptul să o facem, iar dacă o facem cu acest ton este pentru că acest ton se potriveşte, crede-mă, cu situaţia.

— Domnilor — replică Athos — dumneavoastră nu ştiţi cine sînt, dar ceea ce trebuie să vă spun este că eu nu recunosc aici ca egal cu mine decît pe generalul Monck. Unde e? Vreau să fiu condus la dînsul, şi dacă are el să-mi pună vreo întrebare, îi voi răspunde lui şi, nădăjduiesc, spre mulţumirea sa deplină. Aşadar, repet, domnii mei, unde este generalul?

— Eh, drace! Dumneata ştii mai bine ca noi unde e l rosti locotenentul.

— Eu ?

— Desigur, dumneata.

— Domnule — zise Athos — nu te înţeleg cîtuşi de puţin.

— Ai să mă înţelegi îndată, dar, deocamdată, pînă una alta, vorbeşte, rogu-te, mai încet. Ce ţi-a spus aseară generalul ?

Athos zîmbi cu un aer dispreţuitor.

— Nu e cazul să zîmbeşti ! strigă mînios unul dintre colonei. Te-am chemat să ne răspunzi.

— Iar eu, domnilor, vă declar că nu vă voi răspunde nimic, pînă nu mă voi afla în faţa generalului.

— Dar — spuse acelaşi colonel care vorbise şi mai înainte — dumneata ştii prea bine că ceri un lucru cu neputinţă de îndeplinit.

— Iată dîndu-mi-se pentru a doua oară un răspuns ciudat la dorinţa exprimată de mine — adăugă Athos. Generalul nu-i aici, într-adevăr ?

Întrebarea lui Athos fu pusă cu atîta bunăcredinţă şi gentilomul avea un aer atît de nevinovat şi de surprins, încît cei trei ofiţeri se priviră cu nedumerire. Locotenentul i se adresă lui Athos, după un fel de înţelegere tacită cu ceilalţi doi ofiţeri.

— Domnule — zise el — generalul te-a părăsit ieriseară în pragul mănăstirii ?

— Da, domnule.

— Şi dumneata ai plecat către... ?

— Nu eu sînt cel care trebuie să vă răspundă, ci aceia care m-au însoţit. Adică soldaţii dumneavoastră ; întrebaţi-i !

— Dar dacă nouă ne place să te întrebăm pe dumneata ?

— Atunci, şi mie îmi face plăcere să vă răspund, domnilor, că nu dau socoteală nimănui aici, că nu-l cunosc aici decît pe general şi că nu-i voi răspunde decît lui.

— Fie, domnule, dar cum noi sîntem stăpînii, ne vom institui în consiliu de război, şi cînd te vei trezi în faţa judecătorilor, atunci va trebui să răspunzi.

Chipul lui Athos nu exprima decît uimire şi dispreţ, în locul spaimei pe care ofiţerii se aşteptau să o citească la rostirea acestei ameninţări.

— Judecători scoţieni sau englezi, pentru mine, supus al regelui Franţei ! Pentru mine, care mă aflu sub ocrotirea demnităţii britanice ! Sînteţi nebuni, domnilor ! strigă Athos, ridicînd din umeri.

Ofiţerii se priviră din nou unii pe alţii.

— Va să zică, domnule — glăsuiră ei — dumneata pretinzi că nu ştii unde se află generalul ?

— La asta v-am mai răspuns o dată.

— Da, însă ne-ai dat un răspuns căruia nu i se poate da crezare.

— Şi totuşi e curatul adevăr, domnilor. Oamenii de rangul meu nu mint niciodată. Sînt gentilom, v-am spus, şi cînd port la şold spada pe care, din prea multă încredere, am lăsat-o ieri pe această masă, unde ea se găseşte şi astăzi, nimeni, vă rog să mă credeţi, nu rosteşte în faţa mea cuvinte pe care nu vreau să le aud. Astăzi sînt dezarmat ; dacă dumneavoastră vă socotiţi judecătorii mei, judecaţi-mă ; dacă nu sînteţi decît călăii mei, ucideţi-mă.

— Dar, domnule... — bîigui cu o voce mai curtenitoare locotenentul, surprins de mîndria şi sîngele rece al lui Athos.

— Domnule, venisem să vorbesc între patru ochi cu generalul dumneavoastră despre afaceri de mare însemnătate. Primirea pe care mi-a făcut-o nu este dintre cele mai obişnuite. Mărturiile soldaţilor dumneavoastră pot să vă încredinţeze de asta. Deci, dacă m-a primit astfel, generalul ştia care sînt titlurile şi misiunea mea. Acum n-o să vă aşteptaţi, presupun, să vă dezvălui tainele mele, şi cu atît mai puţin pe ale sale.

— Dar, mă rog, butoiaşele acelea cu ce sînt pline ?

— Nu i-aţi întrebat despre asta pe soldaţii dumneavoastră ? Ce v-au răspuns ei ?

— Că sînt încărcate cu pulbere şi plumbi.

— De la cine ştiau ei asta ? Poate că v-au spus.

— De la general ; dar noi nu ne lăsăm duşi de nas.

— Ia seama, domnule, nu pe mine mă dezminţi, ci pe şeful dumitale.

Ofiţerii se priviră încă o dată unul pe altul. Athos urmă :

— De față cu soldații dumneavoastră, generalul mi-a spus să aștept opt zile, căci în răstimp de opt zile îmi va da răspunsul pe care venisem să-l iau. Am fugit? Nu : aștept.

— Ți-a spus el să aștepți opt zile ? strigă locotenentul.

— Mi-a spus-o atît de limpede, domnule, încît eu, care am un *sloop* ancorat la gurile rîului, aș fi putut foarte bine să mă duc ieri acolo și să mă îmbarc spre a-mi vedea de drum. Dar, dacă am rămas, este numai pentru a nu trece peste dorința generalului, mai ales că excelența sa a stăruit să nu plec înainte de a fi avut o ultimă convorbire pe care el însuși a fixat-o peste opt zile. De aceea, vă repet, aștept.

Locotenentul se întoarse către ceilalți doi ofițeri, cărora le spuse în șoaptă :

— Dacă acest gentilom spune adevărul, mai putem încă nădăjdui. Generalul pesemne că are de dus unele tratative atît de tainice, încît va fi socotit că nu e bine să ni le împărtășească nici chiar nouă, ofițerilor lui. Deci, răstimpul cît va lipsi este de opt zile. Apoi, întorcîndu-se către Athos : Domnule, declarația domniei tale este de cea mai mare însemnătate ; vrei să o repeți sub prestare de jurămînt ?

— Domnule — răspunse Athos — am trăit totdeauna într-o lume unde simplul meu cuvînt a fost privit drept cel mai sfînt dintre jurăminte.

— De astă dată însă, domnule, împrejurarea este mult mai gravă decît toate celelalte prin care vei fi trecut pînă acum. Este vorba de soarta unei întregi armate. Gîndește-te bine la cele ce îți spun : generalul a dispărut și sîntem în căutarea lui. E o dispariție oarecare ? S-a săvîrșit cumva o crimă ? Trebuie să ducem cercetările pînă în pînzele albe ? Trebuie să așteptăm cu răbdare ? În clipa de față, totul, domnule, atîrnă de cuvîntul pe care-l vei rosti aici.

— Așa stînd lucrurile, domnule, nu mai pot șovăi — răspunse Athos. Da, venisem să vorbesc între patru ochi cu generalul Monck și să-i cer un răspuns în legătură cu anumite chestiuni ; da, generalul, neputîndu-se, desigur, pronunța înainte de lupta care este așteptată, m-a rugat să rămîn încă opt zile în casa unde mă aflu, făgăduindu-mi că peste opt zile îl voi vedea din nou. Da, tot ce vă spun e adevărat, și jur că așa e, în fața lui Dumnezeu, care e stăpînul absolut al vieții mele și alor dumneavoastră.

Athos rosti aceste cuvinte cu atîta demnitate şi într-un chip atît de solemn, încît cei trei ofiţeri fură aproape convinşi. Totuşi unul dintre colonei mai făcu o încercare :

— Domnule — zise el — cu toate că sîntem acum încredinţaţi de adevărul spuselor dumitale, stăruie totuşi în această afacere un mister ciudat. Generalul e un om prea chibzuit ca să-şi fi putut părăsi pe neaşteptate armata, în ajunul unei bătălii, fără să-l fi prevenit măcar pe unul dintre noi. Eu, unul, nu pot crede, mărturisesc, că o anumită întîmplare ciudată poate să fie străină de adevărata pricină a dispariţiei lui. Ieri, nişte pescari necunoscuţi au venit să-şi vîndă peştele aici ; au fost adăpostiţi într-un cort, la scoţieni, adică pe drumul urmat de general cînd s-a dus la mănăstire împreună cu domnia ta şi cînd s-a reîntors. Unul dintre acei pescari l-a însoţit pe general cu un fanal aprins. Iar azi-dimineaţă, barca şi pescarii s-au făcut nevăzuţi, luaţi peste noapte de valurile mării.

— Mie — zise locotenentul — asta mi se pare firesc, întrucît, la drept vorbind, oamenii aceia nu erau prizonieri.

— Nu-i aşa ; căci, repet, unul dintre ei a luminat calea generalului şi a domnului în cavoul mănăstirii, iar Digby ne-a declarat că generalul avea unele bănuieli cu privire la acei oameni. Şi atunci, cine poate spune că pescarii aceia nu erau înţeleşi cu domnul şi că, după răpire, domnul, care are mult curaj, de bună seamă, n-a rămas aici ca să ne liniştească prin prezenţa lui, împiedicîndu-ne să ne îndreptăm cercetările pe calea cea bună ?

Această cuvîntare făcu oarecare impresie asupra celorlalţi doi ofiţeri.

— Domnule — interveni Athos — dă-mi voie să-ţi spun că judecata dumitale, foarte bună în aparenţă, este cu totul lipsită de temei în ceea ce mă priveşte. Am rămas aici, spui, ca să abat bănuielile ? Ei bine, dimpotrivă, iată că intru şi eu la bănuieli, ca şi dumneavoastră, şi vă spun : e cu neputinţă, domnilor, ca generalul să fi plecat în ajunul unei bătălii, fără să fi lăsat o vorbă cuiva. Da, e o întîmplare ciudată la mijloc ; da, în loc să staţi nepăsători şi să aşteptaţi, trebuie să luaţi toate măsurile, trebuie să faceţi tot ce se poate face. Eu sînt prizonierul dumneavoastră, domnilor, pe cuvînt sau altfel. Demnitatea mea cere să se ştie ce s-a

întîmplat cu generalul Monck în așa măsură, încît dacă îmi veți spune : pleacă ! eu voi răspunde : nu, rămîn ! Și dacă mi-ați cere părerea, aș adăuga : da, generalul a căzut pradă vreunei conspirații, deoarece, dacă ar fi părăsit lagărul, mi-ar fi spus-o. Căutați deci, cercetați deci, răscoliți pămîntul, răscoliți marea ; generalul n-a plecat sau, în orice caz, n-a plecat din propria lui voință.

Locotenentul făcu un semn către ceilalți ofițeri.

— Nu, domnule — răspunse el — nu ; dumneata mergi cu gîndul prea departe. Generalul nu poate să cadă pradă întîmplărilor, căci, după cum se știe, el este acela care le conduce. Ceea ce Monck face astăzi a mai făcut-o adesea. Prin urmare, nu trebuie să ne îngrijorăm ; lipsa lui va fi scurtă, fără doar și poate. Ca atare, să ne ferim ca, dintr-o slăbiciune pe care generalul ar socoti-o crimă, să facem vîlvă în legătură cu absența lui, căci asta ar putea să demoralizeze armata. Generalul dă dovadă de o încredere nemărginită în noi, să ne arătăm vrednici de ea. Domnilor, cea mai adîncă tăcere trebuie să învăluie toată întîmplarea asta, pe care nimic să n-o dea în vileag ; domnul va rămîne printre noi, nu fiindcă l-am bănui cumva de vreo nelegiuire, ci pentru a ne păstra și mai bine taina asupra dispariției generalului ; de aceea, pînă la un nou ordin, domnul va locui la cartierul general.

— Domnilor — protestă Athos — uitați că azi-noapte generalul mi-a încredințat o încărcătură asupra căreia am datoria să veghez ? Puneți-mă sub orice pază doriți, încătușați-mă, dacă vreți, dar lăsați-mi casa în care locuiesc drept orice temniță. Generalul, la reîntoarcerea sa, vă va mustra, v-o jur pe cinstea mea de gentilom, că nu i-ați respectat această hotărîre.

Ofițerii se sfătuiră cîteva clipe ; apoi, după ce ajunseră la o înțelegere, locotenentul spuse :

— Fie, domnule ; te poți reîntoarce acasă la dumneata.

Și-i dădură lui Athos o gardă de cincizeci de oameni, care-l închiseră în locuința lui, fără a-l slăbi însă o singură clipă din ochi.

Taina fu astfel păstrată, dar ceasurile, dar zilele se scurseră unele după altele, fără ca generalul să se reîntoarcă și fără ca cineva să fi primit vreo veste de la el.

XXVIII

MARFA DE CONTRABANDĂ

La două zile după întîmplările pe care le-am povestit şi în timp ce generalul Monck era aşteptat să apară în fiecare clipă în lagărul său, fără ca el să se ivească, o barcă de pescari olandeză, în care se aflau zece oameni, aruncă ancora în dreptul coastei de la Scheveningen, cam la o bătaie de tun de uscat. Era noapte adîncă, întunericul de nepătruns, şi marea creştea în această obscuritate : timpul cel mai prielnic pentru debarcarea călătorilor şi a mărfurilor.

Portul Scheveningen formează o seceră largă ; apa e puţin adîncă şi mai ales nesigură, astfel că nu trag aici decît marile lotci flamande, sau bărcile acelea olandeze pe care pescarii le împing peste nisip pe tăvăluguri, aşa cum făceau cei vechi, după spusele lui Virgiliu. Atunci cînd marea creşte, se umflă şi dă să se reverse spre ţărm, nu e prea înţelept să vii cu încărcătura prea aproape de coastă, căci dacă vîntul e tare, prorele se îngroapă în nisip, şi nisipul de pe această coastă e înşelător : te afunzi uşor în el, dar numai cu greu te mai desprinzi. Fără îndoială, din această pricină o barcă mică se dezlipi de vasul pescăresc de îndată ce ancora fu aruncată şi se îndreptă spre ţărm cu opt dintre marinarii ei, în mijlocul cărora se deslușea un obiect de formă alungită, un fel de coş sau de pachet mare.

Ţărmul era pustiu ; cei cîţiva pescari ce locuiau prin părţile acelea se culcaseră devreme. Unica strajă ce păzea coasta (coastă foarte puţin păzită, dat fiind că debarcarea unei corăbii mai mari era cu neputinţă aici), fără să fi urmat întru totul pilda pescarilor care se duseseră la culcare, făcuse totuşi ca ei, în sensul că dormea în fundul gheretei sale tot aşa de adînc precum ceilalţi dormeau în paturile lor. Singurul zgomot care se auzea era deci şuieratul vîntului de noapte printre bălăriile de pe dună. Dar oamenii care se apropiau erau nişte fiinţe bănuitoare, de

bună seamă, căci liniştea asta firească şi pustietatea ce părea să dăinuiască aici nu-i făcură să fie mai puţin prevăzători ; astfel, barca lor, care abia se zărea ca un punct negru pe apa oceanului, alunecă în cea mai adîncă tăcere, fără a se trage din vîsle de teamă să nu li se audă plescăitul, şi în curînd atinse pămîntul cu botul.

De îndată ce simţiră ţărmul tare dedesubt, un singur om sări din luntre, după ce rostise un ordin scurt, cu un glas ce arăta că era deprins să dea comenzi. Ca urmare la acest ordin, mai multe muschete sclipiră deodată în slabele luciri ale mării, această oglindă a cerului, şi pachetul de formă alungită despre care am vorbit şi în care pesemne că se afla vreun obiect de contrabandă fu dus la ţărm cu cea mai mare băgare de seamă. Numaidecît după aceea, omul care sărise din barcă cel dintîi porni în grabă, de-a curmezişul, către satul Scheveningen, îndreptîndu-se spre punctul cel mai înaintat al pădurii. Acolo, căută casa pe care noi am mai întrezărit-o printre copaci şi pe care am arătat-o ca fiind locuinţa vremelnică, o locuinţă destul de sărăcăcioasă, a celui care, din curtenie, era numit regele Angliei.

Tot dormea aici, ca pretutindeni în jur ; doar un cîine mare, din rasa acelor pe care pescarii din Scheveningen îi înhamă la micile lor cărucioare spre a-şi duce peştele la Haga, se porni să latre cu furie, de cum auzi paşii străinului sub ferestrele casei. Dar această straşnică pază, în loc să-l sperie pe proaspătul debarcat, păru, dimpotrivă, să-i stîrnească o mare bucurie, deoarece glasul lui ar fi fost poate prea slab ca să-i trezească pe ai casei, pe cînd cu un ajutor de atare însemnătate vocea sa era aproape de prisos. Străinul aşteptă deci ca lătratul răsunător şi neîncetat să producă, precum era de prevăzut, efectul dorit, şi numai după aceea scoase un strigăt. La glasul lui, cîinele începu să urle cu atîta înverşunare, că numaidecît din casă se auzi un alt glas, ce potoli lătratul zăvodului. Apoi, după ce cîinele se linişti cu totul, glasul dinăuntru, în acelaşi timp slab, dogit şi binevoitor, întrebă :

— Cine e acolo ?

— Caut pe maiestatea sa Carol al II-lea — răspunse străinul.

— Ce-ai cu el ?

— Vreau să-i vorbesc.

— Cine eşti dumneata ?

— La naiba, prea mă întrebi multe, şi nu-mi place să stau de vorbă prin gaura cheii !

— Spune-ţi măcar numele.

— Nu-mi place nici să-mi rostesc numele sub cerul liber ! De altminteri, fii pe pace, nu-ţi voi mînca dulăul, şi rog pe Dumnezeu ca nici el să nu-mi pună vreun asemenea gînd rău.

— Aduci vreo veste, nu-i aşa, domnule ? se auzi iar vocea dinăuntru, potolită şi iscoditoare ca a oricărui bătrîn.

— Îţi răspund că aduc veşti, ba chiar din acelea ce nu-s aşteptate încă. Hai, deschide, ce naiba !

— Domnule — mai întrebă moşneagul — pe sufletul şi pe cugetul dumitale, crezi oare că veştile pe care le aduci merită să-l trezesc din somn pe rege ?

— Pentru numele lui Dumnezeu, scumpe domn, trage odată zăvoarele ; n-o să-ţi pară rău, îţi jur, de osteneala pe care ţi-o dai. Sînt om de încredere, pe cinstea mea !

— Domnule, nu pot totuşi să-ţi deschid pînă nu-mi spui numele dumitale.

— Trebuie neapărat ?

— E porunca stăpînului meu, domnule.

— Ei bine, iată-mi numele... Dar mai înainte vreau să te previn că numele meu nu-ţi va spune absolut nimic.

— Lasă, spune-l !

— Ei bine, sînt cavalerul d'Artagnan.

Glasul dinăuntru scăpă un strigăt.

— Ah, Doamne ! rosti bătrînul de dincolo de uşă. Domnul d'Artagnan ! Ce fericire ! Tocmai îmi spuneam eu că parcă aş cunoaşte vocea asta.

— Poftim ! făcu d'Artagnan. Mi se cunoaşte vocea aici ! Asta mă măgulеşte.

— O, da, e o voce cunoscută, şi iată dovada — zise bătrînul, trăgînd zăvorul.

Cu acestea, îl pofti înăuntru pe d'Artagnan, care, la lumina felinarului ce-l ţinea în mînă, îl recunoscu pe îndărătnicul lui interlocutor.

— Ah, drace ! exclamă el. Parry ! Nu mi-aş fi închipuit !

— Parry, da, scumpe domnule d'Artagnan, eu sînt. Cîtă bucurie să vă revăd !

— Bine ai spus : cîtă bucurie ! zise d'Artagnan, strîngînd mîna bătrînului. Da ! Şi-acum cred că îi vei da de veste regelui, nu-i aşa ?

— Dar regele doarme, scumpul meu domn.

— La dracu ! Trezeşte-l, şi nu te va certa că i-ai stricat somnul, ţi-o spun eu !

— Veniţi din partea contelui, nu-i aşa ?

— Care conte ?

— Contele de La Fère.

— Din partea lui Athos ? Drace, nu ; vin din partea mea însămi. Haide, Parry, repede, la rege ! Am nevoie de rege !

Parry nu socoti de cuviinţă să mai stea pe gînduri ; îl cunoştea pe d'Artagnan destul de bine, ştia că, deşi gascon, vorbele lui nu făgăduiau niciodată mai mult decît puteau să spună. Străbătu o curte şi o mică grădină, domoli cîinele, care voia cu tot dinadinsul să guste din muşchetar, şi se duse să bată în oblonul de la fereastra unei camere din partea de jos a unui mic pavilion.

Numaidecît, un căţeluş ce păzea acea cameră răspunse cu lătrături subţiri la hămăitul gros al dulăului care păzea curtea.

— Bietul rege ! îşi spuse d'Artagnan. Iată toată garda lui ! E adevărat însă că asta nu înseamnă c-ar fi mai rău păzit.

— Cine bate acolo ? întrebă regele din fundul odăii.

— Sire, a venit domnul cavaler d'Artagnan, care aduce veşti.

Din odaie se auzi îndată un fîşîit, apoi o uşă se deschise şi un şuvoi de lumină năvăli pe coridor şi în grădină.

Regele lucra la flacăra unei lumînări. Pe biroul său erau împrăştiate mai multe bucăţi de hîrtie şi, începută, ciorna unei scrisori care, prin numeroasele ei ştersături, dovedea că slovele erau aşternute cu mare greutate pe coala albă.

— Intră, domnule cavaler — zise el, întorcînd faţa spre vizitator. Apoi, zărindu-l pe pescar : Dar ce-mi spuneai tu, Parry ? Unde este domnul cavaler d'Artagnan ? întrebă Carol.

— E în faţa voastră, sire — răspunse d'Artagnan.

— În veşmîntul ăsta ?

— Da. Priviți-mă bine, sire. Nu mă recunoașteți? M-ați văzut la Blois, în anticamera regelui Ludovic al XIV-lea.

— Într-adevăr, domnule, ba chiar îmi amintesc că te-ai arătat foarte îndatoritor față de mine.

D'Artagnan se înclină ușor.

— Era o datorie din partea mea să fac ceea ce am făcut, de îndată ce aflasem că e vorba de maiestatea voastră.

— Îmi aduci vești, zici?

— Da, sire.

— Din partea regelui Franței, fără îndoială?

— Din păcate, nu, sire — răspunse d'Artagnan. Maiestatea voastră a putut să vadă atunci acolo că regele Franței nu se ocupă decît de persoana maiestății sale.

Carol ridică ochii la cer.

— Nu — continuă d'Artagnan — nu, sire. Vă aduc vești legate numai de străduințele mele personale. Vreau să cred, totuși, că maiestatea voastră le va asculta, aceste vești și străduințe, cu o anume îngăduință.

— Vorbește, domnule.

— Dacă nu mă înșel, sire, maiestatea voastră a vorbit la Blois despre impasul în care se află treburile sale din Anglia.

Carol se înroși.

— Domnule — zise el — nu i-am povestit decît regelui Franței...

— Oh, maiestatea voastră mă înțelege greșit — rosti cu răceală mușchetarul. Eu știu să le vorbesc regilor la nenorocire, cu toate că ei nu mi se adresează decît atunci cînd sînt în impas; de îndată ce se simt fericiți, nici nu se mai uită la mine. Pentru maiestatea voastră am însă nu numai cel mai mare respect, dar și cel mai desăvîrșit devotament, și la mine asta, vă rog să credeți, sire, înseamnă ceva. Așadar, auzind că maiestatea voastră se plînge împotriva sorții, mi-am spus că sînteți un om nobil, generos și că ați căzut pradă nenorocirii.

— Într-adevăr — rosti Carol cu mirare — nu știu ce trebuie să prețuiesc mai mult, îndrăzneala dumitale sau respectul dumitale.

— Veți face alegerea îndată, sire — răspunse d'Artagnan. Deci, maiestatea voastră se plîngea fratelui său Ludovic al XIV-lea despre greutățile pe care le întîmpină de a se întoarce în Anglia și de a se urca din nou pe tron, fără bani și fără oameni.

Carol lăsă să-i scape o mișcare de nemulțumire.

— Și cea mai mare piedică ce-i stătea în cale — continuă d'Artagnan — era un oarecare general ce comanda armatele parlamentului și care juca acolo rolul unui al doilea Cromwell. Maiestatea voastră n-a spus oare toate astea ?

— Da ; însă repet, domnule, aceste cuvinte erau spuse numai pentru urechile regelui.

— Veți vedea totuși, sire, că a fost foarte bine că ele au ajuns și la acelea ale locotenentului său de mușchetari. Acest om, atît de stînjenitor pentru maiestatea voastră, era generalul Monck, pre cît cred. I-am auzit bine numele, sire ?

— Da, domnule. Dar, încă o dată, la ce bun toate întrebările acestea ?

— Ah, o știu prea bine, sire, eticheta nu îngăduie niciodată să li se pună regilor întrebări. Sper însă că maiestatea voastră îmi va ierta imediat această lipsă de etichetă. Maiestatea voastră mai adăuga atunci că dacă, totuși, l-ar putea vedea, dacă ar sta de vorbă cu el, dacă l-ar avea în față, ar triumfa, fie prin forță, fie prin convingere asupra acestui obstacol, singurul serios, singurul greu de învins, singurul real pe care l-a întîlnit în cale.

— Toate acestea sînt adevărate, domnule : soarta mea, viitorul meu, prăbușirea sau gloria mea atîrnă de acest om ; dar ce concluzie vrei să tragi dumneata de aici ?

— Una singură : că dacă acest general Monck vă stinghereşte în măsura în care spuneți, lucrul cel mai bun este ca maiestatea voastră să fie scăpată de el, sau el să fie silit a deveni un aliat.

— Domnule, un rege care nu are nici bani, nici armată, pentru că ai ascultat convorbirea mea cu fratele meu, nu poate face nimic împotriva unui om ca Monck.

— Da, sire, asta era părerea voastră, știu ; din fericire pentru domnia voastră, nu a fost și a mea.

— Ce vrei să spui ?

— Că, fără armată şi fără un milion, eu am făcut ceea ce maiestatea voastră credea că nu poate face decît cu o armată şi cu un milion.

— Cum ? Ce-ai spus, domnule ? Şi ce-ai făcut ?

— Ce-am făcut ? Ei bine, sire, m-am dus să pun mîna pe acest om atît de stînjenitor pentru maiestatea voastră.

— În Anglia ?

— Chiar acolo, sire.

— Te-ai dus să-l prinzi pe Monck în Anglia ?

— Am făcut rău cumva ?

— Într-adevăr, dumneata eşti nebun, domnule !

— Cîtuşi de puţin, sire.

— L-ai răpit pe Monck ?

— Da, sire.

Şi de unde anume ?

— Din mijlocul lagărului său.

Regele tresări iritat şi ridică din umeri.

— Şi după ce l-am răpit de pe şoseaua ce duce la Newcastle — spuse cu nepăsare d'Artagnan — îl aduc acum maiestăţii voastre.

— Mi-l aduci mie ! ? strigă regele aproape indignat de ceea ce credea că nu poate fi decît o măsluire.

— Da, maiestate — răspunse d'Artagnan pe acelaşi ton de mai înainte — vi-l aduc ; e aici, la ţărmul mării, într-o ladă mare, prevăzută cu găurele, ca să poată răsufla.

— Doamne Dumnezeule !

— Oh, fiţi liniştit, sire, nu i s-a întîmplat nimic rău ! A ajuns aici în bună stare şi foarte îngrijit. Maiestatea voastră doreşte să-l vadă, să stea de vorbă cu el, sau dă poruncă să fie aruncat în mare ?

— O, Dumnezeule ! repetă Carol. O, Dumnezeul meu ! Domnule, vorbeşti adevărat ? Nu-ţi baţi cumva joc de mine prin vreo glumă nedemnă ? Ai săvîrşit dumneata o asemenea nemaiauzită faptă de îndrăzneală şi putere ? De necrezut !

— Maiestatea voastră îmi îngăduie să deschid fereastra ? zise d'Artagnan, grăbindu-se să deschidă geamul.

Regele nici nu mai apucă să spună da. D'Artagnan scoase un fluierat ascuțit și prelung, pe care-l repetă de trei ori în liniștea adîncă a nopții.

— Așa ! făcu el apoi. Acum va fi adus îndată la maiestatea voastră.

XXIX

ÎN CARE D'ARTAGNAN ÎNCEPE SĂ SE TEAMĂ CĂ ȘI-A BĂGAT BANII SĂI ȘI PE AI LUI PLANCHET ÎNTR-O AFACERE PIERDUTĂ

Regele nu-și mai putea stăpîni uimirea și privea rînd pe rînd cînd spre chipul zîmbitor al mușchetarului, cînd spre fereastra întunecată, deschisă în noapte. Dar, mai înainte de a-și fi adunat toate gîndurile, opt oameni ai lui d'Artagnan, căci doi rămăseseră să păzească barca, aduseră în fața casei și lăsară la picioarele lui Parry obiectul acela de formă alungită în care era închisă, pînă una alta, soarta Angliei.

Înainte de a pleca din Calais, d'Artagnan pusese să i se lucreze în acest scop un fel de sicriu, destul de larg și destul de adînc pentru ca un om să se poată răsuci în el cu ușurință. Fundul și marginile, căptușite cu îngrijire, formau un pat îndeajuns de moale, încît clătinările corabiei să nu transforme acest soi de cușcă într-o unealtă de ucidere. Mica deschizătură zăbrelită despre care d'Artagnan îi vorbise regelui se afla, asemenea vizierei unei căști, chiar în dreptul feței omului dinăuntru. Ea era tăiată în așa fel, încît, la cel mai mic strigăt, o apăsare cu mîna putea să înăbușe acel strigăt, sau, la nevoie, pe cel care ar fi strigat.

D'Artagnan își cunoștea tot atît de bine și echipajul și prizonierul, încît, în tot timpul drumului, se temuse de două lucruri : sau că generalul va alege moartea în locul acestei ciudate închisori, încercînd să vorbească pentru a fi înăbușit ; sau că oamenii lui se vor lăsa ispitiți de făgăduielile prizo-

nierului şi-l vor băga pe el, pe d'Artagnan, în cuşcă, în locul lui Monck. De aceea, d'Artagnan petrecuse două zile şi două nopţi stînd lîngă ladă, singur cu generalul, dîndu-i vin şi de-ale mîncării, pe care însă acesta le refuzase, şi încercînd mereu să-l liniştească în privinţa soartei ce-l aştepta în urma acestei neobişnuite captivităţi. Două pistoale puse alături şi spada trasă din teacă îi stăteau la îndemînă pentru cazul că cineva ar fi încercat să se amestece mai mult decît trebuia.

Odată ajuns la Scheveningen, nu se mai temu de nimic. Oamenii lui se fereau ca de foc să aibă de-a face cu seniorii de pe uscat. Afară de asta, îl atrăsese în cauză pe cel care-i slujea, mai mult cu titlul, de locotenent şi care am văzut că răspundea la numele de Menneville. Acesta, nefiind un om cu totul de rînd, avea mai mult de pierdut decît ceilalţi, întrucît avea ceva mai multă conştiinţă. Credea că îşi va putea făuri un viitor în serviciul lui d'Artagnan şi, drept urmare, mai curînd s-ar fi lăsat să fie tăiat în bucăţi, decît să calce consemnul dat de şeful său. Ca atare, după debarcare, d'Artagnan îi încredinţase lui paza lăzii şi grija de a supraveghea răsuflarea generalului. De asemeni, tot lui îi dăduse sarcina să care lada, împreună cu ceilalţi şapte oameni, atunci cînd va auzi cele trei fluierături ale sale. Şi, după cum se vede, locotenentul acesta i se supuse întru totul.

Lada, odată adusă în casa regelui, d'Artagnan dădu drumul oamenilor săi, spunîndu-le cu un zîmbet prietenos :

— Domnilor, aţi făcut un mare serviciu maiestăţii sale regelui Carol al II-lea, care, în şase săptămîni de aici încolo, va fi regele Angliei. Răsplata vă va fi îndoită ; întoarceţi-vă şi aşteptaţi-mă la corabie.

După care plecară toţi cu chiuituri de bucurie atît de mari, că speriară pînă şi dulăul din curte.

D'Artagnan pusese să se aducă lada chiar în anticamera regelui. Închise cu cea mai mare grijă uşile acestei anticamere, apoi deschise capacul şi-i spuse generalului :

— Domnule general, vă rog de o mie de ori să mă iertaţi ; purtarea mea n-a fost demnă de un om ca dumneavoastră, ştiu asta, dar aveam nevoie ca să mă luaţi drept stăpînul unei bărci oarecare. Şi apoi, Anglia e o ţară foarte neprielnică pentru transporturi. Sper deci că veţi ţine seama de toate acestea. Dar aici, domnule general — continuă

d'Artagnan — sînteţi liber să vă ridicaţi şi să umblaţi pe propriile dumneavoastră picioare.

Spunînd acestea, tăie legăturile care stînjeneau braţele şi mîinile generalului. Acesta se ridică, apoi se aşează pe un scaun cu resemnarea unui om care îşi aşteaptă moartea.

D'Artagnan deschise uşa de la odaia de lucru a lui Carol şi spuse :

— Sire, iată-l pe duşmanul vostru, domnul Monck ; îmi făgăduisem să fac aceasta pentru a vă sluji. Îndeplinindu-mi sarcina, acum porunciţi. Domnule Monck — adăugă apoi, întorcîndu-se către prizonier — vă aflaţi în faţa maiestăţii sale regelui Carol al II-lea, suveranul Marei Britanii.

Monck îşi ridică spre tînărul prinţ privirea umbrită de un rece stoicism şi răspunse :

— Nu cunosc nici un rege al Marei Britanii şi nu cunosc pe nimeni aici care să fie vrednic de a purta numele de gentilom, căci, în numele regelui Carol al II-lea, un emisar, pe care l-am luat drept un om cinstit, mi-a întins o cursă mîrşavă. Am căzut în această cursă, şi cu atît mai rău pentru mine. Acum, dumneata, ademenitorul — se adresă el regelui — şi dumneata, făptuitorul — se adresă el lui d'Artagnan — luaţi seama la cele ce vă spun : aveţi trupul meu, puteţi să-l ucideţi, vă dau mînă liberă, dar nu veţi avea niciodată sufletul şi voinţa mea. Şi acum, să nu-mi mai adresaţi un singur cuvînt, căci, începînd din această clipă, nu voi mai deschide gura nici măcar ca să ţip. Am zis.

Rosti aceste vorbe cu hotărîrea sălbatică şi de neînfrînt a celui mai înverşunat puritan. D'Artagnan se uită la prizonierul său cu ochiul omului care cunoaşte preţul fiecărui cuvînt şi care cîntăreşte acest preţ după accentul cu care a fost rostit.

— Adevărul e — îi spuse el încet regelui — că generalul e un om neînduplecat : timp de două zile n-a voit să primească nici o firimitură de pîine şi nici o înghiţitură de vin. Dar întrucît, începînd din acest moment, cade în sarcina maiestăţii voastre să hotărască soarta lui, eu mă spăl pe mîini, cum zicea Pilat.

Monck, în picioare, palid şi resemnat, aştepta cu privirea nemişcată şi cu braţele încrucişate.

D'Artagnan se întoarse către el.

— Înţelegeţi foarte bine — îi spuse — că fraza pe care aţi rostit-o adineauri, altminteri foarte frumoasă, nu poate fi spre folosul nimănui, şi cu atît mai puţin al dumneavoastră. Maiestatea sa voia să vă vorbească de mult, dar respingeaţi orice întrevedere. Pentru ce acum, cînd vă aflaţi faţă în faţă, cînd vă găsiţi aici datorită unei împrejurări străine de voinţa dumneavoastră, pentru ce ne siliţi să folosim asprimi pe care eu le socotesc nelalocul lor şi de prisos ? Vorbiţi, ce naiba, spuneţi măcar nu !

Monck nu-şi descleştă buzele, nu făcu nici o mişcare din ochi, ci îşi netezea doar mustaţa cu un aer grijuliu ce voia să spună că îşi pierd vremea degeaba cu el.

În acest timp, Carol al II-lea căzuse într-o meditare adîncă. Pentru întîia oară se afla în faţa lui Monck, adică a acestui om pe care dorise atît de mult să-l vadă, şi, cu acea privire pătrunzătoare, pe care Dumnezeu a dat-o numai vulturilor, scrută pînă în străfunduri abisul inimii lui. Şi-l văzu pe Monck hotărît cu adevărat ca mai bine să moară decît să vorbească, ceea ce nu era de neaşteptat din partea unui om atît de important şi a cărui rană trebuia să fi fost în momentul acela cît se poate de crudă. Carol al II-lea luă numaidecît una din acele deciziuni în care un muritor de rînd îşi pune în joc viaţa, un general soarta, un rege regatul.

— Domnule — i se adresă el lui Monck — dumneata ai întru totul dreptate din anumite puncte de vedere. De aceea, nu-ţi cer să-mi răspunzi, ci numai să mă asculţi.

Urmă o clipă de tăcere, în răstimpul căreia regele îl privi îndeaproape ; dar Monck rămase nemişcat.

— Mi-ai aruncat adineauri o dureroasă învinuire, domnule — continuă regele. Ai spus că unul din emisarii mei s-a dus la Newcastle ca să-ţi întindă o cursă, şi acest lucru, fie-mi îngăduit s-o spun, poate scăpa înţelegerii domnului d'Artagnan, aci de faţă, căruia, înainte de orice, trebuie să-i aduc mulţumirile mele sincere pentru generosul, pentru eroicul lui devotament.

D'Artagnan salută cu respect. Monck nici nu clipi măcar.

— Căci domnul d'Artagnan, şi te rog să ţii seama, domnule Monck, că nu spun asta ca o scuză — continuă regele — domnul d'Artagnan s-a dus în Anglia din propriul său imbold, fără un scop personal, fără un ordin, fără nădejde, ca un adevărat gentilom ce este, pentru a ajuta un rege

nenorocit şi pentru a adăuga o nouă faptă frumoasă la atîtea vestite isprăvi de care e plină viaţa dumnealui.

D'Artagnan roşi uşor şi tuşi măgulit. Monck stătea ca ţintuit locului.

— Nu crezi cele ce îţi spun, domnule Monck ? reluă regele. Înţeleg prea bine : asemenea dovezi de credinţă sînt aşa de rare, încît oricine s-ar putea îndoi de realitatea lor.

— Domnul ar face foarte rău dacă nu m-ar crede, sire — interveni d'Artagnan — întrucît cele spuse de maiestatea voastră sînt deplinul adevăr, un adevăr atît de exact, încît s-ar părea că eu, ducîndu-mă să-l caut pe general, am făcut ceva ce strică totul. Şi m-aş simţi deznădăjduit dacă lucrurile ar fi înţelese în felul acesta.

— Domnule d'Artagnan — se grăbi să adauge regele, apucînd braţul muşchetarului — dumneata m-ai îndatorat mai mult, crede-mă, decît dacă ai fi făcut să triumfe cauza mea, căci mi-ai dezvăluit un prieten necunoscut, căruia îi voi rămîne totdeauna recunoscător şi pe care-l voi iubi de-a pururi... Regele îi strînse mîna cu căldură. Apoi, întorcîndu-se către Monck, îşi termină fraza, adăugînd : Şi un duşman pe care-l voi stima de aici înainte după meritele sale.

Ochii englezului sclipiră o clipă, dar numai o clipă, şi faţa lui, luminată în fugă de această sclipire, îşi reluă posomorîta ei împietrire.

— Deci, domnule d'Artagnan — urmă Carol — iată ceea ce trebuia să se întîmple : domnul conte de La Fère, pe care-l cunoşti, bănuiesc, plecase spre Newcastle...

— Athos ? ! strigă d'Artagnan.

— Da, acesta e, cred, numele lui de războinic. Contele de La Fère se dusese la Newcastle cu gîndul de a-l îndupleca pe general să stea de vorbă cu mine sau cu cei din partida mea, şi poate că ar fi izbutit, dar ai intervenit dumneata, într-un chip cam violent, pe cît se pare, în desfăşurarea tratativelor.

— Drace ! exclamă d'Artagnan. El era de bună seamă acela care intra în tabără în aceeaşi seară cînd eu ajunsesem acolo cu pescarii mei...

O uşoară încruntare a sprîncenelor lui Monck îi dădu a înţelege lui d'Artagnan că nu se înşela asupra acestui lucru.

— Da, da — murmură el — mi s-a părut că-l recunosc după statură, mi s-a părut că-i aud glasul. Blestematul de mine !... Oh, sire, iertați-mă, dar eu credeam că mi-am condus bine barca.

— Nu e nimic rău în asta, domnule — zise regele — decît că generalul mă învinuiește de a-i fi întins o capcană, ceea ce nu e adevărat. Nu, generale, nu acestea sînt armele de care aveam de gînd să mă folosesc față de domnia ta ; ai să te convingi de asta în curînd. Deocamdată, cînd îți dau cuvîntul meu de gentilom, te rog să crezi în el, domnule, să crezi, da. Și acum, o întrebare, domnule d'Artagnan.

— Vă ascult în genunchi, sire.

— Ești cu totul al meu, nu-i așa ?

— Maiestatea voastră a putut să vadă. Cu totul !

— Bine. Din partea unui om ca dumneata, două vorbe sînt de ajuns. De altminteri, pe lîngă vorbe, mai sînt și faptele. Generale, fii bun și urmează-mă. Vino și dumneata, domnule d'Artagnan.

Mușchetarul, oarecum nedumerit, se pregătea să se supună. Carol al II-lea ieși, Monck îl urmă, iar d'Artagnan porni după Monck. Carol apucă pe cărarea pe care venise d'Artagnan la dînsul. Peste puțin, suflarea rece a mării izbi fețele celor trei plimbăreți nocturni și, la cincizeci de pași de portița pe care o deschise Carol, se pomeniră pe nisip, la marginea oceanului, care, domolindu-și fluxul, se odihnea la țărm ca un monstru istovit. Carol al II-lea mergea îngîndurat, cu capul în jos și cu mîna vîrîtă sub manta. Monck îl urma, cu brațele libere și cu privirea neliniștită. D'Artagnan venea după ei, cu pumnul strîns pe mînerul spadei.

— Unde este vasul care v-a adus aici, domnilor ? zise Carol, adresîndu-se mușchetarului.

— Acolo, sire. Am șapte oameni și un ofițer care mă așteaptă în barca luminată de o flăcăruie.

— A, da, barca e trasă pe nisip și o văd ; însă nu-mi pot închipui că ați venit de la Newcastle cu o bărcuță ca asta !

— Nu, sire, am închiriat pe socoteala mea o corăbioară care e ancorată la o bătaie de tun de la țărm. Cu această corăbioară am străbătut marea.

— Domnule — zise regele către Monck — ești liber.

Monck, în ciuda muteniei în care se închisese, nu-şi putu stăpîni o exclamaţie. Regele făcu un semn de încuviinţare din cap şi adăugă :

— Vom trezi un pescar din sat, care îşi va împinge barca în apă, chiar în noaptea asta, şi te va duce acolo unde îi vei spune dumneata. Domnul d'Artagnan, aci de faţă, va escorta pe excelenţa ta. Îl pun pe domnul d'Artagnan sub scutul loialităţii domniei tale, domnule Monck.

Monck lăsă să-i scape un murmur de uimire, iar d'Artagnan un suspin adînc. Regele, fără să pară că băgase de seamă ceva, bătu în peretele de scînduri al primei colibe de pescar pe care o întîlni în cale.

— Hei, Keyser — strigă el — trezeşte-te !

— Cine mă cheamă ? întrebă pescarul.

— Eu, Carol, regele.

— Ah, milord — rosti Keyser, ridicîndu-se, îmbrăcat, din năvodul atîrnat în care dormea ca într-un hamac — cu ce vă pot fi de folos ?

— Jupîne Keyser — zise Carol — vei porni la drum numaidecît. Iată un călător care îţi închiriază barca, şi vei fi plătit bine ; serveşte-l cum se cuvine.

Şi regele se retrase cîţiva paşi mai în urmă, spre a-l lăsa pe Monck să se înţeleagă nestingherit cu pescarul asupra plecării.

— Vreau să trec în Anglia — zise Monck, care vorbea olandeza atît cît era nevoie ca să se poată face înţeles.

— Îndată — răspunse stăpînul bărcii — chiar acum, dacă doriţi.

— Va ţine mult pregătirea ? întrebă Monck.

— Nici o jumătate de ceas, excelenţă. Fiul meu mai mare tocmai întinde pînzele, întrucît urma să plecăm la pescuit la trei ceasuri din noapte.

— Ei, v-aţi înţeles ? întrebă Carol, apropiindu-se.

— În afară de preţ, sire — răspunse pescarul.

— Asta rămîne pe seama mea — zise Carol — domnul mi-e prieten.

Monck, la auzul acestor vorbe, tresări şi se uită mirat spre Carol.

— Prea bine, milord — răspunse pescarul.

În clipa aceea se auzi cum fiul mai mare al lui Keyser suna dintr-un corn de bou, la marginea apei.

— Şi acum, domnilor, plecaţi — zise regele.

— Sire — vorbi d'Artagnan — binevoiască maiestatea voastră să-mi îngăduie numai cîteva minute. Am angajaţi oamenii, plec fără ei, trebuie să-i previn.

— Fluieră-le — zise Carol surîzînd.

D'Artagnan fluieră într-adevăr, în timp ce barcagiul Keyser îi răspundea fiului său, şi patru oameni, conduşi de Menneville, alergară îndată.

— Iată aici un avans — zise d'Artagnan, arătîndu-le o pungă în care se aflau două mii cinci sute de livre de aur. Duceţi-vă şi mă aşteptaţi la Calais, în locul ştiut.

Şi d'Artagnan, cu un oftat adînc, puse punga în mîinile lui Menneville.

— Cum adică, ne părăseşti ? strigară oamenii.

— Pentru puţină vreme — răspunse d'Artagnan — sau pentru mai multă, cine poate să ştie ? Dar cu aceste două mii cinci sute de livre şi cu cele două mii cinci sute pe care le-aţi primit mai înainte, sînteţi plătiţi după cum ne-am învoit. Aşa că să ne luăm rămas bun, băieţi.

— Dar corabia ?

— Nu-i purtaţi voi de grijă.

— Toate lucrurile noastre sînt pe puntea ei.

— Vă veţi duce să le luaţi şi veţi porni fără zăbavă la drum.

— Bine, stăpîne.

D'Artagnan se întoarse la Monck, spunîndu-i :

— Domnule, aştept ordinele dumneavoastră, căci vom pleca împreună, afară dacă nu cumva tovărăşia mea nu vă este pe plac.

— Dimpotrivă, domnule — zise Monck.

— Gata, domnilor, îmbarcarea ! strigă fiul lui Keyser.

Carol îl salută cu demnitate şi nobleţe pe general, zicîndu-i :

— Îmi vei ierta pierderea de timp şi neajunsurile îndurate, atunci cînd te vei încredinţa că ele n-au pornit de la mine.

Monck se plecă adînc, fără să răspundă. La rîndul lui, Carol arătă că n-ar dori să-i spună nici o vorbă în ascuns lui d'Artagnan, adresîndu-i-se cu glas tare :

— Îţi mulţumesc încă o dată, domnule cavaler, pentru serviciile dumitale. Ele îţi vor fi răsplătite de către bunul

Dumnezeu, care, să sperăm, îmi hărăzeşte numai mie încercările şi durerile.

Monck îi urmă pe Keyser şi pe fiul său şi se îmbarcă împreună cu ei. D'Artagnan venea în urma lor, mormăind:

— Ah, bietul meu Planchet, tare mă tem că de data asta am făcut o afacere proastă!

XXX

ACŢIUNILE ASOCIAŢIEI PLANCHET & CO. ÎNCEP SĂ CREASCĂ DIN NOU

În tot timpul cît au străbătut marea, Monck nu-i vorbi lui d'Artagnan decît în cazurile de absolută nevoie. Bunăoară, atunci cînd francezul zăbovea să vină la cină, o cină săracă, alcătuită din peşte sărat, pesmeţi şi rachiu de ienupăr, Monck îl striga, zicîndu-i:

— La masă, domnule!

Asta era tot. D'Artagnan, care şi el, în marile împrejurări, era foarte scurt la vorbă, trase din acest fapt concluzii de loc favorabile îndeplinirii misiunii lui. Şi cum avea destulă vreme de gîndit, îşi frămînta într-una mintea, căutînd să se lămurească de unde şi pînă unde ajunsese Athos la Carol al II-lea, de unde şi pînă unde puseseră amîndoi la cale călătoria în Anglia şi, în sfîrşit, cum de intrase el în tabăra lui Monck; şi bietul locotenent de muşchetari îşi smulgea cîte un fir din mustaţă de fiecare dată cînd se gîndea că Athos fusese, fără îndoială, cavalerul care-l însoţise pe Monck în faimoasa noapte a răpirii.

În sfîrşit, după două nopţi şi două zile de plutire, barcagiul Keyser atinse pămîntul chiar în locul unde Monck, care în timpul călătoriei dăduse toate ordinele necesare, poruncise să se facă debarcarea. Era tocmai la gura acelui mic rîu în apropierea căruia Athos îşi alesese sălaşul.

Ziua era pe sfîrşite ; un soare uriaş, asemenea unui scut de oţel înroşit, atingea cu marginea de jos a discului său dunga albastră a mării. Barca tăia mereu valurile, urcînd în susul rîului, destul de larg în partea aceea ; dar Monck, stăpînit de nerăbdare, porunci să tragă la ţărm, şi Keyser îl debarcă, în tovărăşia lui d'Artagnan, pe malul noroios al rîului, în mijlocul unui stufăriş.

D'Artagnan, resemnîndu-se să se supună, îl urma pe Monck întocmai cum ursul legat în lanţuri îl urmează pe stăpînul său ; dar de data aceasta era rîndul lui să se simtă umilit şi bombănea încet, în sinea sa, că serviciile la regi sînt atît de amare şi că nici cel mai bun dintre ele nu valorează nimic.

Monck mergea cu paşi mari. S-ar fi zis că nu-i venea încă să creadă că se afla pe pămînt englez, deşi acum se zăreau limpede cele cîteva case de marinari şi de pescari împrăştiate pe micul ţărm al acestui sătuc sărman.

Deodată, d'Artagnan strigă :

— Hei, dar, Dumnezeu să mă ierte, iată o casă care arde !

Monck îşi ridică privirea. Într-adevăr, focul începea să mistuie o casă. Pornise de la un mic şopron sprijinit de casa aceea, căruia flăcările îi muşcau acum acoperişul. Vîntul rece al înserării dădea şi mai multă putere vîlvătăilor.

Cei doi călători grăbiră pasul, auziră strigăte puternice şi, cînd se apropiară, văzură nişte soldaţi care ameninţau cu armele şi-şi agitau pumnii spre casa cuprinsă de flăcări. De bună seamă, datorită acestor strigăte şi ameninţări scăpaseră ei din vedere că o barcă se apropiase de ţărm.

Monck se opri o clipă din mers şi, pentru întîia oară, dădu glas gîndurilor sale.

— Eh — zise el — ăştia parcă n-ar fi soldaţii mei, ci ai lui Lambert.

Aceste vorbe cuprindeau în acelaşi timp o durere, o teamă şi o mustrare pe care d'Artagnan le înţelese foarte bine. Într-adevăr, în lipsa generalului, Lambert ar fi putut să înceapă lupta, să învingă, să izgonească trupele parlamentare şi, cu armata lui, să ia locul armatei lui Monck, rămasă fără sprijinul ei cel mai temeinic. La această presupunere, care trecu din capul lui Monck într-al său, d'Artagnan făcu următoarea legătură de idei : „Din două lucruri

se va întîmpla unul — sau Monck are dreptate, şi atunci în ţară nu mai sînt decît lambertişti, adică duşmani care mă vor primi cu braţele deschise, fiindcă mie îmi datoresc victoria lor; sau nu s-a schimbat nimic, şi atunci Monck, copleşit de bucurie că şi-a găsit lagărul în acelaşi loc, nu se va arăta prea aspru faţă de mine".

Gîndind astfel, cei doi călători mergeau înainte, pînă cînd se pomeniră în mijlocul unui mic grup de marinari care priveau cu durere cum ardea casa, dar care nu îndrăzneau să zică nimic, speriaţi de ameninţările soldaţilor. Monck îl întrebă pe unul din aceşti marinari:

— Ce s-a întîmplat aici?

— Domnule — răspunse omul, fără să-l recunoască pe generalul Monck sub mantaua groasă ce-l învăluia — să vedeţi, în casa asta stătea un străin şi, cum necum, străinul acela le-a dat de bănuit soldaţilor. Atunci ei au vrut să intre peste el în casă, sub cuvînt că vor să-l ducă la tabără, unde era, cică, chemat; dar el, fără să se sperie de numărul lor, a ameninţat cu moartea pe cel dintîi care va încerca să-i treacă pragul; şi cum s-a găsit unul care a vrut să se arate mai viteaz, francezul l-a trîntit la pămînt cu un foc de pistol.

— Ah, e un francez? zise d'Artagnan, frecîndu-şi mîinile. Bun!

— Cum bun? făcu pescarul.

— Nu, voiam să zic... cum a fost după... Dar mi s-a încurcat limba în gură.

— Ce s-a întîmplat după aceea? Ceilalţi s-au înfuriat ca nişte lei; au tras mai mult de o sută de gloanţe asupra casei; dar francezul se afla la adăpost în dosul zidului şi de cîte ori vreunul dădea să intre pe uşă, sluga lui îl primea cu un foc de pistol, şi ochea bine, zău, sluga aceea! De cîte ori vreun altul se repezea la fereastră, acolo îl întîmpina stăpînul. Număraţi, sînt vreo şapte inşi întinşi la pămînt.

— Ah, bravul meu compatriot! strigă d'Artagnan. Aşteaptă, aşteaptă, îţi viu într-ajutor, şi le vom face de petrecanie acestor derbedei!

— O clipă, domnule — îl opri Monck — stai puţin.

— O să am mult de aşteptat?

— Nu, atît doar cît să pun o întrebare. Şi, întorcîndu-se către marinar : Prietene — îl întrebă cu o tulburare pe care, în ciuda puterii lui de a se stăpîni, de data aceasta nu şi-o putu ascunde — ai cui sînt soldaţii ăştia, rogu-te ?

— Eh, ai cui vrei să fie, dacă nu ai turbatului ăluia de Monck ?

— Şi nu s-a dat nici o bătălie pe aici ?

— Ah, ba da ! Dar ce folos ! Armata lui Lambert se topeşte ca zăpada în april. Toţi trec de partea lui Monck, şi soldaţi, şi ofiţeri. În opt zile, Lambert nu va mai rămîne nici cu cincizeci de oameni.

Pescarul fu întrerupt de detunătura unei noi salve de focuri trase asupra casei şi de o nouă descărcare de pistol ce răspunse dinăuntru, doborînd la pămînt pe cel mai cutezător dintre atacanţi. Furia soldaţilor nu mai cunoştea acum margini.

Focul se înteţea neîncetat şi o pălălaie de flăcări şi fum se învîrtejea în vîrful casei. D'Artagnan nu se mai putu stăpîni.

— La dracu ! strigă el către Monck, privindu-l chiorîş. Sînteţi general şi lăsaţi soldaţii să ardă casele şi să omoare oamenii aşa ! Ba încă priviţi totul în linişte şi vă încălziţi mîinile la un pîrjol ca ăsta ! La dracu, parcă n-aţi fi om !

— Răbdare, domnule, răbdare — răspunse Monck surîzînd.

— Răbdare, răbdare, pînă cînd gentilomul acela atît de viteaz va fi fript de viu, nu-i aşa ?

Şi d'Artagnan dădu să se repeadă înainte.

— Stai pe loc, domnule ! se răsti Monck poruncitor.

Apoi se îndreptă spre casă. Tocmai atunci un ofiţer se apropie şi el de casă şi strigă, ca să-l audă cel dinăuntru :

— Casa arde, într-un ceas vei fi făcut scrum ! Mai ai încă timp ; hai, spune-ne ce ştii despre generalul Monck, şi te vom scăpa cu viaţă. Răspunde sau, dacă nu, pe sfîntul Patrick !...

Asediatul nu răspunse ; fără îndoială, îşi încărca din nou pistolul.

— S-a trimis după întăriturî — strigă iar ofiţerul. Peste un sfert de ceas, o sută de oameni vor încercui casa !

— Dacă vreţi să răspund — se auzi glasul francezului — să se retragă toată lumea de lîngă casă ; vreau să ies liber, să mă duc singur la tabără, altfel am să mor aici !

— Mii de trăsnete ! strigă d'Artagnan. Dar ăsta e glasul lui Athos ! Ah, nemernicilor !

Şi spada îi scăpără ca fulgerul, trăgînd-o din teacă.

Monck îl opri, oprindu-se şi el ; apoi strigă cu glas răsunător :

— Hei, ce se petrece aici ? Digby, ce înseamnă focul ăsta ? Pentru ce atîta vărăboi aici ?

— Generalul ! strigă Digby, lăsînd să-i cadă spada din mînă.

— Generalul ! repetară soldaţii.

— Ei bine, ce-i de mirare în asta ? zise Monck cu o voce potolită. Apoi, după ce se făcu linişte, întrebă : Spuneţi-mi, cine a pus foc casei ?

Soldaţii lăsară capetele în jos.

— Cum ! Eu întreb şi nimeni nu-mi răspunde ? strigă Monck. Cum ! Eu vă iau din scurt şi nimeni nu sare să stingă focul ăsta, care continuă să ardă ?

Ca la un semn, cei douăzeci de oameni se repeziră după găleţi, ulcioare, butoaie şi stinseră, în sfîrşit, pîrjolul cu aceeaşi pornire cu care, doar cu o clipă mai înainte, îl înteţeau. Dar, mişcîndu-se mai repede decît toţi ceilalţi, d'Artagnan, în fruntea tuturor, sprijini o scară de perete şi strigă :

— Athos, sînt eu, eu, d'Artagnan ! Nu mă ucide, scumpe prieten !

Cîteva minute după aceea, muşchetarul îl strîngea pe conte în braţele sale.

În acest timp, Grimaud, păstrîndu-şi sîngele rece dintotdeauna, dădu la o parte întăriturile de la parter şi, după ce deschise uşa, se opri liniştit în prag, cu braţele încrucişate. Doar la auzul vocii lui d'Artagnan scosese un strigăt de surprindere.

Focul odată stins, soldaţii se înfăţişară ruşinaţi la general, cu Digby în frunte.

— Generale — vorbi acesta — iertaţi-ne. Tot ceea ce am făcut este numai din dragoste pentru înălţimea voastră, căci vă credeam pierdut.

— Sînteţi nebuni, domnilor. Pierdut! Oare un om ca mine poate să se piardă? Au nu-mi este îngăduit şi mie să lipsesc din cînd în cînd, fără să dau de veste? Nu cumva mă luaţi drept un burghez din City? Şi trebuie ca un gentilom, prietenul meu, oaspetele meu, să fie înconjurat, hăituit, ameninţat cu moartea, fiindcă a căzut o bănuială asupra lui? Dar ce înseamnă vorba asta, bănuială? Să mă bată Dumnezeu dacă nu voi pune să fie împuşcaţi toţi cei pe care acest brav gentilom i-a mai lăsat în viaţă aici.

— Generale — rosti cu umilinţă Digby — erau douăzeci şi opt şi iată că opt zac la pămînt.

— Îl autorizez pe domnul conte de La Fère să-i trimită şi pe ceilalţi douăzeci alături de aceştia opt — zise Monck.

Şi-i întinse mîna lui Athos.

— Toată lumea în tabără! ordonă apoi Monck. Domnule Digby, vei sta o lună la închisoare.

— Generale...

— Asta te va învăţa, domnule, să nu mai faci altă dată nimic, fără ordinele mele.

— Primisem ordinul locotenentului, generale.

— Locotenentul n-a fost însărcinat să vă dea un asemenea ordin, iar dacă el v-a poruncit într-adevăr să daţi foc acestui gentilom, atunci va sta la închisoare în locul dumitale.

— Nu ne-a poruncit asta, generale; ne-a poruncit să-l aducem în tabără; dar domnul conte n-a vrut să ne urmeze.

— N-am vrut să intre nimeni în casa mea, ca s-o jefuiască — spuse Athos, aruncîndu-i lui Monck o privire cu subînţeles.

— Şi aţi făcut foarte bine. În tabără, v-am spus!

Soldaţii se îndepărtară cu capetele plecate.

— Acum, că am rămas singuri — îl întrebă Monck pe Athos — spuneţi-mi, vă rog, domnule, pentru ce v-aţi încăpăţînat să rămîneţi aici, cînd aveaţi la îndemînă corabia...

— Vă aşteptam, generale — răspunse Athos. Excelenţa voastră nu mi-a dat oare întîlnire peste opt zile?

O privire cît se poate de grăitoare a lui d'Artagnan îl făcu pe Monck să vadă că aceşti doi oameni atît de cura-

joşi şi atît de cinstiţi nu fuseseră cîtuşi de puţin înţeleşi asupra răpirii sale. De altfel, generalul ştia asta mai dinainte.

— Domnule — i se adresă el lui d'Artagnan — ai avut perfectă dreptate. Fii bun şi lasă-mă să stau o clipă de vorbă cu domnul conte de La Fère.

D'Artagnan se folosi atunci de acest prilej pentru a se duce să-i spună bună ziua lui Grimaud.

Monck îl rugă pe Athos să-l ducă în odaia unde locuia el. Această cameră era încă plină de fum şi dărîmături. Mai mult de cincizeci de gloanţe intraseră pe fereastră şi scrijeliseră pereţii. Înăuntru găsi o masă, o călimară şi tot ce trebuie pentru scris. Monck luă o pană şi scrise un singur rînd, semnă, îndoi hîrtia, pecetlui scrisoarea cu pecetea de la inelul său şi o dădu lui Athos, spunîndu-i :

— Domnule, înmînaţi, vă rog, această scrisoare regelui Carol al II-lea şi plecaţi chiar în această clipă, dacă nimic nu vă mai reţine aici.

— Dar butoiaşele ? zise Athos.

— Pescarii care m-au adus pe mine vă vor ajuta să le transportaţi la vas. Plecaţi, dacă se poate, într-un ceas.

— Da, generale — zise Athos.

— Domnule d'Artagnan ! strigă Monck pe fereastră.

D'Artagnan veni în grabă.

— Îmbrăţişează-ţi prietenul, domnule, şi ia-ţi rămas bun de la el, căci se întoarce în Olanda.

— În Olanda ! exclamă d'Artagnan. Şi eu ?

— Eşti liber să-l urmezi, domnule ; dar eu te rog să rămîi — zise Monck. Ai să mă refuzi, oare ?

— O, nu, generale, sînt la ordinele dumneavoastră.

D'Artagnan îl îmbrăţişă pe Athos şi abia avu timp să-şi ia rămas bun de la el. Monck îi cerceta pe amîndoi cu privirea. Apoi se îngriji el însuşi de pregătirile pentru plecare, de transportul butoiaşelor la vas, de îmbarcarea lui Athos ; pe urmă, luîndu-l la braţ pe d'Artagnan, care era cu totul uluit şi emoţionat, se îndreptară împreună spre Newcastle.

În timp ce mergeau astfel pe drum, d'Artagnan, la braţul lui Monck, îşi spunea în sinea lui : „Bravo, bravo, iată că acţiunile casei Planchet şi Compania încep, mi se pare, să crească din nou !"

XXXI

MONCK TRECE LA FAPTE

Cu toate că se bucura să vadă un asemenea sfîrşit norocos, d'Artagnan nu pricepea totuşi prea bine pe ce lume se afla. Pentru el, această călătorie a lui Athos în Anglia, înţelegerea regelui cu Athos şi ciudata legătură dintre planul lui propriu şi acela al contelui de la Fère erau subiecte ce-i dădeau mult şi îndelung de gîndit. Dar cel mai bun lucru era să nu se mai întrebe nimic şi să meargă înainte. Făcuse un act nesăbuit şi, cu toate că izbîndise, aşa cum îşi făgăduise, nu se alegea cu nimic de pe urma acestei izbînzi. Aşa că, întrucît totul era pierdut, nu mai avea ce să rişte acum. D'Artagnan îl urmă deci pe Monck în mijlocul lagărului său.

Întoarcerea generalului stîrni o bucurie nemaipomenită, căci toţi de acolo îl credeau pierdut. Dar Monck, cu chipul său aspru şi cu purtarea lui rece, părea că-i întreabă pe locotenenţii săi fîstîciţi şi pe soldaţii înveseliţi care este cauza acestei voioşii. Astfel, locotenentului care-i ieşise înainte şi-i mărturisise neliniştea pe care o încercaseră de la plecarea lui, îi spuse:

— Pentru ce toate astea? Sînt oare dator să vă dau socoteală?

— Dar, excelenţă, oile fără păstor încep să se teamă.

— Să se teamă? făcu Monck cu vocea lui potolită, dar puternică. Ah, domnule, ce vorbă!... Dumnezeu să mă ierte, dar dacă oile mele n-au gheare şi dinţi, mă lipsesc bucuros de a fi păstorul lor. Aşadar, dumneata te-ai temut, domnule!

— Pentru dumneavoastră, generale.

— Vezi-ţi de treburile dumitale, şi dacă eu n-am mintea pe care Dumnezeu i-a dat-o lui Oliver Cromwell, o am pe aceea pe care mi-a dat-o mie; mă mulţumesc cu ea, oricît de îngustă ar fi.

Ofițerul tăcu mîlc, și Monck, impunînd astfel tuturor oamenilor săi tăcerea, îi făcu pe toți să creadă fie că săvîrșise un lucru de mare însemnătate, fie că îi pusese numai la încercare. Era într-adevăr greu să cunoști firea acestui comandant scrupulos și răbdător. Dacă însă Monck era tot atît de credincios ca aliații săi, puritanii, apoi se cuvenea să mulțumească din toată inima sfîntului care-l scosese din cușca lui d'Artagnan.

În timp ce în lagărul lui Monck se petreceau toate acestea, mușchetarul nostru nu înceta să-și spună : „Doamne, fă ca domnul Monck să nu aibă atîta amor propriu cît am eu, unul ; căci, o spun limpede, dacă cineva m-ar fi închis într-o ladă cu grătarul ăla în dreptul gurii, ca să răsuflu, și m-ar fi purtat astfel, ca pe un vițel legat fedeleș, de la un țărm la altul al mării, aș păstra o amintire atît de urîtă despre nenorocita mea înfățișare din acea ladă și o ură atît de crudă împotriva celui care m-ar fi închis, m-aș teme atît de mult să nu văd fluturînd pe fața celui ce m-ar fi batjocorit astfel un zîmbet răutăcios sau în purtarea lui vreun semn că vrea să-mi amintească de poziția mea caraghioasă din ladă, încît, la dracu !... i-aș înfige un pumnal în beregată, ca să-i mulțumesc pentru răsuflătoare, și l-aș țintui într-un coșciug adevărat, în semn de amintire pentru acea raclă în care aș fi putrezit două zile la rînd !"

Și d'Artagnan era cu adevărat sincer cînd vorbea astfel, știut fiind că nu se afla pe lume epidermă mai simțitoare ca aceea a gasconului nostru. Din fericire însă, Monck nutrea cu totul alte gînduri. El nu deschise gura să aducă vorba despre trecut față de sfiosul lui învingător, ci îl ținea pe acesta foarte aproape de dînsul în toate treburile sale, ba îl lua chiar în unele recunoașteri, fără îndoială cu scopul de a ajunge la ceea ce dorea atît de mult, și anume să se spele de rușinea suferită și să se înalțe în ochii lui d'Artagnan. Acesta, la rîndul lui, se purta ca un lingușitor fără pereche, ce nu mai contenea cu laudele : admira tactica lui Monck, rînduiala ce domnea în lagărul său, și făcea mare haz pe socoteala întăriturilor lui Lambert, care, spunea el, degeaba s-a străduit să îngrădească o tabără pentru douăzeci de mii de oameni, cînd un pogon de pămînt i-ar fi

fost de ajuns pentru un caporal şi cei cincizeci de paznici ce i-or mai fi rămas, să zicem, credincioşi.

Monck, îndată după sosire, primi propunerea unei întrevederi făcută în ajun de Lambert şi pe care locotenenţii săi o respinseseră sub cuvînt că generalul era bolnav. Această întrevedere nu fu nici lungă, nici interesantă. Lambert îi cerea o mărturisire de credinţă rivalului său. Acesta declară că n-avea altă convingere, decît aceea a majorităţii. Lambert întrebă dacă n-ar fi mai înţelept să pună capăt zîzaniei printr-o alianţă, decît printr-o luptă. La care Monck ceru un răgaz de opt zile, ca să se gîndească. Şi Lambert nu-i putu refuza acest răgaz, cu toate că el, Lambert, venise aici ameninţînd că va nimici toată armata lui Monck. Astfel că, în urma întrevederii, pe care oamenii lui Lambert o aşteptau cu nerăbdare şi care se sfîrşi fără să se hotărască nimic, nici tratat, nici luptă, armata răzvrătită începu, aşa precum prevăzuse domnul d'Artagnan, să prefere cauza bună în locul celei rele, şi parlamentul, oricît era el de coadă, în locul neantului pompos al planurilor generalului Lambert. Afară de asta, toţi îşi aminteau de gustoasele ospăţuri de la Londra şi de risipa de bere şi rachiu cu care burghezii din cetate îi plăteau pe prietenii lor, soldaţii ; se uitau apoi cu groază la pîinea neagră a războiului, la apa tulbure a rîului Tweed, prea sărată ca s-o bei cu paharul şi prea puţină ca s-o fierbi în oală, şi îşi spuneau : „Nu ne va fi oare mai bine de partea cealaltă ? Oare friptura ce se pregăteşte la Londra nu e cumva pentru Monck ?"

Din clipa aceea, în armata lui Lambert nu se mai vorbea decît de dezertări. Soldaţii se lăsau atraşi de tăria principiilor, care, întocmai ca şi disciplina, sînt legătura de bază a oricărui corp constituit într-un scop oarecare. Monck apăra parlamentul, Lambert îl ataca. Monck nu ţinea, mai mult ca Lambert, să susţină parlamentul, dar apucase să scrie pe steagurile lui acest lucru, în aşa fel că toţi cei din partida potrivnică erau siliţi să scrie pe ale lor : „Răzvrătire", ceea ce suna urît în urechile puritane. Treceau astfel de la Lambert la Monck, aşa cum păcătoşii din scripturi se lepădau de Baal [1] şi veneau la Dumnezeu.

[1] Numele zeului suprem la fenicieni.

Monck îşi făcuse şi socoteala : la o mie de dezertori pe zi, Lambert mai avea în faţă douăzeci de zile ; numai că în iureşul lucrurilor care se năruiesc se produce o asemenea creştere de greutate şi iuţeală, amîndouă combinîndu-se, încît, dacă în prima zi vor fugi o sută, în a doua zi îi vor urma cinci sute, iar în a treia o mie. Monck se oprise la o cifră mijlocie. Dar de la o mie, dezertările trecură repede la două mii, apoi la patru mii, şi după opt zile Lambert, dîndu-şi seama că nu mai avea putinţă să primească lupta, dacă i s-ar fi oferit, luă înţeleapta hotărîre de a spăla putina într-o noapte şi de a se întoarce la Londra, prevenindu-l pe Monck că îşi va alcătui o nouă putere cu sfărîmăturile partidei militare.

Monck însă, liber şi fără griji, mărşălui spre Londra ca învingător, sporindu-şi armata cu toate grupurile răzleţe pe care le întîlnea în cale. Se opri la Barnet, adică la patru leghe, îndrăgit de parlament, care credea că vede în el un ocrotitor, şi aşteptat de popor, care voia să-l vadă trecînd la fapte, ca să-l poată judeca. D'Artagnan însuşi nu putuse face nici o judecată asupra tacticii lui. Se mulţumea să-l observe şi să-l admire. Monck nu putea să intre în Londra în numele unei anumite idei fără să nu dezlănţuie acolo războiul civil. De aceea, el mai zăbovi cîtva timp.

Pe negîndite, tocmai cînd nimeni nu se aştepta, Monck alungă din Londra partida militară şi se instală în cetate, în mijlocul burghezilor, din ordinul parlamentului ; apoi, în clipa cînd burghezia începu să strige împotriva lui Monck, în clipa cînd soldaţii înşişi cîrteau împotriva comandantului lor, Monck, bizuindu-se pe majoritate, se adresă Parlamentului „coadă", cerîndu-i să abdice, să ridice asediul şi să lase locul unui guvern care să nu fie numai o glumă. Monck rosti toate acestea sprijinit de cincizeci de mii de spade, cărora li se alăturară, în aceeaşi seară, cu strigăte delirante de bucurie, cinci sute de mii de locuitori ai vajnicului oraş al Londrei.

În sfîrşit, în momentele cînd poporul, după triumful şi aşpeţele lui gălăgioase de pe străzi, căuta din ochi un stăpîn în seama căruia să se lase, se răspîndi vestea că o corabie plecase din Haga, aducîndu-l pe Carol al II-lea, cu toată averea lui.

— Domnilor — zise Monck către ofiţerii săi — eu mă duc să-l întîmpin pe regele legitim. Cine mă iubeşte, mă urmează!

Aclamaţii asurzitoare însoţiră aceste cuvinte, pe care d'Artagnan le auzi nu fără un adînc fior de plăcere.

— La dracu! făcu el către Monck. Dar asta e o cutezanţă, domnule!

— Mă însoţeşti, nu-i aşa? îl întrebă Monck.

— Naiba să mă ia, generale! Dar spune-mi, rogu-te, ce i-ai scris prin Athos... vreau să spun prin contele de La Fère... ştii... în ziua sosirii noastre?

— Faţă de dumneata nu mai am taine — răspunse Monck. I-am scris aceste cuvinte: „Sire, aştept pe maiestatea voastră peste şase săptămîni la Dover".

— Ah — făcu d'Artagnan — atunci nu mai spun că e o cutezanţă; spun că totul a fost bine judecat. Straşnică lovitură!

— Te pricepi şi dumneata la aşa ceva! replică Monck.

A fost singura aluzie pe care generalul a făcut-o la călătoria lui în Olanda.

XXXII

ÎN CE ÎMPREJURARE, ATHOS ŞI D'ARTAGNAN SE ÎNTÎLNESC ÎNCĂ O DATĂ LA HANUL „CORNUL DE CERB"

Regele Angliei îşi făcu intrarea cu mare alai, mai întîi la Dover, apoi la Londra. Ceruse să fie aduşi fraţii lui; el venise cu mama şi sora sa. Anglia se afla de atîta vreme pradă frămîntărilor interne, încît această reîntoarcere a regelui Carol al II-lea — despre care englezii nu ştiau altceva decît că era fiul unui om căruia ei îi tăiaseră capul — fu un prilej de mulţumire pentru cele trei regate. Astfel că, toate

acele ovaţii şi toate aclamaţiile ce salutau sosirea lui îl tulburară aşa de tare pe tînărul rege, încît se aplecă la urechea lui Jack de York, fratele său mai mic, şi-i spuse :

— Într-adevăr, Jack, mi se pare că numai noi sîntem vinovaţi de a fi lipsit atît de mult timp dintr-o ţară unde sîntem atît de iubiţi.

Cortegiul fu măreţ. O vreme minunată făcea şi mai frumoasă solemnitatea. Carol îşi regăsise toată tinereţea, toată voioşia de odinioară ; părea alt om. Inimile îi surîdeau ca soarele însuşi.

În mulţimea aceea gălăgioasă de curteni şi de admiratori, ce nu părea să-şi mai aducă aminte că tot ei fuseseră aceia care-l conduseseră la eşafodul din White-Hall pe tatăl noului rege, un om, în costum de locotenent de muşchetari, privea, cu zîmbetul aninat în colţul buzelor sale subţiri şi pline de duh, cînd spre poporul ce-şi striga din răsputeri bucuria, cînd spre regele ce-şi înfrîna tulburarea şi saluta în dreapta şi în stînga, mai ales femeile, ale căror buchete de flori cădeau sub picioarele calului său.

„Frumoasă îndeletnicire să fii rege — îşi spunea acest om, adîncit în contemplarea sa şi atît de cufundat în meditare, încît se oprise în mijlocul drumului, lăsînd să defileze pe dinaintea lui cortegiul. Iată într-adevăr un prinţ înveşmîntat în aur şi în diamante, ca un Solomon, şi smălţat în flori ca o pajişte primăvara ; o să-şi vîre mîinile pînă la coate în uriaşele lăzi în care supuşii lui, foarte credincioşi astăzi, dar foarte necredincioşi ieri, au strîns pentru el vreo două căruţe cu bulgări de aur. I se aruncă atîtea flori în cale, că e gata să fie îngropat în ele, dar numai cu două luni în urmă, dacă s-ar fi înfăţişat aici, ar fi fost primit cu gloanţe şi ghiulele, aşa precum astăzi este primit cu flori."

Alaiul înainta mereu şi aclamaţiile începeau să se depărteze, împreună cu regele, în direcţia palatului, ceea ce nu însemna însă că ofiţerul nostru era mai puţin împins şi îmbrîncit de mulţime.

«La dracu ! îşi spunea mai departe visătorul. Iată nişte oameni care mă calcă pe picioare şi care mă privesc ca pe un oarecare, ba chiar ca pe un nimic, din simplul motiv că ei sînt englezi, iar eu sînt francez. Dacă cineva i-ar întreba

pe oamenii aceştia : „Cine este domnul d'Artagnan ?" ei ar răspunde : *Nescio vos.* Dar e de ajuns să le spui : „Iată-l pe rege, iată-l pe domnul Monck", şi vor începe numaidecît să urle : „Trăiască regele ! Trăiască domnul Monck !" pînă cînd îşi vor sparge bojocii. Totuşi — urmă el privind gloata cu acea căutătură atît de fină şi uneori atît de mîndră — totuşi, staţi puţin, oameni buni, şi gîndiţi-vă : ce-a făcut regele Carol al vostru, ce-a făcut domnul Monck ? Apoi socotiţi şi ce-a făcut acest biet necunoscut, pe numele lui — d'Artagnan. E drept că nu ştiţi nimic despre el, fiindcă nu-l cunoaşteţi, ceea ce vă îndreptăţeşte poate ca nici să nu vă gîndiţi la el. Ei, şi ce ? Asta nu-l împiedică pe regele Carol al II-lea de a fi un mare rege, cu toate că a stat în surghiun doisprezece ani, şi pe domnul Monck de a fi un mare căpitan, cu toate că a făcut călătoria în Olanda închis într-o ladă. Prin urmare, întrucît e recunoscut că e un mare rege, iar celălalt un mare căpitan : *Hurrah for the King Charles II ! Hurrah for the capitain Monck !*»

Şi glasul lui se alătură celor ale miilor de spectatori, pe care le şi întrecu o clipă ; iar pentru a face şi mai bine pe omul credincios, îşi ridică pălăria de pe cap şi o flutură cu putere în aer. Dar tocmai în toiul acestei însufleţite manifestări de loialism (aşa se numea atunci, în 1660, aceea ce astăzi se numeşte regalism), cineva îl apucă de braţ.

— Athos ! strigă d'Artagnan. Tu aici ?

Şi cei doi prieteni se îmbrăţişară.

— Tu aici ! Şi de vreme ce eşti aici — continuă muşchetarul — cum se face că nu te afli în mijlocul tuturor acelor curteni, scumpul meu conte ? Cum, tu, eroul acestei sărbători, nu mergi pe cal la stînga maiestăţii sale restaurate, aşa cum domnul Monck se ţine la dreapta sa ? Pe legea mea, nu mai înţeleg nimic din purtarea ta, şi nici din aceea a prinţului care îţi datorează atîta.

— Veşnic batjocoritor, dragul meu d'Artagnan — zise Athos. N-ai de gînd să te dezbari odată de acest urît năravi ?

— Lasă asta ; văd că nu faci parte din suită,

— Nu fac parte din suită, deoarece n-am vrut eu să fac.

— Şi pentru ce n-ai vrut tu ?

— Fiindcă nu sînt nici trimis, nici ambasador, nici reprezentant al regelui Franţei, şi n-ar avea rost să mă arăt astfel alături de un rege pe care Dumnezeu nu mi l-a hărăzit stăpîn.

— La dracu ! Dar te arătai totuşi alături de celălalt rege, tatăl acestuia.

— Asta e altceva, prietene ; acela era condamnat să moară.

— Şi totuşi, ceea ce ai făcut pentru cel de azi...

— Am făcut fiindcă trebuia să fac. Dar, tu ştii foarte bine, nu mi-a plăcut niciodată să ies în primele rînduri. Iar regelui Carol al II-lea, care nu mai are nevoie de mine, tot ce-i cer acum este să mă lase în tihna şi în umbra mea.

D'Artagnan scoase un oftat adînc.

— Ce ai ? îl întrebă Athos. S-ar spune că această fericită reîntoarcere a regelui la Londra te întristează, prietene, pe tine, care totuşi ai făcut pentru maiestatea sa cel puţin tot atît cît am făcut şi eu.

— Nu-i aşa — zise d'Artagnan, însoţindu-şi vorbele cu rîsul lui gascon — că am făcut şi eu destul pentru maiestatea sa şi că acest lucru nu poate fi pus la îndoială ?

— O, firește — zise Athos. Iar regele o ştie prea bine, prietene.

— O ştie ? zîmbi mușchetarul cu amărăciune. Pe legea mea, nu bănuiam asta, şi tocmai încercam, chiar în acest moment, să uit.

— El însă, prietene, nu va uita nimic, te încredinţez.

— Spui asta ca să mă mai mîngîi puţin, Athos.

— Şi pentru ce ?

— La dracu ! Pentru toate cheltuielile pe care le-am făcut. M-am ruinat, prietene dragă, m-am ruinat pentru restaurarea acestui tînăr prinţ care a trecut adineauri pe lîngă mine, sălţînd fericit pe calul său şarg.

— Regele nu ştie că te-ai ruinat, dragul meu, dar ştie că-ţi datorează mult.

— Mă despăgubeşte asta cu ceva, Athos, spune ? Căci, mă rog, îţi dau dreptate, tu ai lucrat într-un chip nobil. Nu uita însă că eu, care, s-ar părea, era să răstorn planurile tale, eu sînt acela ce, de fapt, le-am făcut să izbîndească. Ia stai şi urmăreşte puţin calculul meu : tu poate că n-ai fi reuşit, prin vorbă bună şi blîndeţe, să-l înduplecl pe generalul Monck, în timp ce eu l-am luat aşa de repede pe acest drăguţ general, încît i-am dat prinţului tău prilejul să se arate generos ; această generozitate i-a fost inspirată de năstrusnica mea boroboaţă, cu urmări atît de fericite. Iar Carol şi-o vede acum răsplătită prin restaurarea pe care i-a acordat-o Monck.

— Toate astea, dragă prietene, sînt cel mai curat adevăr — zise Athos.

— Ei bine, oricît de curat ar fi acest adevăr, nu e mai puţin adevărat, prietene, că eu mă voi reîntoarce acasă foarte iubit de domnul Monck, care nu mă mai scoate din *my dear capitain* [1], cu toate că nu-i sînt nici drag, nici căpitan, şi foarte preţuit de rege, care a şi uitat numele meu ; nu e mai puţin adevărat, îţi spun, că mă voi reîntoarce în frumoasa mea patrie blestemat de ostaşii pe care i-am stîrnit în speranţa unei mari solde, blestemat de bravul Planchet, de la care am împrumutat o parte din agoniseala lui.

— Cum aşa ? Ce dracu caută Planchet în toate treburile astea ?

— Ei da, dragul meu : pe acest rege atît de spilcuit, atît de zîmbitor, atît de adorat, domnul Monck îşi închipuie că el l-a rechemat, tu îţi închipui că tu l-ai susţinut, eu îmi închipui că eu l-am adus, el însuşi îşi închipuie că a fost restaurat datorită propriilor sale tratative ; şi, totuşi, nimic din toate acestea nu e adevărat : Carol al II-lea, regele Angliei, Scoţiei şi Irlandei, a fost reînălţat pe tronul său de un băcan francez, care îşi are prăvălia în strada Lombarzilor şi se numeşte Planchet. Iată ce înseamnă măreţia. „Deşertăciunea, deşertăciunilor — glăsuieşte scriptura — totul e deşertăciune !"

Athos nu se putu stăpîni să nu rîdă la această vorbă glumeaţă a prietenului său.

[1] „Dragul meu căpitan" — în limba engleză.

— Dragă d'Artagnan — zise el, strîngîndu-i mîna călduros — nu poţi fi oare mai filozof ? Nu eşti oare mulţumit că mi-ai salvat viaţa, aşa cum ai făcut-o, sosind în chip atît de fericit, împreună cu Monck, tocmai în momentul cînd blestemaţii aceia de parlamentari voiau să mă ardă de viu ?

— Lasă, lasă — i-o întoarse d'Artagnan — meritai să fii ars puţin, dragul meu conte.

— De ce ? Fiindcă am salvat milionul regelui Carol ?

— Care milion ?

— Ah, aşa-i, tu n-ai ştiut nimic despre asta, prietene drag ; dar să nu te superi pe mine, nu era o taină a mea. Cuvîntul acela *Remember,* pe care regele Carol l-a rostit pe eşafod...

— Şi care înseamnă *adu-ţi aminte ?*

— Întocmai. Cuvîntul acela voia să spună : „Adu-ţi aminte că în hrubele de la Newcastle se află îngropat un milion şi că acest milion este al fiului meu".

— A, foarte bine, înţeleg. Dar ceea ce înţeleg iarăşi şi mi se pare groaznic este că de cîte ori maiestatea sa Carol al II-lea se va gîndi la mine, îşi va spune : „Iată un om care era cît pe-aci să mă facă să-mi pierd coroana. Noroc însă că eu am fost generos, mare, plin de prezenţă de spirit". Aşa va gîndi despre mine şi despre el acest tînăr gentilom cu surtucul negru, jerpelit ca vai de lume, care a venit la castelul din Blois, cu pălăria în mînă, să mă întrebe dacă vreau să-l las să intre la regele Franţei.

— D'Artagnan, d'Artagnan — rosti Athos, punîndu-şi mîna pe umărul muşchetarului — eşti nedrept !

— Am şi de ce.

— Nu, căci nu ştii ce poate aduce viitorul.

D'Artagnan îşi privi prietenul în ochi şi începu să rîdă.

— Într-adevăr, scumpul meu Athos — zise el — tu rosteşti nişte cuvinte minunate, pe care nu le-am auzit decît la tine şi la domnul cardinal Mazarin.

Athos făcu o mişcare de nemulţumire.

— Iartă-mă — adăugă d'Artagnan zîmbind — iartă-mă dacă te jignesc cumva. Viitorul ! Eh, frumoase vorbe, vorbele care făgăduiesc mult, şi ce bine îţi umplu ele gura în lipsă de altceva ! La dracu ! Am întîlnit atîţia care făgăduiesc, dar cînd voi găsi oare şi unul care să dea ? Ei, să lăsăm asta —

încheie el. Ce faci tu aici, scumpul meu Athos? Eşti vistiernic al regelui?

— Cum, vistiernic al regelui?

— Da, căci de vreme ce regele are un milion, îi trebuie şi un vistiernic. Regele Franţei, care n-are o para chioară, are în schimb un intendent superior, pe domnul Fouquet. E adevărat însă că domnul Fouquet îşi are milioanele sale.

— Oh, milionul nostru a fost cheltuit de mult — zise Athos, zîmbind la rîndul lui.

— Pricep, s-a prefăcut în mătase, în pietre scumpe, în catifea şi în pene de toate soiurile şi de toate culorile. Toţi aceşti prinţi şi toate aceste prinţese aveau mare nevoie de croitori şi de cusătorese... Eh, Athos, ţi-aduci aminte cît am cheltuit noi, noi înşine, pentru îmbrăcăminte, în timpul campaniei din La Rochelle, ca să ne facem intrarea călări? Două sau trei mii de livre, pe cinstea mea! O hlamidă de rege e însă mai lungă, îţi trebuie un milion numai ca să cumperi stofa. Dar spune-mi, Athos, dacă nu eşti vistiernic, eşti măcar bine văzut la curte?

— Pe cinstea mea de gentilom, habar n-am — răspunse cu modestie Athos.

— Haide, haide, cum habar n-ai?

— Nu l-am mai văzut pe rege de la Dover.

— Atunci, la dracu, te-a uitat şi pe tine! Plăcută treabă, nimic de zis!

— Maiestatea sa are atîtea pe cap!

— O — strigă d'Artagnan cu una din acele strîmbături pline de haz pe care numai el ştia să le facă — iată, pe legea mea, că-mi vine să mă îndrăgostesc iar de monsignor Giulio Mazarini. Cum, dragul meu Athos, regele nu te-a mai revăzut?

— Nu.

— Şi nu eşti furios?

— Eu? Pentru ce? Îţi închipui cumva, scumpul meu d'Artagnan, că pentru rege am făcut eu ceea ce am făcut? Nici nu-l cunosc pe acest străin. L-am apărat pe tatăl său, deoarece însemna un principiu sfînt pentru mine, şi m-am lăsat împins către fiu de dragul aceluiaşi principiu. De altminteri, tatăl era un vrednic cavaler, o nobilă fiinţă, îţi mai aduci aminte?

— E adevărat, a fost un brav şi minunat om, care a avut o viaţă tristă, dar o moarte frumoasă.

— Ei bine, scumpul meu d'Artagnan, vreau să înţelegi un lucru: acestui rege, acestui om de inimă, acestui prieten din gîndul meu, dacă mi-e îngăduit să spun astfel, i-am jurat în clipa supremă să păstrez cu credinţă taina unei averi ce trebuia transmisă fiului său pentru a se folosi de ea la timpul potrivit; acest tînăr a venit să mă caute, mi-a povestit nenorocirea lui, fără să ştie că aş putea fi altceva pentru dînsul decît o amintire vie în legătură cu tatăl său; am îndeplinit faţă de Carol al II-lea ceea ce-i făgăduisem lui Carol întîiul, asta e tot. Ce-mi pasă acum dacă el va fi sau nu va fi recunoscător? În primul rînd mie mi-am făcut un bine, despovărîndu-mă de această răspundere, şi nicidecum lui.

— Nu degeaba spuneam eu întotdeauna — zise d'Artagnan, cu un suspin — că dezinteresarea este cel mai frumos lucru de pe lume.

— La urma urmei, ce vrei, dragă prietene — reluă Athos — nu eşti şi tu oare în aceeaşi situaţie ca mine? Dacă ţi-am înţeles bine cuvintele, şi tu ai fost înduioşat de nenorocirea acestui tînăr; iar din partea ta asta este cu mult mai frumos decît dintr-a mea, întrucît eu aveam de îndeplinit o datorie, pe cîtă vreme tu nu datorai absolut nimic acestui fiu al martirului. Tu n-aveai să-i plăteşti preţul acelei scumpe picături de sînge care a căzut pe fruntea mea de pe scîndura eşafodului. Ceea ce te-a îndemnat pe tine să-i sari în ajutor este numai inima, inima aceea nobilă şi bună pe care o ai sub pretinsa ta neîncredere în oameni, sub ironia ta şfichiuitoare; ai pus în joc agoniseala unui servitor, poate şi pe a ta însuţi — te bănuiesc, zgîrcit binefăcător! — dar sacrificiul tău nu-i cunoscut. Nu-i nimic! Vrei să-i dai banii înapoi lui Planchet? Te înţeleg, prietene, căci nu stă în demnitatea unui gentilom să se împrumute la inferiorul lui, fără a-i restitui capitalul cu dobînzi. Ei bine, am să vînd castelul La Fère, dacă e nevoie, sau, dacă nu, vreuna din fermele mai mici. Te vei achita faţă de Planchet şi vor mai rămîne, fii pe pace, încă destule grăunţe în hambarele mele pentru noi amîndoi şi pentru Raoul. În felul acesta, prietene, nu te vei simţi obligat decît faţă de tine însuţi şi, dacă te cunosc bine, nu mică

îți va fi mulțumirea să-ți poți spune: „Am făcut un rege". Am dreptate?

— Athos, Athos — murmură d'Artagnan visător — ți-am spus eu odată că în ziua cînd vei începe să ții predici, voi veni să te ascult; în ziua cînd tu îmi vei spune că există un iad, la dracu! voi începe să mă tem de frigare și de furci. Tu ești mai bun decît mine, ba poate mai bun decît toți, și eu nu-mi recunosc decît un merit, acela de a nu fi gelos. În afară de acest cusur, Dumnezeu să mă pedepsească, cum spun englezii, le am pe toate celelalte.

— Eu nu cunosc pe nimeni care să aibă mai multe merite ca d'Artagnan — îi răspunse Athos. Dar iată-ne ajunși, încet-încet, la casa unde locuiesc. Vrei să intri puțin la mine, prietene?

— Ei, dar asta-i taverna „Cornul de Cerb", dacă nu mă înșel — zise d'Artagnan.

— Îți mărturisesc, prietene, că în bună măsură am ales-o anume. Îmi plac vechile cunoștințe, îmi place să mă așez în același loc unde căzusem istovit de oboseală, răpus de deznădejde, cînd ai venit tu, în seara de 31 ianuarie.

— După ce descoperisem locuința călăului mascat? Da, a fost o zi grozavă!

— Atunci, haide înăuntru — zise Athos, întrerupîndu-l.

Intrară în sala pe care o știau altădată comună. Taverna în general și această sală în special suferiseră mari schimbări; vechea gazdă a mușchetarilor, devenind destul de bogată ca să mai fie hangiu, închisese prăvălia și făcuse din această sală, de care vorbim, un depozit de mărfuri de băcănie. Cît despre restul casei, îl închiria străinilor sub formă de camere mobilate.

Cu o nespusă tulburare, d'Artagnan recunoscu toate mobilele din această cameră de la catul întîi, lemnăria, tapiseriile, pînă și acea hartă geografică pe care Porthos o cerceta cu atîta plăcere în ceasurile lui de răgaz.

— Sînt unsprezece ani de atunci! murmură d'Artagnan. La dracu! Mi se pare că a trecut un veac.

— Iar mie, doar o zi! făcu Athos. Dac-ai ști, prietene, ce bucurie mă încearcă la gîndul că te am aici, că-ți strîng mîna, că pot să arunc la o parte spada și pumnalul, că pot

să sorb fără teamă din acest pahar cu xeres[1]. Oh, dar această bucurie n-ar putea să fie într-adevăr deplină decît dacă ceilalţi doi prieteni ai noştri ar fi aici, la celelalte două colţuri ale acestei mese, şi dacă Raoul, scumpul meu Raoul, ar sta în prag şi ne-ar privi cu ochii lui mari, atît de scînteietori şi atît de blînzi !

— Da, da — zise d'Artagnan foarte mişcat — ai dreptate. Reţin mai ales prima parte a gîndurilor tale : e plăcut să zîmbeşti într-un loc unde am tremurat cîndva atît de mult şi cu atîta temei, aşteptînd ca domnul Mordaunt să apară în prag dintr-o clipă în alta.

În acea clipă, uşa se deschise şi d'Artagnan, oricît de curajos era el de fel, nu-şi putu ascunde o uşoară tresărire de spaimă. Athos observă aceasta şi-i spuse zîmbind :

— E gazda noastră, care îmi aduce vreo scrisoare.

— Da, milord — făcu omul — aduc într-adevăr o scrisoare pentru înălţimea voastră.

— Mulţumesc — zise Athos, luînd scrisoarea fără să se uite la ea. Ia spune-mi, dragă domnule, îl recunoşti pe dumnealui ?

Bătrînul ridică faţa şi se uită cu atenţie la d'Artagnan.

— Nu — răspunse el.

— Este unul din prietenii aceia de care ţi-am vorbit — îi explică Athos — şi care a locuit aici, cu mine, acum unsprezece ani.

— Oh — făcu bătrînul — au locuit atîţia străini la mine !

— Dar noi am stat aici la 30 ianuarie 1641 — adăugă Athos, crezînd că prin această precizare dezmorţeşte memoria înceată a gazdei.

— Se poate — răspunse acesta zîmbind — dar e mult de-atunci !

Apoi salută şi ieşi.

— Mulţumesc de aşa soartă ! reflectă d'Artagnan. Poţi să faci isprăvi nemaipomenite, să dezlănţui revoluţii, să-ţi sapi numele în piatră sau în aramă cu lovituri de spadă — ei bine, e ceva mai îndărătnic, mai tare şi mai uituc decît fierul, arama sau piatra, şi anume ţeasta îmbătrînită a pri-

[1] Vin foarte apreciat, din localitatea spaniolă Jerez (în franceză — Xérès).

mului hangiu îmbogăţit de pe urma negoţului său ! Poftim, nu mă cunoaşte ! Eu însă l-aş fi recunoscut pe el.

Athos, zîmbind, desfăcu scrisoarea.

— Ah — exclamă el — o scrisoare de la Parry !

— O, o — făcu d'Artagnan — citeşte-o, prietene, citeşte-o, fără îndoială că aduce o veste nouă.

Athos îşi înălţă fruntea şi citi :

Domnule conte,

Regele şi-a arătat părerea de rău că nu v-a văzut astăzi alături de el, la intrarea sa în oraş. Maiestatea sa mă însărcinează să vă spun acest lucru spre a vi-l întipări în amintire. Maiestatea sa aşteaptă pe excelenţa voastră chiar în astă-seară, la palatul Saint-James, între nouă şi unsprezece ceasuri.

Sînt, cu tot respectul, domnule conte, a excelenţei voastre preaumilă şi preaplecată slugă,

Parry.

— Vezi, dragul meu d'Artagnan — zise Athos — nu trebuie să-ţi pierzi cu totul nădejdea în inimile regilor.

— Să nu ţi-o pierzi, da, ai dreptate ! răspunse d'Artagnan.

— Oh, scumpul, dragul meu prieten — adăugă Athos, căruia nu-i scăpă uşoara amărăciune din vorbele lui d'Artagnan — iartă-mă. Am rănit oare, fără să vreau, pe cel mai bun camarad al meu ?

— Eşti nebun, Athos, şi, ca dovadă, am să merg cu tine pînă la castel ; pînă la poartă, se-nţelege. Voi face o plimbare.

— Ba ai să intri împreună cu mine, prietene. Vreau să-i spun maiestăţii sale...

— Nici să n-aud ! ripostă d'Artagnan cu o mîndrie adevărată, străină de orice prefăcătorie. Dacă e ceva mai groaznic decît să cerşeşti singur este să cerşeşti prin alţii. Hai să mergem, prietene, plimbarea va fi minunată. În trecere, vreau să-ţi arăt casa domnului Monck, care m-a oprit la el : o casă frumoasă, pe cinstea mea ! A fi general în Anglia înseamnă, ca venit, mai mult decît a fi mareşal în Franţa, ştii asta ?

Athos se lăsă scos din casă, întristat de voioşia pe care căuta să şi-o impună cu tot dinadinsul d'Artagnan.

Oraşul era plin de veselie; cei doi prieteni se loveau la tot pasul de entuziaşti care, în beţia lor, îi îndemnau să strige: „Trăiască bunul rege Carol!" D'Artagnan răspundea printr-un mormăit, iar Athos printr-un surîs. Ajunseră astfel pînă la casa l i Monck, prin faţa căreia trebuiau să treacă, precum am spus, pentru a se duce la palatul Saint-James.

Athos şi d'Artagnan vorbiră foarte puţin pe drum, tocmai din pricină că ar fi avut prea multe să-şi spună, dacă ar fi vorbit. Athos se gîndea că, vorbind, ar fi părut că-şi manifestă bucuria, iar această bucurie ar putea să-l rănească pe d'Artagnan. Acesta, la rîndul lui, se temea ca, vorbind, să nu-şi dea pe faţă o acreală ce l-ar putea stingheri pe Athos. Era o ciudată întrecere în a tăcea a mulţumirii de sine şi a proastei dispoziţii. D'Artagnan cedă cel dintîi acelei mîncărimi pe care o simţea de obicei pe limbă.

— Îţi aminteşti, Athos — vorbi el — de bucata aceea din *Amintirile* lui d'Aubigné[1], unde acest credincios slujitor, gascon ca şi mine, sărac ca şi mine, şi era gata să spun viteaz ca şi mine, povesteşte despre zgîrceniile lui Henric al IV-lea? Tatăl meu îmi spunea totdeauna, ţiu minte şi acum, că domnul d'Aubigné era un mincinos. Dar, dacă stai şi te gîndeşti, toţi prinţii coborîtori din marele Henric nu sînt mai breji!

— Haida, haida, d'Artagnan — zise Athos — vrei să spui că regii Franţei sînt zgîrciţi? Eşti nebun, dragă prietene.

— Ei, tu nu vrei să bagi niciodată în seamă cusururile altora, tu care eşti un om desăvîrşit. În realitate, însă, Henric al IV-lea era zgîrcit, Ludovic al XIII-lea, fiul său, la fel — şi noi doi ştim ceva în această privinţă, nu-i aşa?

[1] Théodore-Agrippa d'Aubigné (1552—1630), scriitor francez, calvinist desăvîrşit, camarad de arme cu Henric al IV-lea, care şi-a pus pana în slujba convingerilor sale, dînd la iveală opere cu un violent caracter satiric. „Istoria universală" alcătuită de el a fost arsă de către parlamentul francez. Este bunicul doamnei de Maintenon, a doua soţie, prin căsătorie secretă — după Maria-Tereza — a lui Ludovic al XIV-lea.

Gaston [1] ducea acest năravîn până la exagerare, încît ajunsese să fie hulit de toţi cei care-l înconjurau. Henriettei [2] — biata femeie! — i-a prins bine zgîrcenia, ea care n-a mîncat în fiecare zi şi nu s-a încălţat în fiecare an, căci asta a fost o pildă pentru fiul ei, Carol al II-lea, nepotul marelui Henric al IV-lea, zgîrcit ca maică-sa şi ca bunicul său. Ei, ia spune, am făcut bine genealogia zgîrciţilor?

— D'Artagnan, prietene — strigă Athos — eşti prea aspru cu această rasă de vulturi care se numesc Burboni.

— Şi îl uitam pe cel mai cu moţ... pe celălalt nepot al lui Béarnais [3], Ludovic al XIV-lea, fostul meu stăpîn. Cred însă că şi acesta e un zgîrcit, el care n-a vrut să-i împrumute un milion fratelui său Carol! Bun, bag de seamă că te superi. Din fericire, iată-ne lîngă casa mea, sau mai bine zis lîngă casa prietenului meu, domnul Monck.

— Scumpe d'Artagnan, nu mă superi de loc, dar mă întristezi; e dureros, într-adevăr, să vezi un om cu însuşirile tale alături de poziţia pe care serviciile lui ar fi trebuit să i-o aducă; mi se pare că numele tău, dragă prietene, e tot atît de strălucit ca şi cele mai frumoase nume de războinici şi de diplomaţi. Spune-mi dacă cei care poartă nume ca Luynes [4], Bellegarde [5] sau Bassompierre [6] au meritat mai mult decît noi averea şi faima lor. Ai dreptate, de o mie de ori ai dreptate, prietene!

---

[1] J. B. Gaston (1608—1660), fratele lui Ludovic al XIII-lea, suflet mic şi bicisnic, care a luat parte la toate comploturile împotriva lui Richelieu şi a fost numit locotenent general al regatului la moartea fratelui său.

[2] Henriette-Marie de France (1605—1669), fiica lui Henric al IV-lea şi a Mariei de Medicis, soţia lui Carol I Stuart şi mama lui Carol al II-lea.

[3] Henric al IV-lea a fost supranumit şi le Béarnais (bearnezul), deoarece, în 1607, a alipit vechiul comitat Béarn, aparţinînd conţilor de Navarra, la regatul Franţei.

[4] Familie de nobili provensali, care număra printre membrii săi războinici, prelaţi, politicieni etc. Dintre ei amintim pe Charles d'Albert de Luynes, conetabil de Franţa, favoritul lui Ludovic al XIII-lea.

[5] Roger de Saint-Jary de Bellegarde, mareşal al Franţei, favoritul lui Henric al III-lea. Nepotul său, Roger al II-lea, l-a servit cu vitejie pe Henric al IV-lea.

[6] François de Bassompierre (1579—1646), mareşal al Franţei şi diplomat. A dus la îndeplinire numeroase misiuni în Elveţia, Italia, Anglia. Pentru faptul că a conspirat împotriva lui Richelieu, a stat închis la Bastilia doisprezece ani.

D'Artagnan oftă, apoi, luînd-o înaintea prietenului său, păşi sub gangul casei lui Monck, din inima cetăţii.

— Dă-mi voie să-mi las punga acasă — îi spuse lui Athos — căci dacă, la înghesuială, aceşti dibaci pungaşi ai Londrei, cărora le merge vestea chiar şi la Paris, mi-ar şterpeli şi ultimii mei sărmani bănuţi, nu m-aş mai putea reîntoarce în Franţa. Or, pe cît de mulţumit eram cînd am plecat din Franţa, pe atît de bucuros sînt acum să mă reîntorc acolo, întrucît toată pica mea de altădată împotriva Angliei m-a cuprins iarăşi, ba chiar mai tare ca oricînd.

Athos nu răspunse nimic.

— Aşadar, dragă prietene — îi spuse d'Artagnan — aşteaptă numai o secundă, şi apoi te urmez. Ştiu că te grăbeşti să ajungi mai repede la palat, spre a-ţi primi răsplata ; dar, crede-mă, nici eu nu sînt mai puţin grăbit să mă bucur de bucuria ta, cu toate că de departe... Aşteaptă-mă.

Şi d'Artagnan pătrunse în vestibul, cînd un om, pe jumătate valet, pe jumătate ostaş, care îndeplinea în locuinţa lui Monck sarcina de portar şi de paznic, îl opri pe muşchetarul nostru, spunîndu-i, în englezeşte :

— O clipă, milord d'Artagnan.

— Ei, drace ! ripostă acesta. Ce, oare şi generalul mă alungă ?... Nu-mi mai rămîne decît să fiu izgonit şi de el !

Aceste vorbe, rostite în franceză, nu-l impresionară cu nimic pe cel căruia îi erau adresate şi care nu vorbea decît o engleză amestecată cu scoţiana cea mai aspră. Dar Athos se zbîrli, căci începea să vadă că d'Artagnan părea să aibă dreptate.

Englezul îi întinse o scrisoare lui d'Artagnan.

— *From the general* [1] — zise el.

— Bine, asta e : alungarea mea — mormăi gasconul. S-o mai citim, Athos ?

— Sau tu te înşeli — zise Athos — sau eu nu mai cunosc alţi oameni cinstiţi afară de tine şi de mine.

D'Artagnan înălţă din umeri şi desfăcu scrisoarea, în timp ce englezul, netulburat, apropia de el un mare sfeşnic, a cărui lumină îl ajuta să citească mai uşor.

— Ei bine, ce ai ? întrebă Athos, văzînd o schimbare adîncă pe faţa celui care citea.

[1] „Din partea generalului" — în limba engleză.

— Poftim, citeşte şi tu — zise muşchetarul.
Athos luă hîrtia şi citi :

Domnule d'Artagnan, regelui i-a părut nespus de rău că nu ai fost la Saint-Paul în suita sa. Maiestatea sa spune că i-ai lipsit, aşa cum îmi lipseşti şi mie, scumpe căpitane. Nu e decît un mijloc ca să îndreptăm totul. Maiestatea sa mă aşteaptă la nouă ceasuri la castelul Saint-James ; vrei să te afli acolo în acelaşi timp cu mine ? Înalta bunăvoinţă a maiestăţii sale şi-a rezervat această oră pentru audienţa pe care ţi-o acordă !

Scrisoarea era semnată de Monck.

XXXIII

AUDIENŢA

— Ei bine ? zise Athos cu o blîndă expresie de mustrare, după ce d'Artagnan citi scrisoarea ce-i fusese trimisă de Monck.

— Ei bine — răspunse d'Artagnan, îmbujorîndu-se de plăcere, dar şi de nitică ruşine că se grăbise să-i învinuiască pe rege şi pe Monck — e un semn de bunăvoinţă... care nu obligă la nimic, e adevărat... însă, oricum, o bunăvoinţă.

— Mi-ar fi fost greu să-l cred pe prinţ un ingrat — fu de părere Athos.

— Fapt este că prezentul său e încă destul de aproape de trecutul lui — replică d'Artagnan. Dar, în sfîrşit, pînă la acest caz, totul îmi dădea dreptate.

— Asta aşa este, dragă prietene, recunosc şi eu. Ah, dar iată că ţi s-a înseninat din nou privirea. Nu-ţi poţi închipui cît de mult mă bucură asta.

— Aşadar, precum vezi — reluă d'Artagnan — Carol al II-lea îl primeşte pe domnul Monck la ceasurile nouă ; pe mine mă va primi la ceasurile zece ; e o mare audienţă,

una din acelea pe care noi le numeam, la Luvru, aghiazmă la curte. Hai să ne apropiem şi noi de aghiazmatar. Haide, dragă prietene !

Athos nu-i mai răspunse nimic şi amîndoi se îndreptară, grăbind pasul, spre palatul Saint-James, în faţa căruia se afla încă o mulţime de lume, ce se înghesuia ca să vadă la ferestre umbrele curtenilor şi sclipirile răsfrînte de chipul regal. Băteau opt ceasuri cînd cei doi prieteni luară loc în galeria plină de curteni şi de oameni care aveau ceva de cerut. Toţi de acolo îşi întorceau privirile spre veşmintele lor simple şi de croială străină, ca şi spre cele două capete atît de nobile şi atît de pline de demnitate şi de importanţă. La rîndul lor, Athos şi d'Artagnan, după ce măsurară din două aruncături de ochi întreaga adunare, începură să vorbească din nou amîndoi.

Deodată, o mare zarvă se stîrni la capătul galeriei : era generalul Monck, care tocmai intra, urmat de mai bine de douăzeci de ofiţeri, cerşindu-i fiecare un zîmbet, întrucît, în ajun chiar, omul acesta era încă stăpînul Angliei, iar acum i se prevedea un viitor strălucit, ca restaurator al familiei Stuarţilor.

— Domnilor — le vorbi Monck, întorcînd faţa către ei — de azi înainte, vă rog să ţineţi seama că eu nu mai sînt nimic. Altădată am comandat cea mai bună armată a republicii ; astăzi această armată e a regelui, în mîinile căruia am venit să depun, din ordinul său, puterea mea de ieri.

O adîncă surprindere se zugrăvi pe toate chipurile, şi cercul de adulatori şi de solicitatori care-l înconjura pe Monck cu o clipă mai înainte se lărgea acum încetul cu încetul, pînă cînd se pierdu în marile unduiri ale mulţimii. Monck avea să facă anticameră ca toată lumea. D'Artagnan nu se putu împiedica de a face această remarcă faţă de contele de La Fère, care îşi încruntă sprîncenele. Pe neaşteptate, uşa de la cabinetul lui Carol se deschise şi tînărul rege apăru în cadrul ei, precedat de doi ofiţeri ai casei regale.

— Bună seara, domnilor — grăi el. Generalul Monck e aici ?

— Iată-mă, sire — răspunse bătrînul general.

Carol se îndreptă cu paşi repezi spre el şi-i strînse mîinile cu multă prietenie.

— Generale — rosti cu glas tare regele — ţi-am semnat brevetul : eşti duce de Albemarle, şi dorinţa mea este ca nimeni să nu te întreacă în putere şi bogăţie în acest regat, unde, în afară de nobilul Montrose [1], nimeni nu-ţi poate sta alături în ce priveşte loialitatea, curajul şi dibăcia. Domnilor, ducele este comandantul general al armatelor noastre de pe uscat şi de pe mare ; omagiaţi-l, vă rog, în această calitate.

În vreme ce toţi se înghesuiau spre general, care primea aceste omagii fără să renunţe o singură clipă la atitudinea lui obişnuită de nepăsare, d'Artagnan îi şopti lui Athos :

— Cînd te gîndeşti că acest ducat, acest comandament al armatelor de pe uscat şi de pe mare, într-un cuvînt, toate aceste măriri au stat închise într-o ladă lungă de şase picioare şi largă de trei !

— Prietene — replică Athos — măriri mult mai impunătoare încă pot sta în lăzi şi mai mici decît aceea ; şi rămîn închise acolo pentru totdeauna !...

Deodată, Monck îi zări pe cei doi gentilomi, care stăteau mai la o parte, aşteptînd să se potolească vînzoleala. Îşi făcu loc prin mulţime şi se îndreptă spre ei, în aşa fel că-i surprinse tocmai la mijlocul reflecţiilor lor filozofice.

— Vorbeaţi despre mine, desigur — zise el zîmbitor.

— Milord — răspunse Athos — vorbeam şi despre Dumnezeu.

Monck stătu o clipă pe gînduri, apoi dădu replica pe un ton voios :

— Domnilor, să vorbim puţin şi despre rege, dacă vă face plăcere ; căci aveţi, după cîte ştiu, audienţă la maiestatea sa.

— La ceasul nouă — zise Athos.

— La zece — adăugă d'Artagnan.

— Să intrăm chiar acum în cabinet — îi îndemnă Monck, făcîndu-le semn să o ia înaintea lui, ceea ce şi unul şi celălalt se codeau să facă.

Regele, în timpul acestei convorbiri în franţuzeşte, se întorsese în mijlocul galeriei.

[1] James Graham, marchiz de Montrose, general englez, partizan al regelui Carol I. A fost executat de scoţieni în 1650.

— O, francezii mei ! rosti el cu tonul plin de voioşie pe care, în ciuda atîtor amărăciuni şi încercări, nu şi-l pierduse încă. Francezii, mîngîierea mea !

Athos şi d'Artagnan se înclinară.

— Duce, condu pe aceşti domni în sala mea de studii. Sînt al dumneavoastră, domnii mei — adăugă el în franţuzeşte.

Şi căută să isprăvească cît mai în grabă cu cei de la curte, pentru a se întoarce la francezii săi, cum singur îi numea.

— Domnule d'Artagnan — rosti regele intrînd în cabinetul său — sînt mulţumit că te revăd.

— Sire, bucuria mea nu are margini salutînd pe maiestatea voastră în palatul de la Saint-James.

— Domnule, ai avut bunăvoinţa să-mi faci un mare serviciu şi îţi datorez recunoştinţă. Dacă nu m-aş teme că încalc drepturile comandantului nostru general, ţi-aş oferi un post vrednic de domnia ta, aproape de persoana noastră.

— Sire — răspunse d'Artagnan — am părăsit serviciul regelui Franţei făcîndu-i prinţului meu făgăduiala de a nu mai sluji nici un rege.

— Vai — exclamă Carol — asta mă mîhneşte peste măsură ; aş fi vrut să fac mult pentru domnia ta, căci îmi placi.

— Sire...

— Să vedem — zise Carol cu un surîs — nu te-aş putea îndupleca să treci peste cuvîntul dumitale ? Duce, ajută-mă, te rog. Dacă ţi s-ar oferi, vreau să spun dacă eu ţi-aş oferi comandamentul general al muşchetarilor mei ?

D'Artagnan se înclină mai adînc decît o făcuse prima oară.

— Aş avea întristarea să nu pot primi ceea ce maiestatea voastră îmi oferă cu atîta dărnicie — răspunse el. Un gentilom n-are altceva decît cuvîntul său, şi acest cuvînt, am avut cinstea de a o spune maiestăţii voastre, e dat regelui Franţei.

— Atunci să nu mai vorbim despre asta — zise regele, întorcîndu-se către Athos.

Şi îl lăsă pe d'Artagnan pradă celei mai vii şi amare dezamăgiri.

„Ah, bine-am zis eu — gîndea în sinea lui muşchetarul — vorbe ! Aghiazmă la curte ! Regii au minunata însuşire de a ne oferi totdeauna ceea ce ştiu că noi nu vom putea primi, arătîndu-se astfel generoşi, fără să rişte nimic. Neghiob !... De trei ori neghiob am fost, punîndu-mi pentru o clipă nădejdea în el !"

În acest timp, Carol luase mîna lui Athos.

— Conte — îi spuse el — ai fost pentru mine un al doilea părinte ; binele pe care mi l-ai făcut nu se poate răsplăti. M-am gîndit totuşi să te răsplătesc. Părintele meu te-a făcut cavaler al Jartierei — e un ordin pe care nu mulţi regi din Europa pot să-l poarte ; din partea reginei regente ai primit cordonul de cavaler al Sfîntului-Spirit, care este un ordin nu mai puţin strălucit. La acestea, eu adaug acest cordon al Lînei de Aur [1], pe care mi l-a trimis regele Franţei, căruia regele Spaniei, socrul său, i-a dăruit două la fel cu prilejul căsătoriei lui. Dar, în schimb, vreau să-ţi cer un serviciu.

— Sire — bîigui Athos încurcat — Lîna de Aur mie, cînd regele Franţei este singurul din ţara mea care se bucură de această distincţie !

— Vreau să fii, în ţara dumitale şi pretutindeni în lume, egal cu toţi aceia pe care suveranii îi vor fi cinstit cu încrederea lor — răspunse Carol, scoţîndu-şi panglica de la gît — şi sînt încredinţat, conte, că părintele meu îmi surîde din adîncul mormîntului său.

„E cel puţin ciudat — îşi zise d'Artagnan, în timp ce prietenul lui primea în genunchi înaltul ordin pe care i-l conferea regele — e de necrezut, oricum, că totdeauna mi-a fost dat să văd cum cade ploaia de măriri pe capetele celor ce mă înconjoară, fără ca măcar o singură picătură să mă atingă şi pe mine ! Ar însemna să-ţi smulgi părul din cap, pe cinstea mea, dacă ai fi gelos !"

---

[1] Ordinul Lîna de Aur a fost creat în 1429 de către Filip cel Bun, pe atunci duce de Burgundia. A trecut apoi, după moartea lui Carol Temerarul, la casa de Austria, după aceea în Spania, pe vremea lui Carol Quintul, şi a rămas ca prim ordin cavaleresc al Spaniei şi Austriei. Cordonul se prezintă sub forma unui colier de aur sau a unei panglici late roşii, atîrnînd în unghi pe piept, de care e aninată o amuletă reprezentînd un berbec.

Athos se ridică din nou în picioare ; Carol îl îmbrăţişă cu multă dragoste.

— Generale — se adresă apoi regele lui Monck. Dar, întrerupîndu-se, adăugă cu un zîmbet : Iartă-mă, voiam să spun : duce. Vezi, dacă mă ia gura pe dinainte uneori e fiindcă acest cuvînt *duce* e încă prea scurt pentru mine... Caut totdeauna un titlu care să-l lungească... Aş vrea să te ştiu atît de aproape de tronul meu, încît să-ţi pot spune, ca lui Ludovic al XIV-lea : frate al meu. Oh, am găsit : vei fi aproape ca un frate al meu, căci te fac viceregе al Irlandei şi al Scoţiei, scumpul meu duce... În felul acesta, de acum încolo n-are să mă mai ia gura pe dinainte.

Ducele strînse mîna regelui, dar fără însufleţire, fără bucurie, aşa cum făcea el orice lucru. Totuşi, în adîncul inimii lui se simţi tulburat de această înaltă favoare din urmă. Carol, manevrîndu-şi cu dibăcie generozitatea, lăsase ducelui timpul necesar ca să dorească... deşi el n-ar fi putut rîvni niciodată atît de mult cît i se dăduse acum.

— La dracu ! mormăi d'Artagnan. Iată că începe din nou să plouă cu mărirі. Să înnebuneşti, nu alta !

Şi se întoarse cu un aer atît de cătrănit şi aproape comic de chinuit, că regele nu-şi putu stăpîni un zîmbet.

Monck se pregătea să părăsească încăperea şi să-şi ia rămas bun de la Carol.

— Ei bine, preacredinciosul meu, ce, vrei să pleci ? îl întrebă regele pe duce.

— Cu îngăduinţa maiestăţii voastre, căci, într-adevăr, mă simt tare obosit... Emoţiile acestei zile m-au istovit : am nevoie de odihnă.

— Dar — zise regele — nu vei pleca, sper, fără domnul d'Artagnan.

— Pentru ce, sire ? întrebă bătrînul războinic.

— Sper — adăugă regele — că dumneata ştii mai bine pentru ce.

Monck îl privi pe Carol cu nedumerire.

— Cer iertare maiestăţii voastre — murmură el — dar nu ştiu... la ce vă gîndiţi.

— O, tot ce e cu putinţă, dar dacă dumneata uiţi, domnul d'Artagnan nu poate să uite.

Nedumerirea se zugrăvi acum şi pe chipul muşchetarului.

— Ascultă-mă, duce — zise regele — nu locuieşti împreună cu domnul d'Artagnan ?

— Într-adevăr, sire, am cinstea de a-l găzdui la mine pe domnul d'Artagnan.

— Această idee ţi-a venit singură şi a fost numai a dumitale ?

— Singură şi numai a mea, da, sire.

— Ei bine, dar nici n-ar fi putut să se întîmple altfel... prizonierul se află totdeauna în tabăra învingătorului său.

Monck se înroşi uşor.

— Ah, e adevărat, sînt prizonierul domnului d'Artagnan.

— Fără îndoială, Monck, deoarece dumneata nu te-ai răscumpărat încă ; dar nu te nelinişti pentru asta : eu sînt cel care te-am smuls din mîinile domnului d'Artagnan, eu îţi voi plăti deci răscumpărarea.

Ochii lui d'Artagnan prinseră a-şi recăpăta voioşia şi strălucirea lor obişnuită ; gasconul începea să înţeleagă. Carol se apropie de el.

— Generalul — îi spuse — nu e un om bogat şi n-ar putea să-ţi plătească tot ce se cuvine. Eu sînt ceva mai bogat, de bună seamă ; dar acum, cînd e duce, şi dacă nu e rege e aproape ca şi rege, datorează o sumă pe care eu n-aş fi poate în stare s-o plătesc. De aceea, domnule d'Artagnan, fii îngăduitor cu mine : cît îţi datorez ?

D'Artagnan, încîntat de întorsătura pe care o luau lucrurile, dar stăpînindu-se pe deplin, răspunse :

— Sire, maiestatea voastră nu trebuie să se îngrijoreze. Atunci cînd am avut fericirea de a răpi pe excelenţa sa, domnul Monck nu era decît general ; prin urmare, nu mi se datorează decît o răscumpărare de general. Dacă însă generalul îmi va dărui spada sa, mă voi considera răsplătit, căci nimic pe lume nu preţuieşte atît cît preţuieşte un general, în afară de spada lui.

— *Odds-fish* [1] — cum spunea tatăl meu ! exclamă Carol al II-lea. Iată un cuvînt galant, rostit de un om galant, nu-i aşa, duce ?

[1] Joc de cuvinte, în limba engleză. *Oddish* = om ciudat ; *odd-fish* = peşte ciudat.

— Pe cinstea mea — răspunse ducele — da, sire. Şi îşi smulse spada de la cingătoare. Domnule — i se adresă el lui d'Artagnan — iată ceea ce aţi cerut. Mulţi au mînuit spade mai bune ; dar, oricît de modestă ar fi a mea, n-am plecat-o niciodată în faţa nimănui.

D'Artagnan luă cu multă mîndrie această spadă care făcuse ca un rege să se urce pe tronul său.

— Oh, oh ! strigă Carol al II-lea. Cum adică, o spadă care mi-a redat tronul să iasă din regatul meu şi să nu figureze într-o zi printre nestematele coroanei mele ? Nu, pe sufletul meu ! Asta nu se va întîmpla ! Căpitane d'Artagnan, plătesc două sute de mii de livre pentru această spadă ; dacă e prea puţin, spune-mi-o.

— E prea puţin, sire — răspunse d'Artagnan cu un aer de o nespusă seriozitate. Şi, înainte de toate, nu vreau s-o vînd ; dar dacă maiestatea voastră doreşte, acesta este un ordin pentru mine. Mă supun deci. Însă respectul pe care-l păstrez ilustrului războinic, care mă aude, îmi porunceşte să preţuiesc cu încă o treime răsplata triumfului meu. Cer, aşadar, trei sute de mii de livre pe sabie sau, dacă nu, o dăruiesc degeaba maiestăţii voastre.

Şi, apucînd-o de vîrf, i-o întinse regelui. Carol începu să rîdă cu hohote.

— Curtenitor bărbat şi voios prieten ! *Odds-fish*, nu-i aşa, duce ? Nu-i aşa, conte ? Îmi place şi mi-e drag. Uite, cavalere d'Artagnan — zise el — primeşte asta.

Şi, ducîndu-se la o masă, luă o pană şi scrise un bon de trei sute de mii de livre pentru vistiernicul său. D'Artagnan luă bonul şi, întorcîndu-se cu gravitate spre Monck, îi spuse :

— Şi încă am cerut prea puţin, ştiu ; dar, credeţi-mă, domnule duce, mai bine aş muri decît să mă las călăuzit de avariţie.

Regele se porni din nou să rîdă, asemenea celui mai fericit cokney [1] din regatul său.

— Vei veni să mă vezi înainte de a ne părăsi, cavalere — zise el. Voi avea nevoie de o provizie de voioşie, acum cînd francezii mei se pregătesc să plece.

[1] Locuitor băştinaş al Londrei.

— Ah, sire, cu voioşia nu mă voi tîrgui aşa cum m-am tîrguit cu spada ducelui, şi o voi dărui maiestăţii voastre fără să cer nimic în schimb — răspunse d'Artagnan, ale cărui tălpi ardeau de nerăbdare s-o ia din loc.

— Iar dumneata, conte — adăugă regele, întorcîndu-se către Athos — revino de asemeni, am să-ţi încredinţez un mesaj important. Mîna dumitale, duce.

Monck strînse mîna regelui.

— Adio, domnilor — rosti regele întinzînd cîte o mînă către cei doi francezi, care le sărutară cu vîrful buzelor.

— Ei bine — zise Athos — cînd ajunseră afară, acum eşti mulţumit?

— Ai răbdare — făcu d'Artagnan, abia stăpînindu-şi bucuria — nu m-am întors de la vistiernic... S-ar putea să-mi mai cadă încă aghiazmatarul în cap!

XXXIV

BELELELE BOGAŢIEI

D'Artagnan nu pierdu timpul şi, de îndată ce se ivi prilejul, îi făcu o vizită sceniorului vistiernic al maiestăţii sale. Avu atunci mulţumirea să schimbe un petic de hîrtie, acoperit cu o foarte urîtă scriere, pe o cantitate uriaşă de scuzi bătuţi de curînd şi purtînd efigia preagraţioasei sale maiestăţi regele Carol al II-lea. D'Artagnan îşi strunea cu uşurinţă stăpînirea de sine; totuşi, în această împrejurare, nu se putu împiedica să-şi manifeste o bucurie pe care cititorul o va înţelege poate, dacă binevoieşte să fie puţin îngăduitor cu un om care, de la naşterea lui, nu văzuse încă un număr atît de mare de piese şi mai ales de fişicuri răsucite şi întocmite într-o ordine nespus de plăcută ochiului. Vistiernicul vîrî toate aceste fişicuri în săculeţe şi închise fiecare săculeţ la gură, pecetluindu-l cu armele Angliei, favoare pe care n-o arăta faţă de oricine. Apoi, cu un aer nepăsător, dar tot-

odată binevoitor, așa cum se cuvenea să fie față de un om învestit cu prietenia regelui, îi spuse lui d'Artagnan :

— Poftiți banii dumneavoastră, domnule.

Banii dumneavoastră ! Aceste cuvinte făcură să vibreze mii de coarde pe care d'Artagnan nu le mai simțise niciodată în inima lui. Încărcă săculețele într-un cărucior și porni spre casă pradă noianului de gînduri. Un om care stăpînește trei sute de mii de livre nu mai poate avea fruntea netedă ; totuși, o cută pentru fiecare sută de mii de livre nu e o povară prea mare !

D'Artagnan se zăvorî în casă, nu mîncă nimic, nu primi pe nimeni și, cu lampa aprinsă, cu pistolul încărcat pe masă, veghe toată noaptea, gîndindu-se la mijlocul de a înlătura primejdia ca această frumusețe de bănet, care trecuse din cufărul regelui în cufărașele lui, să nu treacă acum din cufărașele sale în buzunarele vreunui hoțoman oarecare. Cel mai bun mijloc pe care-l găsi gasconul fu să-și încuie deocamdată comoara sub niște lacăte atît de tari, încît nimeni să nu le poată sfărîma cu pumnul, și atît de meșteșugite, încît nici o cheie obișnuită să nu le poată deschide.

D'Artagnan își aduse aminte că englezii treceau drept meșteri neîntrecuți în mecanică și în producerea de obiecte pentru păstrarea valorilor ; se hotărî deci să pornească chiar de a doua zi dimineața în căutarea unui astfel de mecanic, de la care să cumpere o ladă de fier pentru banii săi.

N-a trebuit să se depărteze prea mult de casă. Jupînul Will Jobson, cu prăvălia în Piccadilly, îi ascultă nevoile, îi înțelese necazurile și-i făgădui să-i lucreze o broască de siguranță, care îl va scăpa de orice temere pentru viitor.

— Am să vă dau — zise el — un mecanism cu totul nou. La cea dintîi încercare mai serioasă făcută asupra acestei broaște, o plăcuță nevăzută se va deschide dintr-o dată și o mică țeavă, de asemeni nevăzută, va descărca o mică găluște de aramă în greutate de opt uncii, care-l va doborî la pămînt pe spărgător, nu fără a stîrni un zgomot puternic. Ce ziceți de asta ?

— Zic că e cu adevărat ceva bine gîndit ! strigă d'Artagnan. Îndeosebi mica găluște de aramă îmi place nespus de mult. Și acum, domnule mecanic, condițiile !

— Cincisprezece zile pentru lucru și cincisprezece mii de livre plătite la predare — răspunse meșterul.

D'Artagnan încreţi din sprîncene. Cincisprezece zile erau un răstimp destul de lung pentru ca toţi pungaşii din Londra să facă să dispară pentru el nevoia unei asemenea case de fier. Cît despre cost, cincisprezece mii de livre era un preţ prea mare pentru ceea ce puţină vigilenţă i-ar aduce fără nici un ban.

— Să mă mai gîndesc — rosti el. Mulţumesc, domnule.

Şi se întoarse galop acasă ; nimeni nu se apropiase încă de comoara lui.

În aceeaşi zi, Athos veni să-i facă o vizită prietenului său şi îl găsi aşa de îngrijorat, încît nu se putu stăpîni să nu-i arate surprinderea sa.

— Cum, iată-te bogat — zise el — şi nu eşti vesel, tu care ai dorit atît de mult bogăţia... ?

— Dragul meu, bucuriile cu care nu eşti obişnuit stînjenesc mai mult decît necazurile cu care te-ai deprins în viaţă. Dă-mi un sfat, dacă vrei. Ţie pot să ţi-l cer, căci tu ai avut totdeauna bani : spune-mi, cînd ai bani mulţi, ce faci cu ei ?

— Asta atîrnă de multe.

— Ce-ai făcut tu cu banii tăi, pentru ca să nu devii de pe urma lor nici zgîrcit, nici risipitor ? Căci zgîrcenia usucă inima, în timp ce risipa o înecă... nu-i aşa ?

— Nici Fabricius [1] n-ar fi vorbit cu mai multă înţelepciune. Dar, drept să-ţi spun, pe mine banii nu m-au stingherit niciodată.

— Să vedem, i-ai plasat cumva în pămînturi ?

— Nu ; ştii că am o casă destul de frumoasă şi că această casă formează avuţia mea cea mai mare.

— Ştiu asta.

— Astfel că şi tu ai putea să fii tot atît de bogat ca şi mine, ba chiar mai bogat dacă vrei, folosind acelaşi mijloc.

— Dar venituri mai încasezi ?

— Nu.

— Ce zici de-o ascunzătoare într-un zid gros ?

— N-am folosit niciodată aşa ceva.

— Atunci înseamnă că ai vreun om de încredere, vreun om de afaceri pe care te bizui şi care îţi plăteşte o dobîndă mulţumitoare.

— Cîtuşi de puţin.

---

[1] Cetăţean roman, rămas pildă pentru cumpătarea şi cinstea sa.

— Doamne, dar ce faci atunci ?

— Cheltuiesc tot ce am, şi nu am decît ceea ce cheltuiesc, dragul meu d'Artagnan.

— Ah, asta-i ! Dar tu eşti oleacă prinţ, aşa încît cincisprezece sau şaisprezece mii de livre venit ţi se topesc printre degete ; afară de asta, tu ai îndatoriri, cheltuieli de reprezentare.

— Nu văd însă de ce-ai fi tu mai puţin senior decît mine, dragă prietene ; banii ăştia îţi vor ajunge foarte bine.

— Trei sute de mii de livre ! Pentru aşa ceva, două treimi sînt chiar de prisos.

— Iartă-mă, dar mi se pare că mi-ai spus... sau parcă am auzit, în sfîrşit... îmi închipuiam că mai ai un asociat...

— Ah, drace, aşa e — strigă d'Artagnan înroşindu-se — mai e şi Planchet ! Uitasem de el, pe viaţa mea !... Ei bine, iată o sută de mii de livre trase la o parte... Păcat, cifra era rotundă şi suna bine. E adevărat, Athos, nu mai sînt bogat. Ce memorie bună ai tu !

— Destul de bună, da, mulţumesc lui Dumnezeu.

— Isteţul de Planchet — bombăni d'Artagnan — n-a avut o idee rea. Ce speculă, la dracu ! Dar, în sfîrşit, vorba e vorbă !

— Cît ai de gînd să-i dai lui ?

— O — făcu d'Artagnan — nu e băiat rău, o să ne-nţelegem noi ; eu, vezi tu, am avut multă bătaie de cap, am făcut cheltuieli, toate astea trebuie să intre la socoteală, nu ?

— Dragul meu, am încredere în tine — spuse liniştit Athos — şi nu mă tem pentru acest cumsecade Planchet ; banii lui sînt mai siguri în mîinile tale, decît într-ale lui ; dar, deocamdată, fiindcă nu mai ai nimic de făcut aici, e mai bine să plecăm, dacă vrei să mă asculţi. Te vei duce să-i mulţumeşti maiestăţii sale, să întrebi ce ordine are să-ţi dea, şi peste şase zile vom putea privi turnurile de la Notre-Dame.

— Prietene, ard într-adevăr de dorinţa să plec, şi cu aceeaşi grabă mă duc să prezint respectele mele regelui.

— Eu — zise Athos — mă duc să-mi iau rămas bun de la cîţiva cunoscuţi din oraş, şi pe urmă sînt al tău.

— Vrei să mi-l împrumuţi pe Grimaud ?

— Din toată inima... Ce-ai de gînd să faci cu el ?

— Ceva foarte simplu şi care nu-l va obosi de loc : am să-l rog să-mi păzească pistoalele care sînt pe masă, alături de cufăraşele pe care le vezi.

— Foarte bine — răspunse cu nepăsare Athos.

— Şi sper că nu se va clinti de aici, nu-i aşa ?

— Cu nimic mai mult decît pistoalele însele.

— Atunci mă duc la maiestatea sa. La revedere.

D'Artagnan ajunse într-adevăr la palatul Saint-James, unde Carol al II-lea, care îşi scria corespondenţa, îl făcu să aştepte în anticameră vreme de un ceas întreg. În timp ce se plimba prin galerie, de la uşi la ferestre şi de la ferestre la uşi, d'Artagnan crezu că vede o mantie asemănătoare cu a lui Athos străbătînd vestibulul ; dar tocmai cînd voia să se încredinţeze dacă nu s-a înşelat cumva, uşierul îl chemă să intre la maiestatea sa. Carol al II-lea îşi freca mîinile fericit şi mulţumit, primind semnele de recunoştinţă ale amicului nostru.

— Cavalere — zise el — greşeşti dacă-mi eşti recunoscător ; nu te-am răsplătit nici pe sfert pentru ceea ce merită povestea cu lada în care l-ai închis pe acest viteaz general... vreau să spun pe acest excelent duce de Albemarle.

Şi regele rîse cu mare poftă.

D'Artagnan socoti că nu trebuie să întrerupă pe maiestatea sa şi îşi vîrî capul între umeri cu toată modestia.

— Fiindcă veni vorba, spune-mi — întrebă Carol — te-a iertat cu adevărat scumpul nostru Monck ?

— Dacă m-a iertat ? Nădăjduiesc că da, sire.

— Mde !... Păţania a fost cam crudă... *Odds-fish !* Să-l îndeşi într-o cutie, ca pe un hering, pe însuşi capul revoluţiei engleze ! În locul dumitale, nu m-aş simţi liniştit crezînd că m-a iertat, cavalere !

— Dar, sire...

— Ştiu că Monck te numeşte prietenul lui... Numai că are un ochi prea ascuţit ca să n-aibă şi memorie, şi sprîncenele prea arcuite ca să nu fie şi foarte mîndru ; ştii, *grande supercilium* [1].

„Va trebui să învăţ latineasca, de bună seamă" — îşi zise în sinea lui d'Artagnan.

[1] „Sprînceana mare" — în limba latină.

— Uite ce — propuse regele încîntat — vreau să mijlocesc împăcarea dumneavoastră ; voi căuta să fac în aşa fel ca...

D'Artagnan îşi muşcă mustaţa amarnic.

— Maiestatea voastră îmi îngăduie să-i spun adevărul ?

— Spune, cavalere, spune !

— Ei bine, sire, îmi faceţi o spaimă cumplită... Dacă maiestatea voastră pune la calc un asemenea lucru, aşa cum pare a dori să facă, sînt un om pierdut : ducele va pune să fiu ucis.

Regele izbucni într-un nou hohot de rîs, care schimbă în groază spaima lui d'Artagnan.

— Sire, fiţi îndurător, făgăduiţi-mi că mă veţi lăsa să tratez singur această chestiune ; şi dacă nu mai aveţi nevoie de serviciile mele...

— Nu, cavalere. Vrei să pleci ? zise regele cu o veselie din ce în ce mai neliniştitoare.

— Dacă maiestatea voastră nu mai are nimic să-mi ceară.

Carol redeveni aproape serios.

— Un singur lucru : să mergi şi s-o vezi pe sora mea, lady Henriette. Te cunoaşte ?

— Nu, sire ; însă... un bătrîn soldat ca mine nu poate fi ceva prea plăcut pentru o prinţesă tînără şi zburdalnică.

— Vreau, îţi spun, ca sora mea să te cunoască ; vreau ca, la nevoie, să se bizuie pe dumneata.

— Sire, tot ceea ce-i este drag maiestăţii voastre va fi pentru mine sfînt.

— Bine... Parry ! Vino, bunul meu Parry.

O uşă lăturalnică se deschise şi Parry intră, cu faţa luminată de bucurie de îndată ce-l zări pe cavaler.

— Ce face Rochester ? întrebă regele.

— E pe canal cu doamnele — răspunse Parry.

— Dar Buckingham ?

— De asemenea.

— Nici nu se putea mai bine. Vei conduce pe cavaler la Villiers... e ducele de Buckingham, cavalere... şi îl vei ruga pe duce să-l prezinte pe domnul d'Artagnan lady-ei Henriette.

Parry se înclină şi-i zîmbi lui d'Artagnan.

— Cavalere — continuă regele — aceasta este audienţa dumitale de rămas bun ; pe urmă, vei putea porni la drum oricînd vei voi.

— Sire, mulţumesc !

— Dar caută să te împaci cu Monck.

— O, sire...

— Ştii că ţi-am pus la dispoziţie una din corăbiile mele ?

— Dar, sire, mă copleşiţi, şi nu voi primi niciodată ca ofiţerii maiestăţii voastre să se obosească pentru mine.

Regele îl bătu uşor pe umăr.

— Nimeni nu se oboseşte pentru dumneata, cavalere, ci pentru un ambasador pe care îl trimit în Franţa şi căruia îi vei fi, sper, un bun tovarăş de drum, căci îl cunoşti.

D'Artagnan privi înaintea lui mirat.

— E un anume conte de La Fère... acela pe care dumneata îl numeşti Athos — adăugă regele, încheind convorbirea aşa precum o începuse, printr-un hohot voios de rîs. Adio, cavalere, adio ! Iubeşte-mă, aşa cum te iubesc şi eu !

Şi cu acestea, făcîndu-i un semn lui Parry spre a-l întreba dacă nu aşteaptă cineva în cabinetul alăturat, regele dispăru în acel cabinet, lăsîndu-l locului pe cavalerul ce nu-şi mai putea stăpîni uimirea în urma acestei audienţe neobişnuite. Bătrînul îl apucă prietenos de braţ şi îl conduse spre grădinile palatului.

XXXV

PE CANAL

Pe canalul cu apele de un verde închis, mărginit de ghizduri de marmură, pe care timpul îşi pusese peceţile sale negre, şi de smocuri de iarbă moale, plutea cu toată măreţia o barcă lungă şi scundă, împodobită cu armele Angliei şi avînd deasupra un baldachin, iar pe fund frumoase stofe

înflorate ce-şi tîrau ciucurii subţiri prin apă. Opt vîslaşi, plecîndu-se domol peste lopeţi, o făceau să alunece pe canal cu încetineala plină de graţie a lebedelor, care, tulburate în împărăţia lor de trecerea bărcii, priveau de departe splendoarea ce se legăna pe apă şi răspîndea în jurul ei un zgomot ciudat. Spunem zgomot, deoarece în barcă se aflau patru muzicanţi cu chitare şi lăute, doi cîntăreţi din gură şi mai mulţi curteni înveşmîntaţi în aur şi pietre scumpe, care îşi arătau dinţii lor albi înadins, spre a fi pe placul lady-ei Stuart, nepoata lui Henric al IV-lea, fiica lui Carol I, sora lui Carol al II-lea, care ocupa, sub baldachinul acestei bărci, locul de onoare.

Noi o cunoaştem pe această tînără prinţesă ; am văzut-o la Luvru împreună cu mama ei, lipsită de foc, lipsită de hrană, trăind din mila bisericii şi a parlamentelor. Avusese deci, ca şi fraţii ei, parte de o tinereţe aspră ; apoi, deodată, se trezise, din acest lung şi chinuitor vis, aşezată pe treptele unui tron, înconjurată de curteni şi de linguşitori. Asemenea Mariei Stuart la ieşirea din temniţă, năzuia către viaţă şi libertate, ba, mai mult chiar, către putere şi bogăţie.

Lady Henriette, crescînd, devenise una din acele frumuseţi ce se întîlnesc rar în lume şi pe care restauraţia, ce se înfăptuise atunci, o făcuse celebră. Nenorocirea îi smulsese strălucirea mîndriei, dar prosperitatea i-o redase întocmai. Răspîndea în jurul ei numai bucurie şi voie bună, asemenea acelor flori de seră care, uitate noaptea sub cea dintîi brumă a toamnei, îşi lasă fruntea în jos, dar care, a doua zi, reîncălzite de atmosfera în care s-au născut, se înalţă din nou, mai frumoase ca oricînd.

Lordul Villiers de Buckingham, fiul aceluia care a jucat un rol atît de cunoscut în primele părţi ale povestirii noastre[1], lordul Villiers de Buckingham, cavaler chipeş, melancolic cu femeile, vesel cu bărbaţii, şi Vilmot de Rochester, vesel cu amîndouă sexele, stăteau în acest moment în picioare, în faţa lady-ei Henriette, şi căutau să-i smulgă fiecare privilegiul unui surîs. Cît despre această tînără şi frumoasă prinţesă, rezemată pe o pernă de catifea brodată în aur, cu mîinile lăsate să atîrne molatic în apă, ea asculta cufundată într-o dulce visare muzicanţii care cîntau, fără să-i audă,

[1] Vezi Al. Dumas : „Cei trei muşchetari", Editura tineretului, 1959.

şi-i auzea pe cei doi curtezani, fără a avea aerul că-i ascultă. Şi asta deoarece lady Henriette, această făptură plină de farmec, această femeie care întrunea în fiinţa ei graţiile Franţei îmbinate cu cele ale Angliei, nefiind încă niciodată îndrăgostită, era crudă în cochetăria sa. Astfel, surîsul, acest nevinovat favor al tinerelor fete, nu-i fluturа niciodată pe obraz, iar dacă uneori îşi ridica ochii, o făcea numai pentru a şi-i aţinti cu atîta stăruinţă asupra unuia sau altuia dintre cavaleri, încît galanteria lor, oricît de îndrăzneaţă ar fi fost de obicei, se potolea deodată şi devenea foarte sfielnică.

În vremea aceasta, barca aluneca pe apă, muzicanţii se întreceau pe ei înşişi, iar cei doi curtezani începeau să-şi piardă suflul, ca şi muzicanţii. De altminteri, plimbarea i se părea fără îndoială monotonă prinţesei, căci, dintr-o dată, clătinîndu-şi capul a nemulţumire, zise :

— Haide, destul, domnilor, să ne întoarcem.

— Ah, doamnă — grăi Buckingham — sîntem nespus de nefericiţi că n-am izbutit să facem plăcută alteţei voastre această plimbare.

— Mă aşteaptă mama — răspunse lady Henriette — şi, pe urmă, v-o mărturisesc deschis, domnilor, mă plictisesc.

Şi în timp ce rostea această frază nemiloasă, prinţesa încercă să mîngîie cu o privire pe fiecare din cei doi tineri, ce păreau încremeniţi de o asemenea sinceritate. Privirea îşi atinse scopul, cele două chipuri se reînsufleţiră, dar numaidecît, ca şi cum regala cochetă şi-ar fi spus că fusese prea darnică pentru nişte muritori de rînd, făcu o mişcare, întoarse faţa de la cei doi vorbitori şi păru a se adînci într-o visare la care se vedea limpede că ei n-aveau nici o contribuţie. Buckingham îşi muşcă buzele de obidă, căci era îndrăgostit cu adevărat de lady Henriette şi, în această calitate, lua totul în serios. Rochester şi le muşcă de asemeni, dar cum spiritul său avea mai multă putere asupra inimii, făcu asta numai pentru a-şi înăbuşi un hohot răutăcios de rîs. Prinţesa, aşadar, îşi lăsă ochii să-i rătăcească pe malul acoperit de iarbă tăiată mărunt şi de flori, fără să se mai uite la cei doi tineri. Chiar atunci îi zări de departe pe Parry şi pe d'Artagnan.

— Cine vine acolo ? întrebă ea.

Cei doi tineri îşi ridicară privirile cu iuţeala unui fulger.

— Parry — răspunse Buckingham — Parry, şi-atîta tot.

— Iartă-mă — zise Rochester — dar e însoțit de cineva, după cît mi se pare.

— Da, așa e — reluă prințesa cu un aer de mare plictiseală. Dar, spune-mi, milord, ce înseamnă aceste cuvinte: „Parry, și-atîta tot"?

— Înseamnă, doamnă — răspunse Buckingham înțepat — că acest credincios Parry, acest rătăcitor Parry, acest veșnic Parry nu reprezintă, după mine, mare lucru.

— Te înșeli, domnule duce; Parry, rătăcitorul Parry, cum ai spus, a colindat lumea ca slujitor al familiei mele, și ori de cîte ori îl văd pe acest bătrîn, pentru mine e o mare bucurie.

Lady Henriette urma progresia obișnuită la femeile frumoase și îndeosebi la femeile cochete: trecea de la capriciu la mustrarea cea mai neîndurătoare; galantul se lovise de capriciu, curtezanul trebuia să se plece acum sub săgețile mustrării. Buckingham se înclină, dar fără a mai spune ceva.

— E adevărat, doamnă — interveni Rochester, înclinîndu-se la rîndul său — că Parry e o pildă de slujitor; dar, doamnă, nu mai e tînăr, iar noi nu rîdem decît atunci cînd vedem lucruri vesele. Este oare vesel un bătrîn ca el?

— Destul, milord — rosti sec lady Henriette — acest subiect de discuție mă rănește. Apoi, ca și cum și-ar fi vorbit ei însăși, adăugă: E într-adevăr de necrezut cum prietenii fratelui meu au atît de puțin respect pentru servitorii lui!

— Ah, doamnă — se tîngui Buckingham — înalta voastră grație îmi străpunge inima cu un pumnal înroșit în foc de propriile sale mîini.

— Ce vrea să spună această frază răsucită ca un madrigal francez, domnule duce? N-o înțeleg.

— Ea înseamnă, doamnă, că voi înșivă, atît de bună, atît de frumoasă, atît de simțitoare, ați rîs uneori, iertare, am vrut să spun ați zîmbit, în fața flecărelilor fără noimă ale acestui preacumsecade Parry, pentru care alteța voastră se arată astăzi de o atît de fermecătoare sensibilitate.

— Ei bine, milord — zise lady Henriette — dacă voi fi greșit cumva în această privință, rău faci că mi-o amintești. Și se întoarse cu o mișcare de nerăbdare. Acest bun Parry vrea să-mi vorbească, așa cred. Domnule Rochester, spune, te rog, să tragă la țărm.

Rochester se grăbi să repete porunca prințesei. Peste un minut, barca atingea malul.

— Să coborîm, domnilor — zise lady Henriette, luînd brațul pe care i-l oferea Rochester, cu toate că Buckingham era mai aproape de ea și-l întinsese pe al său.

Atunci Rochester, cu o mîndrie rău ascunsă, ce străpunse inima nefericitului Buckingham, o ajută pe prințesă să pășească peste mica punte pe care oamenii din echipaj o aruncaseră de la barca regală pînă la mal.

— Unde vrea să meargă alteța voastră? întrebă Rochester.

— Vezi foarte bine, milord, spre bunul Parry, care rătăcește, cum spunea milord Buckingham, și mă caută cu ochii lui slăbiți din pricina lacrimilor pe care le-a vărsat din pricina nenorocirilor noastre.

— Oh, ceruri sfinte — murmură Rochester — ce tristă e azi alteța voastră, doamnă! Am într-adevăr credința că noi trebuie să apărem în ochii ei ca doi zănatici caraghioși.

— Vorbește în numele dumitale, milord — îl întrerupse Buckingham cu ciudă. Eu îi displac în așa măsură alteței sale, încît nu-i apar în nici un fel.

Nici Rochester, nici prințesa nu răspunseră; se observă doar că lady Henriette îl mîna pe cavalerul ei să meargă mai repede. Buckingham rămase în urma lor și se folosi de această izolare spre a-și vărsa năduful asupra batistei sale de mătase, pe care, din trei mușcături furioase, o sfîșie în bucăți.

— Parry, bunul Parry — strigă prințesa cu vocea ei dulce — vino aici; văd că mă cauți, și aștept.

— Ah, doamnă — zise Rochester, vrînd să ușureze mîhnirea prietenului său rămas, după cum am spus, în urmă — dacă Parry n-o vede pe alteța voastră, omul care vine după el e o călăuză destul de bună, chiar pentru un orb, căci, într-adevăr, are niște ochi ce scînteiază ca focul; e ca un fanal cu două flăcări omul acesta.

— Luminînd o foarte frumoasă și foarte impunătoare înfățișare — adaugă prințesa, hotărîtă să i-o taie cu orice preț.

Rochester înclină capul.

— Una din acele înfăţişări bărbăteşti, de soldat, cum nu se întîlnesc decît în Franţa — adăugă prinţesa cu stăruinţa femeii care se ştie la adăpost de ameninţarea oricărei replici.

Rochester şi Buckingham se priviră ca pentru a-şi spune : „Ce i-a venit oare ?"

— Vezi, domnule Buckingham, ce vrea Parry — zise lady Henriette. Hai, du-te !

Tînărul, care vedea în acest ordin o favoare, îşi recăpătă curajul şi alergă înaintea lui Parry, care, urmat de d'Artagnan, păşea cu încetineală către această nobilă societate. Parry mergea încet din pricina vîrstei lui ; d'Artagnan păşea domol şi cu noblеţe, aşa cum se cuvenea să calce un d'Artagnan ce stăpînea o treime dintr-un milion, adică fără îngîmfare, dar şi fără sfială. Cînd Buckingham, punînd multă rîvnă ca să îndeplinească dorinţele prinţesei, care se oprise pe o bancă de marmură ca şi cum ar fi obosit-o cei cîţiva paşi făcuţi, cînd Buckingham, ziceam, fu numai la cîteva picioare de Parry, acesta îl recunoscu îndată.

— Ah, milord — zise el, abia trăgîndu-şi sufletul — înălţimea voastră binevoieşte să împlinească porunca regelui?

— Ce poruncă, domnule Parry ? întrebă tînărul cu un fel de răceală îmblînzită doar de dorinţa de a fi pe placul prinţesei.

— Ei bine, maiestatea sa roagă pe înălţimea voastră să-l prezinte pe domnul lady-ei Henriette.

— Domnul, care anume ? făcu ducele cu trufie.

D'Artagnan, se ştie, era uşor de întărîtat ; tonul milordului Buckingham nu-i plăcu de loc. Îl privi pe curtezan drept în ochi şi două fulgere scînteiară sub sprîncenele-i încruntate. Apoi, făcînd o sforţare să se stăpînească, zise pe un ton vădit temperat :

— Domnul cavaler d'Artagnan, milord.

— Iartă-mă, domnule, dar acest nume e pentru mine un nume, şi-atîta tot.

— Adică ?

— Adică nu te cunosc.

— Eu sînt mai fericit ca dumneata, domnule — i-o întoarse d'Artagnan — căci eu am avut onoarea să cunosc îndeaproape familia domniei tale şi îndeosebi pe milordul duce de Buckingham, ilustrul dumitale părinte.

— Pe tatăl meu ? făcu Buckingham. Într-adevăr, domnule, acum mi se pare că îmi amintesc... Domnul cavaler d'Artagnan, ai spus ?

D'Artagnan se înclină.

— În persoană — răspunse el.

— Iartă-mă, nu eşti cumva unul din acei trancezi cu care tatăl meu a avut anumite legături tainice ?

— Întocmai, domnule duce, sînt unul din acei francezi.

— Atunci, domnule, dă-mi voie să-ţi spun că mi se pare foarte ciudat că tatăl meu, cît a trăit, n-a auzit niciodată vorbindu-se de dumneata.

— Nu, domnule ; a auzit însă vorbindu-se în clipa morţii ; eu i-am făcut cunoscută, prin valetul de cameră al reginei Ana de Austria, vestea primejdiei ce-l pîndea ; din păcate, vestea a ajuns prea tîrziu.

— Asta n-are nici o însemnătate, domnule — zise Buckingham. Înţeleg deci că, vrînd să faci cîndva un bine părintelui, vii să ceri acum ocrotirea fiului.

— Mai întîi, milord — răspunse pe un ton înţepat d'Artagnan — eu nu cer ocrotirea nimănui. Maiestatea sa Carol al II-lea, căruia am avut marea cinste de a-i face unele servicii (trebuie să-ţi spun, domnule, că mi-am petrecut viaţa cu asemenea îndeletniciri), regele Carol al II-lea, aşadar, care doreşte să mă onoreze cu înalta sa bunăvoinţă, a vrut să fiu prezentat lady-ei Henriette, sora sa, căreia voi avea poate fericirea să-i fiu de folos în viitor. Or, regele ştia că domnia ta te găseşti în acest moment în preajma alteţei sale şi m-a îndrumat către dumneata, prin mijlocirea lui Parry. Nu e deci nici un mister. Nu-ţi cer absolut nimic, iar dacă nu socoţi potrivit să mă prezinţi alteţei sale, voi avea mîhnirea să mă lipsesc de serviciul dumitale şi îndrăzneala de a mă prezenta singur.

— Cel puţin, domnule — replică Buckingham, care ţinea să aibă ultimul cuvînt — cred că nu vei da înapoi în faţa unei explicaţii pe care dumneata singur ai provocat-o.

— Eu nu dau niciodată înapoi, domnule — răspunse d'Artagnan.

— Dumneata trebuie să cunoşti atunci, de vreme ce ai avut legături tainice cu tatăl meu, unele amănunte deosebite !

— Aceste legături sînt astăzi foarte îndepărtate de noi, domnule, căci domnia ta nu te născuseşi încă pe vremea

aceea, şi pe tru cîteva nenorocite de diamante pe care le-am primit din mîinile sale şi le-am dus în Franţa nu merită într-adevăr osteneala să răscolim atîtea amintiri.

— Ah, domnule — rosti cu însufleţire Buckingham, apropiindu-se de d'Artagnan şi întinzîndu-i mîna — aşadar dumneata eşti ! Dumneata eşti omul pe care tatăl meu l-a căutat atît de mult şi care se putea aştepta la atîtea din partea noastră !

— A aştepta... Într-adevăr, domnule, asta e tăria mea, şi toată viaţa am aşteptat !

În acest timp, prinţesa, văzînd că străinul întîrzie să vină la ea, se ridicase de pe bancă şi se apropiase.

— Acum, domnule — zise Buckingham — nu voi mai şovăi să fac prezentarea pe care ai cerut să ţi-o fac. Apoi întorcîndu-se şi înclinîndu-se în faţa lady-ei Henriette, tînărul spuse : Doamnă, regele, fratele vostru, doreşte ca eu să am cinstea de a prezenta alteţei voastre pe domnul cavaler d'Artagnan.

— Pentru ca alteţa voastră să aibă la nevoie un sprijin puternic şi un prieten de încredere — adăugă Parry.

D'Artagnan făcu o plecăciune.

— Mai ai şi alteeva de spus, Parry ? întrebă lady Henriette, zîmbindu-i lui d'Artagnan în timp ce i se adresa bătrînului servitor.

— Da, doamnă, regele doreşte ca alteţa voastră să păstreze cu sfinţenie în memoria sa numele şi să-şi amintească de meritul domnului d'Artagnan, căruia maiestatea sa spune că-i datorează redobîndirea regatului.

Buckingham, prinţesa şi Rochester se priviră ca uluiţi.

— Asta — zise d'Artagnan — e o altă mică taină, pentru care, pe cît se pare, nu mă voi lăuda faţă de fiul maiestăţii sale Carol al II-lea, aşa cum am făcut-o faţă de dumneata cu diamantele acelea.

— Doamnă — spuse Buckingham — domnul îmi aminteşte pentru a doua oară o întîmplare care îmi aţîţă în aşa măsură curiozitatea, încît voi îndrăzni să vă cer îngăduinţa de a-l îndepărta o clipă de alteţa voastră, pentru a sta de vorbă cu el între patru ochi.

— Bine, milord — răspunse prinţesa — dar adu-l cît mai repede înapoi surorii pe acest prieten atît de credincios fratelui.

Şi luă braţul lui Rochester, în timp ce Buckingham îl lua pe-al lui d'Artagnan.

— Oh, povesteşte-mi, te rog, cavalere — zise Buckingham — toată această întîmplare a diamantelor, pe care nimeni n-o cunoaşte în Anglia, nici măcar fiul aceluia care i-a fost eroul.

— Milord, o singură persoană avea dreptul să povestească toată această întîmplare, cum i-ai spus, şi acela era tatăl dumitale ; el a socotit de cuviinţă să tacă, astfel că cer îngăduinţa să fac la fel.

Şi d'Artagnan se înclină cu o mişcare ce voia să arate că nici o stăruinţă nu-l va putea abate de la această hotărîre.

— Dacă-i aşa, domnule — murmură Buckingham — iartă-mă, te rog, că am adus vorba despre asta ; şi dacă într-o zi voi veni şi eu în Franţa...

Dar întoarse capul spre a se mai uita o dată la prinţesă, care însă nici nu se gîndea la el, fiind sau lăsînd să pară că este preocupată de convorbirea cu Rochester. Buckingham scoase un oftat.

— Ei bine ? întrebă d'Artagnan.

— Spuneam că dacă, într-o zi, voi veni şi eu în Franţa...

— Vei veni, milord — spuse d'Artagnan zîmbind — te asigur eu.

— Ce te face să crezi asta ?

— O, am un dar al meu ciudat de a prevesti ; şi o dată ce fac o prevestire, rar se întîmplă să mă înşel. Aşadar, dacă vei veni în Franţa ?

— Ei bine, domnule, dumitale, căruia regii îi cer nepreţuita prietenie prin care îşi pot recîştiga coroanele, eu voi îndrăzni să-ţi cer o părticică din acea mare îndatorare pe care ai arătat-o tatălui meu.

— Milord — răspunse d'Artagnan — fii încredinţat că mă voi socoti foarte onorat dacă, acolo, vei binevoi să-ţi aduci aminte că m-ai cunoscut aici. Iar acum, îngăduie-mi... Şi întorcîndu-se către lady Henriette : Doamnă — zise el — alteţa voastră e fiică a Franţei şi, în această calitate, nădăjduiesc să vă revăd la Paris. Una din zilele mele fericite va fi aceea în care alteţa voastră îmi va da un ordin oarecare, pentru a-mi aduce aminte, mie, că n-aţi uitat recomandările augustului vostru frate.

Şi se înclină în faţa tinerei prinţese, care, cu o graţie întru totul regească, îi întinse mîna să i-o sărute.

— Ah, doamnă — rosti în şoaptă Buckingham — ce trebuie să fac pentru a obţine din partea alteţei voastre o asemenea favoare ?

— Doamne, milord ! răspunse lady Henriette. Întreabă-l pe domnul d'Artagnan, el îţi va spune.

XXXVI

CUM D'ARTAGNAN A SCOS, CA ZÎNA DIN POVESTE, UN CASTEL DINTR-O LADĂ DE BRAD

Cuvintele regelui privitoare la amorul propriu al lui Monck stîrniră în sufletul lui d'Artagnan temeri nu tocmai mărunte. Locotenentul stăpînise toată viaţa lui marea artă de a-şi alege duşmanii, iar atunci cînd se nimerea ca aceştia să fie neînduplecaţi şi de neînfrînt, însemna că nu putuse, sub nici un motiv, să facă altfel. Dar punctele de vedere se schimbă mult de-a lungul unei existenţe. Totul e ca o lanternă magică, ale cărei privelişti ochiul omenesc le preface de la an la an. De aici rezultă că, între ultima zi a unui an în care toate se vedeau în alb şi prima zi a celui următor, în care toate se vor vedea în negru, nu se află decît răstimpul unei singure nopţi.

D'Artagnan, atunci cînd plecase din Calais cu cei zece hojmalăi ai lui, se temuse tot atît de puţin că va avea de luptat cu Goliat, Nabucodonosor sau Holofern [1], pe cît s-ar fi temut să-şi încrucişeze spada cu un recrut sau să se ciorovăie cu vreo hangiţă. Semănase deci cu un şoim ce se repede înfometat asupra unui berbec. Dar un d'Artagnan sătul, un d'Artagnan bogat, un d'Artagnan învingător, un d'Artagnan mîndru de o izbîndă atît de grea, acest d'Artagnan avea

[1] General al regelui Caldeii, Nabucodonosor.

prea mult de pierdut pentru a nu socoti bob cu bob tot ceea ce putea să-i aducă ceasul rău.

În timp ce se întorcea de la prezentarea sa în faţa prinţesei, d'Artagnan se gîndea deci la un singur lucru, acela de a nu-l aţîţa pe un om atît de puternic ca Monck, un om pe care însuşi Carol îl lua cu binişorul, oricît era el de rege; căci, abia restabilit, sprijinitul putea să mai aibă încă nevoie de sprijinitor, şi prin urmare nu-i va putea refuza acestuia, la nevoie, mărunta satisfacţie de a-l surghiuni pe d'Artagnan sau de a-l închide în vreun turn din Middlesex, sau chiar de a-l face scăpat în apele mării pe ruta dintre Dover şi Boulogne. Asemenea soiuri de satisfacţii sînt obişnuite între regi şi viceregi, fără a trage după ele nici un fel de consecinţe neplăcute. Nici nu era măcar nevoie ca regele să aibă vreun amestec direct într-o asemenea întîmplare prin care Monck ar căuta să-şi ia revanşa. Rolul regelui s-ar putea mărgini pur şi simplu la acela de a-i ierta viceregelui Irlandei tot ceea ce acesta va hotărî în privinţa lui d'Artagnan. Pentru ca ducele de Albemarle să rămînă cu cugetul împăcat, nu va fi nevoie de nimic altceva decît de un *te absolvo* [1], aruncat în glumă, sau de semnătura lui *Charles the King*, zgîriată pe un petic de pergament; şi, cu aceste două cuvinte rostite, sau cu cele trei scrise, sărmanul d'Artagnan ar fi pentru vecie îngropat sub ruinele propriei lui imaginaţii.

Şi apoi, lucru nu mai puţin demn de îngrijorare pentru un om atît de prevăzător cum era muşchetarul nostru, se vedea acum singur, căci prietenia lui Athos nu părea de ajuns ca să-i aducă liniştea sufletească. De bună seamă, dacă ar fi fost vorba de o împărţire egală a loviturilor de spadă, muşchetarul s-ar fi bizuit foarte mult pe tovarăşul său; dar în gingaşele relaţii cu un rege, cînd un simplu capriciu al sorţii vitrege ar veni în sprijinul actelor săvîrşite de Monck sau de Carol al II-lea, d'Artagnan îl cunoştea prea bine pe Athos pentru a şti dinainte că el va face cel mai frumos elogiu al loialităţii supravieţuitorului, mulţumindu-se să verse şiroaie de lacrimi la căpătîiul celui mort, chit că răposatul era prietenul său, şi să-i întocmească apoi un epitaf răsunător, compus din superlativele cele mai pompoase.

[1] „Te iert" — în limba latină.

„De bună seamă — îşi spunea gasconul, şi această reflecţie era rezultatul meditaţiilor pe care le făcuse în sinea lui şi pe care noi le-am aşternut mai sus — de bună seamă trebuie să mă împac cu domnul Monck şi să-i smulg dovada că nu se mai gîndeşte nici pe departe la trecut. Dacă, ceea ce n-aş vrea să se întîmple, el se arată încă greoi şi nehotărît în privinţa acestui simţămînt, atunci îi voi da banii lui Athos, să-i ducă de aici, iar eu voi rămîne în Anglia atîta timp cît va fi nevoie, pînă voi vedea în ce ape se scaldă ; apoi, cum am ochiul ager şi piciorul sprinten, la primul semn de duşmănie, dispar, mă ascund la milordul Buckingham, care mi se pare un diavol mai smerit şi căruia, drept răsplată pentru găzduirea lui, îi voi spune toată povestea aceea cu diamantele care nu mai poate să compromită acum decît pe o bătrînă regină, ce-ar putea să apară că, pe vremea cînd era nevasta unei omizi ca domnul de Mazarin, fusese amanta unui chipeş senior ca Buckingham. Drace, am zis, şi acest Monck nu-mi va mai face atunci nimic. Eh, ce ştraşnică idee mi-a venit !"

Se ştie că, în general, nu ideile erau acelea care îi lipseau lui d'Artagnan. Astfel, în cursul acestui monolog şi în timp ce se încheie la toţi nasturii, pînă sub bărbie, nimic nu-i aţîţă mai mult imaginaţia ca aceste pregătiri de luptă pe care romanii le numeau *accinetica.* Se duse într-un suflet la locuinţa ducelui de Albemarle. Fu introdus la vicerege cu o repeziciune ce dovedea că era privit acolo ca unul din ai casei. Monck se afla în cabinetul lui de lucru.

— Milord — îi spuse d'Artagnan, cu acea expresie de mare sinceritate pe care gasconul ştia să şi-o întipărească pe faţa-i plină de şiretenie — milord, am venit să cer o povaţă înălţimii voastre.

Monck, tot atît de încheiat sufleteşte pe cît era antagonistul său trupeşte, răspunse :

— Cere, dragul meu.

Şi chipul lui arăta o expresie nu mai puţin deschisă decît aceea a lui d'Artagnan.

— Milord, înainte de toate, făgăduiţi-mi taină şi îngăduinţă.

— Îţi făgăduiesc tot ce vrei. Despre ce e vorba ? Spune.

— Este, milord, că eu nu sînt prea mulţumit de rege.

— Ah, așa ! Și în ce privință, te rog, scumpul meu locotenent ?

— În aceea că maiestatea sa se dedă uneori la glume foarte compromițătoare pentru slujitorii lui, și gluma, milord, e o armă ce rănește mult pe oamenii de spadă ca noi.

Monck se străduj din răsputeri să nu-și dea pe față gîndurile ; d'Artagnan însă îl pîndea cu o atenție prea încordată pentru a nu observa apărînd o ușoară roșeață pe obrajii lui.

— În ceea ce mă privește — zise Monck cu aerul cel mai firesc din lume — eu, unul, nu sînt împotriva glumelor, scumpe domnule d'Artagnan ; soldații mei ți-ar putea chiar spune că de multe ori, în tabără, ascultam cu nepăsare, și chiar cu oarecare plăcere, cîntecele glumețe ce treceau din armata lui Lambert într-a mea și care, e de la sine înțeles, ar fi indignat urechile unui general ceva mai susceptibil decît mine.

— Oh, milord — făcu d'Artagnan — știu că sînteți un om desăvîrșit, știu că v-ați ridicat deasupra mizeriilor omenești, dar sînt glume și glume, și în ceea ce mă privește, unele au darul de a mă scoate din sărite mai mult decît orice.

— Se poate ști care anume, *my dear*[1] ?

— Acelea care sînt îndreptate împotriva prietenilor mei sau împotriva oamenilor pe care-i respect, milord.

Monck făcu o mișcare aproape neobservată, care lui d'Artagnan nu-i scăpă totuși.

— Și întrucît — întrebă Monck — întrucît înțepătura de ac care-l zgîrie pe altul poate să te gîdile pe dumneata ? Povestește-mi asta, să vedem !

— Milord, am să v-o explic printr-o singură frază : e vorba de dumneavoastră.

Monck făcu un pas către d'Artagnan.

— De mine ? zise el.

— Da, și tocmai asta nu-mi pot lămuri mie însumi ; dar pesemne că este aici o neputință a mea. Cum poate avea regele inima să ia peste picior un om care i-a făcut atît de multe și atît de mari servicii ? Cui i-ar trece prin cap că-i poate face plăcere să învrăjbească un leu ca dumneavoastră, contra unei biete gîngănii ca mine ?

[1] „Dragul meu" — în limba engleză.

— Nici eu nu înţeleg asta — rosti Monck.

— Într-adevăr ! În sfîrşit, regele, care îmi datora o răsplată, putea să mă răsplătească, fie şi ca pe un soldat, fără să mai răscolească povestea aceea cu răscumpărarea, care vă atinge direct, milord.

— Nu — făcu Monck, rîzînd — nu mă atinge cîtuşi de puţin, ţi-o jur.

— Nu, în ceea ce mă priveşte pe mine, înţeleg ; mă ştiţi, milord, sînt atît de discret, încît pînă şi mormîntul ar putea să pară flecar în comparaţie cu mine ; dar... înţelegeţi, milord ?

— Ce să înţeleg ? se încăpăţînă să spună Monck.

— Dacă altul ar cunoaşte taina pe care o cunosc eu...

— Ce taină ?

— Eh, milord, acea nenorocită taină de la Newcastle.

— A, milionul domnului conte de La Fère ?

— Nu, milord, nu ; acţiunea îndreptată contra înălţimii voastre.

— A fost bine pusă la cale, cavalere, asta e tot ; trebuie să recunosc. Dumneata eşti un războinic şiret şi viteaz în acelaşi timp, ceea ce înseamnă că întruneşti însuşirile lui Fabius [1] şi ale lui Hannibal. Deci, te-ai folosit de mijloacele dumitale, de forţă şi violenţe ; nu mai e nimic de spus despre asta, decît că eu trebuia să mă apăr.

— Eh, ştiu asta, milord, şi nu mă aşteptam la mai puţin în privinţa nepărtinirii dumneavoastră ; de aceea, dacă n-ar fi fost decît răpirea în sine, la dracu ! n-ar fi nimic ; dar mai sînt...

— Ce mai sînt ?

— Împrejurările în care s-a făcut această răpire.

— Care împrejurări ?

— Ştiţi prea bine, milord, ce vreau să spun.

— Nu, să mă bată Dumnezeu dacă ştiu !

— E vorba de... Într-adevăr, e greu de spus.

— De ce e vorba ?

— Ei bine, e vorba de blestemata aceea de ladă.

Monck se înroşi deodată tot.

[1] Fabius Cunctator, ilustru cetăţean roman, care, prin tactica sa plină de prudenţă, a izbutit să pună stavilă înaintării vertiginoase a faimosului general cartaginez Hannibal.

— Pîrlita aceea de ladă — continuă d'Artagnan — lada aceea de brad, ştiţi ?

— Aha, mai că şi uitasem de ea.

— De brad — urmă iarăşi d'Artagnan — cu o deschizătură pentru nas şi pentru gură. Într-adevăr, milord, tot ce s-a întîmplat atunci mai treacă-meargă ; dar lada, lada ! Hotărît lucru, era o glumă cît se poate de proastă !

Monck se frămînta în sinea lui, plin de năduf.

— Şi totuşi, dacă am făcut asta — reluă d'Artagnan — eu, un căpitan de aventuri, este pentru că, foarte simplu, alături de acţiunea puţin cam uşuratică pe care am întreprins-o, dar pe care gravitatea situaţiei o poate scuza, la mine precumpănesc totdeauna prevederea şi chibzuinţa.

— O — făcu Monck — crede-mă că te cunosc bine, domnule d'Artagnan, şi te preţuiesc mult.

D'Artagnan nu-l slăbea nici o clipă din ochi, iscodind să afle ce se petrecea în gîndul generalului pe măsură ce vorbea.

— Dar nu e vorba de mine — zise el.

— Atunci, în fine, de cine e vorba ? întrebă generalul, care începea să-şi piardă răbdarea.

— E vorba de rege, care niciodată nu-şi va putea stăpîni limba.

— Dar, la urma urmelor, cînd o să mai amintească el de asta ? zise Monck, bîlbîindu-se.

— Milord — reîncepu d'Artagnan — nu vă feriţi, vă rog, de un om care vă vorbeşte atît de deschis, precum o fac eu. Aveţi dreptul să vă manifestaţi susceptibilitatea, oricît de modestă ar fi ea. Ce naiba, nu e un loc potrivit pentru un om serios ca dumneavoastră, pentru un om care se joacă, aş putea zice, cu sceptrele şi coroanele aşa cum se joacă un acrobat cu bilele ; nu e un loc potrivit pentru un om serios, zic, să fie închis într-o ladă, asemenea unui obiect curios de istorie naturală ; căci, în sfîrşit, înţelegeţi, asta i-ar face să plesnească de rîs pe toţi duşmanii dumneavoastră, şi sînteţi atît de mare, atît de nobil, atît de generos, încît meritaţi mai mult. Această taină poate face să moară de rîs jumătate din speţa omenească, dacă v-ar înfăţişa cineva închis în lada aceea. Or, nu se cuvine ca lumea să rîdă în aşa hal de al doilea personaj al acestui mare regat.

Monck își pierdu cu desăvîrșire firea la gîndul că ar putea fi vreodată înfățișat în lada sa. Ridicolul, așa cum atît de bine prevăzuse d'Artagnan, avu asupra lui o înrîurire pe care nici sorții războiului, nici setea de mărire, nici teama de moarte nu putuseră să o aibă.

„Bun — își zise gasconul — i-e frică ; sînt salvat."

— Oh, cît despre rege — rosti Monck — să n-ai nici o grijă, domnule d'Artagnan ; regele nu va glumi cu Monck, ți-o jur !

Strălucirea ochilor săi fu prinsă din zbor de către d'Artagnan. Monck se îmblînzise mai repede decît se așteptase mușchetarul.

— Regele — adăugă el — e o fire prea nobilă, regele are o inimă prea mare pentru a voi răul aceluia care îi face bine.

— O, fără îndoială ! strigă d'Artagnan. Sînt întru totul de părerea dumneavoastră în ceea ce privește inima regelui, dar nu și capul său ; e bun, dar e cam ușuratic.

— Regele nu va fi ușuratic cu Monck, fii fără grijă !

— Așadar, nici dumneavoastră n-aveți nici o grijă, milord ?

— În această privință, cel puțin, nu, nici una.

— Oh, vă înțeleg, sînteți liniștit în privința regelui.

— Asta ți-am și spus.

— Dar nu sînteți tot atît de liniștit în privința mea ?

— Credeam a-ți fi spus că am încredere în loialitatea și în discreția dumitale.

— Firește, firește ; dar mai gîndiți-vă și la altceva...

— La ce să mă gîndesc ?

— La faptul că eu nu sînt singur, că am tovarăși ; și ce tovarăși !

— Oh, da, îi cunosc.

— Din nefericire, milord, și ei vă cunosc pe dumneavoastră.

— Ei și ?

— Ei sînt acolo, la Boulogne, și mă așteaptă.

— Și te temi de ceva ?...

— Da, mă tem că în lipsa mea... La dracu ! Dacă aș fi alături de ei, aș răspunde de tăcerea lor.

— Aveam dreptate să-ți spun că primejdia, dacă e vorba de vreo primejdie, nu va veni din partea maiestății sale,

oricît de înclinată ar fi ea către glume, ci din partea tovarăşilor dumitale, cum singur ai spus... Să fii batjocorit de un rege, mai merge, dar de nişte soldăţoi bădărani... *Goddam*[1] *!*

— Da, vă înţeleg, aşa ceva e de nesuportat ; tocmai de aceea am venit să vă spun, milord : nu credeţi că ar fi mai bine să plec în Franţa cît mai repede cu putinţă ?

— Desigur, dacă socoţi că prezenţa dumitale...

— Se impune în faţa acestor ticăloşi ? O, de asta vă asigur, milord !

— Dar prezenţa dumitale nu va împiedica răspîndirea zvonului, în cazul cînd s-a şi dat în vileag ceva.

— O, nu s-a dat nimic în vileag, milord, vă garantez ! Oricum, fiţi încredinţat că sînt hotărît pentru un lucru.

— Care ?

— Să-i zdrobesc capul primului care va fi scos o vorbă şi primului care va fi auzit-o. După aceea, mă voi întoarce în Anglia pentru a căuta un adăpost şi poate o slujbă pe lîngă înălţimea voastră.

— Oh, întoarce-te, întoarce-te !

— Din nefericire, milord, nu vă cunosc decît pe dumneavoastră aici şi mă tem că nu vă voi mai găsi, sau că mă veţi da uitării în înaltele sfere în care vă aflaţi.

— Ascultă, domnule d'Artagnan — răspunse Monck — dumneata eşti un gentilom încîntător, plin de spirit şi de curaj ; ţi se cuvin toate fericirile de pe lume ; vino cu mine în Scoţia şi, ţi-o jur, îţi voi crea în viceregatul meu o soartă pe care oricine o va pizmui.

— Oh, milord, aşa ceva e cu neputinţă în ceasul de faţă ! În timpul ce urmează, am de îndeplinit o datorie sfîntă : aceea de a veghea asupra gloriei domnici voastre ; trebuie să împiedic ca vreun răuvoitor să nu întunece în ochii contemporanilor — şi, cine ştie ? în ai posterităţii chiar — strălucirea numelui vostru.

— Ai posterităţii, domnule d'Artagnan ?

— Eh, de bună seamă ! Este nevoie ca, în faţa posterităţii, toate amănuntele întîmplării aceleia să rămînă un mister ; căci, presupuneţi, vă rog, că acea nenorocită poveste cu lada de brad se va răspîndi în lume ; ei bine, atunci se va spune nu că l-aţi restabilit pe rege din loialitate, în virtu-

[1] Interjecţie injurioasă, în limba engleză.

tea liberului vostru arbitru, ci că aţi făcut-o în urma unui compromis încheiat între amîndoi la Scheveningen. Zadarnic aş mai încerca să arăt cum s-au petrecut lucrurile, eu care o ştiu prea bine, nimeni nu mă va crede ; toţi vor crede că am primit şi eu partea mea din friptură şi că mă îndop cu ea.

Monck îşi încreţi sprîncenele.

— Glorie, onoare, cinste — murmură el — nu sînteţi decît nişte vorbe goale !

— Ceaţă — adăugă d'Artagnan — ceaţă prin care nimeni nu vede niciodată limpede.

— Ei bine, atunci du-te în Franţa, scumpul meu domn — zise Monck. Du-te şi, pentru ca Anglia să ţi se pară mai primitoare şi mai plăcută, primeşte o amintire din partea mea.

„Ce-o mai fi şi asta ?" se întrebă d'Artagnan.

— Am pe malul rîului Clyde — continuă Monck — o căsuţă ascunsă între copaci, un mic castel, cum se spune pe aici. Pe lîngă această căsuţă se mai află şi o sută de pogoane de pămînt ; primeşte-le.

— O, milord...

— Te vei simţi acolo ca la dumneata, şi acesta îţi va fi adăpostul de care îmi vorbeai adineauri.

— Vă voi fi prea îndatorat, milord ! Drept să vă spun, mi-e ruşine.

— Nu, domnule — zise Monck cu un surîs uşor — nu, eu voi fi cel care îţi rămîne îndatorat. Şi, strîngînd mîna muşchetarului, adăugă : Voi pune să se încheie actul de donaţie.

Apoi ieşi.

D'Artagnan îl privi cum se îndepărtează şi rămase gînditor, ba chiar foarte tulburat.

— În sfîrşit — murmură el — iată, orice s-ar zice, un om cumsecade. E trist să-ţi dai seama că numai din teamă faţă de mine, iar nu din dragoste, a făcut ceea ce a făcut, dar nu-i nimic, o să-i vină lui şi dragostea. Pe urmă, după o clipă de meditare mai adîncă, adăugă : Hm ! La ce bun ? Nu-i decît un englez !

Şi ieşi, la rîndul lui, puţin buimăcit după această luptă încordată cu generalul.

— Aşadar — îşi zise mai departe — iată-mă proprietar... Dar cum dracu să împart castelul acela cu Planchet ? Poate

doar să-i dau lui pămîntul şi eu să păstrez castelul, ori să ia el castelul, în timp ce eu... Haidade ! Domnul Monck nu va îngădui în ruptul capului ca eu să împart cu un băcan o casă în care a locuit el ! E prea mîndru ca să admită asta ! Dar, la urma urmei, pentru ce atîta vorbă ? Că doar nu datorită banilor asociaţiei m-am ales cu acest castel, ci numai deşteptăciunii mele ; ca atare, e numai al meu. Şi-acum, să mă întîlnesc cu Athos.

Şi porni spre locuinţa contelui de La Fère.

XXXVII

CUM D'ARTAGNAN RÎNDUI PASIVUL ASOCIAŢIEI ÎNAINTE DE A-I STABILI ACTIVUL

— Hotărît lucru — îşi zise d'Artagnan — sînt în zodie bună. Steaua care luceşte o dată în viaţa oricărui om, care a lucit pentru Iov şi pentru Iros [1], cel mai nenorocit dintre iudei şi cel mai sărac dintre greci, luceşte în sfîrşit şi pentru mine. Nu voi mai face prostii, voi căuta să trag foloase ; e şi vremea ca să-mi vie mintea la cap !

Mîncă în seara aceea, foarte bine dispus, cu prietenul său Athos, fără a-i vorbi nimic de donaţia aşteptată, dar, în timp ce se ospătau, nu se putu împiedica să-l întrebe totuşi pe amicul său cîte ceva în legătură cu însămînţatul, cu plantările, cu producţia în genere. Athos răspundea cu bunăvoinţă, aşa cum făcea el întotdeauna. Se gîndea că d'Artagnan voia pesemne să devină proprietar de pămînt ; numai că, în cîteva rînduri, se pomeni regretînd voioşia atît de mare şi glumele atît de hazlii ale veselului său tovarăş de

[1] Personaj din „Odiseea". Acest sărman cerşetor din Itaca, pe care pretendenţii Penelopei îl însărcinau cu mesajele lor, l-a provocat pe Ulise, reîntors în chip de vagabond, iar Ulise l-a bătut atît de tare, încît i-a rupt falca.

odinioară. Într-adevăr, d'Artagnan, trăgînd farfuria mai aproape, începuse să scrie în grăsimea sleită de pe fundul ei tot felul de cifre şi să facă nişte socoteli de-a dreptul impresionante.

Ordinul, sau mai bine zis îngăduinţa de îmbarcare li se aduse chiar în aceeaşi seară. În timp ce contele primea hîrtia cu pricina, un alt trimis îi înmîna lui d'Artagnan un mic sul de pergamente acoperite cu toate peceţile prin care se consfinţeşte în Anglia o proprietate de pămînt. Athos îl surprinse răsfoind pe furiş aceste diferite acte ce statorniceau faptul împroprietăririi. Prudentul Monck, alţii ar fi spus generosul Monck, schimbase însă donaţia într-o vînzare şi recunoştea că ar fi primit suma de cincisprezece mii de lire drept preţ al cumpărării.

Cel ce adusese hîrtiile plecase. D'Artagnan continua să le citească îndeaproape, în timp ce Athos îl privea zîmbind. D'Artagnan zări peste umăr unul din zîmbetele acelea şi vîrî numaidecît sulul de acte în tubuleţul lor.

— Iartă-mă — îngînă Athos.

— Oh, dar n-ai fost de loc indiscret, dragul meu — răspunse locotenentul — voiam să...

— Nu, nu-mi spune nimic, te rog ; ordinele sînt chestiuni atît de sfinte, încît cel care le-a primit nu trebuie să spună o vorbă nici măcar fratelui, nici măcar părintelui său. Astfel, eu care îţi vorbesc şi care te iubesc mai mult decît pe un frate sau pe un părinte, mai mult decît orice pe lume...

— În afară de Raoul al tău !

— Pe Raoul îl voi iubi şi mai mult atunci cînd va fi un bărbat adevărat şi cînd îl voi vedea că se afirmă în deplinătatea caracterului şi a faptelor sale... aşa cum te-am văzut pe tine, prietene.

— Spuneai, mi se pare, că ai şi tu un ordin, şi că nu mi-l vei dezvălui şi mie, aşa e ?

— Da, dragă d'Artagnan.

Gasconul scoase un oftat.

— Era o vreme — zise el — cînd un asemenea ordin l-ai fi aruncat, desfăcut, pe masă şi mi-ai fi spus : „D'Artagnan, citeşte mîzgălitura asta, ca s-auzim şi noi, eu, Porthos şi Aramis".

— Ai dreptate... Oh, pe atunci eram plini de tinereţe, de încredere, eram la vîrsta generoasă cînd sîngele porunceşte, sub năvala fierbinte a pasiunii!

— Ei bine, Athos, vrei să-ţi spun un lucru?

— Spune, prietene.

— Vremea aceea minunată, vîrsta aceea generoasă, acea clocotire a sîngelui fierbinte sînt foarte frumoase, nu încape îndoială, însă eu nu le regret cîtuşi de puţin. E întocmai ca timpul petrecut la şcoală... Am întîlnit adesea cîte un prost care mi se lăuda cu zilele acelea de pedepse, de vergi la palmă, de coji de nuci sub genunchi şi altele... E ciudat, dar mie nu mi-au plăcut astea niciodată; şi oricît de harnic şi de cumpătat aş fi fost (iar tu ştii, Athos, dacă am fost), oricît de simplu aş fi părut în veşmintele mele, totuşi nu m-am putut stăpîni să nu prefer broderiile lui Porthos în locul tunicii mele flenduroase, care lăsa vîntul să pătrundă prin ea iarna, şi soarele vara. Vezi dar, prietene, voi fi totdeauna împotriva celui care spune că preferă răul în locul binelui. Or, în timpurile care s-au dus, totul a fost rău pentru mine, atunci cînd fiecare lună venea cu o gaură în plus în pielea mea şi în tunica mea, şi cu un scud mai puţin în biata mea pungă; din acele nemernice timpuri de clătinări şi bîjbîiri nu regret nimic, absolut nimic, nimic, nimic, decît prietenia noastră; căci am în piept o inimă; şi, minune! această inimă n-a fost uscată de vîntul mizeriei care bătea prin găurile mantalei mele, sau străpunsă de spadele de tot felul care pătrundeau prin găurile sărmanei mele piei.

— Să nu regreţi prietenia noastră — zise Athos — ea nu va muri decît o dată cu noi. Prietenia e alcătuită mai ales din amintiri şi obişnuinţe, şi dacă adineauri ai făcut o mică satiră la adresa prieteniei mele, fiindcă aş şovăi să-ţi vorbesc despre misiunea mea în Franţa...

— Eu?... O, ceruri sfinte! Dacă ai şti, scump şi bun prieten, cît de puţin mă interesează de la o vreme încoace toate misiunile din lume!

Şi, spunînd acestea, strînse în mînă sulul de pergamente aflat în buzunarul său.

Athos se ridică de la masă şi chemă gazda să-i plătească bucatele servite.

— De cînd sînt prietenul tău — zise d'Artagnan — eu n-am plătit niciodată o masă. Porthos adesea, Aramis cîte-

odată, iar tu aproape totdeauna erai cel care scotea punga de cîte ori ne apropiam de sfîrşitul ospăţului. Acum sînt bogat şi vreau să încerc şi eu să văd dacă e cu adevărat un eroism să plăteşti o masă.

— Încearcă — zise Athos, băgîndu-şi punga la loc în buzunar.

Cei doi prieteni porniră apoi către port, nu fără ca d'Artagnan să se uite mereu înapoi, spre a vedea dacă preţioşii lui scuzi nu iau calea-ntoarsă. Noaptea îşi întinsese vălul ei negru peste apele galbene ale Tamisei ; se auzeau scrîşnetele scripeţilor şi bufniturile butoaielor ce prevesteau fîşîitul produs de întinderea pînzelor, fîşîit ce de atîtea ori făcuse să bată inimile muşchetarilor, atunci cînd ameninţarea mării era cea mai mică dintre toate cele pe care mergeau să le înfrunte. De data asta însă aveau să se îmbarce pe o corabie mare, care-i aştepta la Gravesend, iar Carol al II-lea, totdeauna plin de atenţii cînd era vorba de lucruri mărunte, pregătise unul din iahturile sale, cu doişprezece oameni din garda lui scoţiană, spre a face onorul ambasadorului pe care-l trimitea în Franţa. La miezul nopţii, iahtul lăsă călătorii pe puntea corăbiei, şi la ceasurile opt de dimineaţă, ambasadorul şi prietenul său puneau din nou piciorul pe pămînt, în portul de la Boulogne.

În timp ce contele şi Grimaud se îngrijeau de cai pentru a porni de-a dreptul la Paris, d'Artagnan dădu o fugă pînă la hanul unde, conform ordinelor sale, trebuia să-l aştepte mica lui trupă. Domnişorii ăştia se ospătau din belşug cu stridii, cu peşte şi cu rachiu aromat cînd d'Artagnan se ivi în prag. Erau bine afumaţi cu toţii, dar nici unul nu întrecuse încă măsura. Un ura ! puternic de bucurie îl întîmpină pe căpitan la intrarea în han.

— Iată-mă — zise d'Artagnan. Campania s-a terminat şi am venit să dau fiecăruia adausul de soldă pe care l-am făgăduit.

Din ochii tuturor ţîşniră scîntei.

— Fac rămăşag că n-a mai rămas nici o sută de livre în chimirul celui mai bogat dintre voi.

— Asta cam aşa e ! răspunseră toţi în cor.

— Domnilor — le spuse atunci d'Artagnan — iată cel din urmă consemn. Tratatul de negoţ a fost încheiat, datorită dibăciei noastre de a fi pus mîna pe cel mai iscusit

financiar al Angliei ; căci, acum pot să vă mărturisesc, omul pe care a trebuit să-l răpim era vistiernicul generalului Monck.

Acest cuvînt — „vistiernic" — produse oarecare freamăt în rîndul armatei sale. D'Artagnan observă că numai ochii lui Menneville nu dovedeau o încredere deplină.

— Pe acest vistiernic — urmă d'Artagnan — l-am adus într-o țară neutră, în Olanda ; acolo l-am pus să semneze tratatul, apoi l-am dus cu însumi înapoi la Newcastle și, fiindcă a fost mulțumit de felul cum ne-am purtat cu el, fiindcă lada de brad a fost mutată de ici colo fără zdruncinături și a fost căptușită bine, ca să fie moale, i-am cerut o răsplată pentru voi. Iat-o !

Și aruncă un săculeț destul de respectabil pe masă. Toți întinseră deodată mîinile.

— O clipă, micluşeilor — vorbi d'Artagnan. Dacă aici e o bogăție, este totodată și o poruncă.

— Ho-ho ! murmură gloata.

— Ne aflăm, prieteni, la o răspîntie, unde se cere să avem, înainte de toate, cap ; ca să v-o spun pe șleau : ne aflăm între spînzurătoare și Bastilia.

— Ho-ho ! repetă corul.

— E lesne de înțeles. A trebuit să-i lămuresc generalului Monck de ce și cum a dispărut vistiernicul său ; pentru asta a fost nevoie să aștept restaurarea, în care aproape nimeni nu mai credea, a regelui Carol, unul din prietenii mei...

Aci, adunarea încrucișă o privire de adîncă mulțumire cu privirea deosebit de mîndră a lui d'Artagnan.

— Regele odată restaurat, i l-am înapoiat lui Monck pe omul său de afaceri, cam boțit, e drept, dar, în sfîrșit, i l-am dus înapoi viu și nevătămat ! Atunci, generalul Monck, iertîndu-mă, căci m-a iertat, nu s-a putut împiedica să-mi spună aceste vorbe, pe care vă cer și vouă acum să vi le întipăriți bine, aici, între ochi, sub bolta țestei : „Domnule, gluma e bună, dar mie, firește, nu-mi plac glumele. Dacă vreodată va fi să se scape vreo vorbă despre ceea ce ai făcut (auzi, domnule Menneville ?), fie de pe buzele dumitale, fie de pe ale tovarășilor dumitale, află că am în regatul meu din Scoția și Irlanda șapte sute patruzeci și una de spînzurători de lemn de stejar, prinse în cîrlige de

fier şi cu funiile unse proaspăt în fiecare săptămînă. Îi voi face cadou cîte una din aceste spînzurători fiecăruia dintre voi şi, bagă bine în cap, domnule d'Artagnan, a adăugat el (bagă bine în cap şi dumneata, domnule Menneville !), îmi vor mai rămîne şapte sute treizeci pentru plăcerile mele mai mărunte. În plus de asta..."

— O, o ! făcură simbriaşii. Mai e şi un „plus" ?

— Un nenorocit de plus : „Domnule d'Artagnan, îi trimit regelui Franţei tratatul încheiat, cu rugămintea de a-i închide pînă una alta în Bastilia, apoi de a mi-i expedia încoace pe toţi aceia care au luat parte la răpire ; şi asta e o rugăminte pe care regele mi-o va îndeplini, fără doar şi poate".

Un murmur de groază porni de la toate colţurile mesei.

— Da, da — făcu d'Artagnan — numai că acest vrednic domn Monck a uitat un lucru, anume că nu ştie cum îl cheamă pe nici unul dintre voi ; eu singur vă ştiu numele, dar nu eu — cred că nu vă îndoiţi de asta ! — voi fi acela care să vă trădeze. La urma urmei, de ce aş face-o ? Cît despre voi, presupun că nu veţi fi atît de neghiobi încît să vă pîrîţi unul pe altul, căci atunci regele, ca să scape de grija de a vă hrăni şi adăposti, vă va trimite valvîrtej în Scoţia, unde sînt cele şapte sute patruzeci şi una de spînzurători. Asta este, domnilor ! Şi acum nu mai am de adăugat nici un singur cuvînt la cele pe care am avut cinstea de a vi le spune. Sînt pe deplin încredinţat că m-aţi înţeles bine, nu-i aşa, domnule Menneville ?

— Bine de tot — mormăi acesta.

— Şi-acum, scuzii ! rosti d'Artagnan. Închideţi toate uşile.

Zise şi desfăcu săculeţul de pe masă, din care se rostogoliră îndată mai mulţi scuzi de aur nou-nouţi. Toţi se aplecară repede să-i culeagă de pe jos.

— Mai încet ! strigă d'Artagnan. Nimeni să nu se mişte, o să-i adun eu singur.

Şi-i adună într-adevăr, apoi dădu fiecăruia cîte cincizeci de scuzi strălucitori, primind de la ei tot atîtea binecuvîntări cîte piese împărţise.

— Acum — le spuse el — dacă ar fi cu putinţă să vă mai astîmpăraţi şi voi, dacă v-aţi hotărî şi voi să deveniţi nişte burghezi cinstiţi şi cumsecade...

— Asta e cam greu — bolborosi unul dintre ei.

— Şi pentru ce să devenim, căpitane? întrebă altul.

— Fiindcă v-aş mai putea regăsi cîndva şi, cine ştie? v-aş mai fi miluit din vreme în vreme cu cîte o astfel de pomană...

Făcu apoi un semn către Menneville, care asculta totul cu multă atenţie.

— Menneville — îi spuse el — vino cu mine. Adio, flăcăi! Nu vă mai amintesc că trebuie să vă ţineţi gura!

Menneville ieşi după el, în timp ce strigătele de rămas bun ale celorlalţi se amestecau cu dulcele zornăit al aurului ce aluneca în buzunarele lor.

— Menneville — vorbi d'Artagnan cînd ajunseră în stradă — tu nu eşti prost, dar ia seama să nu devii! Nu-mi pari a fi omul care se sperie de spînzurătorile lui Monck şi nici de Bastilia maiestăţii sale regele Ludovic al XIV-lea, dar îmi faci cinstea de a părea că te temi de mine. Ei bine, ascultă: la cea mai mică vorbă pe care-o vei slobozi, te voi ucide ca pe un pui de găină. Pentru asta am în buzunar iertarea de păcat primită de la Sfîntul nostru părinte, papa.

— Vă încredinţez că nu ştiu absolut nimic, scumpe domnule d'Artagnan, şi că toate cele spuse de dumneavoastră sînt pentru mine literă de evanghelie.

— Ştiam că eşti un băiat deştept — zise muşchetarul — te-am cîntărit de acum douăzeci şi cinci de ani. Aceşti cincizeci de scuzi de aur, pe care ţi-i dau pe deasupra, dovedesc cît de mult te preţuiesc. Ţine!

— Mulţumesc, domnule d'Artagnan — bîigui Menneville.

— Cu suma asta poţi să devii un om foarte cinstit — adăugă d'Artagnan cu tonul cel mai serios. Ar fi ruşinos ca o minte ca a ta şi un nume pe care nu mai îndrăzneşti să-l porţi să fie terfelite pentru totdeauna sub rugina unei vieţi mîrşave. Cată să fii om de treabă, Menneville, şi trăieşte un an de zile cu aceşti o sută de scuzi de aur, care sînt o răsplată frumoasă, crede-mă: de două ori solda unui înalt ofiţer. Peste un an, vino la mine şi, la dracu! voi face ceva din tine.

Menneville jură, aşa cum făcuseră şi ceilalţi, că va fi mut ca mormîntul. Şi totuşi, trebuie că cineva a vorbit, dar cum este neîndoios că aceasta n-a făcut-o vreunul din

cei nouă tovarăşi, după cum este atît de sigur că n-a făcut-o nici Menneville, rămîne de presupus că cel care a vorbit este d'Artagnan însuşi, deoarece, în calitatea lui de gascon, el avea limba mult mai aproape de buze. Căci, în sfîrşit, dacă n-ar fi el, care altul ar putea să fie ? Şi cum s-ar explica atunci că taina lăzii de brad, prevăzută cu o mică deschizătură la un capăt, a putut să ajungă la cunoştinţa noastră, şi încă într-un chip atît de amănunţit, încît, după cum s-a văzut, am putut povesti aici toată întîmplarea, pînă în cele mai mici ascunzişuri ? Ascunzişuri care, de altminteri, aruncă o lumină pe cît de nouă, pe atît de neaşteptată asupra acestei părţi din istoria Angliei, lăsată pînă astăzi în umbră de către toţi istoricii, aceşti iluştri confraţi ai noştri.

XXXVIII

UNDE SE VEDE CĂ BĂCANUL FRANCEZ A IEŞIT CU OBRAZUL CURAT ÎNCĂ DIN VEACUL AL XVII-LEA

Odată socotelile încheiate şi toate sfaturile date, d'Artagnan nu se mai gîndi decît să se vadă la Paris cît mai repede cu putinţă. Athos, la rîndul său, era dornic să se întoarcă la casa lui şi să se odihnească puţin. Oricît de întregi ar rămîne sufletul şi trupul după oboselile călătoriei, omul pornit la drum simte cu plăcere, la capătul zilei, chiar atunci cînd ziua a fost frumoasă, că noaptea îi va aduce dulceaţa somnului. De aceea, călărind alături, de la Boulogne la Paris, cei doi prieteni, fiecare adîncit în lumea gîndurilor lui, nu vorbiră despre lucruri atît de însemnate încît să merite osteneala de a le mai povesti cititorului : şi unul şi altul, furaţi de visurile proprii şi făurind planuri de viitor deosebite între ele, căutau mai ales să scurteze drumul,

grăbind paşii cailor. În seara celei de a patra zile de la plecarea lor din Boulogne, Athos şi d'Artagnan ajunseră la barierele Parisului.

— Încotro o apuci acum, scumpe prietene? întrebă Athos. Eu mă duc de-a dreptul la hanul unde trag de obicei.

— Iar eu de-a dreptul la asociatul meu.

— La Planchet?

— Ei, Doamne, da: la „Drugul de Aur".

— Am rămas înţeleşi că ne vom mai revedea, nu-i aşa?

— Dacă mai rămîi la Paris, da; căci eu voi rămîne aici.

— Nu. După ce-l voi îmbrăţişa pe Raoul, căruia i-am dat întîlnire la mine, la han, voi pleca fără întîrziere spre La Fère.

— Ei bine, adio, atunci, scump şi desăvîrşit prieten!

— La revedere, mai degrabă, căci la urma urmelor nu ştiu de ce n-ai veni să locuieşti cu mine la Blois. Iată-te liber acum, iată-te bogat; îţi vei cumpăra, dacă vrei, o mică proprietate în apropiere de Cheverny sau pe lîngă Bracieux. Într-o parte, vei avea cele mai frumoase păduri din lume, care se întind pînă la acelea din Chambord; în cealaltă, bălţi ce-ţi încîntă ochiul. Tu care iubeşti vînătoarea şi care, vrînd-nevrînd, eşti poet, ai să găseşti acolo, scumpe prieten, fazani, cîrstei şi lişiţe, fără să mai vorbim de minunatele apusuri de soare şi de plimbările cu barca ce i-ar face să viseze chiar pe Nemrod[1] şi pe Apolo[2] însuşi. Pînă la cumpărare, ai putea să stai la mine în La Fère, şi acolo ne vom duce să prindem ţarce în viţa de vie, aşa cum făcea regele Ludovic al XIII-lea. E o ocupaţie plăcută pentru nişte bătrînei ca noi.

D'Artagnan strînse cu multă căldură mîinile lui Athos.

— Scumpul meu conte — zise el — nu-ţi spun încă nici da, nici nu. Lasă-mă să-mi petrec la Paris timpul ce-mi este de trebuinţă ca să pun în rînduială toate treburile mele

[1] Rege caldeean, rămas celebru pentru priceperea şi pasiunea lui neobosită pentru vînătoare.

[2] Zeitate la vechii greci şi la romani — protectorul luminii şi al artelor frumoase. Era fiul lui Iupiter şi al Latonei, şi fratele geamăn al Dianei. Se mai numea şi Febus.

de aici şi să mă obişnuiesc pe încetul cu greul şi strălucitorul gînd ce-mi apasă creierul şi aproape că mă covîrşeşte. Sînt bogat, bine zici, dar de aici şi pînă la a mă deprinde cu bogăţia, mă cunosc îndeajuns, e o cale lungă şi voi fi un animal nesuferit. Or, n-am ajuns încă atît de nătîng, încît să nu mai ştiu ce vorbesc în faţa unui prieten ca tine, Athos. Haina e frumoasă, haina e brodată cu aur, dar e nouă şi mă strînge la subţiori.

Athos zîmbi.

— Fie — murmură el. Dar în legătură cu această haină, vrei să-ţi dau un sfat, dragă d'Artagnan ?

— Oh, foarte bucuros.

— N-ai să te superi de loc ?

— Fii serios !

— Atunci cînd bogăţia se abate asupra cuiva la anii tîrzii şi pe neaşteptate, cel în cauză, spre a nu se pierde cu firea, e bine să fie zgîrcit, adică să nu cheltuiască mai mulţi bani decît ar fi avut înainte, sau să fie risipitor şi să facă atîtea datorii încît să redevină sărac.

— O, dar ceea ce-mi spui tu acum seamănă a sofism, scumpul meu filozof.

— Nu cred. Vrei să fii zgîrcit ?

— Nu, păcatele mele ! Am fost pe cînd n-aveam nimic. S-o mai schimbăm !

— Atunci fii risipitor.

— Nici asta, la naiba ! Datoriile mă îngrozesc. Creditorii sînt pentru mine ca dracii din iad care-i răsucesc pe osîndiţi în frigare, şi cum răbdarea nu e însuşirea mea de căpetenie, sînt ispitit să-i frec eu pe ei.

— Eşti omul cel mai înţelept pe care-l cunosc şi tu n-ai nevoie să primeşti sfaturi de la nimeni. Nebuni sînt aceia care ar crede că te-ar putea povăţui cu ceva. Dar, nu sîntem oare în strada Saint-Honoré ?

— Ba da, Athos.

— Uite, acolo, la stînga, căsuţa aceea lungă şi albă e hanul unde locuiesc eu. Observi că n-are decît două caturi. Eu stau la primul ; celălalt e închiriat unui ofiţer pe care slujba îl ţine departe opt sau nouă luni pe an, astfel că sînt singur în toată casa, aşa cum sînt la conacul meu, numai că aici mă costă bani.

— Oh, cît de bine ştii să te descurci tu în viaţă, Athos! Ce ordine şi ce lărgime! Iată ce mi-ar plăcea şi mie. Dar, ce vrei, ăsta e un dar din naştere, nu se învaţă.

— Linguşitorule! Haide, rămîi cu bine, scumpul meu prieten. Ascultă, aminteşte-i despre mine lui musiu Planchet; a rămas acelaşi băiat isteţ, nu-i aşa?

— Şi acelaşi om inimos, Athos. Adio!

Se despărţiră. În tot timpul acestei convorbiri, d'Artagnan nu slăbise nici o clipă din ochi un cal de povară în samarele căruia, sub un braţ de fîn, erau ascunse săculeţele, dimpreună cu celelalte lucruri ale lui. La Saint-Merri băteau ceasurile nouă seara; vînzătorii lui Planchet tocmai închideau prăvălia. La colţul străzii Lombarzilor, d'Artagnan opri, sub o streaşină, călăuza care ducea de hăţ calul cu samare şi chemă un simbriaş de-al lui Planchet, lăsîndu-i în pază nu numai cei doi cai, dar şi călăuza; după aceea intră la băcan, care abia se ridicase de la masă şi, într-o odaie alăturată, cerceta cu o anumită înfrigurare calendarul pe care, în fiecare seară, trăgea cîte o linie neagră peste ziua ce trecuse. În clipa cînd, după obiceiul lui zilnic, Planchet ştergea, oftînd, cu vîrful penei, ziua ce se scursese, d'Artagnan bătu cu talpa în pragul uşii, făcînd să-i sune pintenul de fier.

— Ah, Doamne! strigă Planchet.

Vrednicul băcan nu putu rosti nici un cuvînt mai mult: îl vedea în faţa lui pe asociatul său. D'Artagnan intră, încovoiat de spate, cu o înfăţişare posomorîtă. Gasconul îşi avea planul său în legătură cu Planchet.

„Doamne sfinte! îşi spuse în sinea lui băcanul, uitîndu-se la călător. E tare amărît!"

Muşchetarul se aşează pe un scaun.

— Scumpe domnule d'Artagnan — bîigui Planchet, sub povara unei pîrdalnice bătăi de inimă — iată-vă întors! Dar cu sănătatea?

— Destul de bună, Planchet, destul de bună — răspunse d'Artagnan, scoţînd un oftat.

— Nădăjduiesc că n-aţi fost rănit, nu-i aşa?

— Eh!

— Da, văd că expediţia a fost grea — adăugă Planchet din ce în ce mai îngrijorat.

— Destul de grea — mormăi d'Artagnan.

Un fior îl străbătu prin tot trupul pe Planchet.

— Aş bea ceva — zise muşchetarul, ridicîndu-şi istovit capul.

Planchet alergă el însuşi la dulap şi-i aduse lui d'Artagnan un pahar mare cu vin. D'Artagnan se uită la sticlă.

— Ce vin e ăsta ? întrebă el.

— Vai, vinul care vă place mult, domnule — răspunse Planchet. E vinul acela vechi de Anjou, care într-o zi era să ne coste atît de scump pe toţi.

— Ah ! murmură d'Artagnan cu un zîmbet trist. Ah, bietul meu Planchet, merit eu oare să mai beau un vin bun ?

— Vai de mine, scumpul meu stăpîn ! exclamă Planchet, cu o sforţare supraomenească, în timp ce încordarea muşchilor feţei, paloarea şi tremurul ce-l cuprinsese trădau cea mai vie nelinişte. Vai, am fost şi eu soldat, prin urmare am curaj ; nu mă ţineţi pe ghimpi, domnule d'Artagnan : bănuţii noştri s-au dus, aşa-i ?

D'Artagnan, înainte de a răspunde, tăcu un răstimp, şi acest răstimp băcanului i se păru un veac, cu toate că tăcerea muşchetarului nu ţinu decît atît cît să se răsucească pe scaun.

— Şi dacă ar fi aşa — rosti el cu încetineală, clătinîndu-şi capul de sus în jos — ce-ai spune, sărmanul meu prieten ?

Planchet, din palid cum era, se îngălbeni ca ceara. S-ar fi zis că-şi înghiţise limba, atît de mult i se umflase gîtlejul, atît de mult i se înroşiseră ochii.

— Douăzeci de mii de livre ! murmură el. Douăzeci de mii de livre, nu mai puţin !...

D'Artagnan, cu gîtul îndoit, cu picioarele întinse, cu braţele fleşcăite, părea o statuie a Descurajării. Planchet lăsă să-i scape un suspin, smuls din cutele cele mai adînci ale rărunchilor.

— Bine — bîigui el — acum înţeleg totul. Dar să fim bărbaţi. S-a sfîrşit, s-a sfîrşit, n-ai ce-i face ! Mulţumiţi cerului că aţi scăpat cu viaţă, domnule.

— Firește, e mare lucru viaţa, de bună seamă ; dar, pînă una alta, sînt ruinat, ruinat !

— Ce naiba, domnule ! îl încurajă Planchet. Chiar dacă-i aşa, nu trebuie să deznădăjduim pentru atîta lucru ; vă veţi face băcan, laolaltă cu mine ; vă fac părtaş la ne-

goțul meu ; o să împărțim cîștigul pe din două, iar cînd nu va fi cîștig, ei bine, vom împărți migdalele, stafidele și prunele uscate, și vom ronțăi împreună cel din urmă sfert de caşcaval de Olanda.

D'Artagnan nu se mai putu preface multă vreme.

— La dracu ! strigă el, mișcat pînă în adîncul sufletului. Eşti un băiat minunat, pe cinstea mea, Planchet ! Spune, n-ai căutat să mă amăgeşti cumva ? N-ai văzut colo, la colțul străzii, sub streașina aceea, calul meu cu săculeții doldora ?

— Care cal ? Ce săculețe ? făcu Planchet, a cărui inimă se strînse deodată la gîndul că d'Artagnan înnebunise cu totul.

— Ei, săculeții englezeşti, la dracu ! întări d'Artagnan, luminîndu-se la față, plin de bucurie.

— Ah, Doamne ! îngînă Planchet, retrăgîndu-se din fața ochilor lui d'Artagnan, care dogoreau ca focul.

— Netotule ! strigă d'Artagnan. Mă credeai nebun, care va să zică. Şi cînd colo, niciodată, îți spun, niciodată n-am avut capul mai teafăr și inima mai voioasă. La săculeții noştri, Planchet, la săculeți !

— Dar care săculeți, Doamne, iartă-mă ?

D'Artagnan îl împinse pe Planchet la fereastră.

— Colo, sub streașina aceea, vezi un cal ?

— Da.

— Este cu spinarea încărcată ?

— Da, este.

— Îl vezi pe unul din băieții tăi de prăvălie vorbind cu însoțitorul meu ?

— Da, da, îl văd.

— Ei bine, tu știi cum îl cheamă pe băiatul acela, fiindcă e de la tine din prăvălie. Ia cheamă-l.

— Abdon ! Abdon ! strigă Planchet de la fereastră.

— Adu calul încoace — îi şopti d'Artagnan.

— Adu calul încoace ! zbieră Planchet.

— Acum, zece livre însoțitorului — zise d'Artagnan cu tonul de care s-ar fi folosit să comande un atac — doi băieți ca să aducă sus cei dintîi doi săculeți, doi pentru ceilalți doi din urmă, și... iute ! La dracu, să meargă totul strună !

Planchet se repezi pe scări, ca şi cum un diavol l-ar fi ciupit de călcîie. Peste o clipă, băieţii de prăvălie urcau treptele, încovoiaţi sub greutatea din spinare. D'Artagnan îi trimise apoi la culcare, încuie uşa cu grijă şi, adresîndu-se lui Planchet, care părea la rîndul lui că înnebunise, zise:

— Acum, noi amîndoi!

Şi întinse pe podea o pătură mare, peste care deşertă primul săculeţ. Acelaşi lucru îl făcu Planchet cu al doilea; apoi d'Artagnan, nerăbdător, îl spintecă pe al treilea cu cuţitul. Cînd Planchet auzi zornăitul tulburător al aurului şi arginţilor, cînd văzu revărsîndu-se din sac scuzii strălucitori care se zbăteau ca peştii aruncaţi din plasă, simţind că mormanul de piese roşcate sau argintii creştea mereu ca un val şi-l cuprindea pînă la glezne, îl apucă ameţeala, se împletici, se răsuci în jurul lui ca un om lovit de trăsnet şi se prăvăli cu toată greutatea peste grămada de bani, pe care trupul lui, în cădere, o făcu să se împrăştie, cu un scrîşnet de nedescris.

Planchet, sugrumat de bucurie, îşi pierduse cunoştinţa. D'Artagnan îi aruncă un pahar de vin alb peste faţă, ceea ce-l readuse numaidecît în simţiri pe băcan.

— Ah, Doamne! Ah, Doamne! Ah, Doamne! murmură Planchet, ştergîndu-şi de vin mustaţa şi barba.

Pe vremea aceea, întocmai ca şi astăzi, băcanii purtau mustăţi de cavaleri şi bărbi de lăncieri; în schimb, scăldarea în bani, destul de rară încă de pe atunci, a devenit astăzi aproape necunoscută.

— La dracu! strigă D'Artagnan. Sînt aici o sută de mii de livre pentru dumneata, domnule asociat. Ia-ţi partea dumitale, dacă nu te superi; eu o voi lua pe a mea.

— Oh, frumoasă sumă, domnule d'Artagnan, frumoasă sumă!

— Cu o jumătate de ceas mai înainte, îmi părea rău pentru partea ce ţi se cuvine; acum însă nu-mi mai pare rău, căci tu eşti un băcan cumsecade, Planchet. Haide să încheiem socoteala în mod cinstit, fiindcă, după cum se spune, socoteala bună îţi aduce un prieten bun.

— O, dar povestiţi-mi mai întîi toată întîmplarea — zise Planchet — ca trebuie să fie mult mai frumoasă decît banii aceştia.

— Pe legea mea — răspunse d'Artagnan, netezindu-şi mustaţa — nu zic nu, şi dacă vreodată istoricul se va gîndi la mine cînd va vorbi despre această întîmplare, va putea să spună că nu s-a adăpat la un izvor prost. Ascultă dar, Planchet, vreau să-ţi povestesc totul.

— Iar eu voi face între timp grămăjoare — zise Planchet. Începeţi, scumpul meu stăpîn.

— Să vezi... — începu d'Artagnan, potrivindu-şi răsuflarea.

— Una — numără Planchet, strîngînd prima grămăjoară de bani.

XXXIX

JOCUL DOMNULUI DE MAZARIN

Într-unul din vastele saloane ale Palatului Regal, cu pereţii îmbrăcaţi într-o catifea întunecată pe care sclipeau cadrele aurite ale unui mare număr de tablouri minunate, se vedea, în seara însăşi a sosirii celor doi francezi, toată curtea adunată în faţa alcovului domnului cardinal Mazarin, care pregătise o seară de jocuri în cinstea regelui şi a reginei.

Un mic paravan despărţea trei mese, aşezate într-un colţ al încăperii. La una din aceste mese se aflau regele şi cele două regine. Ludovic al XIV-lea, aşezat în faţa tinerei regine, soţia lui, îi zîmbea cu o expresie de foarte reală fericire. Ana de Austria ţinea cărţile cu dosul spre cardinal şi nora sa o ajuta la joc, atunci cînd nu-i zîmbea soţului ei. Cît despre cardinal, care stătea culcat, cu o înfăţişare foarte slăbită, foarte obosită, jocul lui îl făcea contesa de Soissons [1], iar el urmărea doar îndeaproape cărţile, cu o privire plină de patimă şi lăcomie.

[1] Soţia lui Charles de Soissons, fiul prinţului de Condé.

Cardinalul fusese sulemenit de Bernouin ; dar roşul care-i strălucea numai în pometii obrajilor făcea să iasă şi mai mult la iveală paloarea bolnăvicioasă a restului figurii şi galbenul lucios al frunţii. Singuri ochii aveau o sclipire mai vie, şi asupra acestor ochi de bolnav se aţinteau din cînd în cînd privirile neliniştite ale regelui, ale reginelor şi ale curtenilor.

Adevărul este că acei ochi ai lui signor Mazarin erau stelele mai mult sau mai puţin strălucitoare în care Franţa veacului al XVII-lea îşi citea destinul în fiecare seară şi în fiecare dimineaţă.

Monseniorul nici nu cîştiga, nici nu pierdea ; nu era deci nici vesel, nici trist. Asta era însă o stare în care Ana de Austria, plină de compătimire pentru el, nu voia să-l lase prea multă vreme ; dar pentru a-i stîrni bolnavului vreo tresărire mai puternică, ar fi trebuit ca ea să cîştige sau să piardă. Să cîştige ar fi fost primejdios, căci atunci Mazarin şi-ar fi schimbat nepăsarea într-o schimonosire dezgustătoare a feţei ; să piardă era de asemenea primejdios, fiindcă ar fi trebuit să se lase înşelată, şi atunci infanta, care urmărea jocul soacrei sale, fără îndoială că ar fi ţipat prea tare de bucurie pentru Mazarin.

Folosindu-se de această linişte, curtenii vorbeau cu însufleţire între ei. Domnul de Mazarin, dacă se întîmpla să fie în toane bune, era un prinţ îngăduitor, şi el, care nu oprea pe nimeni să cînte atunci cînd cineva cîştiga, nu era într-atît de tiran încît să-i oprească pe alţii să vorbească atunci cînd cineva se hotăra să piardă. Aşadar, toată lumea vorbea. La prima masă, tînărul frate al regelui, Filip, duce de Anjou, îşi privea chipul drăgălaş în oglinda unei cutiuţe. Favoritul său, cavalerul de Lorraine, sprijinit de fotoliul Prinţului, asculta cu o tainică invidie pe contele de Guiche, alt favorit al lui Filip, care povestea, în termeni aleşi, diferitele schimbări întîmplate în viaţa regelui aventurier Carol al II-lea. Amintea, ca pe nişte evenimente demne de un basm, toate rătăcirile lui prin Scoţia, spaimele ce-l urmăreau cînd partidele vrăjmaşe se ţineau după el, nopţile petrecute căţărat prin copaci, zilele cînd răbda de foame şi lupta din greu. Încetul cu încetul, soarta acestui rege năpăstuit atrase în aşa chip atenţia ascultătorilor, încît jocul începu să lîncezească chiar şi la masa regală, iar tînărul rege urmărea îngîndurat, cu privirea rătăcită, fără să pară că le dă vreo însemnătate, cele mai mici

amănunte ale acestei odisei, foarte pitoresc povestite de contele de Guiche.

Contesa de Soissons îl întrerupse pe povestitor.

— Mărturiseşte, conte, că înfloreşti totul — zise ea.

— Doamnă, repet ca un papagal ceea ce mi-au povestit şi mie diferiţi englezi. Aş spune chiar, spre ruşinea mea, că reproduc întocmai vorbele lor, ca o copie.

Ludovic al XIV-lea îşi înălţă capul ce arăta înţelepciune şi mîndrie.

— Doamnă — rosti el cu un glas studiat, ce trăda încă pe copilul sfios — domnul cardinal vă va spune că, pe vremea cînd eram minor, treburile Franţei erau lăsate în voia întîmplării... şi că dacă aş fi fost mai vîrstnic şi silit să pun mîna pe spadă, aş fi făcut-o adesea ca să-mi apăr masa de seară.

— Slavă Domnului — vorbi cardinalul, care deschidea pentru întîia oară gura — maiestatea voastră exagerează, căci hrana i-a fost totdeauna pregătită la vreme, împreună cu aceea a slujitorilor săi.

Regele roşi.

— Oh ! strigă Filip de la locul unde şedea şi fără a înceta să se privească în oglindă. Eu mi-amintesc că odată, la Melun, nu fusese pregătită hrana pentru nimeni, şi regele s-a ospătat cu două treimi dintr-o bucată de pîine, lăsîndu-mi mie cealaltă treime.

Toată adunarea, văzîndu-l pe Mazarin zîmbind, începu să rîdă. Regii pot fi măguliţi cu amintirea unei suferinţe din trecut, aşa cum sînt măguliţi cu speranţa într-o fericire din viitor.

— Aşa a fost scris, ca totdeauna coroana Franţei să rămînă pe capul regilor, dar să cadă de pe acela al regelui Angliei — se grăbi să adauge Ana de Austria. Şi dacă această coroană s-a clătinat uneori, căci se întîmplă adesea ca tronurile să se cutremure, cum se cutremură şi pămîntul, de fiecare dată, zic, cînd revoluţia venea cu ameninţările ei, o frumoasă izbîndă readucea liniştea.

— Cu cîteva odoare în plus la coroană — completă Mazarin.

Contele de Guiche tăcu ; regele îşi mîngîie obrazul şi Mazarin schimbă o privire cu Ana de Austria, ca spre a-i mulţumi pentru cele spuse.

— Asta n-are nici o însemnătate — zise Filip, netezindu-şi părul. Vărul meu Carol nu e frumos, dar e foarte viteaz şi s-a bătut ca un adevărat ostaş, iar dacă urmează să se bată aşa şi mai departe, nu încape îndoială că va sfîrşi prin a cîştiga o bătălie... ca la Rocroy [1].

— Dar n-are armată — îl întrerupse cavalerul de Lorraine.

— Regele Olandei, aliatul său, îi va da ajutor. Şi eu i-aş fi dat, dacă aş fi fost regele Franţei.

Ludovic al XIV-lea se înroşi ca ardeiul. Mazarin se prefăcu că urmăreşte mai atent ca oricînd jocul de cărţi.

— În ceasul de faţă — reluă contele de Guiche — soarta acestui nefericit prinţ e pecetluită. Dacă a fost înşelat de Monck, atunci e pierdut. Temniţa, moartea poate, vor încheia ceea ce surghiunul, luptele şi lipsurile au început.

Mazarin îşi încruntă sprîncenele.

— E adevărat — întrebă Ludovic al XIV-lea — că maiestatea sa Carol al II-lea a părăsit Haga ?

— Foarte adevărat, maiestate — răspunse tînărul. Tatăl meu a primit o scrisoare în care i se dau amănunte ; se ştie chiar că regele a debarcat la Dover ; nişte pescari l-au văzut intrînd în port ; restul e încă un mister.

— Aş vrea să ştiu restul — zise cu însufleţire Filip. Dumneata ştii ceva, frate ?

Ludovic al XIV-lea roşi din nou. Era pentru a treia oară în răstimp de un ceas.

— Întreabă-l pe domnul cardinal — răspunse el pe un ton care-l făcu pe cardinal, pe Ana de Austria şi pe toţi ceilalţi să ridice ochii.

— Ceea ce înseamnă, fiul meu — interveni Ana de Austria — că regelui nu-i place să se vorbească despre treburi de stat în afara consiliului.

Filip primi cu bunăvoinţă această dojană şi făcu o adîncă plecăciune, zîmbindu-i mai întîi fratelui său, apoi mamei sale. Dar Mazarin trase cu coada ochiului şi văzu că într-un colţ al salonului se formase un grup şi că ducele de Orléans, contele de Guiche şi cavalerul de Lorraine, împiedicaţi să

[1] In această localitate din departamentul Ardennes a avut loc, în 1613, o bătălie rămasă celebră în istoria Franţei, în care prinţul de Condé a zdrobit infanteria spaniolă.

vorbească cu glas tare, ar putea să-şi spună în şoaptă mai multe decît s-ar cuveni. Începu deci să le arunce nişte priviri pline de neîncredere şi nelinişte, îndemnînd-o pe Ana de Austria să găsească un mijloc de a le tulbura această convorbire tăinuită, cînd deodată Bernouin, strecurîndu-se sub perdeaua de la marginea patului, îi şopti la ureche stăpînului său :

— Monseniore, un trimis al maiestăţii sale regelui Angliei.

Mazarin nu-şi putu ascunde o uşoară tresărire, pe care regele o observă în treacăt. Mai mult pentru a nu lăsa să se înţeleagă că ar fi curios, decît a nu lăsa să pară că e de prisos, Ludovic al XIV-lea se ridică numaidecît şi, apropiindu-se de eminenţa sa, îi spuse bună seara. Întreaga adunare se ridică în acelaşi timp, cu un mare hîrjîit de scaune trase şi de mese împinse.

— Lăsaţi să plece rînd pe rînd toată lumea — îi spuse Mazarin lui Ludovic al XIV-lea — apoi binevoiţi să-mi acordaţi cîteva minute. E vorba de o chestiune asupra căreia aş dori să informez, chiar astă-seară, pe maiestatea voastră.

— Şi reginele ? întrebă Ludovic al XIV-lea.

— Şi domnul duce de Anjou — zise eminenţa sa.

Apoi cardinalul se retrase sub baldachinul său, ale cărui perdele, căzînd pînă jos, ascundeau patul. În tot acest timp, el nu pierdu însă nici o clipă din ochi grupul conspiratorilor.

— Domnule conte de Guiche — rosti Mazarin cu o voce tremurătoare, îmbrăcîndu-şi în dosul perdelelor halatul de casă pe care i-l ţinea Bernouin.

— Iată-mă, monseniore — răspunse tînărul, apropiindu-se.

— Ia cărţile mele ; dumneata ai noroc... Cîştigă în locul meu cîţiva bani de la aceşti domni.

— Da, monseniore.

Tînărul se aşează la masa de la care regele tocmai se ridicase pentru a sta de vorbă cu reginele. O partidă înverşunată începu numaidecît între conte şi cîţiva dintre curtenii cei mai bogaţi. Filip continuă să sporovăiască despre găteli împreună cu tînărul cavaler de Lorraine, în timp ce în dosul perdelelor de la alcov foşnetul halatului de mătase al cardinalului nu se mai auzi. Eminenţa sa îl urmase pe Bernouin în cabinetul alăturat odăii de culcare.

O AFACERE DE STAT

Cardinalul, trecînd în cabinetul său de lucru, îl găsi acolo pe contele de La Fère care aştepta, foarte ocupat să admire un minunat Rafael aşezat deasupra unei vitrine încărcate cu argintărie. Eminenţa sa se apropie încet, uşor şi tăcut ca o umbră şi îşi aţinti dintr-o dată privirea asupra chipului contelui, aşa cum avea obiceiul să facă, pretinzînd că poate să ghicească din simpla surprindere a feţei interlocutorului rezultatul la care ar putea să ajungă după convorbire. De data asta însă, metoda lui Mazarin dădu greş: el nu putu să citească absolut nimic pe faţa lui Athos, nici măcar respectul pe care se deprinsese să-l citească pe toate fizionomiile.

Athos era îmbrăcat în negru, cu o simplă broderie de argint. Purta cordoanele Sfîntului-Spirit, al Jartierei şi al Lînei de Aur, trei ordine atît de însemnate că numai un rege sau un actor putea să le reunească. Mazarin îşi frămînta îndelung mintea, puţin tulburat, pentru a-şi reaminti numele pe care trebuia să-l pună pe această înfăţişare rece ca gheaţa, dar nu izbuti.

— Sînt înştiinţat — zise el în cele din urmă — că mi s-a adus un mesaj din Anglia.

Şi se aşeză, făcîndu-le semn să plece lui Bernouin şi lui Brienne, care, în calitatea lui de secretar, se pregătea să ia pana şi să scrie.

— Din partea maiestăţii sale regelui Angliei, da, eminenţă.

— Vorbiţi destul de bine limba franceză pentru un englez, domnule — spuse curtenitor Mazarin, scrutînd printre degete ordinele Sfîntul-Spirit, Jartiera şi Lîna de Aur, dar mai ales chipul mesagerului.

— Nu sînt englez, sînt francez, domnule cardinal — răspunse Athos.

— Iată ceva neobişnuit : regele Angliei alegîndu-şi ca ambasadori nişte francezi ; ăsta e un semn bun... Numele dumneavoastră, domnule ?

— Contele de La Fère — rosti Athos, salutînd cu o plecăciune mai puţin adîncă decît ar fi cerut ceremonialul şi orgoliul ministrului atotputernic.

Mazarin ridică din umeri ca pentru a spune : „Nu cunosc acest nume". Athos rămase neclintit.

— Şi veniţi, domnule — reluă Mazarin — să-mi spuneţi...

— Vin din partea maiestăţii sale regelui Marei Britanii să vestesc regelui Franţei... .

Mazarin îşi încruntă sprîncenele.

— Să vestesc regelui Franţei — continuă Athos — fericita restaurare a maiestăţii sale Carol al II-lea pe tronul părinţilor săi.

Accentul mesagerului nu-i scăpă cîtuşi de puţin şiretei eminenţe. Mazarin avea o experienţă prea îndelungată pentru a nu observa în respectul rece şi aproape mîndru al lui Athos un semn de ostilitate care nu era temperatura obişnuită a acestei sere calde ce se numeşte Curte.

— Aveţi împuterniciri, fără îndoială ? întrebă cardinalul pe un ton scurt şi iritat.

— Da... monseniore.

Acest cuvînt — monseniore — se desprinse greu de pe buzele lui Athos ; s-ar fi zis că i le ardea.

— Atunci, arătaţi-le.

Athos scoase dintr-o punguliţă de catifea brodată, pe care o purta sub tunică, o scrisoare. Mazarin întinse mîna.

— Iertaţi-mă, monseniore — zise Athos — dar scrisoarea e pentru rege.

— Fiindcă sînteţi francez, domnule, trebuie să ştiţi ce înseamnă un prim-ministru la curtea Franţei.

— A fost o vreme — răspunse Athos — cînd mă preocupam, într-adevăr, de ceea ce înseamnă un prim-ministru ; dar pe urmă, şi sînt mulţi ani de atunci, am luat hotărîrea să nu mai tratez decît cu regele.

— În cazul acesta, domnule — zise Mazarin, care începea să-şi piardă cumpătul — nu-l veţi putea vedea nici pe ministru, nici pe rege.

Şi se ridică în picioare. Athos vîrî la loc scrisoarea în punguliţa lui, salută cu un aer grav şi se îndreptă spre ieşire. Acest sînge rece îl răscoli adînc pe Mazarin.

— Ciudate procedee diplomatice ! strigă el. Sîntem oare pe vremea cînd domnul Cromwell ne trimitea spintecători în loc de însărcinaţi de afaceri ? Nu-ţi lipseşte, domnul meu, decît o oală în cap şi Biblia la brîu !

— Domnule — replică Athos — n-am avut niciodată plăcerea să tratez cu domnul Cromwell, ca domnia voastră, şi n-am văzut însărcinaţii săi de afaceri decît cu spada în mînă ; nu ştiu, deci, cum se purta el cu prim-miniştrii. Cît despre regele Angliei, Carol al II-lea, ştiu atît, că, atunci cînd îi scrie maiestăţii sale regelui Ludovic al XIV-lea, nu-i scrie eminenţei sale cardinalului Mazarin ; în a face această distincţie nu văd nici o diplomaţie.

— Ah ! strigă Mazarin, ridicîndu-şi faţa slăbită şi lovindu-se cu palma peste frunte. Acum mi-aduc aminte !

Athos îl privi nedumerit.

— Da, acela e ! rosti cardinalul, continuînd să-l măsoare pe interlocutorul său. Da, el e... Te cunosc, domnule. Ah, *diavolo* [1], acum nu mă mai mir !

— Într-adevăr — răspunse Athos surîzînd — tocmai mă întrebam cum se face că vestita memorie a excelenţei voastre nu-şi poate aduce aminte de mine ?

— Veşnic îndărătnic şi certăreţ... domnule... domnule... Cum ţi se spune oare ? Stai... un nume de fluviu... Potamos... Nu... un nume de insulă... Naxos... Nu, *per Jove* [2] !... un nume de munte... Athos ! Ăsta e ! Încîntat să te revăd, şi încîntat că nu mai sîntem la Rueil [3], unde m-ai făcut să plătesc răscumpărarea, cu afurisiţii dumitale de complici... Fronda ! Faimoasa Frondă ! Fronda blestemată ! Oh, ce pleavă ! Zău aşa, domnule, pentru ce ura dumitale este oare mai trainică decît a mea ? Dacă cineva ar putea să se plîngă, totuşi, cred că acela nu eşti dumneata, dumneata care te-ai ales din toate acelea nu numai cu nădragii curaţi, dar şi cu acest cordon al Sfîntului-Spirit la gît.

[1] „Drace" — în limba italiană.
[2] „Pentru Dumnezeu" — în limba italiană.
[3] Localitate din preajma Versailles-ului.

— Domnule cardinal — răspunse Athos — îngăduiți-mi să nu intru în considerațiuni de acest ordin. Am de îndeplinit o misiune... Îmi veți înlesni mijloacele de a duce la îndeplinire această misiune ?

— Sînt mîhnit — grăi Mazarin, bucuros că își adusese aminte, dar zburlit încă de dorința de a fi răutăcios — sînt mîhnit, domnule... Athos... că un frondeur ca dumneata a primit să îndeplinească o misiune pe lîngă Mazarin, așa cum se spunea odinioară...

Și cardinalul începu să rîdă, cu toate că o tuse dureroasă îl întrerupea la fiecare vorbă și-i zguduia pieptul.

— N-am primit o misiune decît pe lîngă regele Franței, domnule cardinal — ripostă contele cu mai puțină acreală însă, deoarece se simțea destul de tare pe poziție pentru a se arăta mai moderat.

— O să trebuiască, totuși, domnule frondeur — zise Mazarin cu voioșie — ca, de la rege, afacerea cu care te-ai însărcinat...

— Cu care am fost însărcinat, monseniore, fiindcă eu nu alerg după asemenea lucruri.

— Fie ! O să trebuiască, spun, ca aceste tratative să treacă puțin prin mîinile mele... Așa că, să nu pierdem un timp prețios... Arată-mi condițiile.

— Am avut onoarea să încunoștințez pe eminența voastră că numai scrisoarea maiestății sale regelui Carol al II-lea poate să arate care este dorința sa.

— Haide, ești ridicol cu încăpățînarea dumitale, domnule Athos ! Se vede că te-ai frecat de puritanii de acolo !... Taina dumitale eu o cunosc mai bine ca dumneata și faci, poate, rău că nu ții seama de un om bătrîn și suferind, care s-a străduit mult în viața lui și s-a luptat din răsputeri pentru credințele lui, așa cum și dumneata ai făcut pentru ale dumitale... Nu vrei să spui nimic ? Prea bine. Nu vrei să-mi dai scrisoarea ? Și mai bine. Vino în odaia mea, vei putea vorbi cu regele... și în fața regelui... Și acum, o ultimă întrebare : cine ți-a dăruit Lîna de Aur ? Mi-aduc aminte că se spunea că ai fi avînd Jartiera ; cît despre Lîna de Aur însă, nu știam nimic...

— De curînd, monseniore, Spania, cu prilejul căsătoriei maiestății sale Ludovic al XIV-lea, a trimis regelui Carol

al II-lea un brevet al Lînei, în alb ; Carol al II-lea mi l-a conferit mie, scriind în locul lăsat în alb numele meu.

Mazarin se ridică şi, sprijinindu-se de braţul lui Bernouin, se îndreptă spre baldachinul său, chiar în clipa cînd în salon se auzi o voce : „Domnul prinţ !" Prinţul de Condé, cel dintîi prinţ de sînge, învingătorul de la Rocroy, Lens şi Nordlingen, intra într-adevăr la monseniorul Mazarin, urmat de gentilomii săi, şi tocmai se înclina în faţa regelui, cînd prim-ministrul trase perdeaua la o parte. Athos avu timp atunci să-l zărească pe Raoul strîngînd mîna contelui de Guiche şi să primească un surîs la salutul lui respectuos. Avu, de asemenea, timp să vadă chipul surîzător al cardinalului, cînd acesta dădu cu ochii, pe masa lui, de o grămadă de aur cîştigată de contele de Guiche, care avusese mult noroc la cărţi, după ce eminenţa sa îl lăsase să joace în locul său. În aşa fel că, uitînd de ambasador, de ambasadă şi de prinţ, prima tresărire a bătrînului se îndreptă către bănetul de pe masă.

— Cum ! strigă el. Tot aurul ăsta... e cîştigat ?

— O nimica toată de vreo cincizeci de mii de scuzi, da, monseniore — răspunse contele de Guiche, ridicîndu-se în picioare. Doriţi să las locul eminenţei voastre, sau să joc mai departe ?

— Dă-i încoa' ! Dă-i încoa' ! Eşti nebun ! O să pierzi tot ce-ai cîştigat pînă acum, crede-mă !

— Monseniore — rosti prinţul de Condé salutînd.

— Bună seara, domnule prinţ — zise ministrul cu un glas potolit. E frumos din partea dumitale că ai venit să-i faci o vizită unui prieten bolnav.

— Unui prieten !... murmură contele de La Fère, auzind cu înmărmurire această îmbinare monstruoasă de cuvinte. Prieteni, cînd e vorba de Mazarin şi de Condé !

Mazarin ghici gîndurile acestui frondeur, căci îi zîmbi cu triumf, apoi îndată :

— Sire — zise el către rege — am cinstea să prezint maiestăţii voastre pe domnul conte de La Fère, ambasadorul maiestăţii sale britanice... Afacere de stat, domnilor ! adăugă pe urmă, făcînd un semn cu mîna ca toţi cei care umpleau salonul să plece.

Aceştia, în frunte cu prinţul de Condé, se retraseră la singurul gest al lui Mazarin. Raoul, după ce-i mai aruncă o privire contelui de La Fère, îl urmă pe domnul de Condé. Filip de Anjou şi regina păreau a se întreba din ochi dacă trebuiau să plece sau nu.

— O afacere de familie — rosti atunci Mazarin, oprindu-i pe scaunele lor. Domnul pe care-l vedeţi aici aduce regelui o scrisoare prin care Carol al II-lea, întru totul restaurat pe tronul său, cere o logodnă între DOMNUL, fratele regelui, şi domnişoara Henriette, nepoata lui Henric al IV-lea... Vrei să-i înmînezi regelui scrisoarea dumitale de acreditare, domnule conte ?

Athos rămase o clipă năuc. Cum aflase oare ministrul conţinutul unei scrisori pe care el o purtase cu atîta grijă la sine ? Totuşi, căutînd să-şi stăpînească uimirea, întinse misiva tînărului rege Ludovic al XIV-lea, care o luă, înroşindu-se la faţă. O linişte desăvîrşită se făcu în salonul cardinalului. Ea nu era tulburată decît de zgomotul aurului pe care Mazarin, cu mîna lui galbenă şi uscată, îl vîra într-un sertar, în timp ce regele citea scrisoarea.

XLI

POVESTIREA

Răutatea cardinalului nu-i lăsă ambasadorului prilejul să spună prea multe lucruri ; totuşi, cuvîntul restauraţie izbi urechea regelui, care, fără a-l mai slăbi din ochi pe conte, încă de la intrarea acestuia, i se adresă :

— Domnule, fii bun şi dă-ne cîteva amănunte în legătură cu mersul treburilor din Anglia. Vii din această ţară, eşti francez, şi ordinele pe care le văd strălucind la pieptul dumitale arată că eşti un om de merit şi totodată un om cu însuşiri alese.

— Domnul — zise cardinalul, întorcîndu-se către regina-mamă — e un vechi slujitor al maiestăţii voastre, domnul conte de La Fère.

Ana de Austria, care uitase totul, întocmai ca o regină a cărei viaţă era împletită din furtuni şi din zile frumoase, îl privi lung pe Mazarin, al cărui zîmbet răutăcios făgăduia mai degrabă o amărăciune; apoi, printr-o altă privire, ea îi ceru lui Athos o lămurire.

— Domnul — continuă cardinalul — era un muşchetar din garda lui Tréville, în serviciul fostului rege... Domnul cunoaşte bine Anglia, unde a călătorit de mai multe ori în diferite perioade; e un slujitor cu mari merite.

Aceste cuvinte se refereau la toate amintirile pe care Ana de Austria se temea să le răscolească. Anglia însemna pentru ea ura sa împotriva lui Richelieu şi dragostea faţă de Buckingham; un muşchetar din garda lui Tréville însemna toată odiseea triumfurilor care făcuseră să bată inima tinerei femei şi a primejdiilor ce zdruncinaseră tronul tinerei regine.

Aceste cuvinte aveau însă destulă putere, căci ele făcură să amuţească şi puseră pe gînduri toate persoanele de neam regesc, care, cu simţăminte diferite, începură să reînvie anii aceia plini de frămîntări şi de mister, pe care tinerii nu-i cunoscuseră, iar bătrînii credeau că-i uitaseră cu desăvîrşire.

— Vorbeşte, domnule — rosti Ludovic al XIV-lea, smulgîndu-se primul din mrejele tulburării, ale bănuielilor şi ale aducerilor aminte.

— Da, vorbeşte — adăugă Mazarin, căruia mica răutate îndreptată contra Anei de Austria îi redase vigoarea şi voioşia.

— Sire — vorbi contele — un fel de miracol a schimbat întreaga soartă a regelui Carol al II-lea. Ceea ce oamenii n-au putut să facă pînă acum, Dumnezeu s-a hotărît să aducă la îndeplinire.

Mazarin tuşi, foindu-se în patul său.

— Regele Carol al II-lea — continuă Athos — a plecat din Haga nu ca un izgonit sau ca un cuceritor, ci ca un rege adevărat, care, după o călătorie făcută departe de regatul său, s-a întors în ţară în aclamaţiile poporului.

— Mare miracol, într-adevăr — rosti Mazarin — căci, dacă ştirile n-au mînţit, regele Carol al II-lea, care s-a în-

tors în aclamații, plecase de acolo în bătaia de foc a muschetelor.

Regele nu făcu nici o mișcare. Filip, mai tînăr și mai zburdalnic, nu-și putu stăpîni un zîmbet, care îl măguli pe Mazarin, ca și cum ar fi fost aplaudat pentru gluma lui.

— Într-adevăr — zise regele — a fost un miracol ; însă Dumnezeu, care face atîtea pentru regi, domnule conte, se folosește totuși de mîna oamenilor spre a-și înfăptui voințele sale. Căror oameni le datorează Carol al II-lea restabilirea sa pe tron ?

— Dar — întrerupse cardinalul, fără să țină seama de amorul propriu al regelui — maiestatea voastră nu știe că acesta a fost domnul Monck ?...

— Pesemne că o știu — replică Ludovic al XIV-lea cu tărie — totuși, cer domnului ambasador să-mi explice motivele schimbării acestui domn Monck.

— Maiestatea voastră atinge tocmai miezul problemei — răspunse Athos — căci, fără miracolul de care am avut onoarea să vorbesc, domnul Monck ar fi rămas poate un dușman de neînfrînt pentru regele Carol al II-lea. Dumnezeu a voit însă ca o conduită ciudată, îndrăzneață și năstrușnică să încolțească în mintea unui anumit om, în vreme ce o altă hotărîre neclintită, curajoasă, încolțea în mintea unui alt anumit om. Împerecherea acestor două hotărîri aduse după sine o asemenea schimbare în poziția domnului Monck, încît, din dușman înverșunat, a devenit un prieten pentru regele răsturnat.

— Iată exact amănuntul pe care-l cerem... — zise regele. Cine sînt acești doi oameni de care ai vorbit ?

— Doi francezi, sire.

— Asta mă face cu adevărat fericit.

— Și cele două hotărîri ? strigă Mazarin. Pe mine mă interesează mai mult hotărîrile decît oamenii.

— Da — murmură regele.

— Cea de-a doua, aceea neclintită, înțeleaptă... cea mai puțin însemnată, sire, era de a se dezgropa un milion, în monede de aur, ascuns de regele Carol I la Newcastle, și de a cumpăra cu acest aur sprijinul lui Monck.

— Oh, oh ! făcu Mazarin, reînsufletindu-se la auzul cuvîntului milion... Dar Newcastle nu era ocupat de același Monck ?

— Da, domnule cardinal, şi tocmai pentru asta am îndrăznit să numesc hotărîrea aceea curajoasă şi în acelaşi timp neclintită. Era vorba, prin urmare, în cazul cînd domnul Monck n-ar fi primit propunerile mijlocitorului, de a reda regelui Carol al II-lea acest milion, care trebuia smuls loialităţii şi nu numai loialismului generalului Monck... Treaba s-a făcut, nu fără multe greutăţi ; generalul Monck a fost loial şi a lăsat ca aurul să fie dezgropat.

— Mi se pare — zise Ludovic pe gînduri şi cu sfială — că regele Carol al II-lea n-avea cunoştinţă de acest milion pe vremea cînd se afla la Paris.

— Mie mi se pare — adăugă cardinalul cu răutate — că maiestatea sa regele Marei Britanii ştia prea bine de existenţa acelui milion, dar că prefera să aibă două, în loc de unul.

— Sire — răspunse Athos cu tărie — maiestatea sa regele Carol al II-lea s-a pomenit în Franţa atît de sărac, încît nu avea nici cu ce să plătească poştalionul, şi atît de deznădăjduit, încît în mai multe rînduri i-a trecut prin minte să-şi pună capăt vieţii. Nu ştia nimic despre existenţa acestui milion de la Newcastle şi, fără sprijinul unui gentilom, supus al maiestăţii voastre, depozitar moral al milionului şi care i-a dezvăluit taina lui Carol al II-lea, acest prinţ ar lîncezi încă şi astăzi în cea mai crudă uitare.

— Să trecem la hotărîrea cealaltă, ciudată, îndrăzneaţă şi năstruşnică — întrerupse Mazarin, a cărui isteţime suferise o înfrîngere. Care a fost această hotărîre ?

— Iat-o : domnul Monck stătea ca o piedică în calea restabilirii maiestăţii sale regelui răsturnat, şi un francez s-a gîndit să înlăture această piedică.

— O, o, dar francezul acesta e un scelerat — zise Mazarin — iar hotărîrea lui nu e chiar atît de năstruşnică, încît să-l absolve pe autorul ei de a atîrna în funie sau de a fi tras pe roată în Piaţa Grevei [1], din ordinul parlamentului.

— Eminenţa voastră se înşală — replică Athos sec. N-am spus că francezul în chestiune luase hotărîrea să-l ucidă pe Monck, ci numai să-l înlăture. Cuvintele limbii franceze au un înţeles pe care gentilomii din Franţa îl cunosc foarte bine. De altminteri, asta e chestiune de război,

[1] În această Piaţă a Grevei, din Paris, aveau loc pe atunci execuţiile.

şi cînd îţi slujeşti regele împotriva duşmanilor lui, pentru asta nu te judecă parlamentul, ci Dumnezeu. Aşadar, acest gentilom francez şi-a pus în gînd să-l răpească pe generalul Monck, şi şi-a înfăptuit planul.

Regelui îi plăcea nespus de mult să audă asemenea povestiri despre fapte eroice.

Fratele mai tînăr al maiestăţii sale lovi cu pumnul în masă, strigînd :

— Ah, ce frumos !

— L-a răpit pe Monck ? întrebă regele. Dar Monck se afla în tabăra lui...

— Iar gentilomul era singur, sire.

— Minunat ! exclamă Filip.

— Într-adevăr, minunat ! accentuă regele.

— Bun ! Iată-i pe cei doi leişori scăpaţi din cuşcă — murmură cardinalul. Apoi, cu un aer dispreţuitor, pe care nu se silea să şi-l ascundă, adăugă : Nu cunosc aceste amănunte ; garantezi că toate astea sînt adevărate, domnule ?

— Cu atît mai mult, domnule cardinal, cu cît am văzut cu ochii mei totul.

— Dumneata ?

— Da, monseniore.

Regele se apropiase fără să vrea de conte ; ducele de Anjou se întorsese către Athos şi-l împingea de cealaltă parte.

— Şi pe urmă, domnule, pe urmă ? strigară amîndoi în acelaşi timp.

— Sire, domnul Monck, odată răpit de acest francez, a fost adus în faţa regelui Carol al II-lea, la Haga. Regele îl puse în libertate pe domnul Monck, şi generalul, drept recunoştinţă, i-a dat în schimb lui Carol al II-lea tronul Marei Britanii, pentru care s-au luptat mai înainte atîţia oameni viteji, fără nici un rezultat.

Filip bătu din palme cu înflăcărare. Ludovic al XIV-lea, mai potolit, se întoarse către contele de La Fère şi-l întrebă :

— Asta e adevărat, în toate amănuntele ?

— Absolut adevărat, sire.

— Unul dintre gentilomii mei cunoştea taina milionului şi a păstrat-o în sinea lui cu credinţă ?

— Da, sire.

— Numele acestui gentilom ?

— Preaumilul vostru slujitor — răspunse cu modestie Athos.

Un murmur de admiraţie făcu să-i crească inima în piept lui Athos. Putea să fie cel puţin mîndru. Mazarin însuşi îşi ridicase braţele spre cer.

— Domnule — zise regele — voi căuta, voi încerca să găsesc un mijloc prin care să te pot răsplăti.

Athos făcu o mişcare.

— O, nu pentru cinstea dumitale ; a-ţi plăti pentru asta ar însemna să te umilesc ; dar îţi datorez o răsplată pentru că ai luat parte la restaurarea fratelui meu Carol al II-lea.

— De bună seamă — rosti Mazarin.

— Triumf al unei cauze frumoase, care umple de bucurie întreaga casă a Franţei — pronunţă Ana de Austria.

— Să continuăm — zise Ludovic al XIV-lea. E adevărat, iarăşi, că un om singur a pătruns pînă în tabăra lui Monck şi l-a răpit ?

— Acest om avea zece ajutoare alese din tagma celor de jos.

— Numai atît ?

— Numai atît.

— Şi cum se numeşte el ?

— Domnul D'Artagnan, cîndva locotenent de muşchetari al maiestăţii voastre.

Ana de Austria se înroşi ; Mazarin fu năpădit de ruşine şi se îngălbeni ; Ludovic al XIV-lea se întunecă şi o broboană de sudoare îi alunecă pe fruntea palidă.

— Straşnici oameni ! murmură el.

Şi, fără să vrea, îi aruncă ministrului o privire ce l-ar fi îngrozit pe acesta dacă Mazarin nu şi-ar fi ascuns chiar în clipa aceea faţa în pernă.

— Domnule — strigă tînărul duce de Anjou, punîndu-şi mîna albă şi delicată ca a unei femei pe braţul lui Athos — spune-i, te rog, acestui vrednic om, că Prinţul, fratele regelui, va bea mîine în sănătatea lui, în faţa a o sută dintre cei mai buni gentilomi ai Franţei.

Şi, sfîrşind de rostit aceste cuvinte, tînărul Prinţ, observînd că înflăcărarea îi stricase una din manşete, se grăbi să şi-o potrivească la loc cu cea mai mare grijă.

— Să vorbim despre afaceri, sire — interveni Mazarin, care nu se înflăcăra aşa de uşor şi nu avea nici manşete.

— Da, domnule — răspunse Ludovic al XIV-lea. Spune-ne cele ce ai de împărtăşit, domnule conte — adăugă el, întorcîndu-se către Athos.

Athos intră numaidecît în subiect şi propuse în chipul cel mai solemn mîna lady-ei Henriette Stuart tînărului Prinţ, fratele regelui.

Convorbirea ţinu aproape un ceas; după aceea, uşile salonului fură deschise din nou pentru curteni, care îşi reocupară locurile de mai înainte, ca şi cum nimic nu i-ar fi stînjenit în desfăşurarea plăcerilor din seara aceea. Athos se regăsi atunci aproape de Raoul, astfel că tatăl şi fiul putură, în sfîrşit, să-şi strîngă mîinile.

XLII

DOMNUL DE MAZARIN DEVINE RISIPITOR

În timp ce Mazarin căuta să-şi recapete calmul după fierbinţeala prin care trecuse, Athos şi Raoul schimbară cîteva cuvinte într-un colţ al salonului.

— Aşadar, iată-te la Paris, Raoul — zise contele.

— Da, domnule, de cînd s-a reîntors domnul prinţ de Condé.

— Nu pot să-ţi vorbesc prea mult aici, unde ne privesc atîţia ochi, dar am să plec numaidecît la mine acasă şi am să te aştept acolo de îndată ce serviciul îţi va îngădui să vii.

Raoul se înclină. Domnul de Condé venea spre ei. Prinţul avea acea privire limpede şi adîncă prin care se fac deosebite păsările de pradă de soi nobil; însăşi fizionomia lui oferea mai multe trăsături distinctive în această privinţă. Se ştie că prinţul de Condé avea un nas acvilin, ce ieşea, ascuţit, tăios, de sub o frunte uşor înclinată şi mai mult îngustă decît înaltă; ceea ce, dacă ar fi să ne luăm după gurile rele de la curte, necruţătoare nici chiar faţă de un geniu, adu-

cea la moştenitorul iluştrilor prinţi ai casei de Condé mai mult cu un plisc de vultur decît cu un nas omenesc. Această privire pătrunzătoare, această expresie impunătoare a întregii lui fizionomii îi tulburau totdeauna pe cei cărora prinţul le adresa cuvîntul său, mai tare decît o puteau face măreţia sau frumuseţea proporţionată a învingătorului de la Rocroy. De altminteri, aceşti ochi ieşiţi în afară se învăpăiau atît de repede, încît la domnul prinţ de Condé cea mai mică însufleţire semăna cu un început de mînie. Din pricina acestei însuşiri, toată lumea de la curte îl respecta, ba mulţi chiar, văzînd în el numai omul, duceau respectul aproape pînă la temere.

Deci, Louis de Condé se îndrepta spre contele de La Fère şi Raoul, cu intenţia vădită de a fi salutat de unul şi de a-i adresa cuvîntul său celuilalt.

Nimeni nu saluta cu mai multă graţie şi cumpănire decît contele de La Fère. Se ferea să pună într-o plecăciune toate acele nuanţe pe care un curtean nu le împrumută de obicei decît aceleiaşi culori : dorinţa de a plăcea. Athos îşi cunoştea valoarea personală şi saluta pe un prinţ ca pe un om, îndulcind prin ceva simpatic şi greu de definit ceea ce putea să fie, în semeţia atitudinii lui, jignitor pentru orgoliul rangului înalt.

Prinţul voia să-i vorbească ceva lui Raoul. Athos îl preveni :

— Dacă domnul viconte de Bragelonne — zise el — n-ar fi unul dintre preaumilii slujitori ai alteţei voastre, l-aş ruga să-mi rostească numele în faţa voastră... dragă prinţe.

— Am cinstea de a sta de vorbă cu domnul conte de La Fère — răspunse îndată domnul de Condé.

— Ocrotitorul meu — adăugă Raoul roşindu-se.

— Unul dintre cei mai bine văzuţi oameni ai regatului — continuă prinţul — unul dintre primii gentilomi ai Franţei, despre care am auzit spunîndu-se atîtea lucruri frumoase, încît adesea am dorit să-l număr printre prietenii mei.

— Onoare de care nu m-aş simţi vrednic, monseniore — zise Athos — decît prin respectul şi prin admiraţia pe care le port alteţei voastre.

— Domnul de Bragelonne — spuse prinţul — e un bun ofiţer, care, se vede, a fost crescut la o şcoală înaltă. Ah,

domnule conte, pe vremea dumneavoastră generalii aveau soldaţi !...

— E adevărat, monseniore, astăzi însă soldaţii au generali !

Acest compliment, rostit cu sobrietate de către măgulitor, îl făcu să tresară de bucurie pe omul în care toată Europa vedea un viteaz şi care putea să fie sătul de atîtea laude ce i se adresau de peste tot.

— Îmi pare foarte rău — reluă prinţul — că v-aţi retras din serviciu, domnule conte, căci, necontenit, regele va trebui să se gîndească la un război cu Olanda sau la un război cu Anglia, şi prilejurile nu vor lipsi pentru un om ca dumneavoastră, care cunoaşte Marea Britanie tot atît de bine ca şi Franţa, să-şi arate destoinicia.

— Cred a vă putea spune, monseniore, că am făcut un act înţelept retrăgîndu-mă din serviciu — răspunse Athos zîmbind. Franţa şi Marea Britanie vor trăi de aici înainte ca două surori, dacă e să mă bizui pe presimţirile mele.

— Şi care sînt aceste presimţiri ?

— Ca să le înţelegeţi, monseniore, ascultaţi ce se vorbeşte colo, la masa domnului cardinal.

— Masa aceea de joc ?

— Chiar acolo, monseniore.

Cardinalul se ridicase, într-adevăr, într-un cot şi-i făcuse un semn tînărului frate al regelui să se apropie de el, spunîndu-i :

— Monseniore, strîngeţi, vă rog, toţi aceşti scuzi de aur.

Şi arătă spre marea grămadă de piese roşcate şi strălucitoare pe care contele de Guiche o înălţase încetul cu încetul în faţa lui, datorită unui noroc ce-i surîsese toată seara.

— Mie ? făcu ducele de Anjou.

— Aceşti cincizeci de mii de scuzi, da, monseniore, sînt ai alteţei voastre.

— Mi-i daţi mie ?

— Am jucat pentru dumneavoastră, monseniore — răspunse cardinalul, moleşindu-se deodată, ca şi cum această sforţare de a da banii ar fi sleit în fiinţa lui toate puterile sale fizice sau morale.

— O, Doamne — murmură Filip, aproape zăpăcit de bucurie — fericită zi!

Şi, făcînd mîna greblă, trase o parte din bani şi-i vîrî în buzunarele sale, pînă le umplu... Totuşi, mai mult de o treime rămăsese încă pe masă.

— Cavalere, vino! îl strigă Filip pe favoritul său, cavalerul de Lorraine.

Favoritul se apropie numaidecît.

— Ia restul — zise tînărul Prinţ.

Această scenă ciudată nu fu socotită de nici unul dintre cei de faţă decît ca o mişcătoare sărbătoare în familie. Cardinalul îşi da totdeauna acre de părinte cînd era vorba de aceşti fii ai Franţei, întrucît cei doi tineri Prinţi crescuseră sub aripa lui ocrotitoare. Nimeni nu puse deci pe seama orgoliului, sau chiar a necuviinţei, aşa cum s-ar întîmpla în zilele noastre, această liberalitate a prim-ministrului. Curtenii se mulţumiră să se arate invidioşi... Regele întoarse capul.

— Niciodată n-am avut atîţia bani — rosti cu voioşie tînărul Prinţ, în timp ce străbătea salonul împreună cu favoritul său, pentru a se duce la trăsură. Nu, niciodată... Ce grei sînt, o sută cincizeci de mii de livre!

— Dar pentru ce domnul cardinal dăruieşte toţi aceşti bani dintr-o dată? îl întrebă încet domnul prinţ de Condé pe contele de La Fère. Să fie oare atît de bolnav scumpul nostru cardinal?

— Da, monseniore, e bolnav, fără îndoială; are de altfel o înfăţişare proastă, după cum alteţa voastră poate să vadă.

— Aşa-i... Dar ceea ce face acum o să-i grăbească moartea!... O sută cincizeci de mii de livre!... Oh, să nu-ţi vie să crezi! Spuneţi-mi, conte, pentru ce? Găsiţi-mi o explicaţie.

— Monseniore, puţină răbdare, vă rog, iată-l pe domnul duce de Anjou care vine din partea aceea vorbind cu domnul cavaler de Lorraine; m-aş mira dacă nu mi-ar ierta greşeala de a fi indiscret. Ascultaţi-i.

Într-adevăr, cavalerul îi spunea Prinţului în şoaptă:

— Monseniore, nu e firesc ca domnul Mazarin să vă dea atîţia bani... Luaţi seama, au să vă cadă din buzunar

cîteva piese, monseniore... Ce vrea de la alteța voastră cardinalul, ca să se arate atît de generos ?

— Cînd vă spuneam eu ! murmură Athos la urechea domnului de Condé. Iată, cred, răspunsul la întrebarea dumneavoastră.

— Spuneți, monseniore ! stărui neliniștit cavalerul, care număra în gînd, apăsînd cu mîna pe buzunar, partea din suma ce-i căzuse pe neașteptate în palmă.

— Dragul meu cavaler, e un dar de nuntă.

— Cum, dar de nuntă ?

— Ei da, mă însor ! răspunse ducele de Anjou, fără să bage de seamă că în clipa aceea trecea prin fața domnului de Condé și a lui Athos, care îl salutară amîndoi cu o plecăciune adîncă.

Cavalerul îi aruncă tînărului duce o privire atît de ciudată, atît de încruntată, încît contele de la Fère tresări.

— Dumneavoastră ! Dumneavoastră să vă însurați ? rosti el. Ah, e cu neputință ! Nu veți face această nebunie !

— Hm ! Nu eu o fac, alții mă pun s-o fac — răspunse ducele de Anjou. Dar hai mai repede, vreau să cheltuim acești bani.

Spunînd acestea, ieși împreună cu însoțitorul lui, vorbind și rîzînd, în timp ce toate frunțile se plecau la trecerea sa.

Atunci domnul prinț de Condé îi spuse încet lui Athos :

— Asta este deci taina ?

— Nu eu v-am spus-o, monseniore.

— Se însoară cu sora lui Carol al II-lea ?

— Cred că da.

Prințul stătu o clipă pe gînduri, apoi din priviri îi țîșniră două sclipiri vii.

— Păcat — rosti moale, ca și cum ar fi vorbit cu el însuși — iată încă o dată spadele agățate în cui... și pentru multă vreme !

Și oftă. Tot ce putea să închidă acest suspin, ambiții înăbușite, iluzii stinse, speranțe năruite, Athos singur le putea ghici, căci numai el singur auzise oftatul prințului de Condé.

Curînd după aceea, domnul prinţ de Condé îşi luă rămas bun, căci regele pleca. Athos, cu un semn către Bragelonne, îi reînnoi invitaţia făcută la începutul acestei scene. Încetul cu încetul, salonul se goli şi Mazarin rămase singur, pradă durerilor pe care nici nu se mai gîndea măcar să şi le ascundă.

— Bernouin ! Bernouin ! strigă el cu un glas spart.

— Ce doreşte monseniorul ?

— Guénaud... Să vie repede Guénaud — zise eminenţa sa — mă tem că am să mor.

Bernouin, înspăimîntat, alergă în cabinet să dea un ordin, şi călăreţul care se ducea să-l cheme pe medic întîlni în strada Saint-Honoré trăsura regelui.

XLIII

GUÉNAUD

Ordinul cardinalului era grabnic ; Guénaud nu se lăsă aşteptat. Îl găsi pe bolnav răsturnat în pat, cu picioarele umflate, alb ca varul, cu trupul încovoiat. Mazarin avusese un atac cumplit de gută. Suferea îngrozitor şi trăda nerăbdarea unui om neobişnuit să îndure durerile. Cînd îl văzu pe Guénaud, strigă :

— Ah, iată-mă scăpat !

Guénaud era un om foarte învăţat şi foarte dibaci, care nu avea nevoie de criticile lui Boileau ca să se bucure de faimă. Cînd se afla în faţa unei boli, chiar de-ar fi fost ea legată de persoana unui rege, îl îngrijea pe bolnav ca pe oricare muritor de rînd. Astfel că nu-i răspunse lui Mazarin, aşa cum ministrul se aştepta să audă : „A sosit medicul, adio boală !“ Dimpotrivă, cercetîndu-l pe bolnav cu un aer grav, făcu :

— Oh ! Oh !

— Ce e, Guénaud ?... Ai un aer atît de încruntat !

— Am tocmai aerul care trebuie ca să văd bine răul vostru, monseniore, şi încă un rău foarte primejdios.

— Guta... Oh, da, guta.

— Cu multe complicaţii, monseniore.

Mazarin se ridică într-un cot, întrebîndu-l cu privirea şi cu o mişcare a mîinii :

— Ce tot spui acolo ? Să fiu oare mai bolnav decît cred ?

— Monseniore — răspunse Guénaud, aşezîndu-se lîngă pat — eminenţa voastră a muncit mult în viaţă, eminenţa voastră a suferit mult.

— Dar nu sînt atît de bătrîn, mi se pare... Răposatul domn de Richelieu n-avea decît şaptesprezece luni mai puţin decît mine cînd a murit, dar a murit de o boală neiertătoare. Eu sînt tînăr, Guénaud, gîndeşte-te : abia am împlinit cincizeci şi doi de ani.

— O, monseniore, aveţi mai mult... Cît a ţinut Fronda ?

— Cu ce scop, Guénaud, îmi pui această întrebare ?

— Pentru un calcul medical, monseniore.

— Să fi ţinut vreo zece ani... poate mai mult, poate mai puţin...

— Foarte bine ; binevoiţi şi socotiţi fiecare an din timpul Frondei cît trei ani obişnuiţi... asta face treizeci de ani. Deci, douăzeci în plus şi cu cincizeci şi doi fac şaptezeci şi doi de ani. Aveţi şaptezeci şi doi de ani, monseniore... şi asta e o vîrstă înaintată.

În timp ce vorbea, pipăia pulsul bolnavului. Acest puls era plin de prevestiri atît de neplăcute, încît medicul urmă numaidecît, cu toate întreruperile bolnavului :

— Dacă socotim însă anii Frondei cît patru ani fiecare, atunci aţi trăit optzeci şi doi de ani.

Mazarin se făcu foarte palid la faţă şi, cu o voce stinsă, întrebă :

— Dumneata vorbeşti serios, Guénaud ?

— Vai, da, monseniore !

— Asta înseamnă că-mi spui pe ocolite cît de rău bolnav sînt ?

— Din păcate, da, monseniore, şi faţă de un om cu spiritul şi curajul eminenţei voastre, n-ar trebui să vorbim pe ocolite.

Cardinalul respira atît de greu, încît îi făcu milă pînă și acestui doctor atît de nemilos.

— Sînt boli și boli — rosti Mazarin. De unele poți scăpa.

— Într-adevăr, monseniore.

— Nu-i așa? strigă Mazarin aproape cu voioșie. Căci atunci la ce-ar mai folosi puterea, tăria de voință? La ce-ar mai folosi geniul, geniul dumitale, Guénaud? În sfîrșit, la ce-ar mai folosi știința și arta, dacă bolnavul care are la îndemînă toate astea nu poate să scape de primejdie?

Guénaud dădu să spună ceva; Mazarin i-o luă însă înainte:

— Gîndește-te — zise el — că eu sînt cel mai încrezător dintre bolnavii dumitale, gîndește-te că mă supun orbește la tot ce-mi spui și că, prin urmare...

— Știu toate astea — rosti Guénaud.

— Atunci, mă voi vindeca?

— Monseniore, nici tăria de voință, nici puterea, nici geniul, nici știința nu pot să înfrunte răul pe care Dumnezeu îl trimite, fără îndoială, sau pe care îl aruncă pe pămînt împotriva creației, ca să-i distrugă și să-i ucidă pe oameni. Cînd răul e mortal, ucide, și atunci nimic nu se mai poate face...

— Boala mea... e... mortală? întrebă Mazarin.

— Da, monseniore.

Eminența se zbătu o clipă, ca nenorocitul pe care prăbușirea unei coloane îl strivește sub ea... Dar era un suflet bine călit, sau mai degrabă un spirit deosebit de tare spiritul domnului de Mazarin.

— Guénaud — zise el ridicînd ochii — o să-mi îngădui, cred, să-ți cer o povață. Vreau să chem aici pe cei mai învățați oameni din Europa, vreau să mă vadă și ei... vreau, în sfîrșit, să trăiesc prin virtutea oricărui leac...

— Monseniorul să nu rămînă cu părerea — răspunse Guénaud — că eu aș fi avut pretenția de a mă pronunța singur asupra unei existențe atît de prețioase ca a sa; i-am adunat laolaltă pe toți medicii buni și pe toți învățații din Franța și din Europa... erau doisprezece.

— Și-au spus că...?

— Au spus că eminența sa suferă de o boală mortală, am avizul lor, semnat de toți, în buzunarul meu. Dacă eminența voastră dorește să ia cunoștință de el, va vedea numele tuturor bolilor de nelecuit pe care le-am descoperit. Este mai întîi...

— Nu! Nu! tipă Mazarin, îndepărtînd hîrtia. Nu, Guénaud, mă lipsesc, mă lipsesc!

O tăcere apăsătoare, în timpul căreia cardinalul își adună gîndurile și-și legă din nou puterile sleite, urmă zbuciumărilor produse de această scenă.

— Mai e ceva — murmură cardinalul — mai sînt vracii, șarlatanii. În țara mea, aceia pe care medicii îi părăsesc aleargă să-și încerce norocul la vreun vînzător de buruieni, care de zece ori îi omoară, dar de o sută de ori îi scapă.

— De o lună încoace, eminența voastră n-a băgat de seamă că am schimbat de zece ori leacurile?

— Da... Și?

— Și am cheltuit cincizeci de mii de livre ca să cumpăr secretele tuturor acestor afurisiți: lista e terminată, banii din pungă, de asemeni. Cu toate astea, nu sînteți tămăduit, și dacă n-ar fi fost arta mea, ați fi murit de mult.

— S-a sfîrșit — bîigui cardinalul — s-a sfîrșit!

Aruncă o privire posomorîtă în jurul lui, gîndindu-se la toate bogățiile sale.

— Va trebui să mă despart de toate astea! oftă el. Sînt mort, Guénaud, sînt mort!

— O, nu încă, monseniore — zise medicul.

Mazarin îi întinse mîna.

— Cît mai am de trăit? întrebă el, oprindu-și ochii mari asupra chipului nemișcat al medicului.

— Monseniore, asta nu se spune niciodată.

— Oamenilor de rînd, fie; dar mie... mie pentru care orice clipă prețuiește cît o comoară, mie spune-mi, Guénaud, spune-mi!

— Nu, monseniore, nu.

— Vreau, îți spun. Oh, dă-mi încă o lună, și pentru fiecare din aceste treizeci de zile îți voi plăti o sută de mii de livre.

— Monseniore — răspunse Guénaud cu glas hotărît — Dumnezeu e acela care vă poate da zilele, şi nu eu. Dumnezeu nu vă mai dă decît cincisprezece zile!

Cardinalul scoase un suspin adînc de durere şi căzu peste perna sa, murmurînd:

— Mulţumesc, Guénaud, mulţumesc.

Medicul se pregătea să plece; muribundul se trezi din nou:

— Tăcere — rosti el cu ochii învăpăiaţi — tăcere!

— Monseniore, sînt două luni de cînd cunosc această taină; vedeţi dar că am păstrat-o bine.

— Du-te, Guénaud, voi avea grijă să fii răsplătit; du-te şi spune-i lui Brienne să-mi trimită un mesager. Să fie chemat domnul Colbert; du-te.

XLIV

COLBERT

Colbert nu era departe. În tot timpul scrii stătuse retras într-un coridor şi vorbise cu Bernouin, apoi cu Brienne, comentînd, cu mirosul propriu oamenilor de curte, zvonurile ce apăreau după fiecare întîmplare, ca băşicile de aer la suprafaţa apei. Este momentul, fără îndoială, să zugrăvim, în cîteva cuvinte, unul dintre cele mai interesante portrete ale acestui veac, şi să-l zugrăvim, poate, cu tot atîta putere de adevăr cum au făcut-o pictorii contemporani cu el. Colbert a fost un om asupra căruia istoricul şi moralistul au drepturi egale.

Avea treisprezece ani mai mult decît Ludovic al XIV-lea, viitorul lui stăpîn. Nici prea înalt, nici prea scund, mai mult slab decît gras, avea ochii înfundaţi în orbite, capul teşit, părul gras, negru şi rar, ceea ce, spun biografii din vremea lui, l-a făcut să poarte de timpuriu perucă. O pri-

vire plină de severitate, de asprime chiar; un fel de răceală, care pentru cei mici părea mîndrie, pentru cei mari, o afirmare a virtuții; o anumită trufie, manifestată chiar și atunci cînd era singur și se privea în oglindă; asta în ceea ce privește exteriorul personajului. Ca moral, i se lăuda adîncimea înclinării pentru socoteli, precum și dibăcia de a face să rodească chiar și sterpiciunea însăși. Colbert era acela care se gîndise să-i silească pe conducătorii de garnizoane din localitățile de pe graniță să-și hrănească soldații cu ceea ce scoteau din dările asupra populației, deci fără să le mai plătească solde. O însușire atît de prețioasă îi stîrni domnului cardinal Mazarin ideea de a-l înlocui pe Joubert, intendentul său, care tocmai murise, prin domnul Colbert, care știa să măsoare atît de bine porțiile.

Încetul cu încetul, Colbert se ridică la curte, cu toate că provenea dintr-o familie de jos, căci era fiul unui om care vindea vinuri ca și tatăl acestuia, care, mai apoi, vînduse postavuri, iar pe urmă, țesături de mătase. Colbert sortit mai întîi negoțului, lucrase la un negustor din Lyon, pe care-l părăsise pentru a veni la Paris ca ajutor al unui procuror de la Châtelet, numit Biterne. Aici învățase el arta de a încheia o socoteală, ca și arta, mai prețioasă încă, de a o încîlci. Această însușire îi fu de cel mai mare folos lui Colbert, într-atît de adevărat este că norocul, atunci cînd are o toană, seamănă cu acele femei din antichitate pentru care nimic din fizicul și moralul lucrurilor sau al oamenilor nu prețuiau mai mult ca fantezia. Colbert, numit pe lîngă Michel Letellier, secretar de stat în 1648, de către vărul său Colbert, senior de Saint-Pouange, care îl luase sub protecția lui, primi într-o zi din partea ministrului însărcinarea de a face un comision pentru cardinalul Mazarin. Eminența sa cardinalul se bucura pe atunci de o sănătate înfloritoare, iar anii vitregi ai Frondei nu se socoteau încă întreiți sau împătriți pentru el. Se afla la Sedan, foarte stingherit de o intrigă de curte în care Ana de Austria părea că voia să bată în retragere.

Firele acelei intrigi le ținea în mînă Letellier însuși. Acesta prinsese o scrisoare din partea Anei de Austria, scrisoare foarte prețioasă pentru el și foarte compromiță-

toare pentru Mazarin. Dar cum juca un rol dublu, care-i prindea atît de bine, şi cum măgulea deopotrivă pe doi oameni ce se duşmăneau, spre a trage foloase şi de la unul şi de la altul, fie învrăjbindu-i şi mai rău, fie împăcîndu-i, Michel Letellier se gîndi să-i trimită lui Mazarin scrisoarea Anei de Austria, astfel încît cardinalul să aibă cunoştinţă despre ea şi, prin urmare, să poată aprecia un serviciu ce i se făcuse cu atîta bunăvoinţă.

A trimite scrisoarea era lucru uşor; a o căpăta înapoi, după ce căzuse în mîinile cardinalului, aici era greutatea. Letellier îşi roti ochii în jurul său şi, văzînd pe slujbaşul cel oacheş şi slăbănog care mîzgălea hîrtii, cu sprîncenele încruntate, în birourile sale, îl găsi mai bun decît orice jandarm pentru a duce la îndeplinire acest plan.

Colbert trebuia să plece la Sedan cu ordinul de a-i arăta lui Mazarin scrisoarea şi de a o aduce apoi din nou lui Letellier. Ascultă consemnul cu atenţia încordată, ţinu să-i fie întărit prin repetare, apoi stărui asupra chestiunii de a şti dacă a o aduce înapoi era tot atît de necesar ca şi a o transmite, la care Letellier îi spuse:

— E chiar mult mai necesar.

Numai după aceea plecă, iar pe drum călători ca orice mesager ce nu se gîndeşte la oboseala trupească, şi-i înmînă lui Mazarin mai întîi un răvaş din partea lui Letellier, prin care-i vestea cardinalului trimiterea preţioasei scrisori, apoi această scrisoare însăşi. Lui Mazarin i se urcă sîngele la cap văzînd scrisoarea Anei de Austria, dar îi zîmbi cu bunăvoinţă mesagerului şi-i spuse că poate să iasă.

— Pe cînd răspunsul, monseniore? întrebă cu umilinţă Colbert.

— Pe mîine.

— Mîine dimineaţă?

— Da, domnule.

Mesagerul se răsuci pe călcîie, încercînd cea mai nobilă plecăciune de care era în stare. A doua zi se afla la post încă de la şapte ceasuri. Mazarin îl făcu să aştepte pînă la zece. Dar Colbert nu-şi pierdu de loc răbdarea aşteptînd în anticameră; cînd îi veni rîndul, intră. Mazarin îi dădu un pachet pecetluit. Pe învelişul acestui pachet erau scrise cuvintele: „Domnului Michel Letellier etc". Colbert se

uită la pachet cu multă atenție; cardinalul îi zîmbi însă într-un chip fermecător și-l împinse ușurel spre ușă.

— Dar scrisoarea reginei-mame, monseniore? întrebă Colbert.

— E cu celelalte, în pachet — răspunse Mazarin.

— Ah, foarte bine! zise Colbert.

Și, așezîndu-și pălăria între genunchi, începu să desfacă pachetul. Mazarin lăsă să-i scape o exclamație.

— Dar ce faci, domnule? rosti el cu asprime.

— Desfac pachetul, monseniore.

— Te îndoiești oare de mine, domnule slujbaș? Unde s-a mai pomenit o asemenea cutezanță?

— Oh, monseniore, nu fiți supărat pe mine! Firește, nu vorba eminenței voastre o pun la îndoială, ferească Dumnezeu!

— Atunci, ce anume?

— Exactitatea cancelariei voastre, monseniore. Căci ce este o scrisoare? Un petic de hîrtie. Și un petic de hîrtie poate foarte ușor să fie scăpat din vedere... Ah, iată, monseniore, iată că nu m-am înșelat! Oamenii dumneavoastră au uitat hîrtia: scrisoarea nu se găsește în pachet.

— Ești un neobrăzat și n-ai văzut bine! strigă Mazarin înfuriat. Retrage-te și așteaptă hotărîrea mea!

Rostind aceste cuvinte cu istețimea sa italiană, smulse pachetul din mîinile lui Colbert și se întoarse în apartamentele sale. Dar această furie nu putu ține prea mult, căci într-o bună zi fu înlocuită de puterea judecății.

Mazarin, cînd deschidea, în fiecare dimineață, ușa cabinetului său, dădea cu ochii de chipul lui Colbert, nelipsit de la capătul banchetei, și acest chip, ce nu-i făcea cîtuși de puțin plăcere, îi cerea mereu, cu umilință, dar în modul cel mai hotărît, scrisoarea reginei-mame. Mazarin nu mai avu încotro și trebui să i-o dea. Însoți această restituire cu o dojană dintre cele mai aspre, în timpul căreia însă Colbert se mulțumi să cerceteze, să întoarcă și pe o parte și pe alta, să miroasă chiar hîrtia, slovele și semnătura, nici mai mult nici mai puțin decît ar fi făcut-o dacă ar fi avut în fața lui pe cel din urmă falsificator al regatului. Mazarin îl mustrului cum îi veni la gură, dar Colbert, nepăsător, căpătînd încredințarea că scrisoarea

era cea adevărată, plecă de acolo, ca şi cum n-ar fi auzit nimic. Această purtare îi aduse mai tîrziu postul lui Joubert, întrucît Mazarin, în loc de a-i păstra pică, îl admiră şi dori să aibă în slujba lui un om ce dădea dovadă de atîta credinţă.

Se vede din această simplă istorisire ce fel de om era Colbert. Împrejurările, venind una după alta, vor lăsa cale liberă pentru afirmarea tuturor însuşirilor acestui om.

Lui Colbert nu-i trebui mult pînă să intre în graţiile cardinalului; devenise chiar de neînlocuit. Slujbaşii îi cunoşteau toate socotelile, deşi cardinalul nu-i vorbise niciodată despre ele. Această taină, care era numai a lor doi, constituia o legătură puternică între ei, şi iată pentru ce, pregătindu-se să apară în faţa stăpînului unei alte lumi, Mazarin voia să capete un sfat şi să ia o hotărîre în privinţa averii pe care se vedea silit s-o lase aici, pe lumea aceasta.

După vizita lui Guénaud, îl chemă deci pe Colbert, îl rugă să ia loc şi-i spuse:

— Să stăm de vorbă, domnule Colbert, şi cu toată seriozitatea, întrucît sînt bolnav şi s-ar putea întîmpla să mor.

— Omul e muritor — răspunse Colbert.

— N-am uitat niciodată asta, domnule Colbert, şi, tot ce-am făcut, am făcut ţinînd seama de această prevestire... Ştii că mi-am adunat cîte ceva în viaţă...

— Ştiu, monseniore.

— Cam cît crezi dumneata că valorează această avere, domnule Colbert?

— Patruzeci de milioane cinci sute şaizeci de mii două sute de livre nouă băncuţe şi opt parale — răspunse Colbert.

Cardinalul scoase un suspin adînc şi se uită plin de admiraţie la Colbert; totuşi, îşi îngădui un zîmbet.

— Bani cunoscuţi — adăugă Colbert ca răspuns la acest zîmbet.

Cardinalul se frămîntă puţin în patul lui.

— Ce înţelegi prin asta? întrebă el.

— Înţeleg — zise Colbert — că, în afară de cele patruzeci de milioane cinci sute şaizeci de mii două sute de

livre nouă băncuțe și opt parale, mai sînt alte treisprezece milioane pe care nu le cunoaște nimeni.

— Uf! horcăi Mazarin. Ce om!

În acea clipă, în deschizătura ușii apăru capul lui Bernouin.

— Ce este — întrebă Mazarin — și pentru ce sînt tulburat?

— Părintele duhovnic al eminenței sale a fost chemat pentru astă-seară; și n-ar mai putea să vie la monseniorul decît tocmai poimîine.

Mazarin întoarse ochii către Colbert, care își luă numaidecît pălăria, spunînd:

— Mă voi reîntoarce, monseniore.

Mazarin șovăi.

— Nu, nu — spuse el — am tot atîta treabă cu dumneata, ca și cu el. De altminteri, dumneata îmi ești ca un al doilea duhovnic... așa că ceea ce am să-i spun unuia, poate să audă și celălalt. Rămîi aci, Colbert.

— Dar, monseniore, dacă e vorba de o spovedanie, mă tem că duhovnicul nu va îngădui să fiu de față.

— Nu te neliniști din pricina asta, treci după perdea.

— Pot să aștept și afară, monseniore.

— Nu, nu, vreau să auzi spovedania unui om de bine.

Colbert se înclină și trecu după perdea.

— Să intre părintele duhovnic — zise Mazarin, lăsînd să cadă draperia.

XLV

SPOVEDANIA UNUI OM DE BINE

Preotul intră numaidecît, fără să pară prea tulburat de zarva și forfota pe care grijile în legătură cu sănătatea cardinalului le stîrniseră în casa lui.

— Vino, preacucernice părinte — spuse Mazarin după ce aruncă o ultimă privire spre perdea — vino şi uşurează-mi cugetul.

— Asta e datoria mea, monseniore — răspunse duhovnicul.

— Caută de te aşază cît mai bine, căci am să încep printr-o spovedanie generală ; dumneata îmi vei da apoi iertarea păcatelor, şi am să mă socot mai liniştit.

— Monseniore — zise preotul — nu sînteţi într-atît de bolnav, încît să fie nevoie de o spovedanie generală... Şi-apoi, e obositoare, luaţi seama !

— Presupui că va fi lungă, părinte ?

— Cum să cred că ar putea fi altfel, de vreme ce e vorba de o viaţă trăită din plin, ca a eminenţei voastre ?

— Ah, aşa-i... Da, istorisirea ar putea fi lungă.

— Şi îndurarea Domnului e mare — fornăi duhovnicul.

— Uite — zise Mazarin — încep să mă îngrozesc eu însumi că am lăsat să se petreacă atîtea lucruri pe care Cel de Sus le-ar putea osîndi.

— Nu-i aşa ? murmură cu nevinovăţie duhovnicul, îndepărtînd lumina de la faţa-i subţire şi ascuţită ca a unui sobol. Aşa sînt păcătoşii : la început uită, pe urmă devin scrupuloşi, cînd e prea tîrziu.

— Păcătoşii ? tresări Mazarin. Îmi spui acest cuvînt în bătaie de joc, fără îndoială, ca să-mi scoţi pe nas toate genealogiile ce am lăsat să se facă pe seama mea... eu, fiu de pescar [1], într-adevăr.

— Hm ! făcu duhovnicul.

— Acesta e un prim păcat, părinte ; căci, crede-mă, am suferit mult cînd unii m-au făcut scoborîtor din vechii consuli ai Romei, T. Geganius Macerinus I, Macerinus II şi Proculus Macerinus III, despre care vorbeşte cronica lui Haolander... Între Macerinus şi Mazarini, apropierea e atît de mare, încît te poate duce în ispită. Macerinus, ca poreclă, înseamnă slăbănog. Oh, preacucernice părinte, Mazarini ar putea să însemne astăzi, dacă e aşa, slab ca un Lazăr. Priveşte !

Şi-i arătă braţele descărnate şi picioarele supte de boală.

— Că vă veţi fi născut dintr-un neam de pescari — reluă duhovnicul — nu văd în asta nimic jignitor pentru ex-

[1] Joc de cuvinte în originar : *pécheur* = păcătos, şi *pêcheur* = pescar.

celenţa voastră... căci, la urma urmei, şi Sfîntul Petru era pescar, iar dacă dumneavoastră sînteţi prinţ al Bisericii, monseniore, el a fost cîrmaciul ei cel mai mare. Deci, să trecem mai departe, dacă binevoiţi.

— Cu atît mai mult cu cît l-am ameninţat cu Bastilia pe un oarecare Bounet, preot din Avignon, care voia să tipărească o genealogie a *Casei Mazarini,* mult prea umflată.

— Ca să fie şi adevărată... — strecură duhovnicul.

— Oh, dacă m-aş fi lăsat ispitit de această idee, preacucernice, aş fi căzut în patima orgoliului... alt păcat.

— Ar fi însemnat un surplus de spirit, şi nimeni n-ar putea fi învinuit vreodată pentru asemenea greşeli. Mai departe, mai departe...

— Am ajuns la orgoliu... Vezi, părinte, încerc să împart totul în păcate capitale.

— Îmi plac astfel de împărţiri făcute cu chibzuinţă.

— Asta mă uşurează. Trebuie să ştii că în 1630... vai, iată treizeci şi unu de ani de atunci !

— Aveaţi douăzeci şi nouă de ani, monseniore.

— Vîrstă clocotitoare. Făceam pe soldatul, aruncîndu-mă, la Casal, în focul archebuzelor, ca să arăt că puteam călări tot atît de bine ca un ofiţer. E adevărat că am adus pacea între spanioli şi francezi. Asta îmi răscumpără întrucîtva păcatul.

— Nu văd nici un fel de păcat în a arăta că poţi călări pe cal — zise duhovnicul ; e chestiune de gust, şi asta cinsteşte rasa pe care o purtăm pe noi. În calitatea mea de creştin, sînt bucuros că aţi împiedicat o vărsare de sînge ; în calitatea mea de preot, sînt mîndru de bravura arătată de un semen al meu.

Mazarin mulţumi cu un semn umil din cap.

— Da — zise el — dar urmările ?

— Ce urmări ?

— Eh, păcatul ăsta blestemat al orgoliului are rădăcini fără sfîrşit... De cînd m-am aruncat, cum ţi-am spus, între două armate, de cînd am simţit mirosul pulberei şi am străbătut şirurile de soldaţi, am început să-i privesc oarecum cu milă pe generali !

— Ah !

— Iată răul... În aşa fel că de-atunci n-am întîlnit măcar unul singur pe care să-l pot suferi.

— Adevărat este — zise duhovnicul — că generalii pe care i-am avut nu erau grozavi.

— O! strigă Mazarin. L-am avut pe domnul prinţ de Condé... Şi l-am necăjit prea mult pe acesta.

— Nu e de plîns, şi-a cucerit destulă faimă şi destulă avere.

— Fie, în ceea ce-l priveşte pe domnul de Condé; dar domnul de Beaufort, de exemplu... pe care l-am făcut să sufere atîta în turnul de la Vincennes[1]!

— Ah, dar acesta era un răzvrătit, şi apărarea statului cerea să faceţi un astfel de sacrificiu... Mai departe.

— Cred că am terminat cu orgoliul. Urmează alt păcat, pe care mi-e şi teamă să-l măsor...

— Îl voi măsura eu... Spuneţi, care?

— Un mare păcat, preacucernice.

— O să vedem asta, monseniore.

— Dumneata nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se de anumite legături pe care le-aş fi avut... cu maiestatea sa regina-mamă... Bîrfitorii...

— Bîrfitorii, monseniore, sînt nişte proşti. Nu trebuie oare, pentru binele statului şi în interesul tînărului rege, să trăiţi în bună înţelegere cu regina? Mai departe, mai departe.

— Îţi mărturisesc — zise Mazarin — că mi-ai ridicat o piatră de pe suflet.

— Fleacuri, toate astea!... Gîndiţi-vă la lucruri serioase.

— Mai e şi ambiţia, părinte...

— Ea e marca faptelor mari, monseniore.

— Chiar şi această dorinţă de a purta tiara?...

— A fi papă înseamnă a fi primul dintre creştini... De ce n-aţi fi năzuit spre aceasta?

— S-a scris că, spre a ajunge la asta, aş fi vîndut spaniolilor oraşul Cambrai.

— Poate că şi dumneavoastră veţi fi făcut vreodată pamflete, fără a-i asupri prea tare pe pamfletari.

— Atunci, preacucernice părinte, mă simt cu inima într-adevăr curată. Nu mă mai apasă decît nişte patimi mărunte.

---

[1] La Vincennes fusese construit, între anii 1337 şi 1370, un puternic castel medieval, cu turn şi înconjurat de şanţuri, care servea de reşedinţă regilor Franţei.

— Spuneţi.

— Jocul de cărţi.

— E o îndeletnicire cam lumească ; dar, la urma urmei, eraţi obligat, prin cerinţele rangului şi ale atribuţiilor, să primiţi lume în casă.

— Mi-a plăcut să cîştig...

— Nu există jucător care să joace pentru a pierde.

— Uneori măsluiam cărţile...

— O făceaţi în folosul vostru. Mai departe.

— Ei bine, părinte, nu mai sînt nimic altceva încărcîndu-mi cugetul. Dă-mi iertarea păcatelor şi sufletul meu va putea, atunci cînd îl va chema la sine Dumnezeu, să se înalţe fără piedici pînă la tronul ceresc.

Duhovnicul nu-şi mişcă nici braţele, nici buzele.

— Ce mai aştepţi, cucernice părinte ? întrebă Mazarin.

— Aştept sfîrşitul.

— Sfîrşitul cui ?

— Al spovedaniei, monseniore.

— Dar am terminat.

— O, nu ! Eminenţa voastră se înşală.

— Nu, precît ştiu.

— Gîndiţi-vă bine.

— M-am gîndit cît am putut.

— Atunci am să vă ajut eu memoria.

— Să vedem.

Duhovnicul tuşi de mai multe ori.

— Nu mi-aţi vorbit de zgîrcenie, alt păcat capital, nici despre milioanele acelea — zise el.

— Care milioane, preacucernice ?

— Acelea pe care le-aţi strîns, monseniore.

— Părinte, banii aceştia sînt ai mei ; pentru ce ţi-aş vorbi de ei ?

— Fiindcă, monseniore, aici părerile noastre se deosebesc. Spuneţi că aceşti bani sînt ai eminenţei voastre, iar eu cred că sînt puţin ai altora.

Mazarin îşi duse o mînă rece la fruntea năpădită de sudoare.

— Cum aşa ? bîigui el.

— Iată cum. Eminenţa voastră a făcut multă avere fiind în serviciul regelui.

— Hm ! Multă... nu prea multă.

— Oricum ar fi, de unde vine această avere ?

— De la stat.

— Statul e regele.

— Dar ce încheiere tragi domnia ta, cucernice părinte ? întrebă Mazarin, care începea să tremure.

— Nu pot să trag nici o încheiere, fără înşiruirea bunurilor pe care le aveţi. Să socotim puţin, dacă vreţi. Aveţi episcopia de Metz ?

— Da.

— Mănăstirile de la Saint-Clément, Saint-Arnoud şi Saint-Vincent, tot din eparhia Metz ?

— Da.

— Aveţi mănăstirea de la Saint-Denis, care are o avere frumuşică ?

— Da, preacucernice.

— Aveţi mănăstirea de la Cluny, care e bogată ?

— O am.

— Şi pe cea de la Saint-Medard, în Soissons, cu un venit de o sută de mii de livre ?

— N-o tăgăduiesc.

— Şi pe cea de la Saint-Victor, în eparhia Marsiliei, una dintre cele mai bune din sud ?

— Aşa-i, părinte.

— Astea fac un milion pe an. Cu lefurile de la cardinalat şi de la minister, se ridică poate la două milioane pe an.

— Ei !

— În timp de zece ani, înseamnă douăzeci de milioane... şi douăzeci de milioane băgate în afaceri, cu un cîştig de cincizeci la sută dau, prin creştere, alte douăzeci de milioane în zece ani.

— Ce bine te pricepi la socoteli, parcă n-ai fi duhovnic !

— De cînd eminenţa voastră a aşezat ordinul nostru în mănăstirea pe care o ocupăm lîngă Saint-Germain-des-Prés, în 1644, eu sînt cel care fac obşteştile socoteli.

— Le faci şi pe-ale mele, după cîte văd, preacucernice părinte !

— Se cuvine să ştii cîte ceva din toate, monseniore.

— Ei bine, acum trage încheierea.

— Închei, spunînd că aveţi un bagaj prea mare ca să puteţi trece cu el pe poarta paradisului.

— Şi voi fi osîndit ?
— Dacă nu daţi înapoi ce-aţi luat, da.
Mazarin scoase un strigăt jalnic.
— Să dau înapoi ! Dar cui, Doamne sfinte ?
— Stăpînului acestei avuţii, regelui !
— Dar însuşi regele mi-a dat totul...
— O clipă : regele nu semnează ordonanţele !
Mazarin trecu de la suspine la gemete.
— Dă-mi iertarea păcatelor — zise el.
— Cu neputinţă, monseniore... Daţi totul înapoi, totul — replică duhovnicul.
— Dar ce vrei, m-ai iertat de toate păcatele ; pentru ce nu mă ierţi şi de ăsta ?
— Pentru că — răspunse preotul — a vă ierta de acesta e un păcat de care regele nu mă va ierta niciodată, monseniore.
Cu acestea, duhovnicul îşi lăsă bolnavul în ghearele căinţei şi ieşi cu o expresie plină de smerenie şi cu un pas rar, la fel precum intrase.
— Vai, Dumnezeule ! gemu cardinalul... Vino încoace, Colbert, sînt greu bolnav, prietene !

XLVI

DONAŢIA

Colbert apăru din dosul perdelei.
— Ai auzit ? îl întrebă Mazarin.
— Vai, da, monseniore.
— Crezi că are dreptate ? Crezi că toţi aceşti bani au fost strînşi pe căi necinstite ?
— Un duhovnic, monseniore, nu e un judecător bun, cînd e vorba de bani — răspunse cu răceală Colbert. Totuşi, s-ar putea ca, după principiile lui teologice, eminenţa voastră să fi făcut unele greşeli. Se întîmplă... mai ales cînd se apropie ceasul morţii.

— Prima greşeală e aceea de a muri, Colbert.

— Aşa-i, monseniore. Să vedem însă faţă de cine socoteşte el că aţi greşit ? Faţă de rege.

Mazarin ridică din umeri.

— Ca şi cum nu eu i-aş fi salvat statul şi finanţele !

— Acest lucru nu poate fi pus la îndoială, monseniore.

— Nu-i aşa ? Prin urmare, mi-am cîştigat şi eu o răsplată ce mi se cuvenea, în pofida duhovnicului meu.

— E adevărul deplin.

— Şi aş putea să păstrez pentru familia mea, atît de strîmtorată, o parte... dacă nu tot ce-am cîştigat !

— Nu văd nici o piedică în asta, monseniore.

— Eram convins, Colbert, că, cerîndu-ţi povaţa, îmi vei da un sfat înţelept — zise Mazarin foarte bucuros.

Colbert făcu strîmbătura sa obişnuită de om care se crede atotştiutor.

— Monseniore — rosti el — trebuie să vedem însă dacă în cele ce a spus duhovnicul nu se ascunde o cursă.

— Nu ! O cursă ? !.. Şi de ce ? Duhovnicul e un om cinstit.

— Credeam că eminenţa voastră se află pe marginea mormîntului, fiindcă l-aţi chemat să vă spovedească... Nu l-am auzit eu cînd spunea : „Faceţi deosebire între ceea ce v-a dat regele şi ceea ce v-aţi dat singur" ? Gîndiţi-vă bine, monseniore, dacă nu v-a vorbit cam aşa ; şi o vorbă ca asta, rostită de un duhovnic, spune mult.

— Ar fi cu putinţă.

— Şi în cazul acesta, monseniore, aş socoti că preotul v-a somat...

— Să dau totul înapoi ? strigă Mazarin înăbuşindu-se.

— Ei, nu spun nu.

— Să dau totul înapoi ? Dar nu te gîndeşti ce spui... Vorbeşti la fel ca duhovnicul.

— Dacă înapoiaţi numai o parte, înseamnă că-l faceţi părtaş pe maiestatea sa, şi asta, monseniore, poate avea urmări neplăcute. Eminenţa voastră e un politician prea iscusit pentru a nu şti că în clipa de faţă regele nu are nici o sută cincizeci de mii de livre în lăzile sale.

— Asta nu-i treaba mea — răspunse Mazarin triumfător — ci a domnului ministru de finanţe Fouquet, ale cărui

conturi ţi le-am dat mereu, în lunile din urmă, spre verificare.

Colbert îşi muşcă buzele numai cînd auzi numele lui Fouquet.

— Maiestatea sa — rosti el printre dinţi — n-are alţi bani în afară de cei pe care-i strînge domnul Fouquet ; averea voastră, monseniore, i-ar prinde cît se poate de bine.

— Se poate, dar eu nu sînt ministrul de finanţe al regelui ; eu am punga mea... De bună seamă, voi face spre mulţumirea maiestăţii sale... cîteva donaţii... dar nu pot să-mi păgubesc familia...

— O donaţie parţială v-ar scădea din stimă şi l-ar jigni pe rege. A dona numai o parte maiestăţii sale înseamnă a recunoaşte că această parte v-a creat îndoiala cum că n-ar fi fost agonisită pe căi cinstite.

— Domnule Colbert !...

— Am crezut că eminenţa voastră îmi face cinstea de a-mi cere o povaţă.

— Da, însă dumneata uiţi amănuntele principale ale problemei.

— Nu uit nimic, monseniore ; iată zece ani de cînd trec în revistă toate coloanele de cifre care se formează în Franţa, şi dacă mi le-am înfipt cu atîta chin în cap, ele sînt acum aşa de bine înrădăcinate acolo, încît de la slujbele domnului Letellier, care e cumpătat, pînă la micile largheţi tainice ale domnului Fouquet, care e risipitor, aş putea să arăt, cifră cu cifră, toţi banii care se vîntură la noi, de la Marsilia pînă la Cherbourg.

— Atunci, dumneata ai vrea ca eu să-mi arunc toţi banii în cuferaşele regelui ! strigă pe un ton ironic Mazarin, căruia guta îi smulse în acelaşi timp mai multe suspine dureroase. Firește, regele nu s-ar supăra pentru asta, dar şi-ar rîde de mine păpîndu-mi milioanele, şi ar avea dreptate !

— Eminenţa voastră nu m-a înţeles. N-am vrut pentru nimic în lume să spun că regele ar avea dreptate să vă cheltuiască banii.

— Mi-o spui limpede, mi se pare, sfătuindu-mă să i-i dau lui.

— Ah — răspunse Colbert — eminenţa voastră, gîndindu-se numai la boala sa, scapă cu totul din vedere caracterul maiestăţii sale Ludovic al XIV-lea.

— Cum asta ?...

— Acest caracter cred că seamănă, dacă mi se îngăduie să mă exprim astfel, cu acela pe care monseniorul îl spovedea mai adineauri în faţa duhovnicului.

— Adică ? Spune...

— E vorba de orgoliu. Iertaţi-mă, monseniore... mîndrie vreau să spun. Regii n-au orgoliu : asta e o patimă omenească.

— Orgoliul, da, ai dreptate. Ei şi ?...

— Ei bine, monseniore, dacă am chibzuit bine, eminenţei voastre nu-i rămîne decît să doneze toţi banii săi regelui, şi asta cît mai repede.

— Dar pentru ce ? făcu Mazarin foarte nedumerit.

— Fiindcă regele nu va primi totul.

— Oh, un tînăr ca el, fără bani şi ros de ambiţie cum e !

— Fie !

— Un tînăr care-mi doreşte moartea...

— Monseniore...

— Ca să mă moştenească, da, Colbert ; da, îmi doreşte moartea, ca să mă moştenească. Cap sec ce sînt ! I-o voi spune !

— Neîndoios. Dacă donaţia e făcută într-o anumită formă, regele nu va primi.

— Haidade !

— În mod hotărît. Un tînăr care n-a făcut încă nimic, care arde de dorinţa de a deveni celebru, care vrea să domnească singur, nu va primi ceva făcut de alţii, va vrea să clădească totul el însuşi. Acest prinţ, monseniore, nu se va mulţumi cu Palatul Regal pe care i l-a dăruit domnul de Richelieu, nici cu palatul Mazarin pe care i l-aţi înălţat atît de frumos, nici cu Luvrul unde au trăit strămoşii lui, nici cu Saint-Germain, unde s-a născut. Tot ceea ce nu va ieşi din mîinile lui, va fi disprețuit de el, v-o prezic.

— Şi garantezi că dacă-i dau cele patruzeci de milioane regelui...

— Spunîndu-i anumite lucruri, garantez că nu va primi.

— Şi aceste anumite lucruri... sînt ?

— Le voi aşterne pe hîrtie, dacă monseniorul va binevoi să mi le dicteze.

— Şi mă rog, ce folos voi avea eu din toate astea ?

— Unul mare de tot : nimeni nu va putea învinui pe eminența voastră de această nedreaptă zgîrcenie pe care pamfletarii au aruncat-o în seama celui mai strălucit spirit al acestui veac.

— Ai dreptate, Colbert, ai dreptate ; du-te de-l caută pe rege din parte-mi, și dă-i testamentul meu.

— O donație, monseniore.

— Și dacă primește ? Dacă are să primească ?

— Atunci vor rămîne treisprezece milioane pentru familia voastră, și asta e o sumă frumoasă.

— Dar atunci dumneata vei fi un trădător sau un prost, crede-mă.

— Nici una, nici alta, monseniore... Dacă nu mă înșel, vă temeți că regele va primi... Oh, temeți-vă mai bine că nu va primi...

— Dacă nu va primi, am să-i dăruiesc cele treisprezece milioane de rezervă ale mele... da, așa voi face... da... Ah, dar mă apucă iar durerile, am să mă prăpădesc, Colbert... Sînt tare bolnav și simt că mi se apropie sfîrșitul.

Colbert tresări.

Cardinalul se simțea rău, într-adevăr : se zbătea înecat de sudoare pe patul de suferință și paloarea aceasta îngrozitoare de pe fața lui scăldată în apă era un spectacol pe care nici cel mai încercat medic nu l-ar fi putut privi fără să i se facă milă. Colbert fu, de bună seamă, foarte mișcat, căci părăsi pe nesimțite încăperea și, chemîndu-l pe Bernouin la căpătîiul muribundului, ieși pe coridor. Aici, plimbîndu-se în sus și în jos cu o expresie de meditare ce dădea o anumită nobleță capului său vulgar, cu umerii plecați, cu gîtul întins, cu buzele întredeschise pentru a lăsa să-i scape frînturi răzlețe din gîndurile-i încîlcite, se încăpățîna să frămînte planul ce și-l pusese în minte, în timp ce, la zece pași de el, despărțit doar de un perete, stăpînul lui se zvîrcolea în durerile ce-i smulgeau strigăte amarnice, fără a se mai gîndi nici la comorile de pe pămînt, nici la fericirile din paradis, ci mai degrabă la toate chinurile iadului.

În vreme ce șervetele fierbinți, oblojelile, paharele și Guénaud, chemat în preajma cardinalului, se schimbau cu o repeziciune crescîndă, Colbert, ținîndu-și strîns cu amîndouă mîinile capul său mare ca pentru a zăgăzui înăuntru vîltoarea planurilor ce-i încolțeau în creier, se gîndea ce formă va

trebui să îmbrace donaţia pe care va cere să i-o dicteze Mazarin de îndată ce boala îi va da o clipă de răgaz. Se părea că toate văicărelile cardinalului şi toate asalturile morţii asupra acestui reprezentant al trecutului erau tot atîtea imbolduri pentru spiritul acestui gînditor cu sprîncenele groase ce se întorcea de pe acum către răsăritul noului soare al unei lumi renăscute.

Colbert se reîntoarse lîngă Mazarin atunci cînd bolnavul se simţi mai bine şi îl convinse să-i dicteze o donaţie astfel concepută :

Pregătindu-mă să mă înfăţişez înaintea lui Dumnezeu, stăpînul tuturor oamenilor, îl rog pe rege, care mi-a fost stăpîn pe acest pămînt, să primească toate bunurile pe care cu atîta mărinimie mi le-a dat, şi pe care familia mea va fi fericită să le vadă trecînd în tot atît de ilustre mîini. Lista bunurilor mele se va găsi întocmită, la prima cerere a maiestăţii sale, sau la ultimul suspin al celui mai devotat slujitor al său,

JULES, cardinal de MAZARIN.

Cardinalul semnă cu un oftat adînc ; Colbert împături hîrtia şi se duse numaidecît cu ea la Luvru, unde regele tocmai se întorcea la palat. Apoi porni spre casă, frecîndu-şi mîinile cu mulţumirea unui lucrător ce şi-a întrebuinţat ziua cu folos.

XLVII

ANA DE AUSTRIA ÎI DĂ UN SFAT LUI LUDOVIC AL XIV-LEA, IAR DOMNUL FOUQUET ÎI DĂ ALTUL

Vestea despre starea gravă a cardinalului se răspîndise peste tot, iar la Luvru ea adunase cel puţin tot atîta lume cît şi vestea despre căsătoria DOMNULUI, fratele regelui, care fusese dată în vileag în mod oficial.

Abia ajuns la reşedinţa lui, gîndindu-se încă la cele ce văzuse şi auzise în seara aceea, Ludovic al XIV-lea fu înştiinţat de primul său valet că aceeaşi mulţime de curteni care se grăbise dimineaţa să-l întîmpine la sculare, venise acum din nou, ca să fie de faţă la culcare, în semn de supremă favoare pe care curtea, de cînd domnea cardinalul, o arătase cu deosebire ministrului, fără a se îngriji că aceasta ar putea să displacă regelui. Dar ministrul avusese, după cum am arătat, un puternic atac de gută, astfel că valul de linguşitori se îndrepta de astă-dată către tron.

Curtenii au acest nemaipomenit instinct de a mirosi dinainte ceea ce are să se întîmple ; ei posedă o ştiinţă ce nu dă niciodată greş ; sînt, pe de o parte, diplomaţi ce întrevăd marile deznodăminte în împrejurările grele, pe de alta, căpitani ce ghicesc sfîrşitul bătăliilor, sau chiar medici ce vindecă bolile.

Ludovic al XIV-lea, căruia mama sa îi vîrîse în cap această axiomă, înţelese, între altele, că eminenţa sa monseniorul cardinal Mazarin era greu bolnav.

Ana de Austria, după ce o condusese pe regina cea tînără în apartamentele sale şi-şi uşurase fruntea de povara podoabelor de ceremonie, veni să-l vadă pe fiul ei în cabinetul lui de lucru, unde, singur, posomorît şi cu inima grea, căuta să-şi înăbuşe, ca şi cum şi-ar fi încercat voinţa, una din acele furii surde şi cumplite, adevărate furii de regi, care dau naştere la mari evenimente atunci cînd izbucnesc şi care, la Ludovic al XIV-lea, graţie neîntrecutei lui puteri de a se stăpîni, se transformau în furtuni atît de blînde, încît singura şi cea mai aprigă mînie a lui, aceea despre care vorbeşte Saint-Simon, mirîndu-se el însuşi, a fost acea neuitată dezlănţuire ce-avea să izbucnească, cincizeci de ani mai tîrziu, în legătură cu o anumită taină a ducelui de Maine şi care a avut drept rezultat o ploaie de lovituri de baston ce s-a abătut pe spatele unui biet lacheu pentru singura vină că furase un pesmet.

Tînărul rege era, aşadar, după cum am văzut, pradă unei dureroase încordări şi îşi spunea încet, privindu-se într-o oglindă :

— O, rege !... Rege cu numele, iar nu de fapt... Fantomă, fantomă goală ce eşti !... Statuie nevolnică, ce n-are altă putere decît aceea de a stîrni un salut din partea curtenilor,

cînd vei izbuti oare să-ţi ridici braţul acesta de catifea, să-ţi încleştezi pumnul acesta de mătasă ? Cînd vei reuşi oare să-ţi deschizi şi pentru altceva, nu numai pentru zîmbete şi suspine, buzele-ţi osîndite la tîmpa încremenire a marmurelor din galeria ta ?

Atunci, trecîndu-şi mîna peste frunte şi căutînd puţin aer, se apropie de fereastră şi văzu jos cîţiva cavaleri ce vorbeau între ei, alături de cîteva pîlcuri ce-şi arătau cu sfială curiozitatea. Cavalerii făceau parte din gardă ; ceilalţi erau curioşi din popor, aceia pentru care un rege e totdeauna un lucru ciudat, ceva ca un rinocer, un crocodil sau un şarpe.

Îşi plesni fruntea cu latul palmei, exclamînd :

— Rege al Franţei, deşert titlu ! Popor al Franţei, o gloată oarecare de făpturi. Iată-mă întors în Luvrul meu ; caii, abia deshămaţi, sînt încă plini de sudoare, dar eu am făcut abia atîta vîlvă, încît dacă au ieşit să mă vadă douăzeci de persoane... Douăzeci... ce zic ? Nu, nu au fost nici măcar douăzeci de oameni dornici să-l vadă pe regele Franţei, după cum nu sînt nici măcar zece arcaşi puşi să vegheze asupra locuinţei mele ; arcaşii, poporul, gărzile sînt la Palatul Regal. Pentru ce, Doamne ? Eu, regele, n-am oare dreptul să te întreb aceasta ?

— Pentru că — îi răspunse un glas ce răsună dincolo de draperia cabinetului — pentru că la Palatul Regal se află tot aurul, adică toată puterea celui ce vrea să domnească.

Ludovic se întoarse deodată. Glasul care rostise aceste cuvinte era al Anei de Austria. Regele tresări şi, îndreptîndu-se către mama sa, zise :

— Sper că maiestatea voastră n-a luat în seamă vorbele goale pe care singurătatea şi dezgustul ce-i urmăresc pe regi le fac să apară chiar şi pe buzele celor mai fericite fiinţe !

— N-am luat în seamă decît un lucru, fiul meu : acela că te văicăreşti.

— Eu ? Cîtuşi de puţin — tăgădui Ludovic al XIV-lea. Nu, nici vorbă ; te înşeli, doamnă.

— Atunci, ce făceai aici, sire ?

— Mi se părea că mă aflam în faţa preceptorului meu şi dezvoltam un subiect de dizertaţie.

— Fiul meu — zise Ana de Austria, dînd din cap — faci rău că nu te bizui pe cuvîntul meu ; faci rău că nu-mi

arăți încrederea domnici tale. Va veni o zi, o zi ce nu mai e departe, cînd va trebui să-ți aduci aminte de acest adevăr : „Aurul e atotputernicia, și numai aceia sînt pe deplin regi care sînt atotputernici".

— Gîndul vostru — adăugă regele — nu este totuși de a-i defăima pe bogații acestui veac, nu-i așa ?

— Nu — răspunse cu însuflețire Ana de Austria — nu, sire. Cei care sînt bogați în acest veac, sub domnia ta, sînt bogați fiindcă singur ai voit acest lucru, astfel că n-am împotriva lor nici ură, nici pizmă ; au slujit fără îndoială cu credință pe maiestatea voastră, o dată ce maiestatea voastră le-a îngăduit să se răsplătească ei înșiși. Iată ce am înțeles prin vorbele pentru care mi se pare că vrei să mă dojenești.

— Ferească Dumnezeu, doamnă, să-i fac cea mai mică dojană mamei mele.

— De altminteri — continuă Ana de Austria — Cel de sus nu dăruiește decît pentru un anumit timp bunurile pămînțești ; Dumnezeu, ca o înfrînare a faimei și a bogăției, a mai dat lumii și suferința, boala, moartea, și nimeni — accentuă regina mamă cu un zîmbet dureros, ce dovedea că se gîndea la ea însăși cînd rostea acest percept plin de amărăciune — nimeni nu ia cu sine în mormînt mărirea sau averea de aici. Asta înseamnă că cei tineri culeg roadele belșugului pregătit de cei bătrîni.

Ludovic asculta cu atenție crescîndă aceste cuvinte rostite de Ana de Austria cu scopul vădit de a-i aduce o mîngîiere.

— Doamnă — spuse Ludovic al XIV-lea, privind-o în ochi pe mama lui — s-ar zice, într-adevăr, că ai vrea să-mi vestești altceva prin aceste cuvinte !...

— Nu, fiul meu, n-am să-ți vestesc nimic, decît că, după cum ai băgat de seamă astă-seară, domnul cardinal este greu bolnav.

Ludovic se uită țintă la mama lui, vrînd să deslușească o tulburare în glasul ei, o durere pe fața sa. Chipul Anei de Austria părea ușor înăsprit ; dar această suferință avea un caracter cu totul personal... Poate că această asprime era pricinuită de cancerul ce începea să-i roadă sînul.

— Da, doamnă — îngînă regele — da, domnul de Mazarin e greu bolnav.

— Şi va fi o mare pierdere pentru regat, dacă eminenţa sa va fi chemat la Dumnezeu. Nu eşti de aceeaşi părere cu mine, fiul meu ? întrebă regina-mamă.

— Da, doamnă, de bună seamă va fi o mare pierdere pentru regat — murmură Ludovic, roşindu-se ; dar primejdia nu e încă atît de apăsătoare, vreau să cred, deoarece domnul cardinal e un om destul de tînăr.

Regele abia termină de spus aceste cuvinte, că un valet trase draperia şi rămase în picioare, cu o hîrtie în mînă, aşteptînd ca suveranul să-i pună întrebarea.

— Ce e aceea ? i se adresă regele.

— O scrisoare din partea domnului de Mazarin — răspunse valetul.

— Dă-mi-o — zise regele.

Şi luă hîrtia. Dar în clipa cînd voia să o deschidă, o mare zarvă se iscă în galerie, în anticamere şi în curte.

— Ah, ah — făcu Ludovic al XIV-lea, care, fără îndoială, recunoscu această întreită forfotă — ce spuneam eu că nu e decît un rege în Franţa ? Mă înşelam, sînt doi.

În acelaşi timp, uşa se deschise şi ministrul de finanţe Fouquet se înfăţişă la rege. El era acela care stîrnise zarva în galerie ; valeţii lui făcuseră zarva în anticameră ; de la caii lui pornise zarva din curte. Pe deasupra, se auzi un murmur prelung la ivirea sa, care nu se stinse decît tîrziu după ce trecuse. Era murmurul de care Ludovic al XIV-lea se arăta atît de nemulţumit că nu-l auzea, pe atunci, în jurul lui şi nu-l simţea stingîndu-se încet în urma sa.

— Acesta nu este, se înţelege, un rege, aşa cum zici — îi spuse Ana de Austria fiului ei ; e un om mult prea bogat, atîta tot.

Şi rostind aceste cuvinte, un simţămînt de amărăciune împrumută vorbelor reginei un accent plin de răutate ; în timp ce, dimpotrivă, fruntea lui Ludovic, rămas liniştit şi stăpîn pe el, nu avea nici cea mai uşoară cută pe suprafaţa ei. Îl salută deci fără ceremonie pe Fouquet, cu un semn din cap, în vreme ce continua să desfăşoare sulul pe care i-l adusese valetul. Fouquet înţelese această mişcare şi, cu o politeţe nestînjenită, dar respectuoasă totodată, se apropie de Ana de Austria, ca să-i lase deplină libertate regelui.

Ludovic desfăcuse hîrtia, dar n-o citea încă. Îl asculta pe Fouquet spunîndu-i mamei sale cuvinte măgulitoare, lău-

dîndu-i îndeosebi mîna şi braţele. Chipul Anei de Austria se însenină şi aproape că voia să zîmbească.

Fouquet observă că regele, în loc să citească, îl privea şi-l asculta pe el ; se răsuci atunci pe jumătate şi, rămînînd mai departe al Anei de Austria, ca să spunem aşa, se întoarse cu faţa spre rege.

— Dumneata ştii, domnule Fouquet — îi spuse Ludovic al XIV-lea — că eminenţa sa e foarte rău bolnav ?

— Da, sire, ştiu asta — răspunse Fouquet ; şi în adevăr se simte foarte rău. Mă aflam la domeniul meu din Vaux cînd mi s-a adus această ştire, atît de neplăcută încît am plecat numaidecît de acolo.

— Ai plecat din Vaux astă-seară, domnule ?

— Acum un ceas şi jumătate, da, maiestate — zise Fouquet, uitîndu-se la ceasornicul său încrustat cu diamante.

— Un ceas şi jumătate ! rosti regele, străduindu-se să-şi stăpînească o răbufnire de mînie, dar fără să-şi poată ascunde uimirea.

— Înţeleg, sire ! Maiestatea voastră se îndoieşte de cuvîntul meu, şi are dreptate ; dar, dacă am ajuns aici atît de repede, este cu adevărat o minune. Mi s-au trimis din Anglia trei perechi de cai foarte iuţi, după cum mi s-a spus ; mă aşteptau din patru în patru leghe, şi astă-seară i-am pus la încercare. M-au adus din Vaux pînă la Luvru într-un ceas şi jumătate, încît maiestatea voastră poate să vadă că n-am fost înşelat.

Regina-mamă zîmbi cu o tainică invidie. Fouquet, pricepîndu-i gîndul, se grăbi să adauge :

— Într-adevăr, doamnă, asemenea cai sînt făcuţi pentru regi, nu pentru supuşi, iar regii nu se cuvine să-i dăruiască niciodată, nici te miri cui, nici pentru te miri ce.

Regele înălţă capul.

— Cu toate astea — îl întrerupse Ana de Austria dumneata nu eşti rege, precît ştiu, domnule Fouquet !

— Tocmai de aceea, doamnă, caii nu aşteaptă decît un semn din partea maiestăţii sale ca să intre în grajdurile Luvrului ; iar dacă mi-am luat îngăduinţa să-i încerc, e numai din teama de a nu oferi regelui ceva care să nu fie cu adevărat o minune.

Regele se înroşi la faţă.

— Știi, domnule Fouquet — zise regina — că datina la curtea Franței nu este ca un supus să ofere ceva regelui?

Ludovic făcu o mișcare.

— Sper, doamnă — răspunse Fouquet foarte tulburat — că dragostea mea pentru maiestatea sa, dorința mea necontenită de a-i fi pe plac vor servi ca o contragreutate la rigorile acestei etichete. De altminteri, nici nu mi-aș fi putut îngădui să ofer un dar; e un tribut pe care vreau să-l plătesc.

— Mulțumesc, domnule Fouquet — rosti cu bunăvoință regele — și îți rămîn îndatorat pentru acest gînd, căci îmi plac într-adevăr foarte mult caii iuți; știi însă că nu-s prea bogat; dumneata știi asta mai bine ca oricine, dumneata, care ești ministrul meu de finanțe. Nu pot deci, oricît de mult aș dori-o, să cumpăr un atelaj atît de scump.

Fouquet aruncă o privire plină de mîndrie către regina-mamă, care părea să se bucure de încurcătura în care se găsea ministrul, și răspunse:

— Luxul este virtutea regilor, sire; luxul îi face să se asemene cu Dumnezeu; prin lux sînt mai presus de ceilalți oameni. Cu luxul său, un rege își hrănește și își cinstește supușii. Sub dulcea dogoare a acestui lux al regilor se naște luxul celor de rînd, izvor de bogăție pentru popor. Dacă maiestatea voastră va primi în dar cei șase cai neasemuiți, va trezi ambiția crescătorilor din țara noastră, cei din Limousin, din Perche, din Normandia, și această îmboldire va fi spre folosul tuturor... Dar văd că regele tace, prin urmare sînt condamnat.

În acest timp, Ludovic al XIV-lea îndoia și dezdoia cu neastîmpăr hîrtia lui Mazarin, pe care nu-și aruncase încă ochii. Privirea i se opri în cele din urmă asupra ei, și chiar de la primul rînd citit scoase un mic strigăt de uimire.

— Ce scrie acolo, fiul meu? întrebă Ana de Austria apropiindu-se în grabă de rege.

— Din partea cardinalului? se miră iar regele, continuînd să citească. Da, da, e chiar din partea lui.

— Se simte mai rău?

— Citește — sfîrși regele, dînd pergamentul mamei sale, ca și cum și-ar fi spus că numai citind cu ochii ei Ana de Austria ar fi putut să dea crezare unui lucru atît de uimitor ca acela care se afla închis în hîrtia aceasta.

Ana de Austria citi şi ea scrisoarea. Pe măsură ce citea, ochii îi scînteiau de o bucurie din ce în ce mai vie, pe care se străduia în zadar să şi-o ascundă şi care atrase atenţia lui Fouquet.

— Oh, o donaţie în toată regula ! exclamă ea.

— O donaţie ? repetă Fouquet.

— Da — zise regele, răspunzîndu-i îndeosebi ministrului de finanţe — da, pe patul de moarte, domnul cardinal îmi face o donaţie a tuturor bunurilor sale.

— Patruzeci de milioane ! glăsui regina. Ah, fiul meu, iată un frumos dar din partea domnului cardinal, care va răsturna toate răutăţile spuse pe seama lui ; patruzeci de milioane, strînse încetul cu încetul şi care intră dintr-o dată în vistieria regală, e o faptă demnă de un slujitor credincios şi de un adevărat creştin.

Şi după ce-şi mai aruncă o dată ochii pe hîrtie, o înapoie regelui, care, la auzul acestei sume uriaşe, îşi simţea inima bătîndu-i cu putere în piept.

Fouquet se retrăsese cîţiva paşi la o parte şi tăcea. Regele îl privi în ochi şi-i întinse sulul, pentru a-l citi şi el. Ministrul însă nu făcu decît să arunce o scurtă privire, foarte de sus, asupra hîrtiei, apoi, înclinîndu-se, zise :

— Da, sire, o donaţie, văd.

— Trebuie să-i răspunzi, fiul meu — interveni Ana de Austria ; trebuie să-i răspunzi numaidecît.

— Şi în ce fel, doamnă ?

— Făcîndu-i o vizită cardinalului.

— Dar abia acum un ceas am plecat de la eminenţa sa — zise regele.

— Atunci, scrie-i sire.

— Să-i scriu ! ? făcu tînărul rege cu dezgust.

— Oricum — reluă Ana de Austria — mi se pare, fiul meu, că un om care a făcut un asemenea dar e îndreptăţit să aştepte să i se mulţumească într-un chip neîntîrziat. Apoi, întorcîndu-se către ministru : Nu este şi părerea dumitale, domnule Fouquet ?

— Darul impune aceasta, da, doamnă — răspunse ministrul cu o noblete ce nu-i scăpă regelui.

— Primeşte deci, şi mulţumeşte-i — stărui Ana de Austria.

— Domnul Fouquet ce zice ? întrebă regele.

— Maiestatea voastră vrea să-mi cunoască părerea ?
— Da.
— Mulțumiți-i, sire...
— Ah ! făcu Ana de Austria.
— Dar nu primiți — continuă Fouquet.
— Și pentru ce asta ? tresări Ana de Austria.
— Ați spus-o dumneavoastră înșivă, doamnă — răspunse Fouquet — că regii nu trebuie și nu pot să primească daruri de la supușii lor.

Regele rămase mut între cele două păreri atît de opuse.
— Dar patruzeci de milioane... — murmură Ana de Austria pe același ton pe care nefericita Maria-Antoaneta avea să rostească mai tîrziu : „Îmi spuneți atîta despre asta !"
— Știu — zise Fouquet rîzînd — patruzeci de milioane e o sumă frumoasă, și o astfel de sumă ar putea să ispitească pînă și o conștiință regească.
— Dar, domnule — stărui Ana de Austria — în loc de a-l îndemna pe rege să nu primească această donație, explică-i mai bine maiestății sale că patruzeci de milioane înseamnă o avere, nu glumă.
— Tocmai pentru că aceste patruzeci de milioane înseamnă o avere, doamnă, eu îi voi spune regelui : sire, dacă nu se cuvine ca un rege să primească de la un supus șase cai în valoare de douăzeci de mii de livre, cu atît mai jignitor e să-și datorască averea unui alt supus, mai mult sau mai puțin scrupulos în strîngerea bunurilor ce alcătuiesc această avere.
— Dumneata n-ai dreptul, domnule — i-o tăie Ana de Austria — să dai o lecție regelui ! Atunci oferă-i dumneata patruzeci de milioane, pentru a le pune în locul celor pe care-l faci să le piardă.
— Regele le va avea oricînd le va dori — zise ministrul de finanțe, înclinîndu-se.
— Da, storcînd poporul — rosti Ana de Austria.
— Eh, n-a fost oare stors, doamnă — replică Fouquet — atunci cînd au fost strînse, din truda lui, aceste patruzeci de milioane cuprinse în actul de donație ? Maiestatea sa mi-a cerut părerea — iat-o ! Dacă maiestatea sa îmi va cere sprijinul, îl va avea de asemenea.

— Haide, haide, primeşte, fiul meu — zise Ana de Austria — eşti mai presus de orice vîlvă şi de orice judecată a oamenilor.

— Nu primiţi, sire — adăugă Fouquet. Atîta timp cît un rege trăieşte, el n-are alt sfetnic mai mare decît cugetul său, alt judecător mai bun decît dorinţa sa ; după moarte însă, posteritatea e aceea care aprobă sau condamnă.

— Îţi mulţumesc, mamă — răspunse Ludovic, plecîndu-se cu respect în faţa reginei. Îţi mulţumesc, domnule Fouquet — se adresă apoi, foarte binevoitor, ministrului, dîndu-i a înţelege că poate să plece.

— Primeşti ? mai întrebă o dată Ana de Austria.

— Voi chibzui — răspunse regele, uitîndu-se în urma lui Fouquet.

XLVIII

AGONIE

Chiar în ziua cînd scrisoarea de donaţie fusese trimisă regelui, cardinalul ceruse să fie transportat la Vincennes. Regele şi curtea îl urmaseră acolo. Ultimele sclipiri ale acestei flăcări aruncau încă destule luciri în jurul ei ca să absoarbă, în razele sale, toate celelalte lumini. De altfel, cum lesne se putea vedea, sateliţ credincios al ministrului său, tînărul Ludovic al XIV-lea mergea pînă în ultimul moment în sensul arătat de forţa de atracţie a acestuia.

Răul, după prevestirile lui Guénaud, devenise şi mai grav : nu mai era vorba de un atac de gută, era vorba de un atac al morţii. Şi apoi, mai era ceva care făcea ca acest muribund să agonizeze şi mai mult încă : îngrijorarea ce-i vînzolea spiritul în legătură cu donaţia trimisă regelui, pe care, după spusele lui Colbert, monarhul trebuia să o înapoieze cardinalului fără a o primi. Cardinalul avea mare încredere,

după cum s-a văzut, în prezicerile secretarului său ; dar suma era uriaşă, şi oricît de isteţ ar fi fost Colbert, din cînd în cînd cardinalul se gîndea, în sinea lui, că poate duhovnicul se înşelase şi el, şi că s-ar putea să mai aibă măcar atîta noroc de a nu fi osîndit pe lumea cealaltă, cît noroc ar mai avea aici ca Ludovic al XIV-lea să-i dea înapoi milioanele sale.

De altminteri, cu cît donaţia întîrzia să se întoarcă de unde plecase, cu atît Mazarin găsea că patruzeci de milioane meritau osteneala să rişti ceva pentru ele, mai ales cînd acest ceva era un lucru atît de părelnic cum este sufletul. Mazarin, în calitatea sa de cardinal şi de prim-ministru, era aproape ateu şi întru totul interesat materialiceşte. De cîte ori se deschidea uşa, întorcea repede capul spre intrare, crezînd că o să vadă reapărînd pe acolo nefericita lui donaţie ; dar, de fiecare dată înşelat în aşteptările sale, se lăsa din nou pe pernă, suspinînd adînc şi resimţind şi mai tare durerea pe care izbutise o clipă s-o uite.

Ana de Austria îl urmase şi ea pe cardinal ; inima sa, cu toate că vîrsta o făcuse mai egoistă, nu putea să nu arate acestui muribund o tristeţe pe care regina i-o datora ca femeie, spuneau unii, ca suverană, ziceau alţii. Ea îşi pusese oarecum doliul pe faţă mai înainte de a fi nevoie, şi toată curtea făcuse la fel.

Ludovic, pentru a nu i se vedea pe chip ceea ce se petrecea în adîncul sufletului său, se încăpăţîna să rămînă închis în apartamentul lui, unde singură doica îi ţinea tovărăşie ; cu cît credea că se apropie termenul cînd orice constrîngere va înceta pentru el, cu atît părea mai supus şi mai răbdător, stăpînindu-se pe el însuşi, ca toţi oamenii de tărie care îşi pun în gînd ceva, pentru a sări apoi cu şi mai multă putere în momentul hotărîtor.

Maslul fusese săvîrşit în mare taină, deoarece cardinalul, credincios obiceiului său de a face totul pe ascuns, lupta împotriva aparenţelor şi chiar a realităţilor, continuînd să primească lume la patul său, ca şi cum n-ar fi fost lovit decît de o boală trecătoare. Guénaud, la rîndul lui, nu dădea în vileag absolut nimic : urmărit cu întrebările, hărţuit de curioşi şi de curteni, el nu răspundea nimic, sau cel mult atît : „Eminenţa sa e încă plină de tinereţe şi de putere ; dar Dumnezeu soroceşte aşa cum îi e vrerea, şi cînd a hotărît să

doboare un om, trebuie ca omul să cadă". Aceste cuvinte, aruncate în dreapta şi în stînga cu un fel de discreţie, de rezervă şi de precădere, erau comentate cu mare interes mai ales de două persoane : regele şi cardinalul.

Mazarin, în pofida profeţiei lui Guénaud, se amăgea mereu, sau, mai bine zis, îşi juca atît de bine rolul, încît cei mai iscoditori, spunînd că el se amăgea, se înşelau pe ei înşişi.

Ludovic, despărţit de cardinal de două zile, cu privirea aţintită asupra actului de donaţie ce-l frămînta atît de mult pe cardinal, nu ştia încă bine în ce stare se găsea Mazarin. Fiul lui Ludovic al XIII-lea, urmînd tradiţiile părinteşti, fusese pînă atunci atît de puţin rege, încît, dorind din tot sufletul regalitatea, o dorea totuşi cu acea temere ce însoţeşte totdeauna necunoscutul. Astfel, luînd o hotărîre, pe care n-o împărtăşi de altminteri nimănui, se decise să-i ceară o întrevedere lui Mazarin. Ana de Austria fu aceea care, nelipsită din preajma cardinalului, auzi cea dintîi această dorinţă a regelui şi o şopti la urechea muribundului, care tresări.

Cu ce scop îi cerea Ludovic al XIV-lea o întrevedere ? Ca să-i înapoieze donaţia, cum spusese Colbert ? Ca s-o păstreze, după ce-i va fi mulţumit, cum se temea Mazarin ? Totuşi, fiindcă muribundul simţea cum această nesiguranţă îi sporea durerile, nu şovăi nici o clipă.

— Maiestatea sa va fi binevenit, da, foarte binevenit ! strigă el, făcîndu-i lui Colbert, care stătea la căpătîiul patului, un semn către perdea, pe care acesta îl înţelese întru totul. Doamnă — adăugă Mazarin — maiestatea voastră va fi atît de bună să-l încredinţeze ea însăşi pe rege de adevărul celor pe care le-am spus ?

Ana de Austria se ridică ; era şi ea grăbită să vadă mai repede sfîrşită povestea aceasta a celor patruzeci de milioane, către care se îndreptau pe ascuns gîndurile tuturor.

După ce Ana de Austria ieşi, Mazarin făcu o mare sforţare şi, ridicîndu-se puţin către Colbert, îi spuse :

— Ei bine, Colbert, iată că au trecut două zile nenorocite ! Două zile ucigătoare şi, după cum vezi, n-am primit nici un răspuns de-acolo !

— Răbdare, monseniore — rosti Colbert.

— Eşti nebun, omule ! Mă sfătuieşti să am răbdare ! Oh, zău, Colbert, tu îţi baţi joc de mine ; eu mor, şi tu îmi spui să aştept !

— Monseniore — răspunse Colbert cu obişnuitul lui sînge rece — e cu neputinţă ca lucrurile să nu se petreacă aşa precum am spus. Maiestatea sa vine să vă vadă, asta înseamnă că vă aduce el însuşi donaţia.

— Crezi tu asta ? Ei bine, eu, dimpotrivă, sînt sigur că regele vine să-mi mulţumească.

Ana de Austria se întoarse tocmai atunci din drum ; în timp ce se îndrepta spre fiul ei, întîlnise în anticamere un nou vraci. Era vorba de un praf care trebuia să-l tămăduiască pe cardinal. Regina-mamă aducea cîteva fire din acest praf.

Dar Mazarin nu la prafuri se gîndea atunci ; ca atare, nici nu vru să-şi arunce ochii asupra leacului, spunînd că viaţa nu merită toate ostenelile pe care ceilalţi le fac ca să i-o păstreze. Dar, rostind acest precept filozofic, taina lui, atît de îndelung păstrată, îi scăpă în fine de pe buze :

— Nu, doamnă — zise el — nu aceasta este problema cea mai importantă. Am făcut regelui, acum două zile, o mică donaţie ; pînă azi, pesemne din delicateţe, maiestatea sa nu mi-a trimis nici o vorbă ; dar a venit momentul să ne lămurim, şi rog pe maiestatea voastră să-mi spună dacă regele a luat vreo hotărîre în această chestiune.

Ana de Austria făcu o mişcare ca să răspundă. Mazarin o opri.

— Adevărul, doamnă ! zise el. În numele cerului, adevărul ! Nu-l amăgiţi pe un muribund cu o speranţă care ar fi deşartă !

Aici, întîlni o privire a lui Colbert care voia să-i spună că a pornit pe un drum greşit în felul cum a ridicat problema.

— Ştiu — răspunse Ana de Austria, apucînd mîna cardinalului — ştiu că ai făcut, cu mărinimie, nu o mică donaţie, cum ai spus cu atîta modestie, ci un dar măreţ ; ştiu cît de greu ţi-ar fi dacă regele...

Mazarin asculta, aşa pe moarte cum era, cu mai multă însufleţire decît ar fi făcut-o zece oameni teferi.

— Dacă regele ? tresări el.

— Dacă regele — continuă Ana de Austria — n-ar primi din toată inima ceea ce-i dăruieşti într-un chip atît de nobil.

Mazarin se lăsă să cadă pe pernă, cu deznădejdea omului ce nu mai vede nici o salvare de la înec ; dar îşi păstră încă destulă putere şi prezenţă de spirit spre a-i arunca lui Colbert una din acele priviri ce merită zece sonete, adică zece lungi poeme.

— Nu-i aşa — adăugă regina — că ai fi socotit refuzul regelui ca un fel de jignire ?

Mazarin îşi smucea capul pe pernă, fără să poată articula o singură silabă. Regina se înşela, sau se prefăcea că se înşală asupra adevăratului înţeles al frămîntării lui.

— De aceea — reluă ea — l-am pregătit cu sfaturi bune, şi în vreme ce anumite spirite, geloase, fără îndoială, de gloria pe care ai s-o cîştigi prin această mărinimie, se străduiau să-i dovedească regelui că trebuie să refuze această donaţie, eu am luptat în favoarea domniei tale, şi am luptat atît de bine, încît nu vei primi, sper, un răspuns care să te mîhnească.

— Ah — murmură Mazarin cu ochii strînşi — ah, iată un serviciu pe care nu-l voi uita nici un minut în timpul puţinelor ceasuri ce mi-au mai rămas de trăit !

— De altminteri, trebuie să o spun — urmă Ana de Austria — numai cu mare greutate l-am făcut să vină la eminenţa ta.

— Ah, la naiba ! Cred. Oh !

— Dar ce ai, pentru Dumnezeu ?

— Simt să ard ca focul.

— Suferi atît de mult ?

— Ca un osîndit !

Lui Colbert îi venea să intre în pămînt.

— Aşadar — stărui Mazarin — maiestatea voastră crede că regele... (se întrerupse o clipă) că regele vine să-mi mulţumească ?

— Aşa cred — răspunse regina.

Mazarin îl fulgeră pe Colbert cu cea mai aprigă dintre priviri.

În acel minut, uşierii vesteau sosirea regelui în anticamerele pline de lume. Această veste stîrni un freamăt de care Colbert se folosi pentru a dispărea în dosul perdelei. Ana

de Austria se ridică şi-l aşteptă în picioare pe fiul ei. Ludovic al XIV-lea apăru în pragul camerei, cu ochii aţintiţi asupra muribundului, care nu-şi mai dădu osteneala să se mişte pentru această maiestate de la care socotea că nu mai are nimic de aşteptat.

Un valet împinse un fotoliu lîngă pat. Ludovic o salută pe mama sa, apoi pe cardinal, şi se aşeză. Regina se aşeză şi ea. Pe urmă, fiindcă regele privi spre uşă, valetul înţelese această privire, făcu un semn şi toţi curtenii care se mai aflau pe lîngă draperii se îndepărtară numaidecît.

Tăcerea căzu în mijlocul încăperii, o dată cu draperiile de catifea. Regele, încă foarte tînăr şi foarte sfios în faţa celui care îi fusese stăpîn de la naştere, îl respecta acum şi mai mult în această măreţie supremă a morţii ; nu îndrăznea deci să înceapă convorbirea, simţind că fiecare cuvînt trebuia să fie spus cu un rost, nu numai în legătură cu lucrurile de pe lumea aceasta, dar şi cu cele de pe lumea cealaltă.

Cît despre cardinal, pe el nu-l frămînta decît un gînd în momentul acela ; donaţia sa. Nu durerea era aceea care-l făcea să pară atît de prăbuşit şi cu o privire atît de posomorîtă, ci aşteptarea mulţumirii ce urma să pornească de pe buzele regelui şi să năruie orice speranţă de restituire. De aceea, Mazarin rupse cel dintîi tăcerea.

— Maiestatea voastră — zise el — a venit să se stabilească la Vincennes ?

Ludovic dădu uşor din cap.

— E o aleasă favoare — continuă Mazarin — pe care o faceţi unui muribund, şi care-i va îndulci întrucîtva moartea.

— Vreau să cred — răspunse regele — că am venit în vizită nu la un muribund, ci la un bolnav ce se mai poate încă vindeca.

Mazarin făcu o mişcare a feţei care voia să spună : „Maiestatea voastră e prea binevoitoare ; numai că eu ştiu mai bine ce-i cu mine". Apoi murmură :

— Ultima vizită, sire ; ultima.

— Dacă ar fi aşa, domnule cardinal — zise regele — aş veni pentru ultima oară să cer sfatul unui îndrumător căruia îi datorez totul.

Ana de Austria era femeie : nu-şi putu stăpîni lacrimile. Ludovic se arăta el însuşi foarte mişcat, iar Mazarin era

încă şi mai tulburat decît cei doi oaspeţi, dar din alte motive. Tăcerea se lăsă din nou între ei. Regina îşi ştergea ochii, în timp ce Ludovic îşi recăpătă stăpînirea de sine.

— Spuneam — urmă regele — că datorez mult eminenţei voastre.

Ochii cardinalului îl străpungeau pe Ludovic al XIV-lea, căci simţea că se apropie momentul hotărîtor.

— Şi — continuă regele — principalul scop al vizitei mele era să aduc mulţumirile cele mai călduroase pentru ultima dovadă de prietenie pe care aţi binevoit a mi-o arăta.

Obrajii cardinalului se schimonosiră deodată, buzele i se strîmbară, şi cel mai jalnic suspin pe care-l va fi scos vreodată se pregătea să iasă acum din pieptul său.

— Sire — grăi el — poate că-mi voi fi sărăcit biata mea familie ; poate că-i voi fi ruinat pe ai mei, ceea ce nu mi se va ierta uşor ; dar cel puţin nimeni nu va putea spune că am şovăit să-i sacrific totul regelui meu.

Ana de Austria începu să plîngă din nou.

— Scumpe domnule de Mazarin — rosti regele pe un ton mai grav decît s-ar fi aşteptat de la tinereţea lui — m-aţi înţeles greşit, pe cît îmi dau seama.

Mazarin se ridică într-un cot.

— Nu e cîtuşi de puţin vorba să fie ruinată iubita voastră familie, nici să fie sărăciţi slujitorii voştri ; oh, nu, nici vorbă de aşa ceva !

„Hai că vrea să-mi înapoieze o firimitură — gîndi în sinea lui Mazarin ; atunci să-i smulgem o bucată cît mai mare."

„Regele s-a înduioşat şi face pe mărinimosul— gîndi la rîndul ei regina : nu trebuie lăsat să dea nimic înapoi ; un asemenea prilej de bogăţie nu se va mai ivi niciodată."

— Sire — vorbi cu glas tare cardinalul — familia mea e destul de numeroasă şi nepoatele mele vor fi destul de strîmtorate, după ce nu voi mai fi eu.

— Oh — se grăbi să-l întrerupă regina — să n-ai nici o grijă în privinţa familiei, scumpe domnule de Mazarin, nu vom avea prieteni mai buni ca prietenii dumitale ; nepoatele domniei tale vor fi copiii mei, surorile maiestăţii sale, şi dacă se va împărţi o favoare în Franţa, va fi pentru aceia pe care îi iubeşti.

„Fum !" gîndi Mazarin, care cunoştea mai bine ca oricine altul temeiul ce se poate pune pe făgăduinţele regilor.

Ludovic citi acest gînd pe chipul muribundului.

— Linişteşte-te, scumpe domnule de Mazarin — îi spuse el, cu o jumătate de zîmbet trist ce licărea sub ironia sa — domnişoarele de Mazarin vor pierde, pierzîndu-te pe dumneata, bunul lor cel mai mare ; asta însă nu le va împiedica să rămînă cele mai bogate moştenitoare din Franţa ; şi fiindcă ai avut bunăvoinţa să-mi dăruieşti zestrea lor...

Cardinalul aştepta cu sufletul la gură.

— Le-o înapoiez — continuă Ludovic, trăgînd de la piept şi întinzînd spre patul cardinalului pergamentul care cuprindea donaţia ce, de două zile încoace, stîrnise atîtea grele furtuni în spiritul bietului Mazarin.

— Ce v-am spus eu, monseniore ? se auzi murmurînd în dosul perdelei o voce uşoară ca un suflu.

— Maiestatea voastră îmi înapoiază donaţia ? exclamă cardinalul, atît de tulburat de bucurie, încît îşi uită rolul de binefăcător.

— Maiestatea voastră aruncă patruzeci de milioane ? strigă Ana de Austria, atît de uluită, încît îşi uită rolul de îndurerată.

— Da, domnule cardinal ; da, doamnă — răspunse Ludovic al XIV-lea, sfîşiind pergamentul pe care Mazarin nu îndrăznise încă să-l ia în mînă. Da, rup în bucăţi acest act ce dezmoşteneşte o întreagă familie. Bunurile strînse de eminenţa sa în serviciul meu sînt ale sale şi nu ale mele.

— Dar, sire — zise Ana de Austria — maiestatea voastră s-a gîndit că n-are nici zece mii de scuzi în vistierie ?

— Doamnă, am făcut primul meu act regesc, şi sper că el va însemna un început vrednic de domnia mea.

— Ah, sire, aveţi dreptate ! rosti Mazarin. E un act cu adevărat mare, e un act cu adevărat generos ceea ce aţi făcut acum.

Şi privi una după alta bucăţile de pergament împrăştiate de-a lungul patului, pentru a se încredinţa pe deplin că fusese rupt actul adevărat şi nu cumva o copie. În fine, dădu cu ochii de bucata pe care se afla semnătura lui şi, recunoscîndu-şi scrisul, se lăsă să cadă moale pe pernă.

Ana de Austria, fără a mai avea tăria să-şi ascundă dezaprobarea, ridică braţele şi ochii spre cer.

— Ah, sire — bolborosi Mazarin — ah, sire, fiţi binecuvîntat! Pe Dumnezeul meu, veţi fi iubit de întreaga mea familie!... *Per Bacco*[1]! Dacă vreodată veţi avea vreo nemulţumire din partea alor mei, sire, încruntaţi doar sprîncenele, şi eu mă voi ridica din mormînt!

Această tiradă de fariseu nu avu însă efectul la care se aşteptase Mazarin. Ludovic se grăbise să treacă la chestiuni de ordin mai înalt; în ceea ce o priveşte pe Ana de Austria, ea, neputînd îndura, fără să se lase pradă mînici pe care o simţea crescîndu-i în piept, nici mărinimia fiului, nici făţărnicia cardinalului, se ridică şi ieşi din cameră, fără să-i pese că trăda astfel atitudinea sa de îndoliere.

Mazarin ghici totul şi, temîndu-se ca nu cumva Ludovic al XIV-lea să se răzgîndească, începu, pentru a-i abate gîndurile în altă parte, să ţipe, aşa cum avea să facă mai tîrziu Scapin în acea sublimă farsă[2] pentru care mohorîtul şi cicălitorul Boileau a îndrăznit să-l mustre pe Molière. Totuşi, ţipetele se domoliră încetul cu încetul, şi după ce Ana de Austria ieşi din odaie, ele se stinseră cu totul.

— Domnule cardinal — zise regele — acum mai aveţi ceva să-mi spuneţi?

— Sire — răspunse Mazarin — sînteţi înţelepciunea însăşi, chibzuinţa în persoană; cît despre generozitate, nu mai vorbesc nimic; ceea ce aţi făcut întrece tot ce-au fost în stare să facă vreodată oamenii cei mai mărinimoşi din antichitate şi din timpurile moderne.

Regele rămase rece la toate aceste laude.

— Aşadar — zise el — vă mărginiţi la o simplă mulţumire, domnule, şi experienţa dumneavoastră, mult mai bine cunoscută decît înţelepciunea, chibzuinţa şi generozitatea mea, nu vă inspiră nici un sfat prietenesc de care să mă folosesc în viitor?

Mazarin stătu o clipă pe gînduri.

— Aţi făcut mult, sire — zise el — pentru mine, adică pentru ai mei.

— Să nu mai vorbim despre asta — zise regele.

— Ei bine — continuă Mazarin — vreau să vă dau ceva în schimbul acestor patruzeci de milioane la care renunţaţi atît de regeşte.

---

[1] „Pe Bachus" — interjecţie în limba italiană.
[2] „Vicleniile lui Scapin" — de Molière.

Ludovic al XIV-lea schiță o mișcare ce arăta că toate aceste lingușiri îl făceau să sufere.

— Vreau — reluă Mazarin — să vă dau un sfat; un sfat, da, însă mai valoros decît aceste patruzeci de milioane.

— Domnule cardinal! îl întrerupse Ludovic al XIV-lea.

— Sire, ascultați acest sfat.

— Ascult.

— Apropiați-vă, sire, căci mă istovesc... Mai aproape, sire, mai aproape.

Regele se aplecă peste patul muribundului.

— Sire — rosti Mazarin, cu un glas atît de slab, încît vorbele lui păreau murmure venite din adîncul mormîntului ca să ajungă la urechile încordate ale regelui — sire, să nu vă luați niciodată prim-ministru.

Ludovic se îndreptă din spate, uimit. Sfatul era o spovedanie. Și era o comoară, într-adevăr, această spovedanie sinceră a lui Mazarin. Moștenirea pe care o lăsa cardinalul tînărului rege se compunea din șapte cuvinte; dar aceste șapte cuvinte, Mazarin însuși o spusese, valorau cît patruzeci de milioane.

Ludovic rămase o clipă năuc. Cît despre Mazarin, el se părea că nu spusese decît un lucru foarte firesc.

— Și acum, în afară de familia domniei tale — întrebă tînărul rege — mai ai pe cineva pe care vrei să-l ocrotesc, domnule de Mazarin?

O mică fîșîială se auzi de-a lungul perdelei, dincolo. Mazarin înțelese.

— Da, da! zise el repede. Da, sire! Vă las în seamă un om înțelept, un om cinstit, un om priceput!

— Spune-i numele, domnule cardinal.

— Numele lui vă e încă aproape necunoscut, sire: e al domnului Colbert, intendentul meu. Oh, puneți-l la încercare! adăugă Mazarin, cu glas apăsat. Tot ce mi-a prezis el s-a întîmplat; are un ochi bun și niciodată nu s-a înșelat, nici asupra lucrurilor, nici asupra oamenilor, ceea ce e și mai surprinzător. Sire, vă datorez mult, dar vreau să cred că mă plătesc față de maiestatea voastră dîndu-vi-l pe domnul Colbert.

— Fie — rosti încet de tot Ludovic al XIV-lea, căci, așa cum spusese și Mazarin, numele lui Colbert îi era necunos-

cut, şi el lua acest entuziasm al cardinalului drept o vorbă a unui muribund.

Cardinalul căzu iarăşi pe perna lui.

— De astă dată, adio, sire... adio — murmură Mazarin. Sînt istovit şi am încă un drum greu de făcut pînă să mă înfăţişez înaintea noului meu stăpîn... Adio, sire.

Tînărul rege îşi simţi ochii umezindu-i-se. Se mai aplecă o dată deasupra muribundului, care era aproape rece, apoi se îndreptă cu paşi repezi spre ieşire.

XLIX

PRIMA APARIŢIE A LUI COLBERT

Întreaga noapte trecu în zvîrcoliri deopotrivă de mari şi pentru muribund, şi pentru rege : muribundul îşi aştepta izbăvirea, regele îşi aştepta libertatea.

Ludovic nu se culcă de loc în noaptea aceea. La un ceas după ce părăsi odaia cardinalului, află că muribundul, prinzînd puţine puteri, pusese să fie îmbrăcat, fardat, pieptănat şi că voise să primească pe ambasadori. Asemenea lui August [1], socotea lumea aceasta un teatru, fără îndoială, şi voia să joace în chip corect ultimul act al comediei sale.

Ana de Austria nu se mai întoarse la cardinal, căci nu mai avea ce să facă acolo. Buna-cuviinţă fu luată drept pretext pentru absenţa ei. De altfel, cardinalul nu-i simţea lipsa ; îndemnul pe care regina îl dăduse fiului ei îi rămăsese ca un cui înfipt în inimă.

Aproape de miezul nopţii, Mazarin, fardat încă, intră în agonie. Îşi revăzuse testamentul, şi întrucît acest testament era mărturia exactă a voinţei lui, iar cum el se temea ca vreo înrîurire dinafară să nu se folosească de starea sa de

[1] Autorul se referă la împăratul roman Caesar Octavius Augustus (63 î.e.n. — 14 e.n.).

slăbiciune pentru a schimba ceva în testament, îi dăduse cuvînt de ordine lui Colbert, care se plimba pe coridorul ce ducea la camera de dormit a cardinalului, ca şi cum ar fi fost cel mai straşnic dintre paznicii săi.

Regele, închis în apartamentul său, o trimitea la fiecare ceas pe doică să se intereseze de starea lui Mazarin şi să-i aducă buletinul exact al sănătăţii cardinalului. După ce află că Mazarin fusese îmbrăcat, fardat şi pieptănat şi că primise pe ambasadori, Ludovic fu înştiinţat, în sfîrşit, că la căpătîiul cardinalului au început să se citească rugăciunile pentru cei pe moarte.

La ceasurile unu după miezul nopţii, Guénaud încercă ultimul leac, socotit leacul eroic. Era o rămăşiţă a vechilor păreri din această epocă a scrimei, ce se pregătea să apună pentru a lăsa locul altor epoci, şi care spera că s-ar mai putea găsi împotriva morţii vreo lovitură tainică.

Mazarin, după ce bău leacul, răsuflă uşurat timp de aproape zece minute. Numaidecît apoi dădu ordin să se răspîndească peste tot şi fără zăbavă vestea despre o îmblînzire a bolii. Regele, aflînd aceasta, simţi un val de sudoare rece năpădindu-i fruntea. Întrevăzuse ziua libertăţii ; sclavia i se părea acum mai întunecată şi mai grea de suportat ca oricînd. Dar buletinul următor schimbă cu totul faţa lucrurilor. Mazarin aproape că nu mai răsufla şi abia mai auzea rugăciunile pe care preotul de la Saint-Nicolas-des-Champs le silabisea la căpătîiul lui. Regele începu să se plimbe cu nerăbdare prin cameră şi să cerceteze, din mers, mai multe hîrtii scoase dintr-o casetă a cărei cheie o avea numai el. Doica se reîntoarse pentru a treia oară. Domnul de Mazarin făcuse un joc de cuvinte şi dăduse ordin să fie lustruită încă o dată *Flora* lui Tizian [1], care-i aparţinea. În sfîrşit, pe la ceasurile două dinspre ziuă, regele nu mai putu să-şi învingă oboseala : de douăzeci şi patru de ceasuri nu închisese ochii. Somnul, atît de puternic la vîrsta lui, puse stăpînire pe el şi-l ţinu prins timp de aproape un ceas. Dar nici atunci nu se culcă, ci se trînti într-un jilţ. Pe la ceasurile patru, doica, intrînd în cameră, îl trezi.

— Ei bine ? întrebă regele.

[1] Celebru pictor italian (1477—1576), vestit prin bogăţia şi armonia culorilor sale. El este considerat şeful şcolii veneţiene, în pictură.

— Ei bine, scumpul meu sire — răspunse doica, împreunîndu-şi mîinile cu un aer deznădăjduit — ei bine, a murit.

Regele se ridică dintr-o săritură, ca şi cum un arc de oţel l-ar fi pus pe picioare.

— A murit ? strigă el.

— Vai, da !

— E absolut sigur ?

— Da.

— Oficial ?

— Da.

— Vestea s-a dat în vileag ?

— Nu încă.

— Atunci cine ţi-a spus că a murit ?

— Domnul Colbert.

— Domnul Colbert ?

— Da.

— Şi el era sigur de ceea ce ţi-a spus ?

— Ieşea din cameră, unde ţinuse cîteva clipe o oglindă deasupra buzelor cardinalului.

— Ah ! rosti regele. Şi ce-a mai făcut domnul Colbert ?

— A părăsit odaia eminenţei sale.

— Pentru a se duce unde ?

— Ca să mă urmeze.

— Aşadar e...

— Aici, scumpul meu sire, aşteptînd la uşă buna voastră plăcere de a-l primi.

Ludovic alergă la uşă, o deschise el însuşi şi-l zări afară pe Colbert, în picioare, aşteptînd. Regele tresări în faţa acestei statui înveşmîntate în negru. Colbert salută cu un respect adînc şi făcu doi paşi spre maiestatea sa. Ludovic intră din nou în cameră, făcîndu-i semn lui Colbert să-l urmeze. Acesta trecu pragul ; Ludovic îi spuse doicii să plece, şi ea închise uşa, ieşind. Colbert stătea cu modestie în picioare, lîngă uşă.

— Ce veste îmi aduci, domnule ? întrebă Ludovic, foarte tulburat că-şi trăda dorinţa sa cea mai fierbinte, pe care nu şi-o mai putea ascunde pe deplin.

— Că domnul cardinal a trecut la cele veşnice, sire, şi vă aduc ultimul său adio.

Regele rămase o clipă pe gînduri. În această clipă, îl privi îndeaproape pe Colbert ; era limpede că ultimul sfat al cardinalului îi reapăruse acum în minte.

— Dumneata eşti domnul Colbert ? întrebă el.

— Da, sire.

— Slujitor credincios al eminenţei sale, după cîte mi-a spus eminenţa sa însăşi ?

— Da, sire.

— Păstrătorul unei părţi a tainelor sale ?

— Ale tuturor.

— Prietenii şi slujitorii eminenţei sale defuncte îmi vor fi dragi, domnule, şi voi avea grijă să fii numit în birourile mele.

Colbert făcu o plecăciune.

— Eşti om de cifre, domnule, cred.

— Da, sire.

— Domnul cardinal te folosea în economatul său ?

— Mi-a acordat această cinste, sire.

— Pentru casa mea n-ai făcut niciodată nimic personal, nu-i aşa ?

— Iertare, sire ; eu am avut fericirea de a-i da domnului cardinal ideea unei economii care aduce în sipetele maiestăţii voastre trei sute de mii de franci în fiecare an.

— Despre ce economii vorbeşti, domnule ? întrebă Ludovic al XIV-lea.

— Maiestatea voastră ştie că cei o sută de elveţieni poartă dantele de argint pe marginea panglicilor lor ?

— Fără îndoială.

— Ei bine, sire, eu am făcut propunerea ca la toate aceste panglici să se pună dantele de argint fals ; asta nu se bagă de seamă, în schimb o sută de mii de scuzi înseamnă hrana unui regiment timp de un semestru, sau costul a zece mii de muschete bune, sau valoarea unei corăbii cu zece tunuri, gata să pornească în larg.

— Ai dreptate — zise Ludovic al XIV-lea, uitîndu-se cu şi mai multă atenţie la acest personaj — şi iată, pe legea mea, o economie bine chibzuită. De altminteri, e caraghios ca nişte soldaţi să poarte aceleaşi dantele pe care le poartă seniorii.

— Sînt fericit că maiestatea voastră mă încuviinţează — zise Colbert.

— Asta era singura slujbă pe care o aveai pe lîngă cardinal ? întrebă regele.

— Eu sînt cel pe care eminența sa l-a însărcinat să verifice conturile vistieriei statului, sire.

— Ah ! făcu Ludovic, care se pregătea să-l lase pe Colbert să plece, dar, auzind aceasta, îl opri : Pe dumneata te-a însărcinat, așadar, eminența sa să-l controlezi pe domnul Fouquet. Și rezultatul controlului ?

— Am găsit deficit, sire ; dar, dacă maiestatea voastră binevoiește să-mi îngăduie...

— Vorbește, domnule Colbert.

— Trebuie să dau maiestății voastre cîteva lămuriri.

— Nu-i de loc nevoie, domnule. Dumneata, care ai verificat conturile, spune-mi ce-ai găsit acolo ?

— E foarte simplu, sire... Gol peste tot, bani nicăieri.

— Ia seama, domnule ; dumneata ataci cu asprime gestiunea domnului Fouquet, care, după cîte am auzit spunîndu-se, e totuși un om priceput.

Colbert se înroși, pe urmă păli, deoarece simțea că din acel moment intra în luptă cu un om a cărui putere era aproape egală cu puterea celui ce murise.

— Da, sire, un om foarte priceput — repetă el, înclinîndu-se.

— Atunci, dacă domnul Fouquet e un om priceput și, cu toată priceperea lui, banii lipsesc, a cui e vina ?

— Eu nu acuz, sire, constat.

— Foarte bine ; fă-ți socotelile dumitale și adu-mi-le să le văd și eu. E deficit, ziceî ? Un deficit poate fi trecător, creditele revin, fondurile se întorc.

— Nu, sire.

— Pentru anul ăsta, se poate, îți dau dreptate ; dar pentru anul care vine ?

— Anul viitor, sire, vistieria va fi tot așa de goală ca și anul ăsta.

— Dar anul celălalt, atunci ?

— La fel ca anul viitor.

— Ei, dar ce-mi spui dumneata, domnule Colbert ?

— Spun că s-au făcut cheltuieli pe patru ani înainte.

— Dacă-i așa, vom face un împrumut.

— Vom face trei, sire.

— Voi crea oficii pentru a le prescrie şi se vor strînge banii cuveniţi din dări.

— Cu neputinţă, sire, căci s-au creat oficii peste oficii, ale căror tracte sînt date în alb, în aşa fel că cei ce le cumpără se folosesc de ele fără să le mai acopere. Iată pentru ce maiestatea voastră nu poate să prescrie. Afară de asta, la fiecare împrumut, domnul intendent superior a dat o treime comision, în aşa măsură că populaţia e stoarsă, fără ca maiestatea voastră să aibă vreun folos.

Regele făcu o mişcare.

— Lămureşte-mă, domnule Colbert!

— Maiestatea voastră să-şi exprime limpede gîndul şi să-mi spună în ce privinţă anume s-o lămuresc.

— Ai dreptate; totul limpede, nu-i aşa?

— Da, sire, limpede. Dumnezeu e Dumnezeu, mai ales fiindcă a făcut lumină.

— Ei bine, de pildă — reluă Ludovic al XIV-lea — dacă astăzi, cînd domnul cardinal e mort şi cînd eu sînt rege, dacă aş vrea să am bani?

— Maiestatea voastră nu i-ar avea.

— Oh, iată ceva ciudat, domnule. Cum, intendentul meu superior nu mi-ar putea găsi bani?

Colbert dădu din capul său mare.

— Ce vrei să spui? făcu regele. Veniturile statului sînt oare în aşa hal de înglodate în datorii, încît nu mai sînt venituri?

— Da, sire, în aşa hal.

Regele încruntă din sprîncene.

— Fie! zise el. Voi strînge ordonanţele pentru a obţine de la purtători o scădere a datoriilor, o lichidare convenabilă.

— Cu neputinţă, căci ordonanţele au fost schimbate în bilete, care bilete, pentru simplificarea operaţiilor şi uşurarea folosirii lor, au fost tăiate în atît de multe părţi, încît nu se mai poate recunoaşte originalul.

Ludovic, foarte nervos, se plimba în sus şi în jos, cu sprîncenele mereu încordate.

— Atunci, dacă toate acestea sînt aşa cum spui, domnule Colbert — zise el, oprindu-se deodată — înseamnă că voi fi ruinat înainte de a începe să domnesc.

— Sînteţi, într-adevăr sire — răspunse netulburatul socotitor de cifre.

— Totuşi, domnule, banii trebuie să fie undeva !

— Da, sire, şi pentru început aduc maiestăţii voastre o notă a fondurilor pe care domnul cardinal Mazarin n-a voit să le treacă în testamentul său, nici în vreun alt act, dar mi le-a încredinţat mie.

— Dumitale ?

— Da, sire, cu porunca de a le pune la dispoziţia maiestăţii voastre.

— Cum, în afară de cele patruzeci de milioane ?

— Da, sire.

— Domnul de Mazarin mai avea şi alte fonduri ?

Colbert se înclină.

— Dar atunci omul ăsta era un sac fără fund ! murmură regele. Domnul de Mazarin într-o parte, domnul Fouquet în alta... poate mai mult de o sută de milioane pentru ei amîndoi ! Nu mă mai mir că vistieria mea e goală !

Colbert aşteptă fără să se mişte.

— Şi suma pe care mi-o aduci înseamnă barem ceva ? întrebă regele.

— Da, sire, suma e destul de rotundă.

— Se ridică la... ?

— La treisprezece milioane de livre, sire.

— Treisprezece milioane ! strigă Ludovic al XIV-lea, tresăltînd de bucurie. Treisprezece milioane ai spus, domnule Colbert ?

— Am spus treisprezece milioane, da, maiestatea voastră.

— De care nu ştie nimeni ?

— De care nu ştie nimeni.

— Care sînt în mîinile dumitale ?

— În mîinile mele, da, sire.

— Şi pe care le pot avea ?

— În două ceasuri.

— Dar unde se găsesc ele ?

— În pivniţa unei case pe care domnul cardinal o avea în oraş şi pe care a binevoit să mi-o lase printr-o clauză specială, trecută în testamentul său.

— Prin urmare, cunoşti testamentul cardinalului ?

— Am o copie, semnată de mîna lui.

— O copie ?

— Da, sire, iat-o.

Colbert scoase actul din buzunar şi-l arătă regelui. Ludovic citi articolul în legătură cu donaţia acelei case.

— Dar — zise el — aici e vorba numai de casă, nicăieri nu se pomeneşte de bani.

— Iertare, sire, despre asta stă scris în conştiinţa mea.

— Domnul de Mazarin a avut atîta încredere în dumneata ?

— De ce nu, sire ?

— El, omul cel mai bănuitor cu putinţă ?

— Faţă de mine nu era, sire, după cum maiestatea voastră poate să vadă.

Ludovic îşi opri cu admiraţie privirea asupra acestui cap vulgar, însă foarte expresiv.

— Dumneata eşti un om cinstit, domnule Colbert — zise apoi.

— Asta nu e o virtute, sire, e o datorie — răspunse cu răceală Colbert.

— Dar — adăugă Ludovic al XIV-lea — aceşti bani nu sînt ai familiei ?

— Dacă aceşti bani ar fi fost ai familiei, cardinalul i-ar fi trecut în testament laolaltă cu restul averii sale. Dacă aceşti bani ar fi fost ai familiei, eu, care am întocmit actul de donaţie în favoarea maiestăţii voastre, aş fi adăugat şi suma de treisprezece milioane la aceea de patruzeci de milioane ce v-a fost oferită.

— Cum — strigă Ludovic al XIV-lea — dumneata ai întocmit actul de donaţie, domnule Colbert ?

— Da, sire.

— Şi cardinalul nu te-a dat afară ? adăugă cu naivitate regele.

— I-am spus eminenţei sale că maiestatea voastră nu va primi nimic — răspunse Colbert cu acelaşi ton liniştit pe care l-am arătat şi care, chiar în situaţiile cele mai obişnuite, avea ceva solemn.

Ludovic îşi trecu palma peste frunte.

— Oh — murmură el în şoaptă — sînt încă prea tînăr ca să le pot porunci oamenilor !

Colbert stătea şi aştepta sfîrşitul acestui monolog lăuntric. Îl văzu apoi pe Ludovic al XIV-lea înălţîndu-şi capul.

— La ce oră să aduc maiestăţii voastre banii ? întrebă el.

— În astă-noapte, la ceasurile unsprezece. Doresc ca nimeni să nu ştie că am aceşti bani.

Colbert nu răspunse nimic, ca şi cum acest lucru n-ar fi fost spus pentru el.

— Suma e în lingouri sau în monedă aur ?

— În monedă aur, sire.

— Bine.

— Unde s-o aduc ?

— La Luvru. Mulţumesc, domnule Colbert.

Colbert se înclină şi ieşi.

— Treisprezece milioane ! exclamă Ludovic al XIV-lea cînd rămase singur. Dar asta e un vis !

Apoi lăsă să-i cadă fruntea în podul palmelor, ca şi cum ar fi vrut să adoarmă. După o clipă însă, îşi înălţă din nou capul, îşi scuturâ frumoasa lui perucă, se ridică şi, deschizînd cu mişcări repezi fereastra, îşi scăldă fruntea înfierbîntată în aerul răcoros al dimineţii care îi aducea mireasma înţepătoare a copacilor şi dulcele parfum al florilor.

Zorile strălucitoare se înălţau la orizont şi cele dintîi raze ale soarelui încununară cu lumina lor vie fruntea tînărului rege.

— Aceste zori sînt zorile domniei mele — silabisi Ludovic al XIV-lea. Să fie oare o prevestire pe care mi-o trimiţi de sus, Dumnezeule atotputernic ?...

L'

PRIMA ZI A REGALITĂŢII LUI LUDOVIC AL XIV-LEA

Dimineaţa, vestea morţii cardinalului se răspîndi în tot castelul şi, din castel, în tot oraşul.

Miniştrii Fouquet, Lyonne şi Letellier intrară în sala de şedinţe, pentru a ţine consiliu. Regele îi chemă însă îndată la el.

— Domnilor — le vorbi suveranul — domnul cardinal nu mai e. Cît a trăit l-am lăsat să-mi cîrmuiască treburile ; dar acum înțeleg să guvernez eu însumi. Îmi veți da sfatul atunci cînd vi-l voi cere. Puteți pleca.

Miniștrii se priviră uluiți unul pe altul. Dacă își ascundeau un zîmbet, o făceau cu mari sforțări, întrucît știau că Prințul, crescut departe de cunoașterea treburilor politice, își lua asupră-și, din amor propriu, o sarcină prea grea pentru puterile lui.

Fouquet se despărți de colegii lui la capătul scării, spunîndu-le :

— Domnilor, de aici înainte noi vom avea mai puține griji.

Și se urcă foarte voios în trăsura lui.

Ceilalți, oarecum neliniștiți de întorsătura pe care o luau evenimentele, reveniră împreună la Paris.

Pe la ceasurile zece, regele trecu în apartamentele mamei sale, cu care avu o întrevedere strict particulară ; apoi, după masă, se urcă în trăsura închisă și nu coborî decît la Luvru. Aici primi multă lume, încercînd o anumită plăcere în a observa șovăiala tuturor și curiozitatea fiecăruia.

Spre seară, porunci ca porțile Luvrului să fie închise, în afară de una singură, aceea care da înspre chei. În acest loc puse de strajă două sute de elvețieni care nu vorbeau o boabă franțuzește, cu consemnul să lase să intre tot ce va fi balot, dar nimic altceva, și să nu lase să iasă nimic.

La ceasurile unsprezece punct, auzi sub portic uruitul unui car încărcat, apoi al altuia, pe urmă al unui al treilea. După care, poarta scîrțîi înfundat din țîțîni, închizîndu-se. Puțin după aceea, cineva ricîi cu unghia în ușa cabinetului. Regele deschise el însuși și-l văzu pe Colbert, ale cărui prime cuvinte fură acestea :

— Banii sînt în pivnița maiestății voastre.

Ludovic coborî numaidecît, să vadă cu ochii lui butoiașele încărcate cu piese de aur și argint, pe care, sub supravegherea lui Colbert, patru oameni le rostogoleau într-o hrubă a cărei cheie regele i-o dăduse lui Colbert în aceeași dimineață. După ce le văzu, Ludovic se întoarse în apartamentul său, urmat de Colbert, care nu-și încălzise proverbiala lui răceală nici măcar cu o rază de satisfacție personală.

— Domnule — îl întrebă regele — cu ce vrei să te răsplătesc pentru credința și cinstea dumitale ?

— Cu nimic, sire.

— Cum, cu nimic ? Nici chiar dacă ți-aș da prilejul de a mă sluji ?

— Chiar dacă maiestatea voastră nu mi-ar da acest prilej, nu aș sluji-o cu mai puțină tragere de inimă. Îmi e cu neputință să nu fiu cel mai credincios servitor al regelui.

— Vei fi intendentul meu, domnule Colbert.

— Dar există un intendent superior, sire.

— Știu.

— Sire, intendentul superior este omul cel mai puternic din regat.

— Ah ! strigă Ludovic, roșindu-se. Crezi, într-adevăr ?

— În opt zile mă va strivi, sire ; căci, oricum, maiestatea voastră îmi încredințează un control unde puterea este absolut necesară. Un intendent sub intendentul superior e un grad inferior.

— Vrei ajutoare... Nu e destul că te bizui pe mine ?

— Am avut onoarea de a spune maiestății voastre că domnul Fouquet, în timpul vieții domnului de Mazarin, era al doilea personaj al regatului ; după moartea domnului de Mazarin, domnul Fouquet se află pe locul întîi.

— Domnule, astăzi încă admit să-mi spui orice, dar mîine, ia seama, n-o voi mai îngădui.

— Atunci mîine voi fi de prisos pentru maiestatea voastră ?

— Ești de pe acum, întrucît te temi să nu te compromiți, slujindu-mă.

— Mă tem numai să nu fiu împiedicat de a vă sluji.

— Ce vrei atunci ?

— Vreau ca maiestatea voastră să-mi dea ajutoare în funcțiune de intendent.

— Funcțiunea își va pierde din valoare.

— Dar va cîștiga în siguranță.

— Alege-ți singur colegii.

— Domnii Breteuil, Marin, Hervard.

— Mîine, ordonanța va fi dată.

— Sire, mulțumesc !

— Asta e tot ce-mi ceri ?

— Nu, sire ; încă ceva...

— Ce anume ?

— Îngăduiţi-mi să formez o cameră de justiţie.

— Ce să faci cu această cameră de justiţie ?

— Să-i judec pe perceptorii şi pe samsarii care, de zece ani încoace, au furat mereu.

— Şi... ce-o să li se facă ?

— Vor fi spînzuraţi trei, ceea ce va face să le piară pofta celorlalţi.

— Nu pot să-mi încep domnia prin execuţii, domnule Colbert.

— Dimpotrivă, sire, ca să n-o sfîrşiţi prin torturi.

Regele nu răspunse.

— Maiestatea voastră încuviinţează ? întrebă Colbert.

— Am să chibzuiesc, domnule.

— Să nu fie prea tîrziu, sire.

— Pentru ce ?

— Pentru că avem de-a face cu oameni mai tari decît noi, dacă vor prinde de veste.

— Formează această cameră de justiţie, domnule.

— O voi forma.

— Asta e tot ?

— Nu, sire ; mai e încă un lucru tot atît de însemnat... Ce drepturi va da maiestatea voastră funcţiunii de intendent ?

— Dar... nu ştiu... În privinţa asta sînt anume reguli...

— Sire, am nevoie ca acestei funcţiuni să i se dea dreptul de a citi corespondenţa cu Anglia.

— Cu neputinţă, domnule, dat fiind că această corespondenţă se deschide în consiliu ; domnul cardinal însuşi făcea aşa.

— Credeam că maiestatea voastră a declarat azi-dimineaţă că nu va mai avea nevoie de consiliu.

— Da, aşa am declarat.

— Atunci maiestatea voastră va binevoi să citească singură scrisorile pe care le primeşte, şi îndeosebi cele din Anglia ; ţin mult la acest punct.

— Domnule, vei avea această corespondenţă şi mă vei înştiinţa de cuprinsul ei.

— Şi acum, sire, ce voi avea de făcut în treburile băneşti ?

— Tot ceea ce domnul Fouquet nu va face.

— Este ceea ce ceream maiestății voastre. Mulțumesc, plec liniștit.

Și plecă, într-adevăr. Ludovic îl privi ieșind. Colbert nu se depărtă nici o sută de pași de Luvru, că regele primi o scrisoare din Anglia. După ce o întoarse și pe o parte și pe alta, cercetînd-o îndeaproape, o deschise nerăbdător și găsi înăuntru un mesaj din partea regelui Carol al II-lea. Iată ce-i scria prințul englez regesculuí său frate :

Maiestatea voastră trebuie să fie foarte neliniștită din pricina bolii domnului cardinal de Mazarin ; dar sporirea primejdiei nu vă poate fi decît de folos. Cardinalul e condamnat de medicul său. Vă mulțumesc pentru binevoitorul răspuns ce mi-ați dat la înștiințarea mea în legătură cu lady Henriette Stuart, sora mea, și peste opt zile prințesa va pleca spre Paris, împreună cu suita sa.

E îmbucurător pentru mine să recunosc frățeasca prietenie pe care mi-ați arătat-o și să vă numesc, cu și mai multă îndreptățire, fratele meu. E mai ales îmbucurător pentru mine să dovedesc maiestății voastre cît de preocupat sînt de ceea ce știu că-i poate face plăcere. Ați pus să se întărească pe ascuns Belle-Isle-en-Mer. E o greșeală. Niciodată noi nu vom purta război unul cu altul. Această măsură nu mă neliniștește ; ea mă întristează... Risipiți în zadar milioanele acolo, spuneți asta miniștrilor domniei voastre, și fiți încredințat că poliția mea știe totul. Faceți-mi aceleași servicii, fratele meu, dacă va fi cazul.

Regele sună cu nerăbdare și valetul de cameră se ivi îndată.

— Domnul Colbert a ieșit acum de aici și nu poate fi prea departe... Să fie chemat înapoi ! strigă regele.

Valetul de cameră porni să îndeplinească ordinul, dar regele îl opri.

— Nu — zise el — nu... Văd toată urzeala acestui om. Belle-Isle e a domnului Fouquet ; Belle-Isle întărită înseamnă o conspirație a domnului Fouquet... Descoperirea acestei conspirații înseamnă prăbușirea intendentului superior, și această descoperire rezultă din corespondența cu Anglia ; iată pentru ce Colbert voia să aibă această core-

pondență. Oh, nu-mi pot lăsa însă toată puterea numai pe acest om ; el nu e decît capul, îmi trebuie și brațul.

Ludovic scoase numaidecît un strigăt de bucurie.

— Aveam parcă — se adresă el valetului de cameră — un locotenent de mușchetari.

— Da, sire ; domnul d'Artagnan.

— A părăsit în momentul de față serviciul ?

— Da, sire.

— Să fie găsit, și mîine-dimineață, cînd mă voi scula, să fie aici.

Valetul de cameră se înclină și ieși.

— Treisprezece milioane în pivnița mea — rosti apoi Ludovic — Colbert îngrijindu-mi punga și d'Artagnan ținîndu-mi spada : sînt rege !

LI

O PASIUNE

Chiar în ziua sosirii lui, după vizita la Palatul Regal, Athos se reîntoarse, după cum am văzut, la hotelul din strada Saint-Honoré. Aici îl găsi pe vicontele de Bragelonne, care îl aștepta în camera lui, stînd de vorbă cu Grimaud.

Nu era ușor lucru să stai de vorbă cu acest bătrîn servitor ; numai doi oameni cunoșteau secretul : Athos și d'Artagnan. Cel dintîi izbutea să facă aceasta, fiindcă Grimaud însuși îl trăgea de limbă ; d'Artagnan, dimpotrivă, fiindcă știa să-l tragă el de limbă pe Grimaud.

Raoul se străduia să-l facă să-i vorbească despre călătoria în Anglia, și Grimaud i-o povesti în toate amănuntele ei, cu un anumit număr de gesturi și în opt cuvinte, nici mai mult, nici mai puțin. Arătase mai întîi, printr-o mișcare unduitoare a mîinii, că stăpînul său și cu el străbătuseră marea.

— În vederea vreunei expediţii ? întrebase Raoul.

Grimaud, lăsîndu-şi capul în jos, răspunse : „Da".

— În care domnul conte a avut de înfruntat primejdii ? mai întrebă Raoul.

Grimaud dădu uşor din umeri, ca pentru a spune : „Aşa şi aşa".

— Şi cam ce fel de primejdie ? stărui Raoul.

Grimaud arătă spada ; apoi arătă spre foc şi spre o flintă atîrnată în perete.

— Domnul conte avea deci un duşman acolo ? întrebă Raoul.

— Monck — răspunse Grimaud.

— E ciudat — adăugă Raoul — că domnul conte continuă să mă privească şi azi ca pe un novice şi să nu mă facă părtaş la cinstea sau primejdia acestor întîlniri.

Grimaud zîmbi. În clipa aceea sosi Athos. Gazda îi lumina scara şi Grimaud, recunoscînd paşii stăpînului său, îi ieşi înainte, astfel că tăie dintr-o dată firul convorbirii.

Dar Raoul abia se stîrnise ; pornit pe calea întrebărilor, el nu se opri, ci, apucînd cele două mîini ale contelui cu o căldură vie, însă plină de respect, îi spuse :

— Cum se face, domnule, că pleci într-o călătorie primejdioasă, fără să-ţi iei rămas bun de la mine, fără să ceri sprijinul spadei mele, mie care ar trebui să fiu pentru dumneata un ajutor, de cînd am devenit bărbat în putere, mie pe care m-ai crescut ca pe un om adevărat ? Ah, domnule, vrei să mă laşi pradă crudei încercări de a nu te mai revedea niciodată ?

— Cine ţi-a spus, Raoul, că această călătorie a mea a fost primejdioasă ? răspunse contele, aruncîndu-şi mantia şi pălăria în braţele lui Grimaud, care-i desprinsese spada de la brîu.

— Eu — zise Grimaud.

— Şi pentru ce asta ? făcu Athos cu asprime.

Grimaud se încurcă ; Raoul îi veni în ajutor, răspunzînd în locul lui :

— E firesc, domnule, ca acest bun Grimaud să-mi spună adevărul în ceea ce te priveşte. De cine altul vrei să fii iubit, apărat, dacă nu de mine ?

Athos nu răspunse nimic. Făcu un semn prietenesc, prin care îl îndepărtă pe Grimaud, apoi se așeză într-un jilț, în timp ce Raoul rămase în picioare în fața lui.

— Am aflat — continuă Raoul — că ultima călătorie a domniei tale a fost o expediție... și că fierul și focul te-au amenințat.

— Să nu mai vorbim despre asta, viconte — zise cu blîndețe Athos. Am plecat în grabă, e adevărat; dar slujirea regelui Carol al II-lea cerea această plecare grabnică. În ce privește îngrijorarea dumitale, îți mulțumesc și știu că pot să mă bizui pe domnia ta. Nu ți-a lipsit nimic, viconte, în timpul absenței mele?

— Nu, domnule, mulțumesc.

— Îi dădusem ordin lui Blaisois să-ți numere o sută de pistoli la prima nevoie de bani.

— Domnule, nici nu l-am văzut pe Blaisois.

— Atunci înseamnă că n-ai avut nevoie de bani.

— Domnule, mi-au rămas treizeci de pistoli din vînzarea cailor pe care i-am luat în ultima mea campanie, iar domnul prinț de Condé a avut bunătatea de a mă lăsa să cîștig două sute de pistoli la joc, acum trei luni.

— Joci?... Asta nu-mi place, Raoul.

— Nu joc niciodată, domnule; domnul de Condé mi-a poruncit să țin cărțile lui, la Chantilly... într-o seară cînd a venit un trimis al regelui, și m-am supus; domnul de Condé mi-a spus să păstrez tot ce cîștigasem în acea partidă.

— Acesta este cumva un obicei al casei, Raoul? întrebă Athos, încruntîndu-și sprîncenele.

— Da, domnule; în fiecare săptămînă, domnul prinț de Condé oferă, sub o formă sau alta, un astfel de prilej unuia din gentilomii săi. Sînt cincizeci de gentilomi în jurul alteței sale; de astădată, a fost rîndul meu.

— Bun. Ai fost, așadar, și în Spania?

— Da, domnule, am făcut o călătorie foarte frumoasă și foarte interesantă.

— E o lună de cînd te-ai întors, nu?

— Da, domnule.

— Și, în această lună?

— În această lună...

— Ce-ai făcut?

— Mi-am văzut de serviciul meu, domnule.

— N-ai fost niciodată la mine, în La Fère?

Raoul roşi. Athos îl privi drept în ochi, liniştit.

— Ai greşi dacă nu m-ai crede — zise Raoul. Am roşit, simt asta, dar fără să vreau. Întrebarea pe care îmi faci onoarea de a mi-o pune e de natură a trezi în mine multe emoţii. Am roşit deci fiindcă sînt emoţionat, nu fiindcă mint.

— Ştiu, Raoul, că nu minţi niciodată.

— Nu, domnule.

— De altfel, prietene, ai fi făcut-o degeaba; ceea ce voiam eu să-ţi spun...

— Am înţeles, domnule. Voiai să mă întrebi dacă n-am fost cumva la Blois.

— Întocmai.

— N-am fost şi nici n-am văzut persoana de care vrei să-mi vorbeşti.

Glasul lui Raoul tremura uşor rostind aceste cuvinte. Athos, ca unul care înţelegea prea bine chestiunile delicate, adăugă numaidecît:

— Raoul, îmi răspunzi cu sufletul îndoit; suferi.

— Mult, domnule. M-ai oprit de a mă duce la Blois şi de a o revedea pe domnişoara de La Vallière.

Aci tînărul se opri. Acest nume dulce, pe care-l rostea cu atîta plăcere, îi sfîşia inima, în timp ce-i mîngîia buzele.

— Şi am făcut bine, Raoul — se grăbi să spună Athos. Nu sînt un părinte barbar sau nedrept; respect dragostea adevărată, dar mă gîndesc pentru dumneata la un viitor... la un viitor măreţ. O domnie nouă va străluci ca un nou răsărit; războiul îl cheamă pe tînărul rege, plin de spirit cavaleresc. Ceea ce trebuie pentru această înflăcărare eroică e un batalion de locotenenţi, tineri şi liberi, care să se avînte în luptă cu însufleţire şi să cadă strigînd: *Trăiască regele!* iar nu: *Adio, nevastă!*... Înţelegi asta, Raoul? Oricît de brutală pare să fie judecata mea, te conjur să mă crezi şi să-ţi întorci privirea de la aceste prime zile ale tinereţii, cînd te laşi furat de plăcerea de a iubi, zile de dulce lîncezeală care înmoaie inima şi o face prea slabă pentru acele licori tari şi amare care se numesc glorie şi luptă. Da, Raoul, îţi repet, vreau să vezi în sfatul meu numai dorinţa de a-ţi fi de folos, numai ambiţia de a te vedea ridicîndu-te cît mai

sus. Te socot în stare să devii un om de seamă. Mergi singur, vei merge mai bine şi mai repede.

— Ai poruncit, domnule — răspunse Raoul — şi mă supun.

— Poruncit! strigă Athos. Aşa îmi răspunzi oare? Ţi-am poruncit? O, îmi răstălmăceşti cuvintele şi ocoleşti bunele mele gînduri! Nu ţi-am poruncit, te-am rugat.

— Nu, domnule, mi-ai poruncit — zise Raoul cu îndărătnicie — dar chiar de nu mi-ai fi făcut decît o rugăminte, ea ar avea mai multă tărie decît o poruncă. N-am revăzut-o pe domnişoara de La Vallière.

— Dar văd că suferi! Suferi! stărui Athos.

Raoul nu răspunse.

— Te găsesc palid, întristat. Acest simţămînt să fie oare atît de puternic?

— E o pasiune — răspunse Raoul.

— Nu... o obişnuinţă.

— Domnule, ştii că am călătorit mult, că am petrecut doi ani departe de ea. Orice obişnuinţă se poate pierde în doi ani, cred... Ei bine, la întoarcere, iubeam, nu mai tare, căci nu se poate, dar tot atît de mult. Domnişoara de La Vallière e pentru mine o tovărăşie ideală; dar domnia ta eşti pentru mine Dumnezeul pe pămînt.... Domniei tale îţi voi jertfi totul.

— Ai face foarte rău — zise Athos. Nu am nici un drept asupra dumitale. Vîrsta te face liber; nici nu mai ai măcar nevoie de consimţămîntul meu. De altminteri, nu-ţi voi refuza consimţămîntul, după tot ce mi-ai spus acum. Căsătoreşte-te cu domnişoara de La Vallière, dacă asta ţi-e dorinţa.

Raoul făcu o mişcare, apoi zise dintr-o dată:

— Eşti un om bun, domnule, şi încuviinţarea domniei tale mă umple de recunoştinţă, dar nu voi primi.

— Aşadar, dumneata refuzi acum?

— Da, domnule.

— Nu-ţi voi mai spune nimic, Raoul.

— Dar în inima domniei tale eşti împotriva acestei căsătorii; fiindcă nu mi-ai ales-o dumneata.

— E adevărat.

— E destul ca să nu mai stăruiesc ; **voi aştepta.**

— Ia seama, Raoul ! Ceea ce ai spus e serios.

— O ştiu prea bine, domnule ; **voi aştepta, ţi-am spus.**

— Ce ? Ca să mor eu ? făcu Athos foarte tulburat.

— Oh, domnule ! strigă Raoul cu lacrimi în glas. E cu putinţă să-mi sfîşii inima astfel, mie care nu te-am supărat cu nimic, niciodată ?

— Scumpul meu copil, e adevărat — murmură Athos, strîngîndu-şi cu putere buzele pentru a-şi înăbuşi tulburarea pe care nu şi-o mai putea stăpîni. Nu, nu vreau să te chinuiesc de loc ; însă nu pot să înţeleg ce aştepţi... Aştepţi să nu mai iubeşti ?

— Ah, cît despre asta, nu, domnule ; aştept să-ţi schimbi părerea.

— Vreau să fac o încercare, Raoul ; vreau să văd dacă domnişoara de La Vallière va aştepta şi ea.

— Sper că da, domnule.

— Dar, ia seama, Raoul ! Dacă nu va aştepta ! Ah, eşti atît de tînăr, atît de încrezător, atît de cinstit... Femeile sînt schimbătoare.

— Nu mi-ai vorbit niciodată rău despre femei, domnule ; domnia ta nu a avut niciodată motiv să se plîngă de ele ; de ce te plîngi acum faţă de mine, cînd e vorba de domnişoara de La Vallière ?

— E adevărat — zise Athos, lăsîndu-şi ochii în jos — niciodată nu ţi-am vorbit rău despre femei ; niciodată nu am avut de ce mă plînge de ele ; niciodată domnişoara de La Vallière n-a dat loc la vreo bănuială ; dar atunci cînd prevezi ceva, trebuie să mergi pînă la excepţii, pînă la cea din urmă închipuire. Dacă, zic, domnişoara de La Vallière nu te va aştepta ?

— Cum asta, domnule ?

— Dacă îşi va întoarce ochii în altă parte ?

— Să se uite la alt bărbat, vrei să spui ? făcu Raoul, pălind la gîndul acesta.

— Chiar aşa.

— Ei bine, domnule, îl voi ucide pe acest bărbat — răspunse cu simplitate Raoul — şi pe toţi bărbaţii pe care-i va alege domnişoara de La Vallière, pînă cînd unul din ei mă va ucide pe mine, sau pînă cînd domnişoara de La Vallière îmi va fi dat inima ei.

Athos tresări.

— Credeam — reluă el cu un glas surd — că mă socoteai adineauri Dumnezeul tău, legea ta supremă pe această lume.

— Oh — rosti Raoul tremurînd — îmi vei interzice duelul ?

— Şi dacă aş face-o, Raoul ?

— Mă vei opri să mai sper, domnule, şi, prin urmare, nu m-ai putea opri să mor.

Athos îşi ridică ochii asupra vicontelui. Rostise aceste cuvinte cu o intonaţie sumbră, ce însoţea o privire tot atît de sumbră.

— Destul — zise Athos după un răstimp de tăcere — destul asupra acestui trist subiect, căci amîndoi exagerăm deopotrivă. Trăieşte fiecare zi, Raoul ; fă-ţi serviciul, iubeşte-o pe domnişoara de La Vallière, într-un cuvînt poartă-te ca un bărbat, pentru că eşti la vîrsta bărbăţiei ; numai nu uita că te iubesc nespus de mult şi că şi dumneata pretinzi că mă iubeşti.

— Ah, domnule conte ! exclamă Raoul, apăsînd mîna lui Athos pe inima sa.

— Bine, scumpe copil. Acum lasă-mă, vreau să mă odihnesc. Ascultă, domnul d'Artagnan s-a întors din Anglia împreună cu mine ; îi datorezi o vizită.

— I-o voi face, domnule, cu multă plăcere ; ştii cît îl preţuiesc pe domnul d'Artagnan !

— Ai şi de ce : e un om cinstit şi un brav cavaler.

— Şi care te iubeşte ! adăugă Raoul.

— De asta sînt sigur... Cunoşti adresa lui ?

— Dar la Luvru, la Palatul Regal, pretutindeni unde se află regele. Nu comandă o companie de muşchetari ?

— Nu, deocamdată, domnul d'Artagnan e în concediu ; se odihneşte... Nu-l căuta, deci, la serviciul său. Vei afla veşti despre el la un oarecare domn Planchet.

— Vechiul său lacheu ?

— Exact, care a devenit băcan.

— Ştiu ; strada Lombarzilor.

— Cam aşa ceva... sau strada Arcis.

— Îl voi găsi, domnule, îl voi găsi.

— Spune-i o mie de lucruri bune din partea mea şi să-l aduci să ia masa cu mine înainte de a mă îndrepta spre La Fère.

— Da, domnule.

— Bună seara, Raoul.

— Domnule, văd că ai un ordin pe care nu-l ştiam pînă acum la domnia ta ; primeşte felicitările mele.

— Lîna de Aur ?... E adevărat... Zorzoane, fiul meu... care nu-l mai încîntă nici măcar pe un bătrîn copil ca mine... Bună seara, Raoul !

LII

LECŢIA LUI D'ARTAGNAN

Raoul nu-l găsi a doua zi pe d'Artagnan, aşa cum sperase. Îl întîlni doar pe Planchet, care se bucură foarte mult revăzîndu-l pe acest tînăr, căruia îi adresă vreo două-trei complimente războinice, în care nu se simţea nici pe departe băcănia. Dar, în timp ce se întorcea de la Vincennes, a doua zi, împreună cu cincizeci de dragoni pe care i-i dăduse în seamă domnul de Condé, Raoul zări, în piaţa Baudoyer, un bărbat ce privea, cu nasul în vînt, o casă, aşa cum ai privi un cal pe care ai dori să-l cumperi.

Acest bărbat, îmbrăcat într-un costum de burghez, încheiat pînă sub bărbie ca o tunică militară, cu o mică pălărie pe cap şi avînd la şold o spadă cu teaca de piele încrustată, întoarse capul îndată ce auzi tropotul cailor şi încetă de a se mai uita la casă, pentru a se uita la dragoni.

Era însuşi domnul d'Artagnan ; d'Artagnan pe jos ; d'Artagnan cu mîinile la spate, trecînd în revistă o mică trupă de dragoni, după ce trecuse în revistă o înşiruire de clădiri. Nici un soldat, nici un găetan, nici o potcoavă de cal nu scăpă inspecţiei sale.

Raoul călărea în flancul trupei sale; d'Artagnan îl zări abia la urmă.

— Hei! strigă el. Hei, la dracu!

— Nu mă înşel oare? zise Raoul, strunind calul.

— Nu, nu te înşeli. Bună ziua! răspunse fostul muşchetar.

Şi Raoul veni să-i strîngă mîna cu căldură vechiului său prieten.

— Ia seama, Raoul — îi spuse d'Artagnan — calul al doilea din rîndul al cincilea îşi va pierde o potcoavă înainte de a ajunge la podul Maria; nu mai are decît două caiele la piciorul stîng de dinainte.

— Aşteaptă-mă — zise Raoul — mă întorc îndată.

— Îţi părăseşti detaşamentul?

— O să mă înlocuiască stegarul.

— Vii să mănînci cu mine?

— Foarte bucuros, domnule d'Artagnan.

— Atunci repede, descalecă, sau dă-mi şi mie un cal.

— Aş vrea mai curînd să mergem amîndoi pe jos.

Raoul se grăbi să-i spună ceva stegarului, care-i luă locul pe margine; apoi sări din şa, dădu calul său unui dragon şi, foarte voios, îl luă de braţ pe domnul d'Artagnan, care, după toate aceste demonstraţii, îl privea cu o încîntare de cunoscător.

— Şi vii de la Vincennes? îl întrebă el mai întîi şi întîi.

— Da, domnule cavaler.

— Cardinalul?...

— E greu bolnav; se spune chiar că a murit.

— Stai bine cu domnul Fouquet? zise d'Artagnan, arătînd, printr-o mişcare dispreţuitoare din umeri, că moartea lui Mazarin nu-l impresiona prea mult.

— Cu domnul Fouquet? răspunse Raoul. Nu-l cunosc.

— Foarte rău, foarte rău, căci un rege nou caută totdeauna să se înconjoare de oameni noi.

— O, regele n-are de ce să-mi vrea răul — replică tînărul.

— Eu nu-ţi vorbesc de coroană — zise d'Artagnan — ci de rege... Şi acum, după moartea cardinalului, regele e

domnul Fouquet. E vorba să te ai foarte bine cu domnul Fouquet, dacă vrei să nu mucezeşti toată viaţa, aşa cum am mucezit eu... E adevărat că ai alţi ocrotitori, din fericire.

— Pe domnul prinţ de Condé, în primul rînd.

— Învechit, învechit, dragul meu.

— Pe domnul conte de La Fère.

— Athos ? O, e cu totul altceva. Da, Athos... dacă vrei să-ţi croieşti drum în Anglia, numai cu el să stai de vorbă. Aş putea să-ţi spun, fără să mă laud, că şi eu am oarecare trecere la curtea lui Carol al II-lea. Iată un rege adevărat, pe legea mea !

— Ah ! făcu Raoul cu naiva curiozitate a tinerilor binecrescuţi care aud vorbindu-se despre bărbăţie şi curaj.

— Da, un rege care petrece, e drept, dar care a ştiut să-şi aleagă oameni de ispravă şi să le pună spada în mînă. Athos e în bune relaţii cu el. Intră în serviciul lui Carol al II-lea şi dă-i la naiba pe samsarii de aici, care fură tot aşa de bine cu mîini franceze, ca şi cu degete italiene ; lasă-l pe acest mic rege plîngăreţ, care ne va da o domnie ca pe vremea lui Francisc al II-lea. Cunoşti istoria, Raoul ?

— Da, domnule cavaler.

— Atunci ştii că lui Francisc al II-lea îi ţiuiau mereu urechile ?

— Nu, nu ştiam asta.

— Că pe Carol al II-lea îl durea totdeauna capul ?

— Ah !

— Şi că Henric al III-lea se plîngea veşnic de burtă ?

Raoul începu să rîdă.

— Ei bine, dragă prietene, Ludovic al XIV-lea suferă de inimă albastră. E jalnic să vezi cum un rege oftează de seara pînă dimineaţa şi nu e în stare să spună măcar o dată pe zi : „Pe toţi dracii !“ sau : „La naiba !“... mă rog, ceva care să semene a bărbăţie.

— Din pricina asta ai părăsit serviciul, domnule cavaler ? întrebă Raoul.

— Da.

— Dar atunci, scumpe domnule d'Artagnan, ţi-ai pierdut orice nădejde ; n-ai să mai faci niciodată avere.

— Oh, în privinţa asta — replică d'Artagnan cu nepăsare — sînt un om chivernisit. Am avut ceva de la familia mea.

Raoul îl privi îndeaproape. Sărăcia lui d'Artagnan era de pomină. Gascon, era bogat numai în ghinioane, în ciuda tuturor gasconadelor din Franţa şi Navarra; Raoul auzise de sute de ori rostindu-se numele lui d'Artagnan alături de al lui Iov, aşa cum sînt amintiţi totdeauna împreună gemenii Romulus şi Remus. Muşchetarul îi surprinse privirea plină de mirare.

— Şi apoi, tatăl tău îţi va fi spus că am fost în Anglia.

— Da, domnule cavaler.

— Şi că am avut acolo o fericită întîlnire.

— Nu, domnule, nu ştiu nimic despre asta.

— Da, unul dintre bunii mei prieteni, un foarte mare senior, viceregele Scoţiei şi al Irlandei, mi-a găsit o moştenire.

— O moştenire?

— Destul de frumuşică.

— Aşadar, eşti un om bogat.

— Hm!

— Primeşte felicitările mele sincere.

— Mulţumesc... Iată, asta e casa mea.

— În Piaţa Grevei?

— Da; nu-ţi place acest cartier?

— Dimpotrivă: Sena e foarte frumoasă aici... O, minunată casă! De pe vremuri!

— „Iceana Maicii Domnului" era o cîrciumă veche, pe care, de două zile, am transformat-o în casă de locuit.

— Dar cîrciuma văd că e încă deschisă.

— N-am ce face!

— Şi dumneata unde stai?

— Eu stau la Planchet.

— Adineauri mi-ai spus: „Asta e casa mea!"

— Am spus fiindcă e a mea, într-adevăr. Am cumpărat-o eu.

— Aha! făcu Raoul.

— Unul la zece, scumpul meu Raoul; o afacere strălucită!... Am dat pe casă treizeci de mii de livre; are o

grădină care dă în strada Mortellerie; cîrciuma se închiriază pentru o mie de livre, împreună cu catul întîi; podul, sau catul al doilea, cu cinci sute de livre.

— Ce vorbeşti?

— Fără îndoială.

— Un pod, cinci sute de livre? Dar nu poate fi locuit.

— Nici nu-i de locuit. Dar observă că are două ferestre care dau spre piaţă.

— Văd, domnule.

— Ei bine, de cîte ori este cineva tras pe roată, spînzurat, tăiat sau ars de viu, cele două ferestre se închiriază pentru douăzeci de pistoli.

— Oh! făcu Raoul cu spaimă.

— E dezgustător, nu-i aşa? zise d'Artagnan.

— Oh! repetă Raoul.

— E dezgustător, dar asta e... Aceşti gură-cască de parizieni sînt cîteodată adevăraţi antropofagi. Eu nu-mi pot închipui că nişte oameni, nişte creştini, ar putea să facă asemenea tîrguri.

— Nici eu.

— În ce mă priveşte — continuă d'Artagnan — dacă aş locui aici, în zilele de execuţie eu aş astupa pînă şi găurile cheilor; dar, din fericire, nu stau aici.

— Şi închiriezi podul ăsta cu cinci sute de livre?

— Lacomului de crîşmar care, la rîndul lui, îl subînchiriază... Ajunge pînă la o mie cinci sute de livre.

— Dobîndă obişnuită la ban: unul la cinci — zise Raoul.

— Întocmai. Mai rămîne partea din fund: magazii, cămări şi pivniţe care se umplu de apă în fiecare iarnă, două sute de livre; apoi grădina, foarte frumoasă, plină de pomi, pitită sub zidurile şi în umbra portalului de la Saint-Gervais şi Saint-Protais, o mie trei sute de livre.

— O mie trei sute de livre! Dar e ceva regesc!

— Să-ţi spun şi povestea. Bănuiesc pe un canonic oarecare de la parohie (aceşti canonici sînt nişte Cresuşi [1]), îl

[1] Cresus, ultimul rege din Lidia, a rămas celebru datorită bogăţiei sale.

bănuiesc deci că a închiriat grădina ca să poată face acolo chefuri, nestingherit. Locatarul spune că a dat-o unui anume domn Godard... E un nume adevărat, sau e un nume fals, treaba lui; să zicem că e adevărat şi e un canonic; să zicem că e fals şi e un necunoscut; la ce m-aş amesteca? Plăteşte totdeauna înainte. Adineauri, cînd te-am întîlnit, tocmai mă gîndeam să cumpăr în piaţa Baudoyer o casă al cărei fund să dea în grădina mea, şi atunci aş avea o proprietate grozavă. Dragonii tăi m-au smuls din gîndurile mele. Uite, s-o luăm pe strada Vannerie, vom ajunge drept la jupînul Planchet.

D'Artagnan grăbi pasul şi intră într-adevăr cu Raoul la Planchet, într-o cameră pe care băcanul i-o dăduse fostului său stăpîn. Planchet nu era acasă, dar masa fusese pregătită. Se mai simţea încă la băcan o rămăşiţă de ordine, de punctualitate militărească.

D'Artagnan îl descusu pe Raoul în legătură cu viitorul său.

— Tatăl tău te ţine de scurt? întrebă el.

— Pe drept, domnule cavaler.

— Oh, ştiu că Athos e un om drept, dar poate cam strîns la pungă.

— O mînă regească, domnule d'Artagnan.

— Nu te sfii, băiatule; dacă vreodată ai nevoie de niscaiva pistoli, bătrînul muşchetar e aici.

— Scumpe domnule d'Artagnan...

— Joci cumva cărţi?

— Niciodată.

— Atunci, ai noroc la femei?... Văd că roşeşti... Oh, micule Aramis, spune! Dragul meu, femeile costă mai mult decît jocul de cărţi. E adevărat că te baţi atunci cînd pierzi, şi asta poate fi o răsplată. Păcat că plîngăreţul de rege îi pune să plătească amendă pe cei care trag spada din teacă! Ce domnie, dragul meu Raoul, ce domnie! Cînd te gîndeşti că, pe vremea mea, muşchetarii erau asediaţi în case, ca Hector şi Priam în cetatea Troiei; şi femeile se văicăreau, şi zidurile rîdeau, iar cinci sute de ticăloşi băteau din palme şi strigau: „Pe el! Pe el!" cînd nu era vorba de un muşchetar! La dracu! Voi ăştia n-o să mai apucaţi asemenea vremuri.

— Îl vorbeşti de rău pe rege, domnule d'Artagnan, dar îl cunoşti atît de puţin !

— Eu ? Ascultă, Raoul : eu prevăd tot ce va face zi cu zi, ceas cu ceas, ţine minte vorbele mele ! Cardinalul, odată mort, va plînge ; fie, e lucrul cel mai puţin neghiob pe care-l va face, mai ales dacă nu-şi va lua lacrimile în serios.

— Pe urmă ?

— Pe urmă va cere domnului Fouquet să-i întocmească o pensie şi se va duce să compună versuri la Fontainebleau pentru vreo Mancini oarecare, căreia regina ar fi în stare să-i scoată ochii. Vezi tu, regina e o spaniolă, şi are ca soacră pe doamna Ana de Austria. Le cunosc eu pe spaniolele astea din casa de Austria !

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă, după ce va fi smuls galoanele de argint ale elveţienilor săi, fiindcă broderia e prea scumpă, îi va lăsa pe muşchetari să umble pe jos, fiindcă ovăzul şi fînul unui cal costă cinci bănuţe pe zi.

— O, nu vorbi aşa !

— Nu-mi pasă ! Nu mai sînt muşchetar, nu-i aşa ? Că ceilalţi umblă călare sau pe jos, că poartă o prăjină, o frigare, o spadă sau nimic, puţin îmi pasă !

— Scumpe domnule d'Artagnan, te rog, nu-l mai vorbi de rău pe rege în faţa mea... Sînt, aş putea zice, în serviciul său, şi tatăl meu nu mi-ar ierta că am ascultat, chiar şi din gura dumitale, cuvinte jignitoare despre maiestatea sa.

— Tatăl tău ?... Eh, e un cavaler al tuturor cauzelor slabe. La dracu ! Da, tatăl e un om viteaz, un Cezar, e adevărat ; dar nu ştie să vadă.

— Aşa ! Prea bine, cavalere — zise Raoul rîzînd. Iată că-l vorbeşti de rău şi pe tatăl meu, acela pe care-l numeai totdeauna marele Athos. Eşti întors pe dos astăzi, şi bogăţia te-a acrit, ca sărăcia pe alţii.

— Ai dreptate, la dracu ! Sînt un neisprăvit şi-i beştelesc pe alţii ; sînt un nenorocit de bătrîn, o funie roasă, o platoşă găurită, o cizmă fără talpă, un pinten fără rozetă ; dar fă-mi o plăcere şi spune-mi ceva.

— Ce să-ţi spun, scumpe domnule d'Artagnan ?
— Spune-mi aşa : „Mazarin era un om de nimic".
— Poate că a şi murit.
— Cu atît mai bine ; am zis *era ;* dacă n-aş avea speranţa c-a murit, te-aş ruga să spui : „Mazarin e un om de nimic". Spune, haide, spune, dacă mă iubeşti.
— Fie, asta nu mă stinghereşte cu nimic.
— Atunci spune.
— Mazarin era un om de nimic — zise Raoul zîmbindu-i muşchetarului, care se topea de bucurie, ca în zilele lui bune.
— O clipă ! făcu acesta. Ai rostit prima propoziţiune : iată acum şi urmarea. Repetă, Raoul, repetă : „Dar îmi va părea rău după Mazarin".
— Cavalere !
— Nu vrei s-o spui, dar am s-o spun eu de două ori pentru tine... Dar îţi va părea rău după Mazarin.
Rîdeau împreună şi se ciorovăiau ca să formuleze această profesiune de principii, cînd unul din băieţii de prăvălie intră pe uşă.
— O scrisoare, domnule — zise el — pentru domnul d'Artagnan.
— Mulţumesc... Ce-o mai fi şi asta ? se întrebă muşchetarul.
— Scrisul domnului conte — zise Raoul.
— Da, da.
Şi d'Artagnan desfăcu hîrtia.

Scumpe prietene — scria Athos — *am fost rugat din partea regelui să te caut...*

— Pe mine ? se miră d'Artagnan, lăsînd scrisoarea să cadă sub masă.
Raoul o ridică şi citi mai departe cu glas tare :

— *Grăbeşte-te... Maiestatea sa are mare nevoie să-ţi vorbească şi te aşteaptă la Luvru.*

— Pe mine ? repetă muşchetarul.
— He ! He ! făcu Raoul.
— Oh ! Oh ! răspunse d'Artagnan. Ce-o mai fi şi asta ?

LIII

REGELE

Prima mişcare de surprindere trecută, d'Artagnan mai citi o dată răvaşul lui Athos.

— E ciudat — zise el — că regele trimite după mine.

— De ce să fie ciudat? întrebă Raoul. Nu crezi, oare, domnule, că regelui ar putea să-i pară rău după un slujitor ca dumneata?

— Oh! Oh! strigă ofiţerul, rîzînd silit. Dumneata mă iei peste picior, jupîne Raoul. Dacă regelui i-ar fi părut rău după mine, nu m-ar fi lăsat să plec. Nu, nu, eu văd în toată povestea asta ceva mai bun, sau ceva mai rău, dacă vrei.

— Mai rău? Dar ce anume, domnule cavaler?

— Eşti tînăr, eşti încrezător, eşti un om minunat... Cum aş vrea să mai fiu şi eu o dată ca tine! Să ai douăzeci şi patru de ani, fruntea netedă, şi să nu te gîndeşti la nimic, decît la femei, la dragoste şi la fapte măreţe!... Oh, Raoul, atîta vreme cît nu vei fi primit zîmbetele regilor şi spovedaniile reginelor; atîta vreme cît nu vei fi văzut doi cardinali murind sub ochii tăi, unul tigru, celălalt vulpoi; atîta vreme cît nu vei fi avut... Dar la ce bun toate aceste neghiobii! E vremea să ne despărţim, Raoul.

— Cum îmi vorbeşti! Cu ce aer grav!

— Eh, totuşi ar face să ştii... Ascultă-mă, am să-ţi dau o însărcinare.

— Ascult, scumpe domnule d'Artagnan.

— Să te duci şi să-i spui părintelui tău că am plecat.

— Pleci cu adevărat?

— La dracu!... Îi vei spune c-am trecut în Anglia şi că m-am stabilit în căsuţa mea de acolo.

— În Anglia, dumneata?... Şi ordinele regelui?

— Te găsesc din ce în ce mai naiv; îţi închipui cumva că am să mă duc fuga la Luvru şi să mă pun la dispoziţia acestui pui de lupoaică încoronat?

— Pui de lupoaică! Regele! Dar, domnule cavaler, ești nebun!

— Dimpotrivă, n-am fost niciodată mai înțelept. Tu nu știi ce vrea să facă din mine acest vrednic urmaș al lui Ludovic cel Drept... Dar, la dracu, asta e o politică... Vrea să mă închidă în Bastilia, și nimic mai mult, înțelegi?

— Și pentru ce? făcu Raoul îngrozit de ceea ce auzea.

— Pentru niște vorbe pe care i le-am spus într-o zi la Blois... Am fost tăios; și el n-a uitat.

— Dar ce i-ai spus?

— Că e un neputincios, o hahaleră, un caraghios.

— Ah, Doamne!... exclamă Raoul. E cu putință să-ți fi ieșit asemenea vorbe din gură?

— Poate că nu sînt chiar acestea cuvintele pe care i le-am spus, însă acesta este înțelesul.

— Dar regele ar fi pus să fii întemnițat numaidecît!

— Pe cine să pună? Eu aveam comanda mușchetarilor; ar fi trebuit să-mi poruncească mie să mă conduc pe mine însumi la închisoare, și n-aș fi consimțit pentru nimic în lume; m-aș fi împotrivit mie însumi... Și-apoi am șters-o în Anglia... mai ia-l de unde nu-i pe d'Artagnan... Acum, cardinalul a murit, sau aproape; mă știe la Paris, vrea să pună mîna pe mine.

— Așadar, cardinalul era ocrotitorul dumitale?

— Cardinalul mă cunoștea; știa unele lucruri despre mine; știam și eu unele lucruri despre el, așa că ne prețuiam reciproc. Și pe urmă, dîndu-și sufletul dracului, o va fi sfătuit pe Ana de Austria să mă pună la loc sigur. Du-te, deci, și-l caută pe tatăl tău, povestește-i cum stau lucrurile, și adio!

— Scumpe domnule d'Artagnan — zise Raoul foarte tulburat, după ce-și aruncă ochii pe fereastră — n-ai să poți totuși fugi.

— Și pentru ce?

— Fiindcă e jos un ofițer al elveților, care te așteaptă.

— Ei și?

— Nimic, te va aresta.

D'Artagnan izbucni într-un hohot de rîs homeric.

— Oh, știu bine c-ai să i te împotrivești, că ai să te lupți cu el ; știu bine că vei fi învingător chiar ; dar asta e răzvrătire, iar dumneata însuți ești ofițer și știi ce înseamnă disciplina.

— Dracu' de copil, ce bine le vede, cîtă dreptate are ! bîigui d'Artagnan.

— Ești de aceeași părere cu mine, nu-i așa ?

— Da. În loc să ies pe stradă, unde mă așteaptă acest nătărău, mă voi strecura prin dos. Am un cal în grajd ; e bun ; îl voi goni pînă crapă, am destui bani și, din cal crăpat în cal crăpat, voi ajunge la Boulogne în unsprezece ceasuri ; cunosc drumul... Să nu-i mai spui decît un singur lucru părintelui tău.

— Ce anume ?

— Că... ceea ce știe el se află la Planchet, în afară de o cincime, și că...

— Dar, scumpe domnule d'Artagnan, ia seama : dacă fugi, se vor spune două lucruri.

— Ce lucruri, prietene ?

— Întîi, că ți-a fost frică.

— Oh, și cine va spune asta ?

— Regele, în primul rînd.

— Ei bine, dar... va spune adevărul. Mi-e frică.

— Al doilea, că te simți vinovat.

— Vinovat, pentru ce ?

— Pentru fărădelegile pe care vor voi să ți le arunce în spinare.

— Și asta-i adevărat... Atunci, mă sfătuiești să mă las tîrît la închisoare ?

— Domnul conte de La Fère te va sfătui ca și mine.

— Știu, la dracu ! zise d'Artagnan, pe gînduri. Ai dreptate, nu pot să fug. Dar dacă mă vor arunca în Bastilia ?

— O să te scoatem noi de-acolo — zise Raoul pe un ton liniștit și ferm.

— La naiba ! strigă d'Artagnan, apucîndu-i mîna. Ai spus asta într-un chip minunat, Raoul ; parcă ar fi vorbit Athos însuși. Ei bine, mă duc. Nu uita ultima mea rugăminte.

— Afară de o cincime, știu — răspunse Raoul.

— Da, eşti un băiat de ispravă, şi vreau să mai adaug ceva la aceasta.

— Spune.

— Dacă n-o să mă puteţi scoate de la Bastilia şi dacă o să mor acolo... oh, s-a mai văzut asta... sau dacă voi fi un întemniţat osîndit de toată lumea, eu care am fost un om cumsecade... atunci, restul de trei cincimi ţi le dau ţie, iar a patra tatălui tău.

— Cavalere !

— La dracu ! Dacă vrei să-mi cînţi prohodul, eşti liber s-o faci.

Spunînd acestea, d'Artagnan îşi trase cordonul la piept, îşi încinse spada, luă o pălărie a cărei pană era nouă şi-i întinse mîna lui Raoul, care se aruncă în braţele sale.

Odată ajuns în prăvălie, îşi roti privirea asupra vînzătorilor, care urmăreau scena cu o mîndrie amestecată cu puţină teamă ; apoi, vîrîndu-şi mîna într-o cutie cu stafide mărunte de Corint, se îndreptă spre ofiţerul care aştepta cu un aer de filozof în faţa dughenei.

— Ei drăcie ! Mutra asta !... Dumneata să fii oare, domnule de Friedisch ? strigă cu voioşie muşchetarul. Ah, ah, am ajuns să ne arestăm prietenii ?

— Îl arestează ! şoptiră între ei vînzătorii.

— Eu este — răspunse elveţianul. Bun ziua, domn d'Artagnan.

— Trebuie să-ţi dau spada ? Te previn că e lungă şi grea. Lasă-mă s-o port măcar pînă la Luvru ; sînt caraghios cînd umblu pe străzi fără spadă, iar dumneata ai fi şi mai caraghios decît mine, mergînd cu două deodată.

— Rege nu spus asta — răspunse elveţianul. Păstrezi, deci, spadă al vostru.

— Ei bine, e foarte drăguţ din partea regelui. Să mergem mai repede.

Domnul de Friedisch nu era vorbăreţ, iar d'Artagnan avea prea multe gînduri în cap, ca să fie. De la prăvălia lui Planchet pînă la Luvru nu era mult ; ajunseră în zece minute. Tocmai se însera.

Domnul de Friedisch vru să intre pe din dos.

— Nu — zise d'Artagnan — pierdem timp pe acolo ; s-o luăm pe scara cea mică.

Elveţianul făcu aşa cum îi spuse d'Artagnan şi îl conduse în vestibulul de la cabinetul lui Ludovic al XIV-lea. Ajuns aici, îl salută pe prizonierul său şi, fără a mai spune nimic, se întoarse la post.

D'Artagnan nici nu avu timp să se întrebe de ce nu i se luase încă spada, că uşa cabinetului se deschise şi un valet de cameră strigă :

— Domnul d'Artagnan !

Muşchetarul îşi luă ţinuta de paradă şi intră, cu ochii mari deschişi, cu fruntea senină, cu mustaţa răsucită.

Regele se afla aşezat la masă şi scria. Nu făcu nici o mişcare cînd pasul muşchetarului răsună pe parchet, nu ridică nici măcar faţa. D'Artagnan înaintă pînă în mijlocul sălii şi, văzînd că regele nu-i dă nici o atenţie, înţelegînd pe de altă parte în chip limpede că asta era o prefăcătorie, că făcea pe supăratul, pregătindu-se astfel pentru explicaţia ce avea să urmeze, se întoarse cu spatele către Prinţ şi începu să privească foarte preocupat picturile de pe perete şi crăpăturile din tavan. Această atitudine era însoţită de următorul monolog tacit : „Aşa, vrei să mă umileşti deci, tu, pe care te ştiu de mic, pe care te-am salvat ca pe copilul meu, pe care te-am slujit ca pe Dumnezeul meu, adică pentru nimic... Aşteaptă, aşteaptă ; ai să vezi îndată ce poate face un om care a împins vîntul stîrnit de răscoala hughenoţilor în barba domnului cardinal, a adevăratului cardinal !"

Ludovic al XIV-lea întoarse, în sfîrşit, capul.

— Eşti aici, domnule d'Artagnan ? făcu el.

D'Artagnan observă tonul şi-l imită.

— Da, sire — răspunse el.

— Bine ; fii bun şi aşteaptă pînă închei.

D'Artagnan nu răspunse nimic, ci numai se înclină. „E destul de politicos — gîndi el — n-am ce zice !"

Ludovic trase o semnătură apăsată şi aruncă pana cu mînie. Muşchetarul îşi spuse în sinea lui : „Hai, supără-te, ca să-i dai drumul, şi să mă dezlănţui şi pe mine ; poate că atunci, la Blois, n-am vărsat sacul pînă la fund".

Ludovic se ridică, îşi trecu palma peste frunte, apoi, oprindu-se în faţa lui d'Artagnan, îl privi cu un aer poruncitor şi prietenos totodată. „Ce vrea cu mine ? De s-ar sfîrşi odată !" gîndi muşchetarul.

— Domnule — vorbi regele — ai aflat fără îndoială că domnul cardinal a murit.

— Bănuiam, sire.

— Ştii, prin urmare, că acum sînt stăpîn la mine?

— Asta nu e ceva care să vie o dată cu moartea cardinalului, sire, cineva poate fi oricînd stăpîn la sine, dacă vrea acest lucru.

— Da; dar îţi mai aduci aminte tot ceea ce mi-ai spus la Blois?

„Iată-ne şi aici — gîndi d'Artagnan; nu m-am înşelat, deci. Fie, cu atît mai bine. Înseamnă că mirosul mi-e încă destul de bun."

— Nu-mi răspunzi? întrebă Ludovic.

— Sire, cred că-mi amintesc...

— Crezi numai?

— E mult de atunci.

— Dacă dumneata nu-ţi aduci aminte, eu n-am uitat. Iată ce mi-ai spus, ascultă cu atenţie.

— Oh, ascult cu amîndouă urechile, sire, căci, după cum se pare, convorbirea va deveni interesantă pentru mine.

Ludovic îl străpunse cu privirea pe muşchetar. Acesta mîngîie pana de la pălărie, apoi îşi răsuci mustaţa şi aşteptă cu mult curaj. Ludovic continuă:

— Ai părăsit serviciul meu, domnule, după ce mi-ai spus adevărul în faţă, aşa e?

— Da, sire.

— Adică după ce mi-ai dezvăluit tot ce credeai dumneata despre felul meu de a gîndi şi de a acţiona. Asta e totdeauna un merit. Ai început prin a-mi spune că serveai familia mea de treizeci şi patru de ani şi că te simţeai obosit.

— Aşa am spus, da, sire.

— Dar ai mărturisit apoi că această oboseală era doar un pretext şi că nemulţumirea era pricina reală.

— Eram nemulţumit, într-adevăr; dar de această nemulţumire n-am mai pomenit nimănui, precît ştiu, şi dacă în faţa maiestăţii voastre voi fi vorbit prea tare, ca un om de inimă, faţă de altcineva nici nu m-am gîndit măcar la asta.

— Nu te dezvinovăţi, d'Artagnan, şi ascultă-mă mai departe. Cînd mi-ai arătat fără înconjur că erai nemulţumit, ai primit drept răspuns o făgăduială ; ţi-am spus : „Aşteaptă". E adevărat ?

— Da, sire, tot atît de adevărat ca şi ceea ce vă spuneam eu.

— Iar dumneata mi-ai răspuns : „Mai tîrziu ? Nu ; acum, numaidecît !..." Nu te dezvinovăţi, îţi zic... Era firesc să te porţi astfel ; dar n-aveai nici un pic de milă pentru prinţul dumitale, domnule d'Artagnan.

— Sire... milă... pentru un rege... din partea unui biet soldat !

— Mă înţelegi preabine ; ştii doar bine că aveam nevoie de aşa ceva ; ştiai bine că nu eram stăpînul ; ştiai bine că îmi puneam toate speranţele în viitor. Totuşi, cînd ţi-am vorbit de acest viitor, mi-ai răspuns : „Mă retrag... numaidecît !"

D'Artagnan îşi muşcă mustaţa.

— E adevărat — murmură el.

— Nu m-ai încurajat de loc, atunci cînd mă năpădeau necazurile — adăugă Ludovic al XIV-lea.

— Dar — zise d'Artagnan, înălţîndu-şi cu noblеţă capul — dacă n-am încurajat pe maiestatea voastră cînd era săracă, nici n-am trădat-o vreodată. Mi-am vărsat sîngele pentru nimic ; am stat de veghe ca un cîine la uşă, ştiind că n-o să-mi arunce nimeni nici pîine, nici oase. Sărac eu însumi, n-am cerut nimic altceva, decît retragerea de care maiestatea voastră vorbeşte.

— Ştiu că eşti un om vrednic ; eram însă tînăr şi trebuie să mă înţelegi... Ce vină îi aduceai regelui ? Că-l lasă pe Carol al II-lea fără sprijin ?... Să zicem şi mai mult... că nu voia să se însoare cu domnişoara de Mancini ?

Spunînd acestea, regele îl înfăşură pe muşchetar cu o privire adîncă. „Ah, ah — gîndea acesta — face mai mult decît să-şi amintească, ghiceşte... Drace !"

— Judecata dumitale — continuă Ludovic al XIV-lea — cădea atît asupra regelui, cît şi asupra omului... Dar, domnule d'Artagnan... această slăbiciune, căci priveai asta ca o slăbiciune...

D'Artagnan nu spunea nimic.

— Nu mi-o iertai nici în privinţa raporturilor cu domnul cardinal defunct ; însă domnul cardinal nu m-a crescut el oare, nu m-a ajutat ?... Ridicîndu-se şi susţinîndu-se pe sine, ştiu asta, totuşi binefacerea rămîne un lucru dovedit. Dacă aş fi fost nerecunoscător, egoist, m-ai fi iubit mai mult, m-ai fi slujit mai bine ?

— Sire...

— Să nu mai vorbim despre asta, domnule ; ar însemna să răscolesc în dumneata prea multe regrete, şi în mine prea multe dureri.

D'Artagnan nu se lăsa convins. Tînărul rege, vorbind cu el pe un ton semeţ, bătea pasul pe loc.

— Te-ai mai gîndit de atunci ? reluă Ludovic al XIV-lea.

— La ce, sire ? întrebă politicos d'Artagnan.

— Dar la tot ce-ţi spun, domnule !

— Da, sire, fără îndoială...

— Şi n-ai aşteptat un prilej ca să revii asupra cuvintelor dumitale ?

— Sire...

— Şovăi, aşa mi se pare...

— Nu înţeleg prea bine ceea ce maiestatea voastră îmi face cinstea să-mi spună.

Ludovic încruntă din sprîncene.

— Vă rog să mă iertaţi, sire ; sînt de regulă cam greu de cap... anumite lucruri pătrund anevoie în mintea mea ; e adevărat însă că, odată intrate, se înrădăcinează acolo.

— Da, mi se pare că ai o memorie bună.

— Aproape tot atît de bună ca şi a maiestăţii voastre.

— Atunci, dă-mi repede un răspuns... Timpul e scump pentru mine. Ce faci de cînd te-ai retras ?

— Avere, sire.

— Cuvîntul e dur, domnule d'Artagnan.

— Maiestatea voastră îl ia în înţelesul rău, pesemne. Nu am faţă de rege decît un respect adînc, şi dacă am fost necuviincios, ceea ce mi se poate ierta dată fiind viaţa îndelungată petrecută în tabere şi în cazărmi, maiestatea voastră e cu mult mai presus decît mine pentru a se simţi jignită de o vorbă scăpată fără răutate din gura unui soldat.

— În adevăr, am aflat că ai săvîrşit o faptă de mare curaj în Anglia, domnule. Îmi pare numai rău că nu ţi-ai ţinut făgăduiala.

— Eu ? făcu d'Artagnan.

— De bună seamă... Mi-ai declarat solemn că nu vei sluji nici un alt prinţ după ce vei părăsi serviciul meu... Or, întreprinzînd răsunătoarea răpire a domnului Monck, ai lucrat pentru regele Carol al II-lea.

— Iertaţi-mă, sire, am lucrat pentru mine.

— Şi ţi-a izbutit ?

— Aşa cum căpitanilor din secolul al XV-lea le izbutea orice atac prin surprindere şi orice aventură.

— Ce înţelegi dumneata prin izbîndă ? Avere ?

— O sută de mii de scuzi, sire, pe care i-am cîştigat într-o săptămînă ; de trei ori mai mult decît tot ce am aşteptat în cincizeci de ani.

— Suma e frumoasă... Dar eşti mai ambiţios, cred.

— Eu, sire ? Un sfert mi s-ar fi părut o comoară, şi vă jur că nu mă gîndesc s-o sporesc.

— Ah, vrei să duci o viaţă liniştită ?

— Da, sire.

— Să lepezi spada ?

— Am şi făcut-o.

— Cu neputinţă, domnule d'Artagnan ! rosti Ludovic pe un ton nestrămutat.

— Dar, sire...

— Ei bine ?

— Pentru ce mă întrebaţi ?

— Fiindcă eu nu vreau asta ! zise tînărul Prinţ cu un glas atît de grav şi de impunător, încît d'Artagnan făcu o mişcare de surprindere, de neliniştе chiar.

— Maiestatea voastră îmi dă voie să spun un cuvînt ? întrebă d'Artagnan.

— Spune.

— Hotărîrea asta am luat-o încă de pe vremea cînd eram sărac şi nebăgat în seamă.

— Fie. Ei şi ?

— Astăzi însă, cînd prin străduinţele mele mi-am făurit o bunăstare proprie, maiestatea voastră vrea să mă lipsească de libertate, maiestatea voastră vrea să mă întoarcă la mai puţin, cînd eu am cîştigat mai mult ?

— Cine ţi-a îngăduit, domnule, să pătrunzi în planurile mele şi să te tîrguieşti astfel cu mine? strigă Ludovic cu o voce aproape mînioasă. Cine ţi-a spus dumitale ce am eu de gînd să fac, sau ce-ai să faci dumneata însuţi?

— Sire — răspunse netulburat muşchetarul — sinceritatea, precît văd, nu-şi mai are rostul în convorbirea de azi, aşa cum s-a întîmplat atunci, la Blois, cînd am vorbit deschis.

— Nu, domnule, totul s-a schimbat.

— Adresez maiestăţii voastre urările mele sincere; dar...

— Dar nu crezi că-i aşa?

— Nu sînt un mare om de stat, totuşi am vederile mele în privinţa afacerilor; şi nu greşesc niciodată. De data asta, vederile mele nu se potrivesc cu ale maiestăţii voastre, sire. Domnia lui Mazarin s-a terminat, dar cea a bancherilor abia începe. Ei au banii; maiestatea voastră poate să le simtă lipsa adesea. A trăi sub gheara acestor lupi înfometaţi e greu pentru un om care se bizuie pe libertate.

În acea clipă, cineva rîcîi la uşa cabinetului; regele ridică faţa cu o expresie de mîndrie.

— Iartă-mă, domnule d'Artagnan — zise el — e domnul Colbert care vine să-mi dea un raport. Intră, domnule Colbert.

D'Artagnan se retrase într-un colţ. Colbert intră, cu un teanc de hîrtii în mînă, şi se opri în faţa regelui. E de la sine înţeles că gasconul nu pierdu prilejul de a-şi arunca privirea atît de isteaţă şi atît de iscoditoare asupra noii figuri ce se înfăţişase.

— Gata? Cercetările au fost făcute? întrebă regele.

— Da, sire.

— Şi părerea anchetatorilor?

— Este că acuzaţii merită confiscarea averii şi moartea.

— Ah! Ah! făcu regele, fără să-şi încrunte sprîncenele, aruncînd însă o privire piezişă spre d'Artagnan... Dar părerea dumitale personală, domnule Colbert? întrebă regele.

Colbert privi la rîndul său spre d'Artagnan. Prezenţa lui stînjenitoare făcea să i se oprească vorbele pe buze. Regele înţelese.

— Nu te neliniști — zise el — e domnul d'Artagnan ; nu-l cunoști pe domnul d'Artagnan ?

Cei doi oameni se uitară atunci unul la altul ; d'Artagnan cu o privire deschisă, înflăcărată ; Colbert cu ochiul pe jumătate închis, înceţoşat. Îndrăzneala sinceră a unuia îi displăcea celuilalt ; vicleana precauţie a financiarului îi displăcea soldatului.

— A, da, da, e domnul care a făcut treaba aceea frumoasă în Anglia — zise Colbert.

Şi îl salută uşor pe d'Artagnan.

— Ah ! ripostă gasconul. E domnul care a ros argintul de la galoanele elveţienilor... Lăudabilă economie !

Şi salută adînc.

Financiarul crezuse că-l va pune în încurcătură pe muşchetar ; muşchetarul însă îl înfundase pe financiar.

— Domnule d'Artagnan — reluă regele, fără să fi remarcat toate aceste nuanţe care lui Mazarin nu i-ar fi scăpat cîtuşi de puţin — e vorba de nişte administratori financiari care m-au furat, pe care am pus să-i prindă şi cărora urmează să le semnez osînda la moarte.

— Oh ! Oh ! făcu d'Artagnan, tresărind.

— Ce spui ?

— Nimic, sire ; astea nu-s treburi care să mă privească pe mine.

Regele luase pana în mînă şi o apropie de hîrtie.

— Sire — îi şopti Colbert atunci — previn pe maiestatea voastră că dacă o pildă trebuie dată, această pildă va stîrni unele greutăţi în execuţie.

— Adică ? întrebă Ludovic al XIV-lea.

— Nu vă ascundeţi gîndul — urmă liniştit Colbert ; atingîndu-vă de administratorii financiari, înseamnă că vă atingeţi de ministrul de finanţe. Cei doi nenorociţi, cei doi vinovaţi de care e vorba, sînt prietenii unui personaj cu putere, şi în ziua supliciului, care de altfel poate fi înăbuşit la Châtelet, se vor isca tulburări, să nu vă îndoiţi de asta.

Ludovic se înroşi la faţă şi se întoarse către d'Artagnan, care îşi ronţăia încet mustaţa, nu fără un zîmbet de milă pentru financiar, ca şi pentru rege, care-l asculta cu atîta răbdare. Atunci, Ludovic al XIV-lea strînse pana şi, cu o mişcare atît de iute, încît mîna îi tremura, îşi puse semnă-

tura în josul celor două hîrtii prezentate de Colbert; apoi privindu-l pe acesta în față, zise:

— Domnule Colbert, cînd îmi vei mai vorbi despre afaceri, să ștergi cît mai des cuvîntul greutate din judecățile și părerile dumitale; cît despre cuvîntul cu neputință, pe acesta să nu-l rostești niciodată.

Colbert se înclină, foarte umilit că primise această lecție de față cu muşchetarul; apoi dădu să plece; dar, dornic să-și îndulcească înfrîngerea, spuse:

— Uitam să anunț pe maiestatea voastră că bunurile confiscate se ridică la suma de cinci milioane livre.

„Nu-i rău" — gîndi d'Artagnan.

— Și atunci înseamnă că am în vistieria mea...? întrebă regele.

— Optsprezece milioane de livre — răspunse Colbert, înclinîndu-se.

— La dracu! Dar e foarte bine! murmură d'Artagnan.

— Domnule Colbert — adăugă regele — vei străbate, te rog, galeria unde așteaptă domnul de Lyonne și-i vei spune să-mi prezinte ceea ce a scris... din ordinul meu.

— Numaidecît, sire; maiestatea voastră mai are nevoie de mine în astă-seară?

— Nu, domnule; adio!

Colbert ieși.

— Să ne întoarcem la treburile noastre, domnule d'Artagnan — reluă Ludovic al XIV-lea, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Vezi dar că, în privința banilor, e o schimbare simțitoare.

— Ca de la zero la optsprezece — replică vesel muşchetarul. Ah, iată ce i-ar fi trebuit maiestății voastre în ziua cînd maiestatea sa Carol al II-lea a venit la Blois. Cele două state nu s-ar mai vrăjmăși astăzi; căci, trebuie s-o spun, eu văd și în asta o piedică.

— Dar mai întîi — ripostă Ludovic — ești nedrept, domnule, căci dacă Providența m-ar fi ajutat să-i dau în ziua aceea un milion fratelui meu, dumneata n-ai fi părăsit serviciul meu și, prin urmare, n-ai fi făcut avere... așa cum spuneai adineauri. Și apoi, în afară de această fericire, mai am una pentru dumneata, iar învrăjbirea mea cu Marea Britanie nu trebuie să te mire.

Un valet de cameră îl întrerupse pe rege și-l anunță pe domnul de Lyonne.

— Intră, domnule — zise regele. Ești punctual, asta înseamnă că ești un bun slujitor. Să vedem scrisoarea către fratele meu Carol al II-lea.

D'Artagnan ciuli urechea.

— Numai o clipă, domnule — îi spuse în treacăt Ludovic gasconului. Trebuie să trimit la Londra consimțămîntul pentru căsătoria fratelui meu, ducele de Orléans, cu lady Henriette Stuart.

— Vrea, mi se pare, să mă dea gata — murmură d'Artagnan, în timp ce regele semnă scrisoarea și-i făcu semn domnului de Lyonne să plece ; dar, pe legea mea, o mărturisesc deschis, cu cît mă va înfrînge mai mult, cu atît voi fi mai mulțumit.

Regele îl conduse cu privirea pe domnul de Lyonne pînă cînd ușa fu bine închisă în urma lui ; făcu chiar trei pași, ca și cum ar fi vrut să iasă după ministru. Dar, după acești trei pași, se opri, făcu o pauză și, întorcîndu-se spre mușchetar :

— Acum, domnule — zise — să sfîrșim convorbirea noastră. Mi-ai spus în ziua aceea, la Blois, că nu ești bogat.

— Astăzi sînt, sire.

— Da, dar asta nu mă privește pe mine ; ai banii dumitale, nu pe ai mei, ceea ce nu intră în socotelile mele.

— Nu înțeleg prea bine ce vrea să spună maiestatea voastră.

— Atunci, în loc să aștepți și să ți se smulgă cuvintele din gură, vorbește mai repede. Ți-ar fi de ajuns douăzeci de mii de livre pe an, bani numărați ?

— Dar, sire... — făcu d'Artagnan, holbîndu-și ochii.

— Ți-ar fi de ajuns patru cai grași și frumoși, și un adaus de venituri, atît cît vei cere, după împrejurări și nevoi ? Sau mai bine vrei o sumă fixă care să fie, bunăoară, de patruzeci de mii de livre ? Răspunde !

— Sire, maiestatea voastră...

— Da, ești surprins și e firesc, mă așteptam la asta. Hai, răspunde, sau mă vei face să cred că nu mai ai acea iuțeală de judecată pe care am prețuit-o totdeauna la dumneata.

— Nu începe îndoială, sire, că douăzeci de mii de livre pe an sînt o sumă frumoasă, dar...

— Nici un dar. Da sau nu ; e un venit onorabil ?

— O, desigur...

— Atunci înseamnă că vei fi mulţumit. Foarte frumos ! E mai bine, totuşi, să socoteşti deosebit cheltuielile mărunte ; despre asta te vei înţelege cu domnul Colbert. Acum să trecem la ceva mai important.

— Dar, sire, spusesem maiestăţii voastre...

— Că vrei să te odihneşti, ştiu ; eu însă ţi-am răspuns că nu vreau asta... Sînt stăpînul, dacă nu mă înşel !

— Da, sire.

— Cu atît mai bine. Năzuiai cîndva să devii căpitan de muşchetari, nu-i aşa ?

— Da, sire.

— Ei bine, iată-ţi brevetul semnat. Îl pun aici, în sertar. În ziua cînd te vei întoarce dintr-o anumită expediţie pe care am a ţi-o încredinţa, în ziua aceea îl vei scoate dumneata însuţi din acest sertar.

D'Artagnan şovăia încă şi sta cu ochii în jos.

— Haide, domnule — zise regele — cine te-ar vedea stînd aşa ar crede că dumneata nu ştii că la curtea regelui preacreştin căpitanul general de muşchetari trece înaintea mareşalilor Franţei.

— Sire, ştiu asta.

— Atunci, s-ar spune că nu te încrezi în cuvîntul meu ?

— O, sire, niciodată... Să nu vă gîndiţi la astfel de lucruri.

— Voiam să-ţi dovedesc că dumneata, un slujitor atît de bun, ai pierdut un bun stăpîn : fi-voi eu, măcar un pic, stăpînul care-ţi trebuie ?

— Încep să cred că da, sire.

— Atunci, domnule, îţi vei lua din nou slujba în primire. Compania dumitale s-a destrămat de cînd ai părăsit-o, iar oamenii umblă fără nici un rost şi colindă cîrciumile, unde se iau la bătaie, în pofida edictelor mele şi ale părintelui meu. Vei reorganiza serviciul cît mai repede cu putinţă.

— Da, sire.

— Nu te vei mai despărţi de persoana mea.

— Bine.

— Şi vei merge cu mine în tabăra militară, unde vei avea cortul în apropierea cortului meu.

— Atunci, sire — zise d'Artagnan — dacă e vorba să-mi impuneţi un astfel de serviciu, maiestatea voastră nu mai are nevoie să-mi dea douăzeci de mii de livre, pe care nu am cum le cîştiga astfel.

— Vreau să ai o casă cum trebuie; vreau să primeşti lume; căpitanul meu de muşchetari vreau să fie cineva.

— Iar eu — zise deodată d'Artagnan — nu vreau să trăiesc din bani găsiţi! Vreau bani cîştigaţi prin muncă! Maiestatea voastră îmi oferă o însărcinare de om leneş, pe care primul venit o va îndeplini pentru patru mii de livre.

Ludovic al XIV-lea începu să rîdă.

— Eşti un gascon isteţ, domnule d'Artagnan; îmi smulgi taina din inimă.

— Hm! Maiestatea voastră are o taină?

— Da, domnule.

— Ei bine, atunci primesc cele douăzeci de mii de livre pentru că voi păstra această taină, discreţia fiind neprețuită în zilele noastre. Maiestatea voastră vrea acum să-mi spună despre ce e vorba?

— Îţi vei încălţa cizmele, domnule d'Artagnan, şi vei sări în şa.

— Chiar acum?

— Pînă în două zile.

— Cu atît mai bine, sire, căci am şi eu unele treburi de rînduit înainte de a pleca, mai ales dacă e vorba să-mi pun spada la încercare.

— Asta s-ar putea întîmpla.

— Vom căuta să fim la înălţime. Dar, sire, aţi vorbit zgîrceniei, ambiţiei; aţi vorbit inimii domnului d'Artagnan; aţi uitat totuşi ceva...

— Ce anume?

— N-aţi vorbit vanităţii: cînd voi fi cavaler al ordinelor regelui?

— Te interesează asta?

— Da, mult. Prietenul meu, Athos, e încătărămat cu ordine, şi asta nu-mi dă pace.

— Vei fi cavaler al ordinelor mele la o lună după ce vei fi primit brevetul de căpitan.

— Ah! Ah! făcu ofiţerul, îngîndurat. Adică, după expediţie?

— Chiar atunci.

— Şi unde mă trimite maiestatea voastră?

— Cunoşti Bretania?

— Nu, sire.

— Ai prieteni acolo?

— În Bretania? Nu, păcatele mele!

— Cu atît mai bine. Te pricepi la fortificaţii?

D'Artagnan zîmbi.

— Cred că da, sire.

— Vreau să spun, dacă poţi deosebi o fortăreaţă de o simplă întăritură, aşa cum li se permite castelanilor, vasalii noştri?

— Deosebesc un fort de o întăritură, aşa cum cineva deosebeşte o cuirasă de o coajă de pîine, sire. E de ajuns?

— Da, domnule. Poţi, deci, pleca.

— În Bretania?

— Da.

— Singur?

— Absolut singur. Adică nu vei lua cu dumneata nici măcar un lacheu.

— Pot întreba pe maiestatea voastră pentru care motiv?

— Pentru că, domnule, va trebui să te travesteşti dumneata însuţi uneori în valet de casă bună. Chipul dumitale e foarte cunoscut în Franţa, domnule d'Artagnan.

— Şi pe urmă, sire?

— Pe urmă te vei plimba prin Bretania şi vei cerceta cu toată grija fortificaţiile din această regiune.

— De pe coaste?

— Şi din insule.

— O!

— Vei începe cu Belle-Isle-en-Mer.

— Care e a domnului Fouquet? zise d'Artagnan pe un ton serios, ridicînd spre Ludovic al XIV-lea privirea sa inteligentă.

— Cred că ai dreptate, domnule, şi că Belle-Isle-en-Mer e, în adevăr, a domnului Fouquet.

— Atunci, maiestatea voastră vrea să ştie dacă Belle-Isle-en-Mer e un loc bun?

— Da.

— Dacă fortificaţiile de acolo sînt noi sau vechi ?

— Exact.

— Dacă, întîmplător, vasalii domnului ministru de finanţe sînt destul de numeroşi ca să formeze o garnizoană ?

— Iată ceea ce îţi cer, domnule ; ai pus punctul pe i.

— Şi dacă nu se fac întăriturí, sire ?

— Te vei plimba prin Bretania, ascultînd şi judecînd.

D'Artagnan îşi răsuci mustaţa.

— Sînt o iscoadă a regelui ? întrebă el scurt.

— Nu, domnule.

— Iertaţi-mă, sire ! Dar de vreme ce trag cu ochiul pentru maiestatea voastră...

— Vei pleca pentru a face o recunoaştere a terenului, domnule. Închipuieşte-ţi că ai merge în fruntea muşchetarilor mei, cu spada în mînă, ca să te lămureşti asupra unui loc oarecare sau asupra unei poziţii a duşmanului...

La aceste cuvinte, d'Artagnan tresări uşor.

— Atunci — continuă regele — te-ai socoti o iscoadă ?

— Nu, nu ! răspunse d'Artagnan pe gînduri. Lucrurile se schimbă cînd e vorba să descoperi duşmanul ; îţi faci datoria de soldat... Şi dacă se fortifică Belle-Isle ? adăugă el numaidecît.

— Vei lua un plan exact al fortificaţiilor.

— Mă vor lăsa să pătrund înăuntru ?

— Asta nu mă priveşte ; e treaba dumitale. N-ai auzit cînd am spus că-ţi dau un spor de douăzeci de mii de livre pe an, dacă vrei să-i primeşti ?

— Ba da, sire, am auzit ; dar dacă nu e nici o fortificaţie ?

— Te vei întoarce liniştit acasă, fără să-ţi oboseşti calul.

— Sire, sînt gata.

— Vei începe de mîine, ducîndu-te mai întîi la domnul ministru de finanţe să primeşti o pătrime din suma ce ţi-o acord. Îl cunoşti pe domnul Fouquet ?

— Prea puţin, sire ; aş vrea să spun însă maiestăţii voastre că nu e chiar atît de grabnic să-l cunosc.

— Îţi cer iertare, domnule, dar el se va împotrivi să-ţi dea banii pe care eu vreau să-i primeşti, şi tocmai această împotrivire o aştept.

— Aha ! făcu d'Artagnan. Şi pe urmă sire ?

— Dacă nu-ţi va da banii, te vei duce să-i iei de la domnul Colbert. Şi-acum ascultă : ai un cal bun ?

— Unul excelent, sire.

— Cu cît l-ai plătit ?

— Cu o sută cincizeci de pistoli.

— Ţi-l cumpăr. Iată un bon pentru două sute de pistoli.

— Dar îmi trebuie un cal pentru drum, sire !

— Ei bine ?

— Maiestatea voastră mi-l ia pe al meu.

— Nicidecum ; dimpotrivă, ţi-l dau. Înseamnă că, ştiindu-l al meu şi nu al dumitale, sînt mai sigur că-l vei goni fără milă.

— Maiestatea voastră e atît de zorită ?

— Foarte mult.

— Atunci, ce mă sileşte să aştept două zile ?

— Două pricini cunoscute numai de mine.

— Asta-i altceva. Calul poate cîştiga aceste două zile în cele opt pe care le are de făcut ; mai sînt apoi popasurile.

— Nu, nu, popasurile încurcă, domnule d'Artagnan. Pleacă, şi nu uita că eşti al meu.

— Sire, nu sînt eu acela care să fi uitat vreodată ! La cîte ceasuri va trebui să mă despart de maiestatea voastră, poimîine ?

— Unde locuieşti ?

— Ar trebui să locuiesc pînă atunci la Luvru.

— Nu, nu vreau asta. Îţi vei păstra locuinţa dumitale în oraş, ţi-o voi plăti eu. Plecarea o hotărăsc în timpul nopţii, dat fiind că trebuie să pleci fără să fii văzut de nimeni sau, dacă te vede cineva, fără să se ştie că eşti al meu... Lacăt la gură, domnule !

— Maiestatea voastră strică tot ce-a spus numai prin aceste vorbe.

— Te-am întrebat unde stai, pentru că nu pot trimite să te caute mereu la domnul conte de La Fère.

— Locuiesc la domnul Planchet, băcan, strada Lombarzilor, la firma „La Drugul de Aur".

— Ieşi cît mai puţin, arată-te şi mai puţin, şi aşteaptă ordinele mele.

— Va trebui să mă duc după bani, sire...

— Aşa-i ; dar ca să ajungi la intendentul superior, unde forfotesc atîţia oameni, ai să te amesteci în mulţime.

— Îmi lipsesc bonurile pentru încasare, sire.

— Iată-le.

Regele semnă. D'Artagnan se uită bine, spre a se încredința că totul e în cea mai deplină regulă.

— E vorba de bani — zise el — și banii se citesc sau se numără.

— Adio, domnule d'Artagnan — adăugă regele. Gîndesc că m-ai înțeles bine !

— Am înțeles că maiestatea voastră mă trimite la Belle-Isle-en-Mer, atîta tot.

— Pentru a afla ?...

— Pentru a afla cum merg lucrările domnului Fouquet, atîta tot.

— Bine. Și dacă presupun că vei fi prins ?

— Eu nu presupun asta — răspunse cu înfumurare gasconul.

— Sau presupun că vei fi ucis ? urmă regele.

— E și mai puțin probabil, sire.

— În primul caz, nu scoți o vorbă ; în al doilea, nici o hîrtie să nu vorbească pentru dumneata !

D'Artagnan ridică din umeri fără ceremonie și ieși de la rege, spunînd în sinea lui : „Ploaia de bani din Anglia nu s-a terminat ! Să rămînem lîngă streașină !"

LIV.

CASELE DOMNULUI FOUQUET

În timp ce d'Artagnan se reîntorcea la Planchet, cu capul greu și împuiat de tot ceea ce i se întîmplase, în altă parte se petrecea o scenă cu totul diferită, fără a fi însă cu totul străină de convorbirea pe care mușchetarul nostru o avusese cu regele ; atît doar că această scenă se desfășura în

afara Parisului. Într-o casă pe care intendentul superior Fouquet o avea în sătucul Saint-Mandé.

Ministrul tocmai intrase în această casă de la țară, urmat de primul său slujbaș, care ducea un uriaș ghiozdan, doldora cu hîrtii de cercetat și cu altele ce așteptau să fie semnate.

Cum puteau să fie ceasurile cinci dinspre seară, stăpînii luaseră masa; se mai pregătea doar cina pentru cei douăzeci de slujitori mai mici.

Intendentul superior nu avu nici o clipă de zăbavă; coborînd din trăsură, sări dintr-un pas peste pragul ușii, trecu în grabă prin apartamente și se opri în cabinetul lui, unde spuse că se închide ca să lucreze, dînd ordin să nu fie tulburat de nimeni și pentru nimic, afară doar dacă va fi vorba de rege.

Într-adevăr, îndată ce dădu acest ordin, Fouquet se închise în cabinet, și doi valeți fură puși să facă de strajă la ușă. Apoi Fouquet împinse un zăvor care trase după el un perete ce astupa intrarea, astfel că nimic din ceea ce se petrecea înăuntru nu se putea vedea și nu se putea auzi de afară. Nu încape îndoială că Fouquet știa el pentru ce se închidea cu atîta străşnicie; căci se îndreptă numaidecît spre masa de lucru, se așeză acolo, deschise ghiozdanul și începu să rînduiască vraful de hîrtii pe care-l scoase din acesta.

Nu trecură însă nici zece minute de cînd intrase și de cînd luase toate măsurile de prevedere de care am vorbit, cînd zgomotul repetat al cătorva ciocănituri slabe și egale îi lovi auzul și păru a-i atrage întreaga atenție. Fouquet își ridică încet capul, aținti urechea și ascultă.

Ciocăniturile continuară. Atunci ministrul se sculă de pe scaun cu o ușoară mișcare de nerăbdare și se apropie de o oglindă în dosul căreia se auzeau ciocăniturile făcute parcă de o mînă omenească sau de un mecanism nevăzut. Oglinda era mare și stătea agățată de o tăblic. Alte trei oglinzi, întru totul asemănătoare, întregeau simetria apartamentului. Prin nimic nu se deosebea cea dintîi de celelalte.

Nu mai putea fi îndoială că aceste ciocănituri slabe și repetate erau un semnal; căci, în clipa cînd Fouquet se apropie de oglindă cu urechea încordată, același zgomot se reînnoi și în aceeași măsură.

— Oh, oh! murmură intendentul superior cu nedumerire. Cine-ar putea să fie acolo? N-aşteptam pe nimeni astăzi!

Şi de bună seamă pentru a răspunde semnalului ce i se făcuse, ministrul trase un cui aurit din oglinda cu pricina şi-l mişcă de trei ori. Apoi se întoarse la locul său, se aşeză pe scaun şi zise:

— Fie cine-o fi, să aştepte!

Şi, cufundîndu-se din nou în oceanul de hîrtii împrăştiate dinainte-i, părea că nu se mai gîndeşte decît la lucru. Într-adevăr, cu o repeziciune de necrezut, cu o agerime a minţii uimitoare, Fouquet descifra hîrtiile cele mai lungi, scrisurile cele mai încîlcite, le îndrepta, le adnota cu o pană cuprinsă parcă de friguri, încît treaba sporea sub degetele lui, semnăturile, cifrele, rezoluţiile se înmulţeau ca şi cum zece conţopişti, adică o sută de degete şi zece creiere ar fi robotit de zor, în locul celor zece degete şi singurului spirit al acestui om. Din cînd în cînd, Fouquet, adîncit în munca sa, îşi ridica doar capul pentru a-şi arunca ochii în fugă la un orologiu aşezat în faţa lui. Asta fiindcă Fouquet îşi lua treaba în serios; şi, odată acest lucru hotărît, într-un ceas de muncă încordată el făcea ceea ce altul n-ar fi izbutit să facă într-o zi întreagă, fiind astfel încredinţat că, dacă nimeni nu-l stinghereşte, îşi va duce pînă la capăt, în răstimpul fixat, treaba zorită de care se apucase. Dar, în toiul acestei activităţi spornice, ciocăniturile seci în placa aşezată în dosul oglinzii răsunară încă o dată, mai dese şi, prin urmare, mai stăruitoare.

— Haidade, se pare că doamna şi-a pierdut răbdarea — zise Fouquet. Ei lasă, fii liniştit, căci trebuie să fie contesa! Ba nu, contesa e plecată la Rambouillet pentru trei zile. Atunci, prezidenta. Oh, prezidenta nu şi-ar lua de loc aceste aere mari; ea ar suna mai umilă, apoi ar aştepta la bunul meu plac. Cel mai limpede este însă că habar n-am cine poate să fie, dar nu încape îndoială că nu este ea. Şi de vreme ce nu eşti dumneata, marchiză, fiindcă nu poţi să fii dumneata, ducă-se la naiba oricine ar fi!

Şi îşi continuă treaba, în ciuda bătăilor repetate din dosul oglinzii. Totuşi, după un sfert de ceas, nerăbdarea puse stăpînire pe însuşi Fouquet; dădu peste cap restul lucrului, vîrî repede hîrtiile în ghiozdan şi, aţintindu-şi ochii

spre oglindă, în timp ce bătăile se auzeau mai grăbite ca oricînd, strigă :

— Ei, ei, ce înseamnă zorul ăsta ? Ce s-a întîmplat ? Şi cine este Ariana [1] care mă aşteaptă cu atîta nerăbdare ? Ia să vedem.

Fouquet apăsă cu vîrful degetului pe cuiul paralel cu cel pe care-l scosese. Deodată, oglinda începu să se învîrtească întocmai ca o uşă, descoperind un dulap destul de adînc, în care ministrul dispăru ca într-o cutie largă. Acolo, apăsă pe un alt arc, care făcu să se deschidă nu o tăblie, ci un perete întreg, şi ieşi prin acea spărtură, lăsînd uşa să se închidă din nou în urma lui.

Atunci Fouquet coborî vreo douăzeci de trepte, ce se afundau în spirală sub pămînt, şi ajunse într-o pivniţă pardosită cu lespezi şi luminată de nişte gîrliciuri foarte mici. Pereţii acestei pivniţi erau şi ei acoperiţi cu lespezi, iar pe jos erau întinse covoare.

Această pivniţă trecea pe sub strada care despărţea casa lui Fouquet de parcul din Vincennes. La capătul hrubei urca în spirală o scară la fel cu aceea pe care coborîse ministrul. Se căţără pe ea şi intră, apăsînd şi aici pe un arc, într-un dulap asemănător cu cel din cabinetul său, apoi, din acest dulap, păşi într-o cameră mobilată cu o deosebită eleganţă.

Odată ajuns aici, cercetă cu multă grijă dacă oglinda se închidea fără să lase urme şi, mulţumit fără îndoială de rezultatul observaţiei sale, începu să descuie cu o cheie de argint aurit, învîrtind-o de trei ori în broască, o uşă ce se afla în faţa lui. De astă dată, uşa dădea într-un cabinet mobilat din belşug şi în care stătea, între perne, o femeie de o nespusă frumuseţe, care, la auzul clanţei, se repezi spre Fouquet.

— Ah, Doamne ! exclamă acesta uimit, făcînd un pas înapoi. Doamnă marchiză de Bellières, dumneata, dumneata aici !

— Da — murmură marchiza — da, eu, domnule.

[1] Ariana sau Ariadna — personaj mitologic — fiica regelui Minos ; din dragoste pentru Teseu, ea i-a dat acestuia firul ce l-a scos din Labirint, după omorîrea Minotaurului.

— Marchiză, scumpă marchiză — adăugă Fouquet, gata să cadă în genunchi. Ah, Doamne, dar cum ai venit aici? Şi eu, care te-am făcut să aştepţi!

— Cam mult, domnule, o, da, cam mult!

— Să mă socot fericit că m-ai aşteptat atîta, marchiză?

— O veşnicie, domnule; oh, am sunat mai mult de douăzeci de ori; nu auzeai oare?

— Marchiză, eşti palidă, tremuri.

— Nu auzeai cînd te chemam?

— O, ba da, doamnă, auzeam, dar nu puteam să vin. De unde să-mi închipui că eşti dumneata, după asprimile, după refuzurile ce mi-ai arătat? Dacă aş fi bănuit fericirea care mă aştepta, crede-mă, marchiză, aş fi lăsat totul şi aş fi alergat să-ţi cad la picioare, aşa cum fac în această clipă.

Marchiza privi în jurul ei.

— Sîntem singuri, domnule? întrebă ea.

— O, da, doamnă, te încredinţez de asta.

— Într-adevăr! murmură marchiza cu tristeţe.

— Suspini, doamnă?

— Cîte mistere, cîte măsuri de prevedere — zise marchiza cu o uşoară amărăciune — şi cît de bine se vede că te temi să laşi a ţi se bănui dragostea!

— Ţi-ar plăcea mai mult să o declar în văzul lumii?

— Oh, nu, şi asta dovedeşte un om delicat — zise marchiza, zîmbind.

— Bine, bine, marchiză, fără mustrări, te rog!

— Mustrări? Am eu dreptul să-ţi fac mustrări?

— Nu, din nefericire, nu; dar spune-mi, dumneata, pe care de un an de zile te iubesc fără încetare şi fără speranţe...

— Te înşeli: fără speranţe, e adevărat; dar fără încetare, nu.

— Oh, pentru mine, în dragoste nu există decît o dovadă, şi această dovadă o aştept încă.

— Am venit să ţi-o aduc, domnule.

Fouquet voi s-o cuprindă în braţe pe marchiză, dar ea se feri cu o mişcare.

— Ai să te înşeli oare mereu, domnule, şi nu vei primi din parte-mi singurul lucru pe care vreau să ţi-l dau, devotamentul?

— Ah, atunci înseamnă că nu mă iubeşti. Devotamentul nu-i decît o virtute, pe cînd iubirea e o pasiune.

— Ascultă-mă, domnule, te rog ; n-am venit aici fără un motiv grav, asta o înţelegi, desigur.

— Puţin mă interesează motivul, cîtă vreme eşti aici, cîtă vreme îţi vorbesc, cîtă vreme te privesc.

— Da, ai dreptate, principalul este că sînt aici, fără ca nimeni să mă fi văzut, şi că pot să-ţi vorbesc.

Fouquet se lăsă să cadă în genunchi.

— Vorbeşte, vorbeşte, doamnă — zise el — te ascult.

Marchiza îl privi pe Fouquet la picioarele ei, şi în ochii acestei femei stăruia o ciudată expresie de dragoste şi melancolie.

— Oh — murmură ea în cele din urmă — cît de mult aş vrea să fiu aceea care are dreptul de a te vedea în fiecare minut, de a-ţi vorbi în fiecare clipă ! Cît de mult aş vrea să fiu aceea care veghează asupra dumitale, aceea care n-are nevoie de resorturi tainice pentru a chema şi pentru a face să apară ca un silf [1] bărbatul pe care-l iubeşte, ca să-l privească în faţă doar un ceas, pe urmă să-l vadă dispărînd învăluit de un mister şi mai ciudat la plecare, decît acela de la venire. Oh, ce fericită trebuie să fie femeia aceea !

— Nu cumva, marchiză — zise Fouquet zîmbind — vorbeşti de soţia mea ?

— Da, desigur, despre ea vorbesc.

— Ei bine, nu-i pizmui soarta, marchiză ! Dintre toate femeile cu care sînt în legătură, doamna Fouquet e aceea care mă vede cel mai puţin, îmi vorbeşte cel mai puţin şi mi se destăinuie cel mai puţin.

— Dar măcar nu e silită, domnule, să apese cu mîna pe ornamentul unei oglinzi, cum fac eu, ca să te vadă venind ; şi barem dumneata nu-i răspunzi prin zbîrnîitul acela misterios, înfricoşător, al unei plăci ascunse nu ştiu unde ; şi niciodată n-ai oprit-o de a încerca să pătrundă taina acestor comunicări, sub pedeapsa că vei rupe pentru totdeauna legătura cu ea, aşa cum le-ai oprit pe cele care au venit aici înaintea mea şi care vor mai veni după mine !

[1] In mitologia celtică şi germanică, geniu aerian, zburător.

— Ah, scumpă marchiză, cît de nedreaptă eşti şi cît de puţin îţi dai seama de ceea ce faci dînd vina pe mister! Numai cu ajutorul misterului poţi iubi fără a fi tulburat, şi numai printr-o dragoste netulburată poţi fi cu adevărat fericit. Dar să ne întoarcem la noi, la devotamentul de care-mi vorbeai adineauri, sau mai bine amăgeşte-mă, marchiză, şi lasă-mă să cred că acest devotament e dragoste adevărată.

— Adineauri — reluă marchiza, trecîndu-şi peste ochi o mînă modelată după cele mai suave linii antice — adineauri eram hotărîtă să vorbesc, gîndurile îmi erau limpezi şi îndrăzneţe; acum mă simt stînjenită, tulburată, tremur; mi-e teamă să nu-ţi aduc o veste rea.

— Dacă acestei veşti rele îi datorezi prezenţa dumitale aici, marchiză, atunci fie binevenită vestea cea rea; sau, mai bine, marchiză, fiindcă eşti aici, fiindcă îmi mărturiseşti că nu-ţi sînt cu totul indiferent, să lăsăm la o parte această veste rea şi să nu vorbim decît despre noi.

— Nu, nu, dimpotrivă, întreabă-mă, cere-mi să ţi-o dezvălui numaidecît, ca să nu mă las cotropită de nici un alt simţămînt; Fouquet, prietene, e vorba de ceva ce prezintă un foarte mare interes.

— Mă uimeşti, marchiză; aş spune chiar mai mult, mă sperii, dumneata, atît de serioasă, atît de cumpănită, dumneata care cunoşti atît de bine lumea în care trăim. Aşadar, e grav?

— O, foarte grav, ascultă!

— Mai întîi, cum ai ajuns aici?

— Ai să afli îndată; dar, mai înainte, să-ţi spun ceea ce e mai important.

— Spune, marchiză, spune! Fie-ţi milă, te rog, de nerăbdarea mea!

— Ştii că domnul Colbert a fost numit intendent al finanţelor?

— Hm! Colbert, micul Colbert?

— Da, Colbert, micul Colbert.

— Mîna dreaptă a domnului de Mazarin?

— Chiar el.

— Ei bine, şi ce vezi îngrozitor în asta, scumpă marchiză? Micul Colbert vistiernic, e surprinzător, recunosc, dar nu e de speriat.

— Crezi că regele i-a dat, fără motive care să ne pună pe gînduri, o astfel de slujbă aceluia pe care dumneata îl numeşti o slugă fără însemnătate ?

— Mai întîi, e adevărat că regele i-a dat-o ?

— Aşa se spune.

— Cine spune ?

— Toată lumea.

— Toată lumea înseamnă nimeni ; arată-mi pe cineva care ar putea să fie bine informat şi să o spună.

— Doamna Vanel.

— Ah, începi să mă înspăimînţi, zău aşa ! zise Fouquet rîzînd. Dar ai dreptate ; adevărul este că dacă cineva e bine informat sau trebuie să fie bine informat, aceea e persoana pe care ai numit-o.

— Nu vorbi rău despre biata Marguerite, domnule Fouquet, căci ea te iubeşte încă.

— Ah, adevărat ? Să nu-ţi vie să crezi ! Mă gîndeam că acest mic Colbert, cum spuneam adineauri, s-a ridicat mai presus de această dragoste şi a pecetluit-o cu o pată de cerneală sau cu un strat de jeg.

— Fouquet, Fouquet, iată cum te porţi cu cele pe care le-ai părăsit !

— Haide, nu cumva vrei să-i iei apărarea doamnei Vanel, marchiză ?

— Da, i-o iau ; căci, ţi-o repet, ea te iubeşte încă, şi dovada e că vrea să-ţi vină în ajutor.

— Prin dumneata, marchiză ? Frumos din partea ei ! Nici un înger nu mi-ar putea fi mai plăcut şi nu m-ar duce mai de-a dreptul la mîntuire. Dar, mai întîi, o cunoşti bine pe Marguerite ?

— Sîntem prietene din mănăstire.

— Şi zici că ea ţi-a spus că domnul Colbert a fost numit intendent ?

— Da.

— Ei bine, lămureşte-mă, marchiză ; iată-l pe domnul Colbert intendent. Fie. Întrucît însă un intendent, adică un subaltern al meu, un slujbaş al meu, mi-ar putea pricinui vreun neajuns, vreo supărare, fie el chiar şi domnul Colbert ?

— Dumneata nu te gîndeşti de loc, domnule, după cît se pare — răspunse marchiza.

— La ce ?

— La asta : că domnul Colbert te urăşte.

— Pe mine ? strigă Fouquet. Oh, Doamne, marchiză, pe ce lume trăieşti ? Pe mine toţi mă urăsc, ăsta ca şi ceilalţi.

— Ăsta mai mult decît ceilalţi.

— Mai mult decît ceilalţi, fie.

— E un ambiţios.

— Dar cine nu e, marchiză ?

— Da ; însă la el ambiţia n-are margini.

— O văd prea bine, de vreme ce a ţinut să-mi ia locul lîngă doamna Vanel.

— Şi a reuşit ; fii cu băgare de seamă !

— Vrei să spui cumva că are pretenţia de a ajunge din intendent — intendent superior ?

— Nu te-ai temut pînă acum de asta ?

— Oh, oh ! făcu Fouquet. Să-mi ia locul lîngă doamna Vanel, treacă-meargă ; dar lîngă rege, asta e cu totul altceva. Franţa nu se cumpără atît de uşor ca nevasta unui şef de conturi.

— Ei, domnule, totul se cumpără ; dacă nu prin aur, atunci prin intrigă.

— Dumneata ştii, totuşi, contrariul, doamnă ; dumneata căreia i-am oferit milioane.

— În locul acelor milioane, Fouquet, aş fi fost mai bucuroasă să-mi oferi o dragoste adevărată, unică, desăvîrşită ; aş fi primit-o. Vezi doar că totul se cumpără, dacă nu într-un fel, în altul.

— Aşadar, după părerea dumitale, domnul Colbert e pe cale să cumpere locul meu de intendent superior ? Haide, haide, marchiză, linişteşte-te ; nu e atît de bogat ca să-l plătească.

— Şi dacă ţi-l fură ?

— Ah, asta e altceva ! Din păcate, înainte de a ajunge la mine, adică la stăpînul locului, trebuie să distrugă, trebuie să se lupte cu întăriturile din jurul meu, şi sînt al dracului de bine fortificat, marchiză !

— Ceea ce numeşti întăriturile din jurul dumitale sînt oamenii dumitale, nu-i aşa, prietenii dumitale ?

— Întocmai.

— Domnul d'Eymeris este şi el unul dintre ei ?

— Da.

— Domnul Lyodot îţi este prieten?
— De bună seamă.
— Şi domnul de Vanin?
— Ah, cu domnul de Vanin n-au decît să facă ce vor, dar...
— Dar?...
— Dar să nu se atingă de ceilalţi.
— Ei bine, dacă vrei să nu se atingă nimeni de domnii d'Eymeris şi Lyodot, e timpul să iei măsuri.
— Cine-i ameninţă?
— Vrei să mă asculţi acum?
— Totdeauna, marchiză.
— Fără să mă întrerupi?
— Vorbeşte.
— Ei bine, azi-dimineaţă Marguerite a trimis să mă caute.
— Ah!
— Da.
— Şi ce voia de la dumneata?
— „Nu îndrăznesc să-l văd eu însămi pe domnul Fouquet", mi-a spus.
— Hm! Şi pentru ce? Se teme că am să-i fac mustrări? Biata femeie, se înşală, sărmana!
— „Întîlneşte-l dumneata şi spune-i să se ferească de domnul Colbert."
— Cum, mă previne să mă feresc de amantul ei?
— Ţi-am spus că te iubeşte încă.
— Şi mai departe, marchiză?
— „Domnul Colbert, a adăugat ea, a venit acum două ceasuri şi m-a înştiinţat că a fost numit intendent."
— Ţi-am spus, marchiză, că astfel abia îl voi ţine mai strîns sub mînă pe domnul Colbert.
— Da, dar asta nu e totul: Marguerite e prietenă, după cum ştii bine, cu doamna d'Eymeris şi cu doamna Lyodot.
— Da. Şi?
— Ei bine, domnul Colbert i-a pus o seamă de întrebări despre averea acestor doi domni, despre gradul de devotament pe care ţi-l poartă.
— Oh, cît despre aceştia doi, răspund de ei; ar trebui să-i omoare cineva, ca să nu mai fie ai mei.

— Apoi, întrucît doamna Vanel a fost obligată, avînd de primit o vizită, să-l părăsească o clipă pe domnul Colbert, şi cum domnul Colbert e un om harnic, abia s-a văzut singur, că noul vistiernic a scos un plaivaz din buzunar şi, găsind o bucată de hîrtie pe masă, a început să însemne ceva.

— Despre d'Eymeris şi Lyodot ?

— De bună seamă.

— Aş fi curios să ştiu ce cuprindeau acele însemnări.

— Este tocmai ceea ce am venit să-ţi aduc.

— Doamna Vanel a luat însemnările lui Colbert şi mi le trimite mie ?

— Nu, dar printr-o întîmplare ce seamănă cu un miracol, are o copie după aceste însemnări.

— Cum asta ?

— Ascultă. Ţi-am spus că domnul Colbert a găsit o bucată de hîrtie pe masă.

— Da.

— Că a scos un plaivaz din buzunar.

— Da.

— Şi că a scris pe acea hîrtie.

— Da.

— Ei bine, plaivazul era de plumb, deci era tare ; pe prima foaie a scris cu slove negre, pe a doua a lăsat urme albe.

— Da. Şi ?

— Colbert a rupt prima foaie, fără a se mai gîndi la a doua.

— Ei bine ?

— Ei bine, pe a doua se putea citi tot ceea ce fusese scris pe prima foaie ; doamna Vanel a citit-o şi a trimis să mă caute.

— Ah !

— Apoi, după ce s-a încredinţat că-ţi sînt o prietenă devotată, mi-a dat hîrtia şi mi-a dezvăluit secretul de a pătrunde în această casă.

— Şi acea hîrtie ? întrebă Fouquet, oarecum tulburat.

— Iat-o, domnule. Citeşte-o ! zise marchiza.

Fouquet citi :

— „Nume de traficanţi care trebuie osîndiţi de camera de justiţie : D'Eymeris, prieten al domnului F... ; Lyodot,

prieten al domnului F... ; de Vanin, indif." D'Eymeris ! Lyodot ! exclamă Fouquet, citind pentru a doua oară.

— Prieteni ai domnului F... — sublinie, arătînd cu degetul marchiza.

— Dar ce vor să spună aceste cuvinte : „care trebuie osîndiţi de camera de justiţie" ?

— Doamne — făcu marchiza — dar e limpede, mi se pare ! De altfel, n-ai ajuns pînă la capăt. Citeşte mai departe.

Fouquet continuă :

— „Primii doi la moarte, al treilea la surghiun, împreună cu domnii d'Hautemont şi de La Valette, ale căror bunuri vor fi numai confiscate." Dumnezeule mare ! strigă Fouquet. La moarte ! La moarte ! Lyodot şi d'Eymeris ! Dar, chiar dacă această cameră de justiţie i-ar condamna la moarte, regele nu va ratifica osînda lor, şi fără semnătura regelui nu poate avea loc execuţia.

— Regele l-a făcut pe domnul Colbert intendent.

— Oh ! strigă Fouquet, ca şi cum ar fi întrezărit sub picioarele lui deschizîndu-se o prăpastie. Cu neputinţă ! Cu neputinţă ! Dar cine a scris cu plaivazul peste însemnările domnului Colbert ?

— Eu. Mi-era teamă ca urmele să nu se şteargă.

— Oh, voi afla totul, cît de curînd !

— Nu vei afla nimic, domnule ; îţi dispreţuieşti prea mult duşmanul pentru asta.

— Iartă-mă, dragă marchiză, iartă-mă. Da, domnul Colbert e duşmanul meu, o cred ; da, domnul Colbert e un om de temut, o mărturisesc. Dar eu am timpul, şi fiindcă ai venit aici, fiindcă m-ai încredinţat de devotamentul dumitale, fiindcă m-ai lăsat să întrezăresc dragostea dumitale, fiindcă sîntem numai amîndoi...

— Am venit să te salvez pe dumneata, domnule Fouquet, iar nu să mă pierd pe mine — zise marchiza ridicîndu-se — aşa că, ia seama...

— Marchiză, într-adevăr, te sperii prea tare, şi dacă această spaimă nu e cumva doar un pretext...

— E o inimă adîncă acest domn Colbert ! Păzeşte-te !

Fouquet se ridică şi el.

— Dar eu ? întrebă el.

— Oh, dumneata, dumneata nu eşti decît o inimă nobilă. Păzeşte-te !

— Şi acum ?

— Am făcut ceea ce trebuia să fac, dragă prietene, cu riscul de a-mi pierde bunul renume. Adio !

— Nu adio, la revedere !

— Poate — spuse marchiza.

Şi dîndu-i mîna lui Fouquet să i-o sărute, se îndreptă atît de hotărîtă spre uşă, încît ministrul nu îndrăzni să-i aţină calea.

Cît despre Fouquet, el porni înapoi, cu capul înclinat şi cu un nor umbrindu-i fruntea, pe drumul din acea subterană de-a lungul căreia se întindeau firele de metal ce făceau legătura între o casă şi alta, transmiţînd, în spatele celor două oglinzi, dorinţele şi chemările celor doi corespondenţi.

LV

ABATELE FOUQUET

Fouquet se grăbi să se întoarcă la el prin subterană şi să răsucească la loc arcul oglinzii. Abia ajuns în cabinetul său, auzi o bătaie în uşă ; în acelaşi timp, o voce bineconoscu ă strigă :

— Deschideţi, monseniore, vă rog, deschideţi !

Fouquet, printr-o mişcare pripită, puse o anumită ordine în tot ceea ce putea să trădeze tulburarea şi lipsa lui, împrăştie hîrtiile pe birou, luă o pană în mînă şi, ca să cîştige timp, întrebă prin uşa închisă :

— Cine e acolo ?

— Cum ! Monseniorul nu mă recunoaşte ? răspunse vocea.

— Ba da — rosti în şoaptă Fouquet — ba da, prietene, te recunosc foarte bine. Apoi, cu glas tare : Dumneata eşti, Gourville ?

— Eu sînt, monseniore.

Fouquet se ridică, își mai întoarse o dată ochii la una din oglinzile sale, se apropie de ușă, trase zăvorul și Gourville intră.

— Ah, monseniore, monseniore — zise el — ce cruzime!

— Ce vrei să spui?

— Iată un sfert de ceas de cînd vă rog să-mi deschideți, și dumneavoastră nici nu mi-ați răspuns măcar.

— Odată pentru totdeauna, știi foarte bine că nu vreau să fiu stingherit atunci cînd lucrez. Or, cu toate că dumneata faci excepție, Gourville, doresc, în privința celorlalți, să-mi fie respectat acest consemn.

— Monseniore, de data asta, consemne, uși, zăvoare, ziduri, aș fi fost în stare să sparg orice, să dărîm, să dau la o parte totul!

— Ah, ah, e vorba de un mare eveniment? întrebă Fouquet.

— Oh, vă asigur, monseniore! zise Gourville.

— Și care e acel eveniment? reluă Fouquet, puțin tulburat de agitația celui mai intim confident al lui.

— A fost alcătuită o cameră de justiție secretă, monseniore.

— Știu asta; dar s-a întrunit vreodată, Gourville?

— Nu numai că s-a întrunit, dar a dat și o sentință... monseniore.

— O sentință? rosti intendentul superior cu o tremurare și o paloare pe care nu și le putea ascunde. O sentință? Împotriva cui?

— Împotriva a doi dintre prietenii dumneavoastră.

— Lyodot și d'Eymeris, nu-i așa?

— Da, monseniore.

— Și ce fel de sentință?

— Osîndă la moarte.

— Pronunțată? O, dar te înșeli, Gourville, e cu neputință!

— Iată copia acestei sentințe, pe care regele urmează să o semneze astăzi, dacă nu cumva a și semnat-o.

Fouquet îi smulse hîrtia din mînă, o citi și i-o înapoie lui Gourville.

— Regele nu va semna — zise el.

Gourville dădu din cap.

— Monseniore, domnul Colbert e un sfetnic cutezător; să nu vă bizuiţi pe el.

— Iarăşi domnul Colbert? strigă Fouquet. Pentru ce numele acesta îmi tulbură mereu, de două sau de trei zile încoace, auzul? Se dă prea multă însemnătate, Gourville, unui slujitor atît de mărunt. Să vină aici acest domn Colbert, îl voi privi în faţă; să înalţe capul, i-l voi zdrobi; dar, înţelegi, îmi trebuie măcar o pricină oarecare, ca să-mi opresc privirea asupra lui, o întărîtare, ca să ridic piciorul.

— Răbdare, monseniore, căci nu ştiţi încă cine e Colbert... Cercetaţi-l cît mai repede; e unul din acei financiari mohorîţi, asemenea meteorilor pe care ochiul nu-i vede niciodată în întregime înainte de apariţia lor distrugătoare; iar cînd le simţi prezenţa, te ucid.

— O, Gourville, e prea mult! replică Fouquet cu un zîmbet. Dă-mi voie, prietene, să nu mă sperii atît de uşor. Meteor, domnul Colbert! La dracu! Să nu ne batem joc de meteori... Vreau fapte, nu vorbe. Ce-a făcut dumnealui?

— I-a cerut călăului din Paris să ridice două spînzurători — răspunse cu simplitate Gourville.

Fouquet înălţă capul şi un fulger îi ţîşni din priviri.

— Eşti sigur de ceea ce-mi spui? strigă el.

— Iată dovada, monseniore.

Şi Gourville îi întinse intendentului superior o notă pe care i-o dăduse unul dintre secretarii Primăriei, om al lui Fouquet.

— Da, e adevărat — murmură ministrul — eşafodul se ridică... însă regele n-a semnat, Gourville, şi nici nu va semna.

— Vom afla îndată — zise Gourville.

— Cum asta?

— Dacă regele a semnat, spînzurătorile vor fi trimise astăseară la Primărie, pentru a fi ridicate mîine dimineaţă.

— Dar nu, nu! strigă iarăşi Fouquet. Vă înşelaţi cu toţii, şi mă înşelaţi şi pe mine! Alaltăieri dimineaţă, Lyodot a venit să mă vadă; acum trei zile am primit plocon un vin de Siracuza de la acest biet d'Eymeris.

— Ce dovedesc toate acestea ? răspunse Gourville. Că acea cameră de justiție s-a întrunit în taină, a judecat în lipsa învinuiților și că procedura era îndeplinită atunci cînd ei au fost arestați.

— Au și fost arestați ?

— Fără îndoială.

— Dar unde, cum, cînd au fost arestați ?

— Lyodot, ieri, în zori ; d'Eymeris, alaltăieri seara, pe cînd se întorcea de la amanta lui. Dispariția lor n-a îngrijorat pe nimeni ; dar numaidecît Colbert și-a scos masca și a dat lucrurile pe față ; în acest moment, vestea e răspîndită pe străzile Parisului în sunete de trîmbițe și, zău, monseniore, nu mai e nimeni în afară de dumneavoastră care să nu cunoască întîmplarea.

Fouquet începu să umble prin cameră cu o neliniște din ce în ce mai dureroasă.

— Ce hotărîți, monseniore ? întrebă Gourville.

— Dacă așa stau lucrurile, mă voi duce la rege ! strigă Fouquet. Dar, înainte de a mă duce la Luvru, vreau să trec pe la Primărie. Dacă sentința a fost semnată, vom vedea !

Gourville ridică din umeri.

— Neîncredere — rosti el — tu ești picirea tuturor marilor spirite !

— Gourville !

— Da — continuă acesta — și le răpui așa cum molima răpune trupurile cele mai vînjoase, adică pe neașteptate.

— Să mergem ! se răsti Fouquet. Deschide, Gourville !

— Luați seama — zise acesta — abatele Fouquet e aici !

— Ah, fratele meu e aici ! replică Fouquet pe un ton acru. Înseamnă că a aflat vreo veste rea și a venit să mi-o aducă repede, bucuros, așa cum îi e obiceiul ! Drace, dacă fratele meu e aici, afacerile mele merg prost, Gourville. De ce nu mi-ai spus asta mai devreme ? M-aș fi lăsat convins mai ușor.

— Monseniorul îl defăimează degeaba — spuse Gourville rîzînd ; dacă a venit, n-a venit cu gînduri rele.

— Poftim că-i iei apărarea ! strigă Fouquet. Un tînăr fără inimă, fără șir în gînduri, un tocător de bani !

— Vă știe bogat.

— Și vrea să mă ruineze.

— Nu ; vrea punga dumneavoastră. Atîta tot.

— Destul! Destul! O sută de mii de scuzi pe lună, timp de doi ani! La naiba, eu sînt cel care plăteşte, Gourville, şi-mi cunosc socotelile.

Gourville zîmbi cu un aer potolit şi ironic.

— Da, vrei să spui că regele plăteşte — zise ministrul. Ah, Gourville, îţi arde de glume şi nu e de loc momentul potrivit.

— Monseniore, nu vă supăraţi.

— Bine. Să fie gonit de aici abatele Fouquet. N-am nici un ban!

Gourville făcu un pas spre uşă.

— A stat o lună fără să mă vadă — adăugă Fouquet. De ce n-ar sta şi două luni?

— Îi pare rău că trăieşte într-o lume de proastă condiţie — răspunse Gourville — şi vă preferă pe dumneavoastră banditilor lui.

— Mulţumesc de preferinţă! Îmi pari un ciudat avocat astăzi, Gourville... avocatul abatelui Fouquet!

— Ei, dar orice lucru şi orice om îşi au partea lor bună, partea lor folositoare, monseniore.

— Banditii pe care abatele îi plăteşte şi-i îmbată au partea lor bună? Dovedeşte-mi-o!

— Veni-va împrejurarea, monseniore, şi atunci veţi fi fericit să-i aveţi pe aceşti banditi la-ndemînă.

— Prin urmare, mă sfătuieşti să mă împac cu domnul abate? zise Fouquet în ironie.

— Vă sfătuiesc, monseniore, să nu vă certaţi cu o sută sau o sută douăzeci de nemernici care, dacă şi-ar pune paloşele cap la cap, ar forma un cordon de fier ce-ar înconjura trei mii de oameni.

Fouquet îi aruncă o privire sfredelitoare lui Gourville şi trecu repede înaintea lui.

— Bine! Să intre domnul abate Fouquet — le spuse celor doi valeţi de la uşă. Ai dreptate, Gourville.

Două minute mai tîrziu, abatele se ivi, cu plecăciuni adînci, în pragul uşii. Era un bărbat între patruzeci şi patruzeci şi cinci de ani, jumătate om al bisericii, jumătate războinic, un spadasin grefat pe un abate; se vedea că n-are spadă la şold, dar se simţea că e căptuşit cu pistoale. Fouquet îl salută ca frate mai mare, mai puţin ca ministru.

— Cu ce-ţi putem fi de folos, domnule abate ? întrebă el.

— Oh, oh, ce repede mă iei, frate !

— Te întreb, fiindcă sînt grăbit, domnule.

Abatele se uită cu răutate la Gourville, cu îngrijorare la Fouquet, şi zise :

— Am de plătit trei sute de pistoli, chiar astă-seară, domnului de Bregi... Datorie de la joc, datorie sfîntă.

— Şi altceva ? întrebă Fouquet cu sînge rece, întrucît ştia că abatele Fouquet nu l-ar fi tulburat numai pentru un fleac ca ăsta.

— O mie măcelarului, care nu vrea să mă mai aprovizioneze.

— Şi altceva ?

— O mie două sute croitorului... — adăugă abatele. Caraghiosul mi-a oprit şapte mantii ale oamenilor mei, ceea ce face ca trupa să-mi fie defăimată, şi ţiitoarea mea vorbeşte că o să mă înlocuiască cu un samsar, lucru ce-ar fi umilitor pentru Biserică.

— Mai e ceva ? întrebă iarăşi Fouquet.

— Observi, domnule — răspunse cu o înclinare abatele — că n-am cerut nimic pentru mine.

— E frumos din partea dumitale, domnule — replică Fouquet — de aceea, precum vezi, aştept.

— Dar pentru mine nu cer nimic, oh, nu !... Totuşi, nu se poate spune că e chiar un cusur cînd stai degeaba... te asigur de asta.

Ministrul rămase o clipă pe gînduri.

— O mie două sute de pistoli croitorului — zise el. Asta înseamnă haine, nu glumă, pe cît îmi pot da seama.

— Am în grija mea o sută de oameni ! răspunse cu mîndrie abatele. E o povară, cred şi eu.

— Dar pentru ce o sută de oameni ? întrebă Fouquet. Eşti oare un Richelieu sau un Mazarin, ca să ai o gardă de o sută de oameni ? La ce-ţi slujesc aceşti o sută de oameni ? Vorbeşte, spune !

— Dumneata mă întrebi ? ripostă abatele Fouquet. Ah, cum de-mi poţi pune o astfel de întrebare : pentru ce întreţii o sută de oameni ? Ah !

— Ei da, îţi pun această întrebare. Ce faci cu o sută de oameni ? Răspunde !

— Răule ! scrîşni abatele, înfierbîntîndu-se din ce în ce.

— Lămureşte-mă.

— Dar, domnule intendent superior, eu n-am nevoie decît de un valet de cameră, ba chiar, dacă aş fi singur, m-aş servi eu însumi ; dar domnia ta, domnia ta care ai atîţia duşmani... o sută de oameni nu-mi ajung ca să te apăr. O sută de oameni !... Ar trebui zece mii ! Îi întreţin deci pe aceştia pentru ca în pieţele publice, în adunări, nimeni să nu ridice glasul împotriva domniei tale ; căci fără ei, domnule, ai fi acoperit de blesteme, ai fi sfîşiat cu dinţii, n-ai rezista nici opt zile — mă auzi ? — nici opt zile !

— Ah, dar nu ştiam că am în dumneata un asemenea apărător, domnule abate !

— Te îndoieşti de asta ? strigă abatele. Ascultă ce s-a întîmplat. Nu mai demult decît ieri, în strada Huchette, un om se tîrguia pentru o găină.

— Ei bine, ce mă priveşte pe mine asta, abate ?

— Te priveşte. Găina nu era grasă. Cumpărătorul nu voia să plătească optsprezece băncuţe, spunînd că el nu poate să dea optsprezece băncuţe pe pielea unei găini a cărei grăsime a luat-o în întregime domnul Fouquet.

— Mai departe ?

— Vorba asta a stîrnit rîs — urmă abatele — un rîs pe socoteala dumitale, şi plevuşca s-a adunat ca la bîlci, lua-o-ar naiba ! Glumeţul a adăugat apoi aceste cuvinte : „Dă-mi o găină hrănită de domnul Colbert şi, pe cinstea mea, ţi-o plătesc cît vrei". Şi gloata de gură-cască a început să bată din palme. Tărăboi mare, înţelegi ? Tărăboi în stare a-l face pe un frate să-şi ascundă faţa de ruşine.

Fouquet se înroşi.

— Şi dumneata ţi-ai ascuns-o ? întrebă ministrul.

— Nu ; tocmai pentru că în mulţime îl aveam pe unul din oamenii mei — continuă abatele — un recrut proaspăt, venit din provincie, un anume domn Menneville, la care ţin foarte mult. El şi-a făcut loc printre oameni şi-a spus glumeţului : „Mii de bărbi, domnule tranca-fleanca ! Să te ia naiba cu Colbert al dumitale !" „Ba să te ia pe tine, cu Fouquet cu tot !" i-a întors-o glumeţul. Şi, cu acestea, îşi scoaseră spadele din teacă în faţa prăvăliei cîrnăţarului, cu

o şleahtă de pierde-vară în jurul lor şi cu cinci sute de curioşi pe la ferestre.

— Ei bine? făcu Fouquet.

— Ei bine, domnule, Menneville al meu l-a înhăţat ca în frigare pe glumeţ, în uluirea celor de faţă, şi i l-a dat cîrnăţarului, spunîndu-i: „Ţine această curcă, prietene! E mai grasă decît găina dumitale". Iată, domnule — încheie abatele triumfător — în ce chip îmi cheltuiesc veniturile: apărînd cinstea familiei!

Fouquet lăsă capul în jos.

— Şi am o sută ca ăsta! adăugă abatele.

— Bine — zise Fouquet — dă-i nota de cheltuieli lui Gourville şi rămîi aici, la mine, astă-seară.

— Vom lua masa împreună?

— O vom lua.

— Dar casieria e închisă.

— O va deschide Gourville. Aşa, domnule abate, ne-am înţeles.

Abatele făcu o plecăciune.

— Prin urmare, rămînem prieteni? zise el.

— Da, prieteni. Haide, Gourville.

— Pleci? Nu mai mîncăm împreună?

— Mă reîntorc peste un ceas, fii liniştit. Apoi, încet, către Gourville: Să fie înhămaţi la trăsură caii mei englezeşti şi să mă ducă drept la Primăria din Paris.

LVI

VINUL DOMNULUI DE LA FONTAINE

Trăsurile, încărcate de oaspeţi, începuseră să sosească la Saint-Mandé, şi casa lui Fouquet prinsese a se încălzi de pregătirile ospăţului, cînd intendentul superior porni în goană, cu caii lui iuţi, pe drumul Parisului, unde, apucînd

pe chei pentru a întîlni cît mai puţină lume în cale, se opri în faţa Primăriei. Erau ceasurile opt fără un sfert. Fouquet coborî la colţul străzii Long-Pont şi se îndreptă spre piaţa Grevei, pe jos, însoţit de Gourville.

La capătul pieţei văzură un om îmbrăcat în negru şi în violet, voios la înfăţişare, care se pregătea să se urce într-o trăsură închiriată şi tocmai îi spunea vizitiului să-l ducă la Vincennes. În faţa lui avea un coş mare, plin cu sticle de vin pe care le cumpărase de la crîşma „La Icoana Maicii Domnului".

— Ei, dar ăsta e Vatel, chelarul meu! îi spuse Fouquet lui Gourville.

— Da, monseniore — confirmă acesta.

— Ce caută la „Icoana Maicii Domnului"?

— A venit să cumpere vin, de bună seamă.

— Cum, pentru casa mea se cumpără vin de la cîrciumă? se înfurie Fouquet. Pivniţa pe care o am să fie oare atît de proastă?

Şi înaintă spre chelar, care aşeza cu foarte multă băgare de seamă coşul cu sticle în trăsură.

— Hei, Vatel! strigă el cu glas de stăpîn.

— Luaţi seama, monseniore — îi şopti Gourville — veţi fi recunoscut.

— Asta-i acum! Lasă-mă în pace!... Vatel!

Omul îmbrăcat în negru şi violet întoarse capul. Era un chip blînd şi zîmbitor, fără expresie. O anumită sclipire strălucea în ochii lui, un zîmbet fin îi flutura pe buze; un observator ar fi recunoscut însă de la început că această sclipire şi acest zîmbet nu spuneau nimic, nu dezvăluiau nimic. Vatel rîdea ca un om distrat şi îşi vedea de treabă ca un copil nevinovat. Cînd auzi glasul care-l striga, se întoarse numaidecît.

— Oh! făcu el. Monseniorul!

— Da, eu. Ce dracu cauţi aici, Vatel?... Vin? Cumperi vin de la o crîşmă din Piaţa Grevei?! De-ai fi cumpărat măcar de la „Ştiuletele de Brad" sau de la „Stinghiile Verzi"!

— Dar, monseniore — răspunse Vatel netulburat, după ce aruncase o privire duşmănoasă către Gourville — pentru

ce e nevoie să se amestece cineva în treburile mele?... Ce, are pivniţa mea vreun cusur?

— Nu, firește, Vatel, n-are, însă...

— Însă ce?... se încăpăţînă Vatel.

Gourville îl trase de mînecă pe intendentul superior.

— Nu te supăra, Vatel, dar credeam că pivniţa mea, adică pivniţa dumitale, e destul de garnisită, ca să nu mai avem nevoie să cumpărăm vin de la „Icoana Maicii Domnului"!

— Eh, domnule — zise Vatel, trecînd de la „monseniore" la „domnule" cu oarecare ifos — pivniţa dumneavoastră e aşa de bine garnisită, că atunci cînd oaspeţii vin să ia masa la dumneavoastră, nu au ce să bea.

Fouquet se uită nedumerit mai întîi la Gourville, apoi la Vatel.

— Ce tot spui acolo?

— Spun că pivnicerul dumneavoastră n-are vin pentru toate gusturile, domnule, şi că domnul de La Fontaine, domnul Pellisson şi domnul Conrart nu beau de loc cînd vin la noi. Acestor domni nu le place vinul de soi: ce-i de făcut atunci?

— Ce-i de făcut, zi?

— Am aici un vin de Joigny, după care ei se dau în vînt. Ştiu că se abat o dată pe săptămînă pe la „Icoana Maicii Domnului" ca să-l bea aici. Iată pentru ce îmi fac provizii.

Fouquet nu mai avea ce să spună... Era aproape mişcat. Vatel însă avea încă multe de spus, fără îndoială, căci se vedea bine cum se înfierbînta.

— E ca şi cum m-aţi mustra, monseniore, că mă duc în strada Planche-Mibray să caut cidrul pe care-l bea domnul Loret cînd vine să cineze la noi.

— Loret bea cidru la mine? zise Fouquet rîzînd.

— Ei da, domnule, şi iată pentru ce vine să cineze cu plăcere la dumneavoastră.

— Vatel — strigă Fouquet, strîngînd mîna chelarului său — dumneata eşti un om adevărat! Îţi mulţumesc, Vatel, de a fi priceput că în casa mea domnul de La Fontaine, domnul Conrart şi domnul Loret sînt duci, pairi şi

principi mai mult decît mine. Vatel, eşti o slugă destoinică şi îţi dublez leafa.

Vatel nici nu mulţumi măcar; ridică uşor din umeri, murmurînd aceste cuvinte pline de înţelepciune:

— A primi mulţumiri pentru că ţi-ai făcut datoria e un lucru umilitor.

— Are dreptate — zise Gourville, atrăgîndu-i lui Fouquet atenţia, printr-un gest, asupra altui punct.

Îi arătă, într-adevăr, o căruţă cu roţile mici, trasă de doi cai, deasupra căreia se legănau două spînzurători bătute în scoabe de fier, legate una de alta, spate în spate, cu lanţuri; un arcaş, aşezat pe muchea unei bîrne, înfrunta, de bine de rău, cu o mutră posomorîtă, pălăvrăgelile a vreo sută de haimanale care mirosiseră cam ce rost aveau aceste spînzurători şi se ţineau după ele în drum spre Primărie.

Fouquet tresări.

— E lucru hotărît, vedeţi? zise Gourville.

— Dar nu şi făcut! replică ministrul.

— Oh, nu vă amăgiţi, monseniore! Dacă pînă într-atîta v-a fost înşelată prietenia, încrederea, dacă lucrurile au ajuns aici, înseamnă că nu mai puteţi face nimic.

— Dar eu n-am aprobat nimic.

— O fi făcut-o domnul de Lyonne în locul dumneavoastră.

— Mă duc la Luvru.

— Nu vă veţi duce.

— Mă îndemni la o astfel de laşitate? strigă Fouquet. Mă sfătuieşti să-mi părăsesc prietenii, mă povăţuieşti să arunc la pămînt armele pe care le am în mînă, cînd pot să lupt?

— Nu vă îndemn la nimic din toate acestea, monseniore; dar puteţi oare pleca de la minister tocmai în clipa de faţă?

— Nu.

— Ei bine, dacă regele ar dori să vă înlocuiască?

— Mă va putea înlocui şi de departe, ca şi de aproape.

— Da, dar nu-l veţi fi rănit prin nimic.

— Aş fi însă un laş! Nu vreau ca prietenii mei să moară, şi nu vor muri!

— Şi pentru asta e nevoie să vă duceţi la Luvru ?

— Gourville !

— Luaţi seama !... Odată la Luvru, sau veţi fi silit să vă apăraţi cu tărie prietenii, adică să faceţi o profesiune de credinţă, sau veţi fi silit să-i părăsiţi fără putinţa de a le mai veni în ajutor.

— Niciodată !

— Iertaţi-mă... Regele vă va propune cu sila una din două, în cazul că nu veţi alege dumneavoastră singur.

— Ai dreptate.

— Iată pentru ce nu ne trebuie zîzanie. Mai bine să ne întoarcem la Saint-Mandé, monseniore.

— Gourville, nu mă voi mişca din această piaţă, unde va trebui să se săvîrşească nelegiuirea, unde urmează să fiu acoperit de ruşine ! Nu mă voi mişca, zic, pînă ce nu voi fi găsit mijlocul de a mă lupta cu duşmanii mei !

— Monseniore — răspunse Gourville — mi-aţi face milă dacă n-aş şti că sînteţi unul din cele mai tari spirite de pe această lume. Aveţi o sută cincizeci de milioane, sînteţi la fel de puternic ca regele prin poziţie, de o sută cincizeci de ori mai mult prin bani. Domnul Colbert n-a avut măcar buna inspiraţie de a face să fie primit testamentul lui Mazarin. Or, cînd cineva e cel mai bogat om al regatului şi vrea să-şi dea osteneala de a cheltui o asemenea avere, dacă nu face ceea ce vrea, înseamnă că e un om oarecare. Să ne întoarcem, vă spun, la Saint-Mandé.

— Să-i cer părerea lui Pellisson ? Da.

— Nu, monseniore, să numărăm banii pe care-i aveţi.

— Haide ! zise Fouquet, cu privirea învăpăiată. Da, da, la Saint-Mandé !

Se urcă din nou în trăsură, cu Gourville după el. Pe drum, la capătul mahalalei Saint-Antoine, ajunseră din urmă micul echipaj al lui Vatel, care îşi ducea încetişor vinul de Joigny.

Caii negri, sloboziţi din frîu, trecură în goană pe alături, speriind iapa chelarului, în timp ce acesta, scoţînd capul pe ferestruie, strigă îngrozit :

— Sticlele !... Sticlele mele !...

LVII

GALERIA DE LA SAINT-MANDÉ

Cincizeci de persoane îl aşteptau pe intendentul superior. Fouquet nu-şi îngădui nici măcar răgazul de a schimba o vorbă cu valetul său de cameră, şi de la scara unde coborî din trăsură trecu de-a dreptul în primul salon. Acolo erau adunaţi prietenii lui, care discutau între ei; şeful bucătar se pregătea să întindă masa. Dar, mai mult decît toţi, abatele Fouquet pîndea întoarcerea fratelui său şi încerca să facă onorurile casei în lipsa acestuia.

La sosirea intendentului superior se stîrni un murmur de bucurie şi de simpatie: Fouquet, totdeauna plin de voioşie şi bunăvoinţă, de dărnicie chiar, era iubit de poeţii săi, de artiştii şi de oamenii lui de afaceri. Dar în astă-seară, fruntea lui, pe care mica sa curte citea, ca pe aceea a unui zeu, toate mişcările din sufletul său, pentru a şti ce linie de conduită să aleagă, fruntea lui, pe care afacerile n-o încreţeau niciodată, era acum mai palidă ca de obicei, şi nu numai unul dintre prieteni observă această paloare.

Fouquet se aşeză la mijlocul mesei şi prezidă cu multă voie bună ospăţul. Îi povesti lui La Fontaine expediţia lui Vatel cu vinurile sale. Lui Pellisson îi povesti întîmplarea cu Menneville şi cu găina slabă, în aşa fel că toată lumea îl putu auzi. Izbucni atunci o furtună de rîsete şi de glume, care nu se potoli decît la un gest grav şi trist al lui Pellisson.

Abatele Fouquet, neştiind în ce scop adusese vorba fratele său despre această întîmplare, asculta cu urechile aţintite şi căuta pe chipul lui Gourville sau pe acela al intendentului superior o explicaţie pe care n-o găsea nicăieri. Pellisson luă cuvîntul:

— Se vorbeşte, prin urmare, de domnul Colbert? zise el.

— Şi de ce nu — răspunse Fouquet — dacă e adevărat, după cum se spune, că regele l-ar fi făcut intendentul său?

Abia apucă Fouquet să arunce aceste cuvinte, rostite cu un anume subînțeles, că o explozie de exclamații se produse printre comeseni.

— Un zgîrcit ! zise unul.

— Un calic ! adăugă altul.

— Un fățarnic ! strigă al treilea.

Pellisson schimbă o privire scurtă cu Fouquet.

— Domnilor — vorbi el — într-adevăr, defăimăm un om pe care nimeni nu-l cunoaște : asta nu e nici omenesc, nici înțelept, și iată domnul intendent superior, nu mă îndoiesc, este de aceeași părere cu mine.

— Întru totul — completă Fouquet. Să lăsăm în pace găinile grase ale domnului Colbert și să ne ocupăm de fazanii împănați ai domnului Vatel.

Aceste cuvinte opriră norul sumbru ce amenința să se abată asupra convivilor. Gourville îi încălzi atît de bine pe poeți cu vinul de Joigny, abatele, deștept ca orice om care are nevoie de scuzii altuia, îi însufleți la fel de bine pe bancheri și pe oamenii de spadă, încît, în aburul acestei veselii și în zumzetul conversațiilor, orice umbră de neliniște dispăru cu desăvîrșire.

Testamentul cardinalului Mazarin formă subiectul discuției la felul al doilea și la desert ; apoi Fouquet dădu ordin să se aducă grămezile de prăjituri și fîntînile de lichioruri în salonul alăturat galeriei. Trecu cel dintîi acolo, ținînd de braț o femeie, aleasă de el regina acestei seri.

Muzicanții se duseră să mănînce și ei, astfel că începură plimbările prin galerie și prin grădină, sub un cer de primăvară, blînd și parfumat.

Pellisson se apropie atunci de intendentul superior și-i șopti :

— Monseniorul are vreo supărare ?

— Una mare — răspunse Fouquet. Spune-i lui Gourville să-ți povestească despre ce este vorba.

Întorcîndu-se, Pellisson dădu cu ochii de La Fontaine, care venea la un pas în urma lui. Trebuia să asculte un vers latinesc pe care poetul îl făcuse pe seama lui Vatel. La Fontaine scanda, de un ceas, acest vers prin toate colțurile și căuta pe cineva care să-l asculte. Crezu că a pus mîna pe Pellisson, dar și acesta îi scăpă. Se întoarse atunci lîngă Loret, care compusese și el un catren în cinstea ospă-

ţului şi a gazdei. La Fontaine încercă în zadar să-şi plaseze versul său ; Loret voia să-şi plaseze şi el catrenul. Poetul se văzu deci silit să se întoarcă la domnul conte de Chanost, pe care Fouquet tocmai îl luase de braţ.

Abatele Fouquet observă că poetul, distrat ca totdeauna, voia să se apropie de cei doi vorbitori, şi-l opri din drum. La Fontaine se agăţă atunci de el şi-i recită versul. Abatele, care nu ştia latineşte, îşi clătina capul, în cadenţă, la fiecare pendulare a trupului la dreapta şi stînga, făcută de La Fontaine, potrivit cadenţei dactilelor şi spondeilor.

În acest timp, în dosul cristalelor cu prăjituri, Fouquet îi vorbea domnului de Chanost, ginerele său, despre evenimentul zilei.

— Ar trebui să-i trimitem pe cei de prisos la focul de artificii — îi spuse Pellisson lui Gourville — pentru ca noi să putem vorbi în liniştе aici.

— Aşa-i — răspunse Gourville, care-i şi şopti ceva la ureche lui Vatel.

Numaidecît, acesta începu să împingă spre grădină grupuri de tineri, de doamne şi de flecari, în vreme ce bărbaţii se plimbau prin galeria luminată de trei sute de luminări de ceară, în văzul amatorilor de artificii, care se grăbeau să iasă în grădină.

Gourville se apropie de Fouquet şi-i spuse :

— Domnule, sîntem toţi aici.

— Toţi ? întrebă Fouquet.

— Da, număraţi.

Intendentul superior întoarse capul şi numără. Erau opt persoane.

Pellisson şi Gourville mergeau ţinîndu-se de braţ, ca şi cum ar fi vorbit lucruri fără importanţă. Loret şi doi ofiţeri făceau la fel, mergînd în sens invers. Abatele Fouquet se plimba de unul singur.

Fouquet păşea împreună cu domnul de Chanost, lăsînd să se pară că e adîncit în convorbirea cu ginerele său.

— Domnilor — zise el — nici unul dintre dumneavoastră să nu ridice capul în mers şi să nu lase a se vedea că-mi dă vreo atenţie ; plimbaţi-vă mai departe, sîntem singuri, şi ascultaţi-mă.

O mare tăcere se făcu în salon, tulburată doar de strigătele îndepărtate ale veselilor oaspeţi care îşi făceau loc

în boschete pentru a vedea mai bine artificiile. Erau un spectacol bizar aceşti oameni care păreau că se plimbă în grupuri, care păreau că se gîndesc la lucruri diferite, şi totuşi cu toţii atenţi la vorbele unuia singur dintre ei, deşi acesta, la rîndul lui, părea că nu-i vorbeşte decît vecinului său.

— Domnilor — zise Fouquet — aţi băgat de seamă, fără îndoială, că doi dintre prietenii noştri lipsesc astă-seară de la reuniunea din fiecare miercuri... Pentru Dumnezeu, abate, nu te opri din mers, nu e nevoie să stai pe loc ca să poţi auzi ! Umblă, rogu-te, cu aerul dumitale firesc şi fă-te că te gîndeşti la ceva şi, fiindcă ai privirea pătrunzătoare, aşază-te în dreptul ferestrei deschise, iar dacă vezi pe cineva întorcîndu-se spre galerie, dă-ne de veste, tuşind.

Abatele se supuse.

— Eu n-am băgat de seamă că lipsesc doi — zise Pellisson, care, în aceeaşi clipă, îi întoarse spatele lui Fouquet şi porni în sens invers.

— Eu — zise Loret — nu-l văd pe domnul Lyodot, care îmi dă cu regularitate un subsidiu.

— Iar eu — adăugă abatele, de la fereastră — nu-l văd pe scumpul meu d'Eymeris, care-mi datorează o mie o sută de livre de la ultimul nostru brelan.

— Loret — răspunse Fouquet, mergînd cu faţa întunecată şi aplecată în jos — dumneata n-ai să mai capeţi subsidiul de la Lyodot, iar dumneata, abate, n-ai să mai vezi cele o mie o sută de livre de la d'Eymeris, pentru bunul motiv că şi unul şi altul vor muri.

— Vor muri ? ! strigă adunarea, ţintuită deodată locului, fără voia ei, de aceste vorbe înspăimîntătoare.

— Mişcaţi-vă, domnilor — le şopti Fouquet — căci s-ar putea să fim iscodiţi... Am spus : vor muri.

— Vor muri ! repetă Pellisson. Aceşti oameni pe care i-am văzut, nu-s nici şase zile de atunci, plini de sănătate, de voie bună, încrezători în viitor. Ce mai e şi omul, Doamne sfinte ! O simplă boală îl doboară dintr-o dată !

— Nu e vorba de boală — zise Fouquet.

— Atunci mai pot scăpa ! răspunse Loret.

— Nu vor mai scăpa. Domnii de Lyodot şi d'Eymeris sînt în ajunul ultimei lor zile pe care o mai au de trăit.

— Dar atunci ce-i răpune pe aceşti domni ? glăsui un ofiţer.

— Întrebaţi-l pe cel care-i ucide — răspunse Fouquet.

— Care-i ucide ? Vor fi ucişi ? strigară toţi îngroziţi.

— Mai mult chiar. Vor fi spînzuraţi ! murmură Fouquet cu un glas sinistru ce răsună ca un dangăt lugubru de clopot funerar în această galerie bogată, strălucind de tablouri, de flori, de catifele şi de aur.

Fără să vrea, fiecare se opri din mers ; abatele se retrase de la fereastră.

Primele jerbe de artificii începură să zvîcnească în văzduh, deasupra crestelor copacilor. Un strigăt prelung, pornit din parc, îl chema pe intendentul superior să vină şi să se bucure de această privelişte. Fouquet se apropie de o fereastră, iar la spatele lui se strînseră prietenii lui, atenţi să-i audă cea mai mică dorinţă.

— Domnilor — zise el — domnul Colbert a pus să fie arestaţi, judecaţi, şi va pune să fie executaţi doi dintre prietenii mei : ce trebuie să fac ?

— La dracu ! se exprimă cel dintîi abatele. Acest domn Colbert se cuvine să fie spintecat !

— Monseniore — îşi dădu cu părerea Pellisson — trebuie vorbit cu maiestatea sa.

— Regele, dragă Pellisson, a semnat cu mîna lui ordinul de execuţie.

— Ei bine — se pronunţă contele de Chanost — trebuie ca execuţia să nu aibă loc, asta-i !

— Cu neputinţă — rosti Gourville ; afară doar de cazul că i-am cumpăra pe temniceri.

— Sau pe guvernator — zise Fouquet.

— În noaptea asta chiar, îi putem ajuta pe arestaţi să evadeze.

— Cine dintre dumneavoastră îşi ia sarcina să facă această tranzacţie ?

— Eu — răspunse abatele — voi duce banii.

— Eu — adăugă Pellisson — voi duce consemnul.

— Consemnul şi banii — zise Fouquet ; cinci sute de mii de livre guvernatorului de la Conciergerie[1] e destul ; totuşi, vom pune şi un milion, dacă va fi nevoie.

---

[1] Închisoare celebră, aflată în incinta Palatului de Justiţie din Paris. Aici erau ţinuţi cei condamnaţi la moarte, pînă în momentul cînd urmau să fie executaţi.

— Un milion ! exclamă abatele. Cu jumătate din această sumă aș putea trece prin foc și sabie jumătate din Paris !

— Fără tulburări — zise Pellisson. Guvernatorul odată cîștigat, cei doi oameni vor putea să evadeze ; iar ei, scoși din cauză, îi vor atîța pe dușmanii lui Colbert și vor dovedi regelui că tînăra lui justiție nu e de neînvins, ca toate măsurile necumpănite.

— Du-te, atunci, la Paris, Pellisson, și scapă cele două victime — zise Fouquet. Mîine vom vedea ce vom mai face. Gourville, dă-i cinci sute de mii de livre lui Pellisson.

— Ia seama să nu dai greș ! zise abatele. Drace, cîtă răspundere ! Lasă-mă să te ajut puțin !

— Tăcere ! rosti Fouquet. Se apropie cineva. Ah, focurile de artificii sînt de un efect încîntător !

În acea clipă, o ploaie de scîntei căzu, șerpuitoare, în rămurișul pădurii din vecinătate.

Pellisson și Gourville ieșiră împreună pe ușa cea mare a galeriei ; Fouquet coborî în grădină, împreună cu ceilalți cinci conjurați.

LVIII

EPICURIENII

După felul cum Fouquet dădea sau părea să dea întreaga sa atenție iluminațiilor strălucitoare, muzicii galeșe a lăutelor și oboaielor, jerbelor scînteietoare de artificii care, îmbrățișînd cerul cu săgeți roșiatice de lumină, întăreau, în dosul copacilor umbra posomorîtă a turnului de la Vincennes, după felul, spunem, cum intendentul superior le surîdea doamnelor și poeților, serbarea se dovedea a nu fi mai puțin veselă ca de obicei, iar Vatel, a cărui privire neliniștită, mîndră chiar, se îndrepta mereu, întrebătoare, către aceea a lui Fouquet, nu se arătă nemulțumit de primirea făcută programului serii.

După încetarea focurilor de artificii, invitaţii se împrăştiară prin grădină şi pe sub porticele de marmură, cu acea nestingherită libertate ce denotă la stăpînul casei atîta nobilă uitare a mîndriei, atîta curtenitoare ospitalitate, atîta magnifică nepăsare.

Poeţii se rătăciră, braţ la braţ, prin boschetele din parc ; unii se trîntiră pe covoarele de iarbă, spre marea jale a costumelor de catifea şi a frizurilor, în care se încîlceau fire uscate de iarbă sau răzleţe frunzuliţe verzi.

Doamnele, în număr mai mic, ascultau cîntecele artiştilor şi versurile poeţilor ; altele ascultau proza pe care o spuneau, cu multă artă, nişte oameni care nu erau nici comedianţi, nici poeţi, dar cărora tinereţea şi singurătatea le dădeau un har de a vorbi neobişnuit şi care lor li se părea a fi cel mai plăcut dintre toate.

— De ce oare — zise La Fontaine — stăpînul nostru Epicur [1] n-a binevoit să coboare în grădină ? Epicur nu-şi părăsea niciodată discipolii, astfel că stăpînul nostru face un lucru greşit.

— Domnule — i-o întoarse Conrart — dumneata faci un lucru greşit cînd stărui să te împodobeşti cu numele de epicurian ; într-adevăr, nimic aici nu aminteşte doctrina filozofului din Gargeta.

— Hm ! făcu La Fontaine. Nu stă oare scris că Epicur a cumpărat o grădină mare şi că trăia acolo în linişte cu prietenii săi ?

— E adevărat.

— Ei bine, domnul Fouquet n-a cumpărat şi dînsul o grădină mare la Saint-Mandé, şi nu petrecem aici foarte fericiţi, împreună cu el şi cu prietenii noştri ?

— Da, fără îndoială ; din păcate însă, nici grădina, nici prietenii nu duc la vreo asemănare. Căci, unde vezi dumneata vreo asemănare între doctrina domnului Fouquet şi aceea a lui Epicur ?

---

[1] Filozof grec, care a trăit între anii 341—270 î.e.n. La baza moralei, el punea năzuinţa spre fericire, dobîndită prin practicarea plăcerilor controlate de raţiune şi prin eliberarea omului de superstiţiile religioase, de frica de zei şi de moarte, pe baza înţelegerii cauzelor naturale ale fenomenelor. Mărginirea eticii epicuriene constă în caracterul ei contemplativ şi individualist, exprimat în idealul *ataraxiei* (seninătate, calm desăvîrşit).

— În aceasta : „Plăcerea îţi dă fericirea".

— Adică ?

— Ei bine, eu cred că nu ne putem socoti nefericiţi, eu, cel puţin. O masă bună, vin de Joigny, pe care au avut bunăvoinţa să se ducă să-l cumpere pentru mine de la cîrciuma unde-l beau de obicei ; nici o neghiobie rostită în cursul ospăţului de un ceas, cu toate că erau acolo zece milionari şi douăzeci de poeţi.

— Te opresc aici. Ai vorbit de vinul de Joigny şi de o masă bună. Tot mai stăruieşti ?

— Stăruiesc, *antecho*, cum se spune la Port-Royal.

— Atunci adu-ţi aminte că marele Epicur trăia şi-şi ospăta discipolii cu pîine, legume şi apă chioară.

— Asta nu e tocmai sigur — zise La Fontaine — şi s-ar putea ca dumneata să-l confunzi pe Epicur cu Pitagora, scumpul meu Conrart.

— Mai aminteşte-ţi apoi că filozoful cel vechi se avea destul de rău cu zeii şi cu magistraţii.

— Oh, iată ceea ce nu pot să sufăr — replică La Fontaine — la Epicur ca şi la domnul Fouquet !

— Nu-l pune alături cu domnul intendent superior — zise Conrart cu tulburare în glas — dacă vrei să nu dai apă la moară vorbelor ce se şoptesc despre el şi despre noi.

— Ce vorbe ?

— Că sîntem nişte francezi răi, fără dragoste de monarc şi fără respectul legilor.

— Atunci, mă întorc la textul meu — zise La Fontaine. Ascultă, Conrart, iată morala lui Epicur... pe care, de altminteri, eu îl socot, dacă mai e nevoie să ţi-o spun, o legendă. Tot ceea ce se leagă cît de cît cu antichitatea e legendă. Iupiter, dacă bagi bine de seamă, înseamnă viaţa, Alcide [1], puterea. Cuvintele stau mărturie ca să-mi dea dreptate : Zeus e *zen*, a trăi ; Alcide e *alcé*, tărie. Ei bine, Epicur e blînda supraveghere, ocrotirea ; or, cine veghează mai bine asupra statului şi cine-i ocroteşte mai bine pe indivizi ca domnul Fouquet ?

— Dumneata îmi faci o lecţie de etimologie, iar nu de morală ; eu spun că noi, epicurienii moderni, sîntem nişte cetăţeni supărători.

[1] Nume pe care Hercule şi l-a luat de la strămoşul său Alceu.

— O ! exclamă La Fontaine. Dacă sîntem cetăţeni supărători, nu e din pricină că urmăm maximele maestrului. Ascultă unul dintre aforismele lui cele mai importante.

— Ascult.

— „Doreşte-ţi cîrmuitori buni."

— Ei şi ?

— Ei şi, ce ne spune oare domnul Fouquet în fiecare zi ? „Cînd vom fi, în sfîrşit, guvernaţi ?" O spune sau nu ? Hai, Conrart, fii sincer !

— O spune, e adevărat.

— Ei, asta-i curată doctrină a lui Epicur.

— Da, numai că sună puţin a răzvrătire.

— Cum, e răzvrătire cînd vrei să fii guvernat de cîrmuitori buni ?

— Fără îndoială, dacă cei ce cîrmuiesc sînt răi.

— Răbdare ! Am răspunsuri la toate.

— Chiar şi la cele ce ţi-am spus acum ?

— Ascultă : „Supune-te celor ce cîrmuiesc rău..." Oh, aşa stă scris : *Cacòs politeusi* [1]... Te încrezi în textul meu ?

— La dracu ! Te cred. Dar ştii că vorbeşti greceşte ca însuşi Esop, dragul meu La Fontaine ?

— Asta o spui din răutate, amice Conrart ?

— Să mă ferească Dumnezeu !

— Atunci să ne întoarcem la domnul Fouquet. Ce ne repeta el tot timpul ? Oare nu asta : „Ce slugoi, acest Mazarin ! Ce neghiob ! Ce lipitoare ! Trebuie totuşi să ne supunem acestui caraghios !..." Mărturiseşte, Conrart, spunea sau nu spunea el asta ?

— Mărturisesc c-o spunea, şi poate chiar prea des.

— Întocmai ca Epicur, prietene, întocmai ca Epicur : repet, sîntem epicurieni, şi asta e foarte plăcut.

— Da, încă mi-e teamă să nu se ridice, alături de noi, o sectă ca aceea a lui Epictet [2] ; ştii foarte bine, filozoful din Hierapolis, acela care zicea că pîinea e un lux, legumele o risipă şi apa de fîntînă o beţie ; acela care, bătut de stă-

[1] „Celor ce cîrmuiesc rău" — în greaca veche.

[2] Filozof grec (50—138 e.n.), reprezentant al stoicismului tîrziu. Etica lui Epictet, expresie a protestului neputincios al maselor exploatate din Roma antică, îmbină condamnarea morală a rînduielilor sclavagiste (Epictet a fost sclav eliberat) cu propovăduirea fatalistă a pasivităţii şi a renunţării la bunurile vieţii.

pînul său, îi spunea, mormăind puţin, e adevărat, dar fără să se supere : „Facem rămăşag că mi-ai zdrobit piciorul ?“ şi cîştiga totdeauna rămăşagul.

— Era un gogoman acest Epictet al dumitale.

— Mă rog, dar ar putea să fie la modă şi în zilele noastre, schimbîndu-şi doar numele în acela de Colbert.

— Aş ! răspunse La Fontaine. Aşa ceva e cu neputinţă. Niciodată n-ai să-l găseşti pe Epictet în Colbert.

— Ai dreptate, îl voi găsi pe... Colbert, cel mult.

— Ah, eşti bătut, Conrart ; ai început să te refugiezi în jocuri de cuvinte. Domnul Arnauld [1] susţine că eu n-am logică... Am mai multă ca domnul Nicole [2].

— Da — ripostă Conrart — ai logică, dar eşti jansenist [3].

Această replică fu primită cu un imens hohot de rîs. Încetul cu încetul, plimbăreţii fuseseră atraşi de gălăgia celor doi vorbitori în jurul boschetului sub care discutau ei. Întreaga convorbire fusese ascultată cu religiozitate şi Fouquet însuşi, abia stăpînindu-se, dăduse pilda moderaţiei. Dar deznodămîntul scenei îl făcu să nu se mai poată ţine şi pufni în rîs. Toată lumea izbucni în hohote, ca şi el, şi cei doi filozofi fură salutaţi cu felicitările celor din jur.

---

[1] Antoine Arnauld (1612—1694), numit şi Marele Arnauld, teolog francez, doctor la Sorbona, apărător al jansenismului împotriva iezuiţilor. A scris numeroase lucrări ştiinţifice, printre care şi „Logica la Port-Royal“, împreună cu P. Nicole, în 1662.

[2] Pierre Nicole (1625—1695), moralist francez din grupul jansenişţilor de la Port-Royal, autor al unor eseuri de morală şi, în colaborare cu A. Arnauld, al „Logicii la Port-Royal“.

[3] Partizan al curentului social-religios apărut la mijlocul sec. al XIII-lea în Franţa, pe baza învăţăturii teologului olandez Cornelius Jansen (latinizat Jansenius, 1585—1638). Exprimînd opoziţia unei părţi a burgheziei faţă de iezuitism, jansenismul urmărea regenerarea morală a catolicismului şi adaptarea lui la nevoile burgheziei în ascensiune. El a preluat de la calvinism concepţia despre graţia divină şi despre predestinare, propovăduind o morală foarte austeră. Centrul jansenismului a fost, cu începere din 1636, mănăstirea Port-Royal, în jurul căreia s-au grupat învăţaţi de seamă, ca B. Pascal, A. Arnauld, P. Nicole ş.a. Jansenişţii au înfiinţat aşa-numitele „şcoli mici“, care acordau prioritate limbii materne, aplicau principiul intuiţiei, stimulau activitatea independentă a elevilor şi dădeau o importanţă deosebită ştiinţelor naturii. Acest curent a fost persecutat de regimul absolutist monarhic şi de papalitate.

Totuşi, La Fontaine fu declarat învingător pentru erudiţia lui adîncă şi pentru logica lui neînfrîntă. Conrart obţinu despăgubirile datorate unui luptător nenorocos: fu lăudat pentru loialitatea intenţiei lui şi pentru cugetul lui neprihănit.

În clipa cînd demonstraţiile de bucurie erau în toi, în clipa cînd doamnele îi învinuiau pe cei doi adversari că nu le cuprinseseră şi pe femei în sistemul de fericire epicuriană, se ivi Gourville, venind din cealaltă parte a grădinii şi apropiindu-se de Fouquet, care era cu ochii numai la el şi care, de cum îl văzuse, se desprinsese de grup. Ministrul păstra încă pe faţă rîsul şi toate trăsăturile nepăsării; dar de îndată ce nu mai putea fi privit de cineva, îşi lepădă masca.

— Ei bine — întrebă el cu nerăbdare — unde-i Pellisson? Ce face Pellisson?

— Pellisson se reîntoarce de la Paris.

— I-a adus şi pe prizonieri?

— N-a putut să stea de vorbă nici cu guvernatorul închisorii.

— Cum! N-a spus că vine din partea mea?

— A spus, dar guvernatorul a trimis următorul răspuns: „Dacă vine din partea domnului Fouquet, trebuie să aibă o scrisoare de la domnul Fouquet".

— Oh — făcu acesta — dacă e vorba numai de a-i da o scrisoare...

— Nu — răspunse Pellisson, care se ivi în colţul tufişului — nu, monseniore... Duceţi-vă singur şi vorbiţi-i în numele vostru.

— Da, ai dreptate; am să mă retrag în casă ca şi cum aş avea de lucru; lasă caii înhămaţi, Pellisson. Ţine lumea aici, Gourville.

— Un ultim sfat, monseniore — zise acesta.

— Spune, Gourville.

— Nu vă duceţi la guvernatorul închisorii decît în ultimul moment; e o îndrăzneală, dar nu e un lucru chibzuit. Iertaţi-mă, domnule Pellisson, dacă sînt de altă părere decît dumneavoastră; dar credeţi-mă, monseniore, trimiteţi-i guvernatorului o vorbă prin cineva, e un om cumsecade, însă nu vă duceţi dumneavoastră personal.

— Aşa voi face — zise Fouquet. De altminteri, avem înaintea noastră toată noaptea.

— Nu vă bizuiţi prea mult pe timp, chiar de ar fi de două ori mai mare decît am avea nevoie — răspunse Pellisson ; nu e niciodată rău să ajungi mai devreme.

— Adio — zise intendentul superior. Vino cu mine, Pellisson. Gourville, ai grijă de oaspeţi.

Şi plecă.

Epicurienii nu băgară de seamă că şeful şcolii dispăruse ; lăutele cîntară toată noaptea.

LIX

UN SFERT DE CEAS ÎNTÎRZIERE

Fouquet, plecat de-acasă pentru a doua oară în ziua aceea, se simţi mai puţin obosit şi mai puţin tulburat decît s-ar fi putut crede că ar fi trebuit să fie. El se întoarse către Pellisson, care, în colţul trăsurii, se gîndea cu îngrijorare ce măsură ar fi mai bună pentru a răspunde exagerărilor lui Colbert.

— Dragul meu Pellisson — îi spuse atunci Fouquet — păcat că nu eşti o femeie.

— Ba cred, dimpotrivă, că e mai bine — răspunse Pellisson — căci, orice s-ar zice, monseniore, sînt neînchipuit de urît.

— Pellisson ! Pellisson ! rosti intendentul superior rîzînd. Spui într-una că eşti urît pentru a nu lăsa să se creadă că asta îţi dă multe necazuri.

— Multe, într-adevăr, monseniore ; nu cred să fie un om mai nefericit decît mine. Eram frumos, dar vărsatul m-a urîţit ; sînt deci lipsit de mijlocul de a fi pe placul cuiva ; or, sînt cel dintîi slujitor al dumneavoastră, sau aproape ; sînt legat de interesele dumneavoastră, şi dacă aş fi o femeie frumoasă, v-aş fi acum de cel mai mare folos.

— Cum adică ?

— M-aş duce la guvernatorul închisorii, l-aş seduce, căci e un crai şi-i place crailîcul, apoi m-aş întoarce cu cei doi prizonieri, prietenii noştri.

— Sper s-o pot face eu însumi, cu toate că nu sînt femeie frumoasă — replică Fouquet.

— Nimic de zis, monseniore ; însă o să vă înjosiţi prea mult.

— Stai ! strigă deodată Fouquet cu una din acele tresăriri tainice pe care le stîrneşte în inimă o năvală de sînge fierbinte sau amintirea unei clipe dulci. Stai ! Cunosc o femeie care va juca pe lîngă locotenentul guvernator de la Conciergerie rolul de care avem nevoie !

— Eu cunosc cincizeci, monseniore, cincizeci de trîmbiţe care ar umple universul cu generozitatea voastră, cu devotamentul vostru faţă de prieteni, dar care v-ar pierde, totuşi, mai curînd sau mai tîrziu, pierzîndu-se.

— Eu nu vorbesc despre astfel de femei, Pellisson ; vorbesc de o frumoasă şi nobilă fiinţă, care îmbină însuşirile sexului ei cu valoarea şi sîngele nostru rece ; vorbesc de o femeie destul de frumoasă pentru ca zidurile închisorii să se încline în faţa ei şi să o salute, de o femeie îndeajuns de discretă pentru ca nimeni să nu bănuiască de cine va fi fost trimisă.

— O comoară — zise Pellisson ; îi veţi face domnului guvernator de la Conciergerie un plocon cum nu se poate altul mai bun. La dracu, monseniore ! Chiar de i s-ar tăia capul — ceea ce se poate întîmpla — dar măcar va fi avut înainte de a muri un mare noroc, pe care nici un alt bărbat nu l-a întîlnit pînă la el !

— Şi adaug — zise Fouquet — că guvernatorul închisorii nu va rămîne fără cap, căci va avea la îndemînă caii mei ca să poată fugi, şi cinci sute de mii de livre ca să poată trăi fără griji în Anglia ; adaug iarăşi că femeia, prietena mea, nu-i va da decît caii şi banii. Haidem să căutăm această femeie, Pellisson !

Intendentul superior întinse mîna spre cordonul de mătase şi de aur din interiorul trăsurii, dar Pellisson îl opri.

— Monseniore — zise el — veţi pierde, căutînd această femeie, tot atîta timp cît a pierdut Columb pînă să găsească Lumea Nouă. Şi noi n-avem decît două ceasuri ca să izbutim ; guvernatorul odată culcat, cum să mai intrăm la el fără zarvă ? Ziua odată venită, cum să ne mai ascundem planurile ? Duceţi-vă, monseniore, duceţi-vă singur şi nu mai umblaţi nici după îngeri, nici după femei în noaptea asta.

— Dar, dragă Pellisson, am şi ajuns la poarta sa !

— La poarta îngerului ?

— Ei da !

— Dar acesta e palatul doamnei de Bellières...

— Sst !

— Ah ! Doamne ! făcu Pellisson.

— Ai ceva de zis împotriva ei ? întrebă Fouquet.

— Nimic, vai ! şi tocmai asta mă deznădăjduieşte. Nimic, absolut nimic... De-aş putea să vă spun, dimpotrivă, atîta rău despre ea, încît să vă împiedic de a vă mai duce la dînsa !

Dar Fouquet şi dăduse ordin de oprire ; trăsura stătea pe loc.

— Să mă împiedici ? zise Fouquet. Nici o putere din lume nu m-ar putea împiedica, mă înţelegi, de a-i spune un compliment doamnei du Plessis-Bellières ; de altminteri, cine ştie dacă n-o să avem nevoie de dînsa ! Vii cu mine ?

— Nu, monseniore, nu.

— Dar nu vreau să te fac să mă aştepţi, Pellisson — zise Fouquet cu o sinceră curtenie.

— Cu atît mai bine, monseniore ; ştiind că mă faceţi să aştept, veţi sta cît mai puţin sus... Luaţi seama ! Se zăreşte o trăsură în curtea ei ; e cineva la dînsa !

Fouquet se plecă spre scara trăsurii.

— Încă o rugăminte — şopti Pellisson — nu intraţi la această doamnă decît după ce ne vom întoarce de la Conciergerie, vă rog !

— Eh, cinci minute, Pellisson ! răspunse Fouquet, punînd piciorul pe treptele palatului.

Pellisson rămase în fundul trăsurii, cu sprîncenele încruntate.

Fouquet se urcă la marchiză şi îşi spuse numele în faţa valetului, ceea ce stîrni un şir de plecăciuni şi o grabă ce

dovedeau că stăpîna casei formase obişnuinţa ca acest nume să fie respectat şi iubit la dînsa.

— Domnul intendent superior! strigă marchiza, înaintînd foarte palidă către Fouquet. Cîtă cinste! Şi cît de neaşteptată! adăugă ea. Apoi, încet: Ia seama — îi spuse — Marguerite Vanel e la mine.

— Doamnă — răspunse Fouquet, tulburat — veneam pentru afaceri... numai cîteva vorbe în mare grabă.

Şi intră în salon.

Doamna Vanel se ridicase mai palidă, mai lividă ca Invidia însăşi. În zadar îi adresă Fouquet salutul cel mai fermecător şi mai plin de împăciuire; ea nu răspunse decît printr-o aruncătură de ochi groaznică, îndreptată asupra marchizei şi asupra lui Fouquet. Privirea aceasta crudă a unei femei geloase e un stilet ce găseşte spărtura prin care să poată străpunge cele mai tari platoşe; Marguerite Vanel îl înfipse fără milă în inimile celor doi confidenţi. Făcu apoi o reverenţă către *prietena ei*, una mai adîncă în faţa lui Fouquet, şi plecă, spunînd că mai are de făcut o mulţime de alte vizite, înainte ca marchiza, fîstîcită, sau Fouquet, cuprins de nelinişte, să se fi gîndit s-o reţină.

Abia ieşită pe uşă, că Fouquet, rămas singur cu marchiza, căzu în genunchi în faţa ei, fără să spună o vorbă.

— Te aşteptam — rosti marchiza cu un zîmbet dulce.

— O, nu — zise el — căci atunci n-ai fi primit-o pe această femeie.

— A intrat de un sfert de ceas doar, şi nu puteam bănui că are să vină la mine chiar în astă-seară.

— Aşadar, mă iubeşti puţin, marchiză?

— Nu despre asta e vorba, domnule, ci de primejdiile care te ameninţă; ce treburi te pun pe drumuri?

— Vreau să-mi smulg astă-seară prietenii din închisoarea palatului.

— Şi cum anume?

— Cumpărîndu-l, seducîndu-l pe guvernator.

— E unul dintre prietenii mei; pot să te ajut, fără să-ţi dăunez?

— Oh, marchiză, mi-ai aduce cel mai mare serviciu; dar cum să facem ca să nu-ţi întinezi numele? Căci niciodată viaţa mea, puterea mea, libertatea mea nu vor fi de

ajuns ca să te răsplătesc dacă o lacrimă îţi va cădea din ochi, dacă o mîhnire îţi va întuneca fruntea.

— Monseniore, nu-mi mai spune astfel de cuvinte care mă ameţesc; sînt vinovată de-a fi voit să te ajut, fără să fi ţinut seama de însemnătatea pasului meu. Te iubesc, într-adevăr, ca o prietenă bună şi, ca prietenă, îţi sînt recunoscătoare pentru bunăvoinţa pe care mi-ai arătat-o; dar vai !... vai ! niciciînd n-ai să găseşti în mine o amantă.

— Marchiză ! rosti Fouquet cu o voce înăbuşită. De ce ?

— Fiindcă eşti iubit prea mult — răspunse în şoaptă tînăra femeie — fiindcă eşti iubit de prea multă lume... fiindcă strălucirea gloriei şi a averii îmi răneşte privirea, în timp ce sumbra durere mi-o atrage; fiindcă, în sfîrşit, eu care te-am respins în momentele celei mai fastuoase măreţii, eu care abia dacă te-am privit atunci cînd te aflai în culmea splendoarei, am venit, ca o femeie rătăcită, să mă arunc, pentru a spune astfel, în braţele dumitale cînd am văzut că o nenorocire plutea deasupra capului dumitale... Acum cred că înţelegi, monseniore... Fii iarăşi fericit, pentru ca şi eu să fiu iarăşi cu inima şi gîndurile curate; nefericirea dumitale m-ar pierde.

— Oh, doamnă — zise Fouquet cu o tulburare pe care n-o mai încercase niciodată pînă atunci — chiar de va trebui să cad pe cea din urmă treaptă a mizeriei omeneşti, tot voi aştepta de pe buzele dumitale acest cuvînt pe care nu vrei astăzi să mi-l dai, şi atunci, doamnă, te vei ridica foarte sus în nobilul dumitale egoism; atunci vei crede că aduci mîngîiere celui mai nefericit dintre oameni, însă vei spune „te iubesc" celui mai ilustru, celui mai plin de bucurie, celui mai triumfător dintre fericiţii pămîntului !

Se afla încă la picioarele sale, sărutîndu-i mîinile, cînd Pellisson dădu buzna peste ei, strigînd cu un aer înspăimîntat :

— Monseniore ! Doamnă ! Iertare, doamnă, vă rog să mă iertaţi... Monseniore, a trecut o jumătate de oră de cînd sînteţi aici... Oh, nu mă priviţi amîndoi atît de mustrători... Doamnă, vă rog, cine este doamna care a ieşit de la dumneavoastră cînd a intrat monseniorul ?

— Doamna Vanel — răspunse Fouquet.

— Aşa ! exclamă Pellisson. Eram sigur !

— Ei bine, ce e ?

— Ei bine, s-a urcat, foarte palidă, în trăsura sa.

— Treaba ei ! zise Fouquet.

— Da, dar vă interesează poate să ştiţi ce i-a spus vizitiului.

— Ce i-a spus, Dumnezeule ? strigă marchiza.

— „La domnul Colbert !" rosti Pellisson cu glas înăbuşit.

— Dumnezeule mare ! Pleacă ! Pleacă, monseniore ! făcu marchiza împingîndu-l pe Fouquet spre uşa salonului, în timp ce Pellisson îl trăgea de mînă.

— Ei, dar ce sînt eu, un copil pe care-l faceţi să se sperie de o umbră ? se împotrivea ministrul.

— Eşti un uriaş — răspunse marchiza — pe care o viperă caută să-l muşte de călcîi.

Pellisson îl tîrî mai departe pînă la trăsură.

— La palat, în goană ! strigă Pellisson către vizitiu.

Caii porniră ca fulgerul ; nimic nu-i opri, nici o clipă, din alergătura lor. Doar cînd ajunseră la arcada de la Saint-Jean şi voiau să intre în Piaţa Grevei, un lung şir de călăreţi, închizînd trecerea îngustă, opri trăsura intendentului superior. Cu neputinţă de străpuns această barieră ; au trebuit să aştepte pînă cînd arcaşii de pază călări, căci ei erau, se scurseră la deal, escortînd o căruţă mare ce se îndrepta în trapul cailor spre piaţa Baudoyer.

Fouquet şi Pellisson nu luară în seamă această întîmplare decît pentru a deplînge clipele de întîrziere pe care le pierduseră aici. Intrară la temnicerul palatului după cinci minute.

Ofiţerul se plimba prin curtea din faţă. La numele lui Fouquet, rostit la urechea lui de Pellisson, guvernatorul se apropie în grabă de trăsură şi, cu pălăria în mînă, făcu mai multe plecăciuni.

— Ce cinste pentru mine, monseniore ! zise el.

— Un cuvînt, domnule guvernator. Vrei să-ţi dai osteneala de a te urca în trăsură ?

Ofiţerul se urcă în trăsura grea şi se aşeză în faţa lui Fouquet.

— Domnule — zise ministrul — vreau să-ţi cer un serviciu.

— Spuneţi, monseniore.

— Un serviciu compromițător pentru dumneata, domnule, dar care îți asigură pentru totdeauna ocrotirea și prietenia mea.

— Chiar de va trebui să mă arunc în foc pentru domnia voastră, monseniore, o voi face fără șovăială !

— Mulțumesc — zise Fouquet. Ceea ce-ți cer eu e mult mai simplu.

— Atunci s-a făcut, monseniore ; despre ce este vorba ?

— Să mă conduci în camerele domnilor Lyodot și d'Eymeris.

— Monseniorul vrea să-mi spună pentru ce ?

— Îți voi spune în prezența lor, domnule, și în același timp îți voi arăta toate mijloacele prin care s-ar putea acoperi această evadare.

— Evadare ? Dar monseniorul n-a aflat încă ?

— Ce să aflu ?

— Că domnii Lyodot și d'Eymeris nu mai sînt aici.

— De cînd ? strigă Fouquet, tremurînd de ciudă.

— De un sfert de ceas.

— Și unde sînt ?

— În turnul de la Vincennes.

— Cine i-a scos de aici ?

— Un ordin al regelui.

— Nenorocire ! mugi Fouquet, lovindu-și fruntea cu palma. Nenorocire !

Și, fără a-i mai spune un singur cuvînt guvernatorului, se lăsă pe perna trăsurii, cu deznădejdea în suflet, cu moartea zugrăvită pe față.

— Ei bine ? întrebă Pellisson cu neliniște.

— Ei bine, prietenii noștri sînt pierduți ! Colbert i-a trimis în turnul de la Vincennes. Ei erau cei care ne-au tăiat calea la arcada de la Saint-Jean.

Pellisson, ca lovit de trăsnet, nu mai scoase o vorbă. Cu o mustrare, și-ar fi ucis stăpînul.

— Unde dorește monseniorul să meargă ? întrebă valetul.

— La mine, la Paris. Dumneata, Pellisson, întoarce-te la Saint-Mandé și într-un ceas să mi-l aduci pe abatele Fouquet. Repede !

LX

PLAN DE BĂTAIE

Noaptea era înaintată cînd abatele Fouquet, însoţit de Gourville, ajunse la fratele său. Aceşti trei bărbaţi, palizi de grija celor ce aveau să se întîmple, arătau mai puţin ca trei puternici ai zilei, ci păreau mai degrabă trei conspiratori uniţi de acelaşi gînd al violenţei.

Fouquet se plimbă îndelung prin încăpere, cu privirea înfiptă în podea, cu mîinile strînse una într-alta. În sfîrşit, luîndu-şi inima în dinţi, rosti, cu un suspin adînc :

— Abate, mi-ai vorbit chiar astăzi despre anumiţi oameni pe care-i întreţii !

— Da, domnule — răspunse abatele.

— La drept vorbind, cine sînt aceşti oameni ?

Abatele şovăi.

— Haide, fără teamă, căci nu ameninţ ; dar fără lăudăroşenii, căci nu-mi arde de glumă.

— Fiindcă-mi ceri să-ţi spun adevărul, domnule, iată-l : am o sută douăzeci de prieteni sau tovarăşi de plăceri, care sînt legaţi de mine ca funia de spînzurat.

— Şi te poţi bizui pe ei ?

— Oricînd şi oriunde.

— Şi n-ai să te compromiţi, dumneata personal ?

— Numele meu nici nu va fi dat în vileag.

— Şi sînt oameni hotărîţi ?

— Ar da foc la jumătate din Paris, dacă le-aş făgădui că ei nu vor fi atinşi de flăcări.

— Lucrul pe care ţi-l cer, abate — vorbi Fouquet, ştergîndu-şi sudoarea ce i se scurgea pe faţă — e să asmuţi aceşti o sută douăzeci de oameni ai dumitale asupra celor pe care ţi-i voi arăta eu, într-un anumit moment... E cu putinţă ?

— Nu e pentru prima dată cînd li se întîmplă să facă un asemenea lucru, domnule.

— Bine ; dar aceşti bandiţi vor îndrăzni să atace... o forţă înarmată ?

— Asta le e deprinderea.

— Atunci, adună-ţi aceşti o sută douăzeci de oameni, abate.

— Bine. Unde ?

— Pe drumul spre Vincennes, mîine, la două ceasuri precis.

— Ca să-i răpească pe Lyodot şi d'Eymeris ?... Vor fi împuşcături ?

— Multe. Te temi ?

— Nu pentru mine, pentru dumneata.

— Oamenii aceia îşi vor da seama ce fac ?

— Sînt prea deştepţi ca să n-o bănuiască. Iar un ministru care pune la cale o răscoală împotriva regelui... se expune.

— Ce-ţi pasă, dacă plătesc ?... De altminteri, de voi cădea eu, vei cădea împreună cu mine.

— Atunci ar fi mai prudent, domnule, să nu ne mişcăm, să-i lăsăm regelui această mică satisfacţie.

— Gîndeşte-te bine însă, abate, că Lyodot şi d'Eymeris la Vincennes sînt preludiul unei ruini pentru casa mea. Ţi-o repet, eu arestat, te vor întemniţa ; eu întemniţat, te vor surghiuni.

— Domnule, sînt la ordinele dumitale. Ce-mi poruncşti să fac ?

— Aceea ce-am spus : vreau ca mîine cei doi financiari, pe care vor să-i răpună, cînd sînt atîţia nemernici de care nu se atinge nimeni, să fie smulşi din ghearele duşmanilor mei. Ia-ţi toate măsurile de trebuinţă. Se poate ?

— Se poate.

— Arată-mi planul dumitale.

— E cît se poate de simplu. Garda obişnuită de execuţii este de doisprezece arcaşi.

— Mîine vor fi o sută.

— Mă aştept la asta ; să punem chiar mai mult, două sute.

— În timp ce dumneata n-ai decît o sută douăzeci de oameni !

— Iartă-mă. Într-o mulţime formată din o sută de mii de curioşi, se găsesc totdeauna zece mii de bandiţi sau hoţi

de buzunare, atît doar că n-au cutezanţa să ia o hotărîre.

— Ei bine ?

— Mîine, în Piaţa Grevei, pe care o aleg ca teren de luptă, vor fi zece mii de auxiliari la cei o sută douăzeci de oameni ai mei. Atacul început de aceştia va fi încheiat de ceilalţi.

— Bine, dar ce se va întîmpla cu prizonierii în Piaţa Grevei ?

— Iată : vor fi băgaţi într-o casă oarecare din piaţă ; acolo se va da asaltul ca să fie răpiţi... Sau, poftim, altă idee, mai bună încă : multe case de acolo au două intrări, una prin piaţă, cealaltă prin strada Mortellerie, prin strada Vannerie, sau prin strada Tixeranderie. Prizonierii, intraţi prin una, vor ieşi prin cealaltă.

— Vreau însă ceva mai precis.

— Caut.

— Şi eu — strigă Fouquet — am găsit ! Ascultă ce mi-a venit în minte în clipa asta.

— Ascult.

Fouquet îi făcu un semn lui Gourville, care păru că înţelege.

— Unul din prietenii mei îmi împrumută adesea cheile unei case pe care el a închiriat-o în strada Baudoyer şi ale cărei grădini întinse dau în dosul unei anumite case din Piaţa Grevei.

— Iată ceea ce ne trebuie — spuse abatele. Care e casa ?

— O cîrciumă totdeauna plină de lume, pe a cărei firmă e zugrăvit chipul Maicii Domnului.

— O cunosc — zise abatele.

— Această cîrciumă are ferestrele spre piaţă şi o ieşire care dă într-o curte ce trebuie să comunice cu grădinile prietenului meu printr-o portiţă de trecere.

— Bun !

— Intraţi prin cîrciumă, aduceţi-i acolo şi pe prizonieri, apoi apăraţi uşa pînă cînd vor reuşi să fugă prin grădina din piaţa Baudoyer.

— Într-adevăr, domnule, ai putea să fii un general minunat, ca domnul de Condé.

— M-ai înţeles ?

— Pe deplin.

— Cît îţi trebuie ca să-i înfierbînţi pe banditii dumitale cu vin şi să-i ungi cu aur ?

— O, domnule, ce cuvinte ! O, domnule, dacă te-ar auzi ! Unii dintre ei sînt foarte supărăcioşi.

— Vreau să spun că trebuie să-i faci să nu mai deosebească cerul de pămînt, căci mîine mă voi lupta cu regele, şi eu, cînd lupt, vreau să învinq, pricepi ?

— S-a făcut... Mai dă-mi şi alte idei, domnule.

— Te las pe dumneata să te gîndeşti mai departe.

— Atunci, dă-mi punga.

— Gourville, numără-i abatelui o sută de mii de livre.

— Bun... şi nu vom cruţa nimic, nu-i aşa ?

— Nimic.

— Să fie într-un ceas bun !

— Monseniore — interveni Gourville — dacă se va afla ceva, ne vom pierde capetele.

— Eh, Gourville, îmi faci milă, dragul meu — răspunse Fouquet roşu de mînie. Vorbeşte pentru dumneata şi nu te gîndi la mine. Capul meu nu se clatină aşa de uşor pe umeri. Haide, abate, ne-am înţeles ?

— Ne-am înţeles.

— Mîine, la ceasurile două ?

— La amiază, întrucît trebuiesc pregătiţi în chip temeinic cei ce ne vor fi de folos.

— Aşa-i. Nu cruţa vinul cîrciumarului.

— Nu-i voi cruţa nici vinul, nici casa — adăugă abatele, rînjind. Am planul meu, ţi-am spus ; lasă-mă să încep treaba şi vei vedea !

— Unde vei putea fi găsit ?

— Pretutindeni şi nicăieri.

— Şi eu cum voi avea veşti ?

— Printr-un curier al cărui cal se va găsi chiar în grădina prietenului dumitale. Dar, care e numele acestui prieten ?

Fouquet se uită din nou la Gourville. Acesta îl scoase din încurcătură pe stăpîn, schimbînd vorba :

— Îl însoţesc pe domnul abate pentru alte pricini ; casa însă este uşor de recunoscut : chipul Maicii Domnului în faţă, o grădină, singura din cartier, în spate.

— Bun, bun. Mă duc să-mi pregătesc soldaţii.

— Însoţeşte-l, Gourville — zise Fouquet — şi numără-i banii... O clipă, abate... o clipă, Gourville... Ce caracter i se va da acestei răpiri ?

— Unul foarte firesc, domnule... Răscoală.

— Răscoală în legătură cu ce ? Căci, hm ! dacă vreodată poporul Parisului e gata să ridice osanale regelui, apoi o face îndeosebi atunci cînd regele îi spînzură pe financiari.

— Voi potrivi eu lucrurile... — zise abatele.

— Da, numai că o să le potriveşti rău şi o să iasă totul la iveală !

— Nu, nu... Mai am şi altă idee.

— Spune.

— Oamenii mei vor striga : „Colbert ! Trăiască Colbert !" şi se vor arunca asupra prizonierilor ca pentru a-i sfîşia în bucăţi şi a-i smulge de la spînzurătoare, ca fiind o pedeapsă prea blîndă pentru ei !

— Ah, iată o idee strașnică, într-adevăr ! zise Gourville. Drace, domnule abate, dar multe îţi mai trec prin cap !

— Domnule, e meritul familiei — răspunse cu mîndrie abatele.

— Păcătosul ! murmură Fouquet. Apoi adăugă cu glas tare : Ideea e bună. Fă aşa, şi fereşte-te de vărsare de sînge.

Gourville şi abatele plecară împreună, foarte preocupaţi.

Intendentul superior se întinse pe perne să se culce, pe jumătate gîndindu-se la planurile sinistre de a doua zi, pe jumătate mîngîind visul său de dragoste.

LXI

CRÎŞMA „LA ICOANA MAICII DOMNULUI"

La două ceasuri, a doua zi, cincizeci de mii de curioşi erau strînşi în Piaţa Grevei, în jurul celor două spînzurători ridicate acolo, între cheiul Grevei şi cheiul Pelletier, una lîngă alta, cu spatele spre parapetul rîului.

Încă de dimineaţă, toţi pristavii bunului oraş Paris străbătuseră cartierele cetăţii, mai ales halele şi mahalalele, vestind cu glasurile lor aspre şi neobosite marea dreptate făcută de rege prin pedepsirea a doi demnitari care au sfeterisit banii statului, a doi hoţi care înfometau poporul. Şi acest popor, ale cărui interese erau apărate cu atîta căldură, pentru a nu se arăta lipsit de respect faţă de regele său, lăsă baltă dughenele, tarabele, atelierele, alergînd să-şi dovedească bruma de recunoştinţă faţă de Ludovic al XIV-lea, aşa cum ar fi făcut nişte invitaţi ce s-ar teme să nu pară nepoliticoşi dacă nu s-ar duce să ia parte la sindrofia celui care i-a chemat ca să petreacă.

După cuprinsul decretului de osîndă, pe care pristavii îl citeau cu glas tare, dar cît se poate de prost, doi mînuitori ai avutului public, lacomi de bani, jefuitori ai vistieriei regale, dositori şi măsluitori de acte, aveau să îndure pedeapsa capitală în Piaţa Grevei, „cu numele lor scrise deasupra capului fiecăruia", glăsuia decretul. Deocamdată însă, decretul nu pomenea aceste nume.

Curiozitatea parizienilor nu mai cunoştea margini şi, după cum am spus, o mare mulţime aştepta cu o nepotolită nerăbdare ceasul hărăzit pentru execuţie. Se răspîndise zvonul că arestaţii, închişi în turnul de la Vincennes, urmau să fie aduşi cît de curînd din temniţa de acolo în Piaţa Grevei. De aceea, cartierul şi strada Saint-Antoine erau ticsite de lume, căci poporul Parisului, în aceste zile de mare execuţie, se împărţea în două categorii : cei care voiau să-i vadă pe condamnaţi trecînd, şi aceştia erau cei cu inimi mai milostive şi mai slabe, dar avînd totuşi o filozofie a lor care-i făcea să fie curioşi, şi cei ce voiau să-i vadă pe osîndiţi dîndu-şi ultima suflare, iar aceştia erau cei însetaţi de emoţii tari.

În ziua aceea, domnul d'Artagnan, după ce primi ultimele ordine din partea regelui şi-şi luă rămas bun de la prietenii lui, al căror număr se reducea deocamdată la Planchet, îşi întocmi planul de lucru al zilei, aşa cum e nevoit să facă orice om cu prea multe treburi pe cap, ale cărui clipe sînt numărate toate, astfel că nu-şi poate îngădui să piardă nici una fără folos.

„Plecarea e hotărîtă — îşi spuse el — în zorii zilei, la trei ceasuri de dimineaţă ; mai am, aşadar, cincisprezece ceasuri pînă atunci. Să punem şase ceasuri pentru somn, care

îmi este absolut necesar, deci şase ; un ceas pentru masă, şapte ; un ceas ca să-i fac o vizită lui Athos, opt ; două ceasuri pentru lucruri neprevăzute — în total zece. Mai rămîn, prin urmare, cinci ceasuri. Un ceas ca să încasez, sau mai bine zis ca să văd cum domnul Fouquet refuză să-mi dea banii ; un altul pentru a mă duce să iau aceşti bani de la domnul Colbert, primind totodată întrebările şi strîmbăturile lui ; un ceas pentru a-mi pregăti armele, îmbrăcămintea şi pentru a-mi unge cizmele. Îmi mai rămîn două ceasuri. La dracu ! Sînt destul de bogat !"

Spunînd acestea, d'Artagnan simţi o bucurie ciudată, o bucurie ca în vremea tinereţii, o mireasmă din anii aceia frumoşi şi fericiţi de altădată cuprinzîndu-i fiinţa şi îmbătîndu-l.

«În răstimpul acestor două ceasuri — îşi mai spuse muşchetarul — mă voi duce să încasez sfertul din chiria ce mi se cuvine de la „Icoana Maicii Domnului". Va fi ceva îmbucurător. Trei sute şaptezeci şi cinci de livre ! Drace, e uluitor ! Dacă săracul care n-are decît o livră în buzunarul lui ar avea o livră şi doisprezece gologani, ar spune că i-a pus Dumnezeu mîna în cap ; dar niciodată o astfel de pomană nu se abate asupra săracului. Bogatul, dimpotrivă, îşi sporeşte avutul cu banii de care nici nu se atinge... Iată trei sute şaptezeci şi cinci de livre care îmi cad din cer. Mă voi duce, aşadar, la „Icoana Maicii Domnului" şi voi bea cu chiriaşul meu un pahar cu vin de Spania, pe care tot el mi-l va oferi, se înţelege.

Dar trebuie rînduială, domnule d'Artagnan, rînduială. Să facem deci socoteala timpului şi să-l împărţim după treburi :

Art. 1. Athos.
Art. 2. La „Icoana Maicii Domnului".
Art. 3. Domnul Fouquet.
Art. 4. Domnul Colbert.
Art. 5. Masa.
Art. 6. Haine, cizme, cai, bocceaua de drum.
Art. 7. şi ultimul. Somnul.»

În lumina acestei împărţiri a timpului, d'Artagnan se duse de-a dreptul la contele de La Fère, căruia îi povesti, cu modestie şi naivitate, o parte din fericitele întîmplări din ultima vreme.

Din ajun, Athos era neliniştit din pricina acestei vizite

la rege ; dar patru vorbe fură de ajuns ca să înţeleagă totul. Athos ghici că Ludovic îl însărcinase pe d'Artagnan cu o anumită misiune importantă, dar nici nu încercă măcar să-l facă să-i destăinuie taina. Îl povăţui însă pe prietenul lui să-şi ferească pielea şi se oferi, pe ocolite, să-l însoţească, dacă lucrul este cu putinţă.

— Dar, dragă prietene — zise d'Artagnan — nu plec nicăieri.

— Cum aşa ? Vii şi-ţi iei rămas bun de la mine, şi nu pleci nicăieri ?

— Oh, e adevărat, e adevărat ! răspunse d'Artagnan, roşindu-se puţin. Mă duc să cumpăr o proprietate.

— Asta-i altceva. Atunci îmi schimb vorba. În loc de : „Fereşte-ţi pielea", îţi voi spune : „Fereşte-ţi punga !"

— Prietene, te voi înştiinţa de cum voi pune ochiul pe vreo proprietate ; şi atunci vei avea bunăvoinţa de a-mi face un serviciu, lămurindu-mă cu sfatul tău.

— Da, da — răspunse Athos, prea modest ca să-şi îngăduie adăugirea unui zîmbet.

Raoul imită şi el această rezervă părintească. D'Artagnan îşi dădu seama că ar fi prea misterios să-şi părăsească prietenii sub un pretext oarecare, fără să le spună măcar încotro avea să plece.

— M-am gîndit să mă duc către Le Mans — îi spuse el lui Athos. Crezi că e un ţinut bun ?

— Minunat, dragul meu — răspunse contele, fără să-i mai explice că Le Mans se afla în aceeaşi parte ca şi Touraine şi că, dacă ar mai aştepta două zile cel mult, ar putea face drumul în tovărăşia unui prieten.

Dar d'Artagnan, mai încurcat încă decît contele, adîncea cu fiecare explicaţie nouă smîrcul în care se cufunda încetul cu încetul.

— Voi pleca mîine în zorii zilei — spuse în cele din urmă. Pînă atunci, Raoul, vrei să vii cu mine ca să-mi ţii de urît ?

— Da, domnule cavaler — răspunse tînărul — numai dacă domnul conte nu are nici o treabă cu mine.

— Nu, Raoul. Astăzi voi fi primit de DOMNUL, fratele regelui, atîta tot.

Raoul îi ceru lui Grimaud să-i aducă spada, ceea ce acesta făcu numaidecît.

— Atunci — zise d'Artagnan, întinzîndu-şi amîndouă braţele către Athos — bun rămas, dragul meu prieten!

Athos îl îmbrăţişă îndelung, şi muşchetarul, care se bizuia pe discreţia lui, îi şopti la ureche:

— Afaceri de stat!

La care Athos nu răspunse decît printr-o strîngere de mînă şi mai plină de înţeles.

După aceea se despărţiră. Raoul îl apucă de braţ pe vechiul său prieten, care îl duse în strada Saint-Honoré.

— Te conduc la zeul Plutus[1] — zise d'Artagnan către tînăr. Pregăteşte-te: toată ziua, azi, vei vedea cum se adună bani. O, m-am schimbat mult, zău că da!

— Oh, oh, iată ce de lume pe stradă! se miră Raoul.

— E vreo procesiune acolo? îl întrebă d'Artagnan pe un haihui.

— Domnule, e zi de spînzurătoare — răspunse trecătorul.

— Cum, spînzurătoare în Piaţa Grevei? se miră d'Artagnan.

— Da, domnule.

— Dracu să-l ia pe ticălosul care se lasă spînzurat în ziua cînd trebuie să mă duc să-mi încasez chiria! strigă d'Artagnan. Raoul, ai mai văzut pînă acum o execuţie prin spînzurătoare?

— Niciodată, domnule... Ferească-mă sfîntul!

— Iată ce înseamnă tinereţea... Dacă ai fi fost de gardă la tranşei, aşa cum am fost eu, şi o iscoadă... Dar, iartă-mă, Raoul, am început să spun palavre... Ai dreptate, e îngrozitor să vezi cum e spînzurat cineva... La ce ceas va avea loc execuţia, domnule, dacă nu te superi?

— Domnule — răspunse hoinarul cu mult respect, încîntat că avea prilejul să stea de vorbă cu doi oameni de spadă — se spune că pe la ceasurile trei.

— O, nu e decît unu şi jumătate; să grăbim pasul — vom ajunge tocmai la vreme ca să-mi încasez cele trei sute şaptezeci şi cinci de livre şi apoi să plecăm înainte de sosirea osînditului.

— A osînditilor, domnule — adăugă orăşeanul — căci sînt doi.

[1] Zeul grec Plutos, întruchipînd bogăţia.

— Domnule, îţi mulţumesc din toată inima — zise d'Artagnan care, de cînd îmbătrînise, devenise foarte politicos.

Şi trăgîndu-l de mînă pe Raoul, se îndreptă cu paşi repezi spre cartierul Grevei.

Dacă muşchetarul n-ar fi fost deprins cu gloata, şi fără marea lui însuşire de a-şi face loc cu coatele, la care se adăuga o dibăcie puţin comună de a îmbrînci cu umerii, nici unul, nici altul dintre cei doi călători n-ar fi ajuns la destinaţie. Mergeau de-a lungul cheiului, unde se pomeniseră după ce ieşiseră din strada Saint-Honoré, pe care porniseră îndată după despărţirea de Athos.

D'Artagnan păşea înainte: coatele, pumnii, umerii lui formau trei şuvoaie de împunsături pe care ştia să le înfigă fără greş în grămezile de trupuri ce-i stăteau în cale, făcîndu-le să sară la o parte şi să se despice în două ca nişte bucăţi de lemn. Adesea, ca să aibă mai multă putere, folosea şi mînerul de fier al săbiei. Îmboldea cu el coastele mai îndărătnice, îl răsucea în dreapta şi în stînga, ca pe o pîrghie sau ca pe o daltă şi despărţea, fără să ţină seamă de nimic, pe soţ de soţie, pe unchi de nepot, pe frate de frate. Şi toate acestea într-un chip atît de firesc şi cu un zîmbet atît de graţios, încît ar fi trebuit să aibă cineva coaste de bronz ca să nu-i mulţumească atunci cînd pumnul său arăta ce poate, sau o inimă de diamant ca să nu rămînă încîntat atunci cînd vedea surîsul acela luminos înflorind pe buzele muşchetarului.

Raoul, urmîndu-şi prietenul, cruţa femeile, care se uitau cu plăcere la frumuseţea lui, înfrunta bărbaţii, care simţeau puterea muşchilor săi, şi amîndoi tăiau, cu mişcări grele şi repezite, valul puţin cam apăsător şi puţin cam înecăcios al mulţimii.

Ajunseră astfel în dreptul celor două spînzurători, şi Raoul îşi întoarse ochii de la ele cu dezgust. Cît despre d'Artagnan, el nici nu le văzu măcar; casa lui, cu streaşina dantelată, cu ferestrele pline de curioşi, îi atrăgea, îi absorbea chiar întreaga atenţie de care era în stare. Zări apoi în piaţă şi în jurul caselor de acolo un mare număr de muşchetari în permisie, care, unii cu nevestele lor, alţii cu prieteni, aşteptau clipa cînd avea să înceapă ceremonia. Ceea ce îl bucură însă mai mult ca orice fu să vadă cum crîşmarul, chiriaşul său, nu mai prididea cu treaba. Cei trei băieţi de

prăvălie nu izbuteau să-i servească pe toţi băutorii. Aceştia dădeau buzna în crîşmă, se îngrămădeau prin odăi, umpluseră chiar curtea. D'Artagnan, văzînd această înghesuială, îi spuse lui Raoul :

— Păcătosul, nu va avea nici o scuză ca să nu-mi plătească chiria. Priveşte-i pe toţi aceşti băutori, Raoul, s-ar zice că s-au pus pe petrecere, nu glumă. Dar, la dracu, nici nu mai ai unde să calci aici !

Totuşi, d'Artagnan izbuti să-l prindă pe jupîn de un colţ al şorţului, făcîndu-l să-l recunoască.

— Ah, domnul cavaler ! rosti cîrciumarul pe jumătate năuc. Un minut, te rog ! Am aici o sută de turbaţi care vor să-mi dea gata pivniţa.

— Pivniţa, fie, dar nu şi sertarul de la tejghea.

— Oh, domnule, cei treizeci şi şapte de pistoli şi jumătate ai dumitale sînt sus, în odaia mea, număraţi şi puşi deoparte ; dar acum se află acolo treizeci de beţivi care sug doagele unui butoiaş de porto pe care l-am desfundat azi-dimineaţă pentru ei... Lasă-mă un minut, numai un minut.

— Fie, fie !

— Eu plec — îi spuse Raoul încet lui d'Artagnan — voioşia asta e îngrozitoare.

— Domnule — răspunse cu asprime d'Artagnan — îmi vei face plăcerea să rămîi aici. Soldatul e dator să se deprindă cu toate împrejurările vieţii. Cînd eşti tînăr, ai în ochi anumite fibre pe care trebuie să ştii să le întăreşti, şi nu eşti cu adevărat generos şi bun decît atunci cînd ochiul ţi s-a înăsprit, dar inima ţi-a rămas tot caldă. Şi apoi, dragul meu Raoul, vrei oare să mă laşi singur aici ? Ar fi rău din parte-ţi. Uite, colo e curtea şi în curte un copac. Vino la umbră ; acolo vom respira mai în voie decît în aerul ăsta îmbîcsit de duhoarea vinului.

Din colţul unde se aşezară cei doi noi oaspeţi de la „Icoana Maicii Domnului", auzeau foarte desluşit freamătul din ce în ce mai mare al mulţimii din piaţă, şi totodată nu le scăpa nici un strigăt, nici un gest făcut de băutorii îngrămădiţi la mesele din crîşmă sau împrăştiaţi prin odăi. Dacă d'Artagnan ar fi vrut să se aşeze într-un loc de unde să poată vedea totul bine, n-ar fi găsit altul mai bun. Copacul sub care se aşezaseră el şi cu Raoul îi acoperea cu frunzişul lui des. Era un castan mic şi stufos, cu ramurile plecate,

care-şi răspîndea umbra peste o masă atît de şubredă, încît chefliii renunţaseră să se mai folosească de ea.

Am spus că din acest colţ d'Artagnan vedea totul. El urmărea, într-adevăr, goana băieţilor de prăvălie, care se duceau şi veneau, sosirea noilor băutori, primirea cînd prietenoasă, cînd duşmănoasă ce li se făcea unora care intrau de către alţii care şedeau la mese. Privea toate acestea ca să-i treacă timpul, căci cei treizeci şi şapte de pistoli şi jumătate întîrziau să-i cadă în palmă. Chiar Raoul îi aminti într-un tîrziu despre aceasta.

— Domnule — îi spuse el — nu-l zoreşti pe chiriaşul dumitale să-ţi aducă banii, şi peste puţin au să sosească osînditii. Va fi o înghesuială aşa de mare atunci, că nu vom mai putea pleca de aici.

— Ai dreptate — zise muşchetarul. Hei, măi, ascultă, să vie careva, la dracu !

Dar strigă mult şi bine, bătu în zadar cu pumnii în stinghiile mesei, care căzură pe jos sub loviturile lui, că nimeni nu veni.

D'Artagnan se pregătea să se ducă el însuşi să-l caute pe cîrciumar şi să-i ceară o ultimă explicaţie, cînd poarta din curtea unde se afla împreună cu Raoul, poartă ce dădea în grădina din dos, se deschise, scîrţîind înfiorător din balamalele ruginite, şi un om în costum de călăreţ apăru din acea grădină, cu spada în teacă, dar nu prinsă la cingătoare, străbătu curtea, fără să închidă poarta în urma lui, şi, aruncînd o privire piezişă către d'Artagnan şi tovarăşul său, se îndreptă spre cîrciumă, rotindu-şi în toate părţile ochii lui ce păreau să străpungă ziduri şi cugete.

— Iată — spuse d'Artagnan — chiriaşii mei trec dintr-o curte în alta... Ah, ăsta trebuie să fie, fără îndoială, încă unul care vrea să vadă execuţia.

În acel moment, strigătele şi chiuiturile băutorilor din odăile de sus conteniră. În asemenea împrejurări, tăcerea izbeşte urechile tot aşa de tare ca şi chilomanul care şi-ar îndoi puterea. D'Artagnan voi să vadă care era pricina acestei tăceri subite. Şi văzu că omul acela în costum de călăreţ intrase în sala cea mai mare a cîrciumii şi le ţinea o cuvîntare băutorilor, care îl ascultau cu multă luare-aminte. Această cuvîntare, d'Artagnan ar fi auzit-o, dacă n-ar fi fost hărmălaia asurzitoare a răcnetelor ce acoperea cu totul cu-

vintele vorbitorului. Dar acesta sfîrşi în curînd şi toţi oamenii care se aflau în cîrciumă ieşiră unii după alţii, în grupuri mici, în aşa fel însă încît în cîrciumă nu mai rămaseră decît şase inşi ; unul din aceştia şase, avînd la brîu o spadă, îl trase deoparte pe cîrciumar şi-i îndruga ceva, cu un aer mai mult sau mai puţin serios, în timp ce ceilalţi prieteni ai lui aprindeau un foc mare în vatră, lucru cu deosebire nelalocul lui pe o vreme atît de frumoasă, cînd afară era atît de cald.

— E ciudat — îi spuse d'Artagnan lui Raoul ; însă eu cunosc mutrele astea !

— Nu ţi se pare — zise Raoul — că miroase a fum aici ?

— Mi se pare mai degrabă că miroase a conspiraţie — răspunse d'Artagnan.

Dar nu sfîrşi, că patru dintre oamenii aceia ieşiră în curte şi, fără a lăsa să se vadă că ar avea gînduri ascunse, se postară ca străji la poarta ce da în grădina învecinată, aruncînd din timp în timp spre d'Artagnan nişte priviri ascuţite ce spuneau multe.

— Ei drăcie ! murmură d'Artagnan încet către Raoul. Aici se întîmplă ceva. Tu nu eşti curios, Raoul ?

— Depinde, domnule cavaler.

— Eu sînt curios ca o femeie bătrînă. Vino puţin mai încoa, să ne aruncăm ochii în piaţă. Fac rămăşag că ceea ce vom vedea merită osteneala.

— Eu însă, domnule cavaler, nu vreau să fiu martorul nemişcat şi nepăsător al morţii celor doi nenorociţi.

— Dar ce, crezi că eu sînt un sălbatic ? Ne vom retrage cînd va fi timpul să ne retragem. Haide, vino !

Se îndreptară deci spre corpul casei şi acolo se aşezară în dreptul ferestrei, care, lucru şi mai ciudat decît toate celelalte, nu fusese ocupată de nimeni. Cei doi băutori ce se mai aflau înăuntru, în loc să privească pe această fereastră, aveau grijă de foc. Cînd îl văzură intrînd pe d'Artagnan împreună cu prietenul său, murmurară amîndoi deodată :

— Ah, ah ! Întăriri !

D'Artagnan îi dădu un cot lui Raoul, să tacă.

— Da, vitejii mei, întăriri — zise el. La dracu, dar straşnic foc aţi mai făcut... Ce vreţi să coaceţi acolo ?

Cei doi oameni izbucniră într-un hohot de rîs plin de voioşie şi, în loc de răspuns, mai aruncară cîţiva buşteni în foc. D'Artagnan nu-şi mai putea lua ochii de la ei.

— Spuneţi — întrebă unul din cei ce puneau lemne pe foc — aţi fost trimişi ca să ne daţi de veste că a sosit momentul, nu-i aşa ?

— De bună seamă — răspunse d'Artagnan, care voia să vadă despre ce este vorba. Altfel, ce-am căuta aici ?

— Dacă-i aşa, aşezaţi-vă la fereastră, rogu-vă, şi fiţi cu ochii în patru.

D'Artagnan zîmbi pe sub mustaţă, îi făcu un semn lui Raoul şi se aşeză ascultător la fereastră.

LXII

TRĂIASCĂ COLBERT !

Piaţa Grevei oferea o privelişte de-a dreptul îngrozitoare în clipa aceea. Marea de capete, întinsă ca un covor, se lărgea pînă departe, semănînd cu un lan înţesat de spice dese şi unduitoare. Din cînd în cînd, un vuiet necunoscut, un murmur îndepărtat făcea să se mişte acele capete şi din miile de ochi să ţîşnească scîntei. Uneori se produceau mari vînzoliri. Îngrădirea de spice se clătina şi se prefăcea în valuri mai mişcătoare decît cele ale oceanului, care se rostogoleau de la margini către mijloc şi părea să se arunce ca nişte talazuri asupra şirului de arcaşi ce înconjurau spînzurătorile. Atunci cozile halebardelor se plecau peste capetele sau peste umerii cutezătorilor năvălitori ; uneori, în locul cozilor de lemn se făceau simţite vîrfurile de fier şi atunci se căsca numaidecît un mare cerc gol în jurul paznicilor, lucru ce se întîmpla spre nemulţumirea celor de pe margini, asupra cărora se răsfrîngea apăsarea acestei îmbrîncituri bruşte ce-i împingea către parapetele Senei.

De la înălţimea ferestrei sale, de unde se vedea toată piaţa, d'Artagnan observă, cu o tainică plăcere, că mulţi

dintre muşchetarii sau paznicii care erau ameninţaţi să fie înghiţiţi de mulţime ştiau să se descurce cu ajutorul pumnilor sau al mînerelor de spade. Băgă chiar de seamă că ei izbutiseră, datorită alăturării corp lîngă corp, ce sporeşte puterea soldatului, să se strîngă într-un grup de aproape cincizeci de oameni şi că, în afară de vreo doisprezece rătăciţi ce înotau încoace şi încolo prin mulţime, nucleul era închegat şi gata să răspundă la o comandă. Dar nu numai muşchetarii şi gărzile atraseră atenţia lui d'Artagnan. În jurul spînzurătorilor, şi mai ales înspre arcada Saint-Jean, se mişca un vîrtej zgomotos, gălăgios şi tare nerăbdător ; cîteva capete îndrăzneţe, cîteva chipuri hotărîte se zăreau ici şi colo, amestecate în marea de capete potolite şi de chipuri nepăsătoare din mulţime ; se făceau semne, se dădeau coate. D'Artagnan recunoscu într-unul din aceste grupuri, şi chiar în grupul cel mai însufleţit, chipul cavalerului pe care-l văzuse intrînd pe poarta din fund a grădinii lui şi care le ţinuse chefliilor o cuvîntare în cîrciumă. Acest om forma acum echipe şi dădea ordine.

— Ei drăcie ! exclamă d'Artagnan. Dar nu m-am înşelat cîtuşi de puţin ! Îl cunosc pe acest om. E Menneville. Ce dracu' o fi făcînd aici ?

Un murmur surd, ce se întetea treptat, îi curmă firul gîndurilor şi-i întoarse privirea în altă parte. Acest murmur se stîrnise la sosirea osîndiţilor. Un grup puternic de arcaşi mergea înainte şi apăru sub bolta arcadei. Mulţimea se porni să strige şi să ţipe. Aceste răgete formau un urlet înfiorător ce umplea văzduhul.

D'Artagnan îl văzu pe Raoul pălind ; îl bătu tare pe umăr. Cei ce aveau grijă de foc, auzind urletul de afară, întoarseră feţele şi întrebară unde-au ajuns lucrurile.

— Sosesc osîndiţii — răspunse d'Artagnan.

— Bun ! ziseră ei, întărind focul din vatră.

D'Artagnan îi privi cu îngrijorare ; era limpede că aceşti oameni ce întreţineau un foc atît de mare, ce nu putea să folosească la nimic, nu aveau gînduri curate.

Osîndiţii apărură în piaţă. Mergeau pe jos, cu călăul înaintea lor ; cincizeci de arcaşi păşeau în lanţ, la dreapta şi la stînga. Amîndoi erau îmbrăcaţi în negru, palizi, dar hotărîţi. Priveau cu nerăbdare pe deasupra capetelor, înălţîn-

du-se în vîrful picioarelor la fiecare pas. D'Artagnan observă bine această mişcare a lor.

— Dracu să-i ia — zise el — se grăbesc să vadă spînzurătorile !

Raoul se retrase un pas, fără a avea totuşi tăria să plece de la fereastră. Spaima îşi are şi ea atracţia ei !

— La moarte ! La moarte ! strigau cincizeci de mii de glasuri.

— Da, la moarte ! urlară o sută de furioşi, ca şi cum ar fi dat un răspuns mulţimii.

— În streang ! În streang ! răsună întreaga piaţă. Trăiască regele !

— Poftim ! făcu d'Artagnan. Şi eu care credeam că domnul Colbert e acela care-i spînzură.

În acel moment se iscă o învălmăşeală care sili grupul cu osîndiţii să se oprească din mers. Oamenii cu chipuri cutezătoare şi hotărîte, pe care-i observase d'Artagnan mai înainte, împingînd, îmbrîncind, dînd năvală, ajunseră pînă aproape de şirul paznicilor. Cortegiul se urni iarăşi din loc.

Deodată, cu strigăte de : „Trăiască Colbert !", oamenii aceştia — pe care d'Artagnan nu-i pierdea nici o clipă din ochi — se năpustiră asupra escortei, care încercă în zadar să se apere. În spatele acestor oameni se afla mulţimea. Atunci, în mijlocul unui îngrozitor vacarm, se produse o îngrozitoare învălmăşeală. De astă dată nu mai erau strigăte de aşteptare sau strigăte de bucurie, ci strigăte de durere. Într-adevăr, halebardele loveau în toate părţile, spadele se învîrteau, muschetele începură să slobozească focuri. Se făcu o harababură aşa de mare, că d'Artagnan nu mai putea să deosebească nimic. Apoi, acest talmeş-balmeş nesfîrşit păru că e străbătut de un singur gînd, de o voinţă nestrămutată.

Osîndiţii fuseseră smulşi din mîinile paznicilor şi erau tîrîţi acum spre casa cu firma „La Icoana Maicii Domnului". Cei care-i trăgeau într-acolo strigau : „Trăiască Colbert !" Poporul şovăia, neştiind dacă trebuie să se repeadă asupra arcaşilor sau asupra răpitorilor. Ceea ce ţinea în loc poporul era faptul că aceia care strigau : „Trăiască Colbert !" începuseră să strige în acelaşi timp : „Jos streangurile ! Jos spînzurătorile ! La foc ! La foc ! Să fie arşi de vii jefuitorii poporului !"

Aceste strigăte pornite din mulțime însufleţiră întreaga piață. Norodul venise să vadă o execuție, și iată că i se dădea prilejul să facă el însuși una. De aceea, trecu numaidecît de partea răpitorilor, împotriva arcașilor, strigînd laolaltă cu cei puțini, care deveniseră acum, datorită lui, cei mulți și de neînvins.

— Da, da ! La foc cu hoții ! Trăiască Colbert !

— La dracu ! rosti d'Artagnan. Mi se pare că gluma se îngroașă.

Unul din oamenii care îngrijeau de foc se apropie de fereastră cu un lemn aprins în mînă.

— Aha, aha ! făcu el. A început să se înfierbînte ! Apoi, întorcîndu-se către tovarășul său: S-a dat semnalul! adăugă el.

Și, fără să mai stea pe gînduri, atinse cu vîrful jerăgaiei lemnăria de pe perete.

Crîșma „La Icoana Maicii Domnului" nu era o casă prea nouă ; de aceea nu se lăsă rugată prea mult ca să ia foc. Într-o secundă, scîndurile începură să pîrîie și flăcările să se urce în vîlvătăi. Un urlet de afară răspunse țipetelor pe care le scoteau cei dinăuntru.

D'Artagnan, care n-apucase să prindă de veste ce se întîmplă, din pricină că se uita mereu în piață, simți deodată că-l înecă fumul și că-l pîrpălesc flăcările.

— Hei ! răcni el, întorcîndu-se. Ce-i cu focul ăsta aici ? Ați înnebunit sau ați turbat, jupînilor ?

Cei doi oameni îl priviră ca trăsniți.

— Ei, ce ! i-o întoarseră ei lui d'Artagnan. Dar n-a fost asta învoiala ?

— Învoială ca să-mi dați foc casei ? zbieră d'Artagnan, smulgînd lemnul aprins din mîna incendiatorului și apropiindu-i-l de obraz.

Cel de al doilea voi să-i sară în ajutor tovarășului său, dar Raoul îl înșfăcă de brîu, îl ridică în sus și-l aruncă pe fereastră, în timp ce d'Artagnan îl goni pe celălalt pe scară.

Raoul, făcîndu-se liber cel dintîi, desprinse căptușeala de lemn de pe perete și-o împrăștie fumegîndă prin odaie. Într-o aruncătură de ochi, d'Artagnan văzu că primejdia pîrjolului trecuse, și alergă repede la fereastră.

În piață, învălmășeala era de nedescris. Toți strigau de-a valma :

— La foc! La moarte! La streang! Pe rug! Trăiască Colbert! Trăiască regele!

Ceata care-i smulsese pe osîndiţi din mîinile arcaşilor se apropiase de casă, ce părea ţinta spre care-i tîrau ei. Menneville se afla în fruntea grupului, strigînd mai tare decît toţi ceilalţi:

— La foc! La foc cu ei! Trăiască Colbert!

D'Artagnan începu să înţeleagă. Voiau să-i ardă pe osîndiţi şi casa lui fusese aleasă drept cuptor.

— Opriţi-vă! strigă el cu spada în mînă şi cu un picior înfipt în tocul ferestrei. Menneville, ce-aveţi de gînd?

— Domnule d'Artagnan — răspunse el — lăsaţi-ne să trecem! Lăsaţi-ne să trecem!

— La foc! La foc cu hoţii! Trăiască Colbert! vuia mulţimea.

Aceste strigăte îl scoaseră din fire pe d'Artagnan.

— La dracu! zise el. Dar e o mişelie să-i ardeţi pe aceşti ticăloşi, care nu au fost osîndiţi decît să fie traşi în laţ!

Între timp, în faţa uşii, mulţimea de curioşi, înghesuită lîngă zidul casei, se îngroşase şi mai mult, stăvilind trecerea. Menneville şi oamenii lui, care-i trăgeau pe osîndiţi, nu se mai aflau decît la zece paşi de uşă. Menneville făcu o ultimă sforţare.

— La o parte! La o parte! strigă el cu pistolul în mînă.

— Să-i ardem! Să-i ardem! repeta mulţimea. „Icoana Maicii Domnului" a luat foc! Să-i ardem şi pe hoţi! Să-i aruncăm în spuza „Icoanei Maicii Domnului"!

De astă dată nu mai încăpea îndoială: casa lui d'Artagnan era aceea căreia îi puseseră gînd rău. D'Artagnan îşi aminti atunci de o veche chemare pe care-o arunca totdeauna cu folos în momentele grele:

— După mine, muşchetari! răcni el cu un glas de ciclop, cu unul din acele răcnete ce întrec bubuiturile tunului, urletul mării, vuietul furtunii. După mine, muşchetari!...

Şi, sprijinindu-se cu braţul de marginea cerdacului, sări în mijlocul mulţimii, care începu să fugă de lîngă această casă de unde ploua cu oameni.

Raoul sări şi el, îndată după prietenul său. Amîndoi aveau spadele în mînă. Tot ce era muşchetar în piaţă, au-

zind chemarea aceasta, se întoarse spre partea de unde venea strigătul şi-l recunoscu pe d'Artagnan.

— La căpitan ! La căpitan ! strigară toţi la rîndul lor.

Şi mulţimea se desfăcu în două înaintea lor, ca înaintea prorei unei corăbii. În acel moment, d'Artagnan şi Menneville se pomeniră faţă în faţă.

— La o parte ! La o parte ! strigă Menneville, văzînd că nu mai avea decît un pas pînă să ajungă la uşă.

— Nimeni nu trece ! răspunse d'Artagnan.

— Atunci, iată ! făcu Menneville dînd să-şi descarce pistolul, glonţ după glonţ.

Dar mai înainte ca rotiţa cocoşului să se învîrtească, d'Artagnan îi ridică celuilalt braţul în sus cu mînerul spadei şi-i străpunse trupul cu lama ascuţită.

— Ţi-am spus să stai liniştit — îi spuse el lui Menneville, care se rostogoli la picioarele lui.

— La o parte ! La o parte ! urlau tovarăşii lui Menneville, care se speriaseră la început, dar îşi veniseră repede în fire văzînd că n-au de-a face decît cu doi oameni.

Dar aceşti doi oameni erau doi giganţi cu o sută de braţe ; spadele se învîrteau în mîinile lor ca sabia de foc a arhanghelului. Găureau cu vîrful, păleau de la dreapta la stînga, despicau de sus în jos. Fiecare lovitură dobora un om.

— Pentru rege ! striga d'Artagnan la fiecare om pe care-l lovea, adică la fiecare om care cădea la pămînt.

— Pentru rege ! îi ţinea hangul Raoul.

Acest strigăt deveni cuvîntul de ordine al muşchetarilor, care, conduşi de el, se strînseră în jurul lui d'Artagnan.

Între timp, arcaşii se dezmeticiră din groaza prin care trecuseră, îi asaltară pe răpitori pe la spate şi, înşiraţi la rînd ca nişte mori, izgoneau şi doborau tot ce le ieşea în cale. Mulţimea, văzînd lucirea spadelor şi stropii de sînge zburînd prin văzduh, o rupse la fugă, călcîndu-se în picioare. În cele din urmă se auziră strigăte de îndurare şi deznădejde : erau văicărelile învinşilor.

Cei doi osîndiţi căzură din nou în mîinile arcaşilor. D'Artagnan se apropie de ei şi, văzîndu-i palizi şi îngroziţi, le spuse :

— Liniştiţi-vă, oameni buni, nu veţi îndura chinurile focului în care voiau să vă arunce aceşti ticăloşi. Regele v-a

osîndit la spînzurătoare. Nu veţi fi decît spînzuraţi. Gata, să fie spînzuraţi, şi cu asta basta!

Cîrciuma „La Icoana Maicii Domnului" rămăsese goală. Focul fusese stins cu două butoaie de vin, în lipsă de apă. Conjuraţii fugiseră prin fundul grădinii. Arcaşii îi tîrau pe osîndiţi la picioarele spînzurătorilor.

Treaba nu mai ţinu mult după aceea. Călăul, grăbindu-se să termine mai repede şi trecînd peste toate regulile artei sale, îi trimise pe cei doi nenorociţi pe lumea cealaltă într-un minut.

Toată lumea însă se îngrămădea acum în jurul lui d'Artagnan; toţi îl lăudau, toţi îl linguşeau. El îşi şterse fruntea năpădită de sudoare, îşi şterse şi spada plină de sînge, apoi înălţă din umeri cînd îl văzu pe Menneville zbătîndu-se la picioarele lui în cele din urmă zvîrcoliri ale morţii. Şi în timp ce Raoul îşi întoarse ochii încărcaţi de milă, d'Artagnan le arătă muşchetarilor cele două spînzurători în care se legănau tristele lor roade.

— Sărmanii de ei! zise el. Sper c-au murit binecuvîntîndu-mă, căci i-am scăpat de la chinuri mult mai mari.

Aceste cuvinte fură auzite şi de Menneville în clipa în care el însuşi îşi dădea ultima suflare. Un zîmbet amar şi batjocoritor îi flutură la colţul buzelor. Vru să spună ceva, dar sforţarea făcută sfîrşi prin a-i încheia viaţa. Muri.

— Oh, toate acestea-s îngrozitoare — murmură Raoul. Să plecăm, domnule cavaler.

— Nu eşti rănit? îl întrebă d'Artagnan.

— Nu, mulţumesc.

— Ei bravo, eşti un adevărat viteaz, la dracu! Ai capul tatălui tău şi braţul lui Porthos. Ah, dacă ar fi fost aici Porthos, ar fi avut ce să vadă! Apoi, ca şi cum atunci şi-ar fi adus aminte: Dar unde dracu poate să fie acest vrednic Porthos?

— Haide, cavalere, să mergem — stărui Raoul.

— Un singur minut, prietene, să-mi iau cei treizeci şi şapte de pistoli şi jumătate, şi sînt al tău. Casa asta are vad bun — adăugă d'Artagnan, intrînd din nou la „Icoana Maicii Domnului" — dar, hotărît lucru, chiar de-ar aduce mai puţin, aş fi mai bucuros s-o ştiu în alt cartier.

LXIII

ÎN CE CHIP DIAMANTUL DOMNULUI D'EYMERIS TRECU ÎN MÎINILE LUI D'ARTAGNAN

În timp ce în Piaţa Grevei se petrecea această scenă plină de zarvă şi de sînge, mai mulţi oameni îngrămădiţi în dosul porţii ce dădea în grădina învecinată îşi vîrîră spadele în teacă, îl ajutară pe unul din ei să încalece pe calul ce aştepta în grădină cu şaua pusă, apoi, ca un stol de păsări speriate, se împrăştiară în toate părţile, unii sărind peste ziduri, alţii dînd buzna pe porţi, mişcîndu-se cu iuţeala pe care o dă numai spaima.

Cel care încălecă pe cal, îmboldindu-l cu pintenii atît de tare încît bietul animal era gata s-o ia la goană pe deasupra zidului de piatră, acest călăreţ, spunem, străbătu piaţa Baudoyer, trecu ca fulgerul prin puzderia de străzi, călcînd, răsturnînd, strivind totul în cale-i, şi după zece minute ajunse la porţile ministerului de finanţe, răsuflînd el însuşi mai tare decît calul său.

Abatele Fouquet, la tropotul potcoavelor pe caldarîm, apăru la fereastra din curte şi, mai înainte ca mesagerul să fi descălecat, întrebă, pe jumătate aplecat peste fereastră:

— Ei bine, Danicamp?

— Ei bine, s-a sfîrşit — răspunse călăreţul.

— S-a sfîrşit! strigă abatele. Atunci, sînt scăpaţi?

— Nu, domnule — răspunse iarăşi călăreţul. Sînt spînzuraţi.

— Spînzuraţi! repetă abatele, pălind.

O uşă laterală se deschise numaidecît şi Fouquet apăru în cameră, alb la faţă, cu priviri rătăcite, cu buzele întredeschise, gata să scoată un strigăt de durere şi de mînie. Se opri în prag, ascultînd ceea ce-i spunea cel din curte celui de la fereastră.

— Nemernicilor! se răsti abatele. Şi nu v-aţi bătut?

— Ca nişte lei.

— Spune mai bine ca nişte fricoşi.

— Domnule !

— O sută de războinici, cu spadele în mînă, fac cît zece mii de arcaşi într-o încăierare. Unde-i Menneville, flecarul acela, lăudărosul acela care nu trebuia să se întoarcă aici decît mort sau învingător ?

— Ei bine, domnule, şi-a ţinut cuvîntul. E mort.

— Mort ? Cine l-a ucis ?

— Un demon cu chip de om, un uriaş înarmat cu zece spade din care ţîşneau flăcări, un turbat care a înăbuşit dintr-o dată şi focul şi răzmeriţa, făcînd să iasă o sută de muşchetari din caldarîmul Pieţei Grevei.

Fouquet îşi înălţă fruntea năpădită de sudoare.

— Oh ! Lyodot şi d'Eymeris ! murmură el. Morţi ! Morţi ! Morţi ! Iar eu făcut de ocară !

Abatele întoarse capul şi, văzîndu-l pe fratele său pălind, zdrobit, spuse :

— Haide, haide, e o lovitură a soartei, domnule, nu trebuie să ne văicărim astfel. De vreme ce nu s-a putut, înseamnă că Dumnezeu...

— Taci, abate, taci ! strigă Fouquet. Dezvinovăţirile dumitale sună a blesteme. Spune-i omului acela să urce aici şi să povestească în amănunţime groaznica întîmplare.

— Dar, frate...

— Supune-te, domnule !

Abatele făcu un semn şi, o jumătate de minut mai tîrziu, paşii omului se auziră pe scară. În acelaşi timp, Gourville apăru la spatele lui Fouquet, asemenea unui înger păzitor al intendentului superior, cu un deget lipit pe buze, ca şi cum l-ar fi ajutat să se stăpînească în vîltoarea furiei stîrnite de durerea sa.

Ministrul îşi redobîndi toată seninătatea pe care forţele omeneşti o mai pot lăsa la îndemîna unei inimi pe jumătate zdrobite de necaz. Danicamp intră în cameră.

— Spune tot ce ştii — i se adresă Gourville.

— Domnule — începu mesagerul — primisem ordinul să-i răpim pe osîndiţi şi să strigăm : „Trăiască Colbert !" în timp ce-i duceam în casă.

— Pentru a-i arde de vii, nu-i aşa, abate ? întrerupse Gourville.

— Da, da, ordinul fusese dat lui Menneville. Menneville ştia ce trebuie să facă, dar el e mort acum.

Această veste păru să-l bucure pe Gourville, în loc să-l întristeze.

— Pentru a-i arde de vii ? repetă mesagerul, ca şi cum s-ar fi îndoit că acest ordin, singurul care fusese dat, de altminteri, ar fi fost cu adevărat real.

— Dar, de bună seamă, pentru a fi arşi de vii — adăugă pe un ton apăsat abatele.

— Da, domnule, da, se înţelege — reluă omul, căutînd să citească pe feţele celor doi gentilomi cît rău sau cît bine putea să-i aducă lui faptul de a spune totul pe şleau.

— Acum povesteşte — îl îndemnă Gourvillè.

— Osîndiţii — reluă Danicamp — urmau deci să fie aduşi în Piaţa Grevei, şi poporul înfuriat cerea ca ei să fie arşi, în loc de a fi spînzuraţi.

— Poporul îşi are o judecată a lui — zise abatele. Continuă.

— Dar — povesti omul mai departe — în clipa cînd arcaşii fură împresuraţi din toate părţile, în clipa cînd focul cuprindea casa din piaţă aleasă ca să slujească de rug pentru vinovaţi, un smintit, demonul acela, uriaşul acela de care v-am pomenit şi despre care ni s-a spus că era stăpînul casei cu pricina, ajutat de un tînăr care-l însoţea, aruncă pe fereastră cei doi oameni care îngrijeau de foc, chemă în sprijinul său muşchetarii ce se aflau amestecaţi în mulţime, se aruncă apoi ca un disperat de la catul întîi în piaţă şi începu să învîrtească aşa de iute spada, încît izbînda trecu de partea arcaşilor, osîndiţii fură luaţi înapoi şi Menneville fu ucis. Odată reluaţi, osîndiţii fură executaţi în trei minute.

Fouquet, cu toată puterea lui de stăpînire, nu se putu împiedica de a lăsa să-i scape un geamăt surd.

— Şi acest om, stăpînul casei — întrebă abatele — cum se numeşte ?

— N-aş putea să vă spun, întrucît nu l-am văzut ; eu îmi aveam postul în grădină şi am rămas neclintit la post ; alţii au venit şi mi-au povestit întîmplarea. Aveam ordin ca, îndată după înfăptuirea celor cuvenite, să alerg încoace şi să vă dau de veste felul cum s-a terminat totul. Drept care am plecat în goana calului, şi iată-mă aici.

— Prea bine, domnule, nu mai avem ce te întreba — zise abatele, din ce în ce mai doborît pe măsură ce se apropia momentul cînd urma să rămînă singur cu fratele său.

— Ai fost plătit ? întrebă Gourville.

— Mi s-a dat o arvună, domnule — răspunse Danicamp.

— Poftim douăzeci de pistoli. Şi-acum poţi pleca, domnule, dar să nu uiţi niciodată să aperi, ca şi de astă dată, adevăratele interese ale regelui.

— Da, domnule — zise omul înclinîndu-se şi vîrînd banii în buzunar, după care ieşi.

Abia se închise uşa în urma lui, că Fouquet, care stătuse tot timpul nemişcat, înaintă cu paşi repezi şi se opri între abate şi Gourville. Aceştia deschiseră amîndoi deodată gura, gata să spună ceva.

— Fără dezvinovăţiri ! rosti el. Fără învinuiri, împotriva oricui ar fi ! Dacă n-aş fi fost un prieten fals, n-aş fi încredinţat nimănui grija de a-i scăpa pe Lyodot şi d'Eymeris. Eu singur sînt vinovat, numai eu merit deci mustrările şi remuşcările. Lasă-mă, abate !

— Totuşi, domnule — răspunse acesta — n-ai să mă împiedici de a pune să fie căutat nemernicul care s-a amestecat, ca unealtă a lui Colbert, într-o treabă atît de bine pregătită ; căci, dacă e o politică bună să-ţi iubeşti prietenii, nu o socot mai rea pe aceea care constă în a-ţi urmări duşmanii în chipul cel mai înverşunat.

— Destul cu politica, abate ; pleacă, te rog, şi să nu mai aud vorbindu-se de dumneata pînă la noi ordine ; mi se pare că acum avem nevoie de cît mai multă tăcere şi băgare de seamă. Ai o pildă îngrozitoare în faţa dumitale. Domnilor, fără nici un fel de răzbunare, v-o interzic !

— Nu există ordine — bîigui abatele — care să mă împiedice să spăl ruşinea făcută de un nemernic familiei mele.

— Iar eu — strigă Fouquet cu acea voce pătrunzătoare căreia simţi bine că nu mai ai ce să-i răspunzi — dacă-ţi vei pune în gînd un singur lucru, unul singur care să nu se potrivească întru totul cu voinţa mea, voi pune să fii aruncat în Bastilia la două ceasuri după ce acest gînd va fi fost dat pe faţă ! Fă cum vrei, abate !

Abatele se înclină, înroşindu-se. Fouquet îi făcu semn lui Gourville să-l urmeze, şi tocmai se îndrepta spre cabinetul său, cînd uşierul anunţă cu glas tare :

— Domnul cavaler d'Artagnan.

— Cine-i ăsta ? îl întrebă Fouquet, cu nepăsare, pe Gourville.

— Un fost locotenent de mușchetari al maiestății sale — răspunse Gourville în același chip.

Fouquet nu-și mai dădu osteneala să se gîndească la el și voi să-și continue drumul.

— Iertați-mă, monseniore — zise atunci Gourville — dar mă gîndesc că poate băiatul ăsta a părăsit serviciul regelui și a venit să-și încaseze vreo felioară dintr-o pensie oarecare.

— Să-l ia naiba! rosti Fouquet. Pentru ce și-a ales atît de rău momentul?

— Îngăduiți-mi, monseniore, să-i spun atunci un cuvînt de refuz, căci e una dintre cunoștințele mele, și e un om pe care, în împrejurările de față, e mai bine să-l avem ca prieten, decît ca dușman.

— Spune-i tot ce vrei — răspunse Fouquet.

— Eh, Doamne! făcu abatele cu pizmă, ca orice om al bisericii. Spune-i că nu sînt bani, mai ales pentru mușchetari.

Dar abatele n-apucă să-și sfîrșească această frază nechibzuită, că ușa întredeschisă se deschise de-a binelea și d'Artagnan intră înăuntru.

— Ah, domnule Fouquet — zise el — știam prea bine că nu sînt bani pentru mușchetari! De aceea, nici nu veneam ca să mi se dea, ci ca să mi se refuze. Așa fiind, vă mulțumesc. Vă zic bună ziua și mă duc să caut banii la domnul Colbert.

Și ieși, după un salut destul de flușturatic.

— Gourville — strigă Fouquet — dă fuga după acest om și adu-l înapoi!

Gourville se supuse și-l ajunse pe d'Artagnan pe scară. Mușchetarul, auzind pași în urma lui, întoarse capul și-l văzu pe Gourville.

— La dracu, scumpul meu domn — zise el — urît fel de a se purta mai au domnii financiari ai dumneavoastră! Venisem la domnul Fouquet să încasez o sumă ordonanțată de maiestatea sa, și am fost primit ca un cerșetor care cere o pomană, sau ca un pungaș care intră să fure un vas de argint.

— Dar ai pronunțat numele domnului Colbert, dragă domnule d'Artagnan; ai spus că te duci la domnul Colbert.

— Fără îndoială că mă duc, fie chiar și numai spre a-i cere socoteală pentru niște oameni care vor să ardă casele altora strigînd: „Trăiască Colbert!"

Gourville ciuli urechea.

— Oh, oh — zise el — faci aluzie la cele ce s-au petrecut în Piaţa Grevei ?

— Da, fireşte.

— Şi întrucît cele ce s-au petrecut acolo te privesc pe dumneata ?

— Cum, mă întrebi dacă mă priveşte sau nu mă priveşte, cînd domnul Colbert vrea să-mi prefacă singura mea casă în scrum ?

— Aşa, casa dumitale... Deci, casei dumitale voiau să-i dea foc ?

— Da, lua-i-ar dracu !

— Cîrciuma „La Icoana Maicii Domnului" e a dumitale ?

— De opt zile.

— Şi dumneata eşti acel brav căpitan, dumneata eşti acea puternică spadă care i-a împrăştiat pe cei ce voiau să-i ardă pe osîndiţi ?

— Scumpe domnule Gourville, pune-te dumneata în locul meu : sînt slujbaş al forţei publice şi proprietar. În calitate de căpitan, datoria mea este să am grijă ca ordinele regelui să fie împlinite. În calitate de proprietar, interesul meu este să nu las să-mi fie arsă casa. Am urmat, deci, în acelaşi timp, legile interesului şi legile datoriei, predîndu-i din nou arcaşilor pe domnii Lyodot şi d'Eymeris.

— Aşadar, dumneata eşti acela care ai aruncat un om pe fereastră ?

— Eu însumi — răspunse fără înfumurare d'Artagnan.

— Dumneata l-ai ucis pe Menneville ?

— Am avut această nefericire — zise d'Artagnan, salutînd ca un om ce primeşte felicitări.

— Dumneata, în sfîrşit, ai făcut ca cei doi osîndiţi să fie spînzuraţi ?

— În loc să fie arşi, da, domnule, şi mă mîndresc cu asta. I-am smuls pe acei nenorociţi din ghearele unor groaznice chinuri. Gîndeşte-te şi dumneata, scumpe domnule Gourville, că erau ameninţaţi să fie arşi de vii ! Asta întrece orice închipuire !

— Du-te, domnule d'Artagnan, du-te — zise Gourville, voind să-l cruţe pe Fouquet de a mai da ochii cu omul care-i pricinuise o durere atît de mare.

— Nu — rosti Fouquet, care auzise totul de dincolo de pragul anticamerei — nu, domnule d'Artagnan, vino, dimpotrivă.

D'Artagnan şterse de pe mînerul spadei sale o ultimă urmă de sînge, pe care n-o băgase încă de seamă, şi intră. Atunci se pomeni în faţa acestor trei oameni, ale căror chipuri aveau expresii cu totul diferite: cel al abatelui era stăpînit de mînie, cel al lui Gourville stătea ca încremenit, iar al lui Fouquet arăta deznădejde.

— Iertaţi-mă, domnule ministru — vorbi d'Artagnan — dar timpul meu este socotit; trebuie să trec pe la vistierie ca să mă explic cu domnul Colbert şi să-mi încasez banii.

— Dar, domnule — zise Fouquet — avem bani şi aici.

D'Artagnan se uită cu surprindere la intendentul superior.

— Ţi s-a răspuns cu oarecare uşurinţă, domnule, ştiu asta, am auzit cu urechile mele — adăugă ministrul. Un bărbat cu meritele dumitale ar trebui să fie cunoscut de toată lumea.

D'Artagnan se înclină.

— Ai o ordonanţă? întrebă Fouquet.

— Da, domnule.

— Dă-mi-o şi vino cu mine; îţi voi plăti eu însumi.

Făcu un semn către Gourville şi abate, care rămaseră în camera unde se aflau, şi-l duse pe d'Artagnan în cabinetul său. Odată ajunşi aici, intendentul superior întrebă:

— Cît ţi se datorează, domnule?

— Cam aproape cinci mii de livre, domnule.

— Vreun rest din soldă?

— Să zicem un sfert.

— Un sfert în valoare de cinci mii de livre! se miră Fouquet, aruncîndu-i muşchetarului o privire adîncă. Aşadar, regele te plăteşte cu două zeci de mii de livre pe an?

— Da, monseniore, douăzeci de mii de livre; socotiţi cumva că e prea mult?

— Eu? exclamă Fouquet şi zîmbi acru. Dacă m-aş pricepe la oameni, dacă aş fi, în loc de un spirit uşuratic, nestatornic şi van, un spirit cumpătat şi înţelept, dacă, într-un cuvînt, aş fi ştiut să-mi rînduiesc viaţa, ca alţii, dumneata n-ai primi douăzeci de mii de livre pe an, ci o sută de mii, şi n-ai fi al regelui, ci al meu!

D'Artagnan roşi uşor. Există uneori în felul de a rosti o măgulire, în glasul măgulitorului, în accentul lui binevoitor, o otravă atît de dulce, încît îi ameţeşte chiar şi pe cei mai tari.

Intendentul superior încheie aceste cuvinte de laudă deschizînd un dulăpior, de unde scoase patru fişicuri pe care le puse în faţa lui d'Artagnan. Gasconul desfăcu unul la un capăt.

— Aur ! zise el.

— E mai uşor de purtat, domnule.

— Dar atunci, domnule, asta face douăzeci de mii de livre.

— Fără îndoială.

— Mie însă nu mi se datorează decît cinci mii.

— Vreau să te scutesc de oboseala de a trece de patru ori pe la intendenţa superioară.

— Mă copleşiţi, domnule.

— Fac ceea ce se cuvine, domnule cavaler, şi sper că nu-mi vei purta pică pentru felul cum te-a primit fratele meu. E un spirit plin de toane şi de acreală.

— Domnule — zise d'Artagnan — credeţi-mă că nimic nu m-ar supăra mai mult ca o scuză venită din partea dumneavoastră.

— De aceea nici n-o voi mai face, şi mă voi mulţumi să-ţi cer o favoare.

— Oh, domnule !

Fouquet îşi scoase din deget un diamant care putea să preţuiască o mie de pistoli.

— Domnule — zise el — piatra pe care o vezi mi-a fost dăruită de un prieten din copilărie, de un om căruia dumneata i-ai făcut un mare serviciu.

Vocea lui Fouquet tremura uşor.

— Un serviciu, eu ? se miră muşchetarul. Am făcut eu vreun serviciu vreunuia din prietenii dumneavoastră ?

— Nu se poate să fi uitat, domnule, căci asta s-a întîmplat chiar astăzi.

— Şi acest prieten se numeşte...?

— Domnul d'Eymeris.

— Unul dintre osîndiţi ?

— Da, una dintre victime... Ei bine, domnule d'Artagnan, ca o favoare pentru binele ce i l-ai făcut, te rog să primești acest diamant. Primește-l din dragoste pentru mine.

— Domnule...

— Ia-l, îți spun. Ziua de azi e pentru mine o zi de doliu, vei afla asta mai tîrziu, poate ; astăzi am pierdut un prieten ; ei bine, încerc să-mi regăsesc altul.

— Dar, domnule Fouquet...

— Adio, domnule d'Artagnan, adio ! exclamă Fouquet cu inima împovărată. Sau, mai bine zis, la revedere !

Și ministrul ieși din cabinet, lăsînd în mîinile mușchetarului inelul și cele douăzeci de mii de livre.

— Oh, oh ! făcu d'Artagnan, după ce stătu o clipă, posomorît, pe gînduri. Dar nu mai înțeleg nimic. La dracu ! Dacă înțeleg ceva, e că am de-a face cu un om foarte cumsecade !... Mă duc să-i cer lămuriri în privința asta lui Colbert.

Și ieși.

LXIV

ÎNSEMNATA DEOSEBIRE PE CARE D'ARTAGNAN O GĂSI ÎNTRE DOMNUL INTENDENT ȘI MONSENIORUL INTENDENT SUPERIOR

Domnul Colbert locuia în strada Neuve-des-Petits-Champs, într-o casă ce fusese pe vremuri a lui Beautru. Picioarele lui d'Artagnan făcură drumul pînă acolo într-un sfert de ceas.

În momentul cînd ajunse la nou favorit, curtea era plină de arcași și de oameni ai poliției, care veneau fie să-i aducă laude, fie să-și ceară iertare, după care el avea să răspundă prin măguliri sau prin mustrări. Sentimentul lingușirii este instinctiv la oamenii de condiție josnică ; ei au acest simț așa cum animalele sălbatice îl au pe acela al auzului sau al

mirosului. Aceşti oameni, sau şefii lor, înţeleseseră deci că aveau să-i facă multă plăcere domnului Colbert venind să-i povestească despre felul cum numele său fusese pronunţat în timpul încăierării.

D'Artagnan căzu tocmai în clipa cînd şeful paznicilor îşi descărca sacul său. D'Artagnan se opri lîngă uşă, în spatele arcaşilor. Ofiţerul îl trăsese pe Colbert la o parte, cu toată împotrivirea acestuia şi cu toate că intendentul îşi încrunta sprîncenele-i groase.

— În cazul cînd — spunea ofiţerul — aţi fi dorit cu adevărat, domnule, ca poporul să-i judece pe cei doi vinovaţi, ar fi fost mai cuminte să ne daţi de veste; căci noi, domnule, cu toată mîhnirea noastră de a nu vă fi pe plac sau de a fi împotriva vederilor dumneavoastră, aveam consemnul nostru, pe care trebuia să-l îndeplinim.

— Cap sec! strigă Colbert furios, scuturîndu-şi chica deasă şi neagră ca o coamă. Ce-mi îndrugi acolo? Cum, vrei să spui că aveam de gînd, eu, să stîrnesc o răscoală? Eşti nebun sau eşti beat?

— Dar, domnule, s-a strigat: „Trăiască Colbert!" — răspunse şeful paznicilor, foarte tulburat.

— O mînă de conspiratori...

— Nu prea, nu prea; o mulţime de popor!

— Nu zău! făcu Colbert, bucurîndu-se. O mulţime de popor a strigat: „Trăiască Colbert!"? Eşti sigur de ceea ce spui, domnule?

— Era de ajuns să-ţi destupi urechile, sau mai bine zis să ţi le astupi, atît de puternice erau strigătele.

— Şi veneau de la popor, din popor?

— Fără îndoială, domnule; numai că acest popor ne-a snopit.

— O, foarte bine — zise Colbert, continuîndu-şi gîndurile sale. Atunci, dumneata crezi că poporul însuşi era cel care voia ca osîndiţii să fie arşi?

— O, da, domnule!

— Asta-i altceva... Şi aţi ţinut piept?

— Am pierdut trei oameni în luptă, domnule.

— Dar n-aţi ucis pe nimeni, nu-i aşa?

— Domnule, au rămas pe caldarîm cîţiva răzvrătiţi şi, între alţii, unul care nu era un om de aruncat.

— Cine?

— Un anume Menneville, asupra căruia poliția își ațintise privirile mai de mult.

— Menneville ! strigă Colbert. Cel care a ucis, în strada Huchette, un om cumsecade care cerea o găină grasă ?

— Da, domnule, acela e.

— Și acest Menneville striga și el : „Trăiască Colbert" ?

— Mai tare decît toți ceilalți ; ca un apucat.

Fruntea lui Colbert se întunecă și se încruntă. Aureola aceea ambițioasă care-i lumina chipul se stinse deodată, ca flacăra licuricilor pe care-i strivești cu talpa în iarbă.

— Ce mai spui atunci — reluă intendentul — că strigătul pornea de la popor ? Menneville era dușmanul meu ; aș fi fost în stare să-l spînzur, și el știa asta. Menneville era omul abatelui Fouquet. Toată tărășenia aceea a fost pusă la cale de Fouquet ; nu se știe oare că osîndiții erau prietenii lui din copilărie ?

„E adevărat — gîndi d'Artagnan — și iată-mi îndoiala limpezită. Repet, domnul Fouquet poate să fie tot ce vrei, dar e un om cumsecade."

— Și — continuă Colbert — ești sigur că Menneville acesta a murit ?

D'Artagnan socoti că e momentul să-și facă intrarea.

— Foarte sigur, domnule — răspunse el, trecînd pragul.

— Ah, dumneata ești, domnule ? făcu Colbert.

— Eu în persoană — replică mușchetarul cu sînge rece. Se pare că aveați în Menneville un mic dușman, da ?

— Nu eu aveam un dușman, domnule — răspunse Colbert — ci regele.

„De două ori ticălos ! își spuse în sinea lui d'Artagnan. Faci pe trufașul și pe fățarnicul cu mine..." Apoi cu glas tare:

— Ei bine, sînt foarte fericit că am putut să fac un serviciu atît de mare regelui ; veți binevoi să i-o spuneți maiestății sale, domnule intendent ?

— Ce fel de însărcinare îmi dai și ce mă rogi să-i spun, domnule ? Fii mai lămurit, te rog — zise Colbert cu o voce acră și plină de o dușmănie nemărturisită.

— Nu vă dau nici o însărcinare — răspunse d'Artagnan cu calmul acela care nu-i părăsește niciodată pe batjocoritori. Mă gîndeam doar că vă va fi mai ușor să vestiți pe maiestatea sa că eu sînt acela care, aflîndu-mă din întîmplare

acolo, i-am făcut de petrecanie lui Menneville şi am repus lucrurile în bună rînduială.

Colbert făcu ochii mari şi-l întrebă din privire pe şeful paznicilor.

— Da, e adevărat — spuse acesta — că domnul a fost salvatorul nostru.

— De ce nu-mi spui, domnule, c-ai venit să-mi povesteşti despre toate acestea ? zise Colbert cu o anumită invidie. Totul s-ar fi lămurit, şi mai ales spre binele dumitale, nu al altuia.

— Vă înşelaţi, domnule intendent, nici prin gînd nu mi-a trecut să vin aici ca să povestesc despre toate acestea.

— E totuşi o ispravă frumoasă, domnule.

— Oh — rosti muşchetarul cu nepăsare — sînt atît de obişnuit cu aşa ceva, că nu mă mai încîntă.

— Atunci cărui scop îi datorez cinstea de a primi vizita dumitale ?

— Foarte simplu, următorului : regele mi-a poruncit să vin să vă caut.

— Ah — murmură Colbert, recăpătîndu-şi cutezanţa, întrucît văzu că d'Artagnan scosese o hîrtie din buzunar — ai venit să-mi ceri bani, desigur ?

— Foarte sigur, domnule.

— Fii bun, te rog, şi aşteaptă, domnule, să termin raportul paznicilor.

D'Artagnan se răsuci pe călcîie, fără nici o solemnitate, şi pomenindu-se iarăşi în faţa lui Colbert după această primă învîrtitură, îl salută aşa cum ar fi făcut-o Arlechin însuşi ; apoi, cu o a doua învîrtitură, se îndreptă spre uşă, cu un pas apăsat.

Colbert fu uimit de această făţişă împotrivire, cu care nu era obişnuit. De regulă, oamenii de spadă, atunci cînd veneau la el, aveau o nevoie atît de mare de bani, încît nu-şi pierdeau răbdarea chiar dacă ar fi aşteptat pînă cînd picioarele lor ar fi prins rădăcini în lespezile de marmură. D'Artagnan se va duce oare la rege ? Se va plînge că a fost primit rău sau va povesti acolo isprava sa ? Iată ceva ce dădea de gîndit ! În orice caz, momentul era rău ales ca să-l dea afară pe d'Artagnan, fie că venea din partea regelui, fie că venea dintr-a lui proprie. Muşchetarul făcuse un prea mare serviciu, şi-l făcuse prea de curînd, ca să poată fi

uitat atît de repede. De aceea, Colbert se gîndi că e mai bine să treacă peste orice mîndrie şi să-l cheme înapoi.

— Hei, domnule d'Artagnan — strigă el — ce, vrei să mă părăseşti aşa ?

D'Artagnan întoarse capul.

— Şi de ce nu ? răspunse el foarte liniştit. Nu mai avem nimic să ne spunem, mi se pare.

— Dar parcă aveai de încasat nişte bani, parcă aveai o ordonanţă ?

— Eu ? Cîtuşi de puţin, scumpe domnule Colbert.

— Dar, în sfîrşit, domnule, ai un bon ! Şi după cum dumneata scoţi spada şi te lupţi pentru rege atunci cînd ţi se cere, tot aşa şi cu plătesc atunci cînd mi se prezintă o ordonanţă. Dă-o încoace !

— În zadar, scumpe domnule Colbert — zise d'Artagnan, care se bucura în sinea lui de fîstîceala lui Colbert — acest bon a fost plătit.

— Plătit ? De cine ?

— De intendentul superior.

Colbert păli.

— Lămureşte-mă atunci — rosti el cu o voce înăbuşită — dacă ai fost plătit, pentru ce-mi mai arăţi această hîrtie ?

— Ca urmare a consemnului de care chiar dumneavoastră vorbeaţi adineauri cu atîta înţelegere, scumpe domnule Colbert ; regele mi-a spus să încasez un sfert din suma pe care a avut bunăvoinţa să mi-o dăruiască...

— De la mine ?... întrebă Colbert.

— Nu tocmai. Regele mi-a zis aşa : „Du-te la domnul Fouquet ; dacă intendentul superior nu va avea din întîmplare bani, atunci te vei duce la domnul Colbert".

Faţa lui Colbert se înseninâ pentru o clipă ; dar bietul său chip era asemenea cerului pe timp de furtună, aci luminos, aci întunecat ca noaptea, după cum e brăzdat de fulgere sau acoperit de nori.

— Şi... se găseau bani la intendentul superior ? întrebă el.

— Da, şi încă din belşug — răspunse d'Artagnan... Cred asta, întrucît domnul Fouquet, în loc să-mi plătească sfertul de cinci mii de livre...

— Un sfert de cinci mii de livre ! exclamă Colbert, uimit, cum fusese şi Fouquet, de mărimea unei sume destinată

să plătească serviciul unui soldat. Asta înseamnă o soldă de douăzeci de mii de livre!

— Chiar atît, domnule Colbert. Drace, dumneavoastră socotiţi întocmai ca răposatul Pitagora; da, douăzeci de mii de livre.

— De zece ori leafa unui intendent de finanţe! Primeşte felicitările mele — zise Colbert cu un zîmbet veninos.

— Oh — răspunse d'Artagnan — regele şi-a cerut iertare că-mi dă atît de puţin; de aceea, mi-a făcut făgăduiala că va îndrepta lucrurile mai tîrziu, cînd va fi bogat... Dar să sfîrşesc, sînt foarte grăbit...

— Da, şi cu toate temerile regelui, zici că intendentul superior ţi-a plătit?

— Aşa precum, în ciuda aşteptărilor regelui, dumneavoastră aţi refuzat să-mi plătiţi.

— Eu n-am refuzat, domnule! Te-am rugat doar să aştepţi puţin. Şi zici că domnul Fouquet ţi-a plătit cele cinci mii de livre?

— Da, ceea ce aţi fi făcut şi dumneavoastră; ba chiar mai mult... El a făcut mai mult decît atît, scumpe domnule Colbert.

— Şi ce-a făcut anume?

— Mi-a numărat, foarte binevoitor, întreaga sumă, spunînd că pentru rege vistieria e totdeauna plină.

— Întreaga sumă? Domnul Fouquet ţi-a numărat douăzeci de mii de livre, în loc de cinci mii?

— Da, domnule.

— Şi pentru ce a făcut asta?

— Ca să mă scutească de încă trei vizite la intendenţa superioară; aşa că am cele douăzeci de mii de livre aici, în buzunar, toate în aur nou-nouţ. Vedeţi dar că pot să plec liniştit, nemaiavînd nici o treabă cu dumneavoastră şi trecînd pe aici numai aşa, de formă.

Şi d'Artagnan se bătu rîzînd peste buzunare, descoperindu-şi în faţa lui Colbert treizeci şi doi de dinţi albi şi puternici, ca dinţii unui om de douăzeci şi cinci de ani, dinţi ce păreau să spună: „Dă-ne treizeci şi doi de mici Colberţi, şi-i vom păpa cu o mare poftă".

Şarpele e tot aşa de îndrăzneţ ca şi leul, uliul tot aşa de curajos ca şi vulturul, asta nu se poate contesta. Dar pînă şi animalele ce se numesc fricoase sînt cutezătoare

atunci cînd e vorba să se apere. Colbert nu se sperie de cei treizeci şi doi de dinţi ai lui d'Artagnan ; se încruntă, apoi, deodată, zise :

— Domnule, ceea ce a făcut domnul intendent superior, n-avea dreptul s-o facă.

— Ce vreţi să spuneţi ? rînji d'Artagnan.

— Spun că borderoul dumitale... Vrei să-mi arăţi, dacă eşti bun, borderoul dumitale ?

— Foarte bucuros ; iată-l.

Colbert apucă hîrtia cu o grabă pe care muşchetarul o remarcă nu fără nelinişte şi mai ales cu o anumită părere de rău că i-o dăduse.

— Ei bine, domnule — vorbi Colbert — ordonanţa regală sună aşa : „La prezentare, dispun să fie plătită domnului d'Artagnan suma de cinci mii de livre, formînd un sfert din solda pe care i-am stabilit-o".

— Aşa scrie, într-adevăr — zise d'Artagnan, căutînd să pară calm.

— Ei bine, regele nu-ţi datorează decît cinci mii de livre ; pentru ce ţi s-a dat mai mult ?

— Fiindcă se găseau bani mai mulţi şi fiindcă a vrut să-mi dea mai mult ; asta nu priveşte pe nimeni.

— E firesc — răspunse Colbert cu o trufaşă izbîndă — ca dumneata să nu cunoşti legile contabilităţii ; dar, domnule, cînd ai de plătit o mie de livre, ce faci ?

— N-am avut niciodată de plătit o mie de livre — replică d'Artagnan.

— Mă rog... — rosti Colbert mînios — mă rog ; cînd ai de făcut o plată, plăteşti numai atît cît trebuie să plăteşti.

— Asta nu dovedeşte decît un lucru — zise d'Artagnan — că dumneavoastră aveţi socotelile dumneavoastră în contabilitate, pe cînd domnul Fouquet le are pe-ale sale.

— Ale mele, domnule, sînt cele bune.

— Nu zic nu.

— Şi dumneata ai primit ceea ce nu ţi se cuvenea.

Din privirea lui d'Artagnan ţîşni o scînteie.

— Ceea ce nu mi se cuvenea încă, vreţi să spuneţi, domnule Colbert ; căci dacă aş fi primit ceva ce nu mi se cuvenea de loc, atunci aş fi săvîrşit un furt.

Colbert nu socoti de cuviinţă să răspundă la această întorsătură dibace.

— Prin urmare, dumneata datorezi vistieriei publice cincisprezece mii de livre — zise el, sub imperiul unei mari aţîţări.

— Atunci o să mi le treceţi în cont — ripostă d'Artagnan cu ironia lui ascunsă.

— Nicidecum, domnule.

— Asta-i bună !... Nu cumva vreţi să-mi luaţi, tocmai dumneavoastră, trei din fişicurile mele ?

— Le vei înapoia dumneata însuţi vistieriei mele.

— Eu ? Ah, domnule Colbert, nici să nu vă gîndiţi...

— Regele are nevoie de banii săi, domnule.

— Iar eu, domnule, am nevoie de banii regelui.

— Fie ; dar îi vei da înapoi.

— Pentru nimic în lume ! Am auzit totdeauna spunîndu-se că în materie de contabilitate, cum ziceţi dumneavoastră, un casier bun nu mai ia înapoi ceea ce a dat o dată.

— Atunci, domnule, să vedem ce va spune regele, căruia am să-i arăt acest borderou, care dovedeşte că domnul Fouquet nu numai că plăteşte ce nu trebuie, dar nici nu păstrează măcar chitanţă asupra celor ce plăteşte.

— Ah, acum înţeleg, înţeleg, domnule Colbert, pentru ce mi-aţi înhăţat hîrtia aceea ! strigă d'Artagnan.

Colbert nu simţi întreaga ameninţare ce plutea în acest fel de a i se pronunţa numele.

— Ai să vezi mai tîrziu la ce poate folosi ea — ripostă el ridicînd ordonanţa între degete.

— Oh — strigă d'Artagnan, smulgînd hîrtia cu o mişcare iute — înţeleg prea bine, domnule Colbert, aşa că nu mai e nevoie să aştept ca să văd ce are să se întîmple.

Şi vîrî în buzunar hîrtia pe care o prinsese din zbor.

— Domnule, domnule ! ţipă Colbert. Ce înseamnă violenţa asta ?...

— Înseamnă că trebuie să fiţi cu băgare de seamă la purtările unui soldat — răspunse muşchetarul. Primiţi respectuoase sărutări de mîini, domnule Colbert !

Şi ieşi rîzînd în nasul viitorului ministru.

— Acest om va ajunge să mă adore — murmură el. Păcat numai că mă sileşte să nu-mi fie pe plac !

LXV

FILOZOFIA INIMII ŞI A SPIRITULUI

Pentru un om care trecuse prin împrejurări şi mai grele, poziţia lui d'Artagnan faţă de Colbert nu putea stîrni decît rîsul. D'Artagnan nu pierdu deci prilejul de a se distra, rîzînd pe socoteala domnului intendent tot drumul din strada Neuve-des-Petits-Champs pînă în strada Lombarzilor. Calea era lungă, aşa că muşchetarul rîse pînă se sătură.

Rîdea încă în clipa cînd Planchet îl întîmpină, rîzînd şi el, în pragul casei sale. Căci Planchet, de cînd se întorsese patronul său, de cînd primise săculeţul cu guinee englezeşti, îşi trecea partea cea mai mare a timpului făcînd ceea ce făcuse de unul singur d'Artagnan pe drumul dintre strada Neuve-des-Petits-Champs şi strada Lombarzilor.

— Ai sosit, scumpul meu stăpîn? îl primi el pe d'Artagnan.

— Nu, dragă prietene — răspunse muşchetarul. Va trebui să plec foarte curînd, adică voi mînca, mă voi culca, voi dormi cinci ceasuri şi în zorii zilei mă voi arunca în şa... I-aţi dat calului meu o raţie şi jumătate pe ziua de azi?

— Eh, dragă stăpîne — răspunse Planchet — ştii foarte bine că acest cal e podoaba casei, că vînzătorii mei îl sărută toată ziua şi-i dau să mănînce zahăr, alune şi pesmeţi din prăvălia mea. Mă întrebi dacă şi-a primit porţia de ovăz? Întreabă-mă mai bine cum de n-a crăpat pînă acum de zece ori, de atîta mîncare.

— Bine, Planchet, bine. Atunci să trec la ale mele. Masa?

— E gata: o friptură în aburi, un vin alb, raci şi cireşe proaspete. Ceva nou, stăpîne.

— Eşti un om tare bun, Planchet; să mîncăm deci, şi să mă culc.

În timpul cinei, d'Artagnan observă că Planchet îşi freca mereu fruntea, ca pentru a uşura naşterea unei idei cuibărite în fundul creierului său. Îl învălui cu o privire

drăgăstoasă pe acest vrednic tovarăş al hoinărelilor lui de odinioară şi, ciocnindu-şi paharul cu al lui, îi zise :

— Haide, prietene Planchet, haide, dă-i drumul, nu te mai chinui atît ! La dracu, spune-mi verde-n faţă ce-ai de spus, că atunci ai să-mi spui repede.

— Iată ! murmură Planchet. Dumneata îmi pari că te pregăteşti să pleci iar în vreo călătorie.

— Nu zic nu.

— Ţi s-a mai năzărit iar ceva ?

— E cu putinţă, Planchet.

— Şi e nevoie de un nou capital pentru asta ? Eu pun la bătaie cincizeci de mii de livre pentru ideea pe care o coci acum.

Şi, spunînd acestea, Planchet îşi frecă mîinile una de alta cu repeziciunea pe care o dă o mare bucurie.

— Planchet — răspunse d'Artagnan — toate bune, de n-ar fi o singură durere.

— Care ?

— Ideea nu-i a mea... Aşa că nu pun nimic la bătaie pentru ea.

Aceste vorbe smulseră un oftat adînc din inima lui Planchet. Dîrză sfătuitoare e zgîrcenia ! Ea pune stăpînire pe om aşa cum a făcut Satana cu Isus pe munte, şi după ce i-a arătat o dată unui nenorocit toate bogăţiile pămîntului, poate să se odihnească în linişte, ştiind că şi-a lăsat tovarăşa sa, lăcomia, să-i roadă acestuia inima mai departe.

Planchet gustase bogăţia fără trudă, şi acum nu se mai putea opri pe calea poftelor sale ; dar cum avea o inimă bună, cu tot nesaţul lui, şi cum ţinea foarte mult la d'Artagnan, nu se putu împiedica să-i dea mii de poveţe, unele mai binevoitoare decît altele. Nu i-ar fi părut rău dacă ar fi putut smulge măcar o fărîmă din taina pe care o ascundea aşa de bine stăpînul său ; dar vicleşuguri, prefăcătorii, poveţe, curse, totul fu în zadar : d'Artagnan nu lăsă să-i scape nimic.

Şi seara trecu astfel. După cină, d'Artagnan îşi pregăti bagajul ; dădu o raită pe la grajd, îşi mîngîie calul, cercetîndu-i potcoavele şi pipăindu-i picioarele ; apoi, după ce-şi mai numără o dată banii, se întinse în pat, unde, întrucît dormea ca la douăzeci de ani, fiindcă n-avea nici griji, nici

mustrări de cuget, închise pleoapele la cinci minute după ce stinsese lampa.

Multe întîmplări ar fi putut, totuşi, să-l ţină treaz. Gîndurile i se învîrteau în cap, îşi făcea tot felul de planuri, şi d'Artagnan era un om care punea mare preţ pe preziceri ; dar cu acea neclintită nepăsare care, cînd e vorba de norocul şi izbînda oamenilor de acţiune, face mai mult decît geniul, el amînă pentru a doua zi rînduiala gîndurilor, de teamă, îşi spunea, să nu fie prea obosit acum.

Zorile se iviră. Strada Lombarzilor îşi avu partea ei din mîngîierile aurorei cu degete trandafirii, şi d'Artagnan se sculă din pat o dată cu aurora. Avu grijă să nu trezească pe nimeni, îşi luă bagajul la subsuoară, coborî scara fără să facă să scîrţîie nici o treaptă, fără să tulbure nici una din sforăiturile ce răsunau din pod pînă în pivniţă, apoi, după ce puse şaua pe cal, închise uşa grajdului, ieşi pe poartă şi porni la pas în călătoria sa din Bretania.

Avusese dreptate să nu se gîndească în ajun la toate treburile politice şi diplomatice care-i frămîntau mintea, căci, dimineaţa, în răcoarea şi lumina dulce a răsăritului, îşi simţea gîndurile ţîşnindu-i din creier mult mai limpezi şi mai rodnice.

Mai întîi trecu prin faţa casei lui Fouquet şi aruncă într-o cutie mare, cu gura căscată, de la poarta intendentului superior, pîrlitul de borderou pe care în ajun îl smulsese cu atîta greutate dintre degetele strîmbe ale intendentului. Închis într-un plic cu adresa lui Fouquet, borderoul nu fusese nici măcar bănuit de Planchet, care, în materie de ghicit, îi întrecea chiar şi pe Calchas [1] sau pe Apolo Pitianul [2].

D'Artagnan îi înapoie deci chitanţa lui Fouquet, fără să-şi pătezc cinstea şi fără să-şi aducă de aici înainte vreo

[1] Ghicitor grec, care l-a însoţit pe Agamemnon la asediul Troiei, ordonînd sacrificarea Ifigeniei şi dînd ideea construirii calului de lemn. S-a sinucis întrucît a fost înlăturat de Mopsus, care i-a luat locul în arta ghicitului.

[2] Apolo era, pe lîngă zeul luminii şi al artelor, şi zeul ghicitului, al prezicerilor. Avea la Delfi un sanctuar şi un oracol vestit. Numele de Apolo Pitianul i se trage de la omorîrea uriaşului şarpe Piton, pe muntele Parnas.

mustrare de cuget. Şi după ce îndeplini această restituire, fără nici o bătaie de cap, îşi zise :

„Acum, să sorbim din plin aerul dimineţii, să fim cu cugetul împăcat, să ne umplem de sănătate, să-l lăsăm şi pe Zefir al nostru să răsufle în voie, să-şi umfle coastele ca şi cum ar vrea să înghită o emisferă şi să ne arătăm foarte dibaci în micile noastre socoteli.

E timpul — urmă d'Artagnan — să ne facem un plan de luptă şi, după metoda domnului de Turenne, al cărui cap mare e plin de tot felul de idei bune, înaintea planului de luptă, e bine să întocmim cîte un portret cît mai apropiat de adevăr al generalilor din tabăra adversă, cu care vom avea de furcă.

Înaintea tuturor, ne apare domnul Fouquet. Cine e domnul Fouquet ? Domnul Fouquet — îşi răspundea lui însuşi d'Artagnan — e un bărbat chipeş, foarte îndrăgit de femei ; un om cu inima largă, foarte iubit de poeţi ; un om de spirit, foarte clevetit de secături. Eu nu sînt nici femeie, nici poet, nici secătură ; aşadar, nici nu-l iubesc, nici nu-l urăsc pe domnul intendent superior ; mă aflu exact în aceeaşi poziţie în care se afla domnul de Turenne cînd voia să cîştige bătălia Dunelor : nu-i ura pe spanioli, dar i-a snopit în bătăi. Nu, nu. Există o altă pildă şi mai bună, la dracu ! Sînt în poziţia în care se afla domnul de Turenne cînd avea de-a face cu prinţul de Condé la Jargeau, la Gien şi în cartierul Saint-Antoine : nu-l ura pe domnul prinţ de Condé, e adevărat, dar se supunea regelui. Domnul prinţ de Condé e un bărbat fermecător, dar regele e rege ; Turenne a scos un oftat, i-a spus lui Condé «verişorul meu» şi i-a suflat armata.

Acum ce vrea regele ? Asta nu mă priveşte pe mine.

Ce vrea însă domnul Colbert ? Oh, asta e cu totul altceva ! Domnul Colbert vrea exact ceea ce nu vrea domnul Fouquet.

Şi-atunci, ce vrea domnul Fouquet ? Oh, oh ! Aici chestiunea e gravă : domnul Fouquet vrea tocmai ceea ce vrea şi regele."

Acest monolog încheiat, d'Artagnan începu să rîdă cu poftă, plesnind voios din biciuşcă. Apucase pe drumul cel mare şi mergea aşa înainte, speriind păsările în tufişuri şi ascultînd ludovicii care-i zornăiau în punga de piele la fie-

care săltare în şa; căci, să o mărturisim, de cîte ori d'Artagnan se afla în astfel de împrejurări, nu duioşia era slăbiciunea care să-l stăpînească cel mai mult.

— Fie! zise el. Expediţia nu e din cale-afară de primejdioasă, şi călătoria asta a mea se poate asemui cu acea piesă pe care domnul Monck m-a dus să o văd la Londra şi care se cheamă, dacă nu mă înşel: *Mult zgomot pentru nimic!*

LXVI

CĂLĂTORIE

Era pentru a cincizecea oară poate, din ziua în care am început istorisirea de faţă, cînd acest om cu inima de bronz şi muşchii de oţel îşi părăsea casa şi prietenii, totul, în sfîrşit pentru a se duce să-şi caute în lume norocul şi moartea. Una, adică moartea, se retrăsese totdeauna din calea lui, ca şi cum i-ar fi fost teamă de el; celălalt, adică norocul, abia de o lună numai se aliase într-adevăr cu dînsul.

Cu toate că nu era un mare filozof, în genul lui Epicur sau în genul lui Socrate, era totuşi un spirit puternic, avînd practica vieţii şi a gîndirii. Nimeni nu e viteaz, nimeni nu e îndrăzneţ, nimeni nu e îndemînatic, aşa cum era d'Artagnan, fără să fie în acelaşi timp şi puţin visător. Îşi însuşise deci, ici şi colo, cîte o frîntură din cugetările domnului de La Rochefoucauld [1], vrednice de a fi aşternute în latineşte de către domnii de la Port-Royal, şi culesese, la întîmplare, trăind în preajma lui Athos şi a lui Aramis, multe înţelep-

[1] François, duce de la Rochefoucauld, cel mai ilustru membru a unei vechi familii de nobili francezi, a jucat un rol important în timpul Frondei şi a asistat la luptele din cartierul Saint-Antoine, unde un foc de armă l-a orbit pe loc. Ultimii ani ai vieţii şi i-a petrecut la curte. A rămas în istoria literară datorită unui cunoscut volum de *Maxime*.

ciuni din Seneca şi din Cicero, tălmăcite de aceştia în franţuzeasca lor şi aplicate la nevoile vieţii de toate zilele.

Disprețul față de bogăție pe care gasconul nostru îl socotise ca un articol de crez în timpul primilor treizeci şi cinci de ani ai vieţii lui, rămăsese multă vreme pentru el articolul prim al unui cod al bravurii: „Art. I — zicea el: Eşti brav, pentru că nu ai nimic; nu ai nimic, pentru că disprețuieşti bogăția".

Astfel, urmînd aceste principii, care, după cum am spus, îndrumaseră primii treizeci şi cinci de ani ai vieţii lui, d'Artagnan nu se îmbogăţise înainte de vreme, astfel încît să trebuiască să-şi pună întrebarea dacă, în pofida bogăţiei sale, mai rămăsese încă brav. Întrebarea la care, pentru oricine în afară de d'Artagnan, întîmplările din Piaţa Grevei i-ar fi putut ţine loc de răspuns. Mulţi alţii s-ar fi declarat mulţumiţi cu asta; d'Artagnan însă era atît de brav, încît se întreba cu toată sinceritatea şi cu toată limpezimea de cuget dacă era cu adevărat brav.

Bunăoară, la acestea: „Dar mi se pare că am fost destul de iute şi m-am luptat destul de frumos în Piaţa Grevei, ca să fiu mulţumit în privinţa bravurii mele", d'Artagnan îşi răspundea lui însuşi: „Toate bune, căpitane, dar ăsta nu e un răspuns. Am fost brav în ziua aceea numai fiindcă îmi dăduseră foc la casă, şi o sută, ba chiar o mie de oameni sînt gata să facă rămăşag cu unul singur că, dacă domnii aceia din răscoală n-ar fi avut această nefericită idee, planul lor de atac ar fi izbutit pe de-a-ntregul, sau cel puţin n-aş fi fost eu acela care să mă amestec în treaba lor. Acum ce-ar mai putea născoci împotriva mea? Nu am nici casă de ars în Bretania, nici comoară de care să mă tem că-mi va fi jefuită. Nu! Însă am pielea mea; această preţioasă piele a domnului d'Artagnan, care face mai mult decît toate casele şi decît toate comorile din lume; această piele la care ţin mai mult ca la orice, fiindcă este, orice s-ar zice, învelişul unui trup care închide în el o inimă foarte caldă şi foarte bucuroasă să bată şi, prin urmare, să trăiască. Deci, vreau să trăiesc, şi de fapt trăiesc mai bine, mai din plin, de cînd sînt un om bogat. Cine dracu spunea că banul îţi strică viaţa? Nu e de loc adevărat, pe sufletul meu! Mi se pare, dimpotrivă, că de astă dată sorb o cantitate îndoită de aer şi de soare. Drace, ce-ar fi oare dacă mi-aş

dubla averea pe care o am acum, şi dacă, în loc de această biciuşcă, pe care o ţin în mînă, aş purta vreodată bastonul de mareşăl? Nu ştiu dacă s-ar mai găsi atunci destul aer şi soare pentru unul ca mine!

La urma urmei, ăsta nu-i un vis searbăd; cine dracu s-ar putea împotrivi dacă regele m-ar face duce sau mareşal, aşa cum părintele său, Ludovic al XIII-lea, l-a făcut duce şi general pe Albert de Luynes[1]? Nu sînt oare tot atît de brav şi pe deasupra mai deştept decît neghiobul de Vitry[2]?... Ah, iată, pe drept cuvînt, ce s-ar putea împotrivi la ridicarea mea în rang: sînt prea deştept.

Din fericire, dacă e o dreptate pe lumea asta, norocul ce mă însoţeşte vine să înlocuiască ceea ce nu mi s-a dat încă. El îmi datorează, nu încape vorbă, o răsplătire pentru tot ceea ce am făcut eu pentru Ana de Austria şi o despăgubire pentru tot ce n-a făcut ea pentru mine. Aşadar, în ceasul de faţă, iată-mă în bune legături cu un rege, şi mai ales cu un rege care pare să vrea să domnească de-adevărat. Ţie-l Dumnezeu pe această binecuvîntată cale! Căci, dacă vrea să domnească, are nevoie de mine, şi dacă are nevoie de mine, va trebui să-mi dea ceea ce mi-a făgăduit: căldură şi lumină! Dacă ar fi să fac o asemănare, merg astăzi aşa cum mergeam şi altădată: de la nimic, la tot! Atît doar, că nimicul de azi este totul de altădată; în viaţa mea din prezent nu s-a petrecut decît această mică schimbare.

Şi-acum, hai să-i dăm şi inimii ce i se cuvine, fiindcă am pomenit mai adineauri de ea... Însă, pe legea mea, am pomenit de ea numai ca să n-o uit".

Şi gasconul îşi duse mîna la piept, ca şi cum ar fi căutat cu tot dinadinsul locul inimii.

— Ah, nefericitule! murmură el, zîmbind cu amărăciune. Ah, biată făptură, trăseseşi o clipă nădejde că n-ai inimă, şi iată că ai una, curtean nepriceput ce eşti, şi încă una dintre cele mai primejdioase. Ai o inimă care bate în

[1] Charles d'Albert de Luynes, descendent al unei familii provensale, favoritul lui Ludovic al XIII-lea, căruia i-a fost foarte devotat, a primit din partea acestuia titlul de generalisim al Franţei.

[2] Nicolas Vitry, căpitan al gărzilor lui Ludovic al XIII-lea, a fost făcut marchiz, apoi duce de Vitry şi numit mareşal al Franţei.

favoarea domnului Fouquet. Dar ce este domnul Fouquet, totuşi, atunci cînd e vorba de rege ? Un conspirator, un adevărat conspirator, care nu şi-a dat măcar osteneala de a se feri să-ţi arate că urzeşte o conspiraţie ; altfel, ce armă bună ai avea tu împotriva lui, dacă bunăvoinţa şi spiritul său n-ar fi vîrît această armă într-o teacă de aur !

Răscoală cu mînă armată !... Căci, ce mai, asta e, domnul Fouquet a făcut o răscoală cu mînă armată. Astfel, în timp ce regele doar îl bănuieşte pe domnul Fouquet de o răzvrătire mută, eu ştiu, eu pot dovedi că domnul Fouquet a pus să se verse sîngele oamenilor regelui. Şi acum să vedem : ştiind bine toate astea şi tăinuindu-le, ce mai vrea această inimă atît de miloasă, după purtarea atît de binevoitoare a domnului Fouquet, după un avans de cincisprezece mii de livre, după un diamant de o mie de pistoli şi după un surîs în care se strecurau în egală măsură şi amărăciune, şi bunele gînduri ? Tăcînd, îi salvez viaţa. Acum sper — continuă muşchetarul — că această pîrdalnică de inimă va păstra tăcerea şi că în felul acesta şi-a încheiat socotelile cu domnul Fouquet. Aşadar, de aici încolo regele este soarele meu, şi întrucît inima mea nu mai are nici o îndatorire faţă de domnul Fouquet, vai de cel ce se va pune în faţa soarelui meu ! Înainte, pentru maiestatea sa Ludovic al XIV-lea, înainte !

Aceste gînduri erau singurele piedici ce puteau să încetinească mersul lui d'Artagnan. Odată terminate însă, el îşi îndemnă calul să grăbească pasul.

Dar, oricît de straşnic ar fi fost Zefir, el nu putea să margă necontenit. A doua zi de la plecarea din Paris, fu lăsat la Chartres, la un hangiu din oraş, care era un vechi prieten al lui d'Artagnan. Apoi, de aici încolo, muşchetarul călători pe cai de poştă. Mulţumită acestui mijloc de drumeţie, străbătu toată distanţa dintre Chartres şi Châteaubriant. În acest din urmă oraş, încă destul de îndepărtat de coastă pentru ca nimeni să nu-l bănuiască pe d'Artagnan c-ar avea de gînd să ajungă la mare, şi destul de depărtat de Paris pentru ca nimănui să nu-i dea prin cap că el ar veni de acolo, mesagerul maiestăţii sale Ludovic al XIV-lea, pe care d'Artagnan îl numise soarele său, fără a se gîndi că acela care nu era deocamdată decît o palidă stea pe cerul regalităţii îşi va face într-o zi din acest astru emblema sa,

mesagerul regelui Ludovic al XIV-lea, spunem, se lipsi de caii de poştă şi cumpără o mîrţoagă la care nu se uita nimeni, una din acele gloabe de care niciodată un ofiţer de cavalerie nu şi-ar fi îngăduit să se apropie, de teamă să nu se facă de rîs. Cu excepţia părului de la coamă şi coadă, această nouă pricopseală îi amintea lui d'Artagnan faimoasa iapă portocalie cu care, sau mai bine zis pe care îşi făcuse el intrarea în lume.

Trebuie să spunem însă că, din clipa cînd încălecă pe acest nou cal, cel care călărea nu mai era d'Artagnan, ci un om oarecare, îmbrăcat într-un surtuc fumuriu, cu nădragi cafenii, părînd să fie ceva între un preot şi un laic ; ceea ce îl apropia îndeosebi de biserică era că îşi pusese pe cap o tichie de catifea roasă, iar peste tichie, o pălărie mare, neagră, cu borurile largi ; nici vorbă de spadă ; avea însă o scurtătură de lemn agăţată cu o sfoară de încheietura mîinii, care-i putea sluji, la nevoie, ca ajutor unui pumnal gros de un lat de mînă pe care-l ţinea ascuns sub pulpana mantalei. Mîrţoaga cumpărată de la Châteaubriant întregea deosebirea. Se numea, sau mai bine zis d'Artagnan o botezase Nevăstuica.

„Dacă din Zefir am făcut Nevăstuică — îşi zise d'Artagnan — atunci şi eu trebuie să-mi schimb numele într-un diminutiv oarecare. Deci, în loc de d'Artagnan, voi fi Agnan, scurt ; asta ca să se potrivească mai bine cu surtucul fumuriu, cu pălăria rotundă şi cu tichia răpănoasă."

Domnul Agnan călători deci, fără prea mari zdruncinături, călare pe Nevăstuică ; aceasta mergea în buestru, ca un cal cu adevărat sprinten, şi, cu tropăiturile sale mărunte, făcea voinicește douăsprezece leghe pe zi, datorită celor patru picioare subţiri ca nişte fuse, cărora priceperea îndelungată a lui d'Artagnan le preţuise vînjoşia şi siguranţa sub părul des ce le acoperea.

Pe drum, călătorul îşi făcea anumite însemnări, cerceta ţinutul aspru şi rece pe care-l străbătea, căutînd mereu un pretext cît mai demn de crezare de a ajunge la Belle-Isle-en-Mer şi de a vedea totul, fără să stîrnească nici o bănuială. În felul acesta, el se putu încredinţa de însemnătatea pe care o căpăta evenimentul pe măsură ce se apropia de ţintă.

În acest colţ depărtat de ţară, în acest vechi ducat al Bretaniei, care pe atunci nu era francez, după cum nu este

încă nici astăzi [1], poporul nu știa de regele Franței. Și nu numai că nu știa, dar nici nu voia să știe. Un fapt, unul singur, era vădit pentru poporul de aici, în ceea ce privește valul politic : vechii duci nu mai guvernau de mult, așa că tronul era gol ; nimic mai mult. În locul ducelui suveran, seniorii în rasă călugărească domneau fără limite. Iar mai presus de acești seniori se afla Dumnezeu, care n-a fost niciodată dat uitării în Bretania. Printre acești suverani de castel și clopotniță, cel mai puternic, cel mai bogat și cu deosebire cel mai popular era domnul Fouquet, seniorul de la Belle-Isle.

Chiar în ținut, chiar în însăși această insulă misterioasă, legendele și tradițiile îi întăreau renumele. Nu oricine putea să ajungă acolo. Insula, cu o întindere de șase leghe în lungime și șase în lărgime, era o proprietate seniorială, de care multă vreme poporul nu se atinsese, apărată fiind de numele de Retz [2], atît de temut prin partea locului. La puțină vreme după ridicarea acestui senioriat la rangul de marchizat de către Carol al IX-lea, Belle-Isle a trecut în stăpînirea domnului Fouquet.

Faima insulei nu dăinuia însă de ieri ; numele ei, sau mai bine zis calificația sa, mergea pînă în trecutul cel mai îndepărtat ; cei vechi o numeau Kalonèse, după două cuvinte grecești care înseamnă insulă frumoasă. Astfel, cu o mie opt sute de ani mai înainte, ea avusese, într-o altă limbă, același nume care-l avea și acum.

Această proprietate a domnului intendent superior însemna deci ceva, lăsînd la o parte poziția ei, căci se afla la șase leghe de coastele Franței, poziție ce-o făcea suverană în singurătatea mării, asemenea unei corăbii mărețe

[1] Această provincie franceză a fost multă vreme un ducat independent. După o primă alipire la coroana Franței prin căsătoria lui Carol al VIII-lea (1491) cu Ana de Bretania, a fost anexată definitiv în 1532, sub domnia lui Francisc I. Dar această alipire teritorială nu a însemnat și o unitate sufletească, și mult timp locuitorii acestei provincii — descendenți ai vechilor celți din insulele britanice — nu s-au socotit francezi. La această stare de lucruri se referă Al. Dumas în cele scrise mai sus.

[2] Gilles de Retz (sau Rais), mareșal al Franței (1404—1440), ale cărui crime și mîrșăvii i-au inspirat scriitorului Charles Perrault povestirea lui „Barbă-Albastră".

care ar dispreţui porturile şi şi-ar arunca ancorele, cu mîndric, în largul oceanului.

D'Artagnan află toate acestea, fără să arate nici un semn de mirare; el mai află de asemenea că mijlocul cel mai bun de a intra în vorbă cu cineva era să treacă prin La Roche-Bernard, oraş destul de însemnat, situat la gurile rîului Vilaine. Poate că acolo ar găsi şi o barcă. Iar dacă nu, străbătînd mlaştinile sărate, se va duce la Guérande sau la Croisic, unde va aştepta un prilej oarecare ca să treacă la Belle-Isle. Băgase de seamă, de altfel, de cînd plecase din Châteaubriant, că nimic nu era cu neputinţă pentru Nevăstuică sub îndrumarea domnului Agnan, şi nimic pentru domnul Agnan la îndemnurile Nevăstuicii. Se pregăti deci să se ospăteze cu o lişiţă şi cu o turtă de Bretania într-un han din La Roche-Bernard, şi ceru să i se aducă din pivniţă, pentru a stropi aceste două bunătăti bretone, un cidru care, de îndată ce-l puse pe limbă, îl făcu să se simtă mai breton decît un breton de baştină.

LXVII

CUM A FĂCUT D'ARTAGNAN CUNOŞTINŢĂ CU UN POET CARE IŞI ÎNGHEBASE O TIPARNIŢĂ SPRE A-ŞI TIPĂRI VERSURILE

Înainte de a se aşeza la masă, d'Artagnan căută, ca de obicei, să afle cîte ceva despre oamenii de pe aici; dar este o lege a curiozităţii că oricine vrea să descoasă pe alţii, trebuie să se lase mai întîi descusut el însuşi. Ca atare, se grăbi, cu dibăcia lui recunoscută, să intre în vorbă cu cineva de la hanul din La Roche-Bernard, care i-ar putea fi de folos în această privinţă.

Din întîmplare, tocmai se aflau în acea casă, la catul de sus, doi călători ce se pregăteau, ca şi el, să ia masa,

dacă nu începuseră cumva să mănînce chiar. D'Artagnan văzuse caii lor la grajd şi şeile în tinda hanului.

Unul era însoţit de un lacheu, vrînd să pară un personaj de vază ; două iepe de Perche, frumoase şi tinere, îi aduseseră pînă aici. Celălalt, mai puţin însemnat, drumeţ fără pretenţii, cu hainele ponosite şi pline de praf, cu cizmele tocite mai mult de mers pe jos decît din pricina scărilor de la şa, venise din Nantes într-o cărucioară trasă de un cal ce semăna atît de bine la culoare cu Nevăstuica, încît d'Artagnan ar fi putut să colinde o sută de leghe pînă să găsească o pereche mai bună pentru iapa lui. Cărucioara cu coviltir era încărcată de nişte pachete mari şi grele, înfăşurate în bucăţi vechi de pînză.

„Acest călător — îşi zise d'Artagnan — e de teapa mea. Mi se potriveşte, îmi convine. Trebuie ca şi eu să mă potrivesc cu el şi să-i convin. Domnul Agnan, cu surtucul fumuriu şi cu tichia roasă, nu se poate ruşina să stea la masă alături de domnul acesta cu încălţările tocite şi cu o mîrţoagă bătrînă."

Acestea zise, d'Artagnan îl chemă pe hangiu şi-i spuse să-i aducă sus, în odaia domnului cu înfăţişarea modestă, lişiţa, turta şi cidrul pe care le comandase. El însuşi, după ce urcă, în mînă cu o farfurie, scara de lemn ce ducea la odaie, începu să bată încet în uşă.

— Intră ! rosti necunoscutul.

D'Artagnan păşi pragul, cu gura larg deschisă de un zîmbet, ţinînd farfuria sub braţ, pălăria într-o mînă şi lumînarea în cealaltă.

— Domnule — zise el — iartă-mă, sînt, ca şi dumneata, un călător, nu cunosc pe nimeni în acest han şi am răul obicei de a mi se urî cînd mănînc singur ; în aşa fel că mîncarea mi se pare proastă şi nu-mi cade bine. Chipul dumitale, pe care l-am zărit adineauri, cînd ai coborît să ţi se desfacă stridiile, mi-a plăcut mult. Afară de asta, am băgat de seamă că ai un cal ce seamănă cu al meu, şi că hangiul, fără îndoială din pricina acestei asemănări, i-a legat la iesle pe amîndoi alături, iar ei par să se simtă foarte bine unul lîngă altul. Nu văd, dar, domnule, pentru ce stăpînii ar sta despărţiţi, de vreme ce caii lor se înţeleg aşa de bine. Drept aceea, am venit să-ţi cer să-mi faci plăcerea de a îngădui să mă aşez la masa dumitale. Nu-

mele meu este Agnan şi sînt, domnule, intendentul nevrednic al unui bogat senior care doreşte să cumpere nişte ocne de sare prin partea locului şi m-a trimis să-i cercetez viitoarele proprietăţi. În adevăr, domnule, aş vrea ca înfăţişarea mea să-ţi fie pe plac, aşa cum îmi este mie a dumitale, căci te ţin în mare cinste în inima mea, crede-mă.

Străinul, pe care d'Artagnan îl vedea acum întîia oară, întrucît la început abia dacă-l băgase în seamă, avea nişte ochi negri şi strălucitori, obrazul gălbejit, fruntea puţin încreţită de greutatea celor cincizeci de ani, o anumită naivitate în ansamblul trăsăturilor, dar multă agerime în privire.

„S-ar zice — gîndi d'Artagnan — că năzdrăvanul ăsta nu s-a slujit în viaţa lui decît de partea de sus a capului, adică numai de ochi şi de creier. Trebuie să fie om de ştiinţă ; gura, nasul, bărbia nu spun nimic la el."

— Domnule — răspunse cel a cărui făptură şi gînduri erau cîntărite astfel — prezenţa dumitale îmi face o deosebită cinste ; nu că mi s-ar urî ; am — adăugă el zîmbind — o tovărăşie ce-mi ţine totdeauna de urît ; dar, ce-are a face, mă simt fericit să stau cu dumneata.

Spunînd însă acestea, omul cu cizmele tocite aruncă o privire neliniştită pe deasupra mesei, de unde stridiile dispăruseră şi unde nu mai rămăsese decît o bucată de slănină sărată.

— Domnule — se grăbi să spună d'Artagnan — gazda îmi va aduce îndată o minunată pasăre friptă şi o straşnică turtă de Bretania.

D'Artagnan citise în privirea tovarăşului său, oricît de fugară ar fi fost ea, teama de a nu cădea pe mîna vreunui pleşcar. Şi nu se înşelase : căci de îndată ce-l auzi spunînd ce o să vină, trăsăturile omului cu înfăţişare sărăcăcioasă se înseninară. Într-adevăr, hangiul, ca şi cum ar fi ascultat la uşă, intră numaidecît în odaie cu bucatele anunţate.

Turta şi lişiţa rumenită fură puse alături de slănina afumată ; d'Artagnan şi comeseanul lui se salutară încă o dată, se aşezară faţă în faţă şi împărţiră frăţeşte şunca şi celelalte mîncăruri lăsate pe masă.

— Domnule — zise d'Artagnan — mărturiseşte că bun lucru e tovărăşia !

— Pentru ce? întrebă străinul cu gura plină.

— Ei bine, am să-ţi spun pentru ce — răspunse d'Artagnan.

Străinul îşi opri fălcile din mestecat, ca să poată auzi mai bine.

— Mai întîi — continuă d'Artagnan — în loc de o singură lumînare, pe care am avea-o fiecare, iată că avem două.

— Ai dreptate — zise străinul, uimit de marele adevăr ce sălăşluia în acesată constatare.

— Apoi, văd că dumitale îţi place să mănînci din turta mea, în timp ce mie îmi place să mănînc din slănina dumitale.

— Şi asta e adevărat.

— În sfîrşit, deasupra plăcerii de a avea mai multă lumină şi de a mînca fiecare după gustul său, eu pun plăcerea tovărăşiei.

— Într-adevăr, domnule, dumneata eşti un om plin de voioşie — zise cu încîntare necunoscutul.

— Aşa-i domnule, sînt voios ca toţi aceia care nu au nimic în cap. Oh, nu se poate spune acelaşi lucru despre dumneata — adăugă d'Artagnan — căci citesc în ochii dumitale un noian de gînduri.

— Ah, domnule...

— Haide, mărturiseşte un lucru.

— Ce anume?

— Că eşti un om învăţat.

— Eh, domnule...

— Ei?

— Aproape.

— Cum adică?

— Sînt autor.

— Ai văzut? strigă d'Artagnan, bătînd din palme de bucurie. Va să zică nu m-am înşelat! Ce minunăţie...

— Domnule...

— Ei ce? îl întrerupse d'Artagnan. Voi avea fericirea să petrec această noapte în tovărăşia unui autor, şi încă a unui autor celebru poate?

— Oh — făcu necunoscutul, roşindu-se — celebru, domnule, celebru nu e cuvîntul potrivit.

— Modest ! exclamă d'Artagnan visător. E modest ! Apoi, întorcîndu-se către străin, îl întrebă cu un accent de bruscă şovăială : Dar spune-mi cel puţin numele operelor dumitale, domnule, căci, dacă ai băgat de seamă, pe-al dumitale nu mi l-ai spus şi m-am văzut silit să caut a-ţi ghici îndeletnicirea.

— Mă numesc Jupenet, domnule — răspunse autorul.

— Frumos nume ! zise d'Artagnan. Frumos nume, pe cinstea mea, şi nu ştiu de ce, iartă-mi această grosolănie, dacă e vreuna, nu ştiu cum se face, dar mi se pare că am mai auzit rostindu-se acest nume undeva.

— Păi, am făcut versuri — spuse cu modestie poetul.

— Ei, atunci să ştii că mi le-a citit cineva.

— Am scris o tragedie.

— Poate că am şi văzut-o jucată.

Poetul se înroşi mai tare.

— Nu cred, pentru că versurile mele n-au fost încă tipărite.

— Ei bine, îţi spun, tragedia mi-a făcut, totuşi, cunoscut numele dumitale.

— Te înşeli şi de data asta, căci domnii comedianţi de la palatul Bourgogne [1] n-au vrut să mi-o primească — zise poetul cu un surîs a cărui taină numai anumite mîndrii o pot descifra.

D'Artagnan îşi muşcă buzele.

— Aşadar — urmă poetul — vezi, domnule, că eşti greşit în privinţa mea, întrucît, necunoscîndu-mă de loc, n-ai avut cum să auzi vorbindu-se de mine.

— Iată ceea ce mă miră. Numele de Jupenet mi se pare cu toate astea un nume frumos şi vrednic de a fi cunoscut, la fel ca şi acelea ale domnilor Corneille [2], Ro-

[1] Palatul Bourgogne a fost reşedinţa din Paris a ducilor cu acest nume, şi în special a lui Ioan fără frică, în timpul domniei lui Carol al VI-lea. Acest palat a fost dărîmat, în afara unui turn de formă curioasă, denumit Turnul lui Ioan fără frică. Acest turn a fost cedat, după 1548, unei trupe de actori, care, sub numele de *trupa de la palatul Bourgogne*, a constituit nucleul viitoarei Comedii Franceze.

[2] Pierre Corneille (1606—1684) este considerat părintele tragediei franceze. Cele mai cunoscute piese ale sale sînt : „Cidul", „Horaţiu", „Cinna", „Polyeucte" etc.

trou [1] sau Garnier [2]. Sper, domnule, că vei avea bunăvoinţă să-mi povesteşti pe scurt tragedia dumitale, puţin mai tîrziu, să zicem la sfîrşitul mesei. Va fi în loc de plăcintă, la dracu !... Ah, domnule, iertare, e o ocară ce-mi scapă de pe buze fiindcă o rosteşte mereu seniorul şi stăpînul meu. Îmi îngădui deci s-o folosesc uneori şi eu, căci mi se pare plină de duh. Îmi îngădui asta numai în lipsa stăpînului, bineînţeles, căci dacă el ar fi de faţă... Dar nu ţi se pare, domnule, că cidrul ăsta e îngrozitor ? Şi, poftim, oala are o formă atît de neregulată, că nici nu stă dreaptă pe masă.

— Dacă am sprijini-o ?

— Foarte bine, dar cu ce ?

— Cu cuţitul.

— Şi lişiţa cu ce-o vom mai tăia ? Sau te gîndeşti poate să nu te atingi de lişiţa mea ?

— Ba da.

— Ei bine, atunci...

— Aşteaptă.

Poetul se scotoci în buzunare şi scoase o bucăţică de fontă, lunguiaţă, dreptunghiulară, groasă cît buza castronului şi lungă aproape cît un deget. Dar abia apucă să o arate la lumină, că îndată, ca şi cum ar fi săvîrşit o mare nechibzuinţă, făcu o mişcare iute spre a o vîrî din nou în buzunar. D'Artagnan însă băgă de seamă asta... era un om căruia nu-i scăpa nimic. Întinse deci mîna spre bucăţica de fontă.

— Ei, dar frumos lucru ai în mînă — zise el. Se poate vedea ?

— Cum să nu — răspunse poetul, ce părea să cedeze prea repede după acea intenţie de mai înainte — de bună seamă că se poate vedea ; numai că, poţi să te uiţi oricît — adăugă el cu un fel de mîndrie — n-ai să ghiceşti la ce foloseşte, pînă ce nu-ţi voi spune eu.

D'Artagnan luă ca o mărturisire şovăielile poetului, ca şi faptul că se grăbise să bage la loc bucăţica de fontă pe care, cu o mişcare nechibzuită, o scosese din buzunar. De

[1] Jean de Rotrou (1609—1650), poet şi autor dramatic francez, creatorul unui mare număr de tragedii.

[2] Robert Garnier (1534—1590), poet dramatic francez, autorul a numeroase tragedii scrise într-un stil foarte viguros.

aceea, după ce atenţia îi fu atrasă asupra acestui punct, el îşi luă măsurile de prevedere cuvenite ce-i dădeau în orice situaţie prilejul de a fi superior celuilalt. De altminteri, orice ar fi vrut să spună domnul Jupenet, de la prima cercetare a obiectului acela, d'Artagnan îi şi înţelese rostul. Era o literă de tipar.

— Ghiceşti ce este ? întrebă poetul.

— Nu — răspunse d'Artagnan — pe cinstea mea, nu.

— Ei bine, domnule — zise meşterul Jupenet — această mică bucată de fontă e o literă de tipar.

— Nu mai spune !

— O majusculă.

— Iată, iată ! făcu d'Artagnan, căscîndu-şi ochii a mirare.

— Da, domnule, un J mare, prima literă a numelui meu.

— Şi zici că asta e o literă ?

— Da, domnule.

— Ei bine, am să-ţi mărturisesc un lucru.

— Ce anume ?

— Dar mai bine nu, căci e o prostie ceea ce vreau să-ţi spun.

— Ei, hai, spune — insistă meşterul Jupenet cu un aer ocrotitor.

— Ei bine, nu înţeleg de loc, dacă asta e o literă, cum se poate alcătui un cuvînt ?

— Un cuvînt ?

— Un cuvînt tipărit, da.

— E foarte uşor.

— Să vedem.

— Te interesează ?

— Nespus de mult.

— Ei bine, am să-ţi arăt cum. Aşteaptă.

— Aştept.

— Şi uită-te bine la ceea ce am să fac.

— Mă uit.

D'Artagnan părea, într-adevăr, că e numai ochi şi urechi. Jupenet mai scoase din buzunar vreo şapte sau opt bucăţele de fontă, însă mai mici.

— Ah, ah ! făcu d'Artagnan.

— Ce e ?

— Dar dumneata ai o tiparniță întreagă în buzunar. La dracu, e curios, într-adevăr !

— Nu-i așa ?

— Multe mai învață omul cînd călătorește, Doamne !

— În sănătatea dumitale ! zise Jupenet încîntat.

— Și într-a dumitale, la dracu, și într-a dumitale ! Dar, stai o clipă, nu cu cidru din ăsta. E o băutură îngrozitoare și nevrednică de un om care se adapă la Hipocrena [1] ; mi se pare că așa-i spuneți, dumneavoastră, poeții, fîntînii la care vă potoliți setea.

— Da, domnule, așa se numește fîntîna noastră, e adevărat. Numele vine de la două cuvinte grecești : *hipos*, care înseamnă cal... și...

— Domnule — îl întrerupse d'Artagnan — am să-ți dau să bei o licoare care vine de la un singur cuvînt franțuzesc, dar care, pentru asta, nu înseamnă că e mai proastă, și anume de la cuvîntul strugure. Cidrul ăsta mă leșină și mă umflă în același timp. Dă-mi voie să-l întreb pe hangiu dacă n-are niscaiva sticle de Beaugency sau din valea Ceran-ului, pitite printre bîrnele din pivnița lui.

Într-adevăr, hangiul, chemat, se ivi numaidecît.

— Domnule — îi spuse atunci poetul lui d'Artagnan — ia seama, nu vom avea timp să bem vinul, afară dacă nu ne vom grăbi, căci eu vreau să mă folosesc de reflux și să iau corabia.

— Ce corabie ? întrebă d'Artagnan.

— Corabia care pleacă spre Belle-Isle.

— A, spre Belle-Isle ? făcu mușchetarul. Bun !

— Eh, aveți destul timp, domnule — zise hangiul, destupînd sticla — corabia pleacă abia peste un ceas.

— Dar cine mă va înștiința ? întrebă poetul.

— Vecinul dumneavoastră — răspunse hangiul.

— Păi, nici nu-l cunosc bine.

---

1 Hipocrena (Fîntîna Calului), fîntînă mitologică, din care își potoleau setea muzele. Își trage numele de la vestitul cal Pegas, care o făcuse să izvorască lovind stînca muntelui Helicon cu copita. Se spune despre poeți că încalecă Pegasul (simbol al geniului poetic), cutreieră cu el spațiile și suie Heliconul (creația poetică), pentru a sorbi din apele fîntînii Hipocrena (inspirația).

— Cînd îl veţi auzi că pleacă, înseamnă că e timpul să porniţi şi dumneavoastră.

— Şi el merge tot la Belle-Isle ?

— Da.

— Domnul acela însoţit de un lacheu ? întrebă d'Artagnan.

— Domnul acela însoţit de un lacheu.

— Vreun gentilom, de bună seamă.

— Asta nu ştiu.

— Cum, nu ştii ?

— Da. Tot ce ştiu e că bea acelaşi vin ca şi dumneavoastră.

— Drace ! Ce cinste pentru noi ! zise d'Artagnan, turnînd vin tovarăşului său, în timp ce hangiul ieşea din odaie.

— Prin urmare — reluă poetul, întorcîndu-se la gîndurile lui — n-ai văzut niciodată cum se tipăreşte ?

— Niciodată.

— Uite, iei literele care alcătuiesc un cuvînt, să zicem AB, pe urmă să mai punem un A, doi TT şi, în sfîrşit, un U.

Şi aşează literele cu o iuţeală şi cu o uşurinţă ce nu-i scăpară ochiului isteţ al lui d'Artagnan.

— Abătut — pronunţă el după ce termină.

— Bun ! zise d'Artagnan. Iată toate literele aşezate una lîngă alta ; dar cum stau ele aşa ?

Şi-i mai turnă un pahar de vin comeseanului său.

Domnul Jupenet zîmbi, ca omul care avea răspuns la toate ; apoi scoase, tot din buzunar, o mică linie de metal, formată din două părţi împreunate la colţ, pe care adună şi înşiră literele, ţinîndu-le strîns cu degetul cel mare de la mîna stîngă.

— Şi cum se numeşte această mică linie de fier ? întrebă d'Artagnan. Căci, de bună seamă, trebuie să aibă un nume.

— Asta se numeşte vingalac — zise Jupenet. Cu ajutorul acestei linii se formează rîndurile.

— Bine, bine, rămîn la ceea ce am spus : dumneata ai o tiparniţă întreagă în buzunar — zise d'Artagnan rîzînd

cu un aer atît de nerod, încît poetul nu băgă de seamă că el era cel păcălit.

— Nu — răspunse el — dar fiindcă mi-e lene să scriu, cînd îmi vine un vers în minte, îl aştern numaidecît în vingalac. Fac astfel două treburi dintr-o dată.

„Drace! îşi zise în sinea lui d'Artagnan. Trebuie să vedem ce-i cu toate astea."

Şi sub un motiv oarecare, ce nu-l stînjeni cîtuşi de puţin pe muşchetar, care găsea totdeauna o pricină demnă de crezare ca să facă ce vrea el, se ridică de la masă, coborî scara, se duse sub şopronul unde se afla cărucioara, răscoli cu vîrful pumnalului pînza ce învelea unul din pachetele de acolo şi văzu că era plin cu litere de fontă la fel cu acelea pe care poetul zeţar le avea în buzunarul său.

„Bun! gîndi d'Artagnan. Încă nu ştiu dacă domnul Fouquet vrea să întărească Belle-Isle cu ziduri de piatră; iată însă, în orice caz, muniţii spirituale pentru castel."

Apoi, mulţumit că făcuse această descoperire, se întoarse şi se aşeză din nou la masă.

D'Artagnan ştia acum ceea ce voia să ştie. Rămase însă mai departe în faţa comeseanului său, pînă cînd în odaia alăturată se auzi o forfotă de om ce se pregăteşte de plecare.

Poetul zeţar sări îndată de la masă şi dădu ordin să i se înhame calul. Căruţa îl aştepta la poartă. Cel de-al doilea călător se urcă şi el în şa, în curte, împreună cu lacheul său.

D'Artagnan îl însoţi pe Jupenet pînă în port; aici, acesta îşi îmbarcă în corabie şi căruţa, şi calul. Cît despre celălalt călător, mai acătării, făcu şi el acelaşi lucru cu cei doi cai şi cu servitorul său. Dar oricît se strădui d'Artagnan să-i cunoască numele, nu putu să afle nimic. Nu izbuti decît să-i zărească faţa, în aşa fel, încît chipul lui i se întipări pentru totdeauna în minte.

D'Artagnan ar fi vrut să se îmbarce o dată cu cei doi călători, însă o pornire mai puternică decît curiozitatea, aceea a succesului, îl făcu să se depărteze de ţărm şi să

se reîntoarcă la han. Aici, de cum intră, oftînd, în odaie, se aruncă repede în pat, astfel ca să poată fi a doua zi dis-de-dimineaţă odihnit şi cu gîndurile limpezi, după bunele sfaturi ale nopţii.

LXVIII

D'ARTAGNAN ÎŞI CONTINUĂ CERCETĂRILE

În revărsatul zorilor, d'Artagnan puse şi el şaua pe Nevăstuica, peste care dăduse norocul în timpul nopţii, căci ronţăise singură tot fînul ce rămăsese de la ceilalţi trei tovarăşi de iesle.

Muşchetarul îşi luă toate desluşirile de care avea nevoie de la hangiu, care i se păru un om isteţ, bănuitor şi credincios cu trup şi suflet domnului Fouquet. Drept urmare, spre a nu-i stîrni acestuia nici o bănuială, îi spuse şi lui povestea despre cumpărarea unor ocne de sare.

Dacă s-ar fi îmbarcat în La Roche-Bernard pentru Belle-Isle, ar fi dat loc la tot felul de comentarii, care poate că şi aşa vor fi fost făcute şi vor fi ajuns pînă la castel. În plus, i se părea ciudat că drumeţul acela cu lacheu continua să fie o taină pentru d'Artagnan, cu toate întrebările pe care i le pusese hangiului, ce părea să-l cunoască foarte bine.

Muşchetarul culese deci informaţii în legătură cu salinele şi porni pe drumul ce ducea către mlaştini, lăsînd marea la dreapta sa şi pătrunzînd în acea cîmpie tristă şi nemărginită, care semăna cu o mare de nămol, ale cărei creste erau argintate ici şi colo de cîte o şuviţă de sare.

Nevăstuica păşea foarte bine, cu picioarele ei mici şi nervoase, pe cărările largi cît o călcătură de om ce se

strecurau printre smîrcurile sărate. D'Artagnan, liniştit în privinţa vreunei poticneli ce l-ar fi silit să facă o baie rece, îşi lăsă iapa să meargă în voie, el mulţumindu-se să privească în depărtare cele trei stînci ascuţite ce se ridicau asemenea unor vîrfuri de lance din sînul cîmpiei fără pic de verdeaţă.

Piriac, tîrguşorul Batz şi Croisic, ce semănau foarte mult între ele, îi atraseră şi-i ţintuiră de la început atenţia. Iar cînd drumeţul întorcea capul să se orienteze şi mai bine, vedea în cealaltă parte a zării alte trei vîrfuri de clopotniţe, cele de la Guérande, Le Pouliguen şi Saint-Joachim, ce păreau aşezate ca nişte popice printre care el şi Nevăstuica se învîrteau încoace şi încolo ca o bilă rătăcită.

Piriac era primul port mic, pe dreapta. D'Artagnan se îndreptă spre el, pe buze cu numele unor cunoscuţi negustori de sare. În clipa cînd ajunse în acest mic port, cinci dube mari, încărcate cu piatră, tocmai se desprindeau de ţărm. Lui d'Artagnan i se păru curios că piatra era încărcată şi dusă în altă parte, chiar dintr-un ţinut unde se resimţea lipsa de piatrtă. A trebuit să se folosească de toată dibăcia domnului Agnan pentru a-i trage de limbă pe oamenii din port despre pricina acestui lucru făcut pe dos. Un bătrîn pescar îi răspunse domnului Agnan că pietrele nu erau scoase din Piriac, şi nici din mlaştini, bineînţeles.

— Atunci de unde-s scoase ? întrebă muşchetarul.

— Domnule, sînt tocmai din Nantes şi Paimboeuf.

— Şi unde sînt duse ?

— La Belle-Isle, domnule.

— Aha ! făcu d'Artagnan pe acelaşi ton prin care-i arătase zeţarului că literele lui îl interesau nespus de mult... Va să zică, se lucrează la Belle-Isle ?

— Păi da, domnule. În fiecare an domnul Fouquet pune să se repare zidurile castelului.

— E dărăpănat ?

— E vechi.

— Foarte bine. „La urma urmei — îşi zise apoi d'Artagnan — nimic nu-i mai firesc, şi orice proprietar are drep-

tul să-şi repare casa. E ca şi cum ar veni cineva să-mi spună că fortific „Icoana Maicii Domnului", atunci cînd m-aş apuca să fac pur şi simplu unele mici reparaţii. Mă tem că s-au dat veşti lipsite de adevăr maiestăţii sale şi că asta i-a pricinuit multe necazuri..." Trebuie să recunoşti însă, bunul meu domn — spuse apoi cu glas tare, adresîndu-se pescarului, căci rolul lui de om bănuitor îi era impus de scopul însuşi al misiunii sale — trebuie să recunoşti că modul cum sînt cărate aceste pietre este destul de neobişnuit.

— Cum adică ? zise pescarul.

— Ele sînt aduse din Nantes sau din Paimboeuf pe Loara, nu-i aşa ?

— Apa trece pe la noi, e drept.

— E mai uşor, nimic de zis ; dar atunci de ce nu sînt transportate direct de la Saint-Nazaire la Belle-Isle ?

— Eh, fiindcă dubele sînt nişte vase proaste şi ţin cu greu piept mării — răspunse pescarul.

— Ăsta nu-i un motiv.

— Iartă-mă, domnule, dar se vede treaba că dumneata n-ai călătorit niciodată pe apă — adăugă pescarul nu fără oarecare dispreţ.

— Lămureşte-mă şi pe mine, rogu-te, dragă moşule. Mie mi se pare că, să vii de la Paimboeuf la Piriac, pentru a trece de la Piriac la Belle-Isle, e ca şi cum ai pleca din La Roche-Bernard la Nantes, şi de la Nantes la Piriac.

— Pe fluviu ar fi drumul cel mai scurt — răspunse netulburat pescarul.

— Dar fluviul face un cot mare !

Pescarul clătină din cap.

— Drumul cel mai scurt între un punct şi altul este linia dreaptă — adăugă d'Artagnan.

— Dumneata uiţi valurile, domnule.

— Bine ; chiar ţinînd seama de valuri.

— Şi vîntul.

— Hai, fie şi vîntul.

— Păi sigur ! Curentul Loarei împinge bărcile pînă aproape de Croisic. Dacă ele au nevoie de vreo reparaţie

sau dacă schimbă echipajul, atunci vin la Piriac de-a lungul coastei ; apoi de la Piriac dau de alt curent, opus, care le duce pînă la insula Dumet, la două leghe şi jumătate.

— În regulă.

— Acolo, şuvoiul rîului Vilaine le mînă pe o altă insulă, numită insula Hoëdic.

— Înţeleg foarte bine.

— Ei, domnule, şi de la această insulă pînă la Belle-Isle, calea e dreaptă. Marea, luînd-o în jos şi în sus, trece ca apa pe un canal, ca o oglindă printre cele două insule ; dubele plutesc atunci pe deasupra ei ca nişte gîşte pe Loara, asta-i tot.

— Oricum — zise încăpăţînatul domn Agnan — e cale lungă.

— Ei... dacă aşa vrea domnul Fouquet ! răspunse ca încheiere pescarul, scoţîndu-şi căciula de lînă la pronunţarea acestui nume demn de respect.

O privire a lui d'Artagnan, privire ascuţită şi pătrunzătoare ca tăişul unei spade, nu găsi în inima bătrînului decît o încredere nevinovată, iar pe trăsăturile lui nu citi decît mulţumire şi nepăsare. Spunea : „Dacă aşa vrea domnul Fouquet" ca şi cum ar fi spus : „Dacă aşa e vrerea lui Dumnezeu !"

D'Artagnan ajunsese prea departe în această parte a locului ; de altminteri, după plecarea dubelor, la Piriac nu mai rămăsese decît o barcă, a bătrînului, şi aceasta nu părea dornică să pornească în largul mării fără anumite migăloase pregătiri. Astfel, d'Artagnan mîngîie coama Nevăstuicii, care, ca o nouă dovadă a minunatului ei caracter, porni iarăşi la drum, răscolind cu copitele praful sărat şi ţinîndu-şi nasul ridicat în vîntul uscat ce clătina tufele de măceş şi de buruieni ale acestui ţinut. Pe la ceasurile cinci, ajunse la Croisic.

Dacă d'Artagnan ar fi fost poet, ar fi fost încîntat de privelişte a întinselor prundişuri de aici, ce se lungeau pînă la o depărtare de mai bine de o leghe, pe care le acoperă de fiecare dată fluxul mării, pentru ca, la reflux, ele să iasă iarăşi la iveală cenuşii, mohorîte, pline de alge şi de

ierburi marine şi presărate cu pietre rotunjite de apă, pietre albe şi împrăştiate pretutindeni ca nişte oseminte într-un vast cimitir. Dar soldatul, omul politic, ambiţiosul nu simt nici măcar nevoia acelei dulci mîngîieri de a privi spre cer pentru a descifra acolo o speranţă sau o prevenire. Cerul roşu înseamnă, pentru astfel de oameni, vînt sau furtună; după cum norii albi şi vătuiţi, răsfiraţi în văzduh, arată tot aşa de simplu că marea va fi liniştită şi blîndă.

D'Artagnan văzu un cer albastru, simţi vîntul încărcat de miresmele sării şi îşi spuse: „Mă voi îmbarca, chiar şi pe o coajă de nucă, îndată ce marea se va retrage".

La Croisic, ca şi la Piriac, observă mari grămezi de pietre înşiruite pe nisip, la marginea apei. Aceste ziduri uriaşe, dărîmate la fiecare reflux de transporturile ce se făceau în Belle-Isle, erau, în ochii muşchetarului, o urmare şi o dovadă a ceea ce el ghicise din capul locului la Piriac. Oare domnul Fouquet reclădea vreun parapet? Înălţa oare o fortificaţie? Ca să ştie asta, trebuia să vadă.

D'Artagnan o lăsă pe Nevăstuică în grajd, mîncă, se culcă, şi a doua zi, în cursul dimineţii, se plimbă prin port, sau mai bine zis prin pietrişul de pe plajă.

Croisic are un port nu mai lung de cincizeci de picioare şi o căsuţă de pază ce seamănă cu o mare gogoaşă crescută pe o tipsie. Plaja întinsă ţine loc de tipsie. O sută de roabe de pămînt amestecat cu pietriş şi rotunjit în formă de con, cu cărări cotite pe de lături, sînt gogoaşa şi totodată casa de pază. Aşa se înfăţişează lucrurile astăzi; aşa se înfăţişau şi acum o sută optzeci de ani; atîta doar că gogoaşa era atunci mai mică şi nu se vedeau în jurul ei îngrăditurile de stinghii ce-o împodobesc astăzi şi pe care edilitatea acestui tîrguşor sărac şi smerit le-a bătut în parmalîci de-a lungul cărărilor ce duc în spirală pînă la terasa din faţa casei.

Pe pietrişul plăjii, vreo trei-patru pescari vorbeau despre pescuitul de sardele şi crevete. Domnul Agnan, cu privirea însufleţită de o mare voioşie, cu zîmbetul pe buze, se apropie de ei.

— Vă pregătiţi de pescuit? întrebă el.

— Da, domnule — răspunse un pescar — aşteptăm refluxul.

— Şi unde pescuiţi de obicei, prieteni ?
— Pe lîngă coaste, domnule.
— Care sînt coastele cele mai bune ?
— Eh, depinde ; în jurul insulelor, de obicei.
— Dar sînt departe insulele ?
— Nu prea ; patru leghe.
— Patru leghe ! O expediţie întreagă !
Pescarul începu să rîdă în nasul domnului Agnan.
— Păi da — reluă acesta cu naiva lui nepricepere — căci la patru leghe nici nu se mai vede ţărmul, nu-i aşa ?
— Ei... nu totdeauna.
— Oricum... e departe... chiar prea departe ; altfel, v-aş fi rugat să mă luaţi şi pe mine cu dumneavoastră şi să-mi arătaţi ceea ce n-am văzut niciodată.
— Ce anume ?
— Un peşte de mare, viu.
— Se vede treaba că domnul e din altă parte ! zise unul dintre pescari.
— Da, sînt din Paris.
Bretonul ridică din umeri, apoi îl întrebă :
— L-ai văzut pe domnul Fouquet la Paris ?
— Deseori — răspunse Agnan.
— Deseori ? tresăriră pescarii, strîngîndu-se roată în jurul parizianului. Îl cunoaşteţi ?
— Un pic ; e prieten bun cu stăpînul meu.
— Aha ! făcură pescarii.
— Şi — adăugă d'Artagnan — i-am văzut toate castelele, cel de la Saint-Mandé, cel din Vaux, precum şi palatul din Paris.
— E frumos ?
— Neîntrecut.
— Dar nu e ca la Belle-Isle — zise un pescar.
— Hm ! i-o întoarse domnul Agnan şi izbucni într-un rîs aproape dispreţuitor, care făcu să se încrunte pe cei din jurul lui.
— Se cunoaşte că dumneata n-ai văzut încă Belle-Isle — rosti cel mai curios dintre pescari. Ştii că are o lungime de şase leghe şi că e plină de copaci ce nu-şi găsesc pereche nici la Nantes, pe promenadă ?

— Copaci, în mijlocul mării ? se miră d'Artagnan. Tare aş mai vrea s-o văd şi pe-asta !

— Nimic mai simplu ; noi pescuim lîngă insula Hoëdic ; vino cu noi. De acolo, ai să vezi copacii negri din Belle-Isle, înălţîndu-se spre cer ca într-un paradis ; ai să vezi şi coama albă a castelului, care taie ca o spadă dunga albastră a mării.

— O ! făcu d'Artagnan. Trebuie să fie tare frumos ! Dar castelul domnului Fouquet de la Vaux are o sută de turnuri, asta ştii ?

Bretonul îşi ridică faţa cu o admiraţie adîncă, deşi părea a nu da crezare unui asemenea lucru.

— O sută de turnuri ? murmură el. Ce-are a face. Belle-Isle e mai frumoasă. Vrei să vezi Belle-Isle ?

— Ar fi cu putinţă ? întrebă domnul Agnan.

— Da, cu aprobarea guvernatorului.

— Dar eu nu-l cunosc pe acest guvernator.

— De vreme ce-l cunoşti pe domnul Fouquet, e destul să-i spui cum te cheamă.

— Oh, prieteni, din păcate eu nu sînt un gentilom.

— Oricine poate intra în Belle-Isle — urmă pescarul în graiul lui puternic şi limpede — cu condiţia să nu vrea răul nici insulei, nici stăpînului.

Un fior uşor trecu prin trupul muşchetarului.

— Cred şi eu ! îşi zise el. Apoi, reculegîndu-se : Dacă nu m-aş teme că voi suferi de răul de mare...

— În asta ? făcu pescarul, arătîndu-i cu mîndrie barca frumoasă, cu fundul rotund.

— Bine, mă îndemnaţi să merg să văd Belle-Isle — răspunse domnul Agnan — numai că n-o să mă lase să cobor acolo.

— Noi ne ducem cînd vrem.

— Dumneavoastră ? Pentru ce ?

— Doamne, ca să vindem peşte corsarilor !

— Cum... corsari ! Ce tot spui, omule ?

— Spun că domnul Fouquet a pus să se construiască două corăbii înarmate, spre a-i izgoni pe olandezi sau pe englezi, şi noi vindem peşte echipajelor de pe aceste două mici corăbii.

„Poftim ! Poftim ! gîndi d'Artagnan în sinea lui. Din ce în ce mai bine ! O tiparniţă, bastioane, corăbii înarmate !...

La dracu ! Domnul Fouquet nu e un duşman oarecare, aşa cum mi-l închipuiam eu. Merită osteneala să te duci să-l vezi de aproape."

— Noi plecăm la ceasurile cinci şi jumătate — adăugă pescarul cu glas apăsat.

— Sînt al dumneavoastră ; rămîn aici.

Într-adevăr, d'Artagnan privi pescarii, care îşi traseră bărcile, cu nişte frînghii, pînă la apă ; marea se umflă şi domnul Agnan păşi într-una din ele, nu fără a se preface că îi e frică, stîrnind rîsul micilor ucenici, care îl priveau cu ochii lor mari, plini de înţelepciune. Se culcă pe o pînză împăturită în patru, îi lăsă pe ceilalţi să întindă velele şi barca fu luată de vînt şi împinsă în larg timp de două ceasuri fără întrerupere.

Pescarii, care îşi vedeau de treburile lor, trecînd dintr-o parte în alta, nu băgară de seamă că oaspetele lor nici nu păli se, nici nu gemuse, nici nu suferise de rău de mare ; că, în pofida balansului îngrozitor şi a zguduiturilor nemiloase ale bărcii, pe care acum n-o mai conducea nimeni, călătorul neîncercat îşi păstrase pe de-a întregul prezenţa de spirit şi pofta de mîncare. Ei pescuiau şi pescuitul le era îmbelşugat. Spre undiţele în care erau înfipte momeli de crevete se repezeau să muşte cu lăcomie barbunii şi lufarii graşi. Două năvoade fuseseră rupte de cambule şi batogi, din pricina greutăţii lor foarte mari ; trei ţipari de mare se zbăteau pe fundul bărcii, în încolăcirea lor vîscoasă, trăgînd să moară.

D'Artagnan le purta noroc pescarilor ; i-o şi spuseră chiar. Soldatul găsea însă că truda lor e atît de înviorătoare, încît puse mîna la treabă, adică la priponul cu undiţe, scoţînd mugete de bucurie şi răcnind „La dracu !", atît de tare, încît i-ar fi speriat pe muşchetari înşişi, ori de cîte ori o zdruncinătură a strunei, provocată de prada ce i se prinsese în vîrf, îi încorda muşchii şi-l făcea să-şi pună în joc toată puterea şi toată îndemînarea lui de totdeauna.

Munca asta îi stîrnea atîta plăcere, încît uită de misiunea sa diplomatică. Tocmai se lupta cu o cambulă înspăimîntătoare, ţinîndu-se cu o mînă de marginea bărcii, iar cu cealaltă trăgînd spre el căpăţîna căscată a rivalului, cînd stăpînul ambarcaţiunii îi strigă :

— Ia seama să nu fii zărit de la Belle-Isle !

Aceste cuvinte avură asupra lui d'Artagnan efectul unui obuz a cărui explozie vestește începutul bătăliei : dădu dintr-o dată drumul și strunei și cambulei, care, trăgîndu-se una pe alta, se scufundară în apă. Cam la o jumătate de milă cel mult, el zări ridicîndu-se din mare umbra albăstruie a stîncilor de la Belle-Isle, în vîrful cărora trona linia albă și impunătoare a castelului. În depărtare se întindeau apoi ogoarele, pădurile, livezile înverzite și pășunile pline de vite care pășteau. Iată ceea ce atrase la început atenția mușchetarului.

Soarele, coborît la o suliță pe cer, arunca raze de aur asupra mării și făcea să plutească în jurul acestei insule vrăjite o pulbere strălucitoare. Din pricina luminii orbitoare, nu se puteau vedea decît culmile mai mari ; mici fîșii de umbră tăiau și împestrițau cu pete întunecate covorul luminos al cîmpiei sau pereții înalți ai întăriturilor.

— Eh, eh ! făcu d'Artagnan privind îngrămădirea de stînci negre. Iată, într-adevăr, fortificații care n-au nevoie de nici un inginer ca să zădărnicească orice încercare de pătrundere. Pe unde dracu s-ar putea pune piciorul în această insulă, pe care Dumnezeu a apărat-o cu atîta străşnicie ?

— Pe aici — răspunse stăpînul bărcii, schimbînd pînza și întorcînd cu putere cîrma ce îndreptă luntrea spre un mic port, drăguț și cochet, așezat într-un golfuleț rotund și înconjurat de ziduri noi, crenelate.

— La dracu ! Ce văd aici ? întrebă d'Artagnan.

— Asta e Locmaria — răspunse pescarul.

— Dar dincolo ?

— Acolo e Bangos.

— Și mai departe ?

— Saujeu... apoi palatul.

— Drace ! O lume întreagă ! Ah, iată și soldați !

— Sînt o mie șapte sute de oameni la Belle-Isle, domnule — îi explică pescarul cu mîndrie. Știi oare că cea mai mică garnizoană are douăzeci și două de companii de infanterie ?

— La dracu ! făcu d'Artagnan, bătînd cu piciorul în scîndura de pe fundul bărcii. Maiestatea sa mi se pare că avea dreptate !

Traseră la țărm.

UNDE CITITORUL VA FI DE BUNĂ SEAMĂ TOT ATÎT DE UIMIT CA ŞI D'ARTAGNAN, REGĂSIND O VECHE CUNOŞTINŢĂ

La orice debarcare, fie şi din cea mai mică barcă ce pluteşte pe mare, se întîmplă să fii totdeauna cuprins de o tulburare şi de o ameţeală uşoară, ce nu-i îngăduie spiritului să se bucure de întreaga libertate de care ar avea nevoie pentru a cuprinde de la prima aruncătură de ochi noua privelişte ce ţi se deschide în faţă. Podul mişcător, matelotul care se zoreşte, clipocitul apei ce se rostogoleşte printre pietre, strigătele şi nerăbdarea celor care aşteaptă la ţărm sînt amănunte multiple ale acestei senzaţii, care se rezumă într-un singur rezultat — şovăirea.

Aşa încît, abia după ce debarcă şi stătu cîteva minute pe ţărm, d'Artagnan observă că în port, şi mai cu seamă în cuprinsul insulei, se mişca o mulţime de oameni care munceau de zor.

La picioarele lui recunoscu numaidecît cele cinci dube încărcate cu piatră, pe care le văzuse plecînd din portul de la Piriac. Lespezile erau cărate la ţărm cu ajutorul unui lanţ format din douăzeci sau treizeci de ţărani. Steiurile mai mari erau încărcate în nişte căruţe şi erau duse în aceeaşi direcţie ca şi celelalte blocuri de piatră, adică spre lucrările ale căror însemnătate şi mărime d'Artagnan n-o putea încă stabili. Pretutindeni domnea o forfotă asemănătoare cu aceea pe care o văzuse Telemac [1] în clipa cînd debarcase la Salente [2].

[1] Fiul lui Ulise şi al Penelopei. Era încă un copil cînd tatăl său a plecat la asaltul Troiei. Mai tîrziu, el a pornit în căutarea tatălui său, îndrumat de zeiţa Minerva, sub chipul lui Mentor. Întîmplările la care a luat parte i-au inspirat scriitorului francez Fenelon un roman ce imita poemele antice, intitulat *Aventurile lui Telemac* (1699).

[2] Oraş în vechea Grecie.

D'Artagnan era nerăbdător să pătrundă cît mai mult în interiorul insulei; dar nu putea să-şi dea frîu liber curiozităţii, fără a stîrni bănuieli şi fără a fi supravegheat din scurt. De aceea, nu înainta decît încetul cu încetul, în jurul liniei pe care o formau pescarii pe plajă, trăgînd însă cu ochiul peste tot, fără a scoate o vorbă, şi căutînd să înlăture orice iscodire la care l-ar putea expune o întrebare nechibzuită sau un salut mai binevoitor.

Cu toate acestea, în timp ce tovarăşii lui îşi făceau negoţul lor, dăruind sau vînzînd peştele lucrătorilor sau locuitorilor din oraş, d'Artagnan cîştigase puţin cîte puţin din teren şi, liniştit în privinţa neînsemnatei atenţii ce i se dădea, începu să-şi arunce privirea isteaţă şi sigură asupra oamenilor şi lucrurilor ce-i apăreau înaintea ochilor. De altfel, cele dintîi priviri ale lui întîlniră fapte şi constatări asupra cărora ochiul unui soldat nu se putea înşela.

La cele două margini ale portului, în aşa fel încît focarele să se poată încrucişa pe marea axă a elipsei formată de bazinul cu apă, fuseseră ridicate mai întîi două baterii menite, fără îndoială, să adăpostească tunuri de coastă, întrucît d'Artagnan văzu lucrătorii terminînd zidirea platformelor şi încheierea podelelor de scînduri, semicirculare, pe care tunurile se puteau roti cu uşurinţă în toate părţile, deasupra meterezelor. Alături de fiecare din aceste baterii, alţi lucrători umpleau gropile cu pămînt şi pregăteau noi platforme, pesemne pentru alte baterii. Acestea aveau nişte firide, şi un vătaf al lucrătorilor striga rînd pe rînd la oamenii care legau faşinele, sau la cei care tăiau brazde de iarbă pentru a fi puse să susţină împletitura firidelor.

După munca ce se desfăşura la aceste lucrări înaintate, s-ar fi putut spune că ele erau pe terminate; tunurile nu fuseseră încă aduse, dar platformele îşi aveau culcuşurile şi grinzile aşezate la locul lor; pămîntul, bătătorit bine, le întărise cu totul, şi, presupunînd că artileria s-ar fi aflat în insulă, în mai puţin de două sau trei zile portul putea fi înarmat în întregime.

Ceea ce-l surprinse pe d'Artagnan, cînd îşi întoarse privirile de la bateriile de coastă spre fortificaţiile oraşului, fu să vadă că Belle-Isle era apărată de un sistem întru

totul nou, despre care contele de la Fère îi vorbise, mai mult decît o dată, ca despre un mare progres, dar a cărui aplicare n-o văzuse niciodată pînă acum. Aceste fortificaţii nu ţineau nici de metoda olandeză a lui Marollais, nici de metoda franceză a cavalerului Antoine de Ville, ci de sistemul lui Manesson Mallet, un inginer priceput care, de şase sau aproape opt ani, părăsise serviciul Portugaliei, ca să intre în serviciul Franţei. Aceste lucrări se deosebeau prin aceea că în loc să se înalţe deasupra pămîntului, ca toate vechile întărituri menite să apere oraşul împotriva năvălitorilor cu scări, ele se adînceau, dimpotrivă, la pămînt, astfel încît, în loc de ziduri mari, apăreau acum şanţuri cît mai adînci. Lui d'Artagnan nu-i trebui prea mult timp ca să-şi dea seama de superioritatea acestui sistem, faţă de care bătaia tunurilor nu mai însemna nici o primejdie. Afară de asta, şanţurile fiind sub nivelul mării, ele puteau fi oricînd umplute cu apă prin nişte deschizături subterane.

În rest, lucrările erau aproape pe sfîrşite, şi un grup de lucrători, primind ordine de la un om ce părea a fi conducătorul acestor treburi, tocmai punea cele din urmă pietre. Un podeţ de scînduri, întins pe deasupra şanţului, pentru ca roabele cu materiale să treacă mai uşor, făcea legătura între partea dinăuntru şi partea din afară.

D'Artagnan întrebă cu o curiozitate plină de nevinovăţie dacă îi era îngăduit să treacă peste pod, şi i se răspunse că nici un ordin nu se împotrivea la asta. În consecinţă, d'Artagnan trecu podul şi înaintă spre grupul de lucrători. Acest grup era condus de omul acela pe care-l observase d'Artagnan de la început şi care părea să fie inginerul-şef. Un plan era întins pe o piatră largă, ţinînd loc de masă, iar la cîţiva paşi de acolo funcţiona un scripete pentru ridicarea greutăţilor mai mari.

Acest inginer, care, dată fiind însemnătatea lui, îi atrase în primul rînd atenţia lui d'Artagnan, avea pe el o haină lungă pînă la genunchi, haină ce, prin lungimea ei, nu se potrivea de loc cu munca pe care o făcea, întrucît aici ar fi fost nevoie mai curînd de un costum de zidar, decît de unul de senior. Altfel, era un bărbat înalt, cu umerii largi

şi pătraţi, pe cap cu o pălărie acoperită în întregime cu pene. Dădea din mîini într-un chip cum nu se poate mai impunător şi se părea, căci nu se vedea decît din spate, că-şi certa lucrătorii pentru încetineala sau pentru nevolnicia lor.

D'Artagnan se apropia tot mai mult.

După un răstimp, bărbatul cu pene la pălărie încetă să mai dea din mîini şi, cu palmele sprijinite pe genunchi, urmărea, pe jumătate aplecat înainte, strădania a şase salahori care încercau să salte de la pămînt un bloc de piatră şi să-l aşeze pe o bucată de lemn, în aşa fel ca să poată fi vîrîtă pe sub piatră funia scripetelui. Cei şase oameni, împingînd piatra dintr-o singură parte, îşi adunau puterile ca s-o ridice cam la o palmă de pămînt, asudînd şi răsuflînd din greu, în timp ce al şaptelea se pregătea să vîre sub ea, de îndată ce se va face destul loc, bucata de lemn ce urma s-o susţină. Dar piatra le scăpă de două ori din mîini, înainte de a fi ridicată la înălţimea necesară ca să poată fi vîrîtă sub ea acea bucată de lemn. E de la sine înţeles că, de cîte ori piatra le scăpa din mîini, ei săreau repede la o parte, ferindu-şi picioarele, ca să nu fie prinse şi strivite sub marginea pietrei. De fiecare dată cînd această piatră recădea, se înfunda tot mai mult în pămîntul moale, ceea ce făcea şi mai anevoioasă munca la care năduşeau din răsputeri lucrătorii aceia. O a treia încercare nu avu nici ea un rezultat mai bun, în schimb sfîrşi printr-o descurajare mai mare. Totuşi, cînd cei şase oameni se încovoiaseră sub piatră, bărbatul cu penaş strigase el însuşi, cu un glas puternic, comanda : „Gata !" ce însoţeşte orice străduanie grea. Apoi îşi azvîrli cu năduf braţele în sus.

— Of, of — se văicări el — ce înseamnă asta ? Parc-aş avea de-a face cu nişte oameni de paie !... Lăsaţi-o dracului, daţi-vă la o parte şi uitaţi-vă cum se face treaba.

— Haidade ! murmură d'Artagnan. Nu cumva vrea să ridice el singur stînca aceea ? Asta ar fi nemaipomenit, într-adevăr !

Lucrătorii pe care-i luase la rost inginerul se traseră într-o parte, pleoştiţi şi clătinînd din capete, în afară de cel care

ţinea bucata de lemn şi care se pregătea să-şi îndeplinească sarcina lui.

Bărbatul cu pălăria plină de pene se apropie de piatră, se aplecă, îşi vîrî palmele sub colţul ce se sprijinea de pămînt, îşi încordă muşchii herculeeni şi, fără nici o opintire, cu o mişcare înceată ca a unei maşini, ridică stînca la o palmă de pămînt. Lucrătorul care pîndea cu bîrna în mînă nu pierdu prilejul ce i se oferi şi vîrî lemnul sub piatră.

— Iată ! zise uriaşul, fără a lăsa blocul de piatră să cadă la voia întîmplării, ci aşezîndu-l pe sprijinul de sub el.

— La dracu ! strigă d'Artagnan. Dar nu cunosc decît un singur om în stare să facă o asemenea ispravă !

— Ce-ai spus ? rosti matahala, întorcînd capul.

— Porthos ! exclamă d'Artagnan, cuprins de uimire. Iată-l pe Porthos la Belle-Isle !

La rîndul lui, bărbatul cu panaşul mare îşi îndreptă privirea către falsul intendent şi, cu toată travestirea sa, îl recunoscu din prima clipă.

— D'Artagnan ! strigă el.

Dar obrajii i se făcură deodată stacojii.

— Sst ! ţistui el către d'Artagnan.

— Sst ! ţistui muşchetarul către el.

Într-adevăr, dacă Porthos fusese descoperit de d'Aaragnan, d'Artagnan fusese descoperit de Porthos. Gîndul de a-şi păstra fiecare taina sa îi stăpîni pe amîndoi deodată. Totuşi, prima mişcare a celor doi bărbaţi fu să se arunce unul în braţele celuilalt. Ceea ce voiau ei să ascundă faţă de ceilalţi nu era prietenia lor, ci numele lor. Dar, după îmbrăţişare, urmă numaidecît întrebarea :

„Ce dracu o fi căutînd Porthos la Belle-Isle, unde ridică blocuri de piatră ?" îşi spuse d'Artagnan în sinea lui, fără a fi auzit de nimeni.

Mai puţin tare în diplomaţie, în comparaţie cu prietenul său, Porthos gîndi cu glas tare.

— Dar ce dracu te-a adus la Belle-Isle ? îl întrebă el pe d'Artagnan. Ce-ai venit să faci aici ?

Trebuia să-i răspundă fără şovăială. A sta în cumpănă dacă să-i răspundă sau nu lui Porthos ar fi însemnat să se

dea bătut în fața prietenului său, și amorul propriu al lui d'Artagnan nu și-ar fi iertat niciodată asta.

— La dracu, prietene, am venit la Belle-Isle întrucît am aflat că ești tu aici.

— Ei, asta-i ! făcu Porthos, vădit încurcat de acest răspuns și căutînd să-și dea seama dacă celălalt spune adevărul, cu acea prepuelnică ascuțime de minte pe care i-o cunoaștem mai de mult.

— De bună seamă — adăugă d'Artagnan, care nu voia să-i dea prietenului său răgazul de a se dezmetici. Am fost să te caut la Pierrefonds.

— Adevărat ?

— Adevărat.

— Și nu m-ai găsit ?

— Nu, în schimb am dat acolo de Mouston.

— E sănătos ?

— Tun !

— Dar, oricum, nu cred să-ți fi spus Mouston că sînt aici.

— De ce să nu-mi fi spus ? Nu sînt eu vrednic de încrederea lui Mouston ?

— Nu pentru asta ; dar nici el nu știa unde sînt.

— Oh, iată un motiv care n-are nimic jignitor, cel puțin pentru amorul meu propriu.

— Dar cum ai făcut de m-ai găsit ?

— Ei, dragul meu, un mare senior ca tine lasă totdeauna urme pe unde trece, și eu m-aș socoti cel mai neghiob dintre oameni dacă n-aș fi în stare să calc pe urmele prietenilor mei.

Această explicație, oricît ar fi ea de măgulitoare, nu-l mulțumi întru totul pe Porthos.

— Numai că n-am putut să las urme, întrucît am umblat deghizat — zise Porthos.

— Ah, ai venit aici travestit ? întrebă d'Artagnan.

— Da.

— Și sub ce chip anume erai travestit ?

— Sub acela de morar.

— Crezi oare că un mare senior ca tine, Porthos, își poate însuși apucăturile unor oameni de rînd în așa fel încît să-i înșele pe semenii lui ?

— Ei bine, ţi-o jur, prietene, că toată lumea s-a păcălit, atît de bine mi-am jucat rolul.

— Oricum, nu atît de bine încît eu să nu te fi găsit şi să nu te fi întîlnit, precum vezi.

— Ai dreptate. Spune-mi, cum de m-ai găsit şi ai dat de mine ?

— Aşteaptă. Am să-ţi povestesc totul. Închipuieşte-ţi că Mouston...

— Ah, caraghiosul acela de Mouston — zise Porthos, încreţindu-şi cele două arcuri de triumf ce-i slujeau de sprîncene.

— Aşteaptă, aşteaptă puţin. Mouston n-are nici o vină, pentru că nici el nu ştia încotro ai pornit.

— Fără îndoială. Iată de ce vreau să te ascult şi să aflu cît mai repede.

— Ah, cît eşti de nerăbdător, Porthos !

— Cînd nu înţeleg ceva, sînt groaznic.

— Ai să înţelegi îndată totul. Aramis ţi-a trimis o scrisoare la Pierrefonds, este ?

— Este.

— Te vestea să vii înainte de echinox, da ?

— Aşa-i.

— Ei bine, asta-i ! făcu d'Artagnan, sperînd că o astfel de explicaţie îi va fi de ajuns lui Porthos.

Dar acesta păru a fi căzut pradă unei mari frămîntări a minţii.

— Ah, da, pricep ! zise el. Fiindcă Aramis mă vestea să vin înainte de echinox, tu ai dedus că e vorba de o întîlnire cu el. Şi te-ai interesat unde se găseşte Aramis, spunîndu-ţi : „Unde va fi Aramis, va fi şi Porthos". Ai aflat apoi că Aramis e în Bretania, şi ţi-ai spus : „Porthos e în Bretania".

— Ei, chiar aşa e. Zău, Porthos, nu ştiu de ce nu te-ai făcut ghicitor. Aşadar, înţelegi : sosind la Roche-Bernard, am auzit despre marile lucrări de fortificaţii care se fac în Belle-Isle. Felul cum mi s-a povestit despre asta mi-a aţîţat curiozitatea. M-am urcat într-o barcă de pescari, fără să ştiu cîtuşi de puţin că tu eşti aici. Am venit şi am văzut un

voinic ridicînd o piatră pe care nici Ajax [1] n-ar fi fost în stare s-o miște din loc. Atunci nu m-am putut opri să strig: „Numai baronul de Bracieux poate să facă o asemenea ispravă". Tu m-ai auzit, ai întors capul, m-ai recunoscut, ne-am îmbrățișat și, pe legea mea, dacă vrei, prietene drag, ne mai putem îmbrățișa o dată.

— Iată cum se lămuresc toate, în adevăr — rosti Porthos.

Și-l îmbrățișă pe d'Artagnan cu atîta prietenie, încît mușchetarul își pierdu răsuflarea timp de cinci minute.

— Bravo, bravo, mai tare ca niciodată — bîigui d'Artagnan — și mai ales în puterea brațelor, din fericire!

Porthos îi răspunse prietenului său cu un zîmbet măgulit.

În timpul celor cinci minute cît îi trebuiră lui d'Artagnan ca să-și recapete răsuflarea, se gîndi că de-aici încolo avea de jucat un rol nu tocmai ușor. Era vorba, anume, de a pune mereu întrebări, dar de a nu răspunde niciodată la nimic. Cînd își recăpătă răsuflarea, planul lui de bătaie era întocmit.

LXXI

UNDE IDEILE LUI D'ARTAGNAN, MAI ÎNTÎI FOARTE TULBURI ÎNCEP SĂ SE LIMPEZEASCĂ PUȚIN

D'Artagnan porni numaidecît la atac.

— Acum, că ți-am spus totul, dragă prietene, sau mai bine zis că ai ghicit totul, lămurește-mă ce faci aici, plin de praf și de noroi?

[1] Erou grec din timpul războiului troian. Era așa de puternic încît, într-un moment cînd devenise nebun de durere, a sugrumat singur, cu propriile-i mîini, întreaga cireadă de vite a grecilor, crezînd că-și omoară dușmanii.

Porthos își șterse fruntea de sudoare și, privind în jurul lui cu mîndrie, răspunse :

— Dar mi se pare că vezi tu singur ce fac aici !

— Fără îndoială, fără îndoială : ridici pietre.

— Oh, asta ca să le arăt puturoșilor ăstora ce înseamnă un bărbat ! zise Porthos cu mult dispreț. Înțelegi însă că...

— Da, nu ăsta-i rostul tău, să ridici pietre, cu toate că mulți sînt puși să o facă, dar puțini pot să le ridice ca tine. De aceea, te-am întrebat adineauri : ce faci aici, baroane ?

— Studiez topografia, cavalere.

— Studiezi topografia ?

— Da ; dar tu, tu ce cauți aici, sub acest veșmînt de burghez ?

D'Artagnan recunoscu în sinea lui că făcuse o greșeală lăsîndu-se pradă uimirii. Porthos se folosise de slăbiciunea sa, pentru a-i arunca o întrebare. Din fericire, d'Artagnan se aștepta la această întrebare.

— Află — zise el — că sînt burghez de-a binelea ; hainele n-au de ce să te mire, fiindcă sînt pe măsura rosturilor mele de-acum.

— Lasă gluma, tu ești un mușchetar !

— Nici tu nu mai ești, bunul meu prieten ; mi-am dat demisia.

— Fugi de-aici !

— Pe Dumnezeul meu, da !

— Și ai renunțat la serviciu ?

— L-am părăsit.

— L-ai părăsit și pe rege ?

— Pentru totdeauna.

Porthos își ridică brațele spre cer, așa cum face un om cînd află o veste de necrezut.

— Oh, la naiba, una ca asta nu-mi intră în cap ! zise el.

— Și, totuși, e adevărat.

Dar cine te-a îndemnat să iei o asemenea hotărîre ?

— Regele nu mi-a plăcut ; Mazarin mă rîcîia pe nervi de multă vreme, cum prea bine știi ; și atunci am lăsat uniforma baltă.

— Dar Mazarin a murit.

— La dracu, știu asta ; numai că, atunci cînd a murit el, demisia mea era dată și primită de două luni de zile. Așa

că, văzîndu-mă liber, am tras o fugă pînă la Pierrefonds să-l văd pe scumpul meu Porthos. Aflasem despre fericitul chip în care ştii tu să-ţi împarţi vremea şi voiam să fac şi eu la fel, alături de tine, măcar vreo cincisprezece zile.

— Dragă prietene, ştii foarte bine că uşa casei mele îţi stă deschisă nu pentru cincisprezece zile, ci pentru un an, pentru zece ani, pentru toată viaţa dacă vrei.

— Îţi mulţumesc, Porthos.

— Ah, da, ai pesemne nevoie de bani ! îl întrebă Porthos, făcînd să sune cei vreo cincizeci de ludovici pe care-i avea în buzunarul de la brîu. Nu te ruşina, cere.

— N-am nevoie de nimic ; economiile mele le-am investit în afacerea lui Planchet, care îmi plăteşte dobînzile.

— Economiile tale ?

— Fireşte — zise d'Artagnan. De ce-ai crede că nu mi-am strîns şi eu economiile mele, ca oricare altul, Porthos?

— Eu ? N-am spus niciodată asta ; dimpotrivă, te-am bănuit mai de mult... adică Aramis te-a bănuit că ai avea ceva economii. Eu, vezi tu, nu mă amestec în treburile altora ; atît doar că, după cît pot să-mi dau seama, agoniseala unui muşchetar trebuie să fie destul de mică.

— Fără îndoială că da, în comparaţie cu tine, Porthos, care eşti milionar ; totuşi, stai şi judecă : aveam strînse de la început douăzeci şi cinci de mii de livre.

— Frumos ! făcu Porthos cu un aer încîntat.

— Apoi — continuă d'Artagnan — la această sumă am adăugat, în ziua de 28 a lunii trecute, încă două sute de mii de livre.

Porthos căscă ochii mari, ca şi cum l-ar fi întrebat pe muşchetar : „De unde naiba ai furat o asemenea sumă, prietene ?"

— Două sute de mii de livre ! exclamă el în cele din urmă.

— Da, care, împreună cu cele douăzeci şi cinci de mii de la început şi cu douăzeci de mii de livre pe care le am la mine, întregesc suma de două sute patruzeci şi cinci de de mii de livre.

— Dar, rogu-te, de unde ţi-a picat această avere ?

— Da, aşa e. Am să-ţi povestesc despre asta mai tîrziu, dragă prietene ; acum, fiindcă tu ai să-mi povesteşti mie mai multe despre tine, să le lăsăm pe ale mele la urmă.

— Bravo ! exclamă Porthos. Iată-ne pe toţi bogaţi. Dar ce-aş putea să-ţi povestesc eu ?

— Spune-mi, bunăoară, cum a fost numit Aramis...

— Ah, da, episcop de Vannes.

— Tocmai — zise d'Artagnan — episcop de Vannes. Dragul de Aramis ! Ştii că şi-a găsit drumul ?

— Da, da, da ! Fără să mai punem la socoteală că nu se va opri aici.

— Cum, crezi oare că nu se va mulţumi cu ciorapii violeţi şi că va rîvni şi la pălăria roşie ?

— Sst ! Asta i s-a şi făgăduit.

— Ce spui ! De către rege ?

— De cineva care e mai puternic decît regele.

— Ei, drace ! Porthos, dar îmi vesteşti nişte lucruri de necrezut, prietene.

— Pentru ce de necrezut ? Nu se găseşte oare totdeauna în Franţa cineva care să fie mai puternic decît regele ?

— Oh, ba da ! Pe vremea lui Ludovic al XIII-lea era ducele de Richelieu ; în timpul regenţei a fost cardinalul Mazarin ; acum, în zilele lui Ludovic al XIV-lea este...

— Ei, cine ?

— Domnul Fouquet.

— Straşnic ! L-ai ghicit dintr-o dată.

— Aşadar, domnul Fouquet i-a făgăduit lui Aramis pălăria de cardinal ?

Porthos luă un aer rezervat.

— Dragă prietene — zise el — Dumnezeu să mă ferească de a mă ocupa de treburile altora şi mai ales să dezvălui taine pe care ei ar avea poate interesul să le ţină ascunse. Cînd îl vei vedea pe Aramis, el are să-ţi spună tot ce va crede de cuviinţă să-ţi spună.

— Ai dreptate, Porthos. Eşti un lacăt cu şapte chei. Să ne întoarcem atunci la ale tale.

— Da — murmură Porthos.

— Mi-ai spus, deci, că ai venit aici pentru a studia topografia.

— Întocmai.

— Doamne, prietene, frumoase lucruri îţi mai ies din mînă !

— Ce vrei să spui ?

— Dar fortificaţiile astea sînt minunate.

— E părerea ta ?

— De bună seamă. Într-adevăr, lăsînd la o parte un asediu în toată regula, Belle-Isle e de necucerit.

Porthos îşi frecă mîinile bucuros.

— Aşa zic şi eu — rosti el.

— Dar cine dracu a fortificat astfel această paragină ?

Porthos se umflă în pene.

— Nu ţi-am spus ?

— Nu.

— Şi nu bănuieşti cine ?

— Nu ; tot ce pot să spun este că trebuie să fie un om care a studiat toate sistemele şi care pare a se fi oprit la cel mai bun.

— Taci ! făcu Porthos. Cruţă-mi modestia, dragul meu d'Artagnan.

— Adevărat ? răspunse muşchetarul. Tu eşti acela care...? Oh !

— Îndură-te, prietene !

— Tu eşti acela care ai născocit, ai întocmit şi ai legat între ele aceste bastioane, aceste ziduri, aceste metereze, aceste creneluri, şi care pregăteşti drumul acesta ascuns ?

— Te rog, d'Artagnan.

— Tu ai zidit această ferestruie prevăzută cu unghiuri vîrîte înăuntru şi cu altele ieşite în afară ?

— Prietene...

— Tu ai dat firidelor această deschizătură cu ajutorul căreia pui la adăpost aşa de bine pe cei ce trag dinăuntru ?

— Ei, Doamne, da !

— Oh, Porthos, Porthos, trebuie să ne înclinăm în faţa ta, trebuie să te admirăm. Dar tu ne-ai ascuns totdeauna acest minunat geniu ! Sper, prietene, că-mi vei arăta totul cu de-amănuntul.

— Nimic mai uşor. Iată planul meu.

— Arată-mi-l.

Porthos îl conduse pe d'Artagnan spre piatra care ţinea loc de masă şi pe care era întins planul. În partea de jos a planului erau scrise, cu slovele acelea mari ale lui Porthos, de care am mai avut prilejul să vorbim, următoarele :

„În loc să vă slujiţi de pătrat sau de dreptunghi, aşa cum se făcea pînă acum, veţi presupune că lucrarea are forma unui hexagon, acest poligon avînd avantajul de a oferi mai multe unghiuri decît patrulaterul. Fiecare latură a hexagonului, a cărei lungime o veţi determina ţinînd seama de dimensiunile luate pe teren, va fi împărţită în două părţi egale, iar din punctul de la mijloc veţi ridica o perpendiculară spre centrul poligonului, care va fi egală în lungime cu a şasea parte a laturii. Prin extremităţi, de fiecare parte a poligonului, veţi trage două diagonale care vor tăia perpendiculara. Aceste două drepte vor forma liniile de apărare".

— Drace ! rosti d'Artagnan, oprindu-se la acest punct al demonstraţiei. Dar e un sistem întreg aici, Porthos !

— Absolut întreg — zise Porthos. Vrei să continuăm ?

— Nu, am citit destul ; dar, întrucît tu eşti acela, dragă Porthos, care conduci lucrările, ce nevoie mai ai să-ţi întocmeşti sistemul în scris ?

— Eh, dragul meu, moartea !

— Cum adică moartea ?

— Ei da, toţi sîntem muritori.

— Ai dreptate — răspunse d'Artagnan. Găseşti răspunsul la toate, prietene.

Şi puse planul la loc, pe piatră.

Dar în puţinul timp cît ţinuse acest plan în mîinile sale, d'Artagnan putu să observe, sub scrisul lăbărţat al lui Porthos, un scris mult mai fin, care-i amintea unele răvaşe ale Mariei Michon, despre care luase cunoştinţă în tinereţea lui. Guma trecuse însă de mai multe ori peste aceste slove, care ar fi putut scăpa unui ochi mai puţin pătrunzător decît acela al muşchetarului nostru.

— Bravo, prietene, bravo ! strigă d'Artagnan.

— Ei, acum ai aflat tot ceea ce voiai să afli, nu-i aşa ? zise Porthos, plin de el însuşi.

— O, Doamne, da ; totuşi, fă-mi un ultim hatîr, prietene.

— Vorbeşte ; eu sînt stăpîn aici.

— Fă-mi plăcerea şi spune-mi cum se numeşte domnul acela care se plimbă pe-acolo ?

— Unde, pe-acolo ?

— În spatele soldaţilor.

— Urmat de un lacheu ?

— Exact.

— Şi însoţit de o secătură îmbrăcată în negru ?

— Că bine spui !

— Acela e domnul Gétard.

— Şi cine-i acest domn Gétard, prietene ?

— E arhitectul casei.

— Al cărei case ?

— Al casei domnului Fouquet.

— Aha, aha ! făcu d'Artagnan. Atunci şi tu, Porthos, aparţii tot casei domnului Fouquet ?

— Eu ? De unde şi pînă unde ? se lepădă topograful, înroşindu-se pînă în vîrful urechilor.

— Dar spui *casa*, vorbind de Belle-Isle, ca şi cum ai vorbi de castelul de la Pierrefonds.

Porthos îşi muşcă buzele.

— Dragul meu — zise el — Belle-Isle e a domnului Fouquet, aşa-i ?

— Da.

— Aşa după cum Pierrefonds îmi aparţine mie.

— De bună seamă.

— Ai fost la Pierrefonds ?

— Ţe-am spus că am trecut pe-acolo, nu-s nici două luni de-atunci.

— Şi n-ai văzut acolo un domn care are obiceiul să se plimbe cu o linie în mînă ?

— Nu ; dar aş fi putut să-l văd, dacă s-ar fi plimbat într-adevăr.

— Ei bine, domnul acela e domnul Boulingrin.

— Cine-i acest domn Boulingrin ?

— Tocmai asta vreau să-ţi spun. Dacă, atunci cînd acest domn se plimbă cu o riglă în mînă, cineva mă întreabă : „Cine-i domnul Boulingrin ?“ eu răspund : „E arhitectul casei“. Ei bine, domnul Gétard e un Boulingrin al domnului Fouquet. Numai că el n-are nici un amestec în fortificaţiile

acestea, care mă privesc numai pe mine, înțelegi? Absolut nici unul.

— Ah, Porthos — exclamă d'Artagnan, lăsîndu-și brațele în jos ca un învins ce-și depune spada — ah, prietene dragă, nu ești numai un topograf herculean, dar și un dialectician de prima clasă.

— Nu-i așa — răspunse Porthos — că e o judecată bine ticluită?

Și răsuflă adînc, ca peștele acela mare pe care d'Artagnan îl scăpase din mînă, în cursul dimineții.

— Și acum, spune-mi — reluă d'Artagnan — calicul acela care se plimbă cu domnul Gétard aparține și el casei domnului Fouquet?

— Oh — făcu Porthos cu dispreț — ăsta e un domn Jupenet, sau Juponet, un fel de poet.

— Care a venit să se statornicească aici?

— Așa cred, că da.

— Gîndeam că domnul Fouquet are destui poeți dincolo: Scudéry, Loret, Pellisson, La Fontaine. Dacă e să-ți spun adevărul, Porthos, acest poet nu vă face cinste.

— Ei, prietene, ceea ce ne salvează e că nu se află aici ca poet.

— Atunci cum, ce face?

— E tipograf și, iată, mi-ai adus aminte că tocmai aveam să-i spun o vorbă nemernicului.

— Spune-i.

Porthos îi făcu un semn lui Jupenet, care-l recunoscuse pe d'Artagnan și nu se grăbea să se apropie, ceea ce-l determină pe Porthos, în mod foarte firesc, să-i mai facă încă un semn. Acest al doilea semn era atît de poruncitor, încît celălalt trebui să se supună. Deci se apropie.

— Așa, va să zică — i se adresă Porthos — abia ai debarcat aici ieri, și-ai și început să-ți faci de cap!

— Cum așa, domnule baron? întrebă Jupenet tremurînd.

— Tiparnița dumitale a gemut toată noaptea, domnule — îl mustrului Porthos — și mi-a stricat somnul, la dracu!

— Domnule... — dădu să spună cu sfială Jupenet.

— N-ai încă nimic de tras la tipar; prin urmare, nu trebuie să dai drumul la teasc. Ce-ai tipărit astă-noapte?

— Domnule, o poezie uşoară, compusă de mine.

— Uşoară ! Haidade, domnule, teascul se văita de îţi făcea mai mare mila. Aşa ceva să nu se mai întîmple, m-ai înţeles ?

— Da, domnule.

— Imi făgăduieşti ?

— Făgăduiesc.

— Prea bine. De astă dată te iert. Adio !

Poetul se retrase cu aceeaşi umilinţă pe care o arătase şi la venire.

— Ei bine, acum, după ce i-am tras un perdaf acestui caraghios, să mergem la masă — zise Porthos.

— Da — răspunse d'Artagnan — să mergem la masă.

— Înainte de asta, vreau să-ţi spun însă, prietene, că n-avem decît două ceasuri pentru asta.

— Ce să facem ! Vom încerca să ne mulţumim cu atît. Dar de ce n-avem decît două ceasuri ?

— Fiindcă fluxul începe la ceasurile unu, şi eu vreau să plec la Vannes o dată cu venirea fluxului. Dar, întrucît mă reîntorc mîine, tu rămîi la mine, prietene, te vei simţi ca la tine acasă. Am un bucătar bun şi o pivniţă grozavă.

— Dar nu — îl întrerupse d'Artagnan. Am altceva mai bun de făcut.

— Ce ?

— Te duci la Vannes, zici ?

— Fără nici o îndoială.

— Ca să te întîlneşti cu Aramis ?

— Da.

— Ei bine, eu care am venit de la Paris anume ca să-l văd pe Aramis...

— Aşa e.

— Am să merg cu tine.

— Bine, s-a făcut.

— De fapt, trebuia să mă întîlnesc mai întîi cu Aramis şi pe urmă cu tine. Dar omul propune şi Dumnezeu dispune. Să zicem că am început cu tine, şi voi sfîrşi cu Aramis.

— E în regulă.

— Şi în cîte ceasuri ajungi de aici la Vannes ?

— Oh, Doamne, în şase ceasuri. Trei ceasuri pe mare, de aici pînă la Sarzeau, trei ceasuri pe drum, de la Sarzeau pînă la Vannes.

— Nu e tocmai peste mînă. Şi te duci deseori la Vannes, aflîndu-te atît de aproape de episcopie ?

— Da, o dată pe săptămînă. Dar aşteaptă puţin să-mi iau planul.

Porthos îşi strînse planul, îl împături cu grijă şi îl vîrî în buzunarul său larg.

„Bun ! îşi zise în sinea lui d'Artagnan. Acum cred că ştiu cine este adevăratul inginer care construieşte fortificaţiile de la Belle-Isle !"

Două ceasuri după aceea, cînd marea începu să se umfle, Porthos şi d'Artagnan porneau împreună spre Sarzeau.

Sfîrşitul volumului I

CUPRINS

I	Scrisoarea	5
II	Mesagerul	14
III	Întîlnirea	22
IV	Tatăl şi fiul	30
V	Unde va fi vorba de Cropoli, de Cropole şi de un mare pictor necunoscut . . .	36
VI	Necunoscutul	42
VII	Parry	49
VIII	Cum arăta maiestatea sa Ludovic al XIV-lea la vîrsta de douăzeci şi doi de ani	55
IX	Unde se vede cine este necunoscutul de la hanul „Medicis“	66
X	Socotelile domnului de Mazarin . . .	78
XI	Politica domnului de Mazarin	86
XII	Regele şi locotenentul	95
XIII	Maria de Mancini	101
XIV	Unde regele şi locotenentul dau dovadă că au ţinere de minte	107
XV	Proscrisul	117
XVI	Remember !	122
XVII	Unde este căutat Aramis, dar unde nu-l aflăm decît pe Bazin	133
XVIII	Aici d'Artagnan îl caută pe Porthos şi dă de Mousqueton	143

XIX	Ce avea de făcut d'Artagnan la Paris .	151
XX	Despre asociaţia întemeiată în strada Lombarzilor, la firma „Drugul de Aur", pentru exploatarea ideii domnului d'Artagnan	156
XXI	D'Artagnan se pregăteşte de călătorie pentru casa Planchet & Co.	167
XXII	D'Artagnan călătoreşte pentru casa Planchet & Co.	175
XXIII	În care autorul se vede silit, fără voia lui, să facă puţină istorie	182
XXIV	Comoara	196
XXV	Mlaştina	204
XXVI	Inima şi spiritul	213
XXVII	A doua zi	223
XXVIII	Marfa de contrabandă	230
XXIX	În care d'Artagnan începe să se teamă că şi-a băgat banii săi şi pe ai lui Planchet într-o afacere pierdută . . .	237
XXX	Acţiunile asociaţiei Planchet & Co. încep să crească din nou	245
XXXI	Monck trece la fapte	252
XXXII	În ce împrejurare, Athos şi d'Artagnan se întîlnesc încă o dată la hanul „Cornul de Cerb"	256
XXXIII	Audienţa	270
XXXIV	Belelele bogăţiei	278
XXXV	Pe canal	284
XXXVI	Cum d'Artagnan a scos, ca zîna din poveste, un castel dintr-o ladă de brad .	293
XXXVII	Cum d'Artagnan rîndui pasivul asociaţiei înainte de a-i stabili activul . . .	302

XXXVIII	Unde se vede că băcanul francez a ieşit cu obrazul curat încă din veacul al XVII-lea	309
XXXIX	Jocul domnului de Mazarin	316
XL	O afacere de stat	321
XLI	Povestirea	326
XLII	Domnul de Mazarin devine risipitor	332
XLIII	Guénaud	337
XLIV	Colbert	341
XLV	Spovedania unui om de bine	346
XLVI	Donaţia	352
XLVII	Ana de Austria îi dă un sfat lui Ludovic al XIV-lea, iar domnul Fouquet îi dă altul	357
XLVIII	Agonie	366
XLIX	Prima apariţie a lui Colbert	376
L	Prima zi a regalităţii lui Ludovic al XIV-lea	384
LI	O pasiune	389
LII	Lecţia lui d'Artagnan	396
LIII	Regele	404
LIV	Casele domnului Fouquet	422
LV	Abatele Fouquet	434
LVI	Vinul domnului de La Fontaine.	441
LVII	Galeria de la Saint-Mandé	446
LVIII	Epicurienii	451
LIX	Un sfert de ceas întîrziere	457
LX	Plan de bătaie	464
LXI	Crîşma „La Icoana Maicii Domnului“	468
LXII	Trăiască Colbert!	477

LXIII În ce chip diamantul domnului d'Eymeris trecu în mîinile lui d'Artagnan 484

LXIV Însemnata deosebire pe care d'Artagnan o găsi între domnul intendent şi monseniorul intendent superior 492

LXV Filozofia inimii şi a spiritului 500

LXVI Călătorie 504

LXVII Cum a făcut d'Artagnan cunoştinţă cu un poet care îşi înjghebase o tiparniţă, spre a-şi tipări versurile 510

LXVIII D'Artagnan îşi continuă cercetările . . 520

LXIX Unde cititorul va fi de bună seamă tot atît de uimit ca şi d'Artagnan, regăsind o veche cunoştinţă 529

LXX Unde ideile lui d'Artagnan, mai întîi foarte tulburi, încep să se limpezească puţin 536

Redactor : ALEXANDRINA ȚIMPĂU
Tehnoredactor : CONSTANȚA VULCĂNESCU

Apărut 1970. Comanda nr. 9920. Hîrtie semivelină de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli de tipar 34,5. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—31.

Tiparul executat sub comanda nr. 195 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă România

AL. DUMAS

VICONTELE DE BRAGELONNE

Vol. I-II-III-IV Lei 69

EDITURA ALBATROS